

دانشنامه امام محمدی
عجل الله فرجه

بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ

فارسی - عربی

محمدی شکر

جلد دهم

مترجم

عبد الهادی سعودی

بایگاری

محمد کاظم طباطبائی

و جنتی از پژوهشگران

سرشناسه : محمدی زی شهری، محمد، ۱۳۲۵
عنوان و نام پدیدآور : دانشنامه امام مهدی (عج) بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ (فارسی - عربی)،
محمدی زی شهری، با همکاری سید محمدکاظم طباطبایی، ترجمه عبدالهادی مسعودی،
مشخصات نشر : قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۳-
مشخصات ظاهری : ۱۰ ج .

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 754 - 5

ISBN: 978 - 964 - 493 - 764 - 4

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : ج. ۲-۱۰ (چاپ اول : ۱۳۹۳) (فیا)

موضوع : امام مهدی (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق -

موضوع : امام مهدی (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق -- غیبت

شناسه افزوده : طباطبایی، سید محمدکاظم، ۱۳۴۴-

شناسه افزوده : مسعودی، عبدالهادی، ۱۳۴۳- مترجم.

رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ ۳۳۲۵۲/م ۵۱/ BP

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۹

شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۴۳۷۷۱

دانشنامه امام محمدی عجل الله فرجه

بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ

فارسی - عربی

محمدی شکر

جلد دهم

ترجم

عبد الهادی سعودی

بایگاری

محمد کاظم طباطبائی

و جمعی از پژوهشگران

دانش‌نامه امام مهدی علیه السلام بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ (فارسی - عربی) / ج ۱۰

محمد مجتهدی ری شهری

با همکاری: سید محمدکاظم طباطبایی

مترجم: عبد الهادی مسعودی

با همکاری:

نقد علمی: رضا استادی و دیگران

أخذ روایات: محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلب، سید روح الله سید طباطبایی، احمد غلامعلی، غلامحسین مجیدی،

محمدرضا سبحانی، حیدر مسجدی، محمدحسین صالح آبادی

تحقیق و تکمیل مصدربایی: محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلب

مقابله با مصادر: عبد الکریم مسجدی، عبد الکریم حلفی، رعد بهبهانی و دیگران

اعراب‌گذار: رسول آفقی

رجال و تراجم: محمدکاظم رحمان‌ستایش، محمد قنبری

اعتبارسنجی روایات: محمود کریمیان

همکاری در نگارش تحلیل و بیان: رضا برونجکار، رسول جعفریان، قاسم جوادی، سید حمید حسینی، علی زاده، محمدکاظم

رحمان‌ستایش، علی اصغر رضوانی، احمد رنجیزی، غلامحسین شانه‌چی، علی الشیخ، هادی صادقی، مصطفی صادقی، ضیاء الدین

مرتضوی، مهدی مهریزی

بازبین ترجمه: رسول آفقی

بازبینی: سید حسن فاطمی موحد، مرتضی خوش‌نصیب

پیگیری نهایی: سید روح الله سید طباطبایی، سید محمود طباطبایی نژاد

همکاران دیگر: محمدرضا هادی خالقی، محمدحسین صالح آبادی

سرپرستار فارسی: محمد خنیفرزاده

ویراستار فارسی: محمدرضا قری زاده اشعری، حسین پورشریف، سید محمدعلی طباطبایی، سید محمد دلال موسوی

سرپرستار عربی: حسنین دباغ

شرح لغات و ویراستاری عربی: حسین انصاری (حمیداری)

نمونه خوان عربی: محمدعلی دباغی، عبدالکریم حلفی، رعد بهبهانی

نمونه خوان فارسی: علینقی تگران، محمود سپاسی، سید هاشم شهرستانی

صفحه‌آرا: سید علی موسوی کیا

خروفچین: حسین افخمیان، علی اصغر دریاب، علی اکبری

خوش‌نویس: حسن فرزاتگان

مدیر آماده‌سازی: محمد یاقر نجفی

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۳

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵ / تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۲۳ / فاکس: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۷۱ / ص.ب.

۳۷۱۸۵ / ۴۴۶۸

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) / تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۴۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم، مجتمع

ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) / تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۰۹ / ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۱۰

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم علیه السلام درب شرقی ۷) / تلفن: ۰۲۱ - ۵۵۹۵۲۸۶۲

فروشگاه شماره «۴» (مشهد مقدس، چهارراه شهدا، ضلع شمالی باغ نادری، مجتمع فرهنگی تجاری گنجینه کتاب، طبقه همکف:

۳ - ۲۲۴۰۰۶۲ - ۰۵۱۱

<http://darolhadith.ir>

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 754 - 5

darolhadith.20@gmail.com

ISBN: 978 - 964 - 493 - 764 - 4

❖ کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

فهرست اجمالی

بخش سیزدهم: امام مهدی علیه السلام از دیدگاه شاعران

۹	درآمد
۱۹	فصل یکم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نخست
۲۳	فصل دوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم
۴۳	فصل سوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سوم
۶۱	فصل چهارم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم
۷۳	فصل پنجم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم
۷۷	فصل ششم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن ششم
۷۹	فصل هفتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هفتم
۸۵	فصل هشتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم
۹۵	فصل نهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نهم
۱۱۱	فصل دهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم
۱۲۵	فصل یازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن یازدهم
۱۴۹	فصل دوازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم
۱۵۹	فصل سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم
۱۷۷	فصل چهاردهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهاردهم
۱۹۱	فصل پانزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم

بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت

۲۲۵	درآمد
۲۳۱	فصل یکم: مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم
۲۸۴	فصل دوم: مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم
۳۰۳	فهرست‌ها

بخش سیزدهم

امام مهدی علیهما السلام از دیدگاه شاعران

درآمد*

شعر، یکی از مهم‌ترین جلوه‌های فرهنگی جامعه‌های انسانی به شمار می‌رود. شعر، دغدغه‌ها، مسئله‌ها، آرزوها و آرمان‌های جامعه را به نمایش می‌گذارد. در پرتو اشعار یک جامعه می‌توان تحولات فرهنگی آن را بررسی کرد. مسئله مهدویت که یکی از عقاید مسلم همه مسلمانان و یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های پیروان اهل بیت علیهم‌السلام پس از آغاز غیبت امام مهدی علیه‌السلام است از این قاعده مستثنا نیست. در این نوشته - که به عنوان مدخل و درآمدی بر اشعار مهدویت نگارش شده - تلاش می‌شود در نگاهی اجمالی، شعر مهدوی در طی قرون متمادی بررسی شود. مباحث این نوشتار در قالب سه مبحث ارائه می‌گردند:

۱. پیشینه تاریخی و گزارش کمی اشعار مهدوی؛

۲. گزارش مضمونی و محتوایی اشعار؛

۳. تحولات شعر مهدوی.

۱. پیشینه تاریخی شعر مهدوی

نزدیک به ربع قرن است که کتاب‌هایی در گردآوری اشعار مربوط به مهدی علیه‌السلام تدوین می‌شود. برای پی بردن به پیشینه تاریخی شعر مهدوی و نیز اطلاع از کمیت این اشعار نخست به معرفی چهار اثر در این زمینه می‌پردازیم:^۱

* به قلم پژوهشگر ارجمند، حجة الاسلام والمسلمین مهدی مهریزی.

۱. برخی از آثار دیگر در زمینه شعر مهدوی عبارت اند از:

الف - آه عاشقان در انتظار موعود، گردآوری: محمد علی مجاهدی (پروانه)، قم، انتشارات سروش، ۱۳۷۴ ش.

در این نوشته از ۷۸ شاعر، ۱۴۶ شعر گردآوری شده است. اشعار شاعرانی از دوره‌های مختلف تاریخی چون گنجوی (م ۶۱۴ق)، حافظ (م ۷۹۲ق) اهلئ شیرازی (م ۹۴۲ق)، فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ق) و کمپانی (م ۱۳۶۱ق) تا شاعران معاصر انتخاب شده است.

گفتنی است انتخاب برخی از اشعار در این مجموعه و تطبیق آن بر امام مهدی (عج) شاید نحالی از تکلف نباشد.

ب - سیمای امام مهدی (عج) در شعر عربی، دکتر محمد عبداللہی، قم: انتشارات مسجد جمکران، ۱۴۱۹ ق / ۱۳۷۷ ش.

این اثر، پایان‌نامه دکتری نویسنده در رشته زبان و ادبیات عرب در دانشگاه تهران است.

یک - خوشه‌های طلایی، به اهتمام: محمد علی مجاهدی (پروانه)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۶۸ ش. اشعار گردآوری شده در این کتاب، در چهار قالب شعری تقسیم‌بندی شده است: غزل‌ها (۹۴ شعر از ۴۷ شاعر)، قصاید (۵۱ شعر از ۳۵ شاعر)، مثنویات (۹ شعر از ۹ شاعر) سایر قالب‌ها (۱۶ شعر از ۱۳ شاعر). مجموع اشعار گردآوری شده در این اثر، ۲۷۰ شعر و از حدود یکصد شاعر است.

دو - سیمای مهدی موعود در آینه شعر فارسی، محمد علی مجاهدی (پروانه)، ۱۳۸۰، قم: مسجد جمکران. این کتاب از هفت بخش تشکیل شده است: بخش‌های اول و دوم، کلیاتی درباره شعر آیینی و مناقبی است؛ بخش سوم، اشاره‌ای به شعر مهدوی در ادوار تاریخی دارد. در بخش چهارم، مضمون‌ها و محتوای اشعار مهدوی را گزارش می‌کند. بخش پنجم، با عنوان انواع شعر مهدوی، این اشعار را از جهت محتوایی و ساختاری دسته‌بندی می‌کند، و در آخرین بخش، نمونه‌هایی از اشعار را می‌آورد.

سه - آفتاب انتظار، بابک نیک‌طلب و سیامک نیک‌طلب، تهران: زیتون، ۱۱۹، ص. ۱۳۸۰ ش. در این کتاب ۸۹ شعر از ۷۹ شاعر گردآوری شده که به ترتیب الفبایی نام شاعران تنظیم شده است.

چهار - یار غایب از نظر، محمد خجندی، قم: مسجد جمکران، ۱۳۸۰ ش.

در این کتاب، اشعار فراوانی به زبان فارسی از شاعران دوره‌های مختلف انتخاب و گردآوری شده و در پنج بخش: غزلیات، قصاید، مثنوی، مسمط، مخمس و اشعار نو تنظیم شده است. مجموع اشعار گردآوری شده در این کتاب، ۳۲۴ شعر از حدود ۲۵۰ شاعر است.

کتاب دارای چهار فصل است:

فصل یک: نوید ولادت مهدی در اندیشه بشری؛ فصل دو: طلوع خورشید ولایت قبل از ولادت؛ فصل سه: تجلی خورشید ولایت بعد از ولادت؛ فصل چهار: درون‌مایه‌های شعر مهدوی.

در فصل نخست، ضمن اشاره به نوید و پشارت مهدی در کتب آسمانی و انعکاس آن در شعر شاعران شیعه، عمده فصل را به گزارش اشعاری از شاعران اهل سنت اختصاص داده است. در این فصل، از یازده شاعر زیر یاد، و از هر کدام شعری آورده شده است:

ابن ابی الحدید (م ۶۵۶ق)، ابن عربی (م ۶۳۷ق)، ابن طلحة شافعی (م ۶۵ق)، صدر الدین قونوی (م ۶۷۳ق)، بسطامی (م ۵۸۵ق)، فضل بن روزبهان (م ۹۰۹ق)، یحیی بن سلامه خصفکی (م ۵۵۳ق)، ابن طولون (م ۹۵۳ق)، عبدالکریم یمانی، عامر بن عامر بصری و عبدالوهاب بدری (معاصر).

در فصل دوم، نخست اشعار منسوب به امام علی علیه السلام و دیگر امامان را به اختصار می‌آورد و سپس به شاعران شیعی پیش از ولادت امام مهدی علیه السلام اشاره دارد و دوازده شاعر را نام برده است که عبارت اند از:

کَمیت اسدی (م ۱۲۶ق)، ورد بن زید اسدی، زید بن علی (م ۱۲۲ق)، سید حمیری (م ۱۷۳ق)، عبدی کوفی، دَعیل (م ۲۴۶ق)، علی بن ابی عبد الله خوانی (م ۲۰۳ق)، عبد الله بن ایوب حزیبی (م ۲۲۰ق)، مصعب بن وهب، اسماعیل بن صالح (م ۲۵۴ق)، ابوالغوث اسلم (م ۲۵۴ق)، ابن رومی (م ۲۸۳ق).

در فصل سوم، شعر شاعرانی را آورده و تحلیل کرده است که به عربی بعد از ولادت امام مهدی علیه السلام شعر گفته‌اند. در این فصل از چهارده شاعر زیر سروده‌هایی ذکر شده است:

بهاء‌الدین اربلی (م ۶۹۲ق)، شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ق)، سید حیدر حلی

(م ۱۳۰۴ق)، سید جعفر حلّی (م ۱۳۱۵ق)، میرزا ابوالفضل تهرانی (م ۱۳۱۶ق)،
کمپانی (م ۱۳۶۱ق)، محمدباقر فقیه ایمانی (م ۱۳۷۰ق) عبدالغنی الحر (م
۱۳۵۸ق)، هاشمی، سید رضا هندی (م ۱۳۶۲ق)، محمد جواد بلاغی (م ۱۳۵۲ق)،
کاشف الغطاء (م ۱۳۷۳ق) و سید محسن امین (م ۱۳۷۱ق)، محمد حسین
میرجهانی (م ۱۴۱۳ق).

مؤلف در فصل چهارم با عنوان «درون‌مایه‌های شعر مهدی»، موضوعات اشعار
را آورده است و این عناوین در آن به چشم می‌خورد:

اصل و نسب، ولادت، غیبت صغرا و نایبان، غیبت کبرا، فلسفه غیبت، طول عمر،
اسامی و القاب، نشانه‌های ظهور و انتظار.

ج - الموسوعة الشعرية المهدوية (۱۰ جلد)، عبدالقادر علی ابوالمنکارم، بیروت:
دارالعلوم، ۱۴۳۱ق / ۲۰۱۰م، ۱۰ جلد.

این موسوعه ده جلدی، در سه بخش دسته‌بندی، و اشعار هر بخش به ترتیب
الفبایی نام شاعران تنظیم شده است. این اقسام سه‌گانه و آمار اشعار و شاعران بدین
صورت است:

۱. شعر فصیح (جلدهای یکم تا نیمی از جلد هفتم)، شامل ۱۱۲۱ شعر از ۴۳
شاعر معلوم و پنج شعر بدون نام شاعر؛

۲. سرود (نیمی از جلد هفتم)، شامل ۶۷ شعر از ۴۲ شاعر؛

۳. شعر مردمی (جلدهای هشتم، نهم و دهم)، شامل ۵۴۹ شعر از ۱۳۴ شاعر
معلوم و نه شعر بدون نام شاعر.

مجموعه اشعار گردآوری شده در این موسوعه ۱۷۵۱ شعر از حدود ۵۷۹ شاعر
است.

د - دانش‌نامه شعر مهدوی (۲ جلد)، طاهره مسلمی زاده ۱۳۶۲ش.

این دانش‌نامه هنوز به چاپ نرسیده و چنانچه مدیر طرح در مقدمه گفته در ده

مجلد عرضه خواهد شد که جلد دهم، شامل نمایه‌ها و فهرس فنی خواهد بود.
تنظیم این دانش‌نامه بر اساس زمان و تاریخ وفات شاعران است. در این دو
مجلد؛ مجموعاً ۲۴۱ شاعر با ۱۰۸۹ شعر (جلد اول شامل ۱۲۳ شاعر و ۴۵۳ شعر،
جلد دوم شامل ۱۱۸ شاعر و ۶۳۶ شعر) ارائه شده است.

این آمار تا متولدگان سال ۱۲۷۴ شمسی را در بر می‌گیرد؛ یعنی اشعار شاعران این
یکصد سال هنوز در این دو مجلد نیامده است. چنان‌که نویسنده گفته، مجموعه این
دانش‌نامه بالغ بر ده مجلد است و این آمار فقط مربوط به دو جلد است. با محاسبه
این که جلد دهم به نمایه‌ها و فهرس اختصاص دارد، هفت جلد دیگر هنوز
باقی مانده است. اگر میانگین هر جلد را پانصد شعر بگیریم حدود سه هزار و پانصد
شعر دیگر به زبان فارسی در موضوع مهدویت وجود دارد و با محاسبه این دو جلد
به حدود پنج هزار شعر بالغ می‌شود.

اینک پس از معرفی این آثار به تحلیل پیشینه و کمیت اشعار می‌پردازیم:
پیشینه شعر فارسی در باره مهدی علیه السلام به قرن پنجم و شعر شاعرانی چون عنصری
بلخی (م ۴۳۱ ق) و قطران تبریزی (م ۴۶۶ ق) برمی‌گردد.^۱
در قرن‌های ششم تا سیزدهم شعر فارسی مهدوی با کندی در شعر شاعرانی
چون: رونی (م ۵۰۸ ق)، انوری (م ۵۸۵ ق)، خاقانی (م ۵۹۷ ق)، سنایی (م ۵۴۵ ق)،
نظامی (م ۶۱۴ ق)، عطار (م ۶۲۷ ق)، خواجه کرمانی (م ۷۵۳ ق)، ابن‌یمین (م
۷۶۹ ق)، ابن‌حسام (م ۸۷۵ ق)، قاسم‌انوار (م ۸۳۷ ق)، فنای شیرازی (م ۹۲۵ ق)،
اهلی شیرازی (م ۹۴۲ ق)، طالب‌آملی (م ۱۰۳۶ ق)، فیض‌کاشانی (م ۱۰۹۱ ق)، ملا
رفیع قزوینی (م ۱۱۰۵ ق)، جوینای کشمیری (م ۱۱۱۸ ق)، و حزین لاهیجی (م

۱. گفتنی است اشعار این قرن در حد نام بردن از امام مهدی علیه السلام و تشبیه حاکمان زمان به ایشان است. از این رو
این اشعار را در پیشینه آورده‌ایم. گرچه در گزارش و انتخاب اشعار از ذکر آنها صرف نظر شده است.

۱۸۱ق) تداوم می‌یابد.

اما در قرن سیزده و به ویژه قرن چهارده شمسی، رشد چشمگیری در شعر فارسی مهدوی دیده می‌شود.

پیشینه شعر عربی مهدوی به قرن نخست هجری برمی‌گردد و برخی از نویسندگان، آن را به دو دوره پیش از تولد امام مهدی و پس از تولد ایشان تقسیم کرده‌اند.

پیش از تولد و در دوران حضور امامان، از شاعرانی چون کمیت اسدی (م ۱۲۶ق)، سید حمیری (م ۱۷۳ق)، و دعبل (م ۲۴۶ق) یاد کرده‌اند.

اما پس از ولادت، شعر عربی تا پیش از قرن چهاردهم قمری در قعر به سر می‌برد و تنها از شعر کسانی چون: ابن ابی الحدید (م ۶۵۶ق)، طلحة شافعی (م ۶۵۰ق)، ابن عربی (م ۶۳۷ق)، صدرالدین قونوی (م ۶۷۳ق)، بسطامی (م ۸۵۸ق)، اربلی (م ۶۹۲ق) و شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ق) یاد می‌شود.

اما از قرن چهارده، شعر عربی مهدوی گسترش می‌یابد و تا قرن پانزده همچنان سیر صعودی دارد.

از جهت کمیت، بر پایه دو دانش‌نامه معرفی شده، آمار اشعار عربی و فارسی به این صورت است: شعر فارسی قریب به پنج هزار شعر از حدود پانصد شاعر؛ شعر عربی ۱۷۵۱ شعر از حدود پانصد شاعر.

۲. مضامین شعر مهدوی

مضامینی که در اشعار مهدوی اعم از فارسی و عربی در طی قرون متمادی تبلور یافته است، عبارت‌اند از:

الف - توصیف امام مهدی، شامل: اصل و نسب، ولادت، نیمه شعبان، و القاب؛

ب - فضایل و مناقب، شامل: ولایت تکوینی، توصیف و تمجید؛

ج - غیبت صغری و نواب اربعه؛

د - غیبت کبرا، شامل: فلسفه غیبت، طول عمر، نیابت عامه، نشانه‌های ظهور، انتظار، رسالت جهانی مهدوی؛

ه - پاسخ به شبهات مهدویت و نقد مهدیان دروغین.

۳. سیر تحول شعر مهدوی

شعر مهدوی، مانند همه پدیده‌های اجتماعی، از تحول در طول چهارده قرن تاریخ اسلام برخوردار بوده است. این تحول را هم در بُعد کمیت شاهد هستیم و هم در محتوا و مضمون.

در بُعد کمیت، وقتی به پیشینه شعر فارسی نگاه می‌کنیم، از قرن پنجم - که آغاز شعر فارسی است - تا ابتدای قرن چهاردهم، بر اساس آثاری که در ابتدای این نوشته معرفی شد و یافته‌های ما، با این نتایج مواجهیم که البته نمی‌توان آن را آمار قطعی به حساب آورد:

قرن ششم: یک شاعر (قوامی رازی)؛

قرن هفتم: دو شاعر (عطار، نظامی گنجوی)؛

قرن هشتم: شش شاعر (ابن یسین، حافظ، حسن کاشی، حمزه کوچک، خواجوی کرمانی)؛

قرن نهم: ده شاعر (آذری طوسی، ابن حسام، جعفری فراهانی، امیر نصرت رازی، اشرف شروانی، شاه نعمت الله، قاسم انوار، کمال خیاب شیرازی، لطف الله نیشابوری، هلالی)؛

قرن دهم: هشت شاعر (اهلی شیرازی، بابا فغانی شیرازی، صدقی استرآبادی، شعبان کاشی، وحشی بافقی، فنای شیرازی، دوانی، نظام الدین استرآبادی)؛

قرن یازدهم: شانزده شاعر (حسینی فراهانی، حکیم شفایی، سلیم تهرانی، طالب آملی، فیض کاشانی و فیاض و...)؛

قرن دوازدهم: دوازده شاعر (اثر شیرازی، آذر بیگدلی، جوای تهریزی، حزرین

لاهیجی، ملا رفیع قزوینی، جویای کشمیری، و...؛

قرن سیزدهم: ۲۴ شاعر؛

قرن چهارده، یکباره آمار به حدود دویست شاعر می‌رسد.

همین سیر صعودی را در شعر عربی نیز شاهد هستیم.

از قرن اول تا قرن یازدهم قمری آمار شاعران بدین قرار است:

قرن اول: یک شاعر (امام علی (ع));

قرن دوم: هفت شاعر (امام صادق (ع)، زید بن علی، سید حمیری، سفیان بن

مصعب، کمیت، مصعب بن وهب، الورد بن زید)؛

قرن سوم: هشت شاعر (امام رضا (ع)، دَعِیل، ابو تمام، ابن رومی، خوافی، خزینی،

اسلم، محمد بن اسماعیل بن صالح)؛

قرن چهارم: پنج شاعر (ابو فراس حمدانی، زاهی، صاحب بن عبّاد، کشاجم،

محمد بن حبیب)؛

قرن پنجم: یک شاعر (سید رضی)؛

قرن ششم: یک شاعر (خصفکی)؛

قرن هفتم: هفت شاعر (ابن ابی الحدید، ابن عربی، قونوی، عامر بن عامر، اربلی،

عمر بن شجاع الدین موصلی، ابن طلحة شافعی)؛

قرن هشتم: یک شاعر (خلیعی)؛

قرن نهم: دو شاعر (ابن عرندس، بسطامی)؛

قرن دهم: دو شاعر (فضل بن روزبهان، ابن طولون)؛

قرن یازدهم: دو شاعر (شیخ بهایی، سید علی خان)؛

قرن دوازدهم: یک شاعر (سید عباس عاملی)

قرن سیزدهم: چهار شاعر (احمد عطار، قفطان، خویزی، آل کمون)؛^۱

۱. این آمار، بر اساس کتاب الموسوعة الشعرية المهدوية و کتاب سنیای امام مهدی (عج) در شعر عربی و جستجوی محققان دانش‌نامه، به دست آمده است.

قرن چهاردهم و پانزدهم قمری، آمار شاعران، یکباره به حدود پانصد تن می‌رسد.

مشابه این تحوّل را در بُعد محتوا و مضمون هم می‌بینیم. تا پیش از دوره معاصر، مضمون اشعار عمدتاً بر محور توصیف امام مهدی، شکیوه از نابه‌سامانی‌های روزگار و احیاناً تشبیه ممدوحان شعرا (یعنی پادشاهان) به امام مهدی می‌چرخد؛ اما در دوره معاصر به این مضامین، درون‌مایه‌های جدیدی همچون پرداختن به فلسفه غیبت، مصلح جهانی، دادگستری، نواب عامه و ... افزوده می‌گردد.

روشن است که این دگرگونی، با تحولات فکری صورت گرفته در جهان مدرن (پیش‌رفته) بی‌ارتباط نیست؛ چنان‌که نباید شرایط منطقه‌ای را نیز نادیده گرفت. به هر رو، شاعران شیعی‌ای که در عراق و دوره حکومت و استبداد صدام به سر می‌بردند، با شاعران شیعی در دوره پس از سقوط صدام، گفتگویی متفاوت دارند؛ چنان‌که شاعران شیعی عراق با شاعران شیعی در دوره انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ادبیات یکسانی ندارند.

در پایان، یادآوری می‌شود که در این دانش‌نامه، برای پنج قرن نخست که اشعار فارسی وجود نداشت، اشعار عربی با ترجمه فارسی، و از قرن ششم به بعد، اشعار فارسی انتخاب شده است.^۱

و اینک نمونه‌هایی از شعرهایی که از قرن نخست تا روزگار معاصر در باره امام مهدی علیه السلام سروده شده است:

۱. اشعار عربی این بخش، توسط پژوهشگر ارجمند حجة الاسلام والمسلمین علی حَچیمی نجفی و اشعار فارسی نیز توسط پژوهشگر ارجمند حجة الاسلام والمسلمین سید محمود طباطبایی نژاد انتخاب شده‌اند.

الفصل الأول

مناجج من أشعار القرن الأول

١ / ١

الإمام علي عليه السلام

فَلْيَلِّهِ دَرَّةً مِنْ إِمَامٍ سَعِيدٍ   يَنْزِلُ جُيُوشَ الْمُشْرِكِينَ بِصَارِمٍ
وَيُظْهِرُ هَذَا الدِّينَ فِي كُلِّ بُقْعَةٍ   وَيُرْغِمُ أَنْفَ الْمُشْرِكِينَ الْغَوَاشِمِ
فِيَا وَيْلُ أَهْلِ الشُّرْكِ مِنْ سَطْوَةِ الْقَنَا   وَيَا وَيْلُ كُلِّ الْوَيْلِ كَانَ لِظَالِمٍ
يُنْتَفِي بِسَاطِ الْأَرْضِ مِنْ كُلِّ آفَةٍ   وَيُرْغِمُ فِيهَا كُلَّ مَنْ كَلَّ غَاشِمِ
وَيَأْمُرُ بِمَعْرُوفٍ وَيَنْهَى لِمُنْكَرٍ   وَيَطْلُعُ نَجْمَ الْحَقِّ بِالْحَقِّ قَائِمٍ
وَيَنْشُرُ بِسَاطِ الْعَدْلِ شَرْقاً وَمَغْرِباً   وَيَنْصُرُ لِدِينِ اللَّهِ وَالْحَقِّ عَالِمِ
وَمَا قُلْتُ هَذَا الْقَوْلَ فَخِراً وَإِنَّمَا   قَدْ أَخْبَرَنِي الْمُخْتَارُ مِنْ آلِ هَاشِمِ

١. في طبعة «كتابفروشي بصيرتي»: ص ٤٣٩. «كان عاشم» بدل «كل غاشم» وفي طبعة الاعلمي، بيروت، ج ٣، ص ٩٦ «ويرغم انف كل انف غاشم».

فصل یکم نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نخست

۱ / ۱

امام علی علیه السلام

آفرین بر امام شیرمرد
که سپاه مشرکان را با شمشیر، به خواری می‌کشاند
و دین اسلام را در همه جا آشکار می‌سازد
و بیشی مشرکان ظالم را به خاک می‌مالد.
وای بر مشرکان از هجوم نیزه‌ها!
و وای تمام بر هر ستمگرا
زمین را از هرگونه آفتی پاک می‌کند.
و در آن هنگام، بینی هر نابکاری را به خاک می‌مالد.
امر به خوبی و نهی از بدی می‌کند.
و ستاره حق بر می‌افروزد و به حق بر می‌خیزد.
بساط عدالت را در خاور و باختر می‌گستراند
و عالم است و دین خدا و حق را یاری می‌دهد.
این حرف را من برای فخر و مباهات نگفتم؛
بلکه پیامبر برگزیده از خاندان هاشم مرا از آن خبر داد.^۱

وله أيضاً:

سَقَى اللّهُ قَائِمَنَا صَاحِبَ ال
هُوَ الْمُدْرِكُ الثَّارَ لِي يَا حُسَى
لِكُلِّ دَمِ أَلْفِ أَلْفٍ وَمَا
هُنَالِكَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِي

قِسِيَامَةَ وَالنَّاسِ فِي دَائِبِهَا
نُ بَلْ لَكَ فَاصِرٌ لِاتِّعَابِهَا
يُقَصِّرُ فِي قَتْلِ أَحْزَابِهَا
نَ قَوْلٌ بِسَعْدٍ وَإِعْتَابِهَا.

١٩٣٥. وله أيضاً:

بُنِي إِذَا مَا جَاشَتِ التُّرُكُ فَانْتَظِرْ
وَذَلَّ مُلُوكُ الْأَرْضِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ
صَبِيٌّ مِنْ الصُّبْيَانِ لَا رَأْيَ عِنْدَهُ
فَتَمَّ يَسْقُومُ الْقَائِمُ الْحَقُّ مِنْكُمْ
سَمِيٌّ نَسَبِيٌّ اللَّهُ نَفْسِي فِدَاؤُهُ

وَلَا يَأْتِي مَهْدِيٌّ يَسْقُومُ وَيَسْعِدُ
وَيُوبِغُ مِنْهُمْ مَنْ يَلْدُ وَيَهْزُلُ
وَلَا عِنْدَهُ جِدٌّ وَلَا هُوَ يَعْجَلُ
وَبِالْحَقِّ يَأْتِيكُمْ وَبِالْحَقِّ يَعْمَلُ
فَلَا تَخْذُلُوهُ يَا بَنِي وَعَجَّلُوا

و نیز از ایشان است:

خدا، قائم ما صاحب قیام را [از پاداش] سیراب کند!
در حالی که مردم در خوی و خصلت خودشانند.
او انتقام گیرنده خون من است؛ بلکه ای حسین!
انتقام گیرنده خون تو نیز هست، پس در برابر رنج‌ها شکیبا باش.
برای هر خونی، هزار هزار [انتقام می‌گیرد]
و در کشتار [آن] احزاب، هیچ کوتاهی نمی‌کند.
آن جاست که برای ستمگران،
هیچ عذر و طلب رضایتی سودی ندارد.^۱
نیز از ایشان است:

پسر جانم! وقتی ترک‌ها به هیجان آمدند، به انتظار بنشین
ولایت مهدی را که بر خیزد، و عدالت به پا کند
و پادشاهان خاندان هاشم در گیتی خوار شوند
افرادی از آنان به حکومت رسیدند که در پی خوشی و خوشگذرانی بودند.
همانند کودکان می‌اندیشند و هیچ فکری نداشتند
نه یارای تصمیم‌گیری جدی داشتند و نه عقلانیتی.
این جاست که قائم حق از شما بر می‌خیزد.
و حق را برایتان می‌آورد، و به حق عمل می‌کند.
هم‌نام پیامبر خدا - جانم فدای او باد -
فرزندانم، او را تنها گذارید، و بشتابید.^۲

۱. الديوان المنسوب إلى أمير المؤمنين عليه السلام: ص ۵۹.

۲. الديوان المنسوب إلى أمير المؤمنين عليه السلام: ص ۳۵۵، الصراط المستقیم: ج ۲ ص ۲۶۴، بحار الأنوار: ج ۵۱ ص ۱۳۱.

الفصل الثاني
مَآذِجُ مِنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الثَّانِي

١ / ٢

الإمام الصادق عليه السلام

لِكُلِّ أَنَابٍ دَوْلَةٌ يَرْقُبُونَهَا   وَدَوْلَتُنَا فِي آخِرِ الدَّهْرِ تَطْهَرُ

٢ / ٢

زيد بن علي بن الحسين عليه السلام

نَحْنُ سَادَاتُ قَرِيشٍ   وَوَقَامُ الْحَقِّ فِينَا
نَحْنُ أَنْوَارُ الَّتِي مِنْ   قَبْلِ كَوْنِ الْخَلْقِ كُنَّا

١- زيد بن علي بن الحسين عليه السلام أبو الحسين الهاشمي، المدني يعرف بزيد الشهيد ولد في حدود سنة ٧٥ أو ٨٠ على اختلاف ونشأ في حجر أبيه الإمام السجاد عليه السلام كان فقيهاً، قارئاً، مناظراً، خطيباً، معروفاً بفصاحة المنطق، وسرعة الجواب، وقد وردت مدحه في روايات كثيرة عن الأئمة عليه السلام لما استشهد زيد (سنة ١٢٢)، حمل رأسه إلى الشام، وكتب هشام إلى يوسف بن عمر: أن اصلبه عرياناً، ففعل. ولزيد جملة من الروايات تبلغ ستة وستين مورداً. له مصنوعات نسب إليه، منها كتاب التفسير الغريب وكتاب المجموع في الحديث وكتاب المجموع في الفقه وكتاب الحقوق وغيرها (راجع: الطبقات الكبرى: ج ٥ ص ٣٢٥، التاريخ الكبير: ج ٣ ص ٢٨٨ الرقم ١٢٩٢، مقاتل الطالبين: ص ٨٩، سير اعلام النبلاء: ج ٦ ص ٨٨، موسوعة الطبقات الفقهاء: ج ٣ ص ٢٢٢، معجم رجال الحديث: ج ٨ ص ٢٥٧ الرقم ٤٨٨٠).

فصل دوم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم

۱ / ۲

امام صادق علیه السلام

هر گروهی دولتی دارند که انتظارش را می‌کشند

و دولت ما در پایان روزگار، ظهور می‌کند.^۱

۲ / ۲

زید بن علی بن حسین^۲

ما سروران قریشیم

و پایداری حق در وجود ماست.

ما نورهایی هستیم که

پیش از آفرینش بوده‌ایم.

---

۱. الأملی، صدوق؛ ص ۵۷۸ ح ۷۹۱، روضة الواعظین؛ ص ۲۳۴ و ۲۹۳، بحار الأنوار؛ ج ۵۱ ص ۱۴۳ ح ۳.
۲. ابو حسین هاشمی، معروف به زید شهید، فرزند امام سجاده علیه السلام در حدود سال ۷۵ یا ۸۰ ق به دنیا آمده است. در مورد وی آمده است: «او فقیه، قاری قرآن، اهل مناظره و سخنران بود و زبانی گویا داشت و حاضر جواب بود. در تجلیل او روایت‌های زیادی از ائمه علیهم السلام رسیده است».
مردی با جلالت قدر و با ورع و تقوا بود. پیوسته بنی امیه از قیام وی خائف بودند و در سال ۱۲۲ ق در جنگ با امیر کوفه به شهادت رسید و سر او را برای هشام به شام فرستادند. ۶۶ روایت از او نقل شده است. وی صاحب تألیفاتی است؛ از جمله: کتاب التفسیر الغریب و کتاب المجموع فی الحدیث و کتاب المجموع فی الفقه و کتاب الحقوق و....

نَحْنُ مِنَّا الْمُصْطَفَى الـ
 قَسِينَا قَدْ عُرِفَ اللهُ
 سَوْفَ يَصْلِي سَعيراً
 سَخْتَارُ وَالْمَهْدِيُّ مِنَّا
 وَيَسْأَلُ الْحَقُّ أَقْسَمَنَا
 مَن تَوْلَى الْيَوْمَ عَنَّا

٣ / ٢

السَّيِّدُ الْحَمِيرِيُّ^٢

أَيَا رَاكِباً نَحْوَ الْمَدِينَةِ جِسْرَةً
 إِذَا مَا هَذَاكَ اللهُ وَعَايِنْتَ جَعْفراً
 أَلَا يَا أَمِينَ اللهُ وَابْنَ أَمِيئِهِ
 إِلَيْكَ مِنَ الْأَمْرِ الَّذِي كُنْتُ مُبْطِئاً^٣
 عُدَاوِيَةً يَطْوِي بِهَا كُلَّ سَبَسِبِ
 فَسُقِلَ لِوَلِيِّ اللهِ وَابْنِ الْمُهْتَدِ
 أَتُوبُ إِلَى الرَّحْمَنِ تَبِئْتُ تَأْوِي
 أَحَارِبٍ فِيهِ جَاهِداً كُلَّ مُعْرِبِ

١. هو الصحيح وفي المصدر «نصلي» وفي بحار الأنوار «يصلاه» بديل «يصلني».

٢. أبو هاشم إسماعيل بن محمد بن يزيد بن ربيعة الحميري، المعروف بالسيّد الحميري مع أنّه ليس بهاشمي، الشاعر المشهور، ولد بعمان سنة ١٠٥ هـ، ونشأ بالبصرة، وتوفى سنة ١٧٣ ق، ودفن بالجنيّة ببغداد، وكانت وفاته في خلافة الرشيد، هو صاحب العينيّة المشهورة، وأحد الثلاثة الذين قيل في حقهم: إنهم أشعر الناس، كما في الأغاني.

قال [السيد الحميري]: كنت وأنا صبيّ أسمع أبيّ يثلبان أمير المؤمنين عليه السلام، فأخرج عتقهما وأبقى جائفهما، وأوتر ذلك علي الرجوع إليهما، فأبيت في المساجد جائفهما لخبّي لفراقهما وبغضى لهما، والذي يجمع عليه المؤرّخون أنّه اعتنق - أول ما اعتنق - المذهب الكيساني، ولكنه اعتنق مذهب الإماميّة بعد أن لقي الإمام الصادق عليه السلام فناظره وألزمه الحجّة (راجع: ديوان السيّد الحميري: ص ٥ والذريعة: ج ٩ ص ٢٦٧ وج ١٧ ص ١٢٢).

٣. في بعض النسخ: مطمئناً

ماییم که مصطفای برگزیده
از ماست و مهدی از ماست و حق را ما به پا داشتیم.
خداوند با ما شناخته شد
و حق را ما به پا داشتیم.
به همین زودی در آتش شعله‌ور قرار خواهد گرفت
هر کسی که از ما روی گرداند.^۱

۳/۲

سید حمیری^۲

هان ای که رهسپار مدینه‌ای
با شتر تنومند که هر ناهمواری را سر می‌گذاری!
اگر خداوند تو را توفیق داد و جعفر را دیدی،
به ولی خدا و پسر تهذیب‌شده بگو:
ای امین خدا، و پسر امین خدا!
به سوی خدای مهربان توبه می‌کنم و بازگشتم به سوی اوست.
به سوی تو بازگشتم از وضعیتی که در آن قرار داشتم
و در آن با هر شیوا گویی می‌جنگم.

۱. کفایة الأثر: ص ۲۹۶، بحار الأنوار: ج ۴۶ ص ۲۰۲.

۲. ابو هاشم اسماعیل بن محمد بن یزید بن ربیعہ حمیری، معروف به «سید حمیری» است. هرچند از بنی هاشم (سادات) نبوده است. وی شاعری پر آوازه است و به سال ۱۰۵ ق، در عثمان به دنیا آمد و در بصره زیست و در سال ۱۷۳ ق، در گذشت و در جنبه بغداد، دفن گردید. درگذشت وی در زمان حکمرانی هازون الرشید، روی داد. او سراینده قصیده معروف «عینیه» است و چنان که در الأغانی (ج ۷ ص ۲۶۷) آمده، یکی از سه شاعری است که برترین شاعران دانسته شده‌اند.

وی می‌گوید: در نوجوانی می‌شنیدم که پدر و مادرم به امیر مؤمنان علیه السلام، توهین می‌کنند. از این رو، من از خانه خارج می‌شدم و گرسنه می‌ماندم و این گرسنگی را به برگشتن نزد آن دو، ترجیح می‌دادم. من شب‌ها در مساجد، گرسنه می‌خوابیدم؛ زیرا از آنها [به سبب لعن امام علی علیه السلام] نفرت داشتم و از ندیدنشان لذت می‌بردم. مورخان بر این نکته هم داستان‌اند که وی، نخست، مذهب کیسانی داشت؛ اما پس از آن که با امام صادق علیه السلام دیدار کرد، به مذهب شیعه گرایید. وی با امام علیه السلام مناظره کرد و دلایل محکمی از ایشان شنید و سرانجام، حقانیت تشیع را پذیرفت.

وما كان قولي في ابن خولة مطنبا
ولكن زوينا عن وصي محمد
بان ولي الامر يفتقد لا يرى
فتقسم اموال الفقيه كأنما
فيمكث حيناً ثم يتبع تبعه
يسير بنصر الله من بيت ربه
يسير إلى أعدائه بلوائه
فلما روي أن ابن خولة غائب
وقلنا هو المهدي والقائم الذي
فإن قلت لا فالحق قولك والذي
وأشهد ربي أن قولك حجة
بان ولي الامر والقائم الذي
له غيبة لأبد من أن يعيها
فيمكث حيناً ثم يظهر حينه
مُعاندة مني لنسلي المطيب
وما كان فيما قال بالمشكذب
ستيراً كفعل الخائف المترقب
تغيبه بين الصفيح المنصب
كنبته جدي من الأفق كوكب
على سؤدد منه وأمر مسبب
فيقتلهم قتلاً كحران مغضب
صرفنا إليه قولنا لم تكذب
يعيش به من عدله كل مجذب
أمرت فحتم غير ما متعصب
على الناس طراً من مطيع ومذنب
تطلع نفسي نحوه يتطرب
فصلى عليه الله من متعيب
فيملك من في شرقها والمغرب

گفتار طولانی من درباره پسر خوله [محمد حنفیه]
 برای دشمنی من با ذریه پاک [پیامبر] نبود؛
 اما برای ما از وصی محمد ﷺ روایت شده
 و آنچه او گفته قابل تکذیب نیست
 که ولی امر پنهان می‌شود، و دیده نمی‌شود
 در پس پرده می‌رود، همانند ترسان چشم به راه.
 اموال شخص مفقود تقسیم می‌شود
 چنان که گویی او را بین فضای آسمان پهن‌آور پنهان کرده‌ای.
 روزگاران را درنگ می‌کند، سپس سر بر می‌آورد
 همانند طلوع ستاره جدی از افق ستارگان.
 به یاری خداوند از خانه خدایش حرکت می‌کند
 با سیادت از جانب خدا و فرمانی قطعی.
 با پرچم خود به سمت دشمنانش به حرکت در می‌آید
 و آنها را خشمگین آتشین می‌کشد.
 وقتی روایت شد که پسر خوله غایب است
 ما حرفمان را به سوی او (مهدی) برگردانیم و او را تکذیب نکردیم
 و گفتیم: او مهدی است؛ قائمی که
 از عدالتش هر قحطی زده، زنده می‌شود.
 اگر بگویی: نه! حق با توست
 و به آنچه فرمان داده شده‌ای، بی‌برو برگرد، قطعی است.
 پروردگارم را به گواهی می‌گیرم که گفته تو حجت است
 بر همه مردم، از فرمان‌بردار و متمرّد؛
 که او ولی امر است و قائمی که
 جانم با نشاط و طرب چشم به راه اوست.
 او دوران غیبتی دارد که از آن ناگزیر است
 خداوند بر او در همان حال غیبت صلوات می‌فرستد.
 زمانی را در پشت پرده غیبت می‌ماند و بعد ظهور می‌کند
 و فرمان‌روای تمامی مردم خاور و باختر می‌شود.

بِذَلِكَ أَدِينُ اللَّهَ سِرًّا وَجَهْرَةً

وَأَسْتُ وَإِنْ عُوِيَتْ فِيهِ بِمُعْتَبٍ

وله أيضاً:

إِنِّي أَدِينُ بِمَا دَانَ الْوَصِيُّ بِهِ

يَوْمَ الْخُرَيْبَةِ مَنْ قَتَلَ الْمُخَلِّينَا

وَمَا بِهِ دَانَ يَوْمَ النَّهْرِ دِنْتُ بِهِ

وَشَارَكْتَ كَفُّهُ كَفِّي بِصِفَانَا

فِي سَقِكَ مَا سَفَكْتَ فِيهِ إِذَا حَضَرُوا

وَأَبْرَزَ اللَّهُ لِنَلْقَاطِ الْمَوَازِينَا

تِلْكَ الدِّمَاءُ مَعَا يَا رَبِّ فِي عُنُقِي

ثُمَّ اسْقِنِي مِثْلَهَا آمِينَ آمِينَا

آمِينَ مِنْ مِثْلِهِمْ فِي مِثْلِ حَالِهِمْ

فِي عُصْبَةِ هَاجَرُوا لَلَّهِ شَارِينَا

فِي عُصْبَةِ حَوْلِ مَهْدِيٍّ يَسِيرُ بِهِمْ

مِنْ بَطْنِ مَكَّةَ رُكْبَانًا وَمَاشِينَا

لَيْسُوا يُرِيدُونَ إِلَّا اللَّهَ رَبَّهُمْ

يَسْعَمُ الْمُرَادُ تَوَخَّاهُ الْمُرِيدُونَ

حَتَّى يُلَاقُوا بَنِي حَرْبٍ يَجْمَعُهُمْ

فَيَضْرِبُوا الْهَامَ مِنْهُمْ وَالْعِرَانِينَا

هُنَاكَ رَبِّي مَا أَعْطَاكَ مِنْ شَرَفٍ

مِثُّهُ أَبَا حَسَنِ خَيْرِ الْوَصِيِّينَا

وَزَادَكَ اللَّهُ أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً

حَتَّى يُثِيلَكَ مَا نَالَ النَّبِيِّينَا

فَاللَّهُ يَشْهَدُ لِي أَنِّي أَحِبُّهُمْ

حُبًّا أَدِينُ بِهِ فِيكُمْ لَهُ دِينَانَا

لَا أَبْتَغِي بَدَلًا مِنْ مَعْشَرٍ بِكُمْ

حَتَّى أُغَيَّبَ فِي الْأَكْفَانِ مَدْفُونَانَا

من با چنین باوری، در خفا و علن خدا را اطاعت می‌کنم
و اگر مرا به این سبب سرزنش کنند، به جا نیست^۱.

از هموست این اشعار:

من همان عقیده‌ای را دارم که وصی به آن معتقد است
در باره قتل کسانی که در خریبه (بصره) فرود آمدند.
نیز با آیین او در روز نهروان همداستانم
و دستم با او در صفین هم دست است
در ریختن خونی که در آن ریخته شد وقتی آنها حضور پیدا کردند
و خدا موازین عادلانه برپا کرد.
پروردگارا! همه این خون‌ها به گردن من است.
پس مرا همانند آنها سیراب کن، اجابت کن اجابت کن [این دعایم را].
از آنها نیز بپذیر، با چنان حالی که داشتند
گروهی که برای خدا هجرت و سودای جان کردند؛
گروهی که پیرامون مهدی علیه السلام هستند و او آنها را حرکت می‌دهد
از درون مکه، سواره و پیاده
قصیدی جز خداوند پروردگارشان ندارند.
چه خوب مرادی است که با مریدان خود برادری دارد
تا با جمع جنگجویان، مواجه می‌شوند
و مغز سرشان را می‌زنند و دماغشان را بر خاک می‌مالند.
گوارایت با ادا شرافتی که پروردگارم را به تو داده است
از آن شرف است ابوالحسن بهترین وصی
و خداوند به تو چند برابر بیفزاید
تا تو را به آن جا که پیامبر را رساند برساند.
خداوند گواه است که من آنها را دوست دارم؛
دوست داشتنی که عقیده‌ام درباره شما به آن است.
به جای شما هیچ گروهی را بر نمی‌گزینم
تا آن زمانی که در کفن پیچیده و پنهان شوم.^۲

۱. کمال الدین: ص ۲۴، القدير: ج ۲ ص ۲۴۶، سیمای امام مهدی در آیینه شعر عربی: ص ۷۸.

۲. روضة الواعظین: ص ۲۶۷

٤ / ٢

العَبْدِيُّ الْكُوفِيُّ^١

لُقِّبْتُ بِالرَّفِضِيِّ لَمَّا أَنْ مَنَحْتُهُمْ

وُدِّي وَأَحْسَنُ مَا أُدْعَى بِهِ لِقَبِي

صَلَاةُ ذِي الْعَرْشِ تَتْرَى كُلَّ آوِنَةٍ

عَلَى ابْنِ فَاطِمَةَ الْكَشَافِ لِلْكَرْبِ

وَأَبْنِيهِ مِنْ هَالِكٍ بِالسَّمِّ مُخْتَرِمٍ

وَمِنْ مُعَفَّرٍ خَدُّ فِي الثَّرَى تَرِبِ

وَالْعَابِدِ الزَّاهِدِ الشَّجَادِ يَتَّبِعُهُ

وَبَاقِرِ الْعِلْمِ دَانِي غَايَةِ الطَّلَبِ

وَجَعْفَرِ وَابْنِهِ مُوسَى وَيَتَّبِعُهُ آلُ

بِرِّ الرُّضَا وَالْجَوَادِ الْعَابِدِ الدَّيْبِ

وَالْعَسْكَرِيِّينَ، وَالْمَهْدِيِّ قَائِمُهُمْ

ذُو الْأَمْرِ لَا يَسُ أَثْوَابِ الْهُدَى الْقُسْبِ

مَنْ يَمَلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا بَعْدَمَا مَلِئَتْ

جَوْرًا، وَيَقْمَعُ أَهْلَ الرِّبِغِ وَالشَّنْعِ

١. أبو محمد سفيان بن مصعب العبدي الكوفي: من شعراء أهل البيت الطاهرين، المتترلقين إليهم بولائه وشعره، المقبولين عندهم لصدق نيته وانقطاعه إليهم، قال الإمام الصادق عليه السلام: «علموا أولادكم شعر العبدي، فإنه على دين الله» (رجال الكشي: ج ٢ ص ٤٠٤ الرقم ٧٤٨)، ولم نجد في غير آل الله له شعرا، وإن الواقف على شعره وما فيه من الجودة والجزالة والسهولة والعدوية والمثانة ويرى ثناء الحميري سيد الشعراء عليه بأنه أشعر الناس من أهله، في محله (راجع: الغدير: ج ٢ ص ٢٩٤-٢٩٧).

۴ / ۲

عبدی کوفی^۱

مرا رافضی خواندند وقتی که دوستی‌ام را نثار آنها کردم
و این بهترین لقبی است که به من داده‌اند.
صلوات خداوند صاحب عرش هر لحظه و پیایی
بر پسر فاطمه - که کاشف الکرب است - فرو می‌بارد
و بر دو پسر او که یکی با سم کشته شده شهید شد
و دیگری که صورتش به خاک افتاد
و بر عبادت‌پیشه زاهد، سجاد در پی نفر قبلی است
و بر شکافته دانش که هم‌تراز خواست نهایی است
و بر جعفر و پسرش موسی و در پی او
رضای نیکوسیرت، و جواد عبادت‌پیشه خستگی‌ناپذیر
و هادی و حسن عسکری، و مهدی قائم آنان است؛
صاحب امری که جامه هدایت زهر بر تن کرده است.
کسی که زمین را از داد پر می‌کند، پس از آکنده شدن از بی‌داد
و گم‌راهان و فتنه‌گران را تابود می‌سازد.

۲. ابو محمد سفیان بن مصعب عبدی کوفی از شاعران اهل بیت علیهم‌السلام است که با دوستی و شعرش به آنان ارادت می‌ورزید و به خاطر صدق نیت و دلبستگی به آنان مورد قبول آنان بود. امام صادق علیه‌السلام می‌فرمود: «به فرزندان آنان شعر عبدی را آموزش دهید؛ چون اشعار او طبق دین خداست» (رجال الکشی: ج ۲ ص ۷۰۴ ش ۷۴۷) او جز درباره خاندان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم شعری سروده است و اگر کسی در شعر وی و نیکویی، دلشینی، روانی، شیرینی و استواری آن بیندیشد، خواهد دانست که سخن بزرگ شاعران، سید حمیری در حق وی که گفت: «او در بین خاندانش شاعرترین است»، سخنی بجاست.

الفائذ البهم الشوس الكماة إلى

حرب الطغاة على قب الكلا الشرب

٥/٢

الكميت بن زيد الأسدي^١

كفاية الأثر عن الكميت: دخلت على سيدي أبي جعفر محمد بن علي الباقر عليه السلام،
فقلت: يا ابن رسول الله، إني قد قلت فيكم أبياتا، أفتأذن لي في إنشادها؟ فقال: إنها
أيام البيض! قلت: فهو فيكم خاصة، قال: هات، فأنشأت أقول:

أضحكني الدهر وأبكاني

واللهـر ذو صـرفٍ وأوانٍ

ليسعـةٍ بإلطفٍ قد غودروا

صاروا جميعاً رهـن أكفانٍ

فبكي وبكى أبو عبد الله عليه السلام، وسمعت جارية تبكي من وراء الحجاب، فلما بلغت

إلى قولي:

وسـنة لا يتجاري بهم

بستو عـقيل خـير فـتيانٍ

١. أبو المستهل الكميت بن زيد بن خنيس: قال أبو الفرج: شاعر مقدّم عالم بلغات العرب، خبير بأيامها، من شعراء مضر وألسنتها، وكان في أيام بني أمية، ولم يدرك الدولة العباسية ومات قبلها، وكان معروفاً بالتشيع لبني هاشم مشهوراً بذلك. وقال بعضهم: كان في الكميت عشر خصال لم تكن في شاعر: كان خطيب أسد، فقيه الشيعة، حافظ القرآن العظيم، ثبت الجنان، كاتباً حسن الخط، نسبة جندلاً، وهو أول من ناظر في التشيع، رامياً لم يكن في أسد أرمى منه، فارساً شجاعاً سخياً دينا، وهو شاعر أهل البيت عليهم السلام، وقد ورد عنهم عليهم السلام في حقه مدائح قيّمة، ولادته سنة ٦٠ ق ووفاته سنة ١٢٦ ق (راجع: القدير: ج ٢ ص ١٩٥ و ٢١١).

پشوایی ستبر و سخت که

به جنگ طقیانگران می‌رود با شمشیر بران.

۵/۲

کمیت بن زید خنیس اسدی^۱

كفاية الأثر به نقل از کمیت: بر آقایم امام باقر علیه السلام وارد شدم و گفتم: ای پسر پیامبر خدا! من در

پاره شما شعرهایی گفته‌ام. اجازه می‌دهید آنها را بخوانم؟

امام علیه السلام فرمود: ای کمیت! [این روزها] ایام البیض است [و شعرخوانی در آن، روانیست].

گفتم: اشعار، در پاره شماست. فرمود: «بخوان» و من خواندم:

روزگار، مرا خندان و گریانند

و روزگار، تحول و رنگارنگی دارد.

برای تن که در طف، نیرنگ زده شدند،

همه‌شان کفن گردیدند.

ایشان گریست و امام صادق علیه السلام هم گریست و شنیدم که کنیزی از پشت پرده می‌گرید. نیز

وقتی به این گفته رسیدم که:

و شش تن که کسی همپای آنان نیست:

پسران عقیل، بهترین جوانان.

۱. او ابوالمستهل کمیت بن زید بن خنیس است. ابو فرج گفته است که وی، شاعری پیشتاز و دانا به لهجه‌های عرب و آگاه به تاریخ آنان و از شاعران [قبیله] مُضَر و سخنگوی آنان بود. او در روزگار امویان می‌زیست و عصر عباسیان را درک نکرد و پیش از آن درگذشت. کمیت به تشیع و پیروی از بنی هاشم، معروف و مشهور بود.

پاره‌ای گفته‌اند که کمیت، از ده ویژگی برخوردار بود که در شاعر دیگری وجود نداشت: خطیب قبیله اسد؛ فقیه شیعه، حافظ قرآن دلیر کاتب خوش خط، نسب‌شناس مجادله‌گر، نخستین مناظره‌گر در پاره تشیع، بهترین تیرانداز بین اسدیان، سواژکاری شجاع، دیندار و بخشنده بود. او نخستین شاعر اهل بیت علیهم السلام بود که در حق وی از سوی آن خاندان، ستایش‌های ارزشمندی صادر شده است. در سال ۶۰ ق، به دنیا آمد و در سال ۱۲۶ ق، درگذشت.

ثُمَّ عَلِيٍّ الْغَيْرِ مَوْلَاكُمْ

ذَكَرَهُمْ هَجَّ أَحْزَانِي

فَبَكَى، ثُمَّ قَالَ عليه السلام: مَا مِنْ رَجُلٍ ذَكَرْنَا أَوْ ذُكِرْنَا عِنْدَهُ فَخَرَجَ مِنْ عَيْنَيْهِ مَاءٌ وَلَوْ قَدَرَ
مِثْلَ جَنَاحِ الْبَعُوضَةِ، إِلَّا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ، وَجَعَلَ ذَلِكَ حِجَابًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ.
فَلَمَّا بَلَغَتْ إِلَى قَوْلِي:

مَنْ كَانَ مَسْرُورًا بِمَا مَسَّكُمْ

أَوْ شَامِتًا يَوْمًا مِنَ الْآنِ

فَقَدْ دَلَلْتُمْ بَعْدَ عِزِّ قَمَا

أَدْفَعُ ضَيْمًا حَسِينٌ يَسْغَشَانِي

أَخَذَ بِيَدِي وَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرِ لِلْكَمَيْتِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ. فَلَمَّا بَلَغَتْ إِلَى قَوْلِي:

مَتَى يَقُومُ الْحَقُّ فِيكُمْ مَتَى

يَقُومُ مَهْدِيكُمْ الثَّانِي

قَالَ: سَرِيعًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ سَرِيعًا. ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا الْمُسْتَهْلِ^١، إِنْ قَاتَمْنَا هُوَ التَّاسِعُ مِنْ وُلْدِ

الْحُسَيْنِ عليه السلام؛ لِأَنَّ الْأُئِمَّةَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ عليه السلام اثْنَا عَشَرَ، وَهُوَ الْقَائِمُ ... *

١. هي كنية الكميت.

* راجع: تمام الحديث في ج ٨ ص ٨٦ ح ١٢٢٥.

و آن گاه علی، خوب و مولای شما

که یادشان اندوه‌هایم را بر می‌انگیزاند.

امام علیه السلام گریست و آن گاه فرمود: «هیچ کس نیست که از ما یاد کند و یا ما نزد او یاد شویم و از چشمانش اشکی هر چند به کوچکی پال پشه جاری شود، مگر این که خداوند در بهشت، خانه‌ای برایش می‌سازد و آن را حجابی میان او و آتش قرار می‌دهد».

هنگامی که کلامم به این جا رسید:

هر کس از مصیبتی که به شما رسید، شادمان باشد

یا روزی از همین اکنون، شماتت کننده [شما] باشد

شما پس از عزت، خوار شدید، و من

توانستم ستم را از خودم دفع کنم، آن زمان که مرا فرا گرفت.

دست مرا گرفت و فرمود: «خداوند! گناهان گذشته و آینده کفایت را بیاورز». و وقتی به

این گفته ام رسیدم که:

کی حق در باره شما برپا می‌شود؟

کی مهدی دوم شما بر می‌خیزد؟

فرمود: «به زودی، ان شاء الله! به زودی».

آن گاه فرمود: «ای ابو مُسْتَهیل! قائم ما، نهمین از نسل حسین علیه السلام است؛ زیرا امامان پس از

پیامبر خدا، دوازده تن هستند و او (دوازدهمی) قائم است»...^۲

۱. کنیه کفایت است.

۲. کفایة الأثر: ص ۲۴۸، بحار الأنوار: ج ۳۶ ص ۳۹۰ ح ۲، نیز، برای دیدن همه حدیث، رک: همین دانش‌نامه: ج ۸ ص ۸۷ ح ۱۴۴۵.

٦ / ٢

مُصَعَّبُ بْنُ وَهَبِ النُّوشَجَانِيِّ^١

فَإِن سَأَلَنِي مَا الَّذِي أَنَا دَائِنٌ

بِهِ فَالَّذِي أَبْدِيهِ مِثْلُ الَّذِي أَخْفِي

أَدِينُ بِأَنَّ اللَّهَ لَا شَيْءَ غَيْرُهُ

قَوِيٌّ عَزِيزٌ بَارِئُ الْخَلْقِ مِنْ ضَعْفِ

وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَفْضَلُ مُرْسَلٍ

بِهِ بَشَرَ الْمَاضُونَ فِي مُحْكَمِ الصُّحُفِ

وَأَنَّ عَلِيًّا بَعْدَهُ أَحَدَ عَشْرَةَ

مِنَ اللَّهِ وَعَدُّ لَيْسَ فِي ذَلِكَ مِنْ خُلْفِ

أَتَمَّتْنَا الْهَادُونَ بَعْدَ مُحَمَّدٍ

لَهُمْ صَفْوٌ وَوَدِي مَا خَبِيثٌ لَهُمْ أَصْفَى

تَسْمَانِيَةٌ مِنْهُمْ مَضَوْا لِسَبِيلِهِمْ

وَأَرْبَعَةٌ يُرْجَعُونَ لِإِلْعَادِ الْمُؤَفِّ

١. مصعب بن وهب النوشجاني المعروف بالحرون كان معاصراً للإمام الرضا عليه السلام لم يذكره. روى عنه ابنه أبو سهل النوشجاني أشعاراً متضمنة للشهادة بالرسالة والولاية والإمامة الاثني عشرية والإقرار بالرجع (مستدركات علم رجال الحديث: ج ٧ ص ٢٢٨ رقم ١٤٩٦٤).

۶/۲

مصعب بن وهب نوشجانی^۱

اگر شما دو نفر از من پرسید که من به چه باور دارم

من آنچه را که پنهان کردم، آشکار می‌کنم؛

چون معتقدم به خدا و این که خدایی جز او نیست،

قدرتمند، ارجمند، آفریدگار آفریدگان از هیچ.

و این که رسول خدا بهترین فرستاده است،

گذشتگان، او را در کتاب‌های محکم [آسمانی] بشارت دادند.

علی و پس از او یازده فرزندش

از جانب خدا وعده داده شده‌اند، و در این، تخلفی نیست.

اینان پیشوایان هدایتگر ما، پس از محمد هستند.

خالصانه‌ترین علاقه من متعلق به آنهاست تا زمانی که زنده‌ام.

هشت تای آنها راه خود را رفتند و رحلت کردند

و چهار نفرشان در پی آنها کامل‌کننده [دوازده] هستند.

۱. مصعب بن وهب نوشجانی، معروف به حرون، از شعرای قرن دوم و معاصر امام رضا علیه السلام است. نام وی در منابع رجالی نیامده است. پسرش ابوسهل نوشجانی از او اشعاری نقل می‌کند که متضمن شهادت به رسالت و ولایت و امامت دوازده امام معصوم و اقرار به رجعت است.

وَلِي ثِقَّةٌ بِالسَّرِيعَةِ الْحَقِّ مِثْلَمَا

وَوَثِقْتُ بِرَجْعِ الطَّرْفِ مِنِّي إِلَى الطَّرْفِ

٧ / ٢

الْوَرْدُ بْنُ زَيْدِ الْأَسَدِيِّ^١

مَتَى الْوَلَيْسُ بِسَامِرَاءَ إِذَا بُنِيَتْ

يَبْدُو كَمِثْلِ شِهَابِ اللَّيْلِ طَلَعُ

حَتَّى إِذَا قَسَدَتْ أَرْضَ الْعِرَاقِ بِهِ

إِلَى الْجِجَارِ أَنْسَاخُوهُ بِجَعَجَاعِ

وَعَابَ سَبْتًا وَسَبْتًا مِنْ وِلَادَتِهِ

مَعَ كُلِّ ذِي جَوْبٍ لِأَرْضِ قَطَّاعِ

لَا يَسَامُونَ بِهِ الْجَوَابُ قَدْ تَبِعُوا

أَسْبَاطَ هَارُونَ كَيْلَ الصَّاعِ بِالصَّاعِ

شَّبِيهُ مُوسَى وَعِيسَى فِي مَغَابِهِمَا

لَوْ عَاشَ عُمَرُيْهِمَا لَمْ يَنْعِهِ نَاعِ

تُؤْتِمُّهُ الثُّقَبَاءُ الْمُسْرِعِينَ إِلَى

مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ كَانُوا خَيْرَ سُرَاعِ

١. الورد بن زيد بن أبي المستهل الأسدي: هو أخو الكميته الشاعر، من أصحاب الباقر والصادق عليهما السلام. حسن العقيدة، شديد الموااة لآل محمد عليهم السلام توفي حدود سنة ١٤٠ (رجال الطوسي: ص ١٤٨ الرقم ١٤٣٩ و ص ٣١٧ الرقم ٤٧٢٧، مستدركات علم رجال الحديث: ج ٨ ص ٩٩ الرقم ١٥٤٨٣، اعيان الشيعة: ج ١٠ ص ٢٧٤، معجم رجال الحديث: ج ١٩ ص ١٩١، تنقيح المقال: ج ٣ ص ٢٧٨ الرقم ١٢٤٤٣).

من به بازگشت حق [به اهل آن] یقین دارم

به همان سان که به چرخش چشم از یک سو به سوی دیگر اعتماد دارم.^۱

۷/۲

ورد بن زید اسدی^۲

زاده سامرا از دورانی که این شهر بنا شده

همانند شهاب آسمانی شب می‌درخشد.

تا این که سرزمین عراق او را به حجاز تاراند

و او را در جایی ناخوش و تنگ جای دادند.

روزگارانی پنهان شد، و از روزگار ولادتش

با هر گردش کننده در زمین می‌چرخد.

سیرکنندگان در زمین که از نوادگان هارون

گام به گام پیروی کردند، با او دلزده و کسل نمی‌شوند.

همانند موسی و عیسی است در غیبتشان

و اگر عمر آن را دو هم داشت، هیچ آورنده خبر مرگی، خبر مرگ او را نمی‌داد.

او بازمانده نقیان است که شناختند

به سمت موسی بن عمران و بهترین شتابندگان بودند

۱. مقتضب الأثر: ص ۴۸، بخار الأنوار: ج ۵۳ ص ۱۴۴.

۲. ورد بن زید بن ابی مستهل اسدی: (م ح ۱۴۰ق) از اصحاب امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام مانند برادرش کمیت شاعر، از علاقه‌مندان و دوستان اهل بیت علیهم السلام بود.

أَوْ كَالْعُيُونِ إِلَى يَوْمِ الْعَصَا انْفَجَرَتْ

فَانصَاعَ مِنْهَا إِلَيْهِ كُلُّ مُنصَاعٍ

إِنِّي لِأَرْجُو لَهُ زُؤِيًا فَادْرِكُهُ

حَتَّى أَكُونَ لَهُ مِنْ خَيْرِ أَتْبَاعِ

بِسِذَاكَ أَنْبَاءَنَا الرَّاؤُونَ عَسَنَ نَقْرٍ

مِنْهُمْ ذَوِي خَشْيَةٍ لِّلَّهِ طُوعًا

زُؤْتَهُ عَنْكُمْ زُؤَاءُ الْحَقِّ مَا شَرَعْتَ

أَبَاؤُكُمْ خَيْرُ آبَاءٍ وَشُرَاعِ

یا همانند چشمه‌های جوشیده از سنگ‌ها در روز کوبیدن عصا
که مردم [با وجود آن چشمه‌ها] از آنها به سوی وی باز گشتند.
من در انتظار رؤیت اویم تا به خدمتش برسم
و از بهترین پیروان او شوم.

راویان چنین چیزی را به ما از کسانی خبر دادند

که در میان آنها خداترسیانی مطیع هستند.

از شما راویان حق روایت کرده‌اند

چیزی را که پدارتنان - که بهترین پدران و شاعران هستند - تشریح کرده‌اند.^۱

الفصل الثالث

مَنَاجِحُ مِّنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الثَّالِثِ

١ / ٣

الإمام الرضا عليه السلام

دَخَلَ دُعَيْلُ بْنُ عَلِيٍّ الْخُرَاعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى
الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمَرَوْ فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي قَدْ قُلْتُ فِيكُمْ قَصِيدَةً وَآلَيْتُ عَلَى
نَفْسِي أَنْ لَا أُنْشِدَهَا أَحَدًا قَبْلَكَ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَاتِهَا فَأَنْشَدَهَا -

مَدَارِسُ آيَاتٍ خَلَّتْ مِنْ تِلَاوَةٍ

وَمَنْزِلٌ وَخِيٌّ مُسْفِرُ الْعَرَصَاتِ

فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى قَوْلِهِ -

أَرَى فَيْئَتَهُمْ فِي غَيْرِهِمْ مُتَقَسِّمًا

وَأَيْدِيَهُمْ مِنْ فَيْئَتِهِمْ صَفِرَاتِ

بَكَى أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ صَدَقْتَ يَا خُرَاعِيُّ فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى قَوْلِهِ -

فصل سوم سروده یابی از شاعران قرن سوم

۱ / ۳
امام رضا علیه السلام

دعبل بن علی خزاعی، در مرو، خدمت امام رضا علیه السلام رسید و گفت: ای پسر پیامبر خدا! من در باره شما قصیده‌ای گفته‌ام و با خود، عهد کرده‌ام که آن را پیش از شما برای هیچ کس نخوانم.

[امام علیه السلام] فرمود: «بخوان».

دعبل، شروع به خواندن کرد:

حلقه‌های تلاوت قرآن تهی گشته‌اند

و جایگاه وحی بی سکنه گردیده است.

و چون به این بیت رسید:

می‌بینم غنائم آنان در میان غیر آنها تقسیم شده

و دستان آنها از غنائم خودشان خالی است.

امام رضا علیه السلام گریست و فرمود: «ای خزاعی! راست گفتی».

و چون به این بیت رسید:

إِذَا وَتَسْرُوا مَدُّوا إِلَيَّ وَإِزْرِيهِمْ

أَكْفَأَ عَنِ الْأَوْتَارِ مُنْقِبَاتٍ

جَعَلَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ وَهُوَ يَقُولُ أَجَلٌ وَاللَّهِ مُنْقِبَاتٍ فَلَمَّا بَلَغَ إِلَيَّ

قَوْلِهِ -

لَقَدْ خِفْتُ فِي الدُّنْيَا وَ أَيَّامِ تَسْعِيهَا

وَإِنِّي لَأَرْجُو الْأَمْنَ بَعْدَ وَفَاتِي

قَالَ لَهُ الرِّضَاءُ (ع) آمَنَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْفَرَجِ الْأَكْبَرِ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَيَّ قَوْلِهِ -

وَ قَبْرٌ بِبَغْدَادَ لِسِنْفِ زَكِيَّةِ

تَضَمَّنَهُ الرَّحْمَنُ فِي الْأَعْرَافِ

قَالَ لَهُ الرِّضَاءُ (ع) أَلَا فُلَا الْحَقُّ لَكَ بِهَذَا الْمَوْضِعِ بَيِّنِينَ بِهِمَا تَمَامُ قَصِيدَتِكَ فَقَالَ بَلَى يَا

ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ (ع):

وَ قَبْرٌ بِطُوسٍ يَا لَهَا مِنْ مُصِيبَةٍ

تَسُوَّقَدُ فِي الْأَخْشَاءِ بِالْحُرَقَاتِ

إِلَى الْحَشْرِ حَتَّى يَبْعَثَ اللَّهُ قَائِمًا

يُفَرِّجُ عَنَّا أَلْهَمَ وَ الْكُرْبَاتِ

آن گاه که مورد ستم قرار گرفتند، دست به کمان بردند؛

اما دستانی که بسته [و ناتوان از کشیدن کمان] بود،

امام رضا علیه السلام دست‌های خود را به هم می‌مالید و می‌فرمود: «آری، به خدا سوگند دست‌ها

بسته بود»، و چون به این بیت رسید:

من در دنیا و روزهای تلاش آن، هراسان بودم

و امیدوارم که پس از وفاتم در امان باشم،

امام رضا علیه السلام فرمود: خداوند تو را در روز قیامت در امان بدارد.

وقتی دعبل به این بیت رسید:

و قبری در بغداد متعلق به نفس زکیه است

که خداوند آن را در میان غرفه‌های بهشت قرار داده است،

امام رضا علیه السلام به او فرمود: «آیا من به این جادو بیت ملحق نکشم تا قصیده‌ات تکمیل شود؟».

او گفت: بفرمایید، ای پسر پیامبر خدا! امام علیه السلام فرمود:

«قبری در طوس است و مصیبتش

درون انسان را شعله‌ور می‌کند،

تا روز محشر، تا آن که خدا، قائم را برانگیزد

و غم‌ها و اندوه‌ها را از ما بردارد»^۱.

۱. کمال الدین: ص ۳۷۳ ح ۶، عیون أخبار الرضا علیه السلام: ج ۲ ص ۲۶۳ ح ۳۴، المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۴ ص ۳۳۸ (با عبارت مشابه)، إعلام الوری: ج ۲ ص ۶۶، بحار الأنوار: ج ۴۹ ص ۲۳۹ ح ۹.

٢/٣

دَعْبِلُ الْخَزَاعِي

قَلُوا الَّذِي أَرْجُوهُ فِي الْيَوْمِ أَوْ غَدٍ
 تَقَطَّعُ نَفْسِي إِسْرَهُمْ حَسِرَاتٍ
 خُرُوجِ إِمَامٍ لَامَسْحَالَةَ خَارِجٍ
 يَسْقُومُ عَلَى اسْمِ اللَّهِ وَالْبَرَكَاتِ
 يُمَيِّزُ فِينَا كُلَّ حَقٍّ وَبَاطِلٍ
 وَيَجْزِي عَلَى التَّعْمَاءِ وَالنَّقِمَاتِ
 يَا نَفْسَ طَيْبِي ثُمَّ يَا نَفْسَ قَابِشِرِي
 فَغَيْرِ يَبْعِيدِ كُلَّ مَا هَوَاتِ
 وَلَا تَجْزَعِي مِنْ مُدَّةِ الْجَوْرِ إِنِّي
 أَرَى قُوَّتِي قَدْ آذَنْتِ بِثَبَاتِ
 فَإِنْ قَرَّبَ الرَّحْمَنُ مِنْ تِلْكَ مُدَّتِي
 وَأَخَّرَ مِنْ عُصْرِي وَوَقْتِ وَفَاتِي

١. أبو عليّ دعبل بن عليّ بن رزين الخزاعي، ولد سنة ١٤٨ ق، كان شاعراً أديباً، ويعدّ من أكابر شعراء القرن الثالث. وكان شديد الحبّ والولاء لأهل البيت عليهم السلام، حتّى كان يُسمّع منه وهو يقول: أنا أحمل خشبتي على كتفي منذ خمسين سنة، لست أجد أحداً يصلبني عليها؛ وذلك لشدة ذمّه عن أهل البيت النبويّ الطاهر والوقية في متاوتهم. وله القصيدة التائية المعروفة التي أنشدها الإمام الرضا عليه السلام. قال الجاحظ: سمعت دعبل بن عليّ يقول: مكثت نحو ستين سنة، ليس من يوم ذرّ شارقه إلا وأنا أقول فيه شعراً، واستشهد ظلماً وعدواناً وهو شيخ كبير سنة ٢٤٦ ق في نواحي الأهواز، وحمل إلى الشوش ودُفن بها. (راجع: الغدير: ج ٢ ص ٣٦٣).

٢. ورد في بعض نسخ عيون أخبار الرضا عليه السلام (منها نسخة عبدالرزاق المقرّم كما نقلها في كتابه ولادة القائم ونسخة مكتبة الإمام أمير المؤمنين في النجف كما نقلها العلامة الأميني في الغدير) وفي بعض نسخ كمال الدين، صدوق (منها نسخة مجلس سنا التي تحفظ الآن في مكتبة مجلس الشورى بطهران وتسخة المقرّم المذكورة في كتابه المشار إليه) أن الإمام الرضا عليه السلام لما سمع هذا البيت قام ووضع يده على رأسه وقال: «اللهم عجل فرجه وسهّل مخرجه».

۲/۳

عبل خزاعی^۱

اگر آن کسانی که به آنها امروز یا فردا امید دارم نبودند،

در پی حسرت آنان، قالب تهی می‌کردم.

ظهور امامی که ناگزیر ظهور خواهد کرد

و به نام خداوند و با برکت‌ها به پا می‌خیزد.^۲

در میان ما هر حق و باطلی را روشن می‌کند

و به نعمت‌ها و نعمت‌ها جزا می‌دهد.

ای جان من! شاد باش و شادمان

برای آمدن آن که آمدنش دور نیست

و بی‌تابی مکن از دوام ستم!

چرا که تو انم را می‌بینم که فرمان به پایداری می‌دهد.

اگر خدای مهربان این زمان مرا نزدیک گرداند

و عمرم را طولانی کند و زمان در گذشتم را تأخیر بیندازد.

۱. ابو علی دعیل بن علی بن رزین خزاعی، در سال ۱۴۸ ق، زاده شد. وی، شاعر و ادیب بود و از برترین شاعران قرن سوم هجری به شمار می‌رود. وی به اهل بیت علیهم‌السلام، فراوان مهر می‌ورزید. از وی شنیده شد که می‌گفت: «من، پنجاه سال است که چون دار خود را بر دوش می‌کشم؛ اما کسی نیافتم که مرا بر آن بساویند»؛ چرا که پیوسته از خاندان نبوت، به شدت، دفاع می‌کرد و با مخالفان آنان، مبارزه می‌نمود. وی، قصیده مشهور «تأییه» خود (قصیده «مدارس آیات») را برای امام رضا علیه‌السلام خواند.

جاحظ گفته است: شنیدم که دعیل بن علی می‌گوید: «شصت سال است که هیچ روزی را بدون سرودن شعری نگذرانده‌ام». وی به سال ۲۴۶ ق، در کهن سالی، مظلومانه در حومه اهواز به شهادت رسید و پیکرش را به شوش دانیال، حمل کردند و در آن جا به خاک سپردند. امروزه، بارگاه یا شکوهی بر مزار وی ساخته شده است.

۲. در بعضی نسخه‌های عیون أخبار الرضا علیه‌السلام (از جمله نسخه عبد الرزاق مقرر، یاد شده در کتابش ولادة القائم و نسخه کتاب خانه امیرالمؤمنین نجف که علامه امینی در الغدير از آن نقل کرده است) و نیز در بعضی نسخه‌های کمال الدین صدوق (از جمله نسخه مجلس سنا که اکنون در کتاب خانه مجلس در تهران نگهداری می‌شود و نسخه عبد الرزاق مقرر که در کتاب پیش گفته‌اش از آن نقل کرده است)، این روایت دیده می‌شود که: امام رضا علیه‌السلام چون این بیت را شنید، به پا خاست و دست بر سر گذاشت و فرمود: «پروردگارا! قرجش را نزدیک و خروجش را آسان گردان».

شَفِيَتْ وَلَمْ أَتْرُكْ لِنَفْسِي غُصَّةً

وَرَوَيْتُ مِنْهُمْ مَنْصُلي وَقِنَاتِي

٣ / ٣

أَبُو تَمَّامٍ الطَّائِي^١

رَبِّيَ اللهُ وَالْأَمِينُ نَسِي

صَفْوَةَ اللهِ وَالْوَصِيَّ إِمَامِي

ثُمَّ سَبَطَا مُحَمَّدٌ تَالِيَاهُ

وَعَلِيٌّ وَبِأَقْرِ الْعِلْمِ حَامِي

وَالنَّقِيَّ الزَّكِيَّ جَعْفَرَ الطَّيِّبُ

مَأْوَى لَيْلَةَ الْمَقَرِّ وَالْمَقَامُ

ثُمَّ مُوسَى ثُمَّ الرِّضَا عَلِمَ الْفَضْلِ

الَّذِي طَالَ سَائِرَ الْأَعْلَامِ

وَالْمُصْطَفَى مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ

وَالْمُعَرَّى مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَذَامِ

وَالزَّكِيَّ الْإِمَامَ مَعَ نَجَلِهِ الْقَائِمِ

مَوْلَى الْأَنْبِيَاءِ نُورِ الظُّلَامِ

أُبْرَزَتْ مِنْهُ رَأْفَةُ اللهِ بِالنَّاسِ

لِاتْرَاكِ الظُّلَامِ بِسَدْرِ التَّمَامِ

١. أبو تمام حبيب بن أوس بن الحارث بن قيس الطائي؛ ولد أيام الرشيد، أسلم وكان نصرانياً، كان واحداً من عظماء بني ديباجة لفظه وفصاحة شعره، وفي تاريخ وفاته خلاف بين سنة ٢٢٨ و ٢٣١ و ٢٣٢ هـ (راجع: سير أعلام النبلاء: ج ١١ ص ٦٣ الرقم ٢٦).

شفا می‌یابم، و به خودم اندوهی راه نمی‌دهم
و شمشیر و نیزه‌ام را با خون دشمنان سیراب می‌کنم.^۱

۳ / ۳

ابوتمام طائی^۲

الله پروردگارم، و امین پیامبر من است
برگزیده خدا، و وصی امام من است.
سپس دو سبط محمد در پی وصی او
و آن گاه علی و باقر علم که حامیان [دین] اند
و تقی زکی جعفر پاک
جایگاهی دارد و قرارگاه و مقامی.
آن گاه موسی، و سپس رضا نماد فضل
که بر دیگر اعلام سر است
و محمد بن علی پاک
عاری از هر بدی و مذمت
و امام زکی با فرزندش قائم،
مولای مردمان، که روشنی تاریکی‌ها بیند.
از او مهربانی خداوند به بندگان آشکار می‌شود
به منظور ترک تاریکی‌ها که پدر تمام است.^۳

۱. کشف الغمّة: ج ۳ ص ۱۱۷، روضة الواعظین: ص ۲۹۲، بحار الأنوار: ج ۴۹ ص ۲۵۰، سیمای امام مهدی در آیینه شعر عربی: ص ۹۱.

۲. ابو تمام، حبیب بن اوس بن حارث بن قیس طائی، در ایام هارون الرشید عباسی به دنیا آمد. ابتدا مسیحی بود و سپس اسلام آورد و در روزگار خویش در خوش‌کلامی و فصاحت شعری، یگانه بود. در تاریخ درگذشت وی، بین سال‌های ۲۲۸، ۲۳۱ و ۲۳۲ ق، اختلاف است.

۳. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۱۲.

٤ / ٣

ابن الرومي

اجتئوا بني العباس من شنائكم
وشددوا على ما في العياب وأسرخوا
وخلوا ولاة الشوء منكم وغيبهم
فأخربهم أن يغرقوا حيث لججوا
نظار لكم أن يرجع الحق راجع
إلى أهله يوماً فتشجوا كما سجوا
على حين لا عذري لمعتذريكم
ولا لكم من حجة الله مخرج
فلا تلقوا الآن الضعائن بينكم
وبينهم إن اللواقح تُنتج
غررتم لأن صدقتم أن حالة
تدوم لكم والدهر لوان أخرج

١- أبو الحسن علي بن عباس بن جريح مولى عبيد الله بن عيسى، الشهير بابن الرومي: ولد ببغداد سنة (٢٢١ق)، شعره الكثير الطافح بروق البلاغة قد أربى على سيائك التبر حسنا وبهاء، فكان فنانا بارعا، أوتى ملكة التصوير ولطف التخيل والتوليد وبراعة اللعب بالمعاني والأشكال، وكان ذا حظ وافر في اللغة، وقصائده دالة على تبحره في اللغة وإحاطته الواسعة بعريب مقرناتها وأوزان اشتقاقها وتصريفها وموقع أمثالها، وليس في شعر العربية من تبدو هذه الشواهد في كلامه بهذه الغزارة والدقة غير المترجم والمعري، عاش ابن الرومي حياته في بغداد، وتوفي في جمادى الأولى سنة ٢٨٢ ق (راجع: الغدير: ج ٣ ص ٥١).

۴ / ۳

ابن رومی^۱

ای بنی عباس دشمنی و کینه‌تان را بپوشانید
و صندوق‌ها [ی حقد] را ببندید و بندها [ی دشمنی] را محکم کنید،
چلو و لیان بد و کزی‌هایشان را باز کنید
که شایسته‌اند در همان منجلابی که فرو رفته‌اند غرق شوند
در انتظار بمانید تا روزی بازگرداننده حق، آن را به اهلش بازگرداند
و شما همان گونه که آنان نوای اندوهناک سر دادند نغمه غم‌انگیز سر بدهید
آن گاه که عذر خواهان عذری نداشته باشد
و از حجت خداوند راه گریزی نداشته باشید
اکنون میان خود و آنان تخم کینه مپاشید
که حامله شده‌ها به کینه‌ورزی، کینه زایمان می‌کنند
فریب خوردید اگر دوام دولتتان را راست پنداشته‌اید
و بدانید که روزگار دورویه دارد و جابه‌جایی شود.

۱. ابو الحسن علی بن عباس بن جریر، از آزاد شدگان عبید الله بن عیسی و مشهور به «ابن رومی» است. سال ۲۲۱ق، در بغداد به دنیا آمد. شعرش سرشار از نکته‌های بلاغی است و در زیبایی و درخشندگی، چون زنجیره‌ای طلایی است. وی شاعری فنی و زبردست و برخوردار از توان چهره‌پردازی و ظرافت تخیل و آفرینش، و در بازی با معانی و ساختارهای لفظی چیره‌دست بود و در لغت، خطی وافر داشت. قضیده‌های وی بر تبحرش در زبان و احاطه‌اش بر لغت و وزن‌های شعر و کاربرد آنها و جایگاه مثل‌ها دلالت دارد و جز وی و معرّی، در شعر عربی کسی پیدا نمی‌شود که شاهد مثال‌هایی را به این دقت و فراوانی به کار گرفته باشد. وی زندگی‌اش را در بغداد گذراند و در جمادی الاولی، سال ۲۸۳ق، درگذشت.

لَعَلَّ لَهُمْ فِي مُنْطَوَى الْغَيْبِ شَائِرًا
سَيَسْمَوُ لَكُمْ وَالصُّبْحِ فِي اللَّيْلِ مُوَلِّجُ
بِمَجْرٍ تَضِيقُ الْأَرْضُ مِنْ زَفْرَاتِهِ
لَهُ زَجَلٌ يَنْفِي الْوُحُوشَ وَهَزْمُجُ
إِذَا تَسِيمٌ بِالْأَبْصَارِ أَبْرَقَ بِبَيْضُهُ
يَسْوَارِقُ لَا يَسْطِيعُهُنَّ الْمُحَمَّجُ
تَوَامِضُهُ شَمْسُ الضُّحَى فَكَأَنَّمَا
يُرى الْبَحْرُ فِي أَعْرَاضِهِ يَتَمَوَّجُ
لَهُ وَقْدَةٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَبَيْنَهُ
تَلِيمٌ بِهِ الطَّيْرُ الْعَوَافِي فَتَهْرَجُ
إِذَا كُرَّ فِي أَعْرَاضِهِ الطَّرْفُ أَعْرَضَتْ
جِرَاحٌ تَحَارَّرَ الْعَيْنُ فِيهَا فَتَخْرَجُ
يُؤَيِّدُهُ رِكَتَانِ تَبْتَانِ رِجْلُهُ
وَخَيْلٌ كَأَرْسَالِ الْجِرَادِ وَأَوْشَجُ
تَدَانُوا فَمَا لِلنَّفْعِ فِيهِمْ خِصَاصَةٌ
تُنْفِئُهُ عَنِ خَيْلِهِمْ حِينَ تُرْهِجُ
فَتَيِّدِرُكَ تَأَرَّ اللَّهُ أَنْصَارُ دِينِهِ
وَاللَّهُ أَوْشٍ أَخْشَرُونَ وَخَسْرَجُ
وَيَقْضِي إِمَامُ الْحَقِّ فِيكُمْ قَضَاءَهُ
تَمَامًا وَمَا كُلُّ الْحَوَامِلِ تُخَدِّجُ

شاید آنان در تحولات پنهانی، انقلابی داشته باشند
 که بر شما فائق آید، و صبح در شب فرو می‌رود و آن را پایان می‌دهد.
 با سپاهی که عرصه زمین از غرش آن تنگ شود
 و غرش صدایشان حیوانات وحشی را فراری دهد.
 اگر با دیده‌های ییسا شمشیرهایشان دیده شود
 چنان برق زنند که کسی نتواند به آنها بنگرد
 و تابش خورشید بر آنها چنان بتاید
 که گویی دریایی موج است.
 بین او و آسمان، نورفروزی است
 که اگر پرندگان بتوانند به آن جا برسند از شدت داغی آن فرو افتند.
 اگر کسی به اطراف آن سپاه نگاه کند
 همانند جنگلی را ببیند که دیده یا دیدن آن حیرت زده شود و از نگاه باز ماند.
 دو گروه او را کمک می‌کنند: پیاده نظام
 و سواره نظامی که همچون دسته‌های مور و ملخند.
 چون نزدیک هم شوند، چنان گرد و غباری به پا کنند که برای خواباندن آن چیزی نباشد
 آن هنگام که اسپانشان گرد و غبار برافروزند.
 انصار دین خدا، انتقام خون خدا را می‌گیرند
 و خداوند را اوس و خزرج دیگری است.
 پیشوای به حق، در میان شما داوری کاملی خواهد داشت
 و چنان نیست که همه زنان باردار زودتر از موعد بزایند.

عَلَيْهَا رِجَالٌ كَاللِّيُوتِ بِسَالَةٍ

بِأَمْثَالِهِمْ يُثْنِي الْأَيْتِيُّ فَيُعْنَجُ

٥ / ٣

أَسْلَمُ بْنُ مَهْزُزِ الطُّهَوِيِّ ١

إِذَا مَا بَلَغْتَ الصَّادِقِينَ بَنِي الرِّضَا

فَحَسْبُكَ مِنْ هَادٍ يُثِيرُ إِلَى هَادٍ

مَسْقَاوِيلُ إِنْ قَالُوا، بَهَائِلُ إِنْ دُعُوا

وُقُفَاءٌ بِسَمِيعَادٍ، كُفَاءَةٌ بِمُرْتَادٍ

إِذَا أَوْعَدُوا أَعْفُوا وَإِنْ وَعَدُوا وَقُوا

فَهُمْ أَهْلُ فَضْلِ عِنْدَ وَعْدٍ وَإِعَادٍ

يَتَابِعُ عِلْمَ اللَّهِ أَطْوَادُ دِينِهِ

فَهَلْ مِنْ نَفَادٍ إِنْ عَلِمْتَ لِأَطْوَادٍ

نُجُومٌ إِذَا تَجَمَّ خَبَا، مِثْلُهُ بَدَا

فَضَلَّى عَلَى الْخَابِي الْمُهَيَّمِ وَالْبَادِي

عِبَادٌ لِمَوْلَاهُمْ، مَوْلِي عِبَادِهِ

شُهُودٌ عَلَيْهِمْ يَوْمَ حَشْرِ وَإِشْهَادٍ

١. ابوالغوث اسلم بن مهوز الطهوي منجى (م ٢٥٤ق) كان اديبا و شاعرا و من المحبين لاهل بيت علي (ع)

بر آنان شیر مردانی خشمگین حاکم باشند

که با چنان مردان، شجاعان توانمند را به زانو درآورند.^۱

۵/۳

اسلم بن مهوز طهوی^۲

چون از [راه‌نمایی‌های] فرزندان راستگوی [امام] رضا بهره‌مند شدی،

تو را همین بس که هر یک از آن هادیان، به هادی بعد از خود رهنمونت می‌کنند.

اگر سخن بگویند، خوش‌سخنند و اگر از آنها درخواست شود،

خوش‌رو و خوش‌برخوردند. به وعده وفا می‌کنند و حاجت‌ها را روا.

اگر تهدید کنند، گذشت می‌کنند، و اگر وعده دهند، وفا می‌کنند

پس آنها در وعید و وعده اهل فضل‌اند.

چشمه‌های علم خدا و کوه‌های دین اویند.

پس اگر بفهمی؛ آیا برای کوه‌ها پایانی است؟

آنان همچون ستارگانی هستند که هرگاه یکی از آنها پنهان شود، ستاره‌ای همانند آن ظهور می‌کند

و بر آن که پنهان شده و بر آن که ظهور کرده، خداوند، نگه دارنده [دین] درود می‌فرستد.

آنان بندگان مولایشان، و سرپرستگان بندگان اویند.

و در روز حشر و روز گواهی، گواهانی بر ایشان خواهند بود.

۱. مقاتل الطالیین: ص ۴۲۷، حیاة الإمام محمد مهدی علیه السلام: ص ۲۲۸.

۲. ابوالغوث اسلم بن مهوز طهوی منبجی، ادیب و شاعر و از محبین اهل بیت علیهم السلام در گذشته به سال ۲۵۴ ق است.

هُم حُجَجُ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ مَتَى

عَدَدَتْ فَتَايَ عَشْرَهُمْ خَلْفَ الْهَادِي

بِسْمِلاَدِهِ الْأَنْبِيَاءُ جَاءَتْ شَهِيرَةٌ

فَأَعْظَمَ بِسْمَوْلُودٍ وَ أَكْرَمَ بِسْمِلاَدِ

٦ / ٣

عَلِيُّ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْخَوَافِيُّ^١

أَمَسَتْ نُجُومُ سَمَاءِ الدِّينِ أَفِلَةٌ   وَظَلَّ أَسَدُ الثَّرَى قَدْ ضَمَّهَا الْخَيْشُ

غَايَتِ ثَمَانِيَةٌ مِنْكُمْ وَأَرْبَعَةٌ   يُرْجَى مَطَالِعُهَا مَا حَسَّتِ الْعَيْشُ

حَتَّى مَتَى يَظْهَرُ الْحَقُّ الْمُنِيرُ بِكُمْ   فَالْحَقُّ فِي غَيْرِكُمْ دَاجٍ وَمَطْمُوسُ

٧ / ٣

مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الصَّمِيرِيُّ^٢

عَشْرُ نُجُومٍ أَفَلَتْ فِي فُلْكِهَا   وَيُطْلِعُ اللَّهُ لَنَا أَمْثَالَهَا

١. علي بن أبي عبدالله (عبد الله) الخوافي (الحوافي) كان شاعراً، فاضلاً وكان من أصحاب الرضا عليه السلام، يريه الرضا عليه السلام (عيون أخبار الرضا عليه السلام : ج ٢ ص ٢٨٠، مقتضب الآثار : ص ٤٧، المناقب لابن شهر آشوب : ج ٤ ص ٣٥٩).

٢. محمد بن اسماعيل بن صالح الصميري، القمي توفي سنة ٢٥٥ ق كان أديباً شاعراً من أصحاب الهادي عليه السلام له قصيدة يرثي الهادي ويعزى بها العسكري عليه السلام (أعيان الشيعة : ج ٩ ص ١٢٣، رجال الطوسي : ص ٣٩٢ ش ٥٧٧٩، قاموس الرجال : ج ٩ ص ١٢٠ ش ٦٤٥٩).

آنان حجت‌های دوازده‌گانه خدایند و هرگاه آنان را شمارش کنی،

دوازدهمین از ایشان، جانشین [امام] هدایتگر است.

اخبار مشهوری در میلاد وی وارد شده:

پس بزرگ‌دار این مولود را و گرامی‌دار آن میلاد را!

۶ / ۳

علی بن عبدالله خوانی^۱

ستارگان آسمان دین، افول کردند

و شیران زمین در بیشه‌ها، ماندگار شدند.

هشت تن از شما رفته‌اند، و چهارتن دیگر

امید طلوعشان هست تا زمانی که شتربانگ بر می‌آورد.

تا زمانی که حق روشنگر به وسیله شما آشکار شود

و حق در غیر شما، ظلمانی و محو شدنی است.^۲

۷ / ۳

محمد بن اسماعیل صمیری^۴

ده ستاره از فلکشان افول کردند

و خداوند همانند آنها را برای ما می‌تاباند.

۱. الادب فی ظل الشیخ: ص ۱۸۶.

۲. علی بن ابی عبدالله خوانی (خوایی)، شاعری فاضل و از اصحاب امام رضا علیه السلام است. نام وی به صورت‌های علی بن عبدالله و علی بن احمد خوایی آمده است.

۳. مقتضب الآثار: ص ۴۸، اعیان الشیعه: ج ۲ ص ۲۲، بحار الأنوار: ج ۴۹ ص ۳۱۸ و ج ۹۹ ص ۵۲ ح ۱۱.

۴. محمد بن اسماعیل بن صالح الصمیری، القمی در گذشته به سال ۲۵۵ ق، ادیب و شاعر اهل بیت علیهم السلام و از اصحاب امام هادی علیه السلام است. وی قصیده‌ای در رثا و سوگواری امام هادی علیه السلام سروده که در ضمن آن، به امام حسن عسکری علیه السلام تسلیت می‌گوید.

بِالْحَسَنِ الْهَادِي أَبِي مُحَمَّدٍ	تُـدْرِكُ أَشْيَاعَ الْهُدَى آمَالَهَا
وَبَعْدَهُ مَنْ يُرْتَجَى طُلُوعُهُ	يُـظَلُّ جُـوَابُ الْفَلَا جَزَائَهَا
ذَوِ الْغَيْبَتَيْنِ الطُّوْلِ الْحَقِّ الَّتِي	لَا يَسْقَبُ اللهُ مَنْ اسْتَطَالَهَا
يَا حُجَّجَ الرَّحْمَنِ إِحْدَى عَشْرَةَ	أَلْتِ بِثَانِي عَشْرَهَا آمَالَهَا

با ابو محمد حسن هادی

پیروان هدایت به آماشان می‌رسند.

و پس از او کسی است که امید طلوعش هست

عطایای پیمایندۀ بیابان را می‌دهد.

صاحب دو غیبت حق طولانی

که خداوند از هر کس آن را طولانی کند نمی‌پذیرد.

حجت‌های یازده‌گانه خدای مهربان

که با دوازدهمین حجت به آرزوهایشان می‌رسند.^۱

الفصل الرابع

مَآخِجٌ مِنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الرَّابِعِ

١ / ٤

أَبُو قُرَاسٍ الْحَمْدَانِيُّ^١

شَافِعِي أَحْمَدُ النَّسَبِيُّ وَمَوْلَاي

عَلِيٌّ وَالْبِسْنْتُ وَالسَّبْطَانِ

وَعَلِيٌّ وَبَاقِرُ الْعِلْمِ وَالصَّادِقُ

تُومُ الْأَمِينُ بِالتَّبْيَانِ

وَعَلِيٌّ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ^٢

وَعَلِيٌّ وَالْعَسْكَرِيُّ الدَّانِي

وَالْإِمَامُ الْمَهْدِيُّ فِي يَوْمٍ لَا

يَنْفَعُ إِلَّا عُقْرَانُ ذِي الْقَسْفَرَانِ

١: أبو قراس، الخارث بن أبي العلاء، سعيد بن حمدان بن حمدون الحمداني الثعلبي. كان قرداً دهره وشمس عصره أديباً وفضلاً، وكرماً ونبلاً ومجيداً، وبلاغته وفروسية وشجاعة، وشعره مشهور، وكان الصاحب يقول: يدي الشعر بملك وختم بملك، يعني امرأ القيس وأبا قراس، كان يسكن منبج، ويتنقل في بلاد الشام في دولة ابن عمه أبي الحسن سيف الدولة، واشتهر في عدة معارك معه حارب بها الروم، وأسر مرتين، ولد سنة ٣٢٠ أو ٣٢١ ق وُقِّتْل سنة ٣٥٧ ق (راجع: الغدير: ج ٣ ص ٢٠٥ وأعيان الشيعة: ج ٢ ص ٣٠٧).

٢: صححناه من كتاب «الغدير».

فصل چهارم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم

۱/۴

ابوفراس حمدانی^۱

احمد پیامبر شافع و مولای من، است.

نیز علی و دختر پیامبر و دو نواده اویند

و علی و باقر علم و صادق

پس امانتدار بیان

و علی و محمد بن علی

و علی و عسکری که همین نزدیکی‌ها است

و امام مهدی در روزی که

جز آمرزش آمرزش‌گر، چیزی سودی ندارد.^۲

۱. ابو فراس حارث بن سعید بن حمدان بن حمدون حمدانی تغلبی، از ادبای بزرگ قرن چهارم، یگانه زمان خود و در فضل، ادب، گرم، بزرگی، مجد، بلاغت، زیرکی و شجاعت، خورشید روزگارش بود. شعر او مشهور است. صاحب بن عبّاد می‌گفت که: «شاعری به پادشاهی آغاز شد و با پادشاهی پایان یافت»؛ یعنی با امرؤالقیس و ابوفراس، در شهر مَشیج سکونت داشت و در زمان حکومت پسر عمویش ابو الحسن سیف الدوله، در شهرهای شام می‌چرخید. در چندین جنگ، آوازه‌ای به هم زد که در آنها با رومیان جنگید و دو بار اسیر گشت. در سال ۳۲۰ یا ۳۲۱ ق، به دنیا آمد و در سال ۳۵۷ ق، کشته شد.

۲. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۳۱۴، الغدیر: ج ۳ ص ۴۱۵.

١٩٣٦. وله أيضا:

لَسْتُ أَرْجُو النَّجَاةَ مِنْ كُلِّ مَا
وَبَيْتِ النَّبِيِّ فَاطِمَةَ الطُّهْرِ
وَالْتَّقِي النَّقِيَّ بَاقِرِ عِلْمِ
وَابْنِهِ جَعْفَرَ وَمُوسَى وَمَوْلَايَ
وَأَبِي جَعْفَرَ سَمِيِّ رَسُولِ
وَابْنِهِ الْعَسْكَرِيِّ وَالْقَائِمِ الْمُظْهِرِ
فَبِهِمْ أَرْتَجِي بُلُوغَ الْأَمَانِيِّ
أَخْشَاءُ إِلَّا بِأَحْمَدَ وَعَلِيَّ
وَسِبْطِيهِ وَالْإِمَامِ عَلِيَّ
اللَّهِ فَمِنَّا مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيَّ
عَلِيَّ أَكْرَمَ بِهِ مِنْ عَلِيَّ
اللَّهِ ثُمَّ ابْنِهِ الزُّكِيِّ عَلِيَّ
حَقِّي مُحَمَّدٍ وَعَلِيَّ
يَوْمَ عَرَضِي عَلَى الْإِلَهِ الْعَلِيِّ.

٢ / ٤

أَبُو الْقَاسِمِ الزَّاهِي^١

فِي مَسَائِي بِهِمْ وَابْتِكَارِي

وَالِدُ الْأَسْبَاطِ أَنْوَارِ قَلْبِي

١. علي بن إسحاق بن خلف القطان البغدادي، الشهير بالزاهي، شاعر عبقرى، تميز في شعره إلى أهل بيت الوحي ودان بمذهبهم، وأكثر شعره فيهم بحيث عد في طبقة المجاهدين من شعرائهم، ولجزالة شعره وجودة تشبيهه وحسن تصويره، لم يدع لأرباب المعاجم منتدحا من إطرائه. ولد سنة ٣١٨ ق، وتوفي ببغداد سنة ٣٥٢ ق، وقيل: بعد سنة ٣٦٠ ق (راجع: الغدير: ج ٣ ص ٣٩١).

ونیز از اوست :

من به رهایی از هر چه می‌ترسم،
جز به احمد و علی امید ندارم
و [جز] به دختر پیامبر، فاطمه پاک
و دو فرزند او و امام علی [بن الحسن]
و پاک و پاکیزه شکافنده علم خدا
در میان ما محمد بن علی
و پسرش جعفر و موسی و مولای من
علی و او را به بهترین صورت گرامی بدار
و ابو جعفر هم نام رسول خدا
و بعد پسر پاکش علی
و پسر او عسکری و قائمی که
حق محمد و علی را آشکار می‌کند.
برای رسیدن به آرمان‌هایم به اینها امید بستم
در روزی که به پیشگاه خدای والا آورده شوم.^۱

۲ / ۴

ابوالقاسم زاهی^۲

پدران اسباط، روشنایی دل من هستند

در شب‌ها و صبح‌هایم.

۱. المناقب، ابن شهر آشوب، ج ۱، ص ۳۱۴.

۲. علی بن اسحاق بن خلف قَطَّان بغدادی، نامبردار به «زاهی»، شاعری تابعه است که شعرش را به جانبداری از اهل بیت وحی، اختصاص داد و مذهب اهل بیت علیهم‌السلام را برگزید و چنان قراوان در باره آنان شعر سرود که از زمره شاعران اهل بیت علیهم‌السلام به حساب می‌آید. به جهت استواری شعر او و زیبایی تشبیه‌ها و خوبی تصویرگری‌هایش، معجم‌نگاران، چاره‌ای جز ستودنش ندیده‌اند. او در سال ۳۱۸ ق، در بغداد، زاده شد و در ۳۵۲ ق یا پس از ۳۶۰ ق از دنیا رفت.

مِنْهُمْ الْمُسْتَمُومُ إِذْ لَدَعَوْهُ

بِذُعَافِ الشُّمِّ لَدَعِ الشُّرَارِ

وَقَتِيلُ الطُّفُوفِ يَا لَهْفَ قَلْبِي

لِقَتِيلِ قَلِّ قَسِيهِ اصْطِبَارِي

وَالْفَتَى الشَّجَادُ وَالْبَاقِرُ الْأَمَّجَدُ

وَالصَّادِقُ خِدْنُ الْوَقَارِ

ثُمَّ مَدْفُونٌ بِبَعْدَادٍ يَنْغَشِي

قَبْرَهُ مِنِّي بِطَيْبِ الْمَنَارِ

وَالرَّضَا قَارِضٌ بِهِ ثُمَّ زُرُهُ

وَابِكِهِ بِسَاهِطِلَاتِ الْغَزَارِ

وَسَمِيَّ الْمُصْطَفَى يَا آلَ نَجْدِ

طَالَ حُزْنِي بَعْدَهُ وَافْتِكَارِي

وَعَلَى صَاحِبِ الْعَسْكَرِ الْمُفْرَجِ لِي

بِسَابِ بَقَرِطِ الْأَكَارِي

وَأَخُو الْأِحْسَانِ أَعْنِي إِمَامِي

حَسَنًا وَالرُّكْنَ ذُو الْمُسْتَجَارِ

ثُمَّ مَسْهَدِي إِلَيْهِ اشْتِيَاقِي

طَالَ وَجَدِي بِهِ وَانْبِطَارِي.

یکی از آنها را مسموم کردند آن هنگام که
اشرار او را با دادن سم کشنده، رنجور کردند،
و کشته شده در طف، مایه اندوه دلم؛
کشته‌ای که با آن صبرم به پایان رسید.
سجاد جوان‌مرد، و باقر با عظمت
و صادق که هم‌وزن وقار و آراستگی است.
سپس کسی که در بغداد دفن است و
قبر و مزار پاکش از من پنهان نگه داشته شده.
از رضا خشنود باش و آن گاه زیارتش کن
و برایش سیل آسا و فراوان گریه کن
و هم‌نام مصطفی، خاندان والا
اندوه و پریشانی‌ام پس از او طولانی شد
و بر آن که در عسکر بود و برایم دری گشوده شد
از شدت یاد او
و هم ردیف احسان یعنی پیشوایم
حسن و رکن مستحجار
و سرانجام مهدی که مشتاق اویم
و حال و هوایم برای او طولانی شده و در انتظار اویم.^۱

٣/٤

الصَّاحِبُ بْنُ عَبَّادٍ^١

بِمُحَمَّدٍ وَوَصِيَّهِ وَإِبْنَيْهِمَا
 وَمُحَمَّدٍ وَجَعْفَرَ بْنِ مُحَمَّدٍ
 وَعَلِيِّ الطُّوسِيِّ ثُمَّ مُحَمَّدٍ
 حَسَنٍ وَأَتْبَعَ بَعْدَهُ بِإِمَامَةٍ
 الطَّاهِرِينَ وَسَيِّدِ الْعَبَّادِ
 وَسَمِيِّ مَبْعُوثِ بِشَاطِئِ الْوَادِي
 وَعَلِيِّ الْمَسْمُومِ ثُمَّ الْهَادِي
 لِبَلْقَائِمِ الْمَبْعُوثِ بِبَنَاتِ الْمِرْصَادِ

١٩٣٧.. وله أيضاً:

بِمُحَمَّدٍ وَوَصِيَّهِ وَإِبْنَيْهِمَا
 ثُمَّ الرَّضَا وَمُحَمَّدٍ ثُمَّ ابْنِهِ
 وَبِعَايِدِ وَبِابِقَرِينَ وَكَوَاطِمِ
 وَالْعَسْكَرِيِّ الْمُسْتَقْمِيِّ وَالْقَائِمِ

١. هو أبو القاسم إسماعيل بن أبي الحسن عبَّاد بن العباس الطالقاتي؛ ولد سنة ٣٢٦ ق.، تفسَّيته من التفسيرات التي أعيث البليغ حدودها؛ فهي تستدعي الإفاضة في تحليلها من ناحية العلم طورياً، ومن ناحية الأدب تارة، كما تسترسل القول من وجهة السياسة مرّة ومن وجهة العظمة أخرى، إلى جود هامر وفضل وافر، وفضائل لا تحصى.

وصفه شيخنا الحرّ العاملي بأنه محقق متكلم عظيم الشأن جليل القدر، كما أنّ الثعالبي جعله أحد أئمة اللغة الذين اعتمد عليهم في كتابه فقه اللغة. وقال السيد في الدررجات الرقيقة: إنّ الصاحب قال قصيدة معرّاة من الألف، التي هي أكثر الحروف دخولاً في المنظوم والمنظوم، وهي في مدح أهل البيت عليهم السلام في سبعين بيتاً، فتعجّب الناس، وتداولتها الرواة، فسارت مسير الشمس في كلّ بلدة، فاستمرّ على تلك الطريقة وعمل قصائد كلّ واحدة منها خالية من حرف واحد من حروف الهجاء وبقيت عليه واحدة تكون خالية من الواو، وتوفى سنة ٣٨٥ ق. بالزّي (راجع: الغدير: ج ٢ ص ٤٢).

۳/۴

صاحب بن عباد

به محمد و وصی او و دو پسر پاکش

و سرور عبادت‌پیشگان

و به محمد و به جعفر بن محمد

و هم نام برانگیخته در کرانه وادی

و علی که در طوس است سپس محمد

و علی مسموم شده و سپس هادی

و حسن، و دنباله‌رو پس از اویم

امامت قائم را که آماده ظهور است.^۲

سروده‌ای دیگر از او:

به محمد و وصی او و دو پسرش

و به عابد و باقر و صادقی و کاظم

سپس رضا و محمد و پسرش

و عسکری متقی، و قائم

۱. ابوالقاسم اسماعیل بن ابوالحسن عباد بن عباس طالقانی، در ۳۲۶ ق، زاده شد. شخصیت صاحب، چنان است که شخص سخندان هم ناتوان از پی بردن به همه ابعاد آن است. بررسی شخصیت او، به چند جهت نیاز دارد: از یک طرف درباره علمش و از سوی دیگر، درباره ادبیاتش و نیز از جهت سیاستمداری‌اش و نیز از بزرگی‌های اخلاقی‌ای که دارد (از جود سرشار، شایستگی فراوان و فضایل غیر قابل شمارش). شیخ حرّ عاملی، از او چنین تجلیل کرده است: «محقق، متکلم، عظیم الشان و جلیل القدر». تعالی هم او را از جمله «پیشوایان لغت» معرفی کرده که در کتاب فقه اللغوی خویش، بر آنان اعتماد کرده است. سیدعلی خان، در الدرجات الرقیعة گفته است: «صاحب، قصیده‌ای در باره اهل بیت علیهم‌السلام در هفتاد بیت، سرود که الف ندارد و مردم از آن به شگفت آمدند و راویان، آن را برای همدیگر نقل کردند و چونان حرکت خورشید، در هر شهری دهان به دهان می‌گشت. نیز وی قصایدی سروده که هر کدام از آنها فاقد یکی از حروف الفباست مگر حرف واو [که به سرودن آن نرسید]». صاحب در سال ۲۸۵ ق در ری درگذشت.

۲. المناقب، ابن شهر آشوب، ج ۱ ص ۳۲۵.

أَرْجُو النَّجَاةَ مِنَ الْمَوَاقِفِ كُلِّهَا   حَسْبِي أَصِيرٌ إِلَى نَسِيمِ دَائِمِ

٤ / ٤

أَبُو الْفَتْحِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ كَشَاجِمٌ^١

نَبِيِّي شَفِيعِي وَالْبَثْوَلُ وَحَيْدَرُ   وَسِبْطَاهُ وَالسَّجَّادُ وَالْبَاقِرُ الْمَجْدِي
يَجْعَلُنِي بِمُوسَى بِالرِّضَا بِمُحَمَّدٍ   يَنْجِلِي الرِّضَا وَالْعَسْكَرِيَّيْنِ وَالْمَهْدِي.

٥ / ٤

مُحَمَّدُ بْنُ حَبِيبِ الضَّبِّيِّ^٢

صَلَّى الْإِلَهَ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ   وَعَلَّتْ عَلَيَّا نَضْرَةٌ وَوَسَامٌ

١. أبو الفتح محمود بن محمد بن الحسين بن السندي بن شاهك الرملي، المعروف بكشاجم؛ هو نابغة من رجالات الأمة، وقد من أفذاذها، كان شاعرا كاتبا مثكلما منجما منطقيا محدثا، وإنما لقب نفسه بكشاجم إشارة بكل حرف منها إلى علم، فبالكاف إلى أنه كاتب، وبالشين إلى أنه شاعر، وبالألف إلى أدبه أو إنشاده، وبالجيم إلى نبوغه في الجدل أو جوده، وبالميم إلى أنه مثكلم منطقي أو منجم.
كانت ولادته في أواسط القرن الثالث كما يلوح من شعره، وكان إماميا صادق التشييع، مواليا لأهل بيت الوحي، متفانيا في ولائهم.

وكان من مصاديق الآية الكريمة «يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ» (الأنعام: ٩٥) فإن نصب جده السندي بن شاهك وعذاه لأهل البيت الطاهر، وضغطه واضطهاده الإمام موسى الكاظم عليه السلام في سجن هارون متأسار به الركبان، إلا أن حفيده كان من محبيهم والمجاهرين بولائهم، ووقع الاختلاف في تاريخ وفاته فقيل: سنة ٢٦٠ ق وقيل: سنة ٢٥٠ ق وقيل: سنة ٢٢٠ ق (راجع: الغدير: ج ٤ ص ٤).

٢. محمد بن حبيب الضبي (م ح ٤٠٠ ق) من شعراء أهل البيت المقتضدين وشعره جيد جدا، له قصيدة في رثاء الرضا عليه السلام حين زاره (عيون اخبار الرضا عليه السلام: ج ٢ ص ٢٨١، أعيان الشيعة: ج ١ ص ١٧٤).

امید نجات از تمامی مواقف قیامت دارم

تا به نعمت دائمی برسم.^۱

۴ / ۴

ابوالفتح محمود بن محمد کشاجم^۲

پیامبر شفیع من است، و نیز بتول و حیدر

و دو نواده او و سجاد و باقر با عظمت

جعفر و موسی و رضا و محمد

فرزند رضا، و دو عسکری و مهدی.^۳

۵ / ۴

محمد بن حبیب ضبئی^۴

صلوات خدا بر محمد پیامبر

و بر علی که درخشش و دل‌انگیزی او را فرابرد

۱. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۲۲۵، الغدير: ج ۴ ص ۶۷.
۲. ابو الفتح، محمود بن محمد بن حسین بن سندی بن شاهک رملی، مشهور به «کشاجم»، نایب‌ای از بزرگان ائمت اسلامی است؛ نادره دوران، شاعری نویسنده، متکلم، ستاره‌شناس منطق‌دان و محدث.
لقب دادن او به کشاجم، برای اشاره هر یک از حروف این کلمه به دانشی از دانش‌های اوست. کاف، اشاره به کاتب (نویسنده) بودن، شین، به شاعری، الف، به ادیب بودن، جیم به جدلی بودن یا به چود (سخاوت) او است، و میم اشاره به متکلم منطقی و یا متجم بودنش است.
او متولد میانه‌های قرن سوم است. همان گونه که در شعرش اشاره می‌کند، شیعه‌ای صادق بود. از دوستان اهل بیت وحی، و ذوب در ولایت آنان. او از مصدق آیه شریف «زنده را از مرده بیرون می‌آورد» بود. جدش سندی بن شاهک، مردی ناصبی و از دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام بود که امام کاظم علیه‌السلام را در زندان هارون، تحت فشار قرار داد که آوازه‌اش زیانزد است؛ اما نوه او، از دوستان اهل بیت علیهم‌السلام بود که آشکارا به ایشان، اعلام وفاداری می‌کرد. در تاریخ درگذشت او اختلاف هست. گفته شده به سال ۳۶۰ یا ۳۵۰ یا ۳۳۰ ق از دنیا رفته است.

۳. المناقب، ابن شهر آشوب: ج ۱ ص ۲۲۶.

۴. در گذشته حدود سال ۴۰۰ ق از شعرای اهل بیت علیهم‌السلام، شعری عالی است. قصیده معروفش در رثای امام رضا علیه‌السلام هنگام زیارت مزار ایشان است.

وَكُنَّا عَلَى الزَّهْرَاءِ صَلَّى سَرْمَدًا
 وَعَلَيْهِ صَلَّى ثُمَّ بِالْحَسَنِ ابْتَدَى
 وَعَلَى عَلِيٍّ ذِي الشُّقَى وَمُحَمَّدٍ
 وَعَلَى الْمُهْتَدِيِّ وَالْمُطَهَّرِ جَعْفَرِ
 الصَّادِقِ الْمَبْتَوَّرِ عَنْهُ عِلْمُ مَا
 وَكُنَّا عَلَى مُوسَى أَبِيكَ وَبَعْدَهُ
 وَعَلَى مُحَمَّدِ الزَّكِيِّ فَضُوعِفَتْ
 وَعَلَى الرِّضَا ابْنِ الرِّضَا الْحَسَنِ الَّذِي
 وَعَلَى خَلِيفَتِهِ الَّذِي لَكُمْ بِهِ
 فَهِيَ الْمُؤَمَّلُ أَنْ يَعُودَ بِهِ الْهُدَى
 رَبُّ بِوَاجِبِ حَقِّهَا عِلَامٌ
 وَعَلَى الْحُسَيْنِ لِوَجْهِهِ الْإِكْرَامُ
 صَلَّى فَكُلُّ سَيِّدٍ وَهُمَا
 لَزَكِيِّ الصَّلَاةِ وَإِنْ أَبِي الْأَقْوَامِ
 فَيَكُم بِهِ يَسْتَمْسِكُ الْأَقْوَامُ
 صَلَّى عَلَيْكَ وَلِلصَّلَاةِ دَوَامُ
 وَعَلَى عَلِيٍّ مَا اسْتَمَرَ كَلَامُ
 عَسَمَ الْبِلَادِ لِفَقْدِهِ الْأَطْلَامُ
 تَمَّ النُّظَامُ فَكَانَ فِيهِ تِمَامُ
 بِسَاقٍ وَأَنْ يُسْتَوْتِقَ الْأَحْكَامُ

و همین طور بر زهرا درود ابدی فرستاد،

پروردگار که به حق واجب او داناست.

بر او درود فرستاد، و سپس بر حسن

و بر حسین به خاطر بزرگداشت شخصیت او

و بر علی تقوایپیشه و بر محمد

درود فرستاد و همگی آنان سرور و رادمردند

و جعفر مهذب و پاک

بهترین درودها بر او هر چند دیگران نخواهند

و بر صادق که هر چه علم در اختیار دارید از او نقل است

و گروه‌ها برای گرفتن علم به او متوسل می‌شوند

و همین طور درود فرستاد بر پدرب موسی

و پس از او بر تو درود فرستاد و صلوات ادامه دارد

و بر محمد پاک که صلوات چند برابر است

و بر علی تا زمانی که کلام تداوم دارد.

و بر رضا ابن الرضا، حسن که

به خاطر رحلت او شهرها در تاریکی فرو رفته‌اند

و بر جانشین او که

نظام امامت با او کامل شد.

اوست آن آرزویی که هدایت به او یاز می‌گردد

ماندگار است، و احکام با او استحکام می‌یابد.^۱

الفصل الخامس

مَنَاجِحُ مِّنْ أَشْعَارِ الْقَرْنِ الْخَامِسِ

٤ / ٥

السَّيِّدُ الرَّضِيُّ

مَعَشَرٌ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ وَالكَاشِفُ الْكَرْبِ إِذَا الْكَرْبُ عَرَى^٢

١. الشريف الرضي ذو الحسين، أبو الحسن محمد بن الطاهر ذوى المنقبتين، أبى أحمد الحسين بن موسى بن محمد بن موسى بن إبراهيم ابن الإمام موسى الكاظم عليه السلام، ولد سنة ٢٥٩ ق وتوفى سنة ٤٠٦ ق ودُفن بداره فى بغداد، ثم نُقل إلى مشهد الحسين عليه السلام بكرىلاء.

أبواه: ورث الشريف الرضى المجد والعلاء عن أبوين جليلين، علويتين طالبتين، ولعلَّه لذلك لقب ذو الحسين، وله كتب منها: كتاب مجازات الآثار النبوية، وكتاب تلخيص البيان عن مجازات القرآن. وكتاب الخصائص ونهج البلاغة. أشعر قريش الذين هم أفصح العرب؛ لأنه أكثر مجيد، ولأن المجيد منهم ليس ينكث، والمكث ليس بمجيد.

كان أُوخذ علماء عصره، وقرأ على أجلة الأفاضل، فكان أدبياً بارعاً متميزاً، ووقياً متبحراً، ومتكلماً حاذقاً، ومفسراً لكتاب الله وحديث رسوله محققاً، وأخفت مكانة أخيه المرتضى العلية شيئاً من مكانته العلمية، كما أخفت مكانته الشعرية شيئاً من مكانة أخيه المرتضى الشعرية، ولهذا قال بعض العلماء: لولا الرضى لكان المرتضى أشعر الناس، ولولا المرتضى لكان الرضى أعلم الناس: وكما كان الشريف شاعراً قذاً، فقد كان كاتباً بليغاً ومنتشاً قديراً، فقد ذكروا أن له كتاب رسائل فى ثلاث مجلدات (راجع: أعيان الشيعة: ج ٩ ص ٢١٦).

٢: عراه أمر: إذا عشيته واضابه (العين).

فصل پنجم

نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم

۱/۵

سید رضی

گروهی که پیامبر خدا از آن گروه است
و بر طرف کننده گرفتاری، هنگام گرفتاری است

۱. شریف رضی ذوالحسین (دارای دو نژاد اصیل از طرف پدر و مادر) ابوالحسن محمد بن ابی احمد صاحب المنقبتین (صاحب دو منقبت)، حسین بن موسی بن محمد بن موسی بن ابراهیم پسر امام کاظم علیه السلام، به سال ۳۵۹ هجری در بغداد زاده شد و به سال ۴۰۶ در گذشت و در خانه‌اش در بغداد به خاک سپرده شد، و جنازه‌اش بعداً به کربلا منتقل گردید.

پدر و مادر او: شریف رضی مجد و بزرگواری را از پدر و مادری جلیل القدر، علوی طالبی به ارث برده، و از همین رو به ذوالحسین ملقب شده است. او کتاب‌هایی دارد از جمله: مجازات الآثار النبویه، تلخیص البیان عن مجازات القرآن، الخصائص و نهج البلاغه، او توانمندترین شاعر قریش است که فصیح‌ترین عرب‌هایند، برای این که او زیادگوی خوبی است، در حالی که خوبگویانی هستند که زیادگو نیستند، و زیاده‌گویانی که خوب گو نیستند، او یکی از عالمان روزگارش بوده و نزد بزرگان فاضلی درس خواند، او ادیب، خبره، شایخ، فقیه، متبحر، متکلم حاذق و مفسر قرآن و حدیث پیامبر خدا، و اهل حلقه درس بود، جایگاه علمی برادرش سید مرتضی، جایگاه او را تحت الشعاع قرار داد، همان گونه که جایگاه شاعری او، شعر برادرش را تحت الشعاع خود قرار داد. از این روست که عالمی گفته است: اگر سید رضی نبود، سید مرتضی توانمندترین شاعران بود و اگر سید مرتضی نبود، سید رضی عالم‌ترین مردمان بود. همان طور که شریف رضی شاعر بی‌همتا بود، نویسنده‌ای شیوانویس و قلم به دستی توانمند بود. کتاب رسائل در سه جلد از نگاشته‌های او بوده است.

وَجِسَامُ اللَّهِ فِي يَوْمِ الْوَعَى
 الَّذِي لَمْ يَقْدِمَ غَيْرُهُ لَمَّا دَعَا
 بِخَسِي السُّمِّ وَهَذَا بِالطَّبِيِّ؟
 الْقَوْلِ وَمُوسَى وَالرُّضَا
 وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الْقَوْمَ غَدًا
 وَبُدُورُ الْأَرْضِ نُورًا وَسَنَا
 وَغَدًا سَاقُونَ مِنْ حَوْضِ الرَّوَى.

صَهْرُهُ الْبَاذِلُ عَنْهُ نَفْسَهُ
 أَوَّلُ النَّاسِ إِلَى الدَّاعِي
 ثُمَّ سِبْطَاءُ الشَّهِيدَانِ فَذَا
 وَعَلِيٌّ وَابْنَةُ الْبَاقِرِ وَالضَّادِقُ
 وَعَلِيٌّ وَأَبُوهُ وَابْنَتُهُ
 يَا جِبَالُ الْمَجْدِ عَزًّا وَعُلا
 أَنْتُمْ الشَّافُونَ مِنْ دَاءِ الْعَمَا

و داماد او که جانش را در راه او بخشید
و شمشیر خدا در روز غوغا و نبرد
نخستین پاسخ دهنده به دعوت کننده
که در پاسخ دعوت، کسی بر او سبقت نگرفت.
سپس دو سبط شهید او که آن یکی
با نوشیدن زهر و این یکی با لبه شمشیر کشته شدند
و علی و پسرش باقر و صادق در گفتار
و موسی و رضا
و علی و پدر و پسرش
و آن که مردم منتظرند که فردا بیاید
ای کوه‌های مجد و عزت و سربلندی
و ماه‌های شب چهارده زمینی و روشنائی و رفعت
شمایان شفا دهنده بیماری کوری هستید
و فردای قیامت از حوض سیراب کننده می‌نوشانید.^۱

فصل ششم

نمونه‌ای از سروده‌های قرن ششم

قوامی از بی ۱

<p>به میدان دین در، ز عصمت سوار پیمبر و قار و فرشته‌شعار نه از روزگار و نه ز آموزگار جهانی از او مانده در انتظار چرا مصلحت دید جبار بار^۲ ستمکار و ناپاک و بی زینهار^۳ نهاده دو دیده نهان و چهار^۴</p>	<p>ز بعد علی یازده سیدند همه پاک و معصوم و نص از خدای ز جد و پدر یافته علم دین یکی مانده زیشان نهان در جهان اگر گویی ام: غیبت آن امام جهانی پر از لشکر ظلم و جور شب و روز در غارت یکدگر</p>
--	---

۱. امیر بندر الدین، حکیم، شاعر، متخلص به «قوامی» و ملقب به «شرف الشعراء» یا «اشرف الشعراء». وی در قرن پنجم به دنیا آمده و در قرن ششم از دنیا رفته است، ولی تاریخ دقیق تولد و وفاتش معلوم نیست. از این شاعر خطه ری، اشعار چندانی در دست نداریم. از سروده‌های قوامی علاوه بر مناقب و مرثیه‌های خاندان رسالت - که بدان شهرت داشت - قصایدی در مدح، زهد و وعظ باقی مانده است. قوامی، نخستین شاعر فارسی‌زبان است که در اشعارش با صراحت به تشیع خود اعتراف و به حقانیت مذهبش تصریح کرده است. دیوان اشعار وی، به کوشش سید جلال الدین محدث ارموی به چاپ رسیده است (دیوان قوامی رازی، مقدمه).

۲. جبار بار: «بار» در این ترکیب، برای تکریم و تفخیم به کار رفته است؛ مانند: بارالها، بارخدایا، بارپرودرگارا!

۳. بی زینهار: بی پرهیز، ناپرهیزگار.

۴. چهار: آشکار، پیدا.

گر ابلیس بدفعل، ظاهر شود
 نه نیکو بود یوسفِ خوب‌روی
 بسدین وقت، مهدی نیاید بیرون
 چو آید به سر، مدّتِ مصلحت
 بیرون آید از کُنج، عیارِ^۲ دین
 ز کعبه نهدا در دهد جبرئیل
 بود سید القوم این روزگار
 به چنگال گرگانِ زنه‌ارخوار^۱
 به شب، شمس، کی تابد از کوهسار؟
 تشیند ز بارانِ رحمتِ غبار
 جهان را ز عدلش بگردد عیار^۳
 که باطل، نهان گشت و حق، آشکار.^۴

۱. زنه‌ارخوار: پیمان شکن، آن‌که در امانت خیانت می‌کند.

۲. عیار: جوان‌مرد، قتی.

۳. عیار: اندازه، معیار.

۴. دیوان قوامی رازی: ص ۱۴۳، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۴۱.

فصل هفتم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هفتم

۱/۷

عطار نیشابوری^۱

صد هزاران اولیا رو بر زمین
یا الهی! مهدی‌ای از غیب آر
مهدی و هادی و تاج انبیا
ای تو ختم اولیا اندر جهان
در همه جان‌ها نهان، چون جانِ جان^۲
همچو مهدی، در جهان دل‌زنده‌اند
خوانده‌اند از لوح او، اسرار را^۳
پاکبازان، عسکری را بنده‌اند
پاکبازان، دیده‌اند «عطار» را

این اشعار از اوست:

۱. فریدالدین ابو حامد محمد بن ابوبکر ابراهیم بن اسحاق عطار نیشابوری، در سال ۵۴۰ ق، در نیشابور به دنیا آمد. وی کار پدر خود (عطاری) را دنبال می‌کرد. او مرید مجد الدین بغدادی و رکن الدین اسحاق و قطب‌الدین حیدر بود. چون دیگر عارفان به سفر پرداخت و از ماوراء النهر تا مکه، بسیاری از مشایخ را زیارت کرد و در سال ۶۱۸ ق، به دست مغولی کافر، کشته شد. از آثار وی است: تذکرة الأولیاء، دیوان اشعار، منطق الطیر، اسرار نامه، الهی نامه و مصیبت نامه.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۷۷، به نقل از مظهر العجایب و مظهر الأسرار، ص ۷.

۳. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۷۸، به نقل از لسان الغیب به ضمیمه مفتاح الإزاده، ص ۱۳۳ و ۱۳۴.

از جمیع انبیای هر زمان
بعد از آن ختم ولایت بر علی است
بعد حیدر ختم بر مهدی بود

و نیز از اوست:

ای به محشر، تو شفاعت خواه من
ای ز تو روشن جهان نور و علم
صد هزاران اولیا رو بر زمین
یا الهی! مهدیی، از غیب آر
مهدی و هادی و تساج انبیا
ای ولای تو معین آمده
ای تو ختم الأولیا اندر جهان
ای تو هم پیدا و پنهان آمده
آنچه من دیدم همه دید تو بود
ای به هر قرنی تو پیدا آمده
عاشقان را عشق تو کرده است مست
ای تو هم معشوق و هم عشق الست
دست ما و دامن تو ای امیر
من پناه خود به تو آورده‌ام

شد تبوت ختم بر احمد بدان
نور رحمت از کلام او جلی است
آن که در دین هدی هادی بود.

قُسرّة العین رسول و شاه من
هم ولایت داری و هم کان حلیم
از خدا خواهند مهدی را یقین
تا جهان عدل گردد آشکار
بهترین خلق و برج اولیا
بر دل و بر جان روشن آمده
در همه جان‌ها نهان، چون جان جان
بنده عطارت ثناخوان آمده
و آنچه من کردم ز تقلید تو بود
در میان جان، مصفا آمده
عارفان را جام عرفان ده به دست
عشق تو بُرده است خود ما را از دست
این فقیر مبتلا را دست گیر
حبّ تو با شیر مادر خورده‌ام.

۲/۷

مولوی^۱

ای شاه شاهان جهان، الله مولانا علی^۲
ای نور چشم عاشقان، الله مولانا علی
حمد است گفتن نام تو، ای نور فرخ نام تو
خورشید و مه هندوی تو، الله مولانا علی
خورشید مشرق خاوری، در بندگی بسته کمر
ماهت غلام نیک پی، الله مولانا علی
خورشید باشد ذره‌ای، از خاکدان کوی تو
دریای عمان شبنمی، الله مولانا علی
موسی عمران در غمت، بنشسته بُد در کوه طور
داوود می خواند زیور، الله مولانا علی
شاهم علی مرتضی، بعدادش حسن نجم سما
خوانم حسین کربلا، الله مولانا علی
آن آدم آل عبا، دانم علی زین العباد
هم باقر و صادق گوا، الله مولانا علی

۱. جلال الدین محمد بلخی رومی، معروف به «مولوی» (۶۰۴ - ۶۷۲ ق.)، از برجسته‌ترین شاعران مسلمان و از تأثیرگذارترین مشایخ تصوف و عرفان است. در کودکی همراه پدر، به قونیه در آناتولی (روم شرقی) هجرت کرد و تا پایان عمر در آن شهر - پایتخت سلاجقه روم - زیست. در آن جا نزد پدرش بهاء الدین محمد (بها ولد) و برهان الدین محقق ترمذی و شمس الدین محمد بن ملک داد تبریزی (شمس تبریزی)، فقه و حدیث و کلام و عرفان آموخت.

از او پنج اثر با نام‌های: مثنوی معنوی، فیه ما فیه، دیوان شمس، مجالس سبعه و مکتوبات، برجای مانده است.
۲. این تعبیر بدان معنا نیست که مولای ما علی خداست؛ بلکه خداوند (الله) منادای دوم است، یعنی: «خدایا گواه باش که مولای ما علی است». نیز ممکن است اساساً این ردیف شعری (الله مولانا علی) به معنای «خدا، مولای ما، بلندمرتبه است» باشد.

موسی کواظم هفتمین، باشد امام و ره‌نما
 گویم علی موسی الرضیا، الله مولانا علی
 موسی تقی آی و تقی، در مهر او عهدی بخوان
 بسا عسکری رازی بگو، الله مولانا علی
 مهدی سوار آخرین، بر خصم بگشاید کمین
 آن شاه چون پیدا شود، الله مولانا علی
 اقرار کن، اظهار کن، مولای رومی این سخن
 هر لحظه سر من لدن، الله مولانا علی^۱

۳/۷

نظامی گنجوی^۲

سایه‌نشین چند بود آفتاب	ای مسدئی برقع و مگسی نقاب
ای ز تو فریاد، به فریاد رس	منتظران را به لب آمد نفس
هر دو جسه‌ان را پیر از آوازه کن	ملک بر آرای و جهان تازه کن
خطبه تو کن تا خطبایم زنند	سگبه تو زن تا امرا کم زنند
خاص کن اقطاع که غارتگرند	کم کن اجری که زیادت خورند
ما همه موریم، سلیمان تو باش	ما همه جسمیم، بیا جان تو باش
و ز دگر اطراف، کمین می‌کنند	از طرفی رخسند دین می‌کنند

۱. کلیات دیوان شمس تبریزی، چاپ رینولد نیکلسن؛ دیوان حضرت شمس، چاپ هند، مطبعه منشی نولکشور؛ دیوان شمس، نسخه خطی مدرسه شهید مطهری، تهران، به شماره ۲۲۷ و ۷۱۱۴.

۲. جمال الدین ابو محمد الیاس بن یوسف بن زکی بن مؤید، معروف به حکیم نظامی گنجوی، حدود سال ۵۳۰ ق، از مادری گردن‌زاد در گنجه به دنیا آمد. وی هیچ سفری انجام نداد، او از استادان مسلم شعر و زبان فارسی است و از او دیوان قضاید و غزلیات و مثنوی‌های مخزن الأسرار، خسرو و شیرین و لیلی و مجنون به جای مانده است. در سال وفات وی اختلاف است و به احتمال بسیار زیاد در سال ۶۱۴ ق، درگذشته است.

باز کش این مسند از آسودگان	غسل ده این منبر از آلودگان
شحنه تویی، قافله تنها چراست؟	قلب تو داری، علم آن جا چراست؟
شب به سر ماه یمانی در آر	سر چومه از بُرد یمانی در آر
خیز و به فرمای سرافیل را	باد دمیدن دو سه قنديل را
خلوتی پرده اسرار شو	ما همه خفتیم تو بیدار شو
زآفت این خائۀ آفت‌پذیر	دست بر آور، همه را دست گیر
هر چه رضای تو، بجز راست نیست	با تو کسی را سر و اخواست نیست
گر نظر از راه عنایت کنی	جمله مهمات، کفایت کنی
دایره بنمای به انگشت دست	تا به تو بخشیده شود هر چه هست
با تو تصرف که کند وقت کار	از پی آمرزش مشتی غبار
از تو یکی پرده بر انداختن	وز دو جهان، خرقه بر انداختن
مغز «نظامی» که خیرجوی توست	زنده دل از غالیۀ موی توست. ^۱

فصل هشتم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم

۱ / ۸

ابن یمن فریودی^۱

ای دل از خواهی گذر بر گلشن دار البقا

جهد کن کز پای خود بیرون کنی خار هوا

ور نمی خواهی که پای از راه حق یک سو نهی

دست زن در عروۀ وثقای شرع مصطفی

راه شرع مصطفی از مرتضی جو، زان که نیست

شهر علم مصطفی را در، به غیر از مرتضی

مرتضی را دان ولی اهل ایمان تا ابد

چون ز دیوان ابد دارد مثال «انما»

۱. امیر محمود بن امیر یمن الدوله ظفرایی، از شاعران قرن هشتم هجری است که در سال ۶۸۵ ق. در فریومد خراسان، متولد شد. پدر شاعرش، از طرف سلطان ابو سعید بهادر، مستوفی خراسان بود. ابن یمن با علاء الدین محمد به گرگان رفت. سپس به خراسان و هرات، سفر کرد و به مدح امرای سربداران و آل کرت پرداخت. دیوان شعر او در زمان اسارتش در جنگ زواره به غارت رفت و وی دوباره آن را گرد آورد. وی مذهب شیعه داشت و از ذوق عرفانی برخوردار بود. مجموعه اشعارش به پانزده هزار بیت می‌رسد.

بعد از او، در راه دین گر پیشوا خواهی گرفت
 بهتر از اولاد معصومش نیابی پیشوا
 کیستند اولاد او؟ اول: حسن و ان‌گه حسین
 آن‌که ایشان را نبی فرمود: امام و مقتدا
 بعد از ایشان مقتدا، سجّاد و ان‌گه باقر است
 چون گذشتی جعفر و موسی و سبط او، رضا
 پس تقی، آن‌گه نقی، آن‌گه امام عسکری
 بعد از آن مهدی، کزو گیرد جهان نور و صفا
 کردگار! جان پاک هر یکی زین جمع را
 از گرم در صدر فردوس برین ده متکا.^۱
 و نیز او می‌سراید:

بعد از او، صاحب زمان گر سال‌های دیرباز
 دیده‌ها در انتظار روی آن فرسخ لقا است
 چون کند نور حضور او جهان را بنا صفا
 هر کژی کاندر جهان باشد، شود یک پاره راست
 این بزرگان، هر یکی از در جناب ذو‌الجلال
 از بزرگی، رفعتی فوق سماوات العلاست
 بر امید آن که روز حشر ازین شاهان، یکی
 گوید: این «ابن یمین»، از پندگان محاص ماست
 این عنایت بس بود «ابن یمین» را، بهر آنک
 هر که باشد بنده‌شان در این دو دنیا پادشاست.^۲

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۱، به نقل از دیوان اشعار ابن یمین فریومدی: ص ۸.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۲ به نقل از دیوان اشعار ابن یمین فریومدی: ص ۳۸.

۲ / ۸

حافظ شیرازی^۱

بسیا که رایت منصور پادشاه رسید
 نوید فتح و بشارت، به مهر و ماه رسید
 جمال بخت ز روی ظفر، تقاب انداخت
 کمال عدل به فریاد دادخواه رسید
 سپهر، دور خوش اکنون کند که ماه آمد
 جهان به کام دل اکنون رسد، که شاه رسید
 ز قاطعان طریق، این زمان شوند ایمن
 قوافل دل و دانش، که مرد راه رسید
 عزیز مصر به رغم برادران غیور
 ز قعر چاه برآمد، به اوج ماه رسید
 کجاست صوفی دجال چشم ملحدشکل؟^۲
 بگو بسوز که مهدی دین پناه رسید
 ز شوق روی تو شاهها! به این اسیر فراق
 همان رسید کز آتش به برگ کاه رسید

۱. خواجه شمس‌الدین محمد بن محمد حافظ شیرازی (حدود ۷۲۷-۷۹۲ ق)، مشهور به «لسان‌الغیب»، از مشهورترین شعرای تاریخ ایران و شاعر بزرگ سده هشتم ایران و یکی از سخنوران نامی جهان است. بیشتر شعرهای او غزل هستند.

۲. بر اساس روایات مربوط به آخر الزمان، دجال یک چشم، دارای چشم دنیابین است و چشم آخرت‌بین ندارد.

مرو بخواب! که حافظ به بارگاه قبول

زورد نیم شب و درس صبحگاه رسید^۱.

*

یارب آن آهوی مشکین به ختن، باز رسان

وان سهی سرو خرامان به چمن، باز رسان

دل آزردۀ ما را به نسیمی ببنواز

یعنی آن جان ز تن رفته به تن، باز رسان

ماه و خورشید به منزل چو به امر تو رسند

یار مه روی مرا نیز به من باز رسان

دینده‌ها در طلب لعل یمانی، خون شد

یارب آن کوکب رخشان به یمن، باز رسان

برو ای طایر میمون همایون آثار

پیش عتقا سخن زاغ و زغن، باز رسان

سخن این است که ما بی تو نخواهیم حیات

بشنو ای پیک خبرگیر و سخن باز رسان

آن که بودی و وطنش دینده «حافظ» یارب

به مرادش ز غریبی به وطن باز رسان^۲.

۱. دیوان خواجه حافظ شیرازی.

۲. برخی معتقدند که حافظ، این غزل را در ستایش شاه منصور سروده است؛ ولی صاحب‌دلان دل‌آگاه، به خاطر راز و رمزهایی که در آن یافته‌اند، بر این باورند که می‌توان عطر مهدوی را از آن استشمام کرد.

۳. خوشه‌های طلائی: ص ۱۷۶.

۳ / ۸

حمزه کوچک و رامینی^۱

دیدار آن امامِ امامانم آرزوست
وقت خروج آن شه‌ایمانم آرزوست
زین اشتیاق، آه که جانم به لب رسید
ایام او یقین، به دل و جانم آرزوست
در خدمت امام که تا جان کنم نثار
رفتن به رزمگه، سوی میدانم آرزوست
سلطان آل یاسین،^۲ مهدی هادی است
آن کس منم که خدمت سلطانم آرزوست
از بام کعبه نهره «قل جاء»^۳ رسد به من
این حاجت از خدای جهانبانم آرزوست
یعقوب‌وار دیده به ره در نهاده‌ام
یک ره جمال آن شه‌کنعانم آرزوست
فرعونیان به جمله جهان، منتشر شده
از حق، ظهور موسی عمرانم آرزوست

۱. سید حمزه کوچک ورامینی، مخلص به «حمزه کوچک». نام وی تا جایی که کاویدیم در کتب تاریخ و تذکره، مذکور نیست جز در: اوراق دست نگاشته و تازه یافته استاد ایرج افشار، مورخ ۷۲۹ ق، مجموعه خطی علی بن احمد، مورخ ۸۴۴ ق و فتوت نامه سلطانی (ر.ک: فتوت نامه سلطانی، به اهتمام محمد جعفر محبوب: ص ۱۲۶).

۲. آل یاسین: آل یسن، خاندان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله.

۳. اشاره به آیه «وقل جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل كان زهوقاً» (اسرا: آیه ۸۱). در تفسیر این آیه، از امام باقر علیه السلام روایت است که فرمودند: «هنگام قیام حجت علیه السلام و ظهور دولت حقّه، باطل از بین می‌رود» (ر.ک: ج ۲ ص ۸۰ ح ۲۳۱).

این روز ماشب است که روشن به دید نیست
 بر آسمان دین، مه تابانم آرزوست
 دارم هزار درد ز اعدای تو گنون
 تدبیر کار چیست؟ که درمانم آرزوست
 در خدمتش نشسته و مقصود یافته
 روز و شبی چو بود ز و سلمانم آرزوست
 عیسی و هم که خضر و هم الیاس، یار او
 بهر امام، دیدن ایشانم آرزوست
 گرد خرابه من نبردم چو جغد شوم
 یلقیس و ارملک سلیمانم آرزوست
 سیر آمدم ز شوره و از خاک بی ثبات
 آن جا که زاغ نیست به بستانم آرزوست
 خرمهره^۱ آسیاه نخواهم به هیچ وقت
 در دین حق، چو لؤلؤ و مرجانم آرزوست
 هفتاد و سه طریق^۲ که امت بر آن شدند
 یک رنگ و یک مقابل و یکسانم آرزوست
 از شرق تا به غرب همه بقعه^۳ و بلاد^۴
 در اعتقاد، چون قم و کاشانم آرزوست
 گیتی، بهشت گشته و ظلم از جهان شده
 عالم بدین مراتب و این سانم آرزوست

۱. خرمهره: نوعی مهره درشت و کم‌قیمت که برگردن اسب و خر می‌بندند.

۲. هفتاد و سه طریق: اشاره به حدیث نبوی که خبر از انشعاب امت اسلام به هفتاد و سه گروه می‌دهد.

۳. بقعه: سرزمین.

۴. بلاد: شهرها، ج بلد و بلده.

از مهر و مدح مهدی، در راه حق مقیم
این عمر خویش بُرده به پایانم آرزوست
در خدمت رسیده و آن گه برای تو
نفس عزیز کرده، به قربانم آرزوست
ای پیشوای خلق، چو نوح بنی مُضَر^۱
از بهر دشمنان تو توفانم آرزوست
دائم حدیث «حمزه کوچک» بر این بود
کز جاه و دولتت سر و سامانم آرزوست
ای مصطفی و خلق و علی از تو شادمان
در خدمت تو شیوه احسانم آرزوست
ای مدحت تو و پدران مُطَهَرَت
پُر نقش کرده دفتر و دیوانم آرزوست.^۲

۴/۸

خواجوی کرمانی^۳

به مقدم خلف منتظر، امام همام

مسیح خضر قدوم و خلیل کعبه مقام

۱. نوح بنی مُضَر: مُضَر، یکی از اجداد پیامبر اکرم ﷺ است. به این ترتیب، شاعر، نوح ﷺ را در سلسله نیاکان پیامبر گرامی اسلام لحاظ کرده است.

۲. نسخه خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران به شماره ۲۵۲۸، ص ۲۲۳ (دانشنامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۴۲).

۳. کمال الدین ابوالعطا محمود بن علی مرشدی، عارف، شاعر، متخلص به «خواجو» و معروف به «نخلبند شعرا»، در سال ۶۸۹ ق در کرمان متولد شد. خواجو، اشعار عرفانی تیز می سرود و در غزل سرایی، مورد پسند حافظ بود. از جمله آثار اوست: همای و همایون؛ گل و نوروز؛ کمال نامه؛ دیوان شعر. خواجو ترکیب‌بند معروفی دارد. سال ۷۵۲ ق در کرمان درگذشت (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۳ ص ۸۰۹، تاریخ نظم و نثر، ص ۱۹۹، تذکره شاعران کرمان، ص ۲۲۲، دویت سخور، ص ۹۱).

شسعيب مدين تحقيق، حجة القسائم
 عزيز مصر هدا، مهدي سپهر غلام
 خطيب خطبة افلاك، منهي ملكوت
 اديب مكاتب اقطاب، محيي اسلام
 شه ممالك دين، صاحب الزمان كه زمان
 به دست رايض^۱ طوعش^۲ سپرده است زمان
 بيه انتظار وصول طليعتش خورشيد
 زُند درفش درفشنده، صبح دم بر پیام
 نه در ولايت او درخور است رايه ريب
 نه با امامت او لايق است آيت عيب
 چو شمع جان من از نور حق، منور باد
 دماغ من ز نسيم خرد، معطر باد
 مرا كه مالك ملك ملوك معرفتم
 جهان معرفت و ملك دين مسخر باد
 دلم كنه مهر زند آل زر بر احكامش
 فدای حکم جهانگیر آل حیدر باد
 ضمير روشن «خواجه» كه شمع انجمن است
 چراغ خيلوتيان رواق شش در بساد
 روان او كه شد از آب زندگي سيراب
 رهسين منت ساقی حوض كوثر باد

۱. رايض: رام کننده.

۲. طوع: انقياد، فرمان برداری.

در آن نفس که بود مرغ روح در پرواز

میاد جز به رخ اهل بیت، چشمش باز!

۵/۸

شیخ حسن کاشی^۲

آفرین بر محمد بن حسن	قائم منتظر امام زمین
حججه الله فی بلاد الله	قائم الدین فی عیاد الله
آفرین بر همه امامان یاد	نیز بر اهل بیت ایشان یاد
زانک بودند طیب و طاهر	پاک بودند باطن و ظاهر ^۳

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۴۸۶.

۲. شیخ حسن کاشی، از شاعران برجسته شیعه نیمه اول قرن هشتم است که هفت بند معروفی در ستایش امام علی علیه السلام دارد. وی کاشانی الأصل و مقیم در آمل بود و بعد از ۷۰۸ ق، درگذشت.

۳. تاریخ محمدی، ص ۱۵۹.

فصل نهم

نمونه مایلی از سروده های قرن نهم

۱ / ۹

آذری طوسی اسفراینی^۱

السلام ای حُجَّة القائم امام جن و انس
السلام ای شمسۂ ایوان طاق کسبریا
السلام ای هادی حق، مهدی آخر زمان
کوکب برج هدایت، برج خورشیدِ هدا
السلام ای خاتم اهل ولایت، السلام
مرحبا ای گوهر دریای رحمت، مرحبا!
عقلِ اول، دفترِ حلم تو را ام الكتاب
عرش اعظم، خیمه چاه تو را پرده سرا
عبرصه آفاق را عدل تو تعدیل النهار
هیئت افلاک را عقل تو خط استوا

۱. شیخ فخر الدین (نور الدین) حمزة بن علی ملک طوسی اسفراینی (۷۸۴ - ۸۶۶ ق.)، معاصر الخ بیگ تیموری در سال ۷۸۴ ق. در بیهق به دنیا آمد. او چندین بار به هند و مکه رفت و در سال ۸۶۶ ق. دارقانی را وداع گفت و مزارش در اسفراین است. آثار وی عبارت است از: عجائب الدنیا، سعی الصفا، طغرای همایون و جواهر الأسرار.

دوستان را چشم بر راه انتظار از حد گذشت
 الصّلا ای کوکبِ برجِ امامت الصّلا
 در خلاء غیب تا کی این سخن ماند نهان
 وقت آن آمد که گردد این حکایت بر ملا
 ای تو دریای زلال و ماهمه تشنه زده
 تو جهان نعمت و مآمشتهی ناشتا
 تو طیب حادقی، آخر بگو تا چاره چیست
 دارد از ادخال فاسد معده دهر امتلا
 تو به جای آدمی امروز و ما اولاد تو
 در دم ابلیس فرزندان تو نبود روا
 نوح وقتی ماهمه در بحرِ توفان غرقه ایم
 کی توان زین موج بیرون آمدن بی آشنا
 تو خلیلِ وقت و ما در آتشِ نمرودِ نفس
 العطش ای ماءِ رحمت تشنه مائیم ما
 ای چو موسی دستِ ثعبان گیر تو دریا شکاف
 جهد کن کآمد سپاهِ نفسِ فرعون از قفا
 عیسی وقتی و خلقی جمله بیمارانِ تو
 چشم می دارند زانفاس تو ای عیسی شفا
 ای به جای میصطفی در جمله احکام دین
 در امور دین مکن بوجهل بدعت رارها
 مرتضای ثانی ای برگزین پروتِ خارجی
 ذوالفقارِ حیدری را باز برکش در غزا

تو حسین وقت و ما در کربلای محنتیم
از یزیدِ نفس‌برهان - ای حسین - این روح ما
زهر مأمون هوا ما را چو سلطان می‌کشد
ای تو تریاکِ سعادت، خستگان را کن دوا
عالمی در انتظارِ توست خالصه «آذری»
چشم‌ها بر راه روز و شب به امیدِ لقا
یک نظر در کارِ درویشانِ خود کن یا امام
تا مین ما گردد از اکسیرِ لطفت کیمیا
سوی مظلومان این دورِ ستم، چشمی فگن
بر گرفتاران این آخر زمان، رحمی نما^۱

نیز از اوست:

آن سپهسالارِ بارفعت که هنگامِ خروج
قطبِ اعظم باشدش منجوق و مغفر آسمان
از خیالاتِ دم‌شمشیرِ او هر صبح و شام
می‌نماید گاه احمر گاه اصفَر آسمان
چاک گردد از چکاچاکِ دم‌تیغش زمین
شق شود از شقه‌های آن دلاور، آسمان
از نهیبِ زخم‌تیر و قویسِ ذوالقرنینِ او
درجهٔ مغرب خورد هر شب سکندر آسمان
شش جهات و چار عنصر را بچنیاند ز جا
کافرین خوانند پروین هفت‌پیکر آسمان

آسمان درنگذرد از حکم و فرمان شما

ای نهاده پای رفعت از زمین بر آسمان^۱.

نیز از اوست:

بیا و بر سر ما سایه‌ای فگن چو همای
به اوج چرخ رسان قبه فلک فرسای
غبار ظلم ز آینه جهان بزدای
زمان توست ایا صاحب الزمان به درای.

ایا وجود تو بر خلق، سایه‌ای ز خدای
چو آفتاب پسته در رکاب رفعت پای
چو آفتاب رخ از مطلع صفا بنمای
خدای را چه تویی دست‌گیر خلق خدای

نیز از اوست:

که باز عرصه آفاق را بیارایند
رهی به گمشدگان طریق بنمایند
غبار ظلم ز روی زمانه بزدایند
جهان ز دست بشد یا امام فرمایند.

مگر به حال جهان التفات فرمایند
چو آفتاب ازین تیره‌شب برون آیند
دری ز غیب به روی زمانه بگشایند
درون پرده اسرار تا به کی پایند

نیز از اوست:

برفت از آتش مصباح دین و ملت ضو
موافقت ز میان رفته همچو کیخسرو
شعار مصطفوی در بر جهان کن نو
خدای را مددی یا امام ظاهر شو.

نماند شعله خورشید شرع را پرتو
خلایق از پی دنیا فتاده در تک و دو
لباس شرع به دکان دیو گشته گرو
خسروش و ولوله آخر الزمان پشتو

نیز از اوست:

۱. دیوان آذری اسفراینی: ص ۷۱.

بسیا که مهلت عالم به اندکی آمد
 یسی نماند که دوران به آخر انجامد
 رسید وقت که آن ماه امتِ احمد
 چو سرو در چمن روزگار بخرامد
 زمانه بی تو بجز خون دل نیاشامد
 بدین طریق جهان تا کجا سرانجامد؟
 بیرون خرام که تا فتنه‌ها بیارآمد
 صلاهی کار بزن یا امام وقت آمد.^۱

۲/۹

ابن حسام خوشفی^۲

ای صبا! افغان و خیزان تا به کی؟!
 غالیه پر خاک ریزان، تا به کی؟!
 ای سواد نوافه مشک تاتارا
 چون ریاحین، عنبرافشان تا به کی؟!
 قصه از شاه ولایت گوی و بس
 داستان پورستان تا به کی؟!
 بیا وجود دست گوهریار او
 قصه دریای عمان تا به کی؟!
 عالم از ظلمت، سواد شب گرفت
 آخر ای خورشید تابان! تا به کی؟!
 مَرَحِبَا ای مهدی آخر زمان!
 آشکارا باش، پنهان تا به کی؟!
 راه حق، حق است و باطل، باطل است
 کفر و ایمان هر دو یکسان تا به کی؟!
 هر زمان گوید خرد کاین حسام!
 این چنین خوار و پریشان تا به کی؟!^۳

نیز از اوست:

بازم نوید مژده دولت به جان رسید
 دل را، سرور و وصلت بخت جوان رسید
 خاک زمین مرده بدم، زنده کرد باد
 گویی مسیح بود که از آسمان رسید

۱. دیوان آذری اسفراینی: ص ۱۰۱.

۲. محمد بن حسام الدین خوشفی قائمی (۷۸۳-۸۷۵ق)، شاعر سده نهم هجری است. گفته شده است که وی شیعه اسماعیلی بوده است. آرامگاه وی در شهر خوسف از توابع بیرجند واقع شده است. وی صاحب دیوان است.

۳. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۳، به نقل از: دیوان محمد بن حسام خوشفی: ص ۱۲۵ و ۱۲۶.

نه شگفت اگر شکفت گل اندر درون مهد
آن شهسوار ملک که بر قدر او، قدر
بستان شرع مصطفوی، پزمریده بود
آن افتخار دوده عمران، که چون پدر
آن مقتدای هاشمی قیاطمی نسب
از جانب پدر، به پیمبر شریف شد
تا بشکند صعوبت دجال، بی مجال
ای آن که پرتو لمعات جلال تو
حکم جهان مطاع تو ای آفتاب ملکا
از فضله نوال تو، چون ماه و آفتاب
گر آفتاب طلعت از مطلع ظهور
مدح و ستایش من و جز من کجا رسد؟
تا آن زمان که باغ جهان را ز روزگار
بادا جهان ز عدل تو اندر امان و امن!

اکنون که دور مهدی آخر زمان رسید
شد هم‌رکاب اوی و، قضا هم عنان رسید
ضد منت از خدا که ز نو باغبان رسید
از راه مسنزلت شرف دودمان رسید
کنز اهل بیت طاهره خاندان رسید
وز مادر شریف به نسل گیان رسید
عیسی ز دیر دایر علوی از آن رسید
بر ذروه رفیع مه و اختران رسید
بگرفت ملک مشرق و تا قیروان رسید
هر صبح و شام خوان فلک را، دو نان رسید
طالع شود به طالع ما، وقت آن رسید
آن جا که «ابن حسام»، تو را مدح خوان رسید
گاهی بهار باشد و گاهی خزان رسید
کاندر جهان ز عدل تو، امن و امان رسید!

۳ / ۹

جلال الدین جعفری فراهانی^۲

هر که را تاج سعادت بر سر است
خاک پای شاه مردان حیدر است
حیدر صفدر که در علم و عمل
پسیشوای امت پیغمبر است
ره‌نمای خلق، سوی دین حق
بعد احمد، سبط احمد شیر است
بعد از او شبیر و زین العابدین
بعد از او باقر پس از وی جعفر است

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۸۳، به نقل از: دیوان محمد بن حسام خوسقی: ص ۲۳۴-۲۳۶.

۲. سید جلال الدین بن ابو منصور جعفر جعفری فراهانی، سراینده قرن هشتم و متوفای ۷۲۴ق است.

پس نقی آن گه زکی عسکر است	باز کاظم پس رضا آن گه تقی
صاحب الأمر همایون منظر است	باز ختم اولیا ظلّ خدای
صدرهی چون قیصر و اسکندر است	آن شهنشاهی که بر درگاه او
دَلْدَل است و ذو الفقارش در بر است	در رکابش خضر و اندر زیر رانش
صولت مهدی چو باد صرصر ^۱ است	خرمن گاه است عمر دشمنش
از نهاد مشرکان بت پرست	هم برآرد زخم شمشیرش دمار
ملک را کامروز پُر شور و شر است	هم کند فرداد پر سور و سرور
فربه آن کز جور ظالم، لاغر است	آمد آن موسم که از عدلش شود
هر که او در زیر طاق اخضر است	جفت شادی گردد اندر عهد او
تا نگویی کونه اندر کشور است	حکم یزدان غیبتش کرد اقتضا
همچو اندر ابر تأثیر خور است ^۲	نفع او مر خلق را اندر حجاب

۴/۹

امیرنصرت رازی^۳

به عصمت حسن عسکری و حرمت او
به تور معجز مهدی، امام صدر قضا
که در زمان خروجش عیان شود اسلام
چنان که ملت و دین، آن زمان شود یکتا
بیا بیا و محبتان خویش را دریاب
درآ درآ و به دشمن نماید بیضا

۱. صرصر: باد سخت و سرد.

۲. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۱۵۹.

۳. نصرت بن محمد علوی رازی، از سراینندگان قرن هشتم هجری است که در سال ۷۲۹ق زنده بوده است (مقدمه کتاب: ص ۴۵).

ز وادِ غیبِ برونِ آی و دشمنان بشکن

به بیّنات و به برهان و معجزات و عصا

فهب لنا فرجاً مخرجاً معجلاً

بأحمدٍ و علیّ الوصیّ و الأئمتنا.^۱

نیز از اوست:

امام آخرین مهدی، قوام هر دو گون آن کو

مطیع او قدر گردد، مطاع او قضا باشد

گواه طهر او عیسی ز چرخ چارمین آمد

چو ظاهر در زمین گردد، اشارت بر سما باشد

جهان همچون جنان گردد، ز فرّ مقدم عدلش

تذرو و باز و گرگ و میش یا هم در چرا باشد.^۲

۵/۹

رفیع الدین اشرف شروانی^۳

آن بر اوج سلطنت، خورشید رخشان آمده

آسمان مکرمت را مناه تابان آمده

در لطافت، جسم پاکش برتر از جان آمده

جسم و جان او از آن مقبول جانان آمده

آستانش مأمّن ارباب ایمان آمده

خاک پایش کحل چشم اهل عرفان آمده

۱. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۵۴.

۲. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۱۰۳.

۳. سراینده یک ترجیع بند و یک معشر (مقدمه کتاب).

در ولایت داور و دارای دوران آمده

طبع من [چون] حضرت او را ثناخوان آمده

چون که تحسین از روان پاک حسان آمده

بعد از او مهدی شده خاتم به فضل کردگار

آن که خورشید منور شمسه ایوان اوست

شیر نه گردون شکار شیر شادروان اوست

دور گردون بی تکلف تابع فرمان اوست

تابع او چون نباشد دور چون دوران اوست

اوست شاهنشاه عهد و عهد در پیمان اوست

جود و مردی و مروّت، آیتی در شأن اوست

حکم منشور قضا موقوف بر فرمان اوست

منشی حکم قدر، مستوفی دیوان اوست

چاکری از چاکران خادم دربان اوست

پادشاه خاوران بر طارم نیلی حصار

مهدی هادی که او قائم مقام مصطفاست

نائب خاص رسول و سایه لطف خداست

هم ولایت را پناه و هم امامت را سزااست

گرد خاک آستانش دیده‌ها را توتیاست

ای قبیای سلطنت بر قامت قدر تو راست

صاحب صاحب زمانی منصب خاتم ثوراست

بنده بیچاره اشرف کو هواخواه شماست

چاکری از چاکران مصطفی و مرتضاست

چون غلامان گر قبول حضرتت گردد رواست

زان که غیر از بندگی دیگر ندارد هیچ کار.^۱

۶/۹

شاه نعمت الله ولی^۲

قـلـدـرت کـسـر دگـار مـی بـینـم	حـالـت رـوزگـار مـی بـینـم
حـکـم ^۳ اـمـسـال صـورـتی دگـر اـسـت	نـه چـو پـسـیـر آـر و پـار مـی بـینـم
اـز نـجـوم اـیـن سـخـن نـمی گـویـم	بـیـسـلـکـه از کـسـر دگـار مـی بـینـم
عـین در دال ^۴ چـون گـذـشـت از سـال	بـسـوالـعـجـب کـار و بـار مـی بـینـم
در ^۵ خـراسـان و مـصـر و شـام و عـراق	قـسـتـه و کـسـار زار مـی بـینـم
گـرد آئـینه ضـمـیر جـهـان	گـسـرد و زـنـگ و غـبار مـی بـینـم
هـمـه را حـسـال مـی شـود دگـر	گـر یـکـی در ^۶ هـزار مـی بـینـم
ظـلـمـت ظـلـم ظـالـمـان دینـاز	بـی حـد و بـی شـمار مـی بـینـم

۱. نشیخ و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم: ص ۲۴۷.

۲. میر نورالدین نعمت الله بن میر عبدالله ولی، از مشاهیر صوفیه در سال ۷۳۱ ق در شهر حلب از پدری عرب (از سادات علوی) و مادری ایرانی به دنیا آمد. به نقاط مختلفی سفر کرد و افزون بر صد سال زیست. ربع آخر عمر خود را در ماهان کرمان سپری کرد و قبر او آن جا است. در سال ۸۲۲ و به قولی ۸۴۴ در گذشت. اشعار فراوانی از او بر مذاق تصوف و عرفان بر جای مانده. قصیده‌ای از دیوان او با ردیف «می بینم» که شکل پیشگویی از آینده تا ظهور امام مهدی (عج) را دارد، بسیار مشهور شده است. در این قصیده، دخل و تصرف‌های بسیار شده و برخی خواسته‌اند وقایع مهمی را از آن استخراج کنند که محل تأمل است. ما این قصیده را از نسخه‌ای معتبر که کتابت سال ۹۹۶ ق است (کتابخانه مجلس، نسخه ش ۱۳۴۸۴) و با چند نسخه خطی دیگر که در کتابخانه مجلس موجود است، هماهنگ است، نقل می‌کنیم (ز. ک: دیوان شاه نعمت الله ولی).

۳. در برخی نسخ حال، بدل حکم.

۴. عین ورا دال، بدل عین در دال (مصحح نور بخش).

۵. از، بدل در.

۶. ور بدل در.

غصه درد یار^۱ می بینم
 از یمین و یسار^۲ می بینم
 در میان و کنار^۳ می بینم
 خواجه را بنده وار می بینم
 عامل و خواندگار می بینم
 خاطرش زیر بار^۴ می بینم
 مبتدع افتخار می بینم
 درهمش گم عیار می بینم
 گشته غمخوار و خوار می بینم
 دیگری را دچار می بینم
 هر یکی را دویار می بینم
 مهر را دل فکار می بینم
 خصمی و گیر و دار می بینم
 مانده در رهگذار می بینم
 از صغار و کبار می بینم
 جور ترک^۸ تار می بینم
 جای جمع شرار می بینم
 بسی بهار و ثمار می بینم

قصه بس غریب می شنوم
 جنگ و آشوب و فتنه و بیداد
 غارت و قتل و لشکر بسیار
 بنده را خواجه وش همی یابم
 بس فرومایگان بی حاصل
 هر که او یار بود هم امسال^۴
 مذهب و دین، ضعیف می یابم
 سگنه نوز نسند بر رخ زر
 دوستان و^۶ عزیز هر قومی
 هر یک از حاکمان هفت اقلیم
 نصب و عزل بتکچی و عمال
 ماه را روسیاه می یابم
 تُرک و تاجیک را به همدیگر
 تاجر از دست دزد بی همراه
 مکر و تزویر و حیل در هر جا^۷
 حال هندو خراب می یابم
 بقعه خیر سخت گشته خراب
 بعض اشجار بوستان جهان

۱. غصه‌ای در دیار، بدل غصه درد یار

۲. در میان و کنار، بدل از یمین و یسار.

۳. از یمین و یسار، بدل در میان و کنار.

۴. هر که او یار یار بود امسال، بدل این مصرع است.

۵. مبتدع افتخار، بدل خاطرش زیر بار.

۶. در بعضی نسخه‌ها، «واو» ندارد.

۷. بسیار، بدل در هر جا.

۸. در بعضی نسخه‌ها، «واو» دارد.

اندکی امن اگر بود آن روز
 همدمی و قناعت و گنجی
 گرچه می‌بینم این همه غم‌ها
 غم مخور زان که من در این تشویش
 بعد^۳ امسال و چند سال دگر
 چون زمستان پنجمین^۴ بگذشت
 نایب مهدی آشکار شود
 پادشاهی تمام دانایی
 بسندگان جناب حضرت او
 تا چهل سال ای برادر من
 دور او چون شود تمام به کام
 پادشاه و امام هفت اقلیم^۵
 بعد از آن^۶ خود امام خواهد بود
 میم و حاء، میم و دال می خوانم
 صورت و سیرتش چو پیغمبر
 بد بیضا که باد پاینده

در حد کوهسار می‌بینم
 حالیا اختیار می‌بینم
 شادی‌ای وصل یار^۱ می‌بینم
 خرمی غمگسار^۲ می‌بینم
 عالمی چون نگار می‌بینم
 ششمش خوش بهار می‌بینم
 بلکه من آشکار می‌بینم
 سروری با وقار می‌بینم
 سر به سر تاجدار می‌بینم
 دور آن شهریار می‌بینم
 پسرش یسارگار می‌بینم
 شاه عالی تبار می‌بینم
 که جهان را مدار می‌بینم
 نام آن تمامدار می‌بینم
 علم و حلمش شعار می‌بینم^۷
 باز با ذوالفقار می‌بینم

۱. غمگسار، بدل وصل یار.

۲. وصل یار، بدل غمگسار.

۳. بعد از، بدل بعد.

۴. آخرین، بدل پنجمین.

۵. پادشاه تمام دانایی، بدل مصراع است.

۶. ازو، بدل از آن.

۷. دین و دنیا از او شود معمور

خلق از او بختیار می‌بینم

بدل بیت است.

هر دو را شهسوار می‌بینم	مهدی وقت و عیسی دوران
گل دین را به بار می‌بینم	گلشن شرع را همی جویم ^۱
عادل او را حصار می‌بینم	این جهان را چو مصر می‌نگرم
همه را کامکار ^۲ می‌بینم	هفت باشد وزیر سلطانم
خجج و شرمسار می‌بینم	عیاصیان از امام معصومم
باده خوش گوار می‌بینم	بسر کف دست ساقی وحدت
همدم و یار و غار ^۳ می‌بینم	غازی دوست دار دشمن کش
گنبد و بی اعتبار می‌بینم	تبیغ آهن دلان زنگ زده
محکم و استوار ^۴ می‌بینم	زینت شرع و رونق اسلام
در چرا پسر قرار می‌بینم	گرک با میش و شیر یا آهو
همه بر روی کار می‌بینم ^۵	گنج کسر و نقد اسکندر

۷/۹

قاسم انوار^۶

موسی به کوه طور، به نور عیان رسید

توفیق وصل یار، عنان بر عنان رسید

۱. بویم، بدل جویم.

۲. کام یار، بدل کامکار.

۳. یار یار، بدل یار و غار.

۴. هر یکی را دو یار، بدل محکم و استوار.

۵. دیوان شاه نعمت الله: قصیده شماره ۲۰، ص ۶۵۷.

۶. سید معین الدین علی پسر نصیر پسر هارون پسر ابوالقاسم حسینی قاسمی انواری تبریزی معروف به شاه قاسم انوار، در سال ۷۵۷ ق در سراب تبریز به دنیا آمد. از مشایخ اهل تصوف و از شاعران پارسی‌گوی نیمه دوم قرن هشتم و نیمه اول قرن نهم هجری بود. او از پیروان خاندان صفی‌الدین اردبیلی بود. وفاتش را در هشتاد سالگی و به سال ۸۲۷ ق نوشته‌اند.

شادی اهل عالم و، هنگام شادی است
 کاندرا زمانه، مهدی آخر زمان رسید
 آسوده‌ایم و خاطر ما شاد و خرم است
 چون فیض فضل یار، جهان در جهان رسید
 سر خداست آدم و، ابلیس کور بود
 هر سر که سر پدید به گنج نهان رسید
 سزی که کاینات به جان، طالب وی اند
 منت خدای را که به ما رایگان رسید
 ما ناگهان به کوی خرابات سر زدیم
 چون جذب یار بر دل ما، ناگهان رسید
 بشنید هر که گوش و دلی داشت «قاسمی»!
 گلبانگ وصل او، که به کون و مکان رسید.^۱

۸/۹

کمال غیاث شیرازی^۲

در تحامت محمدی مهدی بود امام
 سیمرغ برج کنگره قاف از صفا
 یعنی امام حجّت قائم که عاقبت
 ظاهر شود ظهور جلالش بر آشنا

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۹۳، به نقل از کلیات قاسم انوار: ص ۱۶۳.

۲. کمال غیاث شیرازی، صاحب دیوان شعر است و تاریخ تولّد او را نیمه دوم سنه هشتم و زمان درگذشت وی را ۸۴۸ ق دانسته‌اند.

بساطل کند تظلم بدعت به تیغ عدل
خوف موالیان شود از جاه او رجا
خوش وقت آن تنی که بیابد چنان شرف
اهلاء خیر مقدم و سهلاء مرحبا
یارب، بدین ده و دو دانیان پیش رو
یارب، بحق چارده معصوم پیشوا
کز لطف، یک نظر به «کمال غیاث» کن
ای از در تو حاجت در ماندگان روا
از لطف خود ببخش و از مرحمت بده
هم کام این سرا و هم انعام آن سرا.^۱

۹ / ۹

لطف الله نیشابوری^۲

آخر مه خورشید ضو، فرمان ده فرمان شنو
اسلامیان را پیشرو آخر زمان را پیشوا
آن مهدی صاحب زمان، آن قائم صاحب مکان
آن خسرو صاحب قرآن، آن منعم صاحب عطا
ای حجت دین هدی حکم تو را جانها فدا
در ده ظهورت را ندا بیرون حرام از متکا

۱. دیوان کمال غیاث شیرازی: ص ۴۸۵.

۲. لطف الله نیشابوری ملقب به مولانا (م ۸۱۶ق) از شاعران ایرانی در قرن هشتم و آغاز قرن نهم هجری بوده است. او از نام خویش برای تخلص شعری اش سود می‌جسته و «لطف» تخلص می‌کرده است. لطف الله هم عصر با شاهرخ تیموری بوده است. او از سرایندهگان نامور شیعی در روزگار خود بوده و اشعار او در منقبت ائمه، بویژه امام علی علیه السلام مشهور است.

برگیر رسم بد زره، بر تخت دین زن تکیه گه
چون صبح صادق کش سپه، بر بام گردون زن لوا
غلغل به عالم در فکن، گردن کیشان را سرفکن
بیخ مخالف برفکن، درد موافق کن دوا
سرهای سرداران تگر، خاک رخت را پی سپر
در حال خلقان کن نظر، در کار ایشان ده نوا.^۱

۱۰/۹

هلالی جُستایی^۲

جای آن است که شاهان ز تو شرمنده شوند
گر به خاک قدمت سجده میسر گردد
بر سر خاک شهیدان اگر افتد گذرت
جمع خوبان همه چون کوب و خورشید تویی
هیچ ذوقی به ازین نیست که از غایت شوق
گر تو آن طلعت فرخ بنمایی روزی
اگر این است «هلالی» شرف پایه عشق
سلطنت را بگذارند و تو را بنده شوند
سرفرازان جهان، جمله سرافکنده شوند
کشته و مرده، همه از قدمت زنده شوند
تو برون آی، که این جمله پراکنده شوند
چشم من گرید و لب‌های تو در خنده شوند
تیره روزان، همه با طالع فرخنده شوند
همه کس طالب این دولت پاینده شوند.^۳

۱. تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم؛ ص ۶۵.

۲. مولانا بدرالدین هلالی استرآبادی، یکی از شاعران و غزل‌سرایان پارسی‌گوی اواخر سده نه و آغاز سده ده هجری قمری است.

۳. بار غایب از نظر؛ ص ۳۳.

فصل دهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم

۱/۱۰

اهلی شیرازی^۱

ای جان همه جان‌ها! روح القُدسی گویا!

پنهان ز نظر اَمّا، در دیده‌ی جان پیدا

در مگه و در یثرب، شاهنشه‌ی ذو مویک

در مشرق و در مغرب، خورشید جهان آرا

عیسای فلک‌ریت، موسای ملک‌هَمّت

دانا به همه حکمت، در علم نظر بینا

هم مهدی و هم حارث، بی ثانی و بی ثالث

در علم نبی وارث، عالم به همه اشیا

---

۱. محمّد اهلی شیرازی، از شاعران قرن دهم و از معاصران شاه اسماعیل صفوی است. او در سال ۸۵۸ ق، به دنیا آمد. اشعارش شامل قصاید و غزلیات است و در منقبت پیامبر اکرم، شعر بسیار سروده است. از آثار وی است: سحر حلال، شمع و پروانه و مجموعه رباعیاتی به نام ساقی نامه. وی در سال ۹۴۲ ق، درگذشت.

ای در همه جا معروف، از حق و کرم موصوف

مهدی صفتی موقوف، از غیب برون فرما.^۱

و نیز از اوست:

نہان از دیدہ‌ها، خود کردہ تا کی؟	چو نور دیدہ‌ها، در پردہ تا کی؟
مکن در پردہ همچون شمع مسکن	ببرون آ تا شود آفاق روشن
تو شمع بزمگاہ لامکانی	در این فانوس سبز آخر چہ مائی؟
چو شمع از نور خود، آتش برانگیز	بسوز این تیرہ فانوس و، فرو ریز
چو داد اول زمان، نور تو پر تو	تو خود ہم مهدی آخر زمان شو
سوار عرصہ دین، همگان کن	چو شمعش، ذوالفقار آشفشان کن
عدم کن ظلمت کفر از رہ دین	بہ برق تیغ خونریز شہ دین. ^۲

۲/۱۰

بابا قعانی شیرازی^۳

در مدح حیدر، آن چه خدا و رسول گفت

راجع به ذات مهدی صاحب مواهب است

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۹۷، به نقل از: کلیات اشعار مولانا اهلای شیرازی: ص ۴۲۰ و ۴۲۱.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۰، به نقل از کلیات اشعار مولانا اهلای شیرازی: ص ۵۷۳.

۳. بابا قعانی شیرازی، از شاعران قرن نهم و اوایل قرن دهم و معاصر صفویه است. او در شیراز، متولد شد. سپس به هرات رفت و در آن جا به خدمت جامی رسید. وی از هرات به آذربایجان رفت. مدتی در تبریز، اقامت کرد و به دربار سلطان یعقوب آق قویونلو تقریب جست. پس از فوت سلطان به شیراز بازگشت و سپس به خراسان سفر کرد و عزلت گزید. وی غزل‌های سوزناک و دردمندانه‌ای دارد. بابا قعانی در سال ۹۲۵ ق، درگذشت. وی در ابتدای امر، «سگاکلی» تخلص می‌کرد. بابا قعانی، از بزرگ‌ترین غزل‌سرایان عهد خود بود و به او حافظ کوچک لقب داده‌اند. دیوان شعری نیز از وی به جا مانده است.

هم نشأة نبی و ولی، صاحب الزمان
شاهی که فتح و نصرتش از این دو جانب است
خلقش عظیم و طبع کریم و دلش رحیم
این موهبت، تمام ز توفیق و اهب است
دشمن گداز و دوست نواز است، روز رزم
در میمنه است جاذب و بر قلب، حارب است
آن جا که عرض لشکر نصرت شعار اوست
اجرام سیعه، گرد نعال مراکب^۱ است
شاه! به قادری که وضع و شریف را
از وی امید لطف و، نجات از مصایب است
کاین بنده تا به شاعر^۲ هستی مجال یافت
همراه این جناب و ز پی این مواکب است
واثق به عفو توت «فغانی» که از خطا
عنوان نامه عملش، عید مُذنب است
ظَلَّ عَلِيٌّ وَ آلِ عَلِيٍّ، مستدام باد!
این است مطلبی که اهم مطالب است.^۳

و نیز از اوست:

حاشا که علم عالم، جاهل کند قبول   ذاتی که برتر است ز اندیشه عقول
حاشا که در غبار حوادث، نهان شود   آئینه قبول و چراغ دل رسول

۱. جمع مرکب.

۲. گذرگاه.

۳. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۹۵، به نقل از: دیوان اشعار بابا فغانی شیرازی، ص ۱۴-۱۶.

فردا نظاره کن که چو خار خزان زده
 بهر عروج مهجه^۲ رایات مهدوی
 قاضی القضاة محکمه آخر الزمان
 بر لوح چار فصل، به قانون شرع و دین
 در چار سوی کون، به پروانه رسول
 نوز دوازده مه تابان، یکی شود
 چندان بود محاکمه قیل بند شاه
 اجزای خار خفته، نهد روی در ذبول^۱
 عیسی فراز طاق زیرجد، کند نزول
 دار القضا کند چمن دهر از عدول
 اشیا کنند بهر قرار جهان، حصول
 بیابد قرار «لم یصل» خارجی، وصول
 گیرد فروغ شمع، سراپرده رسول
 کاواز مرتبه نشود خارج از اصول

سُکَانَ هَفْتِ خُطْبِهِ، به آیین دورگشت

انشا کنند خطبه به نام چهار و هشت^۳.

۳/۱۰

صدقی استرآبادی^۵

صاحب زمان محمد مهدی که عدل او

قانون ضبط کشور کون و مکان^۶ نهاد

آن سایه اله که در ظل جاو او

مهر و سپهر این سپر آن یک سینان^۷ نهاد

۱. ذبول: پژمرده شدن.

۲. مهجه: قبه گرد و صیقلی که از طلا و نقره و غیر آن سازند و بر سر علم نصب کنند.

۳. چهار و هشت: کنایه از دوازده امام علیهم السلام.

۴. دیوان بابا فغانی شیرازی: ص ۶۰، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

۵. سلطان محمد متخلص به «صدقی» است که در کاشان در سال ۹۵۲ ق درگذشت. او در شعر، استاد محترم

کاشانی بود. از آثار اوست ساقی نامه و دیوان اشعار.

۶. کون و مکان: عرصه وجود، پهنه هستی.

۷. سینان: سرنیزه، تیزی هر چیز.

فَرّ و شِکوهِ اوست که در جَنبِ رَفعتش
گردون بنای رفعت خود بر گمان نهاد
معمار کارخانه هستی برای او
طرح زمین فکند و بنای زمان نهاد
بهر نگینِ چو خاتمِ مُلکش زبان گشاد
فیروزهٔ فَلَک، مَلکش در دهان نهاد
شد نوجوان چو طفلِ مَه نو جهانِ پیر
لطفش چو دست بر سر پیر و جوان نهاد
آربابِ ظلم را قلمِ دستِ خاک شد
قهرش چو پا به عرصهٔ این خاکدان نهاد
در حرفِ سرنوشتِ خطا چون بُوَد؟ که او
نقاشِ صُنعِ را قلمِ اُندر پستان^۱ نهاد
زینت گرفت گیسوی اُمُّ الکتاب^۲ از او
بر هر ورق که خامهٔ مُعجز بیان نهاد
ای آن که در قلمرو تقدیر، کِلک تو
رسمِ عدالت از پیِ امن و امان نهاد
از سر نهاد فتنه به عهد تو هر چه داشت
و آن گه سرِ مَلال به خوابِ گران نهاد
از بسیمِ انتقام تو گرگی ستم‌شعار
روی نیاز بر کفِ پای شُبان نهاد

۱. پستان: سرانگشت.

۲. اُمُّ الکتاب: یکی از نام‌های سورهٔ حمد.

چون مهر آن که پانکشید از طریق تو
 بر اوج چرخ، پایه تاختِ روان نهاد
 دارد هوای سایه دیوار کوی تو
 کیوان که پایه بر سر هفت آسمان نهاد
 ایزد به جای نقطه بر اوراق آسمان
 در انتخابِ مدح تو زانجم نشان نهاد
 شاهان به یمن مدح تو در قالب سخن
 طبع روان من چو مسیحا روان نهاد
 هنگام فکر در طلبِ معنی بلند
 پهای خیال بر طرفِ لامکان نهاد
 گلگونِ کَلک من به عطارد^۱ گه مسیر
 بر آسمانِ فضل، عنان در عنان نهاد
 چون غنچه‌های گلشن نظمش شکفته شد
 صد داغِ رشک بر دل اهلِ لسان نهاد
 مصرِ سخن به بازوی روحِ القدس گرفت
 چون روبه ملکِ نظم به تیغِ زبان نهاد
 هر چند قدر و قیمتش افزود در سخن
 چون بر علو شأنِ تو عینِ عیان نهاد
 خود را نظر به مدح تو در عینِ عجز یافت
 پناز بساطِ مدحت از آن بر کران نهاد

۱. عطارد: ستاره‌ای معروف در فلک دوم که دبیر و کاتب آسمان نامیده می‌شود.

چون مُدَعای^۱ خاطر او بر تو ظاهر است
«صدقی» صفت به سوی دعا رو از آن نهاد
تا در خیالِ خَلق نیاید که در ازل
وضعِ زمانه مُبَدِع^۲ اشیا چه سان نهاد
اوضاع روزگار به یمن وجود تو
باد آن چنان که صانع بی چون چنان نهاد.^۳

۴ / ۱۰

شعبان کاشی^۴

آدم دمِ ظهور تو یا صاحب الزمان
عالم گرفت نور تو یا صاحب الزمان
عیسی ز آسمان چهارم نزول کرده^۵
در وعده ظهور تو یا صاحب الزمان
نه سقف آسمان^۶ بود از رفعتِ جلال
یک غرفه از قُصور تو یا صاحب الزمان
تاریک بود دیده مردم ز جورِ ظلم
روشن شد از درود تو یا صاحب الزمان

۱. مُدَعَا: درخواست، آرزو.

۲. مُبَدِع: آفریننده، ابداع کننده.

۳. نسخه خطی کتابخانه مجلس: شماره ۱۲۵۰۱، دانش نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۶.

۴. شاعر، شناخته نشد جز این که: اولاً نام بردار و متخلص به «شعبان کاشی» است. و به خطه کاشان تعلق دارد:

ثانیاً، شیعه اثناعشری و دوستدار اهل بیت علیهم السلام است و در ستایش آن بزرگواران، شعر سروده است: ثالثاً، یا

توجه به نسخه‌ای خطی که مأخذ شعر او است، زمان زندگی اش حدود سده دهم است (الترافینان، ج ۴ ص ۳۷).

۵. اشاره به نزول مسیح علیه السلام در زمان ظهور صاحب الامر علیه السلام که در روایات بسیاری بدان تصریح شده است.

۶. نه سقف آسمان: کنایه از افلاک نه گانه، همه کائنات.

هر دل که بود مرده از آن ظلم، زنده شد
 از نفخه‌های صور تو یا صاحب الزمان
 شادند دوستان تو به کوری دشمنان
 بتشسته بر صدور^۱ تو یا صاحب الزمان
 ما شرمسار آمده‌ایم و گناهکار
 بیچاره در حضور تو یا صاحب الزمان
 ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
 گر نیک آمدیم و گرنه بد قبول کن...
 ای مهر و مه غلام تو یا صاحب الزمان
 هر دو جهان به کام تو یا صاحب الزمان
 در دارِ ضرب^۲ دینِ نبی، سکه می‌زنند
 نقدِ روان به نام تو یا صاحب الزمان
 دین محمد مَندلی بازار تازه شد
 از ضربتِ حُسام^۳ تو یا صاحب الزمان
 گردون به پاستاده و پشتش دو تا شده
 از بهر احترام تو یا صاحب الزمان
 پیوسته پنج نوبت^۴ دولت همی زنند
 بر چار حد بنام تو یا صاحب الزمان

۱. صدور: ج صدر، بالای مجلس.

۲. دار ضرب: جایی که در آن سکه زنند، ضرب‌بخانه.

۳. حُسام: شمشیر بران، شمشیر تیز.

۴. نوبت: طبل بسیار بزرگی که در نزدیکی سرای پادشاهی و دار الحکومه در اوقات معین صبح و شام می‌نواختند؛ پنج نوبت زدن؛ اعلام جاه و سلطنت کردن.

دردِ سرِ خمار^۱ نیند به عمر خویش
 مستِ مُدام^۲ جام تو یا صاحب الزمان
 شاه جهان و خسرو آخر زمان تویی
 ما بنده غلام تو یا صاحب الزمان
 ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
 گر نیک آمدیم و گر بد قبول کن...
 ماییم در زمان تو یا صاحب الزمان
 هستیم در امان تو یا صاحب الزمان
 هفت آسمان و هفت زمین قطره‌ای بود
 از بحر دُر فشان تو یا صاحب الزمان
 این قرص نوربخش^۳ بر این صحن لا جورده^۴
 قرصی بود ز خوان تو یا صاحب الزمان
 و صاف تو خدای جهان در کلام خویش
 جبریل مدح خوان تو یا صاحب الزمان
 این دولت و سعادت و شادی نگر که ما
 هستیم در زمان تو یا صاحب الزمان
 «شعبان کاشی» از دل و جان دوستدار توست
 بر رَغْمِ دشمنان تو یا صاحب الزمان

۱. درد سر خمار: ملالت و دردسری که پس از رفع نشئه شراب ایجاد می‌شود.

۲. مُدام: همیشه، بی‌پایان، می، شراب.

۳. قرص نوربخش: کنایه از خورشید.

۴. صحن لا جورده: کنایه از آسمان.

هر کس چو التَّجَا^۱ به در خانه‌ای بَرَد
ماییم و آستان تو یا صاحب الزمان
ما را به لطف و مرحمت خود قبول کن
گر نیک آمدیم و گر بد قبول کن.^۲

۵/۱۰

وحشی بافقی^۳

خوش آن‌که پشت بر اهلِ زمانه کرد چو ما
رخِ طلب به ره صاحب الزمان دارد
شهِ سَریرِ ولایت، مُحَمَّد بنِ حَسَن
که حکم بر سرِ آبَنایِ انس و جان دارد
گَفش که طعنه به لطف و سخای بحر زند
دلش که نهنده به جود و عطایِ کان^۴ دارد
به یک‌گدایِ فرومایه صرف می‌سازد
به یک فقیرِ تهی‌کیسه در میان دارد

۱. التَّجَا: پناه بردن.

۲. نسخه خطی کتابخانه مجلس: شماره ۷۵۹۴، ص ۶۱، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱، ص ۱۰۱.

۳. مولانا کمال‌الدین محمد وحشی بافقی کرمانی، متخلص به «وحشی»، در سال ۹۳۹ ق در یافق کرمان متولد شد. وی یکی از شاعران زیر دست در سده دهم هجری از شاعران برجسته دوران صفویه است که به سبب سبک خاص خود در سخنوری اهمیت دارد. ترکیب‌بندهایش از بهترین نمونه‌های «طرز وقوع» در شعر پارسی است. از آثار وی است: مثنوی‌های ناظر و منظور، فرهاد و شیرین، خلد برین و کلیات اشعار. وحشی در سال ۹۹۱ ق درگذشت و در محله سربرج یزد در کنار مزار شاهزاده فاضل دفن شد. (اثر آفرینان: ج ۴، ص ۳۷).

۴. کان: معدن.

زری که صیرفی^۱ آن را به دُرَج^۲ کوه نهاد
 دُری که گوهری^۳ بحر در دکان دارد
 دهانِ کانِ زرانِ دودِ یازمانده چرا؟
 اگر نه حیرت از آن دستِ زرفشان دارد
 اگر نه دامنِ چترش پناه مهر شود
 ز باد فتنه چراغش که در امان دارد؟
 به راه او شکفتد غنچه تمنايش
 هوای باغ جنان آن که در جهان دارد
 لباس علمِ عدو را ز مهجه^۴ علمش
 نتیجه‌ای است که از نور مه کتان^۵ دارد
 تویی که رخس تو را از برای پای انداز^۶
 زمانه اطلِس نه توی^۷ آسمان دارد
 برون حُرّام که بهر سواری تو مسیح
 سَمند گرم رو^۸ مهر را عنان دارد
 نهالِ جاهِ تو را آب تا دهد کیهان
 ز چرخ و کاهکشان دَلو^۹ و ریسمان دارد

۱. صیرفی: صراف.

۲. دُرَج: صندوقچه‌ای که زیور و جواهر در آن نهند.

۳. گوهری: جواهر فروش.

۴. مهجه: قبه گرد و صیقلی که از طلا و نقره و غیر آن سازند و بر سترِ علم نصب کنند.

۵. کتان: پارچه معروف که شاعران پاره شدن آن را به سبب نور ماه دانسته‌اند.

۶. پای انداز: فرش یا پارچه‌ای که برای احترام به زیر پای بزرگان اندازند.

۷. اطلِس نه توی: کنایه از نه فلک.

۸. سَمند: اسبی که رنگش مایل به زردی است، گرم رو: تندرو، شتابنده، سَمند گرم رو مهر: کنایه از خورشید است.

۹. دَلو: سطل، در این جا نوعی اشاره به صورت فلکی دَلو نیز دیده می‌شود.

به دهرِ راست روی سرفراز گشته که او
 سزی به خونِ عدوی تو چون سینان^۱ دارد
 بُود گشایش کار جهان به پهلویش
 تو را کسی که چو در سز بر آستان دارد
 کلید حبّ تو بهر گشادِ کارش بس
 کسی که آرزوی روضه جنان دارد
 ز نور رای تو و آفتابِ مادرِ دهر
 به مهّد دهرِ دو فرزندِ تو امان دارد
 رسید عدل تو جایی که زیر گنبد چرخ
 کبوتر از پرِ شهباز، سایبان دارد
 اگر اشاره نمایی به گرگ، نیست غریب
 که پاس گله به صد خوبی شهبان دارد
 شها ز گردش دوران، شکایتی ست مرا
 که گر ز جا بَر دم اشک جای آن دارد
 ز واژگونی این بخت خویش حیرانم
 که هر که را دل من دوست تر ز جان دارد
 همیشه در پی آزارِ جانِ زار من است
 به قصد من کمر کینه بر میان دارد
 حدیث خود به همین مختصر کنم «وحشی»
 کسی کجا سرِ تفسیر این بیان دارد؟
 همیشه تا که بُود کشتی سپهر که او
 ز خاک، لنگر و از سِدْره^۲ سایبان دارد

۱. سینان: سر نیزه.

۲. سِدْره: درخت سِدْرَةُ الْمُنتَهَى، در آسمان هفتم که در سورهٔ نجم از آن یاد شده است.

به دهر کشتی عمر مطیع جاهش را
ز موج خیز فنا دور و در امان دارد.^۱
و نیز از اوست:

بگذشت دور یوسف و دوران حسن توست
هر مصر دل که هست به فرمان حسن توست
بسیار سرب به کنگره عشق بسته‌اند
آن جا که طاق پندی ایوان حسن توست
فرمان نیاز ده که در اقصای ملک عشق
پروانه‌ای که هست ز دیوان حسن توست
زنجیر غم به گردن جان می‌نهد هنوز
آن موی‌ها که سلسله جُنیان^۲ حسن توست
آبش هنوز می‌رسد از رَشحه^۳ جگر
آن سبزه‌ها که زینت بستان حسن توست
دانم که تا به دامن آخر زمان کشد
دست نیاز من که به دامن حسن توست
تقصیر در کرشمه «وحشی» نواز نیست
هر چند دون مرتبه شأن حسن توست.^۴

۱. دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۹.

۲. سلسله جُنیان: آن که زنجیر را جُنیاند، باعث، وسیله، سبب.

۳. رَشحه: تراوش.

۴. دیوان وحشی بافقی: ص ۱۷۳، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

فصل یازدهم

نمونه پایانی از سروده های قرن یازدهم

۱/۱۱

میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی^۱

شاه زمانه، مهدی هادی لقب که هست

معصوم از پدر به پدر تا ابوتراب

شاهی که آفتاب به رای منیر او

جوید به سان ذره به خورشید، انتساب

دارم ز بیم عدلش بر دیده آستین

ترسم که سیل اشک کند خانه ام خراب

شد چون رکاب دیده ام از نور وی نصیب

در انتظار آن که کند پای در رکاب

۱. میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی، متخلص به «فراهانی»، شاعر و ادیب پارسی‌گوی قرن یازدهم هجری است. در تذکرها او را به نام‌های «حسن فراهانی»، «حسن قمی»، «ابوالحسن فراهانی» و «ابوالحسن تفرشی» یاد کرده‌اند. وی صاحب رساله معروف شرح مشکلات دیوان انوری است. دیوان شعری نیز از او به جای مانده است. قتل ابوالحسن فراهانی در سال ۱۰۴۰ ق رخ داد (تذکره نصرآبادی: ص ۲۷۶، تذکره میخانه: ص ۸۰۴، دانشمندان آذربایجان: ص ۲۶۰).

شاهها تو آن امامی کز خاک پای تو

یعنی که بر سپهر برین می‌کند عتاب

آن کس که دامن تو به امید دیگری

از کف گذاشت پس بود او را همین عذاب

این پس عذاب تشنه که از آب بگذرد

و آن‌گه به قصد آب نهد روی پر سراب.^۱

۲/۱۱

حکیم شقایب اصفهانی^۲

ای بسه لباس قرشته روح مجرّد	جلوه‌گری در میان هر دو مُرَدَد
دستِ کلیمت به آستین مُتواری ^۳	پسای خیالت به چین زلف مُقید
دیده محجوب من به روز وصال	پرتو خورشید صیف ^۴ و دیده اَرَمَد ^۵
خیوش قلم صنغ بر حواشی رویت	صد رقم عنبرین کشیده به یک مد
لاجرم اینک خطی است در کف حُسن	کامدهام بر یُستان شهر سرآمد

۱. دیوان فراهانی: ص ۷۵. دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۴۳.

۲. حکیم شرف‌الدین حسن، طبیب و شاعر، متخلص به «شقایب»، در سال ۹۶۶ ق در اصفهان متولد شد. وی از عالمان و پزشکان مشهور زمان خود در اصفهان بود و نزد خاص و عام و نیز در دستگاه حکومت خرمت بسیار داشت. در فن شعر توانا و از شاعران برجسته این دوره به شمار می‌رفت. از آثار اوست: کلیات اشعار و دیوان شعر. وی در سال ۱۰۳۷ ق درگذشت (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۵ ص ۱۰۷۵، تذکره نصر آبادی: ص ۲۱۱).

۳. متواری: پوشیده شده، پنهان گشته.

۴. صیف: تابستان، گرما.

۵. اَرَمَد: کسی که چشم او درد می‌کند.

چین جبینت به روی مُصَحَفِ خوبی	شانه تشدید بر حروف مُشَدَّد
دیده خوبان به وصفِ چشم سیاهت	یک به یک آغشته دفتری است مُجَلَّد
درد تو موسی و سینه وادی اَیْمَن ^۱	یاد تو بلقیس ^۲ و دیده صَرحِ مُمَرَّد ^۳
دست در آغوش چون دو یارِ موافق	زخم کهن در کنارِ داغِ مَسْجَد
سایه زلف تو همچو رحمتِ ایزد	بر سر زنیهاریان ^۴ عشقِ مُخَلَّد ^۵
بر زده دامان هزار سرو چو قَدَت	راست بگویم یکی نبود چو آن قد
سر چو صبا از شیکنج طره ^۶ نیچم	گر شوم قد به سان زلفِ مُجَعَّد ^۷
زلف تو قدرِ دل شکسته نداند	کاش که از دست او بیرون بردش خَد ^۸
لطف تو یا رب بُوَد به حال «شفائی»	همچو عطایای قطبِ وقت ^۹ مؤید ^{۱۰}
صاحبِ عالم محمد بن حسن آنک	علمِ علی دارد و کمالِ محمد ^{۱۱}

۱. وادی ایمن: صحرائی که موسی علیه السلام یا همسر خود در آن گذر می‌کردند. ناگهان از دور، روشنی‌ای به نظر آمد که از درختی پدید می‌آمد و نخستین مأموریت موسی علیه السلام از این جا آغاز شد.
۲. بلقیس: زنی زیبا و فرمانروای شهر سبا که به حضرت سلیمان ایمان آورد.
۳. صَرحِ مُمَرَّد: قصر سلیمان علیه السلام که عرصه آن از بلور ساخته شده بود. اشاره است به آیه ﴿... وَقَالَ إِنَّهُ صَرحُ مُمَرَّدٍ مِنْ قَوَارِيرَ...﴾ (نمل: آیه ۴۴). بنا بر این آیه، هنگامی که بلقیس وارد قصر سلیمان شد، کف بلورین قصر را آب پنداشت و پاچه از ساق بالا زد.
۴. زنیاری: کسی که در امان و در پناه کسی است.
۵. مُخَلَّد: جاوید، جاویدان.
۶. طره: موی پیشانی، زلف.
۷. مُجَعَّد: پیچیده، تابدار.
۸. خَد: روی، رخسار، گونه.
۹. قطبِ وقت: منظور صاحب الزمان علیه السلام است.
۱۰. مؤید: ابدی، پایدار.
۱۱. دیوان شفائی: ص ۴۶، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

۳/۱۱

سلیم تهرانی^۱

در جهان، صاحبِ دل نیست گرفتارِ جهان
 سرو را پای به گِل مسانده ولی آزاد است
 کارگر نیست به من تیغ جفای گردون
 ز آن که دائم به زبان، مدح شهیم اوزاد است
 گِل روی سبید مسند شاهنشاهی
 آن که ذاتش دو جهان را سبب ایجاد است
 شاه دین، مهدی هادی که به عهدش ز نشاط
 دل ویران شده غم‌زدگان آباد است
 هرگز آسوده مباد آن که نیاساید از او
 یک زمان شهاد مباد آن که از او ناشاد است
 هر که را چرخ به فرموده لطفش پرورد
 باز هنگام غضب، گردن او جلا داد است
 آن گران‌مایه امیری که خیال تیغ
 دل بسدخواه تو را بسلسله فولاد است
 زانتظار قدم عهد تو دائم ایام
 چون عروسی است که چشمش به ره داماد است

۱. میرزا محمدقلی، متخلص به «سلیم»، در طرشت تهران به دنیا آمد. در زمره ملازمان اسلام خان، از رجال معروف عهد شاه جهان (پادشاه گورکانی هند) درآمد. وی سرانجام در کشمیر انزوا گزید. دیوان اشعارش در تهران به چاپ رسیده است. سلیم در سال ۱۰۵۷ ق در کشمیر درگذشت و در مقبره الشعراي همان جا به خاک سپرده شد. (تاریخ ادبیات در ایران، ج ۵، ص ۱۱۵۸، دیوان سلیم تهرانی، مقدمه).

در جهان، قاعده جود از این پیش نبود

رسم احسان و کرم با کف او همزاد است

کرم آموخته از ابر، ولی بهتر از اوست

دست فیاض تو شاگرد به از استاد است^۱

۴/۱۱

طالب آملی^۲

از شرم این سیاه‌دلان می‌برم پناه	بر درگه امام زمان، نقد عسکری
مولای دین محمد مهدی، که شرع او	دارد رواج قاعده دین جعفری
فتوای او، که نسخه عیسای ملت است	جان‌ها دمیده در تن شرع پیمبری
بازم به مدح او زده سر، مطلعی ز صبح	کان نظم می‌کند به گهرها برابری
ای شرع تو، مروج دین پیمبری	زیب از تو یافته روش شرع گستری
دعوای غبن عمر کنند اهل روزگار	بر روزگار، چون تو نشینی به داوری
گر خلق با نسیم ولای تو دم زنند	آفاق را کنند یکی گوی عنبری
یک دل کم است مهر تو را، زان که مهر تو	دارد هزار ذره چون این مهر خاوری
شد دهر را سپیده نشان، چشم انتظار	تا صبح وار از افقی سر برآوری
تا چند شام کفر کند عرض تیرگی؟	وز بیم، صبح دین نکند پیرهن‌دری؟
وقت است کز نشیمن اقبال مستدام	چون خور برون خرامی با تیغ حیدری
وان گه به سعی بازوی اسلام برکشی	زین روبه‌هان کفر، لباس غضنفری

۱. دیوان سلیم تهرانی: ص ۴۵۳، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱، ص ۱۵۱.

۲. محمد طالب آملی (زاده ۹۹۴ در آمل و متوفای ۱۰۳۶ ق در لاهور) متخلص به ملا طالب، معروف به طالب‌ا و ملک الشعراء، از شاعران سده یازدهم هجری قمری است. او در ریاضیات، نجوم، حکمت و عرفان، دستی قوی داشته و یکی از تواناترین شاعران سبک هندی است.

بشکن شکسته زورقشان را به موج قهر
و آن گاه، ده به دجله خونشان شناوری
جمعی کز آن میانه به اسلام مایلند
فرمایشان به جاژه شرع، رهبری^۱

۵/۱۱

ملاطرا مهدی^۲

بهار گلشن نصرت، محمد مهدی	که هر طرف گل فتوح دمیده رنگ به رنگ
گشوده‌اند ز شوق کمان او پر و بال	به آشیانکده جعبه طایران خدنگ ^۳
به جرم آن که فتد با سپاه او یک‌دل	دو شاخه می‌نهد ایام بر گلوی تفنگ
سحاب ناصیه شمشیر برق سیمایش	که از نهایت جوهر ^۴ نگشته تابع زنگ
اگر به دل گذرد وقت قطع کردن راه	جدا ز یکدیگر افتاده، جاده ده‌فرسنگ
زهی سمند ^۵ فلک سیر کز سبک‌رو حی	ز چار جامه ^۶ عنصر، همیشه هست به تنگ
نسیم‌گرده ز نعل شمش گرفته به کف	برای روکش گلزار صنعت ارژنگ ^۷
ز چابکی نشود بر نظارگی معلوم	طریق جستش از جای، چون پریدن رنگ

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۱، به نقل از: کلیات اشعار ملک الشعراء طالب آملی.
۲. ملاطرا، نویسنده و شاعر، متخلص به «طغرا»، از شاعران و نویسندگان عهد صفویه است که از ایران به هندوستان مهاجرت کرد و چندی ملازم شاه جهان (حکومت ۱۰۳۷ - ۱۰۶۹ ق) بود. وی در تثنویسی، دستی توانا داشت و شیوه‌ای خاص ابداع کرد که مورد پسند فارسی‌زبانان هندوستان قرار گرفت. از آثار وی: منشآت، شامل: فردوسی، تاج المدایح، الهامیه، مرآة المفتوح، تجلیات، کثر المعانی، مرتفعات، مجمع الغرایب، و... که اغلب آنها به چاپ رسیده‌اند و دیوان اشعار، که قریب ده هزار بیت است. طغرای مهدی در کشمیر در گذشت و در مزار الشعراء در جوار کلیم کاشانی به خاک سپرده شد (تاریخ ادبیات در ایران: ج ۵ ص ۱۷۷۰، تذکره نصرآبادی: ص ۳۳۹؛ تذکره شعرای آذربایجان: ج ۲ ص ۴۰۲، لغت‌نامه دهخدا: ذیل طغرا).
۳. خدنگ: تیر، به اعتبار این که از چوب سخت ساخته می‌شود.
۴. جوهر: گوهر، اصل، اصالت.
۵. سمند: اسب زرد رنگ، مطلق اسب.
۶. چار جامه: پوششی است که با آن اسبان را در پیروی آرایش می‌کنند، جلی که بر پشت اسب به جای زین می‌اندازند، در این جا منظور چهار عنصر (آب، باد، خاک، آتش) است.
۷. ارژنگ: نام کتاب مانی.

به کوهسار چو نعلش ز سوده گشتن میخ
 به اقتضای فراست نمی‌دهد از کف
 شها محلّ خروج است پا بنه به رکاب
 در انتظار ظهور تو آند شیردلان
 چنان سپاه به یک‌رنگی تو می‌کوشند
 ز بس که شیر بر او طعنه دورنگی زد
 رسید وقت که از ضرب تیغ حیدری‌ات
 گهی که ضرر^۱ حکمت ز موج فرمانی
 تنش دویاره نماید به زیر آزه پشت
 گشودن کف جودت به دست‌مایه بحر
 چنان به امر تو در جوی راستی شده آب
 مگر حدیث تو را نقل می‌کند طوطی
 حمایت تو اگر دست عاجزان گیرد
 ز بوستان ضمیر تو گل‌فروشان را
 توان به یمن دعای تو یافت یک تأثیر
 همیشه تا ز نسیم بهار اهل چمن
 به باغ مدح تو شاداب باد سنبل لفظ
 چو ریخت این سخن تازه بر دل «طغرا»

کند برای فتادن زهر طرف آهنگ
 اگر گرفته شود کاسه شمش در سنگ
 که جز تو نیست کسی در سپاه دین، سرهنگ
 سمند برق شتایت مباد صید درنگ
 کز احتیاط نپوشند جامه خود رنگ
 برای کشته شدن می‌پرد ز کوه پلنگ
 زنند سگه اسلام در دیار فرنگ
 برای خدمت کشتی برد به سوی نهنگ
 بود چو در عدم ارتکاب عذرش لنگ
 بود شکفتن نرگس به آب کوزه تنگ
 که پا کشیده ز انداز کجروی خرچنگ
 که نیست تنگ شکر با کلام او هم تنگ؟
 تذرو،^۲ طعمه برآرد عقاب را از چنگ
 فروغ آینه، گل می‌کند ز روی تبنگ^۳
 به امتحان‌کده تن ز طبع شهد و شرنگ^۴
 یکی شکفته نشیند، یکی بود دل‌تنگ
 مباد با گل معنی، غم شکستن رنگ
 خطاب یافت گل افشان ز صاحب فرهنگ.^۵

۱. ضرر: باد بسیار سرد و سخت، باد بسیار سریع.

۲. تذرو: قرقاول.

۳. تبنگ: جوان محبوب و بلند بالا و توانا.

۴. شرنگ: سم، زهر.

۵. منتخب الأشعار: ج ۱ ص ۵۲۱، دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۰۹.

۶/۱۱

ملا محسن فیض کاشانی^۱

صبا به لطف بگو ختم آل طاهرا را

که فرقت تو به زاری بسوخت دل‌ها را

قرار خاطر ما هم تو می‌توانی شد

«که سر به کوه و بیابان تو داده‌ای ما را»^۲

بیرون حرام ز مغرب که تیره شد آفاق

ز رسم خویش بگردان طلوع بیضا را

بیابا که حضور تو مُرده زنده کند

ز آسمان به زمین آورد مسیحا را

نماند صبر و سکون بعد از این به هیچ دلی

به وصل گل برسان بلبلان شیدا را

خوش آن زمان که به نور تو راه حق سپریم

طریق و منزل و مقصد یکی شود ما را

نهد به پای تو سر «فیض» و جان کند تسلیم

گذشت قطره زمستی چو دید دریا را.^۳

۱. محمد بن شاه مرتضی، مشهور به «ملا محسن فیض کاشانی»، از فقیهان و حکیمان معروف عصر صفوی است. او در قم به دنیا آمد و در این شهر و سپس کاشان به تحصیل پرداخت. آن‌گاه در شیراز نزد سید ماجد بحرانی و ملا صدرا تلمذ کرد. وی تألیفات فراوانی دارد که از جمله آنها می‌توان: اصول السعاف، کلمات مکتونه، الصافی، الوافی و المخبجة البيضاء، را نام برد. بیش از شش هزار بیت شعر از وی باقی مانده است. او سال‌های پایانی عمر خویش را در کاشان زیست و به سال ۱۰۹۱ ق، همان‌جا در گذشت (معادن الحکمة: ج ۱ ص ۱۶۹، مقدمه دیوان فیض، رساله شرح صدر، ضمیمه ده رساله فیض کاشانی: ص ۵۸-۶۲، الوافی: ج ۱ ص ۲۳).

۲. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۳. خوشه‌های طلائی: ص ۲۵، دیوان ملا محمد محسن فیض کاشانی.

و نیز از اوست:

اگر آن نایب رحمان ز درم باز آید
عمر بگذشته به پیرانه سرم باز آید
دارم امید خدایا که کنی تأخیری
در اجل تا به سرم، تاج سرم باز آید
گر نثار قدم مهدی هادی نکنم
گوهر جان به چه کار دگرم باز آید؟
آن که فرق سر من خاک کف پای وی است
پادشاهی کنم از او به سرم باز آید
کوس نوردولتی از بام سعادت بزنم
گر بینم که شه دین ز درم باز آید
می روم در طلبش کوی به کوی، دشت به دشت
شخصم از باز نیاید، خیرم باز آید
«فیض» تو مید مشو در غم هجران و منال
شاید از بشنود آه سحر، باز آید!

و نیز از اوست:

ألا یا آیها المهدی مُدامَ الوصلِ ناولها
که در دوران هجرانیت یسی افتاد مشکل‌ها
صبا از نکهت^۲ کویت نسیمی سوی ما آورد
ز سوز شعله شوق چو تاب افتاد در دل‌ها

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۱۲۱.

۲. نکهت: بوی خوش.

چو تور مهر تو تابید بر دل‌های مشتاقان
 ز خود آهنگِ حق کردند، بر بستند محمل‌ها
 دلی بی‌بهره از مهرت حقیقت را کجا یابد؟
 حق از آیینهٔ رویت تجلی کرد بر دل‌ها
 به گوی خود نشانی ده که شوق تو محبتان را
 ز تقوا داد زایدِ ره، ز طاعت بست محمل‌ها
 به حق، سجاده تزئین کن، مهل^۱ محراب و منبر را
 که دیوانِ فلک صورت، از آن سازند محفل‌ها
 «شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل»^۲
 ز غرقاب فراق خود رهی بنما به ساحل‌ها
 اگر دانستی گویت به سیر می‌آمدم سویت
 خوشا گر بودمی آگه ز راه و رسم منزل‌ها
 چو بینی حجت حق را به پایش جان فشان ای «فیض»
 «متی ما تلق من تهوی دَع الدنیا وأهملها»^{۳، ۴}

۷/۱۱

قیاض لاهیجی^۵

مهدی هادی امام ظاهر و باطن که هست

قبائم آل محمد، حجت پروردگار

۱. هلیدن و هشتن: زها کردن.

۲. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۳. تضمینی است از شعر حافظ شیرازی.

۴. دیوان فیض کاشانی؛ ص ۸۲، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی؛ ج ۱ ص ۱۹۷.

۵. ملا عبد الرزاق، پسر علی، پسر حسین لاهیجی قمی، متخلص و ملقب به «قیاض» شاعر و داماد صدر

حجتی کز پرده چون برهانِ عقل آید برون
 پرده‌های وَهم را از هم بدرَد پود و تار
 آن به صورت غایب و حاضر به معنی نژد عقل
 آن به ظاهر در نهان، اما به باطن، آشکار
 کینه خواهِ عدل از ظلم ستمکاران دین
 انتقامِ علم کش از چهلِ اهل روزگار
 طالبِ خون شهیدانِ به ناحق ریخته
 مرهمِ دل‌های مجروحانِ از ماتمِ فگار^۱
 ذوالفقارِ شاهِ مردان بر کشد چون از نیام
 خوش برآرد از نهادِ دشمنان دینِ دمار^۲
 آفتابِ دولتش چون پردهٔ شب برزند
 تیرگی برخیزد از عالمِ چو از دریا بخار
 اختلافِ جملهٔ مذهب‌ها برآفتد از میان
 جمله کشتی‌ها به یک جا زاینِ یم^۳ آید پرکنار
 برفتد رسمِ دورنگی در میانِ خاص و عام
 پرده‌ها را جملگی پیدا شود یک پرده‌دار
 دانه‌های مختلف از یک زمین گردند سبز
 نخل‌های مُفترق در یک هوا گیرند بار

۱. المتألّهین شیرازی است. فیلسوفی کامل و استادی فاضل، ادیبی آریب و شاعری لیب بود. دیوان اشعاری در منقبت اهل بیت علیهم السلام از او در دست است. وی در سال ۱۰۷۲ در قم درگذشت.

۱. فگار: آزرده، زخمی.

۲. دمار بر آوردن: هلاک کردن.

۳. یم: دریا، خدای اقیانوس‌ها و دریاها.

نغمه‌های ناملایم، یک نوا آید به گوش
 سازهای ناموافق را شود یک رشته تار
 هست با این دین فروشانش نخستین داروگیر
 هست با این تافقیهانش نخستین کارزار
 بادِ قهرش بر کند از بیخ، این مشّتِ حشیش
 موج‌تپش در زباید همچو سیل این مشّتِ خار
 در نوردد از نظر طومارِ این وهم و خیال
 پاک سازد صفحه‌ هستی از این نقش و نگار
 تا برآید آفتابِ دین زابر ارتیاب
 تا شود در گردِ کثرت عینِ وحدت، آشکار
 گردد از بس انتظامِ خلق در عهدِ خوشش
 جمله عالم یکی شهر و دو او یک شهریار
 قامت این سرو بالا کاش آید در حرام
 تا قیامت زابیند هر کسی بی‌انتظار
 جلوه معشوق بر عاشق قیامت می‌کند
 شیعه را قسمت بود در عهد او عمرِ دویار
 معنی رجعت همین باشد به پیش شیعیان
 گر مخالف منکر رجعت بود باگی مدار
 از تشیع، غیر عشق و عاشقی باور مکن
 کی توان بی عشق گردن اهل و مال و جان تبار؟
 وعده دیدارِ جانان، مرده را جان می‌دهد
 چون حیات و مرگ عاشق نیست جز در دست یار

چون توان دیدن پس از مردن همان دیدار دوست

گر دهم «فیاض» جان زاین مژده من، معذور دار^۱

و نیز از اوست:

امام مشرق و مغرب که می‌تواند داد

تیسّم لب لعّش خواب خنده گل

محمد بن حسن، صاحب الزمان که بود

پیر از مدایح خُلقش کتاب خنده گل

کند برای نثار شکفته رویی او

صبا به صحن چمن، انتخاب خنده گل

رود ز خویش چو رنگ شکسته عاشق

اگر تیسّمش آید به خواب، خنده گل

ز ذوق خنده لعل لبش چه گل چیند

دلی که تا به اید شد خراب خنده گل

چه خنده‌ها که زند آفتاب دولت او

به ترشکفتگی آفتاب خنده گل

ز آب و تاب بهار شکفته رویی اوست

شکفتن چمن و آب و تاب خنده گل

به نسبت قدم او عجب میدان از خاک

که باج سجده ستاند ز آب خنده گل

به پای بویس تو خواهد که جان نثار کند

وگر نه چیست چنین اضطراب خنده گل؟

۱. دیوان فیاض لاهیجی: ص ۹۰، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۵۶.

پسی شکفتگی بندگانِ حضرت توست
 دعای تهنه‌دلی مستجاب خنده گل
 ملال اگر نه نصیب مخالف تو بود
 چراست این همه زو اجتناب خنده گل؟
 نَسب دُرست به لعل لب تو گر نکند
 صبا حذر کند از انتساب خنده گل
 اگر به یاد تو باشد عجب میدان که دهد
 فلک به گریه عاشق خطاب خنده گل
 تبسم تو اگر پای در میانه نهد
 چمن دگر نکشد بی حساب خنده گل
 ز غیبت تو چنان قحط سالِ کامِ دل است
 که عندلیب نشد کامیاب خنده گل
 بیا به خنده ده آبِ چمن که بی تو نماند
 ترشحِ مُژه‌ای در سحاب خنده گل
 ز هجر روی تو گل در چمن نمی‌شکفتد
 بیا بیا و یرافکن نقاب خنده گل
 ندیده چشم خرد در بهارِ شادابی
 به غیر لعل تو حاضر جواب خنده گل
 بهار معجزه، شاداب از تبسم توست
 چنان که چهره گلشن ز آب خنده گل
 اگر نه وعده دیدارِ دولت بودی
 زکات ذوق ندادی نصاب خنده گل

ز استواری عهدِ تو تا ابد نرود
 ز پای گریهٔ بلبل، خضابِ خندهٔ گل
 ز وصفِ غنچهٔ لعل تو فصل فصل پُر است
 گذشته‌ام همه جا بابِ بابِ خندهٔ گل
 خرد ز گلشن بزمِ تو منفعل^۱ برگشت
 چمن ندیده نیاورد تابِ خندهٔ گل
 از آن زمان که دلم در بهارِ حسرت تو
 نهاد چشمِ چو بلبل به خوابِ خندهٔ گل
 هنوز نالهٔ لبِ ذوقِ خویش می‌بوسد
 چه نشئه داشت، ندانم، شرابِ خندهٔ گل؟
 لبِ حسود ز زخمِ دلم چه می‌پرسد؟
 که هست بی لبِ لعلت کبابِ خندهٔ گل
 چه نسبت است به بلبل اسیرِ عشقِ تو را؟
 خرابِ گریه کجا و خرابِ خندهٔ گل.^۲

۸/۱۱

میرداماد^۳

ای عَـلَمَتِ کَنیت و نِـامِ نَبی   خـورده لبت آبِ ز جـامِ نَبی

۱. منفعل: خجالت‌زده، شرم‌منده.

۲. دیوان فیاض: ص ۹۵، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۵۸.

۳. سید برهان‌الدین محمدباقر استرآبادی مشهور به میر داماد (۱۰۴۱-۹۷۰ق) و معلم ثالث، متخلص به اشراق، فیلسوف، متکلم و فقیه برجستهٔ دورهٔ صفویه است. دارای کتب متعددی است، از جمله: الرواشح السماویة و المزار و مجموعه اشعار او در دیوان میرداماد گردآوری شده است.

مهدی دین هادی عالم تویی
حافظ شرعی و امام امم
جان تویی هر دو جهانت تن است
آهین مریخ شده موم تو
چرخ که این اوج فروشی کند
عقل که لافش ز سروشی بود
ای مسلک ملتت از خون دین
فتنه بر اقطار جهان تاخته است
بهر چه یک لحظه به خون ستم
ای پسه درت مقتدی افلاکیان
شخص تو چون نفس و جهان چون بدن
ما همه مقهور و توئی قهرمان
ظلم ز عدل تو سقیم المزاج
عالم دین را به جهان شگفت
شرع تو کشتی است بیا نوح باش
اسب تو بر آخر عطلت چراست؟
زین فلک، چونت بر باره نیست؟
یار نشد دل، تو بیا یار شو
درد تو جان داروی دل‌های ماست
دیده به دیدار، بیا ساز کن
کن فکن خلوت اسرار باش
تا که در افلاک بود سغد و نحس
سغد فلک باد به فرمان تو

روشنی دین آدم تویی
طاعت تو فرض همی بر ذمم
مهر و مه از نور رخت روشن است
عیسی عقل آمده مأموم تو
بر در تو حلقه به گوشه کند
پیش تو در تکیه تیوشی بود
خاک جهان کرد زمانه عجب
تبع حوادث ز نیام آخته است
کل کنی خاک وجود و عدم
سایه فکن بر سر این خاکیان
در چمتش طرح تصرف فکن
خون دل و دین ز جهان و استان
خود ز چه عدل تو ندارد رواج؟!
ظلمت توفان حوادث گرفت
ما همگی تن، تو بیا روح باش
خود دو رکاب مه و مهرت کجاست؟
اشهب روز، ادهم شب، بهر کیست؟
گردن غم بشکن و دلدار شو
خاک درت آب روان‌های ماست
پسرد آهنگ دگر ساز کن
ما همه مستیم، تو هشیار باش
یادی و امروز بسود قیل و بعد
عیش جهان باد به دوران تو

عیش، گر آبتن کامت شود   یا چو می‌فتح، به جامت شود
باد میسر ز تو تا صور عشق   کار سقنقور ز کافور عشق
روغن اشراق از آب تو باد   در قدمت همچو رکاب تو باد^۱

۹/۱۱

ملا ملک قمی^۲

ز من هدایت کونین در خور است که هست
ولای ختم ولایت دلیل و راه‌برم
هزار دیده ز هر موی رغبتم در ساخت
بیلی ز منتظران امام منتظرم
فروع شمع هدا نور سمرمدی مهدی
که از طلیعه مهرش چو مهر مشتهرم^۳
سرشته عزت خاک درش ز اعضايم
روا بود قسم عرشیان به جان و سرم
سرم قرین سجود و قدم رهین رکوع
که بسته بازوی خدمت، نطق^۴ بر کمرم
شدم به علت بیچارگی اسیر عناه^۵
به جز طیب ولای تو نیست چاره گرم

۱. دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۴۵.

۲. ملا ملک محمد متخلص به «ملک» در قم به دنیا آمده است و حدود سال ۱۰۲۴ تا ۱۰۲۶ ق در بیجاپور هند درگذشت. وی را نزد امیران هند، با عنوان «ملک الکلام» یاد می‌کردند.

۳. مشتهر: مشهور، معروف.

۴. نطق: کمر بند.

۵. عناه: رنج، سختی.

شموم^۱ دوری و تاب من از کجا به کجا

دلیم ز موم ملایم‌تر و من از حجرم

طلوع کن ز گریبان غیب چون گل صبح

که بذله سنج^۲ و نواساز گلشن سحرم

رخت ز پرده چو می در پیاله می‌نگرم

که از تخیل حسنت رفیق شد بصرم

به چشم ظاهرم آینه‌دار باطن خویش

به رؤیت تو به اسرار غیب دیده‌ورم

فروع لطف تو سرمایه، نور مهر تو زاد

به سوی عالم علوی اراده سقرم.^۳

۱۰/۱۱

ناظم بروی^۴

امام حاضر و غایب، محمد مهدی

که گشته خاک وجودم به مهر او تخمیر^۵

فلک به کین عدویش گرفته خوی پلنگ

زند به چشم حسودش هلال ناخن شیر

خوش آن زمان که چو «یا صاحب الزمان» گویم

شپ سرا دهد از چهره، آفتاب منیر

۱. سموم: باد زهر آگین و کشنده که در بیابان‌ها وزد.

۲. بذله سنج: ظریف و خوش صحبت.

۳. نسخه خطی کتاب‌خانه ملی ملک، به شماره ۶۴۱، به نقل از دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۳۴.

۴. ملا فرخ حسین، متخلص به «ناظم» در سال ۱۰۱۱ ق در هرات به دنیا آمد. تاریخ وفات او از سال ۱۰۷۲ تا

۱۰۸۱ ق ذکر شده است.

۵. تخمیر: سرشتن، سرشته.

شوم چو خامه به اوصاف او زبان آور
به خون دیده کنم این قصیده را تحریر
که ای بهارِ ثنای تو گل‌فشانِ ضمیر
ز قدرت تو قوی پنجه بازوی تقدیر
خداشناس گواهم بسود در این دعوی
که نیست ذات تو را چون خدا شیبه و نظیر
قضا ز خامه حکم تو سر نمی پیچد
کسی چگونه کند سرنوشت را تدبیر؟^۱

۱۱/۱۱

نظیری نیشابوری^۲

رخ در نقاب، چون حسن عسکری کشید
قَطِیَّتَش به قائم آل نبی رسید
برزخ، میان کثرت و وحدت نموده شد
گردید در برابر شیث^۳ نبی پدید
سر انتهای دایره بر ابتدا نهاد
خور^۴ ز استوا فرو شد و از استوا دمید

۱. دیوان ناظم هروی، ص ۴۴۹، دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۱۶۲.

۲. میرزا محمد حسین، عارف و شاعر، متخلص به «نظیری»، در نیشابور متولد شد. وی از شاعران بلندآوازه قرن دهم و اوایل قرن یازدهم است. دیوان اشعار او که انواع قالب‌های شعری را شامل می‌شود، در هندوستان و ایران به چاپ رسیده است.

۳. شیث: سومین پسر آدم و حوا که به عقیده مسلمانان، مقام نبوت داشت.

۴. خور: خورشید.

از نقطهٔ احد، دو محمد ظهور کرد
 مرآت^۱ فوق دایره، ما تحتِ خویش دید
 یومُ القیامه گشت چو قائم ظهور کرد
 الیوم کُلُّ شَیْءٍ إِلَى مَبْدَئِ یُعید^۲
 یا صاحب الزمان! به درآ از خفا که خالق
 تا حد نافع جامهٔ صورت فرو درید
 بر راه حق که می‌نگرم یک حسین نیست
 آفاق، گریبلا شد و مردم همه یزید
 باطل، شبیه حق شد و انصاف درفتاد
 اضلال، بیخِ عدل زد^۳ و ظلم سرکشید
 بدعت بنا نهاد و امل، باغ و خانه ساخت
 غفلت، کمر گشاد و خطا، فرش گسترید
 بنمائی دستِ قدرت و مفتاحِ باب کن
 کافاق مانده بسته در و قفل بی‌کلید
 شاهان! تو شاهی که «نظیری» به مهر حق
 بفروخت صدر سلطنت و مسکنت^۴ خرید
 جاه یزید و قوم یزیدش مُراد نیست
 حُبُّ علی و آل علی باد بر مزید^۵

۱. مرآت: آینه.

۲. امروز هر چیزی به سوی مبدأ بر می‌گردد.

۳. بیخ زدن: ریشه برکندن.

۴. مسکنت: تهی‌دستی؛ بی‌چیزی.

۵. دیوان نظیری نیشابوری: ص ۵۰۰، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۱۱.

۱۲/۱۱

واعظ قزوینی^۱

حجت حق، نور مطلق، صاحب الامر آن که او
ببحر زخار امامت راست موج واپسین
هستی نه آسمان، از بهر ذات پاک اوست
چون وجود حلقه انگشتر از بهر نگین
نور پاکش گر فشردی بر بساط روز پای
شب فسردی همچو خون مرده در زیر زمین
روز، آن روز است کآن خورشید تابان سرزند
دولت، آن دولت که او باشد شه تخت زمین
غایبانه عرض حال خویشتن تا کی کنم؟
رو به رو خواهم که گویم حال دل را بعد ازین
دامن عهد ظهورت کو که تا آید برون
تاله‌ها از استخوانم همچو دست از آستین
چون تو یکتا گوهری گم کرده، می‌گردد از آن
آسمان، غریبال در کف روز و شب گرد زمین
کی شود - یارب - که آری پای دولت در رکاب
چتر شاهی بر سر از بال و پر روح الامین

۱. محمد، ملقب به رفیع الدین، معروف به واعظ قزوینی، فرزند ملا فتح الله در سال ۱۰۲۷ ق در صفی آباد قزوین به دنیا آمد. از شعرا و علمای بزرگ دوره صفویه است که در فنون شعر و ادب از کم نظیران روزگار خود به شمار می‌رفت. وی در علوم معقول و متقول، فقه و تفسیر و وعظ و خطابه توانایی کامل داشت. کتاب‌های (سواب الجنان، دیوان، الموعظة والحملة الحیدریة، از آثار اوست. وفات واعظ قزوینی، حدود سال ۱۰۸۹ ق اتفاق افتاده است (دانش نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۱۷۰).

یگه تاز ظلم، میدان جهان را بسته است
 هست خالی جاییت - ای لشکر شکن - در روی زمین
 تا نیاید دامن عهدهت به کف، ایام را
 کی تواند پاک شد از گرد بدعت روی دین؟
 همچو شخص چشم بر راهی گه بر تل‌ها رود
 رفته عیسی در رهت، بر آسمان چارمین
 چون صف مزگان چشم کور می آید به چشم
 بی تو صف‌های نماز، ای پیشوای شرع و دین!
 همچو نور دیده‌ها، از پرده بیرون نه قدم
 ای تو نور دیده‌های اولین و آخرین!
 بحر از هر موج دارد مصرعی در شأن تو
 قطره ما چون کند با مدحت ای شاه‌گزین؟!
 بر نیامد از سخن، کاری که من می خواستم
 دست شوق ما و دامن خموشی بعد ازین
 همچنان کز جیب شب، خورشید تابان سر زند
 همچنان کز خواب نگشایند چشم، اهل زمین
 سر زند - یا رب - ز شرق غیب، مهر ذات تو
 تا شود بیدار، بنحوت شیعیان دل حزین!^۱

۱. سیما مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۳، به نقل از دیوان ملا محمد رفیع واعظ قزوینی: ص ۵۴۰

۱۳/۱۱

وجیه‌الدین تکلو^۱

شاه‌آمم امام هُدا صاحب الزمان
 در گفتگوی مدحت او شکرِ کلام
 یا آب روی خاکِ درش کاینات را
 دستی که سوی خوان خداوندی اش برم
 صیت^۴ خروجش از به چهارم فلک برم
 شاها در انتظار تو نزدیک شد که من
 از آب چشم و بوسه گه آستان تو
 زاین بوی پیرهن که ز جیب تو می‌دمد
 با طاعتِ حریم تو بر روی انبیا
 گر نکبت^۶ نسیم ولای تو بشنوم
 در سایه لوای تو چون قرص آفتاب
 افشا کنم خیانت آریاب بغض را
 در گورِ جسم از دلِ خصم سیه‌دلت
 کز نام او سخن به ثریا برآورم
 از کام طوطیان شکرخا^۲ برآورم
 بر گرده خوان (نحن قسمننا)^۳ برآورم
 صد بنده را ذخیره عقیبا برآورم
 خورشید را ز پهلوی عیسی برآورم^۵
 از راه دیده، هستی خود را برآورم
 گرد از نهاد زمزم و بطحا برآورم
 از چشم یوسف اشک زلیخا برآورم
 قدس خلیل و مسجد اقصا برآورم
 چون سبزه، سر ز خاکِ تولا برآورم
 بر جانِ خصم، تیغ تبراً برآورم
 انکارشان ز عالمِ اخفا برآورم
 چون مور، ذره‌ذره سویدا^۷ برآورم

۱. وجیه‌الدین نسف آقای تکلو، متخلص به شانی، متولد قرن دهم در تهران است و از شاعران دربار صفوی بوده است و در سال ۱۰۲۳ ق در مشهد درگذشت. دیوان او چاپ شده است.

۲. شکرخا: کنایه از شیرین‌گفتار.

۳. اشاره به آیه ﴿أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا...﴾ آیا آنان رحمت پروردگارت را تقسیم می‌کنند؟ ما معیشت آنها را در حیات دنیا در میانشان تقسیم کردیم... ﴿(زخرف: آیه ۳۲).

۴. صیت: آوازه، شهرت نیکو.

۵. عیسی علیه السلام در فلک چهارم یا خورشید، همسایه است.

۶. نکبت: بوی خوش.

۷. سویدا: دانه دل، نقطه سیاه که بر دل است.

آخر چه شد که وعده به آخر نمی‌رسد؟
 در پای یار اگر سرِ خاری خَلیده است
 نزدیک شد که زلزله اشتیاق را
 در معدن جهان، اثر از دین و دل ثماند
 مانع اگر حضورِ گروهِ مُعین است
 تنها بیرونِ حُبرام، که در ظِلِّ رایت
 خاکِ درِ تو گر به سرمِ مِغفَری^۲ کند
 با آن که رحمت از فلک آید به یمن تو
 جز در برِ تو همچو گریبانِ سرمِ مباد
 تا از سرای پرده معنی زمان زمان
 آرایشِ ثنای تو مَشاطگی^۴ کند

تا چند دل به هر خیر از جا برآورم
 خارش به سوزنِ مُثَره از پا برآورم
 بر چارطاقِ طارمِ اَعْلَا^۱ برآورم
 داد از کدامِ مَحَنِّ دُنیا برآورم
 احضارشان ز عالمِ اخفا برآورم
 کارِ هزار تن، مَنِ تنها برآورم
 جوشن ز دوشِ چرخِ مُعَلَا برآورم
 فیض از زمین به طارمِ خَضْرَا^۳ برآورم
 کز دستِ آسستینِ تَمَنَّا برآورم
 دوشیزگانِ طبعِ طَرَبَا برآورم
 چون لُغَمَانِ انجمنِ آرا برآورم^۵

۱. طارمِ اَعْلَا: کنایه از آسمان.

۲. مِغْفَر: کلاه خود، کلاه آهنی که در جنگ بر سر می‌نهند.

۳. طارمِ خَضْرَا: کنایه از آسمان.

۴. مَشاطگی: آرایشگری.

۵. نسخه خطی کتابخانه ملی ملک: به شماره ۵۴۵۰، به نقل از دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۹۳.

فصل دوازدهم
نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم

۱/۱۲

اثر شیرازی^۱

دولت صاحب الزمان باشد	نوبهاری که بی‌خزان باشد
تا سحر پرتوش عیان باشد	چون مه چارده که از سر شب
تا ابد خضر رهروان باشد	نور آن ختم چارده معصوم
یکی از معجزات آن باشد	زندگانی ز سر گرفتن خَلق
بس که پیدا بود نهان باشد	از نظرها چو آفتاب مُتیر
عاقبت بخشن دوستان باشد	ای خوش آن دم که صبح دیدارش
جان مظلوم در امان باشد	تا چو عقرب ز آفت شیگرد ^۲
رفته‌رفته ز تن روان باشد	جان حاسد ز آمد آمد او
خواب در صبح دم گران باشد	غفلت ما نشان مقدم اوست
مشت درد آن به جان باشد	گرچه بی‌طاقتان شیدا را

۱. میرزا شفیع، متخلص به «اثر» مشهور به «شفیعی‌ای اعمی» معاصر شاه سلطان حسین صفوی است که در حدود سال ۱۱۱۳ق در لار درگذشت. اثر او دیوان اشعار است.

۲. شبگرد: شیرو، دزد.

دلم اما ز راه تنگی جا
از صدف بحر سائلی است به کف
بس که در روزگار مُعدلتش^۱
می‌کند کارِ شانه چنگل^۲ باز
بی‌نیاز است شغش از صیقل
مارِ رُمَحَش^۳ به طعنه دشمن
نیزه^۴ او ز کاوش دم خصم
خسامه را مطلق به عزم حضور

خجل از روی میهمان باشد
ابر جودش چو دُر فشان باشد
پسینجه ظلم ناتوان باشد
اگر امداد دیگران باشد
بِرق مُستغنی از فسان^۵ باشد
راست هم چون خطِ زیان باشد
عَلَمِ فِتْحِ کَاوِیَان^۵ باشد
در ثنای تو بر زبان باشد.^۶

۲/۱۲

آذربیکدلی^۷

شاه زمین، مهدی هادی که باد او را به هر وادی

ولی در عشرت و شادی، عدو در محنت و ماتم

نهال جود را غارس^۸، دیار عدل را حارس

سمند فتح را فارس^۹، خریم قدس را محرم

۱. معدلت: عدل و داد، دادرسی.

۲. چنگل: چنگال.

۳. فسان: سنگی که کارد و شمشیر را با آن تیز می‌کنند.

۴. رُمَح: نیزه.

۵. کَاوِیَان، متسوب به کاوه آهنگر، عَلَمِ کَاوِیَان: پرچمی که همیشه مایه فتح و ظفر برای شاه ایران بوده است.

۶. دیوان شفیعی شیرازی، ص ۲۰۸، دانش‌نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۲۳۱.

۷. لطفعلی بیگ بن آقاخان بیگدلی، متخلص به آذر، نویسنده و شاعر معروف عهد افشاریه و زندیه در سال

۱۳۴۱ق در اصفهان به دنیا آمد. این شاعر بزرگ، سال‌های پایانی عمر را در قم زیست و در سال ۱۱۹۵ق در

قم درگذشت. بزرگ‌ترین اثر ادبی وی که از آن طریق به شهرت زیادی دست یافت، کتاب آتشکده آذر بود که به

نام کریم‌خان زند نوشته شده است.

۸. غارس: غرس کننده درخت، نشاندۀ درخت در زمین.

۹. فارس: اسب‌سوار.

به جز ساییل نباشد حکم کس بر وی روان اما
پذیرد حکم او هم پیش از آن دم کیو برآرد دم
به جان از نارش افتد تَف به دشمن گر زند سیلی
شود دینارش اندر کف، به ساییل گر دهد درهم
به هر کناو وعده‌ای داده، وفایش کرده آماده
ز یک پشت و شکم زاده، وفا با وعده‌اش توأم
زدندی شاد و شرمنده، به جُبِن و بُخل هم خنده
شدندی هر دو گر زنده، به عهدش رستم و حاتم
دهد عیسی به گیتی، مژده آخر دم قدومش را
گر اول روز، احمد را بشارت داد از مقدم
رسد بر کوثر جنت اگر از برق خشمش تَف
چکد بر آتش دوزخ اگر از ایر لطفش نم
زند رضوان چو نمرود اندر آتش خرقه رنگین
کند مالک خلیل آسا گل آگین جامه مُظلم
به اجماع ملل روزی که در آخر زمان گردد
زمین چون زلف خوبان، تیره و آشفته و درهم
نشیند بر سریر سروری شاه فلک جاهی
که از عدلش جهان گردد چو روی نوخطان^۱ خرم
ولی هر یک به اسم دیگر و رسم دگر خواندندش
زبان عالمی گردان به نام او مگر ابکم^۲

۱. نوخط: جوانی که تازه پشت لب وی سبز شده است.

۲. ابکم: گنگ.

یهودش داند از نسل یهودا^۱ ماشیح^۲ نامش
 مسجوسش^۳ زاده زردشت و ترسا^۴ زاده مریم
 مسلمانش شمارد فاطمی یک سر، ولی زیشان
 همی گویند فوجی کان گهر باشد نهان در یم
 هنوز از راح^۵ روح او زاسبوی جسم رنگین نه
 هنوزش جامه تن از فروغ جان نشد معلّم^۶
 همانا در حیات او، دو شبهه راه ایشان زد
 که هر یک ز آن دو با وسواس صد شیطان بود منضم
 یکی این کادمی را نیست مقدور آن قدر جنبش
 ولی گشت از حیات خضر، حل این شبهه محکم
 دگر این کز نظرها چون بود غایب، چه سود از وی
 به عالم آن چه منظور از حیات اوست در عالم؟
 ندانند این که هر چیزی وجود او بود لطفی
 ظهورش نیز لطفی دیگر است از ایزد اکرم
 چو خور کز روشنی سازد جهان روشن، نمی بینی
 که باشد روشنی ده گر بود در ابر پنهان هم؟^۷

۱. یهودا: یکی از دوازده خواری عیسی علیه السلام.

۲. ماشیح: تعبیر یهودیان از منجی جهان.

۳. مسجوس: زردشتی.

۴. ترسا: مسیحی، نصرانی.

۵. راح: شراب.

۶. معلّم: متمایز و آشکار.

۷. دیوان آذربیکدلی: ص ۹۵، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۹۰.

۳/۱۲

جویای تبریزی^۱

تا به کی «جویا» غزل خواهی سرودن؟ زان که نیست
مطلبی جز منقبت‌گویی تو را از شاعری
پنه که باشی مدح‌سینج آن که بر خاک درش
جبهه ساید هر سحرگه آفتاب خاوری
مسندآرای امامت، مهدی هادی که هست
چون شه مردان به ذات او مسلم، سروری
آن که گر سازند در ایام عدل او، به جاست
از پیر شهیاز، تیر ترکش کبکِ دری!
می‌سزد در بحر بی‌پایان قدرش گر کند
مه حبیبی، هاله گردابی، فلک نیلوفری
حکم خردی گر نویسد بر بزرگان، شوکش
می‌کند نه چرخ جا در حلقه انگشتری!
چون نباشد بر سر بازار محشر، روسفید
هر که چون مه گشت نور مهر او را مشتری
بر زمین زد شام عید از ماه نو، مضراب را
حکم او چون زهره را مینع شد از خنیاگری

۱. میرزا دازاب بیگ (جویا) تبریزی کشمیری، متخلص به جویا، اصل وی از تبریز بود و در کشمیر متولد شد. از آثار وی کلیات جویا است. وی از شاگردان ممتاز صائب تبریزی بوده است.

غیر آبای تو نشناسد کسی قدر تو را
 قیمت گوهر که می‌داند به غیر از گوهری؟
 تا شدم در وصف رأی روشنت مدحت‌نگار
 می‌کند هر نقطه در ظومار شغرم، اختری
 دیده او باد چون روی غلامانت سفید
 باشد آن کس را که از غیر تو چشم یاوری
 مدح مانند تویی؛ نبود مجال چون منی
 کی تواند داد «جویا» دادِ مدحت‌گستری؟
 پسه کزین پس منقبت را ختم سازم بر دعا
 تا ملک، آمین سرا باشد به چرخ چتری
 تا ببخشند فیض آبادی، بساط خاک را
 نقش نعلین تو، یعنی آفتاب خاوری
 خاک خواری باد بر سر، دشمن دین تو را
 دوستانت را بر اعدای تو باشد سرور^۱؛

۴/۱۲

حزین لاهیجی^۲

تا در چمن این سرو برآزنده چمن است
 چیزی که به دل نگذرد اندوه خزان است

۱. خوشه‌های طلایی: ص ۳۹۱.

۲. شیخ محمد علی بن محمد بن ابی طالب حزین لاهیجی، در سال ۱۱۰۳ ق، در اصفهان متولد شد. اجداد وی از لاهیجان بودند. وی متفق، فقه و حدیث را نزد پدرش خواند و هیئت، طب و هندسه را در محضر فضلالی اصفهان آموخت. او در پی هجوم افغان‌ها بر اصفهان، خانواده‌اش را از دست داد و خود در سال ۱۱۳۵ ق، از اصفهان گریخت و پس از مدتی سرگردانی به سفر مکه رفت. وی از شهرهای نواحی یمن، بغداد، کرمانشاه،

چشمش نشد از دولت دیدار تو محروم
 پیداست که آینه ز صاحب‌نظران است
 ای پرده‌نشین دل و جان! در ره شوقت
 این مطلع فرخنده مرا ورد زبان است
 تا دیده ز دل، نیم‌قدم ره یه میان است
 از پرده به ششم جهانی نگران است
 محروم مهل، دیده امید جهان را
 ای آن که حریمت، دل روشن گهران است
 بی روی تو در دیده بود خیار نگاهم
 بی وصف تو جان در تن من بار گران است
 افسر به سر دولت بدخواه تو، تیغ است
 اختر به دل تیره خصم تو، سنان است^۱

و نیز از اوست:

امام اَمَم، صاحب عصر، مهدی	که نامش علم شد به مشکل‌گشایی
فیلک، کرده هر صبح پا کاسه مهر	ز دربار دُردی‌کشانش، گدایی
در اندیشه چون بگذرد، پای‌بوسش	سخن آید از خامه بیرون جنایی!
ز تشریف ابر کفش در بهاران	کنند شاهد غنچه گلگون‌قیایی
ز گُرد ششم دشت پیما سمندش	بَرَد دیده مهر و مه، روشنایی
خدیوا! به طور سخن آن کلیم	که کلکم علم شد به معجزنمایی

۱. کردستان، آذربایجان و تهران، دیدن کرد و سپس به اصفهان برگشت. وی در سال ۱۱۴۶ ق. به هندوستان رفت و تا آخر عمر، همان جا ماند و در شهر بنارس، دفن شد. آثار مشهور وی: تذکره حزین، تاریخ حزین و کلیات اشعار حزین است.

۱. سبای مهدی موعود در آئینه نشر فارسی: ص ۱۰۹، به نقل از: دیوان حزین لاهیجی: ص ۶۲۹ - ۶۳۱.

به بلبل چه نسبت نوا سنجی‌ام را؟
 ز خسورشید تابان داغ دل من
 به و صفت فرو مانده غواص فکرم
 فلک، شش‌جهت می‌زند چار نوبت
 جدایی ز خاک درت نیست ممکن
 لبم چون صدف پیش فیض تو باز است
 نباشد به درد تو گر آشنا، دل
 مرا عشق سرکش، زند شعله در دل
 و نیز از اوست:

ای یوسف مصر از تو گرفتار محبت
 عیسی به تمنای تو بیمار محبت
 در راه غمت هست به کف، جان جهانی
 گرم است به سودای تو بازار محبت
 تازیک‌تر از شب بود از هجر تو روزم
 ای روشنی دیده بیدار محبت
 دریاب دلم را بیه ته جرعه نگاهی
 ای ساقی پیمانۀ سرشار محبت
 در وادی آسودگی‌ام وانگداری
 رحمی به من ای قافله‌سالار محبت
 بر سر نرود شمع صفت افسر داغم
 بر سر زده‌ام لاله گلزار محبت

تا سر نشود خاک سر کوی تو ما را
آسیان نشود عقده دشوار محبت
افغان اسپران نبرد راه به جایی
این نغمه تراود زرگ تار محبت
شیرازه اوراق دو عالم بود از عشق
پشت دو جهان است به دیوار محبت
نگرفت «حزین» کس به جوی دین و دلت را
ای مایه کساد سر بازار محبت.^۱

۵/۱۲

نجیب کاشانی^۲

ای دیده را فروغ و دلم را صفا بیا
خاک ره تو چشم مرا تو ثیا^۳ بیا
مگذار بی نصیب ز دیدار خود مرا
عمری است دیده، چشم به راهت بیا بیا
یعقوب وار چشم به راه اند مردمان
ای یوسف عزیز، به مصر بقا بیا

۱. یاز غایب از نظر: ص ۹۲.

۲. نورالدین محمد شریف، فرزند خواجه محمدحسین کاشی، متخلص به «نجیب»، در سال ۱۰۶۳ق در کاشان متولد شد. وی از شاعران بزرگ سبک هندی است که در زمان صفویه به منصب ملک الشعرا پی منسوب شد و در سال ۱۱۲۳ق درگذشت.

۳. تو ثیا: سرمه.

گر پانهی به دیده من، عین مطلب است

بسیگانگی مکن مرو - ای آشنا - بیا

ای آرزوی هر دل بسی آرزو مرو

وی مددغای هر دل بسی مددعا بیا

بی تابی ام گسسته عنان کرده هم‌چو موج

ای کشیشی امید مرا نابخدا بیا

بسیمار انتظارم و محروم از وصال

ای دردِ اشقیای جهان را دوا بیا

مطلب،^۱ «تجیب» چشم به راه است روز و شب

یسعنی سخن تمام، فلانی بیا بیا.^۲

۱. مطلب: در این جا به معنای خلاصه سخن، خلاصه مطلب.

۲. کلیات تجیب کاشانی، ص ۹۱، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۴۱.

فصل سیزدهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم

۱ / ۱۳

ملا احمد نراقی^۱

می‌رسی از سامره، صد مرحبا	ای نسیم صبح، ای باد صبا
زنده ساز این استخوان‌های رمیم	بازگو با خود چه داری ای نسیم
بوی پیراهن کجا و چون منی؟!۱	من بخوانم نکهت پیراهنی
تا کنم تعویذ خود از هر بداک	یک غبازی پس هزاران خاک پاک
از «صفایی» بگو به آن شه این پیام	ای نسیم صبح، بعد از صد سلام
الله‌الله پیای دولت نیه به راه	مملکت بی‌صاحب است ای پادشاه
آفتاب تا به کی باشد نهان؟	برف باریده است بر باغ جهان
سر زنده از کوه مهر و مه دریغ	آفتاب روی آن شه زیر میغ
یک نظر بر سوی مظلومان بین	پر شد از ظلم و ستم روی زمین
این یتیمان را بکش دستی به سر	ای تو فرزندان آدم را پدر

۱. شیخ مولی احمد بن مولی محمد مهدی بن ابو ذر نراقی کاشانی (۱۱۸۵ یا ۱۱۸۶ - ۱۲۴۵ ق.) متخلص به «صفایی»، عالم کبیر، ادیب و شاعر و فقیه بارع و مصنف جلیل و جامع متبحر و جامع اثر علوم خصوصاً اصول فقه و ریاضی و نجوم (لغت‌نامه دهخدا، مقدمهٔ مثنوی طاق‌دیس).

راه حق بستند بر ما این فرق
لوح دوران شد تھی از نقش حق

راه حق بگشا به ما ای راه حق
ای تو دفتردار برگردان ورق.^۱

و نیز از اوست:

ای امیر کاروان واپسین
ای دلیل راه هر گم کرده راه
ای تو سالار زمین و آسمان
من یکی وامانده از کاروان
در میان رهزنان ماندم اسیر
مرگم بردند و آبم ریختند
بر کنار ره نگاهی باز کن
از تو یک آواز و از من صد جواب
ای تو کشتیان دریای شگرف
کشتی ام بشکست و من گشتم غریق
می برد موجم همی بالا و زیر
ده نجات عاجز بی دست و پا

ای وجودت لنگر چرخ و زمین
بی پناهان جهان را تو پناه
پادشاه دوره آخر زمان
در عقب افستاده لنگ و ناتوان
گه به بالا می کشندم گه به زیر
خون من با خاک ره آمیختند
این کنار افتاده را آواز کن
از تو خواندن سوی خود، از من شتاب
ناخدای کشتی این یم ژرف
آندرین دریای ذخار و عمیق
دست من گیر ای خدایت دستگیر
از هلاک - ای ناخدا - بهر خدا.^۲

و نیز از اوست:

ای باد صبا گاش رسانی خبر ما
فریاد که مُردیم به جایی که از آن جا
ما را بکش از غمزه خونریز و میندیش
بیارا همه بیتند جمال تو و خون شد

گاهی به سوی ماهِ نهران از نظر ما
هرگز نرسد جانب یاران، خبر ما
در خسر نپرسند ز خون هدر ما
در خسرت یک نیم‌نگاهی جگر ما

۱. مثنوی طاق‌دیس: ص ۸۶.

۲. مثنوی طاق‌دیس: ص ۲۰۹.

تسا بال و پری بود، ز دامت نسپردیم   در کنج قفس ریخت کتون بال و پر ما
آن یار که عمری است که از ما شده پنهان   روزی بسود آیا که درآید ز در ما؟
در کنج قفس، جان بسپردیم به حسرت   فریاد که صیاد نیامد به سر ما
ما سر نکشیم از قدم یار «صفایی»   تیغ آید اگر از قدم او به سر ما.^۱

۲ / ۱۳

افسر کرمانی^۲

صبح عید باز آمد به فیروزی و فال و قر
فرح خیز و طرب بیز و آلم ریز و روان پرور
بود کز در درآیی مَر مرا - ای لُعبت سیمین -
خُرامان و غزل خوان و خوی افشان و طرب آور
ز مستوری و مهجوری و رنج دوری ات ما را
به کف باد و به سر خاک و به چشم آب و به دل آذر
ندیده چشم گردون هیچ گه همچون تو طنازی
شررخوی و سیه موی و جناح کوی و سمن بیکر
خبریدار دلالت^۳ دلبر را هستم ولی باشد
دمم سرد و تنم گرم و سرشکم سیم و رویم زر
ز قد و خوی و موی و رویت آمد در درونم دل
آلم آویز و درد انگیز و رنج آمیز و غم پرور

۱. مثنوی طاقدیس: ص ۴۵۴.

۲. میرزا مهدی قلی خان کرمانی (۱۲۵۹-۱۳۰۰ق) ملقب به افسر کرمانی (افسر الشعراء)، از شاعران و خوشنویسان ایرانی سده سیزدهم قمری بود.

۳. دلالت: غمزه و اشاره به چشم، ناز.

مرا جان آتش است اندر بدن تا پینمت ای گل
 به لب خندان، به رخ تابان، به موی افشان، به کف ساغر
 نپندارم که در جنت به طرز تو بود حوری
 مُشعشعرو،^۱ مسلسل مو،^۲ مُعنبربوی^۳ و نسریں بر
 به دوران فراق - هان نگارا - چون من و بختم
 بدین سستی، بدین پستی، نژادستی دگر مادر
 به پاداش نگاهی سوختی دل‌های ما زان رو
 خروشانیم و جوشانیم و سوزانیم از این کیفر
 بود کز من پذیرای جان به مدح داورِ دوران
 شه قَرخِرخِ عادل دل آن دارای دین پرور
 شه دجال‌کش مهدی که حکمش را و آمرش را
 فلک بنده، ملک برده، قضا خادم، قدر چاکر
 زهی شاهی که از کاخ جلال احترام شد
 زُجل دربان و مه تابان و خور رخشان و نجم ازهر^۴
 خهی^۵ میری که دارد زیر آبر گوهرافشانت
 زبان معدن، قمرخرمن، فلک‌دامن، ملک شهپر

۱. مشعشعرو: روی درخشان و تابان.

۲. مسلسل مو: موی حلقه در حلقه.

۳. معنبربوی: بوی آغشته به عنبر، خوشبو، معطر.

۴. ازهر: روشن و روشن‌تر.

۵. خهی: کلمه تحسین و تعجب است. آفرین.

شد از قهر و شد از مهر و شد از لطف و شد از فیضت

تپان دوزخ، عیان جنت، چمان^۱ طوبی روان کوثر

هم از حکم و هم از امر و هم از حزم^۲ و هم از عزمت

اجل گریان، امل خندان، وزین میزان، عیان محشر

به هر صورت، به هر معنی، تویی صورت، تویی معنی

به هر ساغر، به هر صهبا،^۳ تویی صهبا، تویی ساغر

به میکائیل و اسرافیل و عزرائیل و جبرائیل

تویی امر، تویی ناصر، تویی مولا، تویی سرور

ز اطوارت^۴ ز گفتارت، ز دیدارت، ز انوارت

خرد دروا،^۵ بصر اعما،^۶ ذکا^۷ حربا، قمر شب‌پر

سوابق را لواحق را مشایق^۸ را حقایق را

تویی اول، تویی آخر، تویی مظهر، تویی مظهر

به هر نور و به هر خیر و به هر حسن و به هر فیضی

تویی مبدع، تویی مبدأ، تویی منبع، تویی مصدر^۹

۱. چمان: خرامان، رونده به ناز و زیبایی.

۲. حزم: دوراندیشی، احتیاط.

۳. صهبا: شراب انگوری، می.

۴. اطوار: چ‌طور، حالت‌ها و کیفیت‌ها.

۵. دروا: حیران، سرگشته.

۶. اعما: نابینا، کور.

۷. ذکا: خورشید. شاعر، خورشید را به آفتاب پرست تشبیه کرده است که از دیدار امام علیه السلام به هر سو می‌نگرد و
واله و شهید است.

۸. مشایق: شوق‌ها، آرزوها.

۹. دیوان افسری کرمانی، ص ۶۲، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۹۵.

۳/۱۳

ابراهیم جوهری^۱

کو مسیحا خصلت و موسی کف و ساغر نواز؟

کو سلیمان حشمت و دارادل و خاتم همم؟^۲

کاندترین فصل بهار از چاه ویل روزگار

شاد بیرون آردم تا من به اعجاز قلم

شرح سازم زین بهارستان که با این اعتدال

از طراوت مسی زند پا بر گلستان ارم

وجد گلشن بهر آن باشد که بنشیند به تخت

حامی شرع پیمبر، بازوی خیر الأمم

آفتاب کشور دین، شاهباز حق پرست

اصل ایمان، حضرت قائم، امام محترم

صفدر جنگ آور و دریادل و دجال کش

آدم موسی کف و عیسی دم و هارون خندم

در دبستان حقیقت، مرشد صاحب کتاب

در شبستان شریعت، منشی صاحب رقم

از نهیب ضرب دستش لرزه در بیت الحرام

وز شرار ذوالفقارش رعشه در بیت الصنم^۳

۱. میرزا محمد ابراهیم جوهری، فرزند محمدباقر، متولد هرات، شاعر فارسی سرای مرثیه گوی سده سیزدهم است. وی ساکن قزوین بود و در اواخر عمر به اصفهان رفت و در ۱۲۵۳ق در همان جا درگذشت. وی از یاران نزدیک سید محمدباقر شفتی، فقیه بزرگ آن روزگار گردید.

۲. خاتم طائی (منسوب به قبیله طی) از جوان مردان و یخسندگان دوره جاهلیت عرب است و در سخاوت و کرم، بدو مثال زنند.

۳. بیت الصنم: بیت خانه.

پُر شود دامان شمس از نافه چین گر کند
 توسنش را هر سحر، عیسی روح الله تم^۱
 جسم حیدر، جان پیغمبر، دل روح الامین
 دست حق، شمشیر دین، شاه عرب، مایه عجم
 گرنه نقش خاک پای اوست معراج الخیال
 چون زنده بر عرش پام کعبه و ایمان قدم^۲؟

۴/۱۳

ابوالقاسم رازشیرازی^۳

ای تو ظاهر به کسوت ^۴ اطوار ^۵	وی تو پنهان ز رؤیت ابصار
ای وجود تو اولین جنبش	ای ظهور تو آخرین اطوار
ای دو قطب جلال را محور	وی دو قوس وجود را پرگار
ای سرادق نشین عالم غیب	وی بدایع نگار هفت و چهار
ای مهین رکن فضل را پایه	وی بهین مُلک علم را دادار
عرصه پیمای خطه لاهوت	مُلک پیرای عالم انوار
در جهانی و از جهان فارغ	در مکانی و از مکان بیزار
تا به کی با خمول ^۶ جفت و قرین؟	تا به کی با خفا مصاحب و یار؟
جلوه ده مهر رخ ز عالم غیب	بین جهان راز کفر چون شب تار

۱. تم: حرکت، جنبش؛ تم کردن: به حرکت درآوردن.

۲. کلیات جوهری: ص ۳۳۵، دانش نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۶۱.

۳. میرزا ابوالقاسم حسینی شیرازی، عارف و شاعر متخلص به «راز»، مشهور به «میرزا بابا» در سال ۱۲۰۲ ق در شیراز متولد شد و در سال ۱۲۸۶ ق درگذشت.

۴. کسوت: جامه، پوشش.

۵. اطوار: جمع طور، حالت‌ها، کیفیت‌ها.

۶. خمول: گم‌نامی.

همه دجال فعل^۱ و مهدی شکل همه ایمان‌نمای و کفرشمار
 نه پیژوهنده در طریق نجات نه نیوشنده صحبت ابرار.^۲

۵/۱۳

ادیب الممالک فراهانی^۳

چون پرده بردارد ز رخ، گیرد جهان از چارسو
 از بس گر شمه ناز او، از روی زیبا ریخته
 چون او نباشد هیچ کس، سالار خوبان است و بس
 خوبانش زین ره هر نفس، سر در کف پا ریخته
 خورشید شمع درگهش، کیوان غلام درگهش
 جان‌های شیرین در رهش، طوعاً و کرها ریخته
 با معجز عیسی لبش، بانوش احمد مشربش
 با دست قدرت قالبش، حق تعالی ریخته
 بر کاخ قصرش ای فتی! نصر من الله آیتی
 در جام فتحش شربتی، انا فتحنا ریخته
 دجال‌ها را برکشد، با صد مذلت‌شان گشند
 هم نار گیران خامشد،^۴ هم آب^۵ ترسا^۶ ریخته

۱. دجال فعل: کسی که کردارش مانند دجال است.

۲. محفل روحانیان، ص ۷۱، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۷۸.

۳. محمد صادق ادیب الممالک فراهانی، فرزند حسین، ملقب به «امیرالشعرا» و متخلص به «امیری» و «پروانه»، شاعر، ادیب و روزنامه‌نگار دوره مشروطه، متولد سال ۱۲۳۹ ق و متوفای سال ۱۲۹۵ ق بوده است. آرامگاه او در شهر ری است.

۴. خامشد: خاموش کند.

۵. آب: آبروی.

۶. ترسا: به پیرو عیسی علیه السلام گویند.

ای مهدی صاحب‌زمان! کز عکس تیغت آسمان
رنگ شفق را جاودان، بر خاک خضرا ریخته
بستما رخ چون ماه را، مرآت وجهه الله را
و آن غمزه جانکاه را، کز چشم شهلا ریخته.^۱

۶/۱۳

ساقی کلاتی خراسانی^۲

آیات حق ظاهر شده، اعلام دین باهر شده
ایام غم آخر شده، محنت به پایان آمده
افشاشده راز نهان، انوار بگرفته جهان
سر خدا فاش و عیان و عین اعیان آمده
سلطان عدنانی نسب،^۳ مولای بطحایی حسب^۴
شاه عجم، ماه عرب، دارای^۵ دوران آمده
هر سو که آید از دمش جنات عدن آراسته
هر جا رسیده مقدمش آن جا گلستان آمده
آن صاحب عصر و زمان، آن پادشاه انس و جان
بر کل افراد جهان، مولا و سلطان آمده

۱. سیمای مهدی موعود علیه السلام در آئینه شعر فارسی، ص ۱۱۹.

۲. میرزا محمدزمان ساقی کلاتی خراسانی، متخلص به ساقی (م ۱۲۸۶ ق). عارف و شاعر. از وی آثار چندی به جا مانده است. از جمله: ساقی نامه.

۳. عدنان: یکی از قبیله‌هایی که آنساب عرب بدان منتهی شود. مورخان متفق‌اند که عدنان از فرزندان اسماعیل بن ابراهیم است، و اکثر اهل حجاز به او منسوب‌اند.

۴. بطحای: وادی مکه معظمه.

۵. دارا: دارنده تخت پادشاهی، خداوند، مالک.

سرّ خدایی را بین کاندلر بشر ظاهر شده
 نور الهی را نگر گزوی نمایان آمده
 شاهی که دائم سایه‌اش بر فرق عالم تافته
 بنیان تخت و پایه‌اش بالای کیوان آمده
 سیار و ثابت با ادب بر آستانش روز و شب
 با یاد او بی‌کام و لب، تسبیح‌گویان آمده
 تصدیق قول ثابتن آیات فرقانی همه
 تشریف^۱ ذات اقدسش تمجید قرآن آمده
 با همّت او دژهای، قُطر سماوات و زمین
 در حشمت او نمله‌ای،^۲ مُلک سلیمان آمده
 ماه از فروغ طلعتش در ابر حسرت مختلفی
 سرو روان از قامتش افشان و خیزان آمده
 نور ظهورش آن چنان بگرفت آفاق جهان
 کز بارگاه لامکان تا مُلک امکان آمده
 در بارگاه عزّتش خلیل ملایک پاسبان
 بر انس و جان از حضرتش اکرام و احسان آمده
 در طلعت و رخسار او شمس و قمر شد منخسف^۳
 وز لعل گوهر بار او غنالم دُرافشان آمده

۱. تشریف: بزرگ داشتن.

۲. نمله: مورچه.

۳. منخسف: پوشیده شده، گرفته.

در اقتدا با حضرتش یا خود برای خدمتش

از آسمان چارمین، عیسی شتابان آمده^۱.

۷/۱۳

غذیب کاشانی^۳

این ظلمتی که روی زمین را فرو گرفت

زایل نمی‌شود بدمد گر صد آفتاب

الّا به یمن مقدم دارای داد و دین

خورشید آسمان و زمین، پور بوتراب^۴

صاحب زمانِ عصر، امام مبین که هست

یا هستی‌اش زمان و زمین جمله کامیاب

آن خسروی که خیمهٔ قدرش چو برکشند

بیضا^۵ بر او ز خطّ شعاعی کشد طناب

آن پادشاه مُلک ولایت که از ازل

شد فرقی او به تاج شهنشاهی انتخاب

در کشوری که رایت عدلش عَلم کشد

منقار کبک، ریش کند سینهٔ عقاب

گردد ضعیف خصم قوی پنجه آن چنان

کآرد شکار چرخ کند کمترین ذباب^۶

۱. اشاره به نزول مسیح علیه السلام در زمان ظهور صاحب الامر علیه السلام است که در روایات بسیاری بدان تصریح شده است.

۲. کلیات ساقی، دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۸۵.

۳. محمدحسین فرزند فتحعلی خان صبا، متخلص به عندلیب، ملقب به خان و ملک الشعراء ثانی از شاعران دربار قاجار در قرن سیزدهم است. وی بعد از پدر، کلیددار آستانهٔ حضرت معصومه علیها السلام بود.

۴. بوتراب: امیر مؤمنان علی علیه السلام، پور بوتراب: فرزند ایشان، امام زمان.

۵. بیضا: آفتاب.

۶. ذباب: مگس، زنبور.

گور^۱ و گوزن زنگ ز نیروی عدل او
خوابند در گنم^۲ به دامن شیر غاب^۳
در مستبر خیال، خطیب سخن ز ذوق
دائم ز فرط شوق چنین می‌کند خطاب:
کای مطلع جمال خدا، وی فلک جناب
برخیز پای فتح و ظفر کن ابر^۴ رکاب
معمور کن ز روشنی عدل، ملک دین
عالم ز ظلم و کفر شده تیره و خراب
گر باعث ظهور تو طغیان کافری^۵ است
اکنون رسیده کفر به سرمایه نصاب^۶.

۸/۱۳

صباکاشانی^۸

ای صاحب شرع، پرده بردار   دجالی چند را نگون آر

۱. گور: گورخر.

۲. گنم: آشیانه جانوران (چرنده، پرنده و دام).

۳. غاب: بیشه‌ها، نیستان‌ها.

۴. ابر: ابرو.

۵. کافری: کفر.

۶. سرمایه نصاب: حد نصاب.

۷. دیوان عندلیب کاشانی، ص ۱۷، دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۲۵۲.

۸. فتح علی خان کاشانی، فرزند آقا محمد خان، متخلص به صبا، ملوک‌الشعرا دربار فتحعلیشاه قاجار و سرآمد شاعران دربار بوده است. دارای تالیفاتی از جمله دیوان اشعار است. زادروز وی به درستی معلوم نیست. بو یا استدلالی که ملک‌الشعرا بهار در مقدمه خود بر کتاب گلشن صبا کرده، در حدود سال ۱۱۷۹ ق در کاشان اتفاق افتاده است. صبا در ۵۹ یا ۶۰ سالگی به تاریخ ۱۲۳۸ ق در تهران درگذشت.

ای صدرنشین مَسند شرع	ای صدر تو اصل و آسمان فرع
ای شحنة ^۱ چارسوق ^۲ عالم	قومی دزدان امین، زهی غم
ای زیب و سادة ^۳ سلیمان	فوجی دیوان به صدر ایوان
ای این گله را شُببان ز دادار	جوقی ^۴ گرگان به گله زنهار ^۵
موش غله خور ممان ^۶ به غله	گرگ گله در پیران ز گله
ای شیر خدا خدای راستخت	نیکان را از بدان نگون بخت
شیران سیاه و زردگوشان	مجروحان پلنگ و موشان
بگشای که بسته کردگارت	جان دارویشان به ذوالفقارت
الماس دو سر ^۷ ز کان ^۸ برون کن	سنگ در و دشت، لعل گون کن
بُرقع ^۹ ز جمال خود برانداز	این مشت جهود ^{۱۰} را سر انداز ^{۱۱}

۱. شحنة: نگهبان، داروغه.

۲. چارسوق: چهارسو.

۳. سادة: مسند و تخت.

۴. جوق: گروه، دسته.

۵. زنهار: زینهار، امان، مراقب باش.

۶. ممان: مگذار.

۷. الماس دو سر: کنایه از شمشیر ذوالفقار.

۸. کان: معدن.

۹. بُرقع: رو بند، نقاب.

۱۰. جهود: یهود، یهودی.

۱۱. دیوان فتحعلی خان صبا، ص ۷۶۲، دانش نامه شعر مهدوی، ج ۱ ص ۳۴۶.

۹ / ۱۳

مشتاق سمنانی^۱

بزن دست طلب در عروۃ الوثقیای مولایی
که قمقام^۲ معارف، رشحه‌ای^۳ باشد از آن دریا
نخستین فیض اعظم، حضرت قائم کز آثارش
زمین از آسمان هفتمین گرد شرف افزا
اتم مظهر حق، حجّت بالغ کز او رونق
فزا شد ساحت قدس از ازل چون شاخه طویلا
به صورت آخرین حجّت، به معنی اولین برهان
کز او قوس صعودی و نزولت جان و دل دانا
خدا شوکت، خدا قدرت، خدا رفعت، خدا شروت
خدا گوش و خدا روی و خداجوی و خدا سیما
ملایک فوج و عمان موج و کیوان اوج و کیهان فر
جهان ارمان و غم درمان و یزدان شان و حق فرما
جهان افروز، عقل اندوز، اعداسوز، کيفرتوز
علم افراز و عشرت ساز و خصم انداز در هیجا^۴
بهین سرمایه شاهی، امام مهدی و هادی
کز او خواهند آزادی، شه خاور گه خارا

۱. میرزا حسینعلی، متخلص به مشتاق، متولد سال ۱۲۱۷ ق در سمنان و متوفی در سال ۱۲۸۷ ق است.

۲. قمقام: دریا.

۳. رشحه: چکه و قطره.

۴. هیجا: جنگ، کارزار.

صفات کبریایی را شئونانش بـود مطلع

تجلای خدایی را کراماتش بـود مجلا^۱

۱۰/۱۳

ملاحظا شوشتری^۲

چو صف کشیده به دل، فوج غم ز بسیاری

گرفت ناله ز دل، منصب علمداری

گرفت سگه صاحب قران^۳ داغ رواج

چو داد عشق به دل منصب گرفتاری

به عهد کفر سر زلف یار نزدیک است

که رفته رفته کند شبجه،^۴ میل زُناری^۵

گرت هواست که در بزم وصل دوست چو شمع

شبی به روز کنی، جان به گریه بسیاری

چنان تهی ز خودی بایدت که همچو حباب

بر آب خیمه توانی زد از سبک‌پاری...

به نام ختم رسل، صاحب الزمان، مهدی

که ختم گشته به نامش سِجَل^۶ مختاری

۱. دانش‌نامه شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۹۰.

۲. ملا محمد متخلص به خطا، صاحب کتاب بحر الکا از شاعران قرن سیزدهم هجری است.

۳. صاحب قران: پادشاهی که ظفر و نصرت با وی همراه باشد.

۴. سیجه: تسبیح.

۵. زُنار: رشته‌ای به سبزی انگشت که مسیحیان به حکم مسلمانان بر کمر می‌بستند تا از آنها متمایز شوند.

کمر بند متصل به صلیب که مسیحیان بندند.

۶. سِجَل: سند، نامه، حکم.

خراب گنید گُل کی شود ز جنبش باد
 کند عدالت او گر به باغ معماری؟
 به حسب همت هفت مرغزار سپهر^۱
 به چشم مُدرکه چون سبزه‌ای به گلزاری
 به سیر بام جلالش ز اوج عرش اگر
 به پصال شوق کند جبرئیل، طیاری
 در اوج روی اَمَل^۲ قرن‌های نامعدود
 به استعانت او بخت اگر کند یاری
 به جوی عمر گرش آب رفته باز آید
 به سنگ کرسی جاهش رسد به دشواری
 سپهر، سایه چترش چو دید گفت به ماه
 که روی خویش به خورشید چند می‌آری؟
 کند ز عکس تو صد آفتاب کسب ضیا
 اگر به سایه چترش شبی به روز آری
 به کناوش قلم فکر مدح گستر شد
 ز چشمه‌سار بیان، مطلق دگر جاری
 تو سر حقی و پنهان از آن ز دیداری
 خوش آن زمان که حجاب از میانه برداری
 یکی است ذات تو و ختم انبیای سلف
 به صورت از خبری، معنی ابتدا داری

۱. مرغزار: سبزه زار؛ هفت مرغزار سپهر، کنایه از هفت آسمان است.

۲. امل: آرزو.

مچشم از تو جلال خدای عزوجل

عیان ز طلعت تو نور حضرت باری

کنی به عقل بیان معنی جمال ازل

به صورتی که ز صورت، نقاب برداری

کلیم اگر ید و بیضا به دست معجزه داشت

تویی کنه دست خدایی در آستین داری

دمی که نسخهٔ صحت دهد طیب دمت

دم مسیح^۱ اکسند آرزوی بیماری^۲.

۱. دم مسیح؛ دم عیسی، نفس عیسی ﷺ که مرده را زنده گرداند، نفس جان بخش.

۲. دانش‌نامهٔ شعر مهدوی: ج ۱ ص ۳۴۳.

فصل چهاردهم

نمونه یابی از سروده های قرن چهاردهم

۱/۱۴

مهدی الهی قمشه ای^۱

شب‌ها ستاره می‌شمرم ز انتظار صبح

بر یاد مهر روی تو ای شهریار صبح

با ماه و اختران، شب هجران نشسته‌ایم

تا کاروان، بشارتی آرد ز یار صبح

روزی سرآید این شب هجران، تو شاد باش

وز پرده فلک به درآید نگار صبح

بر عاشقی که مژده برند از شب وصال

مرغ خیال او پَرَد از شاخسار صبح

پروانه و من و دل و شمع و شب فراق

سوزیم ز اشتیاق تو در انتظار صبح

---

۱. میرزا میر محیی‌الدین مهدی الهی قمشه‌ای، از حکما و فلاسفه بزرگ معاصر، در سال ۱۳۱۹ ق، در قمشه اصفهان به دنیا آمد. تحصیلات خود را در اصفهان و مشهد گذراند و در تهران در مدرسه سپهسالار و دانش‌سرای عالی و دانشگاه تهران به تدریس پرداخت. از وی حدود ده جلد کتاب، باقی مانده است. وی حدود پنج هزار بیت سروده است. در ربیع الثانی ۱۳۹۳ ق درگذشت.

مرغان گلستان همه با سوز و ساز عشق
 نالند خوش به یاد تو ای گلغذار صبح
 ترسم شب فراق کشد تا به روز حشر
 چون دست عشق داده سپهر، اختیار صبح
 با چشم اشکبار و دل آتشین چو شمع
 پشتاب «الهی» از پی یار و دیار صبح.^۱

۲/۱۴

شیخ محمد حسین غروی اصفهانی^۲

یرهم ز نئید یاران، این بزم بی صفا را
 مجلس صفا ندارد، بی یار مجلس آرا
 بی شاهدی و شمع، هرگز مباد جمعی
 بی لاله شور نبود مرغان خوش نوا را
 بی نغمه دف و چنگ، مطرب به رقص ناید
 وجد سماع باید گز سر برد هوا را
 جام مدام گلگون خواهد خریف موزون
 بی می مدان تو میمون، جام جهان نما را
 بی سرو قد دلجوی، هرگز مجو لب جوی
 بی سبزه خطش نیست آب روان گوارا

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۹۴.

۲. محمد حسین غروی اصفهانی، معروف به «کمپانی»، فرزند حاج محمد حسن اصفهانی، در دوم محرم سال ۱۲۶۹ق در کاظمین به دنیا آمد و در بیست سالگی به نجف مهاجرت کرد و در درس مرحوم آخوند محمد کاظم آخوند خراسانی شرکت جست. او پس از درگذشت آخوند، به تدریس پرداخت. از وی حدود ۲۵ اثر باقی مانده است که در مباحث فقه، اصول، فلسفه و شعر است. وی، روز پنجم ذی حجه سال ۱۳۶۱ق درگذشت.

بی چین طرّه یار، تاتار کم ز یک تار
بی موی او به مویی هرگز مخر حُتا را
بی جامی و مدامی هرگز نپخته خامی
تا کی به تلخ کامی، سر می‌بری نگارا؟
از دولتِ سکندر بگذر، برو طلب کن
با پای همتِ خضر، سرچشمه بقا را
پر دوست تکیه باید بر خویشان شاید
موسی صفت بیفکن از دست خود عصا را
بیگانه باش از خویش و ز خویشان میندیش
جُز آشنا نسپند دیدار آشنا را
پروانه‌وش ز آتش هرگز مشو مشوش
دانند اهل دانش عین بقا، فنا را
داروی جهل خواهی بطلب ز پادشاهی
کِاقلیم معرفت را امروزه اوست دارا
عنوان نسخه غیب، سر کتاب لاریب
عکس مقدّس از عیب، محبوب دل‌ریا را
آئینه تجلی، معشوق عقل کلی
سرمایه تسلی، عشاق بی‌نوا را
اصل اصیل عالم، فرع نبیل خاتم
فیض نخست اقدم، سر عیان، خدا را
در دست قدرت او لوح قَدَر زبون است
با کَلکِ همت او و قعی مده قضا را
ای هدهد صبا، گوی طاووس کبریا را:
باز آکه کرده تاریک، زاغ و زغن فضا را

ای مصطفی‌شما یل وی مرتضی‌فضایل
 وی احسن الدلائل، یاسین و طاوهارا
 ای منشی حقایق، وی کاشف دقایق
 فرمانده خلائق، ربّ العلی علی را
 ای کعبه حقیقت، وی قبله طریقت
 رکن یمان ایمان، عین الصفا، صفا را
 ای رویت آیه نور، وی نور وادی طور
 سرّ حجاب مستور، از رویت آشکارا
 ای معدلت پناهی هنگام دادخواهی
 اورنگ پادشاهی، شایان بود شما را
 انگشتر سلیمان، شایان اهرمن نیست
 کی زبید اسم اعظم، دیو و ددو دغارا؟
 از سبیل فتنه کفر، اسلام، تیره گون است
 دین مسبین زبون است در پنتجه نصارا
 ای هر دل از تو خرم، پشت و پناه عالم
 بنگر دچار صد غم، یک مشت بینوا را
 ای رحمت الهی، دریاب «مفتقر» را
 شاهها به یک نگاهی، بنواز این گدارا!
 و نیز از اوست:

دلبر، دست امید من و دامان شما

سر منا و قدم سرو خرامان شما

خساک راه تو و مژگان من ار بگذارد
ناوک غمزه و یا خنجر مژگان شما
شمع آه من و رخساره چون لاله تو
چشم گریان من و غنچه خندان شما
لب لعل نمکین تو مکیدن، حظی است
که نه طالع شوم یار، نه احسان شما
رویم از نرگس بیمار تو چون لیمو، زرد
بسه نگرده مگر از سیب زَنخندان شما
نه در این دایره سرگشته منم چون پرگار
چرخ سرگشته، چو گویی است به چوگان شما
درد عشق تو - نگارا - نپذیرد درمان
تا شوم از سر اخلاص به قربان شما
خضر را چشمه حیوان، رُود از یاد اگر
رُشدش رَشحه‌ای از چشمه حیوان شما
عرش یلقیس، نه شایسته فرش ره توست
آصف اندر صف اطفال دبستان شما
نبود ملک سلیمان همه با آن عظمت
موری اندر نظر همت سلیمان شما
جلوه دید کلیم الله از آن دید جمال
نغمه‌ای بود انا الله زیبايان شما
طائر سدره نشین را نرسد مرغ خیال
بسه حریم حرم شامخ الأركان شما

قَاب قَوْسَيْنِ كِهْ آخِرِ قَدَمِ مَعْرِفَتِ اسْتِ
 اَوَّلِيْنَ مَرْحَلَهٗ زَفَرَفٌ^۱ جَوْلَانِ شِمَا
 فَيُضِ رُوحَ الْقَدَسِ اَزْ مَجْلِسِ اَنْسِ تُو وِ بَسِ
 نَفْحَهٗ صُورِ صَفِيْرِي اسْتِ زِ دَرِيَاَنْ شِمَا
 كِرْچِهْ خُودِ قَاسِمِ الْاَرْزَاقِ بُوْدِ مِيكَائِيْلِ
 نِيَسْتِ دَرِ زُتْبِهْ مَكْرِ رِيْزِهْ خُورِ خُوَانِ شِمَا
 لُوحِ نَفْسِ اَزْ قَلَمِ عَقْلِ نَمِيْ كَرْدِدِ نَقْشِ
 تَا نَبَاشْتِدِ نَفْسِ مَنَشِيْ دِيْوَانِ شِمَا
 هَرِ چِهْ دَرِ دَقْتَرِ مُلْكِ اسْتِ وِ كِتَابِ مَلَكُوْتِ
 قَلَمِ صَنَعِ رَقْمِ كَرْدِهْ بِهْ عَنْوَانِ شِمَا
 شُدِهْ تَا شَمَامِ اَبَدِ، دَاْمَنِ اَفَاقِ چُو رُوْزِ
 زُدِهْ تَا صَبِيْحِ اَزَلِ، سَرِزِ كِرِيْبَانِ شِمَا
 چِيَسْتِ تُوْرَاتِ زَفَرَقَانِ شِمَا رَمَزِيْ وِ بَسِ
 يَكِ اَشْكَارَاتِ بُوْدِ اَنْجِيْلِ زِ قُرْآنِ شِمَا
 هَسْتِ هَرِ سُوْرِهْ بِهْ تَحْقِيْقِ زِ قُرْآنِ حَكِيْمِ
 اَيِّيَهٗ مَحْكَمَهَايِ دَرِ صِفْتِ شَأْنِ شِمَا
 اَسْتَاَنْ تَبُو بُوْدِ مَرْكَزِ سُلْطَانِ هُمَا
 قَافِ عَنَقَايِ قَدَمِ شَرْقَهٗ اِيْوَانِ شِمَا
 مَهْرِ بَا شَاهِدِ بَزْمِ تُو بَرَابَرِ نَشُوْدِ
 مَهْ، قَرُوْزَانِ بُوْدِ اَزْ شَمْعِ شَبِيَسْتَانِ شِمَا
 خَبِرُو اَكْرِبِهْ مَدِيْحِ تُو سَخْنِ شِيْرِيْنِ اسْتِ
 لِيَكْنِ اَفْسُوْسِ نَهْ زِيْبِنْدِهْ وِ شَايَاَنْ شِمَا

۱. زَفَرَف: فرس گسترده‌ی، تخت و سریر.

ای که در مکنم غیبی و حجاب ازل
آه از حسرت روی مه تیان شما
بکن ای شاهد ما جلوه‌ای از بزم وصال
چند چون شمع بسوزیم ز هجران شما؟!
مسند مصر حقیقت ز تو تا چند تهی
ای دوصد یوسف صدیق به قربان شما
رخش همت بکن ای شاه جوان بخت تو زین
تا شود زال فلک چاکر میدان شما
زهره شیر فلک، آب شود گر شنود
شیهه زهره جبین توست غرآن شما
«مفتقر» رانه عجب گر بنمایی تحسین
منم امروز در این مرحله، حسان شما^۱

۳/۱۴

فصیح الزمان شیرازی (رضوانی)^۲

همه هست آرزویم که بینم از تو رویی
چه زیان تو را که من هم برسم به آرزویی
به کسی جمال خود را ننموده‌ای و بینم
همه جا به هر زبانی بود از تو گفتگویی

۱. خوشه‌های طلائی، ص ۲۳۱.

۲. سید محمد رضوانی، ملقب به «فصیح الزمان» و متخلص به «رضوانی»، فرزند سید ابوالقاسم فسائی از خطباء و وعاظ و شعرای عصر قاجار و بعد از آن بوده است. اثر وی کلیات اشعار است که منتخبی از آن به نام گل‌های فصیح الزمان رضوانی به چاپ رسیده است.

غم و درد و رنج و محنت، همه مستعداً قتلتم
 تو بپر سر از تن من، بپر از میانه گویی
 به ره تو بس که نالم، ز غم تو بس که مویم
 شده‌ام ز ناله، نالی، شده‌ام ز مویه، مویی
 همه خوش دل این که مطرب بزند به تار چنگی
 من از آن خوشم که چنگی بزتم به تار مویی
 چو شود که راه یابد سوی آب تشنه کامی؟
 چه شود که گام جوید ز لب تو کامجویی؟
 شود این که از ترخم، دمی ای سحاب رحمت
 من خشک لب هم آخر ز تو تر کتم گلویی؟
 بشکست اگر دل من به فدای چشم مستت
 سر خم می سلامت شکند اگر سبویی
 همه موسم تفرج به چمن روند و صحرا
 تو قدم به چشم من نه، بنشین کنار جویی
 نه به بناغ ره دهندم که گلی بکام بویم
 نه دماغ این که از گل شنوم به کام، بویی
 ز چه شیخ پاک دامن سوی مسجدم بخواند
 رخ شیخ و سجده گاهی سر ما و خاک گویی
 نه وطن پرستی از من به وطن نموده یاری
 نه زمن کسی به غربت بنموده جستجویی
 بنموده تیره روزم، سستم سیاه چشمی
 بنموده موسپیدم، صنم سپیدرویی

نظری به سوی «رضوانی» دردمند مسکین

که به جز درت امیدش نبود به هیچ سویی^۱

۴/۱۴

جلال‌الدین همایی (شا)^۲

ای حجت قائم الهی	ای بسندگی تو پادشاهی
ای آیت انبیه هُوَ اللهُ	ای از همه سر هستی آگاه
ای بر سر خلق ظلّ ممدود	ای هادی دین، امام موعود
آئینه ذات کبریایی	مرآت تجلی خدایی
روشنگر جلوه مظاهر	در وحدت مظهري و ظاهر
مفتاح خزاین مطبق	مصباح شریعت هو الحق
همنام نبی خاتمی تو	هم رتبه اسم اعظمی تو
تو شاهد خلوت شهودی	پرورده سایه وجودی
تو حجت دین کردگاری	نوباوه باغ هشت و چاری
هر چند ز دیده‌ها نهانی	روشن کن بزم این جهانی
ما تشنه، تو چشمه حیاتی	ما غرقه، تو کشتی نجاتی

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۲۰۱.

۲. جلال‌الدین همایی، در سیزدهم دی ۱۲۷۸ ش. مطابق با اول رمضان ۱۳۱۷ ق در یکی از محلات جنوبی اصفهان، دیده به جهان گشود. نخست به مکتب ملا باجی رفت و در سال ۱۳۲۶ ق. همراه برادر بزرگش به مدرسه حقایق وارد شد و در سال ۱۳۲۸ ق. به مدرسه علمیه نیاورد، منتقل شد. وی پس از تکمیل تحصیلات علوم دینی و علوم عقلی و طب و علوم ریاضی، از سال ۱۳۰۰ ش. به تدریس در مدارس جدید و دانشگاه پرداخت و به سال ۱۳۱۰ ش. به تهران منتقل شد. وی در سال ۱۳۴۵ ش. رسماً از کار دانشگاهی کناره‌گیری کرد. از وی آثار بسیاری به جا مانده است. از قبیل: تاریخ ادبیات ایران، غزالی‌نامه، فنون بلاغت و صناعات ادبی، مولوی‌نامه، تصوف در اسلام و دیوان بنا. او چندین کتاب ارزشمند را هم تصحیح کرده که از آنهاست: مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه و نصیحة الملوک. وی در ماه رمضان ۱۴۰۰ ق. مطابق با تیرماه ۱۳۵۹ ش در اصفهان درگذشت.

بشتاب که مانده‌ایم در شست
 ای وارث تسخت شاه لولاک
 دیری است که در ره تو پویم
 اندر طلب تو ایسم دژوا
 عمری است که ما در اشتیاق
 ما خشک‌زبان به ترزبانی
 اندر قدم تو جان فشانیم
 ای چشمه زندگی، خدا را
 ما عاشق زار بی قراریم
 وقت است که پرده برگشایی
 از روی جسمیل پرده بگشای
 «ماییم و نوای بسینوایی»^۱
 ای پایه دین و رکن ایمان
 ما را به ره تو آه و زاری است
 ما را به در تو استغاثه است
 گشته است جهان ز ظلم، لبریز
 در مستظران به عین احسان
 در یاب به مکرمت «سنا» را
 اکنون که مقام اضطرار است
 یارب به حق رسول بطحا
 یارب به حق دو سبط اکرم

در یاب که رفته‌ایم از دست
 ای صاحب امر، این مَثواک؟
 ای راحت جان کجاست جوییم؟
 در مگه و ذی طوا و رَضوا
 سوزیم در آتش فراق
 در وصف تو آب زندگانی
 می‌پسند که تشنه لب بمانیم
 مگذار در آب، تشنه ما را
 در راه تو چشم انتظاریم
 رخسار به عاشقان تمایی
 بی پرده جمال خویش بتمای
 ای برگ و نوای جان، کجایی؟
 ای راحت روح و رامش جان
 بشتاب کنون، که وقت یاری است
 الغوث که موقع اغاثه است
 ای داور دادگر ز جا خیز
 بنگر که ز حد گذشت هجران
 از وی بسپذیر این ثنا را
 ما را به دعای تدبه کار است
 یارب به حق علی و زهرا
 کان پنج تن اند، اسم اعظم

۱. تضمینی است از مثنوی «لیلی و مجنون» نظامی.

چشم دل ما به خلوت راز   پر روی امام عصر کن باز
 ادعویک بسحق من تقرب   عجل فرج الامام یارب!

۵/۱۴

ملا محمد جواد صافی گلپایگانی^۲

ای آخرین خلیفه پزداتی   مسند نشین مجلس والایی
 تو ره‌نمای راه خداوندی   تو حافظ شریعت غرابی
 مهر سپهر مکرمت و فضلی   دریای جود و معدن اعطایی
 پر کاینات، سید و سالاری   بر کردگار، آیت کبرایی
 هم شرع را رواج مستاع استی   هم کفر را کساد کالایی
 باز آ که از فراق تو بی‌تایم   ما را نمانده حال شکیبایی
 عالم گرفته زندقه و الحاد   دیگر نمانده، گناه مدارایی
 آوازه عدالت و آزادی   اسم است و هیچ نیست مسمايي
 محصول اجتماع یشر امروز   جهل است و ظلم و کینه و خودرایی
 از بهر جنگ و فتنه و خوئریزی   هر روز می‌کنند صف‌آرایی
 منشور سازمان ملل، حرف است   چون نیستش حقیقت و مبنایی
 تا کی به مال و جان یشر دارند   این سفله‌گان، حکومت و آقای
 باز آ - شها - برای خدا باز آی   پر چشم ما ز لطف، پنه پای

۱. خوشه‌های طلانی: ص ۴۴۱.

۲. آیه الله ملا محمد جواد صافی گلپایگانی عالم و از فعالان نهضت مشروطیت، در شعبان ۱۲۸۷ ق به دنیا آمد. در گلپایگان و اصفهان نزد اساتید میزری تلمذ کرد و از عالمان بنام شد. از جمله همدرسان و دوستان نزدیک وی آیه الله بروجردی بود. سپس به تهران مراجعت کرد و در ماجرای مشروطیت، اهل تلاش و از افراد مرتبط با شهید شیخ فضل الله نوری بود. همچنین پس از بازگشت به گلپایگان، با خوانین ظالم منطقه در ستیز بود. ایشان در ۲۵ رجب ۱۳۷۸ ق وفات یافت. دو تن از فرزندان وی به مرجعیت رسیدند: آیه الله حاج آقای علی صافی و آیه الله شیخ لطف الله صافی گلپایگانی.

ای خودش دمی که پرده براندازی
عالم ز عدل و داد بیارایی
چشم امید ما بسوی تو باز است
ای شهسوار عرصه هیچجایی
«الطفی» به مدح تو است به عجز اندر
دارد اگر چه طبع گهرزایی^۱

و نیز از اوست:^۲

به فیروزتر زمان، به زیباترین بهار
به نیکوترین شبی، به روشن‌ترین نهار
یکی روح خرمی، یکی جان آدمی
یکی چون صبح وصل، یکی چون رخان یار
فلک گشته کام‌بخش، ملک گشته کامجوی
هوا شد عبیربیز، زمین شد بهشت‌وار
یکی شد به کام دوست، یکی شد غلام دوست
یکی گشته جان‌فزا، یکی گشته پرنگار
جهان باز شد جوان، به تن باز شد روان
شده باغ چون جنان، شده سبز مرغزار
یکی چسسته انبساط، یکی گشته با نشاط
یکی زوز گل بساط، یکی نحالی از غبار
ز ابر درفشان، ز باد عبیرسای
چمن گلشن ارم، دمن وادی تبار

۱. صافی‌نامه و فیض ایزدی: ص ۲۳.

۲. این قصیده به صنعت «جمع و تفریق» سروده شده است. به طوری که هر یک از ابیات قصیده بالا، چهار قطعه است و شاعر هر قطعه از شعر اول را تفریق نموده و صفتی از صفات یا تشبیهی از تشبیهات آن را در شعر بعد بیان کرده است.

یکی زنده کرده دشت، یکی تازه کرده جان
یکی برده غم زدل، یکی گشته غمگسار
ز انواع گل حلال، بپر کرده بوستان
ز ابهر سیه پرند، به سر کرده کوهسار
یکی عارض بتان، یکی جای مهوشان
یکی در هوا روان، یکی را به جا قرار
پراز مشک، طرف باغ، پراز گل، کنار جوی
پراز سبزه، طرف دشت، پراز لاله، لاله‌زار
یکی گشته عطربیز، یکی گشته خنده‌روی
یکی گشته زیب‌بخش، یکی گشته داغدار
بیا ای بهشت روی، بده باده طرف جوی
که سر سبز شد به باغ، دگر سرو جویبار
یکی همچو مهر و ماه، یکی مایه نشاط
یکی روضه بهشت، یکی قامت نگار
آلا ای نگار چین، دگر بخت شد قرین
به میلاد شاه دین، امام بزرگوار
یکی یار مهربان، یکی یار مقبلان
یکی عید مردمان، یکی فخر روزگار
به صبحی همه صفا، به شامی فرح‌فزا
جمال ولی عصر، شد از باطن آشکار
یکی مطلع سرور، یکی مجمعی ز نور
یکی مظهر خدای، یکی غیب کردگار
شهنشاه دین‌پناه، امیر ملک سپاه
خدایو فلک‌جناب، ولی جهان مدار

یکی زو است با رواج، یکی زو است با شرف
 یکی زو است مرتفع، یکی زو است پایدار
 سپهر جلال و مجد، جهان کمال و فضل
 مقرر صفا و نجات، شه عدلت دثار
 یکی را به او قوام، یکی را از او ظهور
 یکی زو، در ازدیاد، یکی زو، در انتشار
 به درگاه او کند، به خاک درش نهد
 فلک عرض انکسار، ملک روی افتقار
 یکی عرش کبریا، یکی آب زندگی
 یکی را شتاب از او، یکی را از او قرار
 اگر فیض اقدسش، کند طبع را مدد
 ز مدحش به عالمی، کند «صافی» افتخار
 یکی رحمت خدای، یکی مخزن درر
 یکی ذکر قدسیان، یکی غیب جان نثار
 پر از جور شد زمین، ز اسلام شد نشان
 قاین الامام این، که از حد شد انتظار
 یکی گشته منقلب، یکی رفته از میان
 یکی روی در حجاب، یکی دل کند فگار.^۱

فصل پانزدهم

نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم

۱ / ۱۵

امام خمینی^۱

مصدرِ هر هشت گردون، مبدأ هر هفت اختر

خالق هر شش جهت، نور دل هر پنج مصدر

والی هر چار عنصر، حکمران هر سه دفتر

پادشاه هر دو عالم، حجّت یکتای اکبر

آن که جودش، شهره‌ٔ نه آسمان بل^۲ لامکان شد

مصطفی سیرت، علی فر، فاطمه عصمت، حسن خو

هم حسین قدرت، علی زهد و محمد علم و مهر و

شاه جعفر فیض و کاظم حلم و هشتم قبله گیسو

هم تقی تقوا، تقی بخشایش و هم عسکری مو

مهدی قائم که در وی جمع، اوصاف شهبان شد

۱. سید روح الله مصطفوی موسوی خمینی، مشهور به امام خمینی متولد ۱۲۸۱ ش و متوفای ۱۳ خرداد

۱۳۶۸ ش، فقیه، عارف، فیلسوف و مرجع تقلید شیعه، رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران و بنیان گذار نظام

جمهوری اسلامی بود. تخلص شعری اش «هندی» بوده است.

۲. بل: بلکه.

پادشاه عسکری طلعت تنقی حشمت تنقی فر
 یوالحسن فرمان و موسی قدرت و تقدیر جعفر
 علم باقر زهد سجّاد و حسینی تاج و افسر
 مجتبی حکم و رضیه عصمت و صولت چو حیدر
 مصطفی اوصاف و مجلای خداوند جهان شد
 جلوه ذاتش به قدرت، تالی فیض مقدّس
 فیض بی حدش به بخشش، ثانی مجلای اقدس
 نورش از «گن» کرد برپا هشت گردون مُقرنس
 نطق من هر جا چو شمشیر است و در وصف شه آخرس^۱
 لیک پای عقل در وصف وی اندر گل، نهان شد
 دست تقدیرش به نیرو، جلوه عقل مجرّد
 آیینه انوار داور، مظهر اوصاف احمد
 حکم و فرمانش مُحکّم، امر و گفتارش مسدّد
 در خصایل، ثانی اثین ابوالقاسم محمد
 آن که از یزدان خدا، بر جمله پیدا و نهان شد
 روزگارش گرچه از پیشینیان بودی مؤخر
 لیک از آدم بود فرمانش تا عیسی مقرر
 از فراز توده غبراء تا گردون احضر
 وز طراز قبه ناسوت تا لاهوت یکسر
 بنده فرمانبرش گردید و عبد آستان شد...
 تا ولایت بر ولی عصر می باشد مقرر
 تا نبوت را محمد، تا خلافت راست حیدر

تا که شعر «هندی» است از شهد چون قند مکرر

پوست زندان، رگ‌سنان و مژه‌پیکان، موی‌نشترا^۱

باد آن کس را که خصم جاه تو، از انس و جان شد!^۲

و نیز از اوست:

ای که بی نور چمالت نیست عالم را فروغی

تا به کی در ظلّ امر غیبت کبرا، نهانی

پرده بردار از رخ و ما مردگان را جان ببخشا

ای که قلب عالم امکانی و جان جهانی

تا به کی این کافران نوشند خون اهل ایمان

چند این گرگان کنند این گوسفندان را شبانی

تا به کی این ناکسان باشند بر ما حکمرانان

تا کی این دزدان کنند این بی‌کسان را پاسبانی

تا به کی بر ما روا باشد جفای انگلیسی

آن که در ظلم و ستم، فرد است و او را نیست ثانی

آن که از حرصش، نصیب عالمی شد تنگ‌دستی

آن که بر آیات حق رفت از خطایش آنچه دانی

خوار کن - شاهها - تو او را در جهان تا صبح محشر

آن که می‌زد در بسیط ارض، کوس کامرانی

تا بدانند از خداوند جهان، این دادخواهی

تا ببینند از شه‌اسلامیان، این حکمرانی

۱. خوشه‌هایی طلایی: ص ۴۴۱.

۲. دیوان امام، ص ۳۰۸.

حوزه علمیه قم در علم فرما به عالم

تا کند فلک نجات مسلمین را پادبانی.^۱

و نیز از اوست:

از غم دوست، در این می‌گده فریاد کشم

داد رس نیست که در هجر رخس داد کشم

داد و بیداد که در محفل ما رندی نیست

که برش شکوه برم، داد ز بیداد کشم

شادیم داد، غمم داد و جفا داد و وفا

با صفا منت آن را که به من داد، کشم

عاشقم، عاشق روی تو، نه چیز دیگری

ببار هجران و وصلت به دل شاد کشم

در غمت - ای گل وحشی من، ای خسرو من -

جور مجنون برم، تیشه فرهاد کشم

مردم از زندگی بی تو که با من هستی

طرفه سرّی است که باید بر استاد کشم

سال‌ها می‌گذرد، حادثه‌ها می‌آید

انتظار فرج از نسیم خرداد کشم.^۲

۱. دیوان امام: ص ۲۹۹.

۲. دیوان امام: ص ۱۷۹.

۲/۱۵

آیه الله سید علی خامنه‌ای^۱

دل راز بیخودی سر از خود رمیدن است
جان را هوای از قفس تن، پریدن است
از بیم مرگ نیست که سر داده‌ام فغان
بانگ جرس ز شوق به منزل رسیدن است
دستم نمی‌رسد که دل از سینه برکنم
باری علاج شوق، گریبان دریدن است
شامم سیه‌تر است ز گیسوی سرکشت
خورشید من بر آی که وقت دمیدن است
سوی تو ای خلاصه گلزار زندگی
مرغ نگه در آرزوی پر کشیدن است
بگرفته آب و رنگ ز فیض حضور تو
هر گل در این چمن که سزاوار دیدن است
با اهل درد، شرح غم خود نمی‌کنم
تقدیر قصه دل من، ناشنیدن است
آن را که لب به جام هوس گشت آشنا
روزی «امین» سزالب حیرت گزیدن است.^۲

۱. حضرت آیه الله حاج سید علی حسینی خامنه‌ای، خلف صالح امام خمینی متولد ۱۳۱۸ش در شهر مقدس مشهد، رهبر نظام جمهوری اسلامی ایران. تخلص شعری ایشان «امین» است.

۲. یار غایب از نظر: ص ۲۹.

۳ / ۱۵

آیه الله حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی^۱

یا امام العَصر یا کَهفَ الأمان	یا جمال الکوْن یا قَطبَ الرُّمان
ای ز فیضت ما سِو الله برقرار	وی ظفیل هستی ات کوْن و مکان
ای سپهر عدل و مصباحِ یقین	وی جنابت قبیلۀ کَر و بیان
بسنده درگاه تو افلاکیان	ریزه خوار خوانِ تو پیر و جوان
ای نگهدارنده دین خدا	وی پناه و مُنجی مستضعفان
صبر ما زین شام هجران شد تمام	رفت از کف طاقت و تاب و توان
الفراقُ الفراقُ الفراقُ	الأمانُ الأمانُ الأمانُ
لا تدعنا فی النوائب الغیاب	ادرک العبد الضعیف المستهان
حسبتُ اللّهی و مصباحِ هدی	ز امر یزدانی به عالم حکمران
آن که سر بگذاشت بر خاکِ درت	خاکِ درگاهش بود رشکِ جنان
لا ینال الجنة الا من ینکون	شیعة المهدی امام انس و جان
من تو را تا جُستهام حق جُستهام	ای سلیلِ خاتم پیغمبران
هر که سر برتافت از درگاه تو	گشت محکوم عذاب جاودان
در جلال و قدر تو حیران عقول	در بیان مدح تو الکن زبان
یا امینَ الله عَجَل فی الظهور	وانصُر الإسلام بالنصر العیان
اوقیتاده دین و احکام خدا	شرح و تفسیرش به رأی جاهلان
در نظامات و هدایت‌های شرع	بناب تحریف آمده اندر میان
ریشه بسیداد و نامردی بزن	پرز انصاف و عدالت کن جهان

۱. از مراجع تقلید معاصر شیعه، متولد ۱۲۳۷ قمری. گفتنی است این آیات به ترتیب با حروف «یا ایها صالح المهدی ادرکنی» آغاز می‌شود.

کاخ استکباریان کن منهدم
 نام امریکا و روس بلشویک
 یا ولیّ الله «لطیفی» را مخواه
 سرنگون کن رایت و هابیان
 مسح کن با سایر بیگانگان
 بیش از این اندر فراق خسته جان.^۱

۴/۱۵

آیه الله وحید خراسانی^۲

تویی پشت و پناه اهل عالم	تویی تاج سر اولاد آدم
تویی چشم و چراغ آفرینش	به تو خرم بهار دین و دانش
تو معصوم از هوا و از خطایی	امین الله در ارض و سیمایی
تویی گنجینه اسرار توحید	تویی بالاتر از تعریف و تمجید
تو سر مستتر کبریایی	تو فیض مستمر بر من و مایی
منیر الحق مجلی الظلمتی تو	لسان الصّدق و علم و حکمتی تو
تو خیر من تقمّص و ارتدایی	ضیاء و نور ابصار الوری
چو نور الله لا یطفی تو هستی	شدی خورشید عالمتاب هستی
تو که عالم به علم لا یبیدی	بحق حق که تو حق جدیدی
به این منصب خدایت کرد منصوب	شدی عدل مجسم علم مصبوب
فروغ روی تو بدر التمام است	ظهور نور تو شمس الظلام است
تو هستی سیف شاهر نور زاه	شد علم و قدرت حق در تو ظاهر
تو هستی قائم آل محمد	قیامت رمز ظلّ الله ممتد
رخ او شمع جمع آل یس	تجلّی خدا در طور سینین

۱. سایت خبرگزاری ابنا.

۲. آیه الله حسین وحید خراسانی، زاده ۱۳۰۰ ش در نیشابور، از مزاجع تقلید معاصر شیعه است.

امسید اولین و آخرین است   نبوید انبیا و مرسلین است.^۱

۵/۱۵

آیه‌الله ناصر مکارم شیرازی^۲

من از آن روز که بشناختمت	یک نگه کردم و دل بساختمت
کسمر بندگی‌ات را بستم	به صف چاکری‌ات پیوستم
تو همان عیسی روح‌اللهی	وارث صدق کلیم‌اللهی
آدم و نوح نبی‌اللهی	بهترین پسر خلیل‌اللهی
تو محمد، تو حسین و حسنی	یادگار و خلف‌بوی‌الحسنی
صدف کون و مکان را گهری	از همه پاک‌دلان پاک‌تری
بهر دیدار تو در تباب و تبیم	سخت سودایی آن خال لبم
در رهت خیل شهیدان تا چند؟	دوستان بی‌سر و سامان تا چند؟
در سسماوات هدایت قمری	تو ز خوبان جهان خوب‌تری. ^۳

۶/۱۵

رضا اسماعیلی^۴

من روز و شب، ظهور تو را آه می‌کشم

در آسمان، عبور تو را آه می‌کشم

۱. سایت خبرگزاری اهل بیت (ع).

۲. آیه‌الله ناصر مکارم شیرازی، متولد ۱۳۰۵ش در شهر شیراز، فقیه و مرجع تقلید در قم، تفسیر نمونه و ده‌ها کتاب دیگر از تألیفات وی است.

۳. جوشده‌های طلایی: ص ۴۲۲-۴۲۳.

۴. رضا اسماعیلی، زاده سال ۱۳۳۹ش در تهران است و برگزیده بسیاری از جشنواره‌ها و کنگره‌های ادبی کشور. وی در سه دهه گذشته، علاوه بر سرایش شعر، تحقیق، تألیف و فعالیت‌های مطبوعاتی، مسئولیت‌های دیگری نیز داشته است.

می‌پرسمت ز روز و بیابان و کوه و دشت
من پاسخ ظهور تو را آه می‌کشم
پیداتری از آن که ببینم تو را به چشم
در محضرت، حضور تو را آه می‌کشم
می‌خوانمت به نام و نمی‌دانمت هنوز
من فرصت مرور تو را آه می‌کشم
گاهی غم فراق تو را گریه می‌کنم
گاهی وصال دور تو را آه می‌کشم
وقتی نمی‌رسم به خیال وصال تو
من هم دل صبور تو را آه می‌کشم
از این فصول پُر ز حقارت دلم گرفت
من فضل پُر غرور تو را آه می‌کشم
موجود عشق! مهر جهانتاب آخرین
بر من بتاب، نور تو را آه می‌کشم^۱

۷/۱۵

قیصر امین پور^۲

طلوع می‌کند آن آفتاب پنهانی

ز سمت مشرق جغرافیای عرفانی

۱. بار غایب از نظر: ص ۳۴۰.

۲. قیصر امین پور، شاعر، ادیب و فارسی‌پژوه متولد ۱۳۳۸ش و متوفی ۱۳۸۶ش برنده تندیس مرغ آمین ۱۳۶۸ش، برنده تندیس ماه طلایی و برگزیده شعر کودک و نوجوان در بیست سال انقلاب است.

دوباره پلک دلم می‌پرد، نشانه چیست؟

شنیده‌ام که می‌آید کسی به مهمانی

کسی که سبزتر است از هزار بار بهار

کسی شگفت کسی، آن چنان که می‌دانی

کسی که نقطه آغاز هر چه پرواز است

تویی که در سفر عشق، خط پایانی

تویی بهانه آن ابرها که می‌گیرند

بیا که صاف شود این هوای بارانی

تو از حوالی اقلیم هر کجا آباد

بیا که می‌رود این شهر، روبه ویرانی

کنار نام تو لنگر گرفت کشتی عشق

بیا که یاد تو آرامشی است توفانی^۱

۸ / ۱۵

عباس براتی پور^۲

چه زیباست روی تو در خواب دیدن

فسر و نگاه تو در آب دیدن

چه زیباست رخسار خورشیدی تو

پس از پرده‌داری مهتاب دیدن

۱. یار غایب از نظر: ص ۲۲۸

۲. عباس براتی پور، شاعر پیشکسوت انقلاب اسلامی در سال ۱۳۲۲ شم در تهران متولد شد. مجموعه شعر وی با عنوان بهت نگاه منتشر شده است.

چه زیباست در چشمه نور، چشمت
شکوفایی روشن ناب دیدن
چه زیباست دور از شکوه حضورت
نگاه تو در چشم احباب دیدن
چه زیباست تصویر روحانی تو
به یکباره در پیکر قاب دیدن
چه زیباست در خلوت دل نشستن
جمال تو دور از تب و تاب دیدن
چه زیباست در جستجوی عطشناک
لب عاشقان تو سیراب دیدن
چه زیباست در چشم دریایی تو
نگاه خروشان گرداب دیدن
چه زیباست در اقتدای نمازم
تورا در تجلای محراب دیدن
چه زیباست گر پا گذاری به چشم
نشستن کناری و سیلاب دیدن^۱

۹ / ۱۵

سید علی اکبر تقویان^۲

دیده‌ها مان منتظر بر راه   چشم‌ها مان منتظر بر در
تا رسید آن تک‌سوار از راه   تا بیاید انتظار آخر

۱. خوشه‌های طلائی: ص ۱۷۷.

۲. سید علی اکبر تقویان، شاعر و عضو انجمن شاعران انقلاب اسلامی است.

تا بیاید از سقر آن ماه
 غصه ایام هجران را
 تا بیاید آن که چشمانش
 تا بیاید آن که دستانش
 تا بیاید آن که از رویش
 جرعه‌ای از جام لبخندش
 سرزمین خشک دل‌هامان
 انتظار دیدن رویش
 می‌دهی آیا جوابم را
 کی به پایان می‌رسی دیگر
 آه ای خورشید نورافشان!
 جانمان در فرقت رویت
 کسی برای دیدن رویت
 بآلب خندان به هم گویند
 ای مسافر چند در راهی؟
 کی به پایان می‌رسد این راه؟
 پیروان جمله ادیان
 تا که در پایت گل افشانند
 کسی به روی چشم‌های ما
 در زمین سرد دل‌هامان
 روزهای عمر ما بگذشت
 در فراق دیدنت هر شب
 جمعه‌ها هی آمد و هی رفت

تا کنند روشن شب دیخور
 او ز دل‌هامان بریزد دور
 بساغ نرگس زار ایمان است
 سرزمین سبز عرفان است
 خنوشه خورشید می‌بارد
 در دل ما، نور می‌کارد
 تشنه دیدار باران است
 آرزوی جمله یاران است
 انتظار، ای واژه جانکاه؟
 کی نمایان می‌شود آن ماه؟
 تا طلوعت چند شب مانده؟
 در هجوم تاب و تب مانده
 مردمان صف می‌کشند ای دوست؟
 آن که غایب بود و آمد، اوست
 چند بساید منتظر باشیم؟
 کی به پایت نقل می‌پاشیم؟
 چشم بر راه انید بازایی
 بر اساس رسم شیدایی
 هاله‌ای از نور می‌پاشی؟
 بذر شوق و شور می‌پاشی؟
 سال‌های عمر، آخر شد
 چشم‌ها با اشک خوگر شد
 باز هم ما منتظر ماندیم

باز هم گفتیم می‌آید   شعر وصل دوست را خواندیم
باز هم می‌گویم این را من   می‌رسی یک روز بیازانی
وین دل مشتاق من آن روز   می‌شود گرم غزل خوانی
در رکابت می‌شوم حاضر   یک غزل پرشور می‌خوانم
یک غزل از جنس چشمانت   یک غزل از نور می‌خوانم
اینک اما، تا بیایی من   جامه‌ای از صبر می‌پوشم
از سبوی سبز چشمانت   بیاده امید می‌نوشم
تا چراغ پیه‌سوز عمر   در شب این خانه می‌سوزد
آتش عشق تو را در دل   این دل عاشق می‌افروزد
شاید آن روزی که می‌آیی   من دگر با خاک همسازم
خاک پایت را به زیر خاک   تیوتیای چشم خود سازم^۱

۱۰ / ۱۵

حبیب چایچیان^۲

عکس تو را به صفحه پندار می‌کشم
عمری بود که حسرت دیدار می‌کشم
پر صفحه سنیه خیالم جمال توست
یام ماه را به لوح شب تار می‌کشم

۱. سرود جاودانی، ص ۵۹.

۲. حبیب چایچیان، متخلص به «جسان»، شاعر و مداح اهل بیت، متولد سال ۱۳۰۲ ش در تبریز است. از جمله آثار به چاپ رسیده وی گل‌های پرپر و ای اشک‌ها بریزید و دیوان اشعار وی است.

تا نقش بارگاه تو افتد به دیده‌ام
گردن به حسرت از پس دیوار می‌کشم
با هر نفس که می‌گذرد در فراق تو
آه از خلال سینه تبار می‌کشم
جویم اگر به رهگذری، خاک پای تو
چون سرمه‌ای به دیده خون‌بار می‌کشم
لذت برم به راه تو ای گل ز نیش‌ها
نوش است اگر که منت صد خار می‌کشم
صحبت بدون یاد تو لذت نمی‌دهد
زین روی، پاژ مجلس اغیار می‌کشم
یک بار اگر نگاه محبت به من کنی
فریاد شوق از دل، صد بار می‌کشم
بودم پی‌گناه و تو چون سایه بر سرم
عمری بود خجالت این کار می‌کشم
جای گنه به دوش دلم کی بود «حسان»
تا بار حسرت و غم دلدار می‌کشم^۱

۱۱ / ۱۵

سید حسن حسینی^۲

صبحی دگر می‌آید، ای شب‌زنده‌داران!
از قلله‌های پسر غبار روزگاران

۱. یار غایب از نظر: ص ۷۳.

۲. دکتر سید حسن حسینی، شاعر و محقق، متولد سال ۱۳۳۵ ش در تهران و متوفای سال ۱۳۸۳ ش است.

از بیکران سبز اقیانوس غیبت
می‌آید او تا ساحل چشم‌انتظاران
آید به گوش از آسمان: این است مهدی!
خیزد خروش از تشنگان: این است باران!
با تیغ آتش می‌درد آن وارث نور
در انتهای شب، گلوی نابه‌کاران
از بیشه‌زار عطرهای تازه آید
چون سرخ گل بر اسپ رهوار بهاران
آهنگ میدان تا کند او، باز مانند
در گرد راهش مرکب چابک‌سواران
آینه‌آیین حق، ای صبح موعودا
ماییم سیمای تو را آینه‌داران
دیگر قرار بی‌تو ماندن نیست در دل
کی می‌شود روشن به رویت چشم یاران؟^۱

۱۲/۱۵

حمید سبزواری^۲

با یادت - ای سپیده - چه شب‌ها که داشتیم
در باغت - ای امید - چه گل‌ها که کاشتیم

۱. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی، ص ۳۹۶.

۲. حمید سبزواری، زاده سال ۱۳۰۴ش در سبزواری است. وی شاعر اشعار مختلف حماسی، عراقی، اغم از قصیده، غزل، دوبیتی، رباعی و شعر نو است. وی اولین شاعری است که کتاب شعرش با عنوان سرود درد در سال ۱۳۷۵ش، کتاب سال جمهوری اسلامی شناخته شد.

عمری در آرزوی تو بودیم و پیر شد
آن طفل انتظار که بر در گذاشتیم
بر دفتر زمانه، به عنوان خاطرات
هر صفحه را به خون شهیدی نگاشتیم
از تیغ حوادث چه سرها که شد به باد
هر جا به یاد قامت تو قد فراشتیم
می‌آیی ای عزیز سفر کرده، ای دریغ
شایسته نگاه تو چشمی نداشتیم
زادیم بنا ولای تو، مُردیم با غمت
میراث آرزو به جوانان گذاشتیم.^۱

۱۳/۱۵

محمود شاهرخی زاده ۲

شکفت غنچه و بنشست گل به بار، بیا
دمید لاله و سُوری زهر کنار، بیا
بهار آمد و نشکفت باغ خاطر ما
تو ای روان سحر، روح نوبهار، بیا

۱. یار غایب از نظر: ص ۳۲۹.

۲. محمود شاهرخی زاده سال ۱۳۰۶ ش. در بیم از توابع استان کرمان، متخلص به «جذبده» از چهره‌های ماندگار
عرضه شعر در دومین همایش چهره‌های ماندگار سال ۱۳۸۱ است. بسیاری از شعرهای خود را با موضوعات
عرفانی، انقلابی و دفاع مقدس سروده است. وی در سال ۱۳۸۸ ش در ۸۲ سالگی در تهران درگذشت. بخشی
از آثار محمود شاهرخی عبارت‌اند از: در غبار کاروان، مجموعه شعر.

مگر چه مایه بود صبر، عاشقان تو را؟

ز حد گذشت دگر رنج انتظار، بیا

ز هر کرانه شقایق دمیده از دل خاک

پی تسلی دل‌های داغدار، بیا

ز عاشقان بلاکش، نظر دریغ مدار

فروغ دیده نرگس! به لاله زار، بیا

ز منجنیق فلک، سنگ فتنه می‌بارد

مباد آنکه فرو ریزد این حصار، بیا

یکی به مجمع رندان پاکباز نگر

دمی به حلقه مردان طرفه کار، بیا

به سوی غاشیه‌داران، امیر عشق، ببین

به کوی نادره کاران روزگار، بیا

چه نقش‌ها که نبشتند بر صحیفه دهر

ز خونشان شده روی شفق نگار، بیا

طلایه‌دار تو آند این مبشران ظهور

به پاس خاطر این قوم حق‌گزار، بیا

در این گویر که سوزان بود روان سراب

تو ای سحاب کرم، ابر فیض بار! بیا

زدست برد مرا شور عشق و «جذبه» شوق

قرار خاطر محزون بی‌قرار، بیا!

۱۴/۱۵

نعمت‌الله شمس‌پور^۱

از پشت دیوار قرون یک روز، مردی می‌آید از خدا سرشار
 با کوله‌باری از شقایق پُر، با هیبتی از کربلا سرشار
 صداها چو داوود نبی مستند، از عطر آواز نگاه او
 با او، تمام این سکوتستان، می‌گردد از شعر خدا سرشار
 می‌آید و فوج کبوترها، از چشم‌هایش پال می‌گیرند
 خواهد شد آری، آسمان آن روز، از وسعت پروازها سرشار
 فردا تمام خاک می‌بالد، بر وسعت آیینه‌های سبز
 فردا تمام خاک خواهد شد، از «نان و گل»، «نور و صدا» سرشار
 ای چشم‌های انتظار آلود، باید شکیب‌تر از این باشید
 وقتی که چشم مست آینه است، از انتظار بُهت‌زا، سرشار.^۲

۱۵/۱۵

محمدحسین بهجت شهریار^۳

دلم شکستی و جانم هنوز چشم به راهت
 شبی سیاهم و در آرزوی طلعت ماهت

۱. حجة الاسلام نعمت‌الله شمس‌پور، متخلص به فاکر.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۳۴۰، به نقل از: نعمت‌الله شمس‌پور (فاکر).

۳. سید محمدحسین بهجت تبریزی، فرزند حاج میرزا آقا خشکنایی، در سال ۱۲۸۵ ش، در تبریز به دنیا آمد. وی علوم مقدماتی را در همان شهر گذراند و در سال ۱۳۳۹ ق به تهران آمد و در دارالفنون در رشته طب به تحصیل پرداخت. پس از دو سال، تحصیل را رها کرد و در سال ۱۳۱۰ ش، به استخدام دولت درآمد. پس از چندی به نیشابور رفت و در بازگشت به تهران در بانک کشاورزی مشغول به کار شد. کلیات اشعار وی بیش از پانزده هزار بیت دارد. شاهکار شعر شهریار «حیدر بابا» است که به ترکی سروده است. وی در اواخر عمر به تبریز برگشت و در سال ۱۳۶۷ ش، در بیمارستان مهر تهران زندگی را بدرود گفت. جنازه او به تبریز منتقل و در مقبرة الشعراى تبریز دفن شد.

در انتظار تو چشم سپید گشت و غمی نیست
اگر قبول تو افتد فدای چشم سیاهت
ز گرد راه برون آکه پیر دست به دیوار
به اشک و آه یتیمان دویده بر سر راهت
بیا که این رمد چشم عاشقان تو - ای شاه -
نمی‌رمد مگر از توتیای گرد سیاهت
بیا که جز تو سزاوار این کلاه و کمر نیست
تویی که سوده کمر بند کهکشان کلاهت
جمال چون تو به چشم و نگاه پاک توان دید
به روی چون منی الحق دریغ چشم و نگاهت
در انتظار تو می‌میرم و در این دم آخر
دلم خوش است که دیدم به خواب گاه به گاهت
اگر به باغ تو گل بر دمید و من به دل خاک
اجازتی که سری پرکنم به جای گیاهت
تنور سینه ما را ای آسمان به حذر باش
که روی ماه سیه می‌کند به دوده آهت
کنون که می‌دمد از مغرب آفتاب نیابت
چه کوه‌های سلاطین که می‌شود پرکاهت
تویی که پشت و پناه جهادیان خدایی
که سر جهاد تویی و خداست پشت و پناهت
خدا و پال جوانی نهد به گردن پیری
تو «شهریار» خمیدی به زیر بار گناهت.^۱

۱۶ / ۱۵

عبدالعظیم صاعدی^۱

چو روح موج ز فریاد آب می آیی
بسوغ واقعه‌ای بی نقاب می آیی
غم بزرگ زمانه، سیاه کرده زمین
تو از تبار طلوعی، چه ناب می آیی
شکفته باد لبانت به شرح وسعت راز
کنون که دور قدح را جواب می آیی
چراغ لاله ز باران شود فروزان تر
طراوتی تو ز سمت سحاب می آیی
چه زخم‌ها که به نامت زدند بر تن عشق
بیا که با گل و شمع و کتاب می آیی.^۲

۱۷ / ۱۵

احمد غزیزی^۳

ای زمین، این مردگان را قبر کن
صبر کن وقت خروج آیه‌هاست
ای بشر تا قرن دیگر صبر کن
طفل نرگس، منتظر در سایه‌هاست
ازدهای خفته سرمایه را
می‌کشد او دیو آهن پایه را

۱. عبدالعظیم صاعدی، متولد ۱۳۲۴ش است. از جمله آثار او می‌توان به مجموعه شعر باغ پیراهن تو بود اشاره کرد.

۲. آفتاب انتظار: ص ۵۴.

۳. احمد غزیزی، زاده سال ۱۳۳۷ش در سریل ذهاب کرمانشاه، شاعر انقلاب و اهل بیت است. وی آثار شعر و نثر ادبی متنوع و متعددی دارد و از پانزدهم اسفند ۱۳۸۶ش تاکنون بر اثر اختلالات کلیوی، تحت مراقبت‌های ویژه است.

نسل تند از تبار خشم اوست
 او جهان را غرق شب‌نم می‌کند
 می‌کشد او ماده شمشیر را
 او ترازو را مجسم می‌کند
 نام او در گنج‌های گاتهاست
 می‌پذیرد گیله گمراه را
 مردگان را مژدگانی می‌دهد
 می‌دهد فرمان به زنبق‌های دور
 عنتر زنجیر را و او می‌کند
 ساکنان کاخ را سر می‌زند
 نیزه را پی می‌کند بر روی آسب
 او سفیر صلح و نور و پاکی است
 او رسول سوره‌ها در آیه‌هاست
 او جهان را غرق جیحون می‌کند
 می‌دهد فرمان به مأموران خار
 می‌دهد تعلیم گل را بو کنیم
 مردگان را در عدم، جان می‌دهد
 عصر او عصر نبوغ ریشه‌هاست
 قرن او قرن سلام و معبد است
 بغض قتل لاله‌ها در چشم اوست
 ابتلای سایه را کم می‌کند
 در زمین بوزینه تزویر را
 عمرو غاص سگه را خم می‌کند
 نام او در توری تورات‌هاست
 می‌گشاید باغ بسم الله را
 خیل پیران را جوانی می‌دهد
 تا زمین را پر کند از عطر نور
 دفن خنجر را تماشا می‌کند
 سگه‌ها را با ابوذر می‌زند
 شعله می‌افروز از آذر گشپ
 او وکیل ساکنان خاکی است
 امپراتور تمام سایه‌هاست
 دشتها را نخل و زیتون می‌کند
 مالیات گل بگیرند از بهار
 می‌زند دف تا که ما هوهو کنیم
 بردگان را تان و عرفان می‌دهد
 عصر پُر شب‌نم‌ترین اندیشه‌هاست
 عشق در دوران او صد در صد است.^۱

۱۸ / ۱۵

صبا فیروز کو بی

آتشی افتاده بر جانم، نمی‌دانم چرا
خسته و سر در گریبانم، نمی‌دانم چرا
روز و شب با یاد او در خلوت تنهایی‌ام
غم سرود دردمی خوانم، نمی‌دانم چرا
همچو مجنونی ز شوق دیدن دلدار خود
ساکن دشت و بیابانم، نمی‌دانم چرا
گر شبی آید به بالین من از راه وفا
همچنان محتاج درمانم، نمی‌دانم چرا
می‌نشیند مرغ دل پر شاخسار انتظار
تشنه دیدار جانانم، نمی‌دانم چرا
یوسف گم‌گشته را مانم ز دهر روزگار
گه به چاه و گه به زندانم، نمی‌دانم چرا
بی‌رخ زیبای او در بند غم زندانی‌ام
تا سحر از دیده گریانم، نمی‌دانم چرا
یاورم صحرا به صحرا همره باد صبا
یا که سرگردان و خیرانم، نمی‌دانم چرا
قطره‌ام گه در کنار برکه‌ای افتاده‌ام
گه چنان سیلی خروشانم، نمی‌دانم چرا
ناله از نای دل بشکسته می‌آید برون
روز و شب در آه و افغانم، نمی‌دانم چرا

راز خود را با شما این گونه می‌گوید «صبا»

آتشی افتاده بر جانم، نمی‌دانم چرا!^۱

۱۹ / ۱۵

علی‌رضا قزوه^۲

آه می‌کشم تو را، با تمام انتظار

پر شکوفه کن مرا، ای کرامت بهار

در رهت به انتظار، صف به صف نشسته‌اند

کاروانی از شهید، کاروانی از بهار

ای بهار مهربان، در مسیر کاروان

گل بیاش و گل بیاش، گل بکار و گل بکار

بر سرم نمی‌کشی، دست مهر اگر، مکش

تشنه محبت‌اند، لاله‌های داغدار

دسته‌دسته گم شدند، سهره‌های بی‌نشان

تشنه تشنه سوختند، نیخل‌های روزه‌دار

می‌رسد بهار و من، بی شکوفه‌ام هنوز

آفتاب من بتاب، مهربان من بیار!^۳

۱. یار غایب از نظر: ص ۸۲.

۲. علی‌رضا قزوه، زاده بهمن ۱۳۴۲ش در گرمسار، نویسنده و شاعر معاصر ایرانی است. قزوه از غزلسرایان معاصر به شمار می‌رود، و آثاری نیز در عرصه نثر و تحقیقات ادبی دارد.

۳. یار غایب از نظر: ص ۳۲۲.

۲۰ / ۱۵

عبدالجبار کاکایی^۱

ای آفتاب گمشده! امشب طلوع کن
 از مشرق تجلی مذهب، طلوع کن
 ای آخرین ستاره عاشق! چو آفتاب
 با بال‌های سوخته، یک شب طلوع کن
 کشند بی‌حضور تو جدت حسین را
 ای خطبه شهادت زینب! طلوع کن
 از هفت خط جام، عطش شعله می‌کشد
 با پاده‌های سرخ و لبالب طلوع کن
 پر شد زمین ز فتنه شیطان و آل او
 بر سفلگان پست مُدَبِّدِ طلوع کن
 امشب، غروب بوی غربی نمی‌دهد
 ای آفتاب گمشده! امشب طلوع کن.^۲

۲۱ / ۱۵

محمد علی مجاهدی^۳

ستاره باز به دامن شب دوید، بیا
 سرشک شوق ز چشمان شب چکید، بیا
 فروغ نقره‌ای مه به گرد خیمه شب
 کشید هاله‌ای از پرتو امید، بیا
 نیامدی که شفق دامنی پر از خون داشت
 کنون که دست فلق، جیب شب درید، بیا

۱. عبدالجبار کاکایی، متولد سال ۱۳۴۲ش در ایلام است. از کاکایی، مقالات و نقدهای فراوانی پیرامون شعر این روزگار در مطبوعات درج شده است. وی ترانه‌سرایی برجسته است.
 ۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۴۱۰.
 ۳. محمد علی مجاهدی، متخلص به پروانه، متولد سال ۱۳۲۳ش در قم از شاعران معاصر است. وی مدیر انجمن شعر و قصه استان قم نیز هست. از آثار او یاس کیودو و خوشه‌های طلایی است.

ستاره سحری کورسوزنان از دور

گشود پشجره صبح و آرمید، بیا

ستاره، چشم به راه تو ماند تا دم صبح

سحر دمید و شد از دیده ناپدید، بیا

عروس، چرخ حریر فروغ خود برچید

أفق دوباره بساط سپیده چید، بیا

بیا که قافله شب ازین دیار گذشت

سپیده سرزد و مهر از افق دمید، بیا

نیامدی که دل من حدیث شب می‌گفت

کنون که قصه به پایان خود رسید، بیا

به رَغم فتنه بیدار و بخت خواب‌آلود

تو را به خواب توان دید و سیر دید، بیا

بیا که گوش دل من به کوچه کوچه شوق

صدای پای تو را بارها شنید، بیا

بیا که سیر غزالان دشت خاطره‌ها

هزار شور غزل در من آفرید، بیا

بیا، بیا که دل بی‌قرار «پروانه»

به شوق روی تو از دیده سرکشید، بیا

۲۲ / ۱۵

نصرت‌الله مردانی^۱

صدای ستم سمنند سپیده می‌آید

یلی که سینه‌ی ظلمت دریده، می‌آید

گرفته پیرق تابان عشق را بر دوش

کسی که دوش به دوش سپیده می‌آید

طلوع برکه‌ی خورشید تابناک دل است

ستاره‌ای که از آفاق دیده می‌آید

بهار آمده با کاروان لاله به باغ

ز دشت ژاله، گل نمودمیده می‌آید

به سوی قلّه‌ی بی‌انتهای بیداری

پرنده‌ای که به خون پرکشیده می‌آید

در آن کران که بود خون عاشقان، جوشان

شهادت عشق سر از تن بریده می‌آید

به پاسداری آیین آسمانی ما

گزیده‌ای که خدا برگزیده می‌آید.^۲

۱. نصرت‌الله مردانی در سال ۱۳۲۶ش در کازرون به دنیا آمد. مردانی را می‌توان شاعر انقلاب نامید؛ چرا که تمامی کتاب‌های شعرش در باره مفاهیم انقلاب و مذهب، دفاع مقدس است. کتاب خون‌نامه‌ی وی در سال ۱۳۸۲ش به عنوان کتاب سال معرفی شد و از وی به عنوان چهره‌ی ماندگار نیز تقدیر به عمل آمد. از مردانی، آثار دیگری نیز باقی ماند. وی در سال ۱۳۸۲ش در کربلا در ۵۶ سالگی پس از یک دوره بیماری طولانی، درگذشت.

۲. یار غایب از نظر: ص ۲۰۱.

۲۳ / ۱۵

سهیل محمودی^۱

من تو را خوب - ای رهگذر - می‌شناسم

من تو را خوب - ای خوب‌تر - می‌شناسم

تو، عمیق و بلندی، تو دریا و کوهی

این دو را خوب با یک نظر، می‌شناسم

تو، طنین صدای طربناک آبی

من تو را یا دلی شعله‌ور می‌شناسم

تو زهائی، نوید سحرگاه عیدی

من تو را - ای نسیم سحر - می‌شناسم

آن درختی که در آسمان شاخه دارد

من تو را با همه برگ و بر می‌شناسم

من تو را - ای نگاهت در آفاق جاری -

من تو را خوب - ای منتظر - می‌شناسم

در مجال غزل، از تو گفتن نگنجد

من تو را ورنه زین بیشتر می‌شناسم^۲

۱. سید حسن ثابت محمودی (سهیل)، متولد سال ۱۳۳۹ش، شاعر، نویسنده و مجری ایرانی است.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۲۴۲. به نقل از آه عاشقان در انتظار موعود: ص ۳۰ و ۳۱.

۲۴/۱۵
مشق کاشانی^۱

مردم دیده، به هر سو نگران اند هنوز
چشم در راه تو، صاحب نظران اند هنوز
لاله‌ها، شعله کش از سینه داغند به دشت
در غمت، همدم آتش جگران اند هنوز
از سرایرده غیبت خیری باز فرست
که خبر یافتگان، بسیخبران اند هنوز
آتشی را بزن آبی به رخ سوختگان
که صدف سوز جهان، بد گهران اند هنوز
«پرده بزدار که بیگانه نیستند آن روی»
غافل از آینه، این بی‌بصران اند هنوز
رهروان در سقر بادیه خیران تو اند
با تو آن عهد که بستند، بر آن اند هنوز
دزه‌ها، در طلب طلعت رویت، با مهر
همعنان تاخته، چون نو سفران اند هنوز
سحر آموختگان اند، که با رایت صبح
مشعل افروز شب بی‌سحران اند هنوز
طاقت از دست شد، ای مردمک دیده، دمی
پرده بگشای، که مردم نگران اند هنوز.^۲

۱. عیاش کی منش، مشهور به مشق کاشانی متولد ۱۳۰۴ در کاشان شاعری است که ریاست هیأت مدیره انجمن شاعران ایران را به عهده دارد.

۲. خوشه‌های طلائی: ص ۱۵۱.

۲۵ / ۱۵

علی معلم^۱

قسم به عصر، که پیوسته پوی آواره است
که بر بساط زمین، آدمی زیانکاره است
جز آن قبیله که پیوسته ثولا یند
نخفته‌اند و میان بسته‌اند و با مایند
شب از حسیض نهران سوی اوج می آیند
چو وقت وقت رسد، فوج فوج می آیند
قسم به صبر و صفاشان، به رایشان سوگند
به هیمنه نفس اسپ‌هایشان سوگند
که گرد ظلمت شب را به باره می شویند
به خون تازه زمین را دوباره می شویند.^۲

۲۶ / ۱۵

سلیمان هراتی^۳

کاشکی زخم تو در جان داشتم   پای در کوه و بیابان داشتم
تا بیویم وسعت عشق تو را   مرکبی از نسل توفان داشتم
دیدن روی تو آسان نیست آه   کاشکی من داغ هجران داشتم

۱. علی معلم دامغانی، متولد سال ۱۲۳۰ش در دامغان است. وی در سال ۱۲۸۰ش درتخسین همایش چهره‌های ماندگار، به عنوان چهره ماندگار در عرصه شعر و ادب فارسی برگزیده شد.

۲. بار غایب از نظر: ص ۲۹۳.

۳. سلیمان هراتی، متولد سال ۱۲۳۸ش در روستای مرزدشت تنکابن مازندران در خانواده‌ای مذهبی متولد شد. وی جزو پانزده شاعر برگزیده بیست سال شعر جنگ است که در سال ۱۲۷۹ش معرفی شدند. سلیمان هراتی در آبان سال ۱۲۶۵ش بر اثر تصادف، جان باخت.

آه از پاییز سرد، ای کاش من
تا بیفشانم به پایت سر به سر
از تو باغی در بهاران داشتم
کاشکی جان فراوان داشتم
بعد از آن مثل شقایق‌های سرخ
یک غزل بس نیست هجران تو را
و نیز از اوست:

ما بی تو - تا دنیاست - دریایی نداریم
چون سنگ خاموشیم و غوغایی نداریم
ای سایه‌سار ظهر گرم بی‌ترحم
جز سایه‌دستان تو جایی نداریم
تو آبروی خاکی و حیثیت آب
دریا تویی، ما جز تو دریایی نداریم
وقتی عطش می‌بارد از ابر سترون
جز نام آبی تو، آوایی نداریم
شمشیرها را گویند از سر بغض
از عشق، ما جز این تمثایی نداریم.^۲

۲۷ / ۱۵

سیمین دخت وحیدی^۳

تو آبی‌تر از آسمانی، تو را دوست دارم
گل آویز این بوستانی، تو را دوست دارم
چو عطر هوسناک گل‌های وحشی در این دشت
همیشه روانی، روانی، تو را دوست دارم
تو با لحظه‌های قشنگ سحر می‌زنی موج
به دریایی از زندگانی، تو را دوست دارم

۱. بار غایب از نظر: ص ۳۷.

۲. سیمای مهدی موعود در آئینه شعر فارسی: ص ۳۹۶.

۳. شاعر معاصر و نامداری ایران اسلامی، متولد ۱۳۱۲ (ش) در شهرستان جهرم.

از آن سوی دیوارهای بلند جنوبی
مراهمدل و همزبانی، تو را دوست دارم
دعایم کنم تا بیایی به ویرانه من
گل مهربانی نشانی، تو را دوست دارم
همین قدر می‌دانم از تو که مانند خورشید
جلودار این کاروانی، تو را دوست دارم
تو زیباترین‌های احساس را می‌شناسی
تو این باغ را باغبانی، تو را دوست دارم
بهاری‌ترین صبح من ای طلوع درخشان
تو مثل خدا جانودانی، تو را دوست دارم^۱

بخش چهاردهم

کتاب‌شناسی مهدویت

- فصل یکم : مهدویت نجاری تا قرن دوازدهم
فصل دوم : مهدویت نجاری پس از قرن دوازدهم

درآمد

مسئله مهدویت، از آن رو که در سخنان پیامبر ﷺ و سپس امامان علیهم السلام به فراوانی مطرح شده و احادیث آن، حاوی مسائلی است که برخی، جزء دغدغه‌های بشر در تمام دوره‌های تاریخی‌اند (مانند عدالت‌خواهی و آینده بشر) و برخی حاوی مسائل فراطبیعی (مانند طول عمر و غیبت امام)، از قرون اولیه مورد توجه مسلمانان قرار گرفته است. گردآوری این احادیث در موضوعات مختلفی چون: المهدی، الغیبة، أشراف الساعة، دجال، الفتن و الملاحم، صاحب الزمان و آخر الزمان، مبنای تألیف رساله‌ها و کتب بسیار شده است.

به دقت می‌توان گفت که این مسئله، یکی از پُرنوشته‌ترین موضوعات اسلامی به شمار می‌رود و کتاب‌نامه‌ها و کتاب‌شناسی‌هایی^۲ که در نیم قرن اخیر نگارش شده،

۱. به قلم پژوهشگر ارجمند، حجة الاسلام والمسلمین مهدی مهریزی.

۲. در این جا به اجمال به معرفی کتاب‌شناسی‌های مستقل و ضمنی اشاره می‌کنیم:

۱. جواد علی (۱۹۰۷-۱۹۸۷ م) در سال ۱۹۳۹ م در رساله دکتری‌اش (ص ۱۸-۵۹) گزارشی از کتاب‌های نگارش شده درباره امام مهدی ارائه کرد و در آن ۱۶۱ اثر اعم از مخطوط، مفقود و چاپ شده از ۱۱۵ نویسنده را معرفی کرده. عنوان المهدی المنتظر عند الشيعة الاثني عشرية، جواد علی، بیروت: منشورات الجمل، ۲۰۰۷ م.

۲. مهدی منتظر را بهتر بشناسید، مهدی فقیه ایمانی. این کتاب از سوی مسجد الهادی اصفهان در سال ۱۳۸۴ ق چاپ شده است و ۱۳۸۹ اثر را معرفی کرده است.

۳. کتاب‌نامه امام مهدی علیهم السلام، تهران: انجمن حجّتیة، ۱۳۹۷ ق. در چاپ اول، ۳۱۳ کتاب معرفی شده و در چاپ

دوم، به معرفی ۳۵۵ کتاب پرداخته شده است.

۴. کتاب‌نامه امام مهدی (عج)، انجمن حجتیه مشهد، ۱۳۹۹ ق. در این کتاب، ۳۹۴ اثر معرفی شده است.

۵. در جستجوی قائم، سید مجید پورطباطبایی، قم: مسجد جمکران، ۱۳۷۰ ش. در این کتاب، ۱۸۵۰ اثر معرفی شده است.

۶. کتاب‌نامه امام مهدی (عج)، قم: پژوهشکده باقر العلوم، ۱۳۷۰ ش. در این کتاب‌نامه ۲۲۲ کتاب و مقاله معرفی شده است.

۷. معجم ما کتب عن الامام المهدي (عج)، عبدالجبار رفاعی. این اثر در ضمن کتاب معجم ما کتب عن الرسول واهل البيت به عنوان بخش چهاردهم (ج ۹ ص ۲۹۸ - ۷۷) در قم منتشر شده است. سال چاپ این کتاب ۱۳۷۱ ش / ۱۴۱۲ ق است و در آن ۱۱۱۴ کتاب و مقاله معرفی شده است.

۸. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج)، ۲ جلد، علی اکبر مهدی پور، قم: الهادی، ۱۳۷۵ ش / ۱۴۱۷ ق.

این اثر، کتاب‌شناسی توصیفی آثار خطی و چاپی در باره مهدویت، رجعت، اخبار آخر الزمان و فرقه‌های انحرافی مهدویت است. مؤلف، ۲۰۶۶ عنوان کتاب به زبان‌های عربی، فارسی، ترکی، تایلندی، فرانسه، اردو، انگلیسی، روسی و گجراتی در باره زندگی امام مهدی، غیبت کبری انتظار، ظهور حکومت امام، علائم قیام امام، تقد فرقه‌های انحرافی مهدویت، منظومه‌ها و دیوان‌های شعر در باره امام، نشانه‌های قیامت، رجعت امامان، احادیث مربوط به مهدویت، ادعیه و زیارات امام مهدی (عج)، بشارت‌های ادیان دیگر و کتاب‌شناسی‌های مهدویت را، به صورت توصیفی و مختصر معرفی کرده است. در بسیاری از آثار، تصویر جلد کتاب نیز در مقابل اثر، آمده است. ترتیب کتاب بر اساس الفبایی نام اثر است.

۹. محقق کتاب عقد الدرر فی أخبار المنتظر که کتابش در اردن به چاپ رسیده، در مقدمه تحقیق از ۳۴ نویسنده و آثارشان در زمینه مهدویت یاد می‌کند (عقد الدرر فی أخبار المنتظر: ص ۳۵ - ۳۲، مکتبه المنار، ۱۴۰۵ ق / ۱۹۹۵ م).

۱۰. نویسنده کتاب المهدی المنتظر فی ضوء الاحادیث والآثار الصحیحة، عبد الکریم عبد العظیم که کتابش در سال ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م منتشر شده، از ۴۲ نویسنده یاد می‌کند که در موضوع امام مهدی (عج) دست به تألیف زده‌اند. (المهدی المنتظر فی ضوء الاحادیث والآثار الصحیحة: ص ۱۴ - ۱۱۹، بیروت: دار ابن حزم، ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م).

۱۱. إقرأ حول المهدي، مهدی حسن غلاء الدین، بیروت: الدار الاسلامیة، ۱۹۹۹ م. نویسنده در این کتاب، ۷۴۴ اثر در حوزه مهدویت را معرفی کرده است.

۱۲. المهدی المنتظر فی روایات أهل السنة و الشیعة الإمامیة، عذاب محمود الجمش، عمان: دار الفتح للنشر و التوزیع، ۱۴۲۲ ق / ۲۰۰۱ م. نویسنده، فصل اول کتاب (ص ۱۷ - ۲۰۰) را به معرفی آثار مربوط به امام مهدی (عج) اختصاص داده است. وی آثار معرفی شده را در سه بخش: أهل سنت، شیعه و منتقدان آورده است. وی در حوزه أهل سنت، ۷۷ اثر اعم از مستقل و ضمنی (ضمنی ۴۶ + مستقل ۳۱) و در حوزه شیعه، ۲۷ اثر اعم

گواه گویای آن است. این نوشته، نگاهی اجمالی به این آثار دارد و گزارشی اجمالی از آنها ارائه می‌کند. پیش از ورود به بحث، یادآوری چند نکته لازم است: یک. در این نوشته، تنها به معرفی آثار مستقل پرداخته‌ایم و از معرفی آثاری که فقط بخشی از آنها به موضوع مهدویت اختصاص دارد - که کم هم نیستند - خودداری کرده‌ایم و گر نه اذعان داریم که اگر چنین آثاری (آثار ضمنی) به این کتاب‌شناسی اضافه گردند، آمار و ارقام، بسیار بیشتر از این خواهند بود. برای نمونه، بسیاری از منابع کهن حدیثی اهل سنت و نیز شیعه، بخشی را به این موضوع اختصاص داده‌اند که به مواردی اشاره می‌گردد.

۱. المصنّف، عبدالرزاق (م ۲۱۱ق)، باب المهدی: ج ۱۱، ص ۳۷۱؛

۱۲. از مستقل و ضمنی (ضمنی ۴ + مستقل ۲۳) و از آثار انتقادی نیز ۹ اثر (اهل سنت ۷ + شیعه ۲) را معرفی کرده است. نویسنده همچنین ده اثر در زمینه مهدی سوادانی و یک اثر از اسماعیلیه را در زمینه مهدویت معرفی کرده است و در پایان، ۲۳ کتاب را معرفی اجمالی کرده که نویسنده، آنها را ندیده است. وی در مجموع ۱۵۷ اثر را به صورت تفصیلی یا اجمالی معرفی کرده است.
۱۳. مرجع مهدویت، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود و پایگاه اطلاع‌رسانی سراسری اسلامی (پارسی) اسفند ۱۳۸۲، قم، ۶۴۶ ص، رحلی، فارسی.
- در این مجموعه، ۲۳۳۶ کتاب، مقاله و پایان‌نامه معرفی شده است. برای هر اثر، چکیده اجمالی نوشته شده و تنظیم کتاب بر اساس الفبایی نام مؤلفان است.
- نسخه بعدی این اثر با نام امام مهدی علیه السلام در آینه قلم در سال ۱۳۸۸ در دو جلد منتشر شد که منابع معرفی شده در آن بارشده یکصد و بیست درصد به ۷۵۵۰ منبع رسید.
۱۴. آقای مهدی غلامعلی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان بررسی مسأله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث که در سال ۱۳۸۸ شمسی در دانشکده علوم حدیث (قم) دفاع شده، فصل پنجم پایان‌نامه (ص ۱۸۱-۲۱۸) را با عنوان «غیبت‌نگاری تا قرن پنجم هجری» به معرفی آثار مربوط به غیبت اختصاص داده است و در آن از ۵۹ نویسنده و آثارشان یاد کرده است.
۱۵. «کتاب‌شناسی توصیفی حضرت امام مهدی علیه السلام»، حسینعلی عبداللّهی، نشریه انتظار، شماره پیاپی ۸-۹، ص ۴۲۵-۴۴۸.
۱۶. کتاب‌نامه و کتاب‌شناسی امام مهدی علیه السلام، علی جلیلی، تبریز: پایگاه پژوهشگران جوان مرکز تبریز، ۶۲ ص، ۱۳۸۰ ش.
۱۷. موعود (نرم افزار)، مرکز تحقیقات کامپیوتری حوزه علمیه اصفهان.

۲. المصنّف، ابن ابی شیبۀ (م ۲۳۵ق)، بخش دو از جلد دوم، ص ۳۲۱-۳۲۲؛
۳. سنن ابن ماجه (م ۲۷۳ق)، باب خروج المهدي: ج ۲، ص ۱۳۶۶-۱۳۶۸؛
۴. سنن ابی داوود (م ۲۷۵ق)، کتاب الفتن، کتاب المهدي، کتاب الملاحم: ج ۶، ص ۱۰۶-۱۰۹؛
۵. سنن الترمذی (م ۲۹۷ق)، باب ما جاء في المهدي: ج ۴، ص ۵۰۵-۵۰۶؛
۶. صحيح ابن خزيمة (م ۳۱۱ق)، ج ۱، ص ۱۴؛
۷. صحيح ابن حبان (م ۳۵۴ق)، ص ۲۶۶ و ۲۹۳-۲۹۴؛
۸. موارد الظمان إلى زوائد ابن حبان، هيثمي (۷۳۵-۸۰۷ق)، باب ما جاء في المهدي: ص ۴۶۳.

دو. در معرفی هر اثر، سعی بر آن بوده است که ضمن اشاره به چاپ، ترجمه و نسخه‌های خطی آن، اجمالی از محتوای کتاب و مذهب نویسنده و روش وی نیز بیان گردند.

سه. کتاب‌هایی که به عنوان «ملاحم» نوشته شده‌اند، برخی به نشانه‌های ظهور مهدی (عج) و زمان ظهور ایشان پرداخته‌اند و برخی دیگر به نشانه‌های برپایی قیامت. روشن است آنچه از این دو بخش به مهدویت مربوط است، گروه اول است. بدین جهت، آن دسته از کتاب‌های ملاحم که به چاپ رسیده‌اند یا نسخه‌ای در دسترس داشتند، بررسی شدند و از آنها هر کدام که مربوط به موضوع مهدویت بودند، آورده شدند؛ اما در بخش آثار مفقود، چون دسترسی به متن نبود و بررسی و شناسایی امکان نداشت، هر آنچه را با عنوان ملاحم در فهرست‌نامه‌ها یاد شده، آوردیم و لذا ممکن است برخی به مسئله مهدویت مربوط نباشد؛ ولی راه بررسی و ارزیابی بر روی ما بسته است.

همین مطلب در باره کتاب‌های «رجعه» نیز مبنای عمل قرار گرفته است. چهار. معرفی آثار مهدوی را تا پایان قرن دوازدهم ادامه داده‌ایم با این توضیح که

در آثار نوشته شده پس از آن، تکرار و استفاده از منابع پیشین، بسیار است و یکباره به جهت شکل‌گیری بابت و بهائیت و برخی امور اجتماعی و سیاسی، نگارش در این زمینه، افزایش یافته است. البته به دوره معاصر به اجمال پرداخته‌ایم و فعالیت‌های عمده معاصر را گزارش کرده‌ایم.

پنج. این کتاب‌شناسی در دو فصل سامان یافته است:

فصل یکم

مهدویت نگاری تا قرن دوازدهم

در این فصل، کتاب‌ها بر اساس قرن معرفی شده‌اند و در هر قرن، نخست آثار موجود^۱ معرفی شده و سپس به معرفی آثار مفقود^۲ پرداخته‌ایم. در پایان این فصل، تحلیلی نموداری از آثار و نویسندگان و گرایش‌های مذهبی آنان ارائه شده است.

۱-۱. مهدویت‌نگاری در قرن سوم

از قرن‌های اول و دوم، هیچ اثری در موضوع مهدویت در منابع به ثبت نرسیده است. بدین جهت، معرفی آثار از قرن سوم آغاز می‌شود.

الف - آثار موجود

۱. الفتن، ۲ ج. حافظ ابو عبد الله نعیم ابن حمّاد مروزی (م ۲۲۸ ق).

وی استاد بخاری و از عالمان اهل سنت است.

این کتاب چندین نوبت در قاهره و بیروت به چاپ رسیده و دارای نسخه‌های خطی متعدّد است. روش این کتاب، حدیثی است و مؤلف، ۲۰۰۱ حدیث را در دو جلد (جلد اول ۱۲۵۴ حدیث و جلد دوم ۷۴۷ حدیث) در موضوعات: علائم

---

۱. منظور از آثار موجود کتاب‌ها و رساله‌های چاپ شده یا دارای نسخه خطی شناس‌نامه‌دار (یعنی فهرست شده و دارای شماره معین) است.

۲. منظور از آثار مفقود، نوشته‌هایی است که تنها نام آنها در فهرست‌نامه‌ها به ثبت رسیده و یا ادعا شده که از آن، نسخه خطی وجود دارد؛ ولی آن نسخه تاکنون فهرست نشده و نشانی مشخص ندارد.

ظهور، سفیانی، نام و نسب مهدی علیه السلام، سیره مهدی علیه السلام، خروج دجال، نزول عیسی علیه السلام و خروج دابّة الارض آورده است.^۱

ب- آثار مفقود

۲. کتاب الغیبة،^۲ علی بن حسن جرمی معروف به طاظری (م ۲۰۵ ق).

وی از سران فرقه شیعی واقفیه بود.

۳. الملاحم،^۳ محمد بن ابی عمیر (م ۲۱۷ ق).

وی از راویان بزرگ شیعه امامیه (اثنا عشریه) است.

۴. الصفة فی الغیبة علی مذاهب الواقفة،^۴ عبد الله بن جبلة بن حیّان کنانی

(م ۲۱۹ ق).

وی فقیه واقفی بود.

۵. کتاب الغیبة،^۵ عباس (عبیس) بن هشام ناشری اسدی (۲۱۹ یا ۲۲۰ ق).

وی شیعه اثنا عشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام است.

۶. الملاحم،^۶ حسن بن علی بن فضال (م ۲۲۴ ق).

وی از راویان شیعی امامی است.

۷. اخبار المهدی،^۷ عباد بن یعقوب رواجنی (م ۲۵۰ ق).

زیرکلی از این کتاب با عنوان اخبار المهدی المنتظر یاد کرده است.^۸

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام؛ ج ۲ ص ۵۴۶-۵۴۷.

۲. الفهرست، نجاشی؛ ص ۲۵۹ ش ۶۷۹.

۳. همان؛ ص ۴۲۶.

۴. الفهرست، نجاشی؛ ص ۲۱۶ ش ۵۶۳.

۵. همان؛ ص ۲۸۰ ش ۷۴۱.

۶. همان؛ ص ۳۶.

۷. الفهرست، طوسی؛ ص ۱۴۹.

۸. الاعلام؛ ج ۳ ص ۲۵۸.

برخی او را عامی المذهب (از اهل سنت) دانسته‌اند.^۱

۸. الرجعة.^۲

۹. إثبات الرجعة.^۳

۱۰. الغيبة.^۴

۱۱. كتاب الملاحم.^۵

۱۲. حذو النعل بالنعل.^۶

۱۳. الحججة في ابطال القائم.^۷

شیخ آقا بزرگ تهرانی احتمال داده است که این همان کتاب بعدی با عنوان کتاب

القائم باشد.

۱۴. كتاب القائم.^۸

این آثار، همگی از فضل بن شاذان نیشابوری (م ۲۶۰ ق) است. وی شیعه اثنا

عشری و از یاران امام جواد علیه السلام، امام هادی علیه السلام و امام عسکری علیه السلام است.

۱۵. كتاب الغيبة،^۹ حسن بن محمد بن سماعة (م ۲۶۳ ق).

وی از بزرگان فرقه شیعی واقفیه است.

۱۶. كتاب الغيبة،^{۱۰} ابراهیم بن اسحاق حمزی نهاوندی (زنده در ۲۶۹ ق).

۱. الفهرست، طوسی: ص ۱۹۲ ش ۵۴۰؛ معالم العلماء: ص ۱۲۳ ش ۶۱۲.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۴. همان جا.

۵. الذریعة: ج ۱۶ ص ۷۸.

۶. الفهرست، طوسی: ص ۲۹۶.

۷. نجم الثاقب: ص ۵؛ ریحانة الأدب: ج ۸ ص ۴۱، الذریعة: ج ۶ ص ۲۵۵.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷.

۹. الفهرست، نجاشی: ص ۴۱.

۱۰. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹ ش ۲۱؛ الفهرست، طوسی: ص ۳۹ ش ۹.

وی عالمی شیعی است.

۱۷. صاحب الزمان^۱، ابو العنبر محمد بن اسحاق بن ابی العنبر (م ۲۷۵ ق). مؤلف، از ندیمان متوکل عباسی بوده است.
۱۸. رساله‌هایی در پاسخ ابو الحسن علی بن احمد بشار و کتاب الاشهاد ابو زید علوی^۲، محمد بن عبد الرحمان ابن قبه رازی (م قبل از ۲۸۵ ق). وی از متکلمان برجسته شیعه امامیه است.
۱۹. جمع الأحادیث الواردة فی المهدي^۳، حافظ ابویکر بن ابی خیثمه (م ۲۷۹ ق). وی فقیه و محدث سنی است.
۲۰. الملاحم^۴، محمد بن حسن صفار قمی (م ۲۹۰ ق). مؤلف، محدث شیعه و امامی است.
۲۱. الفتن^۵، ابو یحیی زکریا بن یحیی بزار (م ۲۹۸ ق). وی محدث اهل سنت است.
۲۲. الملاحم^۶، حسین بن سعید بن حماد بن مهران اهوازی. مؤلف، شیعه امامی (اثنا عشری) است.
۲۳. الغيبة^۷، ابو الحسن علی بن محمد بن علی سواق. وی شیعه واقفی است.
۲۴. الملاحم^۸، محمد بن عبدالله بن مهران کرخی.

۱. الفهرست، ابن ندیم: ص ۱۶۹.

۲. کمال الدین: ص ۵۷.

۳. الاذاعة: ص ۱۳۷؛ تراثنا: ش ۳ ص ۴۴.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۶۷۴.

۵. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۴۸.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۵۸.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۹.

۸. الذریعة: ج ۲۲ ص ۱۹۰.

وی عالمی شیعی است.

۲۵. الرسائل والتوقيعات.^۱

۲۶. قرب الإسناد إلى صاحب الأمر.^۲

۲۷. الفترة والحيرة.^۳

در کتاب‌نامه حضرت مهدی، از آن با الغيبة والحيرة یاد شده است.^۴

۲۸. الغيبة و مسائله.^۵

این آثار، همگی از عبد الله بن جعفر حمیری است.

وی شیعه اثناعشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام، امام هادی علیه السلام و امام عسکری علیه السلام است.

۲۹. کتاب الغيبة،^۶ اسماعیل بن صالح انماطی.

وی شیعه اثناعشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام است.

۳۰. کتاب الغيبة.^۷

۳۱. کتاب الملاحم.^۸

هر دو از علی بن حسن بن فضال است.

وی شیعی فطحی مذهب و از اصحاب امام هادی علیه السلام و امام عسکری علیه السلام است.

۳۲. دلائل خروج المهدي و ملاحمه،^۹ حسن بن محمد بن احمد صفار.

۱. الذریعة: ج ۴ ص ۵۰۱.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۲۰.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۱۲۲.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۶۷۴.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۱۲۲.

۶. همان: ص ۱۵ ش ۱۲.

۷. همان: ص ۷۰ ش ۲۷۰.

۸. همان: ص ۷۰ ش ۲۷۰.

۹. الفهرست، طوسی: ص ۷۶ ش ۹۱.

مؤلف، شیعه امامی است.

۳۳. کتاب القائم^۱.

۳۴. کتاب الملاحم^۲.

هر دو از علی بن مهزیار اهوازی است.

وی شیعه اثنا عشری و از اصحاب امام رضا علیه السلام، امام جواد علیه السلام و امام هادی علیه السلام

است.

۳۵. کتاب الملاحم و الفتن^۳.

۳۶. کتاب صاحب الزمان^۴.

۳۷. کتاب وقت خروج القائم^۵.

هر سه، از محمد بن حسن جمهور است.

وی شیعه امامی (اثنا عشری) و از اصحاب امام کاظم علیه السلام و امام رضا علیه السلام است.

۳۸. الملاحم، اسماعیل بن مهران.

از اصحاب امام رضا علیه السلام شمرده شده است.

۳۹. الملاحم، محمد بن اورمه.

وی شیعه امامی است.

۴۰. سیره القائم،^۸ معلی بن محمد بصری.

وی شیعه امامی و از اصحاب امامان متأخر امامیه است.

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۳ ش ۶۶۴.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۳ ش ۶۶۴.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶؛ معالم العلماء: ص ۱۳۸ ش ۶۸۹.

۴. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶.

۵. الفهرست، طوسی: ص ۲۲۳ ش ۶۲۶.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶.

۷. همان: ص ۳۲۹.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۱ ش ۱۰۵.

۴۱. کتاب الغیبة.
۴۲. کتاب القائم الصغیر.
۴۳. کتاب الفتن (این کتاب با عنوان الملاحم نیز معرفی شده است).^۱
۴۴. کتاب الرجعة.^۲
- هر چهار اثر، از حسن بن علی بن ابی حمزه بطائنی است.
- وی از بزرگان فرقه شیعی واقفیه بود.
۴۵. الغیبة،^۳ علی بن عمر الأعرج.
- وی شیعه واقفی است.
۴۶. التوقعات،^۴ محمد بن عیسی بن عبید بن یقظین.
- وی محدثی شیعی و امامی مذهب است.
۴۷. کتاب التنبیه،^۵ ابو سهل اسماعیل بن علی نوبختی.
- وی از متکلمان برجسته امامیه است.
۴۸. الملاحم،^۶ ابو حیون.
- شیعه و از خادمان امام رضا علیه السلام بوده است.
۴۹. الملاحم،^۷ ابو محمد عمرکی بن علی بوفکی.
- وی شیعه است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۶۷۱.

۲. همان: ص ۳۶ ش ۷۳.

۳. همان: ص ۲۵۶ ش ۶۷.

۴. منهج المقال: ص ۲۳۹.

۵. کمال‌الدین: ص ۹۰.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۴۵۸.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۳۰۳.

۵۰. الملاحم،^۱ احمد بن میثم بن ابی نعیم.

وی شیعه اثناعشری است.

۵۱. الملاحم،^۲ ابو عبدالله محمد بن عباس بن عیسیٰ غاضری.

وی شیعه است.

۵۲. الرجعة،^۳ ابو یحییٰ احمد بن داوود بن سعید فزاری جرجانی.

وی از بزرگان اهل حدیث و سنی بوده است.

۱-۲. مهدویت‌نگاری در قرن چهارم

الف - آثار موجود

۱. الملاحم، ابو الحسن احمد بن جعفر بن محمد ابن المنادی (م ۳۳۶ ق).^۴
سید ابن طاووس در کتاب الطرائف^۵ از آن یاد کرده و دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه مسجد اعظم قم به شماره ۱۹۱۷ است.^۶ نسخه دیگری از این اثر در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۲۷۴ وجود دارد.^۷ این کتاب با تحقیق عبد‌الکریم عقیلی در بیروت به سال ۱۴۱۸ از سوی انتشارات دارالسیره چاپ شده است.

مؤلف، از عالمان سرشناس اهل سنت است.

۲. کمال‌الدین و تمام‌النعمة، شیخ صدوق (م ۳۸۱ ق).

۱. الفهرست، طوسی: ص ۵۳ ش ۶۷.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۱.

۳. الفهرست، طوسی: ص ۲۲ ش ۹۰؛ معالم‌العلماء: ص ۲۲.

۴. در الطرائف در یک جا المناری و در جای دیگر المناوی آمده است و در کتاب‌نامه حضرت مهدی (ص ۲۱۶) المناری ثبت شده است.

۵. الطرائف: ص ۱۸۰ و ۱۸۶.

۶. فهرست نسخه‌های خطی کتاب‌خانه مسجد اعظم قم: ص ۳۸۴؛ کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۶۷۵.

۷. فهرست نسخ خطی کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی: ج ۴ ص ۵۰.

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و نسخه‌های فراوان و چندین ترجمه فارسی دارد.^۱

در کتاب‌خانه‌های ایران حد اقل ۱۱۵ نسخه خطی از این اثر شناسایی شده است.^۲

شیخ صدوق در این کتاب به غیبت پیامبران، روایات غیبت از چهارده معصوم، توقیعات، معمرین و مسائل دیگر پرداخته است. کتاب، دارای ۵۸ باب است. شیخ صدوق در این کتاب، تنها به نقل روایت اکتفا نکرده، بلکه در موارد بسیاری در ابتدای باب یا انتهای آن توضیحاتی آورده است. علاوه بر آن در ابتدای کتاب، مقدمه‌ای طولانی بیش از یک‌صد صفحه در مباحث امامت به صورت کلی و پاسخ به شبهات نگاشته است.

۳. الغیبة، محمد بن ابراهیم بن جعفر نعمانی (زنده در ۳۴۲ ق).^۳

از این اثر در کتاب‌خانه‌های ایران ده نسخه خطی شناسایی شده است.^۴

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و چندین ترجمه چاپ شده به زبان فارسی دارد.^۵ نویسنده، پانصد حدیث در باره امام مهدی علیه السلام گرد آورده است. سال تألیف آن ۳۴۲ هجری است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۲۹-۲۳۸ و ۲۷۲ و ۲۹۲ و ۲۹۳ و ۲۹۴ و ۴۰۴ و ۴۰۵ و ج ۲ ص ۶۰۵.

۲. رک: فهرستگان نسخ خطی حدیث و علوم حدیث: ج ۲ ص ۳۱۰.

۳. جواد علی در کتاب المهدی المنتظر عند الشيعة الإثني عشرية (ص ۲۴) وفات وی را ۳۲۸ ق، ذکر کرده است. و در پایان‌نامه بررسی مسئله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث (ص ۲۰۲)، سال وفات وی حدود ۳۶۰ ق آمده است. در منابع کهن به هیچ یک از این دو تاریخ، اشاره نشده و تفاوت نیز بسیار است. مؤلف پایان‌نامه (ص ۲۰۳، پاورقی ۱) بر اساس عبارتی از نعمانی، سال تألیف کتاب را پس از ۳۳۵ ق می‌داند.

۴. رک: فهرستگان حدیث و علوم حدیث: ج ۵ ص ۱۲۲.

۵. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۳۶-۲۳۷ و ج ۲ ص ۵۳۸-۵۳۷.

ب - آثار مفقود

۴. اخبار المهدی.^۱
۵. ذکر کلامه فی الملاحم.^۲
- این دو اثر از ابو احمد عزیز بن یحیی بن احمد بن عیسی جلودی (م ۳۰۲ یا ۳۳۲ ق) است.
- وی شیعه امامی و از اصحاب امام جواد علیه السلام است.
۶. کتاب الغیبة.^۳
۷. کتاب الملاحم.^۴
۸. کتاب الرجعة.^۵
- همگی از محمد بن مسعود عیاشی (م حدود ۳۲۰ ق) است.
- مؤلف از بزرگان شیعه امامیه است.
۹. الغیبة،^۶ محمد بن علی بن ابی العزافر (م ۳۲۳ ق).
- وی عالمی شیعی است.
۱۰. جزء فی المهدی،^۷ ابو الحسن احمد بن جعفر بن محمد المنادی (م ۳۳۶ ق).
۱۱. کتاب الغیبة.^۸
۱۲. کشف الخیرة.^۹

---

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۲.
۲. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶۱ ش ۶۸۴.
۳. الفهرست، نجاشی: ص ۱۵ ش ۱۳.
۴. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶ ش ۴۹.
۵. الفهرست، طوسی: ص ۲۱۲.
۶. الغیبة، طوسی: ص ۳۹۱ ح ۳۵۹.
۷. کتاب نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۶۵.
۸. الفهرست، نجاشی: ص ۸۵ ش ۲۰۶.
۹. الفهرست، نجاشی: ص ۱۹۲ ش ۵۱۴.

هر دو از سلامه بن محمد بن اسماعیل (م ۳۳۹ ق) است.

وی عالمی شیعی است.

۱۳. ایقان^۱ حکم الغیبة،^۲ ابو القاسم علی بن احمد کوفی (م ۳۵۲ ق).

وی عالمی شیعی است.

۱۴. کتاب فی ذکر قائم آل محمد،^۳ ابو سعید احمد بن رمیح مروزی (م ۳۵۷ ق).

مؤلف، عالمی شیعی است.

۱۵. الهدایة فی تاریخ النبی والائمة، ابو عبد الله حسین بن حمدان جنبلانی

(م ۳۵۸ ق).

جلد دوم این کتاب به امام مهدی اختصاص دارد.^۴

وی از نویسندگان شیعی است که شیخ طوسی او را در فهرست آورده است.^۵

۱۶. کتاب فی الغیبة.^۶

۱۷. کتاب الاشقیة فی معانی الغیبة.^۷

این دو اثر از حسن بن حمزه علوی حسینی (م ۳۵۸ ق) است.

مؤلف، عالمی شیعی است.

۱۸. کتاب الغیبة و ذکر القائم،^۸ حسن بن محمد بن یحیی (م ۳۵۸ ق).

مؤلف، از علمای شیعه است.

۱. ایقان به معنای آغاز و زمان به کار می‌رود.

۲. فهرست، نجاشی: ۲۶۶ ش ۶۹۱.

۳. معالم العلماء: ص ۲۰.

۴. الذریعة: ج ۲۵ ص ۱۶۴.

۵. فهرست، طوسی: ص ۱۴۶ ش ۲۲.

۶. معالم العلماء: ص ۳۶.

۷. فهرست، نجاشی: ص ۶۴ ش ۱۵۰.

۸. همان: ش ۱۴۹.

۱۹. حذو النعل بالنعل^۱.

۲۰. المصباح^۲.

۲۱. الرسالة الأولى في الغيبة^۳.

۲۲. الرسالة الثانية في الغيبة^۴.

۲۳. الرسالة الثالثة في الغيبة^۵.

۲۴. الرجعة^۶.

۲۵. كتاب السر المكتوم إلى الوقت المعلوم^۷.

۲۶. كتاب علامات آخر الزمان^۸.

۲۷. الغيبة.

این کتاب را سید هاشم بحرانی و صاحب ریاض العلماء ذکر کرده اند و صاحب ریاض تصریح دارد که غیر از کمال الدین است^۹.

این نه اثر، به شیخ صدوق (م ۳۸۱ق) منسوب است؛ ولی متأسفانه به آنها دسترسی نیست.

۲۸. أخبار الدولة في ظهور المهدي^{۱۰}: احمد بن ابراهيم ابن جزار قیروانی (م ۴۰۰ق).

۱. همان: ج ۱ ص ۲۹۵.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۳۹۱؛ مصفی المقال: ص ۱۵.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۲۸۹.

۴. همان جا.

۵. همان جا.

۶. همان جا.

۷. همان جا.

۸. همان جا.

۹. ریاض العلماء: ج ۵ ص ۳۰۳؛ کتاب نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۳۸.

۱۰. هدیه العارفین: ج ۱ ص ۷۰.

- او از پزشکان مغربی و پیرو مذهب مالکی بوده است .
۲۹. کتاب المهدی،^۱ عیسی بن مهران .
وی عالمی شیعی است .
۳۰. الملاحم،^۲ ابوالقاسم علی بن حسن قاسم یشکری معروف به ابن طپال .
وی از مشایخ تلغکبری در کوفه و عالمی شیعی است .
۳۱. الملاحم،^۳ ابو جعفر محمد بن احمد بن یحیی اشعری قمی .
از بزرگان شیعه است .
۳۲. الملاحم،^۴ ابراهیم بن حکم بن ظهیر فزاری .
وی عالمی شیعی است .
۳۳. الملاحم،^۵ ابوالحسن علی بن ابی صالح کوفی .
وی از عالمان شیعه است .
۳۴. کتاب الغیبة،^۶ علی بن محمد بن عمر بن رباع .
وی عالمی شیعی است .
۳۵. الغیبة،^۷ محمد بن قاسم ابوبکر .
وی متکلم شیعه مذهب است .
۳۶. اخبار القائم،^۸ ابو الحسن علی بن محمد بن ابراهیم، علان کلینی رازی .
عالمی شیعی است .

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۲۹۷ ش ۸۰۷؛ ایضاح المکنون: ج ۲ ص ۲۴۱.

۲. الذریعة: ج ۲۲ ص ۱۸۸.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۲۴۴.

۴. الفهرست، نجاشی: ص ۱۵ ش ۱۵؛ معالم العلماء: ص ۵.

۵. الفهرست، نجاشی: ص ۱۱؛ ایضاح المکنون: ج ۲ ص ۲۳۶.

۶. الفهرست، نجاشی: ص ۲۵۷ ش ۶۷۵.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۲۸۱ ش ۱۰۲۵.

۸. الفهرست، نجاشی: ص ۲۶۱.

۳۷. کتاب الغیبة،^۱ حنظلة بن زکریا تمیمی.

مذهب وی شیعه است.

۳۸. کتاب الشفاء و الجلاء فی الغیبة،^۲ احمد بن علی بن خضیب.

وی عالمی شیعی است.

۳۹. الغیبة و کشف الحیرة.^۳

۴۰. الکشف و الحجّة.^۴

احتمال دارد که دو کتاب، یکی باشد.

از محمد بن احمد بن عبدالله قضاة است.

وی عالمی شیعی است.

۴۱. ترتیب الادلة فیما یلزم خصوم الامامیة دفعه عن الغیبة والغائب،^۵ احمد بن

حسین بن عبدالله مهرانی آبی (آوه‌ای).

از عالمان شیعه است.

۴۲. إزالة الران عن قلوب الاخوان فی معنی الغیبة.^۶

۴۳. کتاب التحیّر.^۷

هر دو اثر از محمد بن احمد بن جنید است.

وی عالمی شیعی است.

۴۴. فی ذکر من روی من طرق اصحاب الحدیث ان المهدی من ولد الحسن و قبه اخبار

۱. الفهرست، نجاشی: ص ۱۴۷ ش ۳۸۰.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۹۷ ش ۲۴۰؛ الفهرست، طوسی: ص ۷۶ ش ۹۱.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۳۹۳ ش ۱۰۵۰.

۴. الفهرست، طوسی: ص ۳۲۶ ش ۵۵۹.

۵. معالم العلماء: ص ۶۰ ش ۱۱۳.

۶. الفهرست، طوسی: ص ۲۰۹ ش ۶۰۱.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۳۸۵ ش ۱۰۴۷.

القائم،^۱ احمد بن محمد بن احمد ابو علی جرجانی.

مؤلف، از علمای شیعه است.

۴۵. الفتن،^۲ ابو صالح احمد بن عیسی سلیلی.

از عالمان اهل سنت است که سید ابن طاووس کتابش را در الفتن خود آورده است.

۴۶. أخبار ابي عمرو و ابي جعفر العمرین،^۳ ابو نصر هبة الله بن احمد بن محمد

کاتب (م بعد از ۴۰۰ ق).

وی از علمای شیعی مذهب است.

۱-۳. مهدویت‌نگاری در قرن پنجم

الف - آثار موجود

۱. الفصول العشرة فی الغیبة.

این اثر، یک بار در نجف به سال ۱۳۷۰ ق و بار دوم در سال ۱۴۱۳ ق در مصنفات الشیخ المفید به چاپ رسیده است. شیخ مفید (م ۴۱۳ ق) در این کتاب، به ده پرسش درباره مهدی علیه السلام از قبیل: فلسفه غیبت، طول عمر، علائم ظهور و ملاقات کنندگان پاسخ گفته است. این کتاب، چند نسخه خطی دارد و به فارسی نیز با عنوان ده انتقاد و پاسخ ترجمه شده است.^۴

۲. الرسالة الأولى فی الغیبة.

این رساله در سال ۱۳۷۰ ق در نجف، ضمن مجموعه خمس رسائل فی اثبات

۱. همان، ص ۹۷ ش ۲۴۰.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۴۸.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۴۴۰ ش ۱۱۸۵.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۵۵-۵۵۶ و ج ۱ ص ۲۵۴.

الحجّة و در قم ضمن مجموعه عدة رسائل للشيخ المفيد به چاپ رسیده است. در سال ۱۴۱۳ ق نیز در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید، جلد هفتم نشر یافته است. این رساله، درباره حدیث «من مات و لم يعرف امام زمانه» است.

۳. الرسالة الثانية في الغيبة.

این رساله نیز مانند رساله پیشین، در نجف و قم و سپس در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید منتشر شده است. محقق طباطبایی از آن با عنوان کتاب الجوابات فی خروج المهدي یاد کرده است.^۱

۴. الرسالة الثالثة في الغيبة.

این رساله در جلد هفتم مجموعه آثار کنگره شیخ مفید چاپ شده و درباره یازان سیصد و سیزده گانه امام مهدی است.^۲

۵. الرسالة الرابعة في الغيبة.

در جواب این سؤال است که اگر سبب غیبت امام زمان (عج) کثرت دشمنان و ترس از رویارویی با آنان است، پدران حجت (عج) در شرایط سخت ترس بودند و دشمنان بیشتری داشتند، با این حال، آنان در غیبت به سر نبردند و در جامعه حضور داشتند. این اثر در ضمن مجموعه آثار کنگره شیخ مفید به چاپ رسیده است و چندین نسخه از آن در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی قم به شماره ۱۲۸۰۷/۱۷، ۲۵۵/۲۵، ۲۴۳/۱۶ و ۱۲۸۰۷/۵ وجود دارد.

این پنج اثر (یعنی از کتاب الفصول العشرة تا الرسالة الرابعة في الغيبة) از محمد بن محمد بن نعمان عکبری (شیخ مفید) (م ۴۱۳ ق) است.

۶. مسألة في الغيبة، قاضي عبد الجبار معتزلي (۴۱۵ ق).

۱. ترائن: ش ۱۳ ص ۱۱۰.

۲. برای آگاهی بیشتر در ک: کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج) ج ۱ ص ۲۷۹-۲۷۸ و ۳۵۴ و ۳۹۲ و ۴۹۳ و ۳۹۴ و ۳۹۶ و ۳۹۹ و ۴۰۴ و ج ۲ ص ۵۳۹.

نسخه‌ای در واتیکان به شماره ۱۲۰۸ دارد.^۱

وی از متکلمان نامدار اهل سنت است.

۷. الأربعون حديثاً في المهدي، ابو نعیم احمد بن عبد الله اصفهانی (م ۴۳۰ ق).
از این رساله؛ نسخه خطی در نجف و قم موجود است و برخی مؤلفان چون سیوطی، اربلی، بحرانی و دیگران، آن را به صورت کامل در کتب خود آورده‌اند. این رساله در قرن دهم توسط مقدس اردبیلی (م ۹۹۳ ق) و ابو الحسن علی بن حسن زواره‌ای (م ح ۹۴۷ ق)، ترجمه شده است. در دوره معاصر نیز حجّت بلاغی، آن را ترجمه کرده است.^۲ این کتاب با تحقیق علی جلالی باقر در نشریه تراثنا (ش ۷۷) به چاپ رسیده است.

وی از عالمان اهل سنت است.

۸. المقنع فی الغیبة.

این کتاب، نخست به صورت رساله در مجله تراثنا^۳ به چاپ رسید و سپس به صورت مستقل در سال ۱۴۱۶ ق توسط مؤسسه آل‌البیت چاپ شد.

سید مرتضی در این کتاب، امامت مهدی عج را بر پایه دو اصل «لزوم عقلی امامت» و «لزوم عقلی عصمت امام» اثبات می‌کند و در ادامه، از حکمت و فلسفه غیبت سخن می‌گوید و تفاوت غیبت با عدم وجود را بیان می‌کند.

در پایان این کتاب، رساله‌ای مختصر با عنوان «کتاب الزیادة المکمل بها کتاب المقنع» از سید مرتضی آورده شده که برخی از زوایای غیبت را روشن می‌کند.

۹. مسألة وجیزة فی الغیبة.

این اثر در سال ۱۹۵۵ م در بغداد چاپ شد و ترجمه فارسی آن به قلم سید حسین

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی عج؛ ج ۲ ص ۶۴۱.

۲. همان؛ ج ۱ ص ۷۵ و ۲۲۸ و ۲۴۱.

۳. تراثنا؛ ش ۲۷، ص ۱۴۱۲ ق.

افتخارزاده از سوی انجمن حجیته در سال ۱۳۶۰ منتشر شد.

این دو اثر از سید مرتضی (م ۴۳۶ ق) هستند.

۱۰. البرهان علی صحّة طول عمر الإمام صاحب الزمان، ابو الفتح محمد بن علی بن عثمان کراچکی (م ۴۴۹ ق).

این کتاب، چاپ سنگی‌ای در سال ۱۳۲۲ ق در تبریز و چاپ جدیدی بدون تاریخ و ناشر در سال‌های اخیر دارد. نویسنده - که از شاگردان شیخ مفید و از علمای امامیه است - در این اثر، دلایل عقلی و نقلی راز طول عمر و سرگذشت گروهی از معمرین را آورده است. این کتاب، ضمن کتاب گنجینه معارف شیعه امامیه، از سوی میرزا محمد باقر کمره‌ای (درج ۲ ص ۱۲۱ به بعد) ترجمه شده است.

۱۱. الغیبة، محمد بن حسن الطوسی (م ۴۶۰ ق).

شیخ طوسی در این کتاب، ضمن فصولی به این موضوعات پرداخته است: مباحث کلی امامت، ولادت امام زمان، ردّ فریق غیر دوازده امامی، توقیعات، وکلای ائمه، عمر امام، توقیت، نشانه‌های ظهور، صفات و سیره امام.

شیخ طوسی این کتاب را به روش کلامی نوشته است.

این کتاب، چاپ‌های متعدد دارد و با عنوان تحفة قدسی به فارسی ترجمه شده است.^۱ از این اثر پنج نسخه خطی در کتاب‌خانه‌های ایران شناسایی شده است.^۲

ب- آثار مفقود

۱۲. اخبار الوكلاء الأربعة.^۳

۱۳. ما نزل من القرآن فی صاحب الزمان.^۴

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام، ج ۱ ص ۲۲۰ و ۲۳۶-۲۳۵ وج ۲ ص ۵۴۱-۵۴۰.

۲. رک: فهرستگان حدیث و علم حدیث، ج ۵ ص ۱۳۴.

۳. الفهرست، نجاشی: ص ۸۶.

۴. همان جا.

جواد علی، این دو کتاب را یکی می‌داند.^۱

از ابو عبد الله احمد بن محمد بن عیاشی جوهری (م ۴۰۱ ق) است.
وی از علمای شیعی است.

۱۴. النقض علی الطلحی فی الغیبة.

۱۵. مختصر فی الغیبة.^۲

برخی احتمال داده‌اند این کتاب، یکی از رساله‌های شیخ مفید در موضوع غیبت
است.^۳

۱۶. مسألة فی الرجعة.

این کتاب، دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی است.^۴

۱۷. جوابات الفارقین فی الغیبة.^۵

این کتاب، با نام‌های دیگری نیز معرفی شده است: جوابات الفریقین فی الغیبة،
جوابات المیتافارقین.^۶

این سه اثر از شیخ مفید (م ۴۱۳ ق) است.

۱۸. مستوفی اخبار الوکلاء الاربعة.^۷

۱۹. اخبار الأبواب.^۸

جواد علی این دو را یکی می‌داند.^۹

۱. المهدی المنتظر: ص ۳۱.

۲. الفهرست، نجاشی: ص ۳۳۹؛ الذریعة: ج ۱۶ ص ۸۱.

۳. کتاب‌نامه امام مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۶۲۵.

۴. همان: ج ۲ ص ۲۸۷.

۵. الفهرست، نجاشی: ص ۴۰۰.

۶. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۷۹.

۷. الفهرست، نجاشی: ص ۸۶ ش ۲۰۹؛ الذریعة: ج ۱ ص ۲۵۲.

۸. الفهرست، طوسی: ص ۸۴ ش ۱۱۷.

۹. المهدی المنتظر: ص ۲۰.

از ابو العباس احمد بن علی بن عباس بن نوح سیرافی (م بعد از ۴۱۳ ق) است.
از علمای شیعی است.

۲۰. اخبار المهدی.^۱

۲۱. صفة المهدی.

یوسف بن یحیی مقدسی در عقد الدرر، ۲۹ حدیث از آن روایت کرده است.^۲

۲۲. نعت المهدی.

حافظ ابو عبدالله گنجی در کتاب البیان فی اخبار صاحب الزمان، از این کتاب

روایت نقل کرده است.^۳

۲۳. ذکر المهدی و نعوته.^۴

سید ابن طاووس در الطرائف، فهرست ابواب آن و تعداد احادیث هر کدام را بر

شمرده و تعداد احادیث آن را ۱۵۶ حدیث دانسته است.

۲۴. مناقب المهدی.

حافظ ابو عبدالله گنجی در کتاب البیان فی اخبار صاحب الزمان، پانزده حدیث از

آن روایت کرده^۵ و یوسف بن یحیی مقدسی شافعی در عقد الدرر، سیزده حدیث از

آن نقل کرده است.^۶

۲۵. الفتن.^۷

۲۶. کتاب المهدی.^۸

۱. الطرائف: ص ۱۷۹.

۲. عقد الدرر: ص ۲۷.

۳. البیان فی اخبار صاحب الزمان: ص ۸۳.

۴. الطرائف: ص ۱۸۳.

۵. البیان فی اخبار صاحب الزمان، ص ۸۳.

۶. عقد الدرر: ص ۱۴۱.

۷. الذریعة: ج ۱۶ ص ۱۱۲.

۸. کشف الظنون: ج ۲ ص ۱۴۶۵؛ هدیه العارفین: ج ۱ ص ۷۵.

این هفت اثر، از ابو نعیم اصفهانی (م ۴۳۰ ق) است. وی از عالمان برجسته و پُر تألیف اهل سنت است.

۲۷. الفتن،^۱ ابو عمرو عثمان بن سعید دانی (م ۴۴۴ ق).

مؤلف، از عالمان اهل سنت و صاحب کتابی در قرائات است.

۲۸. الاستطراف فی ذکر ما ورد فی زمن الغیبة فی الانصاف،^۲ ابو الفتح محمد بن علی

بن عثمان کراجکی (م ۴۴۹ ق).

جواد علی، عنوان کتاب کراجکی را البرهان علی طول عمر صاحب الزمان آورده

است.^۳

۲۹. المسألة فی مولد صاحب الزمان،^۴ ابو یعلی محمد بن حسن بن حمزه

(م ۴۶۳ ق)

مذهب وی شیعه است.

۳۰. کتاب الفتن والملاحم،^۵ ابو عبدالله جعفر بن محمد بن مالک کوفی.

از علمای شیعی است.

۳۱. الحجة فی ابطال القائم،^۶ ابو حسین محمد بن بحر رهنی سجستانی.

وی عالمی شیعی است.

۳۲. کتاب الغیبة،^۷ مظفر بن علی بن حسین حمدانی.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام؛ ج ۲ ص ۵۴۸.

۲. ایضاح المکنون؛ ج ۱ ص ۷۱.

۳. المهدي المنتظر؛ ص ۳۳.

۴. الفهرست، نجاشی؛ ص ۴۰۴.

۵. الفهرست، نجاشی؛ ص ۱۲۲.

۶. معالم العلماء؛ ص ۹۶؛ الفهرست، نجاشی؛ ص ۳۸۴.

۷. الفهرست، رازی؛ ص ۱۰۱ ش ۳۵۹.

وی عالمی شیعی است.

۳۳. الفرج فی الغیبة،^۱ محمد بن علی بن فضل بن تمام.

شیعه و استاد استادان نجاشی است.

۳۴. کتاب الغیبة،^۲ عبد الوهاب مادرایی.

وی عالمی شیعی است.

۳۵. کتاب الغیبة،^۳ احمد بن محمد بن عمران.

از استادان نجاشی و شیعه است.

۳۶. کتاب الغیبة،^۴ محمد بن زید بن علی فارسی.

وی از علمای شیعی است.

۱-۴. مهدویت‌نگاری در قرن ششم

از آن جا که هیچ یک از نگارش‌های قرن ششم در باره مهدویت اکنون در دست نیست، تنها به ذکر نام آثار مفقود می‌پردازیم.

۱. أخبار المهدی، ابو العلاء همدانی (م ۵۶۹ ق).

مذهب مؤلف، شیعه است.

۲. مسألة السر فی الأعرور الدجال،^۵ ابو القاسم عبد الرحمن بن عبد الله سهیلی

مالکی (۵۸۱ ق).

مؤلف، سنی است.

۳. كشف المخفی فی مناقب المهدی، یحیی بن سعید حلّی معروف به ابن بطریق

۱. الفهرست، طوسی؛ ص ۲۴۰ ش ۷۱۳.

۲. الفهرست، نجاشی؛ ص ۲۴۷ ش ۶۵۲.

۳. همان؛ ص ۸۵ ش ۲۰۶.

۴. أمل الآمل؛ ج ۲ ص ۲۷۳ ش ۸۰۰.

۵. كشف الظنون؛ ج ۲ ص ۱۶۶۲ و ج ۵ ص ۵۰۵ ش ۱۲۸۵۶.

(م ۶۰۰ ق).

مؤلف، شیعی مذهب است.

این کتاب، یک صد و ده روایت از طریق اهل سنت آورده است و سید ابن طاووس، فهرست آن را به تفصیل آورده است.^۱

۴. اشراط الساعة،^۲ ابو محمد عبد الغنی بن عبد الواحد مقدسی حنفی (م ۶۰۰ ق).

وی دارای مذهب حنفی و از علمای فلسطین است.

۵. الملاحم والفتن وما اصاب السلف ویصیب الخلق من المحن،^۳ محمد بن قاسم طوسی (ق ۶ ق).

وی از علمای شیعی است.

۶. الأربعون حديثاً فی المهدي،^۴ سراج الدین بغدادی قزوینی (ق ۶ ق).
از عالمان اهل سنت است.

۷. کتاب التعازی،^۵ محمد بن علی بن حسن علوی (ق ۶ ق).
مؤلف، شیعه است.

۱-۴. مهدویت‌نگاری در قرن هفتم

الف - آثار موجود

۱. غنقاء مغرب فی ختم الأولیاء و شمس المغرب.

این رساله در مناقب مهدی علیه السلام و خاتم الأوصیاء بودن ایشان است و نسخه‌ای در

۱. الطرائف: ص ۳۵۲، بحار الأنوار: ج ۵۱ ص ۱۰۵، دار السلام: ص ۲۳، الذریعة: ج ۱۸ ص ۵۹.

۲. النجوم الزاهرة: ج ۴ ص ۱۸۵.

۳. معالم العلماء: ص ۱۱۷.

۴. تراثنا: ش ۱ ص ۱۹.

۵. بحار الأنوار: ج ۳۱ ص ۲۵۵.

۶۴ ورق در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۴۱۰۵ دارد.^۱ این کتاب بارها به چاپ رسیده است.

۲. رساله فی المهدی.

این رساله در بخش مخطوطات دارالکتب قاهره، ضمن مجموعه شماره ۱۴۵۱ در ۳۸ برگ موجود است. مرحوم حاج شیخ حسن سعید تهرانی، آن را در ضمن کتاب محاضرة حول الإمام المهدی به چاپ رسانده است. ابن عربی در این رساله از نسب و سیرت و شمایل بقیه الله (مهدی علیه السلام) سخن گفته است.

۳. المیمیة.

این قصیده در موضوع ظهور امام مهدی علیه السلام سروده شده است که یکی از بیت‌های آن چنین است:^۲

إذا دار الزمان علی حروف   بسم الله فالمهدی قاما.

این قصیده، شرحی دارد با عنوان بیان الحق.^۳

۴. قصیده فی المهدی.

این قصیده، نسخه‌ای در کتاب‌خانه ظاهریه دمشق به شماره ۶۸۲۴ دارد و در ابتدای دیوان محیی الدین نیز چاپ شده است.^۴

۵. شق الجیب فی أسرار حروف علم الغیب.

کتابی است با ادبیات رمزی در باره مهدی علیه السلام و آخر الزمان. بارها در مجموعه رسائل ابن عربی در قاهره و حیدرآباد و بیروت، چاپ شده است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۲۰.

۲. همان: ص ۷۴۰.

۳. همان: ج ۱ ص ۱۸۷.

۴. همان: ج ۲ ص ۵۷۵.

این پنج اثر،^۱ از محیی‌الدین ابن عربی (م ۶۳۸ ق) هستند.

وی پایه‌گذار عرفان نظری و از عالمان اهل سنت است.

۶. البیان فی اخبار صاحب الزمان، حافظ ابو عبد الله محمد بن يوسف بن گنجی شافعی (م ۶۵۸ ق).

نویسنده، از عالمان اهل سنت است. این کتاب بارها به صورت مستقل یا همراه برخی از کتاب‌ها مانند: کفایة الطالب والزام الناصب به چاپ رسیده است. هم‌چنین با عنوان خورشید پنهان ترجمه شده و نشر یافته است. کتاب، دارای ۲۵ باب است و از غیبت، ظهور، سیرت، فتوحات، بشارات، امکان طول و حیات مهدی علیه السلام بحث کرده است.

آیه الله حسن زاده آملی در وصف این کتاب چنین نوشته است: «کتاب بیان در عین حال که صغیر الحجم است، بسیار عظیم النفع است. این کتاب موجز، دارای فوایدی گران‌قدر و ارزشمند است و هر چند هر یک از ابواب آن را در امر صاحب الأمر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) اهمیتی به سزا است، لکن بعضی از ابواب به خصوص باب‌های دوم، هفتم، نهم، سیزدهم، بیست و چهارم و بیست و پنجم را شانی دیگر و در خور دقت بیشتر و بهتر است».^۲

دو نسخه خطی از این کتاب در ایران وجود دارد: یکی، در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۷۰۴۲ و دیگری، در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۲۵۵۳.

۷. التشریف بالمنن فی التعریف بالفتن، سید ابن طاووس (م ۶۶۴ ق).

نام اصلی‌ای که مؤلف بر آن نهاده همین است، ولی با عناوین دیگری چون الفتن

۱. گفتنی است که کتاب دیگری نیز با نام طباشیر المحرورین در موضوع اخبار خروج مهدی علیه السلام به ابن عربی منسوب است که چاپ هم شده است؛ اما ظاهراً نسبت آن به وی قطعی نیست.

۲. ر.ک: نهج الولاية: ص ۹۳.

والملاحم، الملاحم والفتن، الملاحم والفتن فی ظهور الغائب المنتظر نیز منتشر شده است. از این کتاب، نسخه‌های متعدد موجود است و بارها به چاپ رسیده است.^۱ این کتاب در قم به سال ۱۳۹۸ ق توسط منشورات رضی و در اصفهان به سال ۱۴۱۶ ق توسط مؤسسه صاحب‌الامر به چاپ رسیده است. نسخه‌ای خطی به شماره ۵۲۲۸ در کتابخانه دانشگاه تهران وجود دارد که ادعا شده گویا به خط مؤلف است.

تصویری از همین نسخه در کتابخانه محقق طباطبایی در قم موجود است.^۲ سید ابن طاووس در این کتاب، مباحث مهم آخر الزمان را بیان می‌دارد. از این رو علامات ظهور صاحب الزمان (عج)، اوصاف و ویژگی‌ها و چگونگی بیعت با ایشان و حاکمیت مهدی (عج)، بخش‌های زیادی از کتاب را به خود اختصاص داده است. ضمناً مصنف، نخست بخش‌هایی از کتاب الفتن ابن حماد (م ۲۲۸ ق)، الفتن ابو صالح سنلیلی (ق ۴ ق) و الفتن ابو یحیی زکریا (م ۲۹۸ ق) را آورده است که بیش از سه چهارم کتاب را گرفته است و در پایان، مطالب خود را آورده است.

۸. علامات یوم القيامة، حافظ ابو عبد الله محمد بن احمد قرطبی انصاری (م ۶۷۱ ق).

این کتاب، در قاهره به چاپ رسیده و از خروج دجال، ظهور مهدی (عج) و نشانه‌های ظهور، سخن گفته است.

وی از مفسران اهل سنت و صاحب تفسیر احکام القرآن است.

۹. دعای استدعای فرج برای ظهور و شهود حضرت حجّت (عج)، خواجه نصیر (م ۶۷۲ ق).^۳

۱. همان: ص ۶۷۷.

۲. رک: یادنامه محقق طباطبایی: ج ۳ ص ۱۴۹۲ و ۱۴۸۳.

۳. این اثر با این عنوان به چاپ رسیده است؛ ولی در کتاب احوال و آثار خواجه - که مفصل‌ترین نوشته در معرفی آثار خواجه نصیر است - بدان اشاره نشده است.

این اثر، رساله مختصری است که در چهل صفحه جیبی که در سال ۱۳۶۶ ش منتشر شده است.

۱۰. علامات المهدی، محمد بن اسحاق رومی، مشهور به صدر الدین قونوی (م ۶۷۳ ق).

نسخه‌ای ضمن مجموعه شماره ۱۳۲۱۲ در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی دارد که در ضمن کتاب بزرگداشت نامه سید محمود مرعشی چاپ شده است. دو نسخه دیگر از آن نیز در کتاب‌خانه سلیمانیه ترکیه، یکی ضمن مجموعه شماره ۴۳۱۰۰ در بخش حاج محمود افندی و دیگری، ضمن مجموعه شماره ۴۸۴۹ در بخش ایاصوفیه، موجود است.

وی از فیلسوفان و عارفان فارسی‌زبان اهل سنت در قرن هفتم هجری است.

۱۱. عقد الدرر فی أخبار المنتظر، یوسف بن یحیی بن علی بن عبد العزیز المقدسی الشافعی السلمی (۶۸۵ ق).

وی از عالمان شافعی بیت المقدس است.

از این اثر، نسخه‌ای در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی،^۱ و دو نسخه در آستان قدس رضوی به شماره‌های ۱۷۵۱ و ۱۷۵۲ موجود است.

از این کتاب، نسخه‌های متعدد در برلین و قاهره موجود است و بارها به چاپ رسیده است.^۲

در این کتاب، ۴۹۱ حدیث در دوازده باب، گردآوری شده است.

ب - آثار مفقود

۱۲. تحقیق غیبة المنتظر،^۳ اشرف بن اغر بن هاشم علوی (۴۸۲ - ۶۱۰ ق).

۱. رک: میراث شهاب: ش ۱۳ ص ۳.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۱۶-۵۱۵.

۳. الذریعة: ج ۱۶ ص ۷۵ ش ۳۷۵، لسان المیزان: ج ۱ ص ۴۴۹ ش ۱۴۰۷، الأعلام، زرکلی: ج ۱ ص ۳۳۲.

مؤلف، از عالمان شیعه و از مشایخ ابن ابی طی است.

این کتاب، با عنوان الغیبة للحجة نیز معرفی شده است.

۱۳. مشاهدة الآيات في أشراف الساعة وظهور العلامات.^۱

۱۴. أحوال صاحب الزمان.^۲

این دو اثر، از محمد بن مؤید معروف به سعد الدین حموی جوینی (م ۶۵۰ ق) است.

وی از مشایخ صوفیه و سنی مذهب است.

۱۵. الملاحم،^۳ دانیال (ظاهر آق ۷ ق).

اطلاعات بیشتری از نویسنده به دست نیامد؛ اما ظاهراً ترجمه‌ای عربی از کتاب عبرانی مَلحمة دانیال نبی باشد که حبیش بن ابراهیم تفلیسی (م ح ۶۰۰ ق) آن را دیده و به فارسی ترجمه کرده و از دیگر منابع عربی نیز مطالبی بر آن افزوده است. کتاب تفلیسی، بارها چاپ شده است.

۱-۶. مهدویت‌نگاری در قرن هشتم

الف - آثار موجود

۱. النهاية في الفتن والملاحم، عماد الدین ابو الفداء اسماعیل بن عمر، ابن کثیر (م ۷۷۴ ق).

نویسنده، از مفسران و مورخان مشهور اهل سنت است.

این کتاب، با عنوان‌های دیگری چون: النهاية او الفتن والملاحم، الفتن والملاحم

۱. فرائد المسطين: ج ۲ ص ۳۰۸.

۲. معجم المؤلفين: ج ۱۲ ص ۷۰.

۳. الذريعة: ج ۲۲ ص ۱۸۸. حاجی خلیفه در کشف الظنون و اسماعیل پاشا در هدیه العارفين، آن را مَلحمة دانیال و اصول الملاحم نامیده‌اند. در تهران، کتابی فارسی به نام مَلحمة دانیال به سال ۱۳۷۰ ق، چاپ شده که موضوع آن، پیشگویی و اخترگویی (تنجیم) است.

الواقعة في آخر الزمان، والنهاية فتن واهوال آخر الزمان (مختصر نهاية البداية) به چاپ رسیده است.

همچنین بخش‌هایی از آن به صورت مستقل با عناوینی چون: صفة الجنة، صفة النار، اهوال يوم القيامة به چاپ رسیده است.

در این کتاب، چندین باب به امام مهدی اختصاص دارد مانند:

- ذکر المهدي الذي يكون في آخر الزمان؛

- قول الرسول ﷺ: لو لم يبق من الدنيا الا يوم لبعث الله رجلاً منا يملأها عدلاً؛

- قول الرسول ﷺ: لا تنقضي الدنيا حتى يملك العرب رجل من اهل بيتي؛

- قول الرسول ﷺ: المهدي من عترتي من ولد فاطمة؛

- خروج المهدي وبقائه.^۱

همچنین روایات دجال را به تفصیل آورده است. روایات اشراط الساعة و پاره‌ای پیشگویی‌ها نیز بخشی از آنهاست. البته بخش عمده‌ای از روایات این کتاب (جلد دوم) به روز قیامت و بهشت و جهنم اختصاص دارد.

۲. مختصر اثبات الرجعة، سید بهاء الدین علی بن غیاث الدین عبدالکریم بن عبدالحمید نیلی (م ۷۹۰ ق).

این کتاب، مختصری از اثبات الرجعة فضل بن شاذان است. شیخ آقا بزرگ آن را مختصر الغيبة نامیده است. کتاب، دارای نسخه خطی در آستان قدس رضوی است و توسط مؤسسه آل‌البیت در سال ۱۴۰۹ ق به چاپ رسیده است.

وی از عالمان شیعی امامی و از اساتید ابن فهد حلی است.

۳. الرجعة والرد علی اهل البدعة، حسن بن سلیمان بن خالد حلی (ق ۸ ق).

از عالمان شیعی امامی که از شهید اول، اجازه روایت دارد.

این کتاب، نسخه‌ای در کتاب‌خانه آستان قدس رضوی به شماره ۲۰۸۱ دارد. وی در این کتاب، احادیث رجعت از کتاب بصائر الدرجات را آورده است.^۱
۴. منتخب الأنوار المضيئة.

اصل کتاب، الأنوار المضيئة تألیف سید بهاء‌الدین علی بن عبد‌الکریم بن عبد‌الحمید نیلی نجفی (زنده در ۸۰۳ ق) است. منتخب آن با عنوان منتخب الأنوار المضيئة توسط انتخاب‌کننده ناشناسی انجام شده است. اصل کتاب بنا بر نقل محدث نوری،^۲ در پنج مجلد تألیف شده است. محدث نوری، جلد اول را روایت کرده که به خط مؤلف بوده و تاریخ موجود در این جلد ۷۷۷ ق بوده است. بنا بر این، تألیف سال ۷۷۷ ق یا قبل از آن بوده است؛ ولی منتخب آن بعد از وفات مؤلف اصل بوده است. چون منتخب بعد از ذکر نام مؤلف اصل برای او عبارت «قدس الله روحه الشریفة» به کار برده است.

این کتاب در دوازده فصل سامان یافته و از امامت، ولادت، فلسفه غیبت، توقیعات، تشریفات و علائم ظهور بحث کرده است.^۳ این اثر در سال ۱۴۳۰ ق با تحقیق محققان مؤسسه امام هادی علیه السلام در قم به چاپ رسیده است.

۵. الجزيرة الخضراء، مجد‌الدین فضل بن یحیی طیبی کوفی (ق ۸ ق).

این کتاب، داستان تشریف علی بن قاضل را به جزیره خضراء در یازدهم شوال ۶۹۹ ق نقل کرده است. علامه مجلسی در بحار الأنوار (ج ۵۲ ص ۱۷۴ - ۱۵۹) و شیخ حرّ عاملی در اثبات الهداة (ج ۳ ص ۷۰۷) و نهاوندی، در العبقری الحسان (ج ۲

۱. همان: ج ۱ ص ۳۷۷.

۲. مستدرک الوسائل: ج ۸ ص ۲۴۷.

۳. همان: ص ۱۳۶.

ص ۱۲۷) و... آن را آورده‌اند.^۱ همچنین ترجمه‌های متعددی دارد که کهن‌ترین آن، ترجمه‌ی علی بن حسین بن عبد‌العالی کرکی (م ۹۴۰ ق) است.^۲
ب- آثار مفقود

۶. اثبات الرجعة، حسن بن یوسف بن مطهر حلّی (م ۷۲۶ ق).

نسخه خطّی در کتاب‌خانه مدرسه فاضل خان مشهد.^۳

۷. الروح والاولیاء فی نبأ المسیح والدجال،^۴ شمس‌الدین محمد بن احمد ذهبی (م ۷۴۸ ق).

وی از مورّخان اهل سنت است.

۸. کتاب المهدی،^۵ برهان‌الدین ابراهیم بن محمد حنبلی، معروف به ابن قیّم جوزی (م ۷۶۷ ق).

وی از عالمان اهل سنت است.

۹. اخبار المهدی،^۶ بدر‌الدین حسن بن محمد بن صالح نابلسی حنفی (م ۷۷۲ ق).

وی سنّی و دارای مذهب حنفی است.

۱۰. جزء فی المهدی،^۷ ابن کثیر (م ۷۷۴ ق).

وی از مورّخان و مفسّران اهل سنت است.

۱۱. اثبات الرجعة، حسن بن سلیمان بن خالد حلّی (ق ۸ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۷۴، الذریعة: ج ۵ ص ۱۰۶.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۲۳۱ و ۲۳۲-۲۳۳.

۳. الذریعة: ج ۱ ص ۹۲.

۴. کشف الظنون: ج ۱ ص ۹۳۳.

۵. همان: ج ۲ ص ۱۴۶۵.

۶. الدرر الكامنة: ج ۲ ص ۳۷.

۷. البداية والنهاية: ج ۶ ص ۲۴۷-۲۴۸، الامام ابن کثیر: ص ۱۴۳، الاحتجاج بالأثر: ص ۲۸.

نسخه خطی ای در کتاب‌خانه مدرسه فاضل‌خان مشهد دارد.^۱

۱-۷. مهدویت‌نگاری در قرن نهم

الف - آثار موجود

۱. مثنوی عجایبات یا علائم ظهور.

این رساله، قصاید شاه نعمه الله در باره ظهور است و نسخه خطی ای در کتاب‌خانه مرکزی دانشگاه تهران دارد.^۲

۲. رساله مهدیه.

دارای نسخه خطی به شماره ۵۳۰ و ۶۸۸۲ در کتاب‌خانه آستان قدس رضوی است. این اثر با تحقیق و تعلیق دکتر حمید فرزام و با عنوان شاه ولی و دعوی مهدویت، در سال ۱۳۴۸ ش، از سوی دانشگاه اصفهان در ۱۰۲ صفحه وزیری به چاپ رسیده است.

این دو اثر، از شاه نعمه الله ولی (۷۳۱ - ۸۳۴ ق) است.

وی از صوفیان اهل سنت است.

ب - آثار مفقود

۳. طرق احادیث المهدی،^۳ حافظ ولی الدین ابو زرعه عراقی (۷۶۲ - ۸۲۶ ق).

از محدثان اهل سنت است.

۱-۸. مهدویت‌نگاری در قرن دهم

الف - آثار موجود

۱. القناعة فیما تحسن الاحاطة به من اشراط الساعة، ابو الخیر محمد بن عبد

الرحمن سنخاوی (م ۹۰۲ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام؛ ج ۱ ص ۵۲.

۲. فهرست کتاب‌خانه مرکزی دانشگاه تهران؛ ج ۸ ص ۴۷۲۴.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام؛ ج ۲ ص ۴۹۷.

این کتاب در سال ۱۴۰۶ ق در مکتبه القرآن قاهره به چاپ رسیده است. کتاب، با نام ارتقاء الغرف نیز معرفی شده است.^۱

سخاوی از مشایخ صوفیه و از علمای اهل سنت است.

۲. نزول عیسی بن مریم آخر الزمان.

این کتاب در سال ۱۹۸۵ م در بیروت از سوی دارالکتب العلمیه به چاپ رسیده است.

۳. رسالة فی رد من انکر ان عیسی إذ انزل یصلی خلف المهدي صلاة الصبح.

این کتاب، نسخه خطی‌ای در کتاب‌خانه مسجد الحرام به شماره ۵۹ دارد و در کتاب الحاوی للفتاوی سیوطی (ج ۲ ص ۱۶۶) در پایان رسالة الاعلام بحکم عیسی به چاپ رسیده است.^۲

۴. ظهور المهدي.

دو نسخه خطی در کتاب‌خانه‌های استانبول با عنوان رسالة فی ظهور المهدي و رسالة ظهورات المهدي وجود دارد.^۳

۵. الكشف عن مجاوزة هذه الأمة الألف.

این رساله در ضمن رساله‌های سیوطی در الحاوی للفتاوی (ج ۲ ص ۹۲ - ۸۶) بارها به چاپ رسیده و نیز به صورت مستقل به چاپ رسیده است و از ظهور مهدی عج، خروج سفیانی، نزول عیسی و کشته شدن دجال سخن گفته است و نسخه‌های فراوانی در کتاب‌خانه‌های ترکیه دارد.^۴ سیوطی در این رساله اثبات می‌کند که روزگار امت پیامبر ص از هزار سال تجاوز می‌کند؛ ولی به هزار و پانصد

۱. المقاصد الحسنة: ص ۴۲۵، كشف الخفاء: ص ۲۸۸.

۲. المقاصد الحسنة: ص ۴۰۲.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی عج: ج ۱ ص ۵۰۲.

۴. همان: ج ۲ ص ۶۰۰ و ۶۰۱.

سال ثمنی رسد. از این اثر نسخه‌های نیز در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی قم به شماره ۲۱۰۲/۷، ۸۳۵۸/۷ و ۲۷۷۹/۱۱ وجود دارد.

۶. العرف الوردی فی أخبار المهدی

این کتاب، بارها به چاپ رسیده و چاپ اخیر آن از سوی «مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی» در ایران بوده است. همچنین در مجموعه الحاوی للفتاوی سیوطی (ج ۲ ص ۸۶ - ۵۷) انتشار یافته است. نسخه‌های متعدّد در کتاب‌خانه‌های ترکیه دارد. سیوطی در این کتاب، الأربعون حدیثاً فی المهدی ابونعیم را تلخیص کرده و احادیثی نیز بر آن افزوده است.^۱ این کتاب، دارای ۲۲۵ حدیث است. کتاب، تبویب و فصل بندی ندارد. این روایت‌ها حاوی این مضامین است: المهدی منّا أهل البیت، المهدی من عترتی، شمایل و خصال مهدی، و دجال.

۷. رسالة فی علامات المهدی.

این کتاب، نسخه‌ای در کتاب‌خانه مسجد الحرام (به شماره ۳۴) دارد.^۲

این آثار، همگی از جلال الدین سیوطی (م ۹۱۱ ق) هستند.

وی از محدثان پُر تألیف اهل سنت و از مشایخ صوفیه در قرن دهم است.

۸. تلخیص البیان فی علامات مهدی آخر الزمان، ابن کمال باش حنفی

(م ۹۴۰ ق).

این کتاب، نسخه‌های متعدّد در کتاب‌خانه عاشر افندی ترکیه به شماره ۴۴۶ و

کتاب‌خانه عارف حکمت مدینه به شماره ۷۲۲۴۰/۶۲ - ق دارد.^۳

۹. القول المختصر فی علامات المهدی المنتظر، احمد بن محمد بن حجر هیثمی

(م ۹۷۴ ق).

۱. همان: ص ۵۱۰-۵۰۹.

۲. همان: ج ۱ ص ۴۰۳.

۳. همان: ج ۱ ص ۲۵۲.

این کتاب، نسخه‌های متعدد و چاپ‌های گوناگون دارد و به ترکی نیز ترجمه شده است.^۱

کتاب دارای یک مقدمه و سه فصل و یک خاتمه است. در مقدمه، بر تواتر احادیث مهدویت تصریح دارد. در فصل اول، ۶۳ حدیث از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، در فصل دوم، ۳۹ حدیث از صحابه، و در فصل سوم، ۵۶ حدیث از تابعان آورده است. خاتمه نیز حاوی مباحث گوناگونی در موضوع مهدویت است.

این کتاب، با عنوان علامات المهدی المنتظر، در قاهره، توسط مکتبه القرآن نیز به چاپ رسیده است. نسخه‌هایی از این کتاب در قم در کتاب‌خانه مدرسه حجازی‌ها، به شماره ۸۸۹۳/۵۹/۱۱۳ و در کتاب‌خانه محقق طباطبایی، تصویری به شماره ۱۱۶ موجود است.

وی از عالمان پُر اثر اهل سنت است.

۱۰. رساله فی المهدی.

دارای نسخه‌های خطی در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۵۲۴ و گنج بخش پاکستان به شماره ۸۱۲ است.^۲

۱۱. البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان.

این کتاب، نسخه‌های فراوان داشته و چندین نوبت نیز چاپ شده است.^۳ کتاب در یک مقدمه و سیزده باب و یک خاتمه، سامان داده شده است و منابع آن العرف الوردی فی اخبار المهدی سیوطی و عقد الدرر ابو بدر یوسف شافعی و جمع الجوامع سیوطی است. نسخه‌ای از آن در کتاب‌خانه مسجد اعظم قم به شماره ۶۳۶ و نسخه دیگری در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی، به شماره ۵۲۳۴ موجود است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۵۷۸-۵۷۹.

۲. همان: ج ۱ ص ۴۰۸.

۳. همان: ص ۱۶۳.

۱۲. تلخیص البیان فی اخبار مهدی آخر الزمان.

این کتاب نیز نسخه‌های متعدد دارد و در سال ۱۴۰۱ ق، در قم به چاپ رسیده است.^۱

۱۳. احوال مهدی آخر الزمان.

این کتاب در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی، نسخه‌ای به شماره ۵۲۴ و ۹۲۱۵ دارد. کتاب شامل شصت حدیث همراه با ترجمه فارسی آن است. نسخه‌ای از آن نیز در کتاب‌خانه گنج‌بخش پاکستان به شماره ۱۸۱۲ است.

این چهار اثر، از علاء الدین علی بن حسام الدین متقی هندی (م ۹۷۵ ق) است.

وی از محدثان اهل سنت است.

۱۴. درّ التمام فی تاریخ خروج المهدی.

۱۵. حدیث «الائمة من بعدی بعدد نقباء بنی اسرائیل».

۱۶. رساله فی علائم الظهور

مؤلف، مطالبی را که در کتب علمای هند در باره علائم ظهور دیده، در این اثر آورده است.

۱۷. رساله فی ظهور المهدی (عج)

مطالب کوتاهی در باره چگونگی ظهور حضرت مهدی (عج) است.

۱۸. رساله جفر الکبیر فی تعیین ظهور المهدی (عج)

مؤلف در این رساله، سال ظهور حجّت (عج) را با استفاده از جفر کبیر سال ۱۲۰۰ ق مشخص کرده است.

این پنج رساله، همگی از محمد بن پاینده سناوجی به خط مؤلف در کاشان و به

۱. مجله تراثنا: ش ۳ ص ۴۰، کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۱ ص ۲۵۱-۲۵۰.

سال ۹۷۹ ق کتابت شده است.^۱ نویسنده، شیعی مذهب است؛ ولی درباره وی اطلاعات بیشتری در منابع نیامده است.

۱۹. النجم الثاقب فی بیان ان المهدي من اولاد علی بن ابی طالب، شمس الدین محمد بن محمد بن عبد الرحمان بن علی بهنسی عقیلی خلوتی شافعی (م ۱۰۰۱ ق).

دارای نسخه‌های خطی متعدد است.^۲

نویسنده از سنّیان شافعی مذهب و از مشایخ صوفیه است.

ب- آثار مفقود

۲۰. البرهان فی علامات مهدی آخر الزمان،^۳ جلال الدین سیوطی (م ۹۱۱ ق).

وی از محدثان اهل سنّت و از مشایخ صوفیه است.

۲۱. اثبات الرجعة، علی بن حسین بن عبد العالی (م ۹۴۰ ق).

نسخه خطی ای در کتاب‌خانه راجه فیض آباد دارد.^۴

مؤلف، از عالمان شیعی است.

۲۲. رسالة فی الغیبة.^۵

۲۳. المهدي إلى ما ورد فی المهدي.^۶

این دو اثر، از شمس الدین محمد بن طولول دمشقی (م ۹۵۳ ق) است.

وی از مورّخان و فقیهان حنفی مذهب است.

۱. فهرست جدید مسجد اعظم: ج ۴ ص ۲۶۱-۲۶۲.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۷۴۶-۷۴۵.

۳. همان: ج ۱ ص ۱۶۵.

۴. الذریعة: ج ۱ ص ۹۲.

۵. المهدي المنتظر: ص ۴۲. آثار الشیعة: ج ۲ ص ۱۱۹.

۶. الشذرات الذهبية: ص ۱۱۸.

۲۴. اثبات الرجعة،^۱ شرف‌الدین یحیی بحرانی (ق ۱۰ ق).
نویسنده از شاگردان محقق کرکی و از عالمان شیعی است.
۲۵. اثبات وجود صاحب الزمان و غیبت و مصالح الغیبة،^۲ سید شمس‌الدین محمد بن امیر اسد الله شوشتری (ق ۱۰ ق).
از عالمان شیعی و شاگردان محقق ثانی است.
۲۶. ذکر القائم و غیبت،^۳ حرز بن علی بن حسین شناطیری (ق ۱۰ ق).
اطلاعی از وی به دست نیامد.

۱-۹. مهدویت‌نگاری در قرن یازدهم

الف - آثار موجود

۱. المشرب الوردی فی مذهب المهدی.

این کتاب در سال ۱۲۷۸ ق در قاهره به چاپ رسیده و نسخه‌های بسیار دارد.^۴ کتاب، گفتاری است در باره این که مهدی (عج) بعد از ظهور به اجتهاد خود عمل می‌کند نه به احتیاط و نه به تقلید از کسی و مذهبی که در این جا منظور، مذهب ابو حنیفه است. شیخ عبد الله هندی معروف به مخدوم الملک چنین حکم کرده که مهدی (عج) به مذهب ابو حنیفه عمل خواهد کرد.^۵

۲. الرد علی من حکم و قضی بأن المهدی الموعود جاء و مضی.

این رساله، نسخه‌های متعددی در نجف، هند و مکه دارد.^۶

۱. الذریعة: ج ۱ ص ۹۵.

۲. الذریعة: ج ۱ ص ۱۰۹، احیاء التراث: ص ۲۱۱.

۳. احیاء الدائر: ص ۴۱.

۴. همان: ص ۶۴۷-۶۴۶، مجله تراثنا: ش ۳۰ ص ۶۸.

۵. رک: فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرعشی: ج ۱۷ ص ۱۲.

۶. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۱ ص ۲۸۸.

۳. رسالة فی حق المهدی.

دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه بلدیة اسکندریه مصر است.^۱

۴. مهدی آل الرسول.

این رساله، نسخه‌های بسیار دارد و یک بار بدون تاریخ نیز به چاپ رسیده است. نویسنده، احادیثی را در باره غیبت، ظهور و نشانه‌های ظهور جمع کرده است.

این چهار اثر از نور الدین علی بن سلطان محمد قاری هروی، مشهور به ملا علی قاری (م ۱۰۱۴ ق) هستند.

وی از دانشمندان حنفی مذهب است که در علوم بسیاری چیره‌دست بود.

۵. جزیره خضرا و بحر ایض، قاضی نور الله شوشتری (م ۱۰۱۹ ق).

در سال ۱۸۸۴ م، در هند در مطبعة نوری به چاپ رسیده است.^۲

۶. الفوز و الأمان فی المهدی صاحب الزمان.^۳

این قصیده در کتاب الحديقة الجلالیة شیخ بهایی به سال ۱۴۱۱ (در صفحات ۴۸ - ۵۰) به چاپ رسیده است. شیخ احمد منیفی، این قصیده ۶۳ بیتی را شرح کرده که در آخر کَشکول البهائی چاپ مصر به طبع رسیده است. همچنین ترجمه و شرح فارسی آن در مجله سفینه (ش ۱۱) به قلم فهیمه فهیمی نژاد به چاپ رسیده است.

این اثر از شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ ق) است.

۷. فرائد فوائد الفکر فی الامام المهدی المنتظر، مرعی بن یوسف کرمی مقدسی

حنبلی (م ۱۰۳۳ ق).

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۴۰۰.

۲. همان: ص ۲۶۹.

۳. المهدی المنتظر: ص ۴۴، روضات الجنات: ج ۲ ص ۵۳۲.

دارای نسخه کتاب‌خانه ملی پاریس به شماره ۲۰۲۶، و کتاب‌خانه سلیمانیه استانبول به شماره ۲۲۹۷۰ و ۱۴۴۶ است.^۱ این کتاب در هفت باب تدوین شده است و تصویری از نسخه خطی آن در کتاب‌خانه محقق طباطبایی در قم به شماره ۱۱۶ موجود است و در قم نیز، تحقیق و منتشر شده است.

وی از عالمان حنبلی مذهب فلسطین و از مشایخ الأزهر است.

۸. کفایة المهتدی فی معرفة المهتدی، سید محمد میرلوحی (م، بعد از

۱۰۸۵ ق).

نسخه خطی این اثر در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۸۳۳ و در دانشگاه تهران به شماره ۶۱۹ وجود دارد و گزیده آن با عنوان گزیده کفایة المهتدی چاپ شده است.^۲

وی از عالمان شیعه در دوره صفویه است.

۹. اثبات الرجعة و ظهور الحجة، سید محمد موسی استرآبادی (م ۱۰۸۸ ق).

از عالمان شیعه است.

این کتاب، نسخه‌های متعدد دارد و اخیراً با عنوان الرجعة چاپ شده است.

۱۰. الرجعة، محمد مؤمن بن دوست محمد حسینی استرآبادی (م ۱۰۸۸ ق).

این کتاب در سال ۱۴۱۵ ق در قم به چاپ رسیده و در آن ۱۱۱ حدیث گردآوری شده است. نویسنده، خود تلخیص آن را با عنوان منتخب کتاب الرجعة تحریر کرده که دارای نسخه خطی در دانشگاه تهران به شماره ۲۱۴۴ است.^۳

کتاب، مقدمه‌ای دارد که در آن، برخی احادیث تسلیم در برابر ائمه را آورده

است و یک باب درباره رجعت و باب دیگر درباره دجال است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی (عج): ج ۲ ص ۵۵۳.

۲. همان: ص ۶۱۰-۶۰۹.

۳. همان: ص ۶۸۵.

وی از عالمان شیعی است.

۱۱. شوق مهدی، ملا محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ ق).

غزلیات فیض کاشانی در باره حضرت مهدی که با مقدمه علی دوانی در سال

۱۳۹۸ ق در تهران و در کتاب فروشی اسلامیة، به چاپ رسیده است.

۱۲. اخبار ظهور، ناشناس (ق ۱۱ ق).

نسخه آن در کتاب‌خانه آستان قدس به شماره ۱۰۶۵۷ نگهداری می‌شود و در

ورق ۱۷۵ تصریح شده که تاریخ تألیف ۱۰۷۸ ق است.^۱

۱۳. توقیت ظهور امام زمان، عبد الهادی بن رفیع الدین حسین رضوی دلیجانی

(ق ۱۱ ق).

شیعه است.

کتاب، دارای نسخه خطی به شماره ۱۹۸۸ در کتاب‌خانه مدرسه فیضیه است.^۲

۱۴. رسالة فی بیان وجه غیبة الحجة، ماجد بن فلاح شیبانی (ق ۱۱ ق).

نویسنده رساله، شیعی مذهب است.

از این رساله، نسخه‌ای در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی موجود است.^۳

۱۵. تفریج الکربة عن المنتقم لهم فی الرجعة، سید محمود حسینی کناظمی

(م ۱۰۸۵ ق).

این کتاب، دارای نسخه‌ای در کتاب‌خانه آیه الله مرعشی به شماره ۷۲۶ است و

همچنین با نام اثبات وجوب الرجعة و تفریج الکربة هم معرفی شده است.^۴

نویسنده، شیعه امامی است.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۶۸.

۲. فهرست نسخه‌های خطی کتاب‌خانه مدرسه فیضیه: ج ۲ ص ۲۶۰.

۳. الذریعة: ج ۲۰ ص ۱۱۲.

۴. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۵۸-۵۷ و ص ۲۴۶-۲۴۵.

۱۶. دعائم الدين و كشف الريبة في اثبات الكرة و الرجعة، محمد محسن بن محمد حسين بن عناية الله مشهدي (ق ۱۱ ق).

دارای نسخه خطی در کتابخانه ملی به شماره ۳۹۷ است.^۱
مذهب وی شیعه امامی است.

ب. آثار مفقود

۱۷. مختصر القول المختصر في علامات المهدي المنتظر.

۱۸. حاشية على القول المختصر في علامات المهدي المنتظر.

کتاب القول المختصر از ابن حجر هيثمي است و نویسنده این دو اثر، ثوبه وى،
رضی الدین بن عبد الرحمان بن احمد بن حجر (م ۱۰۱۰ ق) است.^۲
وی از اهل سنت است.

۱۹. القصيدة في استقبال قصيدة الفوز و الأمان في مدح صاحب الزمان،^۳ شیخ جعفر
خطی بحرانی (م ۱۰۲۸ ق).
وی شیعه امامی است.

۲۰. اثبات وجود القائم،^۴ شیخ بهایی (م ۱۰۳۱ ق).

۲۱. مرآة الفكر في المهدي المنتظر،^۵ موسی بن یوسف کریمی حنبلی (م ۱۰۳۳ ق).
سنی و دارای مذهب حنفی است.

۲۲. الرد على شرعة التسمية،^۶ سید رفیع الدین محمد بن امیر شجاع الدین محمود
(۱۰۳۴ ق).

۱. فهرست کتابخانه ملی: ج ۹ ص ۲۴۱.

۲. کتابنامه حضرت مهدی عج: ج ۱ ص ۲۸۹.

۳. الذریعة: ج ۱۶ ص ۳۷۳.

۴. ریاض العلماء: ج ۵ ص ۹۶.

۵. هدیه العارفين: ج ۲ ص ۴۲۷.

۶. ریحانة الأدب: ج ۳ ص ۵۶.

وی شیعه است.

۲۳. رساله فی مناهج تسمیات المهدی،^۱ محمد باقر حسینی میرداماد (م ۱۰۴۰ ق).
از فیلسوفان و فقیهان شیعه امامیه در دوره صفوی است.

۱-۱۰. مهدویت‌نگاری در قرن دوازدهم

الف- آثار موجود

۱. الإشاعة لأشراط الساعة، سید شریف محمد بن رسول برزنجی شافعی (م ۱۱۰۳ ق).

این کتاب، چاپ‌های متعدد دارد. نویسنده در این اثر، علائم قیامت را بر شمرده است. کتاب، دارای سه باب است: باب اول، علائم بعیده قیامت که به وقوع پیوسته و گذشته‌اند؛ باب دوم، نشانه‌های متوسط که ظاهر شده، ولی منقرض نشده‌اند، باب سوم، علائم و نشانه‌های قریبه. بیشترین بخش این باب، به امام مهدی عجل الله و نشانه‌های ظهور اختصاص دارد.

وی مذهب شافعی دارد و از مشایخ تصوف است.

۲. کشف التعمیه فی حکم التسمیه.

این کتاب با تحقیق حمید میرزایی تبریزی توسط انتشارات دارالکتب الإسلامیه تهران به چاپ رسیده است.

همچنین کتاب دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۴۲۵۲ است.^۲

۳. اثبات الهداة بالنصوص والمعجزات.

این کتاب در هفت جلد به چاپ رسیده است. اواخر جلد ششم و تمام جلد

۱. بحار الأنوار: ج ۱۳ ص ۱۷۲.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی عجل الله: ج ۲ ص ۵۹۵.

هفتم (ابواب ۳۲ تا ۳۴) به امام مهدی علیه السلام اختصاص دارد و ۸۴۶ حدیث در این زمینه آورده است.

یک باب به امامت مهدی علیه السلام اختصاص دارد. باب دیگر، احادیث عامه را در باره مهدی علیه السلام آورده است. باب سوم به بیان معجزات مهدی علیه السلام اختصاص دارد و باب چهارم در صفات و نشانه‌های ظهور است.

۴. الايقاظ من الهجعة بالبرهان على الرجعة.

این کتاب در دوازده باب تنظیم شده است، باب اول به مقدمات اختصاص دارد و دوازده مطلب کلی در چگونگی تعامل با ادله بویژه روایات، گوشزد شده است. باب دوم، به ذکر ادله امکان و صحت رجعت اختصاص دارد. باب سوم، به بیان آیات پرداخته است. در باب‌های چهارم تا ششم، وقوع رجعت در امت‌های پیشین را ذکر می‌کند. باب‌های هفتم تا دهم، به وقوع رجعت در امت اسلام اختصاص دارد. در باب یازدهم، از وقوع دولت پس از دولت مهدوی بحث می‌کند و در باب دوازدهم، به پاسخگویی به شبهات منکران رجعت می‌پردازد.

مؤلف در مجموع، بیش از شصت آیه و ششصد حدیث در اثبات رجعت با ذکر منابع و حذف اسناد آورده است.

این کتاب، دارای نسخه‌های خطی متعدد و ترجمه به زبان فارسی است و در سال ۱۳۸۱ ق در قم به چاپ رسیده است.

این سه اثر، از محمد بن حسن حرّ عاملی (م ۱۱۰۴ ق)، فقیه بزرگ امامیه‌اند.

۵. المنجّة فیما نزل فی القائم الحجّة.

در این کتاب، آیات مؤول به مهدی علیه السلام با احادیث مربوط گردآوری شده است و در مجموع ۶۱ سوره، نزدیک به یکصد و چهل آیه به مهدی علیه السلام تأویل شده است. این مجموعه در ۱۲۱ فصل تنظیم شده است و مؤلف فقط به آوردن احادیث ذیل آیات بسنده کرده و از هر گونه داوری پرهیز نموده است.

ترجمه فارسی آن با عنوان سیمای حضرت مهدی در قرآن به چاپ رسیده است.

۶. تیصرة الولی فیمن رأی القائم المهدی علیه السلام

در این کتاب، ملاقات ۱۲۴ نفر با امام زمان علیه السلام گزارش شده است. این کتاب، نسخه‌های خطی متعدد دارد و در دو نوبت در سال‌های ۱۲۷۲ ق و ۱۴۱۱ ق به چاپ رسیده است.

این دو اثر از سید هاشم بحرانی (م ۱۱۰۷ ق)، از علمای بزرگ شیعه، است.

۷. توقیعات امام نانی عشر.

در سال ۱۳۱۳ ق در هند چاپ سنگی شده است.

۸. رجعت.

در سال ۱۳۶۷ ش در تهران به چاپ رسیده است. این کتاب شامل چهارده حدیث در ملاحم و علائم ظهور و رجعت است. از این اثر ۵۹ نسخه خطی در کتابخانه‌های ایران، شناسایی شده است.^۱

۹. بحار الأنوار.

علامه مجلسی جلد سیزدهم از دوره بیست و پنج جلدی بحار الأنوار را به «تاریخ الامام الثانی عشر» اختصاص داده است که در چاپ جدید، جلد‌های ۵۱-۵۳ اند. این بخش از کتاب بحار الأنوار، ترجمه‌های متعدد دارد که معروف‌ترین آن، مهدی موعود ترجمه علی دوانی است. این مجلدات حاوی ۳۱ باب است که از ولادت آغاز می‌شود و به توقیعات ختم می‌گردد.

از این اثر، دو ترجمه مخطوط نیز در منابع گزارش وجود دارد.

ترجمه از ناشناخته، نسخه شماره ۱۱۳۲ کتابخانه شیخ حیدر علی مؤید.

ترجمه از محمد حسن بن محمد ولی ارومیه‌ای افشار. نسخه شماره ۵۱۶۶

کتاب‌خانه آیه الله مرعشی قم و شماره ۱۸ کتاب‌خانه گوهر شاد مشهد و نیز شماره ۱۵۸ کتاب‌خانه آستان قدس رضوی مشهد.^۱

این آثار، از علامه محمدباقر مجلسی (م ۱۱۱۰ ق) هستند.

۱۰. اثبات الرجعة^۲، حسن بن عبد الرزاق لاهیجی (م ۱۱۲۱ ق).

این رساله، توسط جناب آقای علی صدراپی خویی تصحیح شده و توسط انتشارات مسجد انگجی تبریز به چاپ رسیده است. لاهیجی این کتاب را در چهار فصل یا حدود شصت حدیث به فارسی نگاشته است. نسخه‌ای از این اثر در کتاب‌خانه مجلس به شماره ۲۸۵ موجود است.

وی از عالمان شیعی است.

۱۱. مثنوی نرگسدان، ملا اسماعیل ذبیحی (م ۱۱۵۰ ق).

این کتاب، چاپ سنگی‌ای به سال ۱۳۲۵ ق در تبریز دارد و دارای نسخه‌های متعدد در کتاب‌خانه ملک و دانشگاه تهران است.^۳

وی شیعه است.

۱۲. فتح المغان شرح الفوز و الأمان فی مدح صاحب الزمان، احمد بن علی بن عمر بن صالح عدوی (م ۱۱۷۳ ق).

از نویسندگان مصری و دارای مذهب اهل سنت است.

این کتاب که شرح قصیده «الفوز والأمان» شیخ بهایی است، در سال ۱۲۸۸ ق در قاهره به چاپ رسیده است.

۱۳. من علامات القيامة الكبرى، المسيح، الدجال وأسرار الساعة، محمد بن احمد سفارینی (م ۱۱۸۸ ق).

۱. ر.ک: فهرستگان نسخه‌های خطی حدیث و علوم حدیث شیعه: ج ۳ ص ۴۵.

۲. الذریعة: ج ۱ ص ۹۲.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۶۲۷.

در سال ۱۴۰۷ ق در قاهره به چاپ رسیده است.

وی از عالمان حنبلی مذهب اهل سنت است.

۱۴. العرف الوردی فی دلائل المهدی، عبد الرحمان بن مصطفی عیدروس یمنی (م ۱۱۹۲ ق).

دارای نسخه خطی در کتاب‌خانه سلطنتی برلین، به شماره ۲۷۳۲ است.

اطلاعاتی از مؤلف به دست نیامد.

۱۵. الذخیره فی المحشر فی مولد الإمام المنتظر، محمد ابو عزیز خطی بحرانی (م ۱۲۰۰ ق).

در سال ۱۳۷۴ ق، در نجف به چاپ رسیده و نسخه‌های فراوان دارد و با عنوان مولد الإمام الحجّة القائم نیز به چاپ رسیده است.^۱
مؤلف، از علمای شیعی امامی ناحیه «خط» در شمال عربستان (بحرین تاریخی) است.

۱۶. عوالم العلوم و المعارف، عبدالله بحرانی (م ۱۱۱۰ ق).

بخش مربوط به حضرت مهدی از این کتاب با عنوان الإمام الحجّة بن الحسن علیه السلام در پنج مجلد، چاپ شده است. در این پنج مجلد، ۲۹۲۶ حدیث در بیست و یک عنوان کلی تنظیم شده است که عبارت‌اند از: نسبه، احوال امه، حمله و ولادته، اسمائه و القابه، حلیته و شمائله، الآیات المؤولة، النصوص علی امامته و غیبه، اخبار الکهنه و الملوک به، خصاله، معجزاته، اثبات الغیبه، علة الغیبه، نوابه، حال الشیعة فی غیبه، وظائف الإمام فی الغیبه، من ادعی الرویة، علامات الظهور، یوم الخروج، کیفیة خروجه، سیرته و اخلاقه عند الظهور، و الرجعة.

نسخه‌های خطی این اثر در کتاب‌خانه آسرة الله من عشی قم به شماره ۳۵۴

کتاب‌خانه دانشگاه تهران به شماره ۶۶۵۷ و کتاب‌خانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۲۷۰ موجودند.

ب - آثار مفقود

۱۷. مولد القائم،^۱ سید هاشم بحرانی (م ۱۱۰۷ ق).
۱۸. رسالة فی تحریم تسمیة صاحب الزمان،^۲ سلیمان ماحوزی (م ۱۱۲۱ ق).
۱۹. اثبات الرجعة،^۳ جمال الدین محمد بن آقا حسین خونساری (م ۱۱۲۵ ق).
۲۰. ارشاد الجهلة المضربین علی انکار الغیبة والرجعة.^۴
۲۱. الرجعة.^۵
- این دو اثر، از محمد هاشم خراسانی (م بعد از ۱۱۲۸ ق) است.
- این چهار تن، همگی از عالمان شیعی امامی‌اند.
۲۲. حیات الأموات بعد الموت،^۶ احمد بحرانی (م ۱۱۳۱ ق).
- وی، عالمی شیعی است.
۲۳. حیات الأموات،^۷ آقا حسین خوانساری (م ۱۱۳۱).
۲۴. القصيدة فی استقبال الفوز و الأمان فی مدح صاحب الزمان،^۸ امیر محمد ابراهیم بن محمد معصوم قزوینی (م ۱۱۴۵ ق).
- از عالمان امامی و ریاضیدان و محدث است.

۱. الذریعة: ج ۲۳ ص ۲۷۵.

۲. الذریعة: ج ۱۱ ص ۱۳۸.

۳. الذریعة: ج ۱ ص ۹۱.

۴. همان: ص ۵۱۳.

۵. الکواکب المنتشرة: ص ۸۱۳.

۶. لؤلؤ البحرین.

۷. الذریعة: ج ۷ ص ۱۱۶.

۸. تنمیه أمل الأمل: ص ۵۴.

۲۵. النوافح القریبة الکاشفة عن خصائص الذات المهدیة.^۱
۲۶. الهدایة الندیة فیما جاء فی فضل ذات المهدیة.^۲
- این دو اثر، از قطب الدین مصطفی بن کمال الدین بکری (م ۱۱۶۲ ق) است.
مؤلف، از سنیان حنفی مذهب است.
۲۷. رسالة فی المهدی.^۳
۲۸. الروض الوردی فی اخبار المهدی.
- نسخه خطی این کتاب، در کتاب‌خانه صاحب عیقات الأنوار (که امروزه «کتاب‌خانه سید ناصر حسین» نامیده می‌شود)، در لکتوی هند، موجود است.^۴
- این دو اثر از جعفر بن حسن بن عبد الکریم برزنجی (م ۱۱۷۷ ق) است.
وی، از مفتیان شافعی مذهب است.
۲۹. جمع الأحادیث القاضیة بخروج المهدی،^۵ محمد بن اسماعیل صنعانی (م ۱۱۸۲ ق).
- از عالمان اهل سنت و معاصر محمد بن عبد الوهاب است.
۳۰. رسالة فی المهدی،^۶ ادريس بن محمد بن حمدونى عراقى فارسى (م ۱۱۸۳ ق).
۳۱. الحاشیة علی اثبات الرجعة،^۷ سید میر علی نقی سامان (ق ۱۲ ق).

۱. هدیه العارفين: ج ۲ ص ۴۵۰.

۲. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۲ ص ۷۸۰.

۳. همان: ج ۱ ص ۴۰۷.

۴. همان: ص ۴۱۵. گفتنی است میر حامد حسین، بخش‌هایی از این کتاب را در استقصاء الأفعال در بحث تولد و نسب مهدی علیه السلام عیناً نقل کرده است.

۵. معجم المؤلفين: ج ۹ ص ۵۶.

۶. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۴۱۰.

۷. الذریعة: ج ۶ ص ۹.

نویسنده، شیعی مذهب است.

۳۲. غیبت و علائم ظهور،^۱ ناشناس (ق ۱۲ ق).

۳۳. گلدسته معانی، سید جلال الدین زید پوری هندی (ق ۱۲ ق).

مثنوی بلند و لطیف در ۱۶۵۷ بیت در مدح امام زمان (ع) است.^۲

ظاهراً از شاعران شیعی است.

۳۴. مشید الأركان فی النص علی صاحب الزمان، عبد الواحد بن محمد عاملی (ق

۱۲ ق).

این کتاب، سه بخش دارد: ضرورت وجود حجّت، نصوص (احادیث) رسیده

از ائمه در باره مهدی (ع) و تولّد و دیدار کنندگان.^۳

مؤلف، از عالمان شیعی است.

۳۵. ترجمه دعای ندبه،^۴ مولی رفیع گیلانی (ق ۱۲ م).

از عالمان شیعی است.

جمع بندی و چند نکته

در پایان، به چند نکته که در

تحلیل این آثار می‌تواند سودمند

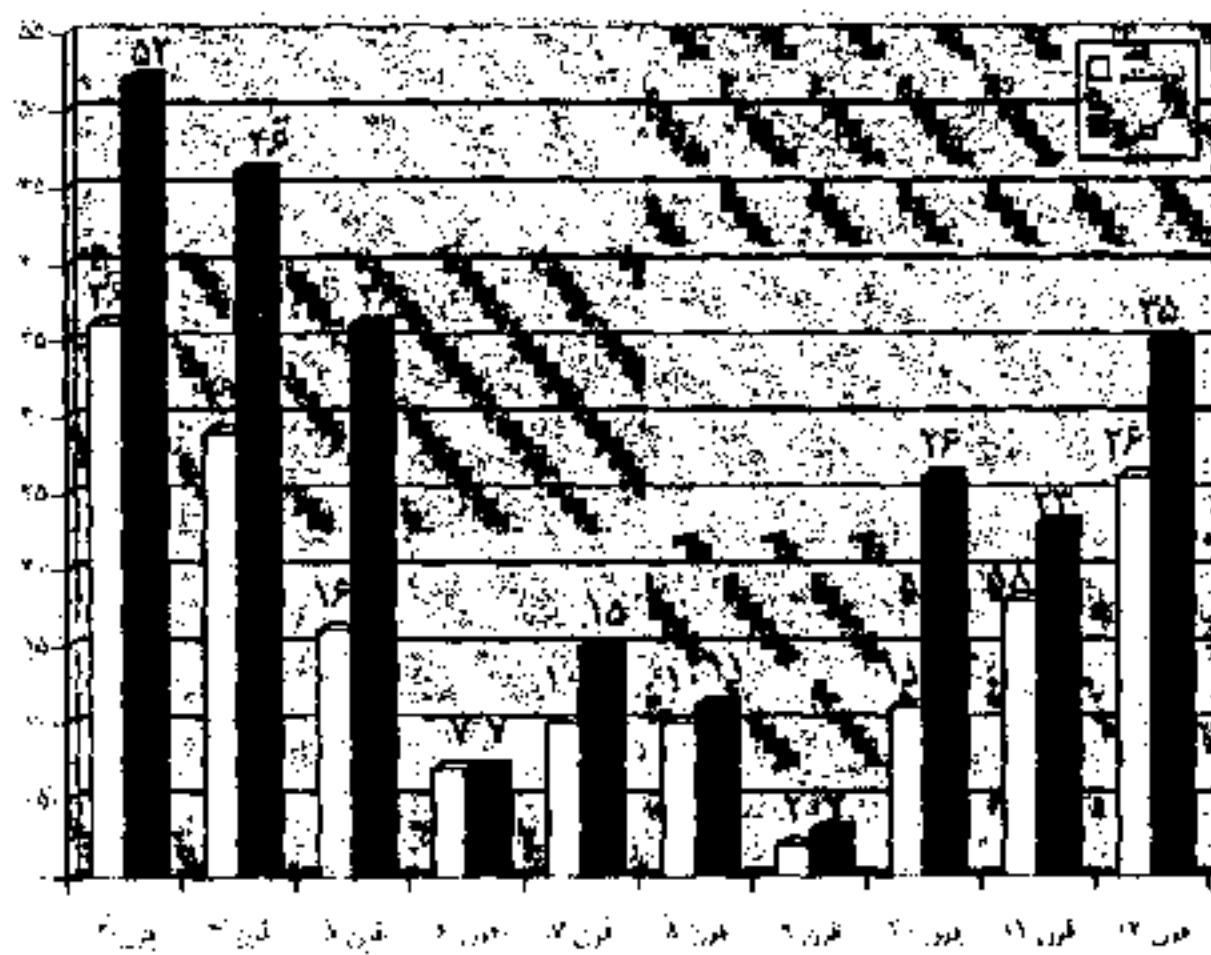
باشد، اشاره می‌گردد:

● یک. جدول زمانی تألیف

این آثار بر حسب قرون چنین

است:

قرن ۱۰ شموم، نویسنده: ۳۶،

مقالات شماره ۱

۱. الذریعة، ج ۱۶ ص ۸۳.

۲. الذریعة، ج ۱۸ ص ۲۱۳.

۳. کتاب‌نامه حضرت مهدی (ع) ج ۲ ص ۶۴۹.

۴. الذریعة، ج ۲۶ ص ۱۹۷.

کتاب: ۵۲.

- قرن: چهارم، نویسنده: ۲۹، کتاب: ۴۶.
- قرن: پنجم، نویسنده: ۱۶، کتاب: ۳۶.
- قرن: ششم، نویسنده: ۷، کتاب: ۷.
- قرن: هفتم، نویسنده: ۱۰، کتاب: ۱۵.
- قرن: هشتم، نویسنده: ۱۰، کتاب: ۱۱.
- قرن: نهم، نویسنده: ۲، کتاب: ۳.
- قرن: دهم، نویسنده: ۱۱، کتاب: ۲۶.
- قرن: یازدهم، نویسنده: ۱۸، کتاب: ۲۳.
- قرن: دوازدهم، نویسنده: ۲۶، کتاب: ۳۵.
- جمع کل: ۱۶۵ نویسنده، ۲۵۴ کتاب

دو، از جهت کثرت تألیف، غالب نویسندگان، صاحب یک اثر بوده‌اند؛ ولی چند

نمودار شماره ۲

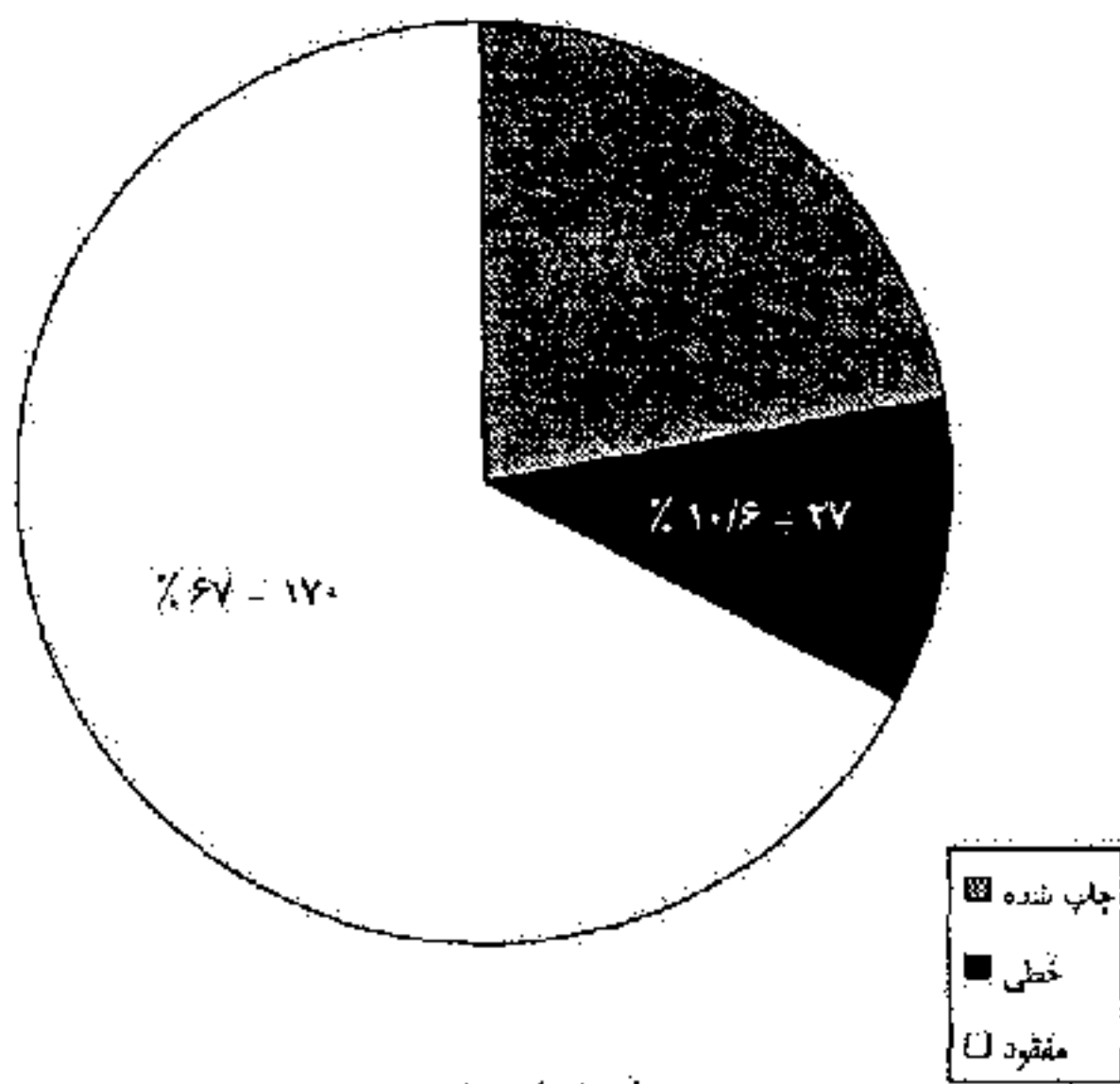
نفر بیش از یک اثر داشته‌اند که فهرست آنان به ترتیب کثرت اثر چنین است:

۱. شیخ صدوق (ق ۴) ده اثر.
۲. شیخ مفید (ق ۵) نه اثر.
۳. ابونعیم اصفهانی (ق ۵) هشت اثر.
۴. دو نفر، هر کدام هفت اثر داشته‌اند: فضل بن شاذان (ق ۳)؛ سیوطی (ق ۱۰).
۵. دو نفر، هر کدام پنج اثر داشته‌اند: ابن عربی (ق ۷)؛ پاینده (ق ۱۰).

۶. چهار نفر، هر کدام چهار اثر داشتند: عبد الله بن جعفر حمیری (ق ۳ ق)؛ حسن بن علی بن ابی حمزه بطائنی (ق ۳ ق)؛ متقی هندی (ق ۱۰ ق)؛ ملا علی قازی (ق ۱۱ ق).

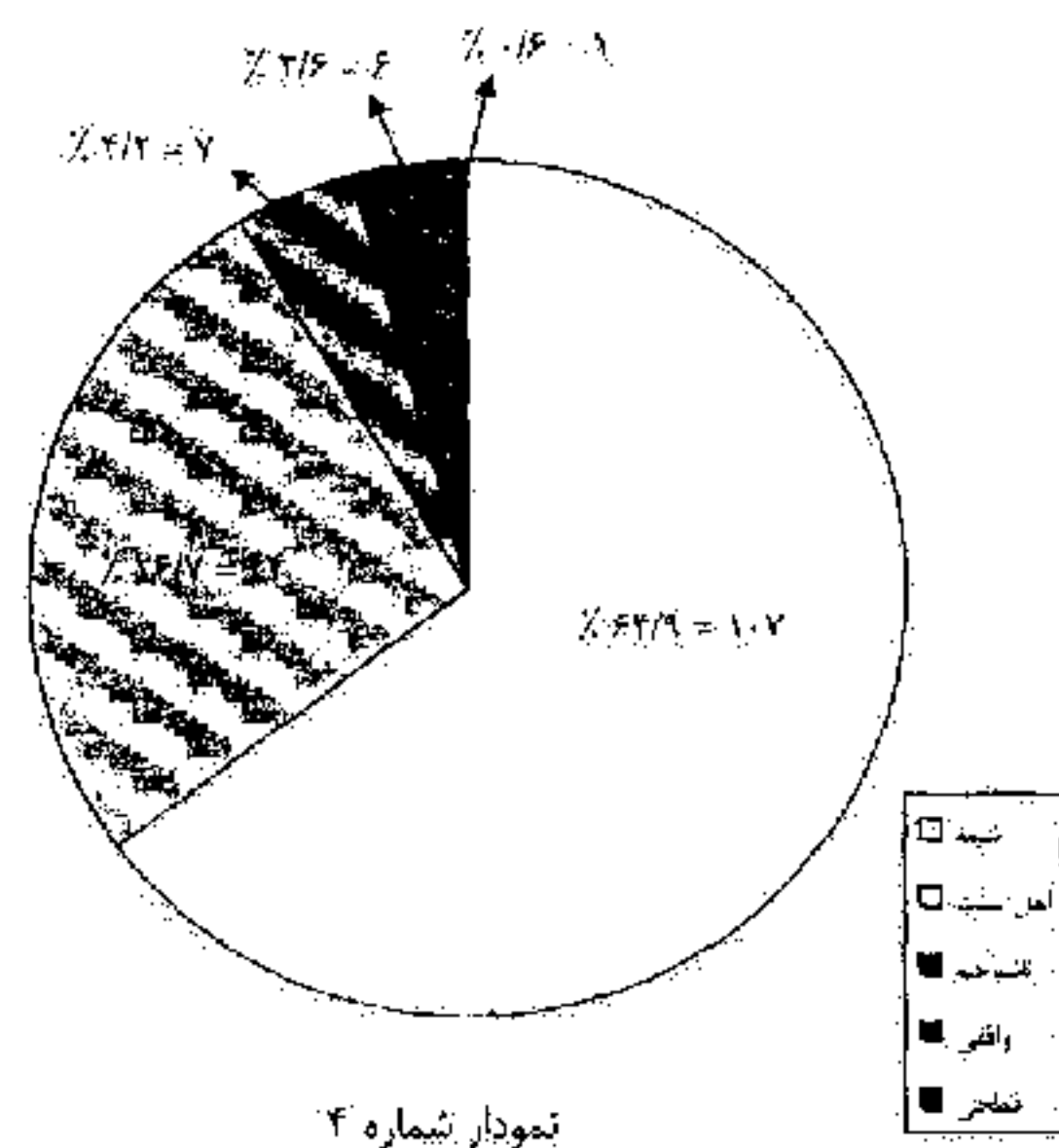
۷. پنج نفر، هر کدام سه اثر داشتند: محمد بن حسن جمهور (ق ۳ ق)؛ محمد بن مسعود عیاشی (ق ۴ ق)؛ شیخ حر عاملی (ق ۱۲ ق)؛ علامه مجلسی (ق ۱۲ ق)؛ سید هاشم بحرانی (ق ۱۲ ق).

۸. بیست و سه نفر، هر کدام دو اثر داشتند: علی بن حسن فضال (ق ۳ ق)؛ علی بن مهزیار اهوازی (ق ۳ ق)؛ عزیز بن یحیی جلودی (ق ۴ ق)؛ سلامه بن محمد (ق ۴ ق)؛ ابن المنادی (ق ۴ ق)؛ حسن بن حمزه علوی (ق ۴ ق)؛ محمد بن احمد بن قضاعه (ق ۴ ق)؛ ابن جنید (ق ۴ ق)؛ عیاشی جوهری (ق ۵ ق)؛ سیرافی (ق ۵ ق)؛ سید مرتضی (ق ۵ ق)؛ کراجکی (ق ۵ ق)؛ حسن بن سلیمان حلی (ق ۸ ق)؛ ابن کثیر (ق ۸ ق)؛ شاه نعمه الله ولی (ق ۹ ق)؛ سعد الدین حموی (ق ۱۰ ق)؛ ابن طولون (ق ۱۰ ق)؛ رضی الدین ابن حجر (ق ۱۱ ق)؛ شیخ بهایی (ق ۱۱ ق)؛ مرعی حنبلی (ق ۱۱ ق)؛ محمد هاشم خراسانی (ق ۱۲ ق)؛ مصطفی بن کمال (ق ۱۲ ق)؛ برزنجی (ق ۱۲ ق).

سه. وضعیت آثار از جهت چاپ، نسخه خطی و مفقودی چنین است:

از این ۲۵۴ اثر معرفی شده، تعداد ۵۷ اثر به چاپ رسیده، تعداد ۲۷ اثر تاکنون به چاپ نرسیده و به صورت نسخه خطی موجود است و تعداد ۱۷۰ اثر مفقود و ناشناخته است.

چهار. از ۱۶۵ نویسنده‌ای که آثارشان معرفی شد، ۱۱۷ نفر شیعه، شش نفر واقفی، یک نفر فطحی و ۴۴ نفر اهل سنت‌اند و هفت نفر دیگر ناشناس‌اند. پنج. جستجو در اینترنت، بویژه در پایگاه‌های کتاب و کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی و نیز بررسی ارجاعات در منابع مکتوب و دیجیتال، هر جستجوگری را به این نتیجه می‌رساند که

منابع مستقل مکتوب در باره امام مهدی علیه السلام و موضوعات مرتبط، بیش از این مقدار است که در این کتاب‌شناسی یاد شد؛ اما ضرورت مستند بودن اطلاعات این دانش‌نامه، اقتضا می‌کرد که از منابع غیر مکتوب یا منابع واسطه‌ای که اعتبار آنها اثبات نشده است، بهره‌گیری نشود. به این ترتیب، این کتاب‌شناسی را نیز باید گامی دیگر در مسیر کتاب‌شناسی‌های مهدویت به شمار آورد و نه آخرین آنها!

فصل دوم

مهدویت نگاری پس از قرن دوازدهم

پس از قرن دوازدهم، از هنگامی که صنعت چاپ و برخی عوامل بیرونی چون ارتباط شرق و غرب، زمینه‌ساز تحولات فرهنگی در جوامع اسلامی شد، بسیاری از موضوعات، از جمله مسئله «مهدویت»، کانون توجه پژوهشگران و نویسندگان قرار گرفته است. این دوره را می‌توان دارای پنج مشخصه کلی دانست:

یک. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان؛

دو. تدوین آثار انتقادی و گاه مغرضانه؛

سه. تدوین پایان‌نامه‌های دانشگاهی؛

چهار. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی؛

پنج. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها؛

شش. مطالعات خاورشناسان.

اینک به اجمال به هر یک از این محورها نظری می‌افکنیم.

۱-۲. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان

بر اساس آخرین کتاب‌شناسی جامعی که در موضوع مهدویت تدوین شده، یعنی کتاب امام مهدی در آینه قلم از ابتدا تاکنون بیش از ۷۵۵۰ اثر تألیف شده است. اگر نوشته‌های دوره‌های نخست تا قرن دوازدهم را - که جمع آنها به ۲۵۴ اثر عدد می‌رسد - از آن کم کنیم، ۷۲۹۶ اثر باقی می‌ماند و این یعنی حدود سی برابر تمامی آثار دوازده قرن گذشته که این، نشان از گستردگی فوق‌العاده تألیف و تدوین

و پژوهش در موضوع مهدویت در دوره معاصر دارد.

ناگفته نماند که در میان این جمع انبوه، آثار علمی و پژوهشی فراوان نیستند؛ بلکه غالب این آثار را نوشته‌های ترویجی و عمومی تشکیل می‌دهند. ضمناً در این شمارش و سنجش، مبنای «کتاب» بوده و مقالات، استقصا و شمارش و گزارش شده‌اند.

۲-۲. تدوین آثار انتقادی و نگاه مغرضانه

از تیمه قرن چهاردهم هجری (ح ۱۳۱۰ش) به بعد، کتاب‌هایی در نقد مهدویت یا فرهنگ مهدوی شیعه نگارش یافته که بیشتر تحت تأثیر شرایط سیاسی-اجتماعی جهان صورت گرفته است. ادعاهای مهدویت در دوره معاصر، ظهور سلفی‌گری جدید در حجاز و نیز حرکت‌ها و جنبش‌هایی که در سودان، مکه و ... شکل گرفته، بستر عمده شکل‌گیری این آثار بوده است. برخی از اینها نگاه تاریخی دارند و برخی دیگر، نگاه تاریخی-حدیثی.^۱

اینک به معرفی عمده‌ترین آنها می‌پردازیم.

۱. رجعت، محمدحسن شریعت سنگلچی تهرانی (۱۲۷۱ - ۱۳۲۲ش)، تهران: دارالتبلیغ، ۱۳۲۰ش، دوم، ۶۸ص.

چاپ نخست کتاب، در آغاز سال ۱۳۱۵ش (۱۳۵۵ق / ۱۹۳۶م) در تهران در مجموعه «بیانات مصلح کبیر» منتشر شده است. مؤلف، احادیث رجعت (پازگشت مردگان در آخر الزمان) را از منابع حدیثی و تفسیری و کلامی شیعه، اخذ و به نقد رجالی و محتوایی آنها می‌پردازد و در نقد محتوایی نیز عمدتاً بر قرآن و دلیل عقل

۱. گفتنی است به نقدهای جامعه‌شناختی و آسیب‌شناسانه‌ای که برخی روشن‌فکران معاصر (محمدرضا حکیمی، علی شریعتی، عبدالکریم سروش و ...) ذیل عنوان «انتظار پویا (فعال)» و «انتظار ایستا (متفعل)» و موارد مشابه مطرح کرده‌اند، به دلیل آن که اساساً در خدمت به باور مهدی شیعی شکل گرفته‌اند، نخواهیم پرداخت.

تکیه دارد و سرانجام، یاور «رجعت» را خارج از «عقاید ضروری مذهب امامیه» می‌شمارد^۱ و رد می‌کند. این کتاب، در روزگار خود، نقدهای بسیاری برانگیخت و در جواب آن، کتاب‌های متعددی در «اثبات رجعت» نگاشته شد، از جمله: اثبات رجعت از سید ابوالحسن حسینی قزوینی و بیداری امت در اثبات رجعت از سید مهدی موسوی اصفهانی و غیبت و رجعت از شیخ مجتبی قزوینی.

۲. بررسی علمی در احادیث مهدی علیه السلام، سید ابوالفضل برقی قمی (ابن الرضا) (۱۲۸۷ - ۱۳۷۰ ش)، تحریر دوم، تهران: [بی نا]، ۱۳۶۸ ش، ۲۰۸ ص.

این کتاب - که چاپ نخست آن حدود سال ۱۳۴۰ ش (۱۳۸۰ ق) منتشر گردید - تاکنون، نقدهای مکتوب فراوانی را برانگیخته است و نویسندگان برجسته‌ای چون: سید محمدباقر صدر، لطف الله صافی، ناصر مکارم، جعفر سبحانی و مرتضی مطهری، هر کدام در آثار مهدوی خویش در صدد پاسخگویی به برخی دیدگاه‌ها و شبهات مطرح در این کتاب برآمده‌اند.

برقی نیز در روش نقد، همانند شریعت سنگلجی عمل می‌کند، با این تفاوت که در مباحث رجالی و محتوایی خویش، به نقد تاریخی، با تفصیل بیشتری می‌پردازد. کتاب او با نقد روایات تولد امام مهدی علیه السلام و نام مادر و قابله و کیفیت حمل و تولد و رشد و ... آغاز می‌شود. فصل دوم به نقد روایات رجعت (بازگشت مردگان در آخر الزمان) اختصاص دارد. فصل سوم، نقد روایات تفسیری در تطبیق آیات بر امام مهدی علیه السلام و ظهور و دولت اوست. فصل چهارم نیز مشتمل بر نقد روایات مربوط به پس از رحلت امام مهدی علیه السلام است. سپس چند مقاله در باب: مهدیان قبل و بعد از تولد امام مهدی علیه السلام، مهدی در منابع اهل سنت و مقدمه‌ای بر

۱. آیه الله حاج شیخ عبدالکریم حائری (م ۱۳۵۵ ق)، در پاسخ به استفتائی در این باره، ضمن اشاره به این که شخصاً رجعت را قبول دارد، تصریح می‌کند که منکر رجعت، «منکر ضروری مذهب» نیست (ر.ک: جریان‌ها و سازمان‌های مذهبی - سیاسی ایران، رسول جعفریان: ص ۹۳۱).

مطالعه اخبار مهدی (سیره‌اش، یارانش، آیاتش، علائم ظهورش، نحوه خروج و قیامش و دولتش) آمده است.

۳. المهدی و المهدویة، احمد امین بک، قاهره: دار المعارف، ۱۲۶ ص، چاپ اول: ۱۹۵۱، م.

چاپ جدید: قاهره: شركة نوابع الفكر، ۱۴۳۰ ق / ۲۰۰۹ م، ۱۱۲ ص.

احمد امین، این کتاب را در مصر به سال ۱۹۵۱ م نوشته است. وی تاریخچه‌ای از آنچه در تاریخ اسلام از دعاوی مهدویت رخ داده به اجمال گزارش می‌کند و سپس خود به ریشه‌پیدایش اندیشه مهدویت می‌پردازد که عبارت است از: ست انسانی و فراوانی ظلم و ستم در تاریخ بشریت.

ستم خلفای اموی و عباسی را در شکلگیری این اندیشه در میان مسلمانان، بی‌تأثیر نمی‌داند و از نقدهای ابن خلدون بر اندیشه مهدویت دفاع می‌کند و در پایان، برخی از آثار منفي اندیشه مهدویت را شرح می‌دهد.

دعاوی مطرح در این کتاب، مستند نشده‌اند و این نوشته، بیشتر به یک تحلیل سیاسی - تاریخی شبیه است تا پژوهش در زمینه یک موضوع اعتقادی - تاریخی. بر این کتاب، نقدها و ردیه‌هایی نوشته شده که عبارت‌اند از:

الف - المهدی و احمد امین، شیخ محمد علی زهیری (م ۱۳۸۵ ق)، نجف: مطبعة علمية، ۱۳۷۰ ق. ۱

این کتاب، در قطع جیبی در ۲۲۴ صفحه و با مقدمه علامه محمدحسین کاشف الغطاء به چاپ رسیده است. رویکرد عمده نقد، متوجه ادعای کلامی و حدیثی و تاریخی احمد امین است.

ب- مع الدكتور احمد امين في حديث المهدي و المهديوة، محمد امين زين الدين، بيروت: مؤسسة النعمان، ۱۴۱۳ ق / ۱۹۹۲ م.

ج- دفاع عن الكافي، ثامر العميدي، جلد اول، ص ۱۶۷ - ۶۱۱.

نویسنده، باب اول را با عنوان «شبهات و اوهام حول ظهور المهدي» به بررسی نقدها اختصاص داده است.

۴. المهديّة في الاسلام منذ اقدم العصور حتى اليوم دراسة وافية لتاريخها العقائدي و السياسي و الأدبي، حسن سعد محمد، قاهره: دار الكتاب العربي، ۱۳۷۳ ق / ۱۹۵۳ م، ۳۰۴ ص.^۱

این کتاب دارای هفت فصل با این عناوین است: الامامة في الإسلام، الرجعة، المهديّة في الإسلام، فرق الشيعة ازاء هذا المعتقد، أدب المهديّة عند الشيعة، المهديّة عند بقية الفرق الاسلاميّة، المهديّة في العصر الحديث.

نویسنده، رویکرد تاریخی و نه عقیدتی به این مسئله دارد و بدون پیش فرض های کلامی و اعتقادی، به نقل و تحلیل پرداخته است.

بر این کتاب، نقدی نوشته شده با عنوان: إلى مشيخة الازهر، عبد الله سبيتي، بغداد: دار الحديث، ۱۳۷۵ ق، ۱۷۹ ص رقی.^۲

۵. لا مهدي ينتظر بعد الرسول خير البشر، عبد الله بن زيد بن حجر آل محمود، دوحه: مطابع قطر الوطنية، ۱۴۰۰ ق، ۹۷ ص.

نویسنده که رئیس دادگاه های شرعی قطر است، در این کتاب، احادیث وارده از پیامبر ﷺ را مورد نقد قرار داده و آنها را افسانه و جعلی قلمداد کرده است و عالمان اهل سنت را مخالف این احادیث می داند.^۳

۱. همان: ص ۷۲۶.

۲. همان: ج ۱ ص ۹۵.

۳. کتاب نامه حضرت مهدی ﷺ: ج ۲ ص ۶۱۷.

بر این کتاب، نقدهای بسیاری نوشته شده که از آن جمله است:

الف - الرد علی من کذب بالاحادیث الصحیحة الواردة فی المهدی،^۱ عبد المحسن العباد، تهران: کتابخانه چهل ستون، ۱۴۰۲ ق، ۱۱۵ ص.

مؤلف کتاب، از علمای سلفی و استاد دانشگاه مدینه است.

این کتاب توسط سید هادی خسروشاهی با عنوان مصلح جهانی به فارسی ترجمه شده است.

ب - اقامة البرهان فی الرد علی من انکر خروج المهدی و الدجال و نزول عیسی فی آخر الزمان، حمود بن عبدالله تویجری، ریاض: مکتبة المعارف، ۱۴۰۵ ق.^۲

ج - الاحتجاج بالاثار علی من انکر المهدی المنتظر، حمود بن عبد الله تویجری، بریده: دار العلیان، ۱۴۰۶ ق، دوم.^۳

۶. المهدی المنتظر فی المیزان، عبد المعطی عبد المقصود (محمد)، اسکندریه: دار نشر الثقافة، ۱۴۰۰ ق / ۱۹۸۰ م، ۸۵ ص.

نویسنده در این کتاب، ۴۳ روایت مربوط به مهدویت را نقد سندی می‌کند و در پایان نتیجه می‌گیرد که مهدویت، جایگاهی در عقاید مسلمانان ندارد.

۷. المهدی المنتظر فی روایات اهل السنة و الشیعة الامامية دراسة حدیثية نقدية، عذاب محمود حمش، عمان: دار الفتح، ۱۴۲۲ ق / ۲۰۰۱ م، ۵۵۳ ص.

نویسنده، کتاب را در شش فصل سامان داده است. فصل نخست، کتاب‌شناسی اجمالی و توصیفی از آثار تدوین شده در باره اندیشه مهدویت است. در فصل دوم، جوانب نظری مسئله مهدویت را در اهل سنت به بحث می‌گذارد. در فصل سوم، به تخریب و نقد احادیث مهدویت نزد اهل سنت می‌پردازد. در فصل چهارم از جوانب

۱. همان: ص ۳۸۹ - ۳۹۰.

۲. همان: ص ۹۲.

۳. همان: ج ۱ ص ۶۲ - ۶۳.

نظری عقیده مهدویت نزد شیعه بحث می‌کند و در فصل پنجم به تخریج و نقد احادیث شیعه در زمینه مهدویت می‌پردازد. فصل ششم را به تخریج و نقد حدیث «الامهدی إلا عیسی بن مریم» اختصاص داده است.

وی احادیث مربوط به مهدی را نادرست و سست معرفی می‌کند.

۸. الامام المهدي حقيقة تاريخية أم فرضية فلسفية، احمد الکاتب، بیروت: الدار العربية للعلوم، پنجم، ۱۴۲۸ ق / ۲۰۰۷ م، ۲۴۴ ص.

احمد الکاتب، نویسنده‌ای عراقی (از خاندانی شیعی) است که دیدگاه‌های انتقادی تندی در مسئله امامت دارد. وی با نوشتن کتاب تطور الفكر السياسي الشيعي من الشوری إلى ولاية الفقيه در سال ۱۹۹۷ م به این میدان گام نهاد. این کتاب، سه جزء دارد: نظریه الإمامة الإلهية لأهل البيت، الإمام المهدي حقيقة تاريخية أم فرضية فلسفية، تطور الفكر السياسي الشيعي فی عصر الغيبة.

این کتاب، خلاصه‌ای است از کتاب تطور الفكر السياسي الشيعي، بدین صورت که نویسنده، جزء اول و سوم را تلخیص کرده و جزء دوم را کامل در این اثر آورده است.

احمد الکاتب در این اثر، نخست ادله وجود امام مهدی را از دیدگاه شیعه در یک فصل آورده و سپس در فصل دوم، به مناقشه و نقد آنها پرداخته و فصل سوم را به چگونگی پیدایش نظریه مهدویت در شیعه اختصاص داده است.

کتاب، بجز ایرادهای روشی و تناقض‌هایی که در خود دارد، به نظر می‌رسد که بیشتر تحت تأثیر شرایط اجتماعی - سیاسی شیعه در دوران معاصر شکل گرفته است.

بر این کتاب، نقدهایی هم نوشته شده که مشخصه یکی از آنها چنین است:

الرد علی شبهات احمد الکاتب حول إمامة أهل بیت و وجود المهدي المنتظر، السيد سامی البدری، ۱۴۲۱ ق.

این کتاب در چهار جزء منتشر شده و ردی است بر کتاب تطوّر الفکر السیاسی الشیعی، در اجزای سه گانه اول به نقد دیدگاه‌های احمد کاتب در مباحث کلی شیعه پرداخته است و جزء چهارم را به پاسخگویی نسبت به شبهات مهدویت اختصاص داده است.

۹. افعال المهدي الشیعة فیما زعمته عنه الشیعة، ابو انس مجدی محمود المکی، قاهره: مکتبه دار السلام الحدیثیة، ۱۴۳۲ ق / ۲۰۱۱ م، ۱۵۹ ص.

نویسنده در این اثر، ضمن تأکید بر این که مهدویت جزء اعتقاد همه مسلمانان است، موارد اختلاف شیعه و اهل سنت را برشمرده است که عبارت‌اند از: نام، حیات، نسب، چگونگی و روش حکومت.

وی کشتارهای بسیاری را که در برخی روایت‌های شیعه آمده‌اند، مورد نقد قرار داده است. البته باید گفت که روایت‌های شیعه درباره چگونگی حاکمیت امام زمان، دو گونه است؛ در برخی از آنها مطالب یاد شده آمده؛ ولیکن در بسیاری دیگر مضامین مخالف آن گزارش شده است و محققان شیعی نیز در جمع میان این دو دسته روایت، دیدگاه واحدی ندارند.

۱۰. منی یشرق نورک أیها المنتظر؟!، عثمان محمد الخمیس، مدینه، ۱۴۲۹ ق.

این کتاب، در نقد «مهدویت شخصی» از منظر حدیثی و تاریخی نگاشته شده و از بحث نام و نسب و تولد و نام مادر و قابله امام مهدی علیه السلام و کسانی که او را دیده‌اند، آغاز می‌کند و سپس به بحث عمر مهدی علیه السلام و نحوه بهره‌گیری جهاتیان از ایشان در عصر غیبت و نواب عام و خاص و... می‌پردازد. این کتاب، با عنوان عجیب‌ترین دروغ تاریخ توسط اسحاق دبیری به فارسی ترجمه شده و نقدهای بسیاری را نیز برانگیخته است، از جمله: امام مهدی علیه السلام حقیقتی ماندگار، از مجتبی ترابی و عجیب‌ترین حقیقت تاریخ، از مهدی یوسفیان و مهدی علیه السلام مهم‌ترین حقیقت تاریخ، از مجتبی گودرزی.

۱۱. بازخوانی تاریخ تشیع امامیه: غیبت و مهدویت، عبدالعزیز عبدالحسین ساشادینا، ترجمه و نقد: محمودرضا افتخارزاده، تهران: روزگار، ۱۳۹۰ش، ویرایش دوم.

تنها چاپ نسخه انگلیسی این کتاب، در سال ۱۹۸۰م، توسط انتشارات دانشگاه ایالتی نیویورک انجام شده است. مؤلف، با آن که به مهدی شخصی امامیه (امام محمد بن الحسن العسکری علیه السلام) اعتقاد دارد، به نقد تاریخی روایات مرتبط با اوصاف مهدی و علائم خروج و ظهورش می‌پردازد و به این جمع‌بندی می‌رسد که مهدی امامیه، «خاص» است و با موعودهای ادیان دیگر و دیگر فرقه‌ها (کیسانیه، زیدیه، اسماعیلیه و بنی عباس) یکی نیست و بسیاری از روایات مربوط به توصیف شخص و شخصیت و دولت او، ریشه در اسرائیلیات یا تمایلات فرقه‌ها برای زمینه‌سازی مهدی خودشان دارد.

مؤلف، در کتاب دیگرش که در ۱۹۹۶م، در آکسفورد منتشر کرده است (ترجمه کتاب دادگستر جهان ابراهیم امینی)، در مقدمه‌ای تفصیلی، به تبیین بهتری از نتایج تحقیق پیشین نیز دست زده است و می‌گوید: مهدویت شیعی، ریشه در هیچ دین یا فرهنگ دیگری ندارد. به علاوه، دو مبحث «عدالت» و «امامت» قرآن، بدون باور «دادگستر نهایی جهان»، ناتمام خواهد بود.

۲-۳. تدوین پایان نامه‌های دانشگاهی

در سال‌های اخیر در مراکز دانشگاهی مرتبط با حوزه‌های دین در ایران، یکی از موضوعاتی که دغدغه خاطر دانشجویان قرار گرفته، مسئله مهدویت بوده است^۱ و

۱. گفتنی است اندکی پیش از انقلاب اسلامی ایران در ۱۳۵۷ش (۱۹۷۹م)، گرایش به مباحث آینده جهان، پایان تاریخ، آخرین انسان، ابر انسان، انسان کامل و منجی موعود، تحت تأثیر هزاره‌گرایان یهودی و مسیحی و مسیحیان صهیونیست (اوانجلیست‌ها) و محافظه‌کاران جدید (تئوکان‌ها) و عرفای یهودی طریقت قبلا) و...

در این زمینه، پایان‌نامه‌هایی تدوین شده است که به معرفی برخی از آنها می‌پردازیم:

۱. مسئله غیبت امام عصر در قرآن و حدیث، مهدی غلامعلی، کارشناسی ارشد، دانشکده حدیث، اردیبهشت ۱۳۸۸.

۲. بررسی محتوایی ادعیه امام مهدی، مریم یارمحمدی، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین، ۸۹-۱۳۸۸.

۳. نقد و بررسی تطبیقی روایات علائم الظهور در منابع فریقین، محمد حسن شاطری، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین.

۴. علائم ظهور، مرتضی کیانپور، سطح ۳ حوزه علمیه قم.

۵. اعتقاد به مهدویت و تأثیرگذاری در عرصه تعلیم و تربیت، ترجمه نجم، کارشناسی ارشد، دانشکده اصول دین.

۶. تأثیر اعتقاد به مهدویت در اصلاح فرد، سیمین صمیمی، کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات.

۷. پژوهش در زیارت ناحیه، مرتضی خوش نصیب، سطح ۳ حوزه علمیه.

۸. نقد و بررسی تاریخی تدوین و نشر احادیث مهدویت با تأکید بر غیبت نعمانی، علیرضا مختاری، دکتری، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۸۶.

۹. مهدی موعود در قرآن و احادیث، شهرباز فرخی نژاد ناصری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، ۱۳۷۵.

در اروپا، آمریکا و کانادا شدت گرفته بود و نگارش مقالات و کتاب‌ها و پایان‌نامه‌های فراوان و ساخت مستندهای رادیویی و تلویزیونی بسیاری را در جهان غرب به همراه داشت. تا جایی که در طول یک دهه، به یک موج پژوهشی تبدیل گردید و پیروان آیین‌های شرقی (هندو، بودا و...) نیز به آن پیوستند (در باره این فضای علمی-رسانه‌ای، رک: بازخوانی تشیع امامیه: غیبت و مهدویت: ص ۱۹-۲۰).

۱. یادآوری می‌شود که این روایت‌ها در این دانش‌نامه، نقادی شده‌اند.

۱۰. بررسی توقیعات امام زمان، محمد شیاسی، دانشگاه رازی کرمانشاه، ۱۳۸۲.
  ۱۱. بررسی تطبیقی روایات تفسیری فریقین در باره امام مهدی، محمدهادی قهاری کرمانی، دانشکده اصول دین قم، ۱۳۸۲.
  ۱۲. امام مهدی در روایات تفسیری، شاه گل حسین سجادی، جامعه المصطفی، ۱۳۸۲.
  ۱۳. بررسی تطبیقی مهدویت در روایات فریقین، مهدی اکبرنژاد، مرکز تربیت مدرس قم، ۱۳۸۴.
  ۱۴. معرفی و بررسی تطبیقی احادیث مهدویت، خدیجه خورگامی.
  ۱۵. مهدویت در کتاب و سنت از دیدگاه امامیه و اهل سنت، غلامحسین تاجری نسب.
  ۱۶. تحلیل و بررسی روایات نحوه حاکمیت امام زمان، صدیقه سبزواری، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۹.
  ۱۷. سیمای حضرت مهدی در آیات و احادیث و نظم فارسی، حسن خانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۷۷.
  ۱۸. بررسی نقش مردم در غیبت و ظهور امام زمان، زهره رجب‌زاده، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۹.
  ۱۹. سیمای امام عصر در اهم تفاسیر مأثور، مائده اعتماد.
  ۲۰. سیمای منجی در قرآن و روایات، کریم رجاءوند، دانشگاه تبریز، ۱۳۸۷.
  ۲۱. توقیعات حضرت ولی عصر و بررسی مباحث اعتقادی در آنها، دانشکده اصول دین، ۱۳۸۸ - ۱۳۸۷.
- پایان‌نامه‌های مهدوی نیز به سهم خود می‌توانند موضوع مستقلی برای یک کتاب‌شناسی قرار بگیرند؛ زیرا با مراجعه به مراکزی که آرشیو پایان‌نامه دارند با حجم انبوهی از پایان‌نامه‌های مهدوی، روبه‌رو هستیم.

۲-۴. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی

انتشار نشریات در بیش از یک قرن اخیر، تحوّل در سبک نگارش و عبور از کتاب و رساله به مقاله و گزارش و خبر را موجب شده است. به علاوه، در دهه‌های اخیر، انتشار مجلات تخصصی، شیوع فراوان یافته که مهدویت نیز از این عرصه بیرون نمانده است. در ادامه، به تعدادی از نشریاتی که موضوع آنها اختصاصاً مهدویت است و در حوزه زبان فارسی تولید می‌شوند، اشاره می‌شود:

۱. موعود

ماه‌نامه فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی

صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر: اسماعیل شفیعی سروستانی

شماره اول: فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۶

از این مجله تا آبان ۱۳۹۲، ۱۵۳ شماره در هجده سال منتشر شده است.

این مجله چنان که عنوانش نشان می‌دهد، عمومی است و حاوی مقالات

عمومی، معرفی کتاب، شعر و گفتگوست.

۲. انتظار موعود

فصل‌نامه علمی - تخصصی ویژه امام مهدی (عج)

صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود

مدیر مسئول: حجة الإسلام قرائنی؛ سردبیر: دکتر روح‌الله شاکری

شماره اول: پاییز ۱۳۸۰ / شعبان ۱۴۲۲

از این مجله، تا پاییز ۱۳۹۲ ش، ۳۸ شماره منتشر شده است و حاوی مقالات

پژوهشی و علمی از صاحب‌نظران خوزوی و دانشگاهی است.

۳. مشرق موعود

فصل‌نامه علمی - پژوهشی مهدویت

صاحب امتیاز: مؤسسه آینده روشن (پژوهشکده مهدویت)

مدیر مسئول و سردبیر: سید مسعود پور سید آقایی

شماره اول: تابستان ۱۳۸۵

از این مجله تا پاییز ۱۳۹۲، ۲۷ شماره به چاپ رسیده است.

این مجله از تاریخ ۱۳۸۸/۹/۱ از کمیسیون نشریات وزارت علوم تحقیقات و

فناوری درجه علمی - پژوهشی دریافت کرده است.

۴. پژوهش‌های مهدوی

صاحب امتیاز: مؤسسه آینده روشن

مدیر مسئول: سید مسعود پور سید آقایی

سردبیر: نصرت الله آیتی

شماره اول، تابستان ۱۳۹۰

از این مجله تا تابستان ۱۳۹۲ ش، پنج شماره به چاپ رسیده است.

۵. سپیده سحر، مجله الکترونیک در موضوع امام عصر علیه السلام

هجده شماره منتشر شده است

۶. خورشید مکه (ماهنامه، صاحب امتیاز: علیرضا نعمتی)

۷. امان (ماهنامه اطلاع‌رسانی مهدوی).

۸. ملیکا (ماهنامه مهدوی ویژه کودکان)

۹. موعود جوان (صاحب امتیاز: اسماعیل شفیعی سروستانی).

۱۰. انتظار نوجوان (صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود).

۲-۵. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها

۱. معجم احادیث الإمام المهدی، زیر نظر: محمدجواد مَهْری، قم: بنیاد معارف اسلامی.

۲. معجم احادیث الإمام المهدی، ۸ جلد، علی کورانی.

این کتاب نخست در سال ۱۳۶۹ ش / ۱۴۱۱ در پنج جلد منتشر شد و حاوی ۱۹۴۱ حدیث بود که در سه محور احادیث النبی: دو جلد (۵۶۰ - ۱) احادیث الأئمة: دو جلد (۱۴۳۶ - ۵۶۱)، الآیات المفسرة: یک جلد (۱۴۳۷ - ۱۹۴۱).

در سال ۱۴۲۷ ق / ۲۰۰۶ م برای این معجم، راه‌نمای موضوعی با عنوان المعجم الموضوعی لأحادیث الإمام المهدی توسط جناب آقای کورانی منتشر شد.

چاپ بعدی معجم در سال ۱۴۲۸ ق در هشت جلد و با ۱۸۶۱ حدیث منتشر شد. در این چاپ، جلد هشتم به فهرس اختصاص یافته است.

۳. منتخب الأثر، آیه الله لطف الله صافی، ۳ جلد.

۴. موسوعة الإمام المهدی، مهدی فقیه ایمانی، جلد اول حاوی نوزده رساله از کتب اهل سنت، با همین عنوان و ادامه مجلدات با عنوان «الإمام المهدی عند اهل السنة»، دو جلد.^۱

۵. موسوعة الإمام المنتظر، سید محمد علی ابطحی، ده جلد، چاپ نشده.^۲

۶. دایرة المعارف حضرت مهدی، هفت جلد، محمد باقر شریعت.^۳

۶. العبقری الحسان فی احوال مولانا صاحب الزمان، شیخ علی اکبر نهاوندی، سه جلد، قم: مسجد جمکران، ۱۳۸۶.

۷. الموسوعة الشعرية المهدوية، عبد القادر علی ابو المکارم، ده جلد، بیروت: دار العلوم، ۱۴۳۱ ق / ۲۰۱۰ م.

در این کتاب، اشعار عربی مربوط به مهدویت گردآوری شده است.

۸. موسوعة الإمام المهدی، سید محمد صدر، چهار جلد، چاپ دوم ۱۴۲۷ ق /

۲۰۰۶ م.

۱. کتاب‌نامه حضرت مهدی علیه السلام: ج ۱ ص ۱۱۵.

۲. همان: ج ۲ ص ۷۲۸-۷۲۹.

۳. همان: ص ۳۲۷.

۹. موسوعة الإمام المهدي المنتظر، محمد صدر، مراجعه و تدقيق: هادي نجفي، هجده جلد.

۱۰. معجم مهدويت در روايات تفسيری، مرتضى عیدی حائری، ۳ جلد، ۱۳۹۰، اندیشه ظهور.

۱۱. الأحاديث الواردة في المهدي في ميزان الجرح و التعديل، عبدالعليم عبدالعظيم بستوی، ۲ جلد، المكتبة المكية - دار ابن حزم ۱۴۲۰ ق / ۱۹۹۹ م.

ج ۱: المهدي المنتظر في ضوء الأحاديث و الآثار الصحيحة؛ ج ۲: الموسوعة في أحاديث المهدي الضعيفة و الموضوعة.

در جلد اول، ۴۶ حديث و در جلد دوم، ۲۹۲ حديث آورده است. در ذيل هر حديث، تخريج و رجال حديث و مباحث ديگر را آورده است.

۱۲. الإمام المهدي في بحار الأنوار، ۲ جلد، ياسر صالحی، بيروت: الاعلمي، ۱۴۳۰ ق / ۲۰۰۹ م.

۱۳. الإمام المهدي في مصادر علماء الشيعة، ۳ جلد، مركز الدراسات التخصصية في الإمام المهدي، بيروت: الاعلمي، ۱۴۳۳ ق / ۲۰۱۱ م.

۱۴. موسوعة المصطفى و العترة، ج ۱۶ و ۱۷ (الإمام المهدي)، حسين شاكري، قم: الهادي، ۱۴۲۱ ق.

۱۵. موسوعة الامام المهدي، الرؤية القرآنية للقضية المهدوية، زير نظر: ابو الفضل اسلامي، قم: نشر الفقاهه، ۱۴۲۵ ق. جلد اول كتاب منتشر شده است.

۱۶. موسوعة بقية الله الأعظم الإمام المهدي، جعفر حسين عتريسي، سه جلد، بيروت: دار الهادي، ۱۴۷۲ ق / ۲۰۰۶ م.

۲-۶. مطالعات خاورشناسان

يکي از اتفاقات دوران معاصر در حوزه مهدويت، مطالعات و مکتوبات خاورشناسان است. آنان با هر انگيزه‌اي، اين مسئله را بررسي کرده‌اند و از نگاه

خود به تحلیل آن پرداخته‌اند.

می‌توان مطالعات خاورشناسی در حوزه مهدویت را از اواخر قرن نوزدهم میلادی برشمرد.

خاورشناسانی که به این مسئله پرداخته‌اند، عبارت‌اند از: ژوزف گوینو (۱۸۱۶ - ۱۸۸۲ م)، جیمز دارمستتر (۱۸۴۹ - ۱۸۹۴ م)، هنری لامنس (۱۸۶۲ - ۱۹۳۷ م)، فان فلوتن (۱۸۶۶ - ۱۹۰۳ م)، گلدزیهر (۱۸۵۰ - ۱۹۲۱ م)، ادوارد براون (۱۸۶۳ - ۱۹۲۶ م)، مارگولیو (۱۸۵۸ - ۱۹۴۰ م)، میلتن گیپ (۱۸۹۵ - ۱۹۷۵ م)، هانری کرین (۱۹۰۳ - ۱۹۷۸ م)، آنه ماری شیمل (۱۹۳۲ - ۲۰۰۲ م)، ویلیام مونتهگمری وات (۱۹۰۹ - ۲۰۰۶ م)، تیتوس بورکهارت (۱۹۰۸ - ۱۹۸۴ م)، توشیهیکو ایزوتسو (۱۹۱۴ - ۱۹۹۳ م)، آن لمبتون (۱۹۱۲ - ۲۰۰۸ م) و برنارد لوپس (متولد ۱۹۱۶ م).

آثار خاورشناسان

۱. مهدی از صدر اسلام تا قرن سیزدهم، جیمز دارمستتر، ترجمه: محسن جهانسوز، تهران: کتاب‌فروشی ادب، ۱۳۱۷ ش.
۲. السيطرة الغریبة و التشیع و المعتقدات المهدیة فی ظل خلافة بنی امیة، فان فلوتن، مترجم: ابراهیم بیضون، بیروت.
۳. العقیدة و الشریعة فی الإسلام، ایگناتس گلدزیهر، بخشی از کتاب به مهدویت اختصاص دارد.^۲
۴. مقالة «مهدی» در دایرةالمعارف دین و اخلاق، مارگولیو.
۵. ترجمه کمال الدین به زبان آلمانی، اوجست مولر.

۱. جهت آگاهی بیشتر در این زمینه، رک: شرق‌شناسی و مهدویت، سید رضی موسوی، دکتر اول، بیروت: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی، ۱۳۸۹ ش؛ التشیع و الاستشراق، عبدالجبار ناجی، بیروت: دار المحجة البيضاء، ۲۰۱۱ م (ص ۲۰۳-۲۴۵).

۲. این کتاب با عنوان درس‌هایی در بارة اسلام، توسط علینقی منزوی به فارسی ترجمه شده است.

وی مقدمه‌ای با عنوان «المهدیة فی الاسلام» بر این کتاب نوشته است.^۱

۶. مدخل‌های «مهدی» و «غیبت» و «قائم» و «ظهور» در دائرة المعارف اسلام، چاپ لیدن هلند (ویرایش دوم / نسخه چاپی و نسخه الکترونیک).

گفتنی است که امروزه تقریباً در تمامی فرهنگ‌نامه‌ها و دائرة المعارف‌های موضوعی تدوین شده در غرب که به مذهب یا اسلام می‌پردازند، به موضوع مهدویت و مهدی و موعود اسلام و امام غایب شیعه، توجه شده است، که از این میان می‌توان به دائرة المعارف مذهب (زیر نظر میرچا الیاده) و دائرة المعارف اسلام معاصر (زیر نظر جان اسپوزیتوز) و فرهنگ دین (مذهب) آکسفورد اشاره کرد.

فهرست

۳۰۵	فهرست آیات
۳۲۷	فهرست اعلام
۴۲۵	فهرست جمعیت‌ها و قبیله‌ها
۴۴۶	فهرست مکان‌ها
۴۶۴	فهرست اشعار
۴۷۱	فهرست زمان‌ها
۴۷۶	فهرست غریب الحدیث
۴۸۴	فهرست ادیان، فرقه‌ها و مذاهب
۴۸۷	فهرست منابع و مأخذ
۵۴۵	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات

(١) فهرست آیات

الفاتحة

آیه	شماره آیه	جلد و صفحه
﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾	٥	٦٧، ٦١ / ٣

البقرة

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾	٢	٢٠٨ / ٥
﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ...﴾	٥٦	٢٣ / ٨
﴿فَأَنْفَجَرْتُمْ مِنْهُ أَثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾	٦٠	٢٧٢ / ١
﴿فَقُلْنَا اضْرِبْهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى...﴾	٧٣	٢٣ / ٨
﴿فَأَنبَأْنَا تَوَلَّوْا فَنَّمَّ وَجْهَ اللَّهِ﴾	١١٥	١٩٢ / ٩
﴿وَرَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً...﴾	١٢٨	٢٦٤ / ٩
﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ...﴾	١٣٣	٢٦٤ / ٩
﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ الْبَيِّنَاتِ...﴾	١٣٤	٢٦٤ / ٩
﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا﴾	١٤٨	٣٧٢ / ٧، ١١١، ٩٨ / ٢
		٣٧٦، ٣٨٢ / ٨، ٣٨٦، ٣٨٤
		٣٧٦، ٣٣٤، ٣٩٨، ٣٩٦
		٣٧٦، ٣٧٨، ٣٧٨، ٣٨٢، ٣٨٤
		٢٧٥، ٢١٨، ٢٨٨ / ٩
﴿وَلَنَبِّئَنكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ...﴾	١٥٥	٣٩٦، ٢٦٨، ٢٦٦ / ٧

٣٩٠ / ١	١٥٧	﴿أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ...﴾
٧٤ / ٩ : ١٠٥ / ٤	١٩٣	﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ...﴾
٤٨٦، ٣٠٨، ١١٢		
٢٥٩ / ١	٢١٣	﴿فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَنَذِيرِينَ﴾
٣٧٨ / ٥	٢١٤	﴿أُمَّ حَسْبَيْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ...﴾
٣٥٢ / ٧	٢٢٢	﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾
٤٢ / ٨	٢٤٣	﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِن دِيَارِهِمْ...﴾
٢٧٠ / ٩	٢٥٦	﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ...﴾
٤١ / ٨	٢٥٩	﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا...﴾
٢٥ / ٨	٢٦٠	﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى...﴾

آل عمران

٢٦٦ / ٧	٧	﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾
٢٦٤ / ٢	١٨	﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ...﴾
٢٦٢ / ٩ : ٢٦٢ / ٢	١٩	﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾
٣٠٠، ٢٨٧، ٢٦٤		
١١٢ / ٦	٢٦	﴿اللَّهُمَّ مَلِكِ الْمَلِكِ تُوِّبِي الْمَلِكَ مَن تَشَاءُ...﴾
٤١٢ / ٩	٣١	﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾
٦٢ / ٩ : ٣٧٢ / ٧	٣٣	﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِصْرَةَ...﴾
٣٧٢ / ٧ : ٣٦٤ / ١	٣٤	﴿ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِن بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾
٦٢ / ٩		
٢٠٨ / ٢	٤٦	﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ﴾
٢٦٤ / ٩	٥٢	﴿مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْخَوَارِجُونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ...﴾
٢٨٠ / ٩	٥٥	﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ قُمْ وَرَافِعَكَ إِلَيَّ...﴾
٣٠٧ / ٩	٦١	﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا...﴾
٢٧٤ / ٩	٦٤	﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا...﴾

۶۶، ۶۱، ۱۸، ۱۶ / ۸	۸۱	﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ...﴾
۳۵۲ / ۷، ۱۵۴ / ۳	۸۳	﴿أَفَقِيرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ...﴾
۲۹۸، ۲۶۴، ۷۴ / ۹		
۳۹۰، ۳۴۶		
۳۰۰، ۲۸۸، ۲۶۲ / ۹	۸۵	﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ...﴾
۱۲۸ / ۶	۹۶	﴿أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ﴾
۱۲۸ / ۶	۹۷	﴿فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا﴾
۳۴ / ۶	۱۰۴	﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ...﴾
۳۴ / ۶	۱۱۰	﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ...﴾
۲۴۴ / ۹	۱۴۰	﴿وَتِلْكَ الْآيَاتُ نَدَاوِلَهَا بَيْنَ النَّاسِ﴾
۴۰۴ / ۵، ۱۵۰ / ۳	۱۴۱	﴿وَلِيُمَخِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ﴾
۲۲ / ۸، ۳۹ / ۲	۱۴۴	﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ...﴾
۴۸ / ۸	۱۵۷	﴿وَلَنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مِتُّمْ...﴾
۶۴، ۴۹، ۲۲ / ۸	۱۵۸	﴿وَلَنْ مِتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لِأَنَّ اللَّهَ تَحْسَبُونَ﴾
۱۹۴ / ۷	۱۷۹	﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ...﴾
۲۲ / ۸	۱۸۵	﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾

النساء

۳۷۰، ۱۲۴ / ۷	۴۷	﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا...﴾
۱۸ / ۲، ۲۴۶ / ۱	۵۹	﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ...﴾
۱۲۲ / ۴، ۲۰۴ / ۳		
۳۹۴ / ۵، ۱۲۶		
۳۵۵ / ۶	۶۴	﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ...﴾
۳۴ / ۶	۷۴	﴿فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا...﴾
۳۴ / ۶	۷۵	﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ﴾
۳۴ / ۶	۷۶	﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾

١٥٢/٩	٧٧	﴿كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ...﴾
٦/٢	٨٠	﴿مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى...﴾
٢٧٥/٩	٩٠	﴿إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ...﴾
١٢/٢	١٠٠	﴿وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ...﴾
٣٥٦/٧	١٣٠	﴿يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ﴾
١٣٥.١٨/٣	١٥٧	﴿وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ...﴾
٢٩٠.٢٤.١٢/٩	١٥٩	﴿وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ﴾

المائدة

٣٧٢/١	١٢	﴿وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ...﴾
٢٧٨/٩:٢٥٠/٨	١٤	﴿وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ...﴾
٢٧٩:		
٣٥٦/٦	٢٥	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ...﴾
٣٠٢.٣٠١.٢٧١/٩	٤٨	﴿وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ...﴾
٢٧٦ /٨ : ١١٣ /٢	٥٤	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ بَيْتِهِ...﴾
٢٧٨ : ٩٧ /٩ : ٤٤٣		
٤٤٤		
٢٧٩/٩:١٨٧/٨	٦٤	﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُوبَةٌ عَلَّتْ أَيْدِيهِمْ...﴾
٣٤٤/١	٦٧	﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ...﴾
٢٣٠ /٢ : ٢٠٦ /٣	٦٠١	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَسْخَرُوا عَنَ أَسْمَاءٍ...﴾
٢٩٨/٥	١٠٥	﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ...﴾
٤٢/٨	١١٠	﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ...﴾

الأنعام

٦٤/٧	٢	﴿ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ﴾
٦٩/٨	٢٨	﴿وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ...﴾

۲۷۰ / ۹	۲۵	﴿ وَ لَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونُ مِنَ الْجَاهِلِينَ... ﴾
۶ / ۹	۲۷	﴿ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنَزِّلَ آيَةً ﴾
۲۷۱ / ۹	۱۰۷	﴿ وَ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَ مَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا... ﴾
۸ / ۲	۱۲۲	﴿ أَوْ مَنْ كَانَ مِثْلًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَ جَعَلْنَا لَهُ نُورًا... ﴾
۲۷۰ / ۸ : ۲۴۲ / ۵	۱۵۸	﴿ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا... ﴾
۲۴۶ : ۲۷۸ / ۷ : ۲۸۲		
۲۷۸ : ۲۱۴ : ۷ - / ۸		

الأعراف

۳۷۶ / ۵	۷۱	﴿ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ﴾
۴۶۹ : ۴۲۰ : ۳۸۰ / ۹	۹۶	﴿ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ... ﴾
۳۲۶ / ۶	۱۱۷	﴿ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴾
۳۲۶ / ۶	۱۲۱	﴿ قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾
۳۲۶ / ۶	۱۲۲	﴿ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴾
۱۱۵۴ : ۱۱۵۲ / ۳	۱۲۸	﴿ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ... ﴾
۱۱۲۴ / ۸ : ۳۷۶ / ۵		
۲۵۲ : ۲۴۸ / ۹		
۱۵۴ : ۱۴۲ / ۸	۱۴۳	﴿ وَ وَعَدْنَا مُوسَىٰ نَلْبِسُكِ ثِيَابًا... ﴾
۳۰ / ۷	۱۵۷	﴿ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ... ﴾
۶ / ۹ : ۲۳۴ / ۸	۱۵۹	﴿ وَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَكْفُلُونَ ﴾
۲۸۲ / ۹	۱۶۶	﴿ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً... ﴾
۲۸۱ / ۹	۱۶۷	﴿ وَ إِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ... ﴾
۲۸۲ / ۹	۱۶۸	﴿ وَ قَطَعْنَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَمْمًا مِنْهُمْ الصَّالِحُونَ... ﴾
۱۸ / ۸	۱۷۲	﴿ وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ ﴾
۱۹۰ : ۱۸۴ / ۸ : ۱۳۸ / ۷	۱۸۷	﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا... ﴾

الأنفال

٤٢٢٨ / ٨ : ٣٤٨ / ٥	٥	﴿كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ﴾
٤٨ / ٩		
٢٢١ / ٣ : ٢٢٤ / ١	٣٣	﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ﴾
٨٨ : ٨٤ / ٩ : ١٠٥ / ٢	٣٩	﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَللَّهِ...﴾
٢٤٢ : ٢٤٠ : ١١٠ : ١٠٩		
٢٩٩ : ٢٤٠ : ٢٢٩		
٢٢٤ / ٢	٤٢	﴿لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾

التوبة

٢٧٧ / ٩	٤	﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُضُوا عَهْدَهُمْ شَيْئًا...﴾
٢٧٤ / ٩	٥	﴿فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ...﴾
١١٢ / ٩	١١	﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ...﴾
١٤٠ / ٣	١٦	﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ...﴾
٢٨٤ / ٩	٢٩	﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ...﴾
٢٨٩ / ٩ : ٢٣٢ / ١	٣٢	﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ...﴾
١٠٢ : ٧٨ : ٧٤ : ٧٢ / ٢	٣٣	﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَبِينَ الْحَقِّ...﴾
٢٤٠ / ٩ : ١١٧٥ / ٣		
٢٣٩ : ٢٨٩ : ٢٤٢		
٢٤١ : ٢٥٢ / ٩	٣٤	﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ...﴾
٢٧٤ / ١	٣٤	﴿عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ...﴾
١١٣ / ٢	٥٢	﴿إِخْدَى الْحُسَيْنِيِّنَ...﴾
٢٢ / ٨	١١١	﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ...﴾
٤٤ : ١٢ : ١٠ / ٢	١٢٢	﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرٌ مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ...﴾

يونس

٣٢٠ : ٣١٨ / ٥	٢٢	﴿حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا﴾
١١٠ / ٦		

۱۱۰/۳	۳۸	﴿مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾
۹۱/۳:۱۰۹:۷۴/۲	۴۸	﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾
۲۶۴/۹	۹۰	﴿حَتَّىٰ إِذَا أَذْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ ءَامَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا...﴾
۲۸۳/۹:۱۷۶/۳	۹۹	﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا...﴾
۳۳۶/۵	۱۰۲	﴿فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ﴾

هود

۶۸/۹	۸	﴿وَلَبِئْسَ أَخْرَجْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ﴾
۱۸۴/۷:۱۸۲/۴	۱۸	﴿أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾
۱۸۶		
۲۰/۳	۳۷	﴿وَأَصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا﴾
۸/۶	۷۲	﴿ءَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ﴾
۲۷۰/۸:۱۱۱/۲	۸۰	﴿لَوْ أَن لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ غَاوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ...﴾
۳۵۴/۷	۸۳	﴿وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ﴾
۳۲۸/۲:۳۲۶/۲	۸۶	﴿بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾
۷/۷:۳۹۰/۸:۱۹۷		
۷۶/۹		
۳۷۶:۳۳۶/۵	۹۳	﴿وَأَرْفَعُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ﴾
۶۳۴/۸	۱۰۳	﴿ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ﴾
۲۷۲/۹	۱۱۸	﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَرَالُونَ...﴾

يوسف

۱۲/۳	۸۹	﴿هَلْ عَلِمْتُمْ مَّا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ﴾
۱۲/۳	۹۰	﴿قَالُوا أَرْبَابَك لَأَنتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَٰذَا أَخِي﴾
۹۸/۸	۱۱۰	﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا...﴾

الرعد

٢٠٨ / ٤٠٦ / ٢٠٤ / ١	٧	﴿إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾
٢٥٤ / ٣ / ٢٠٢		
٢٢٦ / ٢١٨ / ٧		
١٨٨ / ٨ / ١٧٦ / ٣	١١	﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ...﴾
٩٤ / ٩		
٢٦٠ / ٧	١٢	﴿وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾
٢٠٢ / ٥	٢٩	﴿طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَنَآبٍ﴾
١٧٨ / ٨	٣٩	﴿يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾

إبراهيم

٥٢ / ٢	١٨	﴿كَرَّمَا بَآسْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ...﴾
٢٩١ / ٦	٤٠	﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي...﴾

الحجر

٣١٩ / ١	٩	﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ...﴾
٢٢٥ / ٩	٢٧	﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ إِخْوَانًا...﴾
٢٧٦ / ٨ / ١١٢ / ٢	٧٥	﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمَتَوَسِّمِينَ...﴾
٢٧٤ / ٣٩٠ / ٩		
٢٩٠ / ٩	٧٦	﴿وَإِنَّهَا لِبِسْبِيلٍ مُقِيمٍ﴾

النحل

٢٢٦ / ٨ / ٢٢٨ / ٥	١	﴿أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾
٢٨ / ٩ / ٢٨٦		
٢٧٨ / ١٢٢ / ٧	٢٥	﴿أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ...﴾
٢٧٨ / ١٢٢ / ٧	٢٦	﴿أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقْلِبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾

- ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً...﴾ ٩٣ ٢٧٢/٩
 ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ...﴾ ٩٢٥ ٣٠٧/٩

الإسراء

- ﴿وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ...﴾ ٤ ١٢٠/٦
 ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا...﴾ ٥ ١٢٠/٦-١٢٠/٧
 ١٢٠/٧-١٢٠/٨-١٢٠/٩
 ﴿ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكُرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ...﴾ ٦ ١٢٠/٧-١٢٠/٨
 ١٢٠/٨
 ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ...﴾ ٧ ١١٣/٢
 ﴿وَإِنْ عُدْتُمْ عُدْنَا...﴾ ٨ ١١٤/٧
 ﴿وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ﴾ ٥٣ ٨٢/٦-١١٦/٣
 ﴿وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ سُلْطَانًا...﴾ ٢٣ ٣٠٢/٩
 ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ...﴾ ٢٦ ١٥٩/٨-٣٨/٢
 ﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَلِمْ يَدَكَ وَابْتَغِ الْوَسِيلَةَ إِلَى الذِّكْرِ لِتَرْحَمَهُمْ...﴾ ٢٥ ١٢٦/٣
 ﴿يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِسْمِهِمْ﴾ ٧١ ٢٦/٢
 ﴿وَمَنْ كَانَ فِي هُنْدٍ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى...﴾ ٧٢ ٣٢/٨
 ﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾ ٨١ ٢٥٠/٧-٢٥٠/٨
 ٢٥٠
 ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ...﴾ ١١١ ٣٢٢/٦

الكهف

- ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْجَرْبَيْنِ أَحْصَى...﴾ ١٢ ٢٤/٨
 ﴿وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾ ٢٧ ٥٧.٨/٨

مریم

٢٠٨/٢	١٢	﴿وَاتَيْنَهُ الْحُكْمَ صَبِيحًا﴾
١٤٢ / ٧ : ١٥٤ / ٤	٢٧	﴿فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا...﴾
٢٧٤، ١٧٨		
١٨/٨	٥٤	﴿وَأَذْكَرٌ فِي الْكِتَابِ اسْمَعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ...﴾
٢٠٩/٢	٧٥	﴿حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ...﴾
٢١٨/٥	٨٧	﴿إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا﴾

طه

١٢٧/٣	٩٤	﴿قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً...﴾
١٥٠/٤	١٢٤	﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ...﴾
١٥٠/٤	١٢٥	﴿قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا﴾
١٥٠/٤	١٢٦	﴿قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيْتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسى﴾

الأنبياء

٧٤/٩ : ١٢٢/٧	١٢	﴿فَلَمَّا أَحْسَبُوا يَأْسِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ﴾
٧٤/٩ : ١٢٢/٧	١٣	﴿لَا تَرْكُضُوا وَأَرْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ...﴾
٧٤/٩ : ١٢٢/٧	١٤	﴿قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ﴾
٧٤/٩ : ١٢٢/٧	١٥	﴿فَمَا زَالَت تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ﴾
٧٢، ٥٩، ٨/٨	٩٥	﴿وَحَرَّمَ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾
٨٦، ٨٤/٢ : ١٤٦/١	١٠٥	﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ...﴾
١٧٦ / ٣ : ١٢٢ / ٣		
١٢٢ / ٨ : ١٤٠ / ٤		

الحج

١٢٢، ١٠٩/٢	٢٩	﴿أَذِّنْ لِلَّذِينَ يُقْتُلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَالِمُونَ وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ...﴾
------------	----	--

٤١	٢٢ / ١٠٨ ، ١١٤	﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ...﴾
٧٨	٢٤٢ / ٩	﴿مِثْلَ آبَائِكُمْ إِِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ﴾

المؤمنون

١١	٨٤ / ٢	﴿الَّذِينَ يَرْتُونَ الْفِرْدَوْسَ﴾
١٠٠	٦٩ / ٨	﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ...﴾

النور

٣٥	٢٣٢ / ١	﴿نُورٌ عَلَىٰ نُورٍ﴾
٥٥	١ / ١٦٦ ، ١٨١	﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...﴾
	٢ / ٩٢ ، ٩٤ ، ٩٦ ، ١٠٤	
	١١١ / ٢٦ ، ٢٨ ، ١٤	
	٩ / ١٢٩ ، ١٥٨ ، ٢٨٩	
	٣٠٦ ، ٣٢٠ ، ٢٢٧	
٥٥	٩٦ / ٢	﴿وَلِيُمَكِّنَ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُم...﴾
٥٥	١٨١ / ١	﴿وَلِيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾
٥٥	١٢٩ / ٩	﴿يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا...﴾

الفرقان

١١	٢٤٨ / ١	﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا﴾
٥٧	١٢٨ / ٦	﴿مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَاءَ أَن يَتَّخِذَ...﴾

الشعراء

١	١٧٨ / ٧	﴿طَسَمَ﴾
٢	١٧٨ / ٧	﴿تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾

١٢٨ / ٧ : ٥٤ / ٦	٤	﴿إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ...﴾
١٩٨، ١٩٤، ١٧٨، ١٧٦		
٢٩٨، ٢٢٨، ٢١٠		
٢٧٠، ٢٢٨ / ٩		
١٦٦ / ٣	٢١	﴿فَقَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خَفَّيْتُمْ﴾
٣٥٨ / ٧ : ٣٨٢ / ٦	٢٢٧	﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتُكْرَمُونَ اللَّهُ كَثِيرًا...﴾
١٢٨ / ٩ : ١٢٦، ٥٦ / ٢		

النمل

٧٦ / ٨	١٤	﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا...﴾
٢٦٤ / ٩	٢٨	﴿قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَنِي مُسْلِمِينَ﴾
٢٦٤ / ٩	٤٤	﴿أَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
٣٢٨، ٩٨، ٩٦ / ٢	٦٢	﴿أَمِنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ...﴾
٣٨٢، ٣٨٠ / ٨ : ١٧٦ / ٧		
٦٨، ٦٠ / ٩		
١٥٠ / ٤	٦٥	﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ...﴾
٢٤ / ٨ : ١٨٢ / ٧	٨٢	﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً...﴾
٨، ٦ / ٨ : ٣٥٤ / ٧	٨٣	﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يَكْذِبُ بِآيَاتِنَا...﴾
٥٧، ٢٢		
٥٠ / ٤	٨٩	﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا...﴾
٥٢ / ٢	٩٠	﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَيْبَتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ...﴾

القصص

١٧٨ / ٧	١	﴿طَسِمَ﴾
١٧٨ / ٧	٢	﴿بِئْسَ الْكِتَابُ الْمُبِينِ﴾
١٨٨، ١٨٦ / ٢ : ١٨ / ٦	٥	﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ...﴾
٢٢٤، ١٠٣، ٩٢، ٩٠		
٢٠٢ / ٦ : ٢٥٤، ٢٢٤		
٢٤٠، ١٦ / ٨		

٢٢٤ . ٩٢ . ٩٠ / ٢	٤	﴿وَنُفِخَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا...﴾
٢٢٤ / ٨		
٢٤٠		
٢٤٠ . ٢٢٤ / ٢	١٣	﴿فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ...﴾
٢٥٤ . ٢٢٢ . ٢٠٤ / ١	٥١	﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾
٢٤ . ١٢ . ١٠ / ٨	٨٥	﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾

العنكبوت

١٢٨ / ٢	١	﴿التم﴾
٢٤٢ / ٧		
١٢٨ / ٢	٢	﴿أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يَتَّخِذُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾
٢٤٢ / ٧		
٢٧٣ / ٩	٤٤	﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...﴾
١٧٧ / ١	٤٤	﴿وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ...﴾

الروم

٢٢٢ . ٢٢٠	٤١	﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾
٢٤٥ . ٢٤٤ / ٩		

لقمان

١٩٦ / ٣	٢٠	﴿وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهْرَهُ وَيَاطِنَةُ﴾
٢٥٨ . ٢١٤ / ٩		
٤١٤ / ٢	٢٢	﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مِمَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ...﴾

السجدة

٢٧٠ / ٩	١٣	﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي...﴾
٢٥٤ / ٧	٢٧	﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ...﴾

٢٥٦/٧	٢٨	﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾
٢٥٦/٧	٢٩	﴿قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ...﴾
٢٥٦/٧	٣٠	﴿فَاعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرِ إِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ﴾

الأحزاب

١٨٨/٨	٧	﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِنْ نُوحٍ﴾
٢٤٦/٧	٢٣	﴿فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾
٢١٥، ٢٩٤، ٢٤٢ / ١	٢٣	﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ...﴾
١٨٢/٩: ١٢٨/٦		
١٤٤/٩	٤٠	﴿وَ لَكِنَّ رَسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ...﴾
١١٢/٩	٤٨	﴿وَ دَعَا أَزَاهِمَ...﴾
٢٢٠/٦	٥٣	﴿يَنَابِئُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ...﴾
١٧٢/٦	٥٤	﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ...﴾
٨٤/٩	٤٦	﴿مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا تَقَعُوا أَخَذُوا وَ قَاتِلُوا تَقَاتِلًا﴾
٨٤/٩	٤٢	﴿سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾

سبأ

١٧٣ / ١ : ٣٨ / ٢	٤	﴿وَيُرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ...﴾
٤٣٤/٩		
٤٣٢/٤	١٨	﴿وَ جَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَرَكْنَا...﴾
١٢/٨	٢٨	﴿وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا﴾
١٢٨/٦	٤٧	﴿مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ﴾
١٠٢، ٧٦ / ٧ : ٩٨ / ٢	٥١	﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَ أَخَذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾
١١٢، ١١٢، ١٢٤، ١١٢		
١٥٤، ١٥٦، ١٧٨، ١٣٥		
٤٨/٩		

٦٨/٩، ١٢٤/٧	٥٢	﴿وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَادُ شٌ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾
٧٠/٩، ١٢٠/٧	٥٣	﴿وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ﴾
١٢٤/٧	٥٤	﴿وَجِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ...﴾

فاطر

٢٥٤، ٢٠٨، ٢٠٤/١	٢٤	﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾
١٤، ١٢/٢	٣٢	﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا﴾

يس

١٢٥/٣	١٩	﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا...﴾
١٩٢/٣	٣٠	﴿يَحْشُرُهُ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ...﴾
٧٣/٨	٣١	﴿أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ...﴾
٢٤٢/٢	٥٢	﴿يَتَوَلَّوْنَا مَنْ يَعْشَىٰ مِنْ مِزْقِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ...﴾

الصافات

٣٩٩/٦	٧٨	﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	٧٩	﴿سَلَّمَ عَلَى نُوْحٍ فِي الْعَلَمِينَ﴾
٣٩٩/٦	٨٠	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	٨١	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٠٨	﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٠٩	﴿سَلَّمَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ﴾
٣٩٩/٦	١١٠	﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١١١	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
٣٩٩/٦	١١٩	﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ﴾
٣٩٩/٦	١٢٠	﴿سَلَامٌ عَلَى مُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾
٣٩٩/٦	١٢١	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾

۳۹۹/۶	۱۲۲	﴿إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۳	﴿وَإِنَّ الْيَأْسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۴	﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۵	﴿أَتَدْعُونَ بِنِعْلَاءٍ وَتَذُرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۶	﴿اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۷	﴿فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۸	﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۲۹	﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾
۳۹۶، ۳۷۸، ۳۶۸ / ۶	۱۳۰	﴿سَلِّمْ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ﴾
۴۰۰		
۴۰۰/۶	۱۳۱	﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾
۴۰۰/۶	۱۳۲	﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾

ص

۴۸۳/۹	۲۴	﴿يَسْأَلُونَكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ...﴾
۲۴۶/۹	۷۹	﴿رَبِّ فَأَنْظِرُنِي إِلَىٰ يَوْمٍ يُبْعَثُونَ﴾
۲۴۶/۹	۸۰	﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْتَدِينَ﴾
۲۴۶/۹	۸۱	﴿الَّذِي يَوْمَ الْوَعْدِ الْمَعْلُومِ﴾

الزمر

۳۸۶/۸، ۳۸۴/۲	۷۴	﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْقِنَا الْأَرْضَ...﴾
--------------	----	---

غافر

۵۲، ۸/۸	۴۱	﴿قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا آتَيْنَاكَ آتَيْنَا...﴾
۵۴، ۱۴/۸	۵۲	﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا...﴾

فصلت

۳۲۶/۶	۱۱	﴿أَتَيْنَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾
-------	----	--

٤٢	١ / ٣٢٠	٤٠٨ و	﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ...﴾
	١٦٤ / ٩		
٥٣	٧ / ٤٠٢		﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ...﴾

الشورى

٨	٩ / ٢٧٢		﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ...﴾
٢٣	٦ / ١٢٨		﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ...﴾
٤١	٢ / ١١٢		﴿وَلَقَدْ أَنْتَضَرْنَا بَعْدَ ظَلْمِهِ...﴾
٤٢	٦ / ٣٦		﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْتَغُونَ فِي الْأَرْضِ...﴾

الزخرف

٥٥	٦ / ١١٠		﴿فَلَمَّا آسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾
٦١	١ / ٢٤٨		﴿وَأِنَّهُ لَعَلِمٌ لِلسَّاعَةِ﴾

الدخان

١	١ / ٢٠٨		﴿حَمِّ﴾
٢	١ / ٢٠٨		﴿وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾
٣	١ / ٢٠٨		﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَّكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ﴾

الجاثية

١٨	٩ / ٣٠١		﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا...﴾
----	---------	--	--

الأحقاف

١	٤ / ١٣٦		﴿حَمِّ﴾
٢	٤ / ١٣٦		﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ...﴾

١٣٦/٤	٣	﴿ مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ ﴾
١٣٦/٤	٤	﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا ﴾
١٣٦/٤	٥	﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ ﴾
١٣٨/٤	٦	﴿ وَإِذَا حَضِرُوا النَّاسَ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴾

الفتح

١٧٢، ١٧٠/٣	٢٥	﴿ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾
٢٦٠ / ٩، ١٧٤، ١٧٢ / ٢	٢٨	﴿ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ... ﴾
٤٣٩		
٩٧، ٩٦/٩	٢٩	﴿ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ... ﴾

الحجرات

٤٤٢/٩	١٠	﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ... ﴾
-------	----	---

ق

١٤/٨	٤١	﴿ وَأَسْمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادُ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴾
١٤، ٦/٨	٤٢	﴿ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴾

الذاريات

٩٤/٢	٢٣	﴿ فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلِ مَا أَنْتُمْ تَتَطَفَّؤْنَ ﴾
٢٦٤/٩	٢٦	﴿ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴾

النجم

١٦٠/٨	٢٨	﴿ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا... ﴾
١٨٤، ١٨٤/٧	٥٧	﴿ أَرَأَيْتِ الْأَرْقَةَ ﴾

القمر

٢١٢/٧	٢	﴿ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ﴾
-------	---	--

الحديد

٨٢.٨٢/٢	١٦	﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمْ...﴾
١٠٠٠.٨٢.٨٢ / ٢	١٧	﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾
٢٥٠.٢٤٨.٢٠٤ / ٩		
٢٢٧.٢٢٥		
٢٥٢.٢٤٨/٥	١٩	﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ...﴾
٢٢٢/٩	٢٥	﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ...﴾

المجادلة

٢٠٨/٥	٢٢	﴿أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
-------	----	--

الحشر

٢٢٢/٦	١٠	﴿أَعْفِرْنَا لَنَا وَإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ...﴾
-------	----	--

المتحنه

٢٧٧.٢٧٥/٩	٨	﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ...﴾
-----------	---	--

الصف

٢١٢.٢٢٤/٦	٤	﴿صَفًّا كَانْتُمْ بُنِيَانًا مَرصُوصًا﴾
٧٤.٧٢/٢	٨	﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُبِينٌ نُورِهِ...﴾
١٠٦٧/١.٧٢.٧٤	٩	﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ...﴾
٢٤٠/٩.١٠٢.٧٨		

التغابن

١٩٤/٣.٧٤/٢	٨	﴿فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا﴾
------------	---	---

الطلاق

٢٠٦/٤	٢	﴿وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ﴾
-------	---	------------------------------------

الملك

١١٤.٨٢/٣	٣٠	﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا...﴾
١٠٩/٢	٣١	﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا...﴾

المعارج

٤٠٢/٧	١	﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾
٢٣٢/٦	٤	﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا﴾
٢٣٢/٦	٧	﴿وَنَرَاهُ قَرِيبًا﴾

الجن

٢١٤/٤	٢٤	﴿عَالِمِ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا﴾
٢١٤/٤	٢٧	﴿إِلَّا مَنْ أَرَادَ مِنْ رُسُولٍ﴾

المدثر

١٨٠/٧	٨	﴿فَإِذَا نَقَرُ فِي النَّاقُورِ﴾
١٨٠/٧	٩	﴿فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ﴾
١٨٠/٧	١٠	﴿عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ نَاصِرٍ﴾

الإنسان

٣٠٣.٢٧٠/٩	٣	﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾
-----------	---	---

الانشقاق

١٦٨/٣	١٩	﴿لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾
-------	----	-------------------------------------

البروج

٣٧٤/١	١	﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾
-------	---	---------------------------------

الفجر

٢٥٦/٧	٢٢	﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا﴾
-------	----	---

الشمس

١٩٨/٩	١	﴿وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا﴾
١٩٨/٩	٣	﴿وَالْقَمَرَ إِذَا تَلَّهَا﴾
١٩٨/٩، ١٠٩/٢	٣	﴿وَالنَّهَارَ إِذَا جَلَّاهَا...﴾
١٤٠/٩	٨	﴿فَاللَّهُمَّهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا...﴾

الليل

١٠٩/٢	٢	﴿وَالنَّهَارَ إِذَا تَجَلَّى...﴾
-------	---	----------------------------------

القدر

٢٣٨ / ٢ : ٢٣٤ / ٤	١	﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾
-------------------	---	---

١٨٤/٦

البيّنة

١٥٩/٩	٥	﴿وَذَلِكَ دِينَ الْقِيَمَةِ﴾
-------	---	------------------------------

التكوير

٢٣٤/٤	١٩	﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾
٢٣٤/٤	٢٠	﴿بِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ﴾
٢٣٤/٤	٢١	﴿مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ﴾

النصر

٢٧٨/١	١	﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾
-------	---	--

الاحلاص

٢٣٤ / ٤ : ٢٣٤ / ٤	١	﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾
-------------------	---	----------------------------

١٨٤/٦

(٢)

فهرست اعلام

- صاحب الزمان علیه السلام = امام زمان علیه السلام = امام عصر علیه السلام
دولتی عصر علیه السلام = امام منتظر علیه السلام = امام مهدی علیه السلام
القائم علیه السلام = المهدي علیه السلام ۲/۲۲۲، ۲۲۳
- آبان ۱/۳۵۸، ۳/۱۶۶، ۵/۳۳۸، ۸/۱۲، ۹/۲۸۶، ۹/۲۸۶، ۹/۲۸۸، ۹/۲۴۴، ۹/۱۹۰
- آبان بن ابی عتاش ۱/۲۸۸، ۹/۲۴۲، ۹/۲۳، ۱۸/۹
- آبان بن تغلب ۱/۲۲۸، ۲/۶۲، ۲/۱۴۲، ۱۵/۳۸۴، ۳/۱۴، ۶/۹۵، ۸/۸۰، ۷/۲۵۸، ۲۴۴، ۸/۲۸۲
- ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۲۴، ۲۸۶، ۹/۲۶، ۲۸، ۳۴۲، ۴۰۲، ۳۸۶
- آبان بن صالح ۹/۲۴، ۲۲/۲۴
- آبان بن عثمان الأحمر ۱/۲۱۲، ۲۲۰، ۲۲۲، ۳۵۸، ۳۹۹، ۳/۱۹۲، ۲۰۲، ۲۰۸، ۸/۲۰۸، ۹/۲۵۲
- آبان بن محمد (أبو الفرج) ۷/۴۰۴
- آبان بن محمد بن الضحاک ۸/۳۵۲
- إبراهيم ۴/۵۹، ۶/۴۸، ۷/۲۵۴
- إبراهيم امینی ۱۰/۲۹۳
- إبراهيم بن أبي زياد ۱/۲۳۰، ۳/۱۱۰، ۵/۳۳۸، ۳۵۸، ۳۴۴
- إبراهيم بن أبي محمود ۳/۴۱۰
- إبراهيم بن أحمد بن محمد بن أحمد الطبري (أبو
- آدم علیه السلام ۱/۲۱۸، ۲۲۴، ۲۳۰، ۲۳۴، ۲۳۸، ۲۵۲، ۲۵۵، ۲۵۹، ۳۳۰، ۲/۱۶۲، ۳/۱۰، ۱۴۸، ۱۸۶، ۱۹۰، ۲۱۲، ۴/۱۴۲، ۴/۱۴۶، ۵/۱۳، ۱۰۳، ۱۲۲، ۶/۱۴۵، ۷/۶، ۱۲۴، ۱۳۰، ۲۹۴، ۲۹۶، ۳۷۲، ۳۷۶، ۸/۳۷۶، ۹/۲۲۰، ۲۲۴، ۲۳۵، ۳۲۸، ۳۴۴، ۶۶، ۶۴، ۶۲، ۶۰، ۲۲
- آدم بن أبي إياس ۷/۳۰۲
- آدم بن علي ۸/۳۵۰
- آدم بن محمد البلخي ۲/۳۶۸، ۴/۱۶۶
- أرجان آبادوريا ۱/۱۷۲
- أربيل شارون ۱/۱۸۰
- شيخ آقا بزرگ تهراني ۳/۷۲، ۴/۱۲۴، ۶/۱۴۶، ۲۳۳، ۱۰/۱۴۹
- ميرزا آقاسی (صدر اعظم محمد شاه قاجار) ۴/۷۳
- البياني ۱/۳۴۴، ۲/۲۶
- آل عصفور يجراني ۴/۲۷۱، ۲۹۶، ۳۰۵
- ألوسی ۶/۳۹۷، ۸/۵۹، ۵۸
- آن لمستون ۱/۱۴۸، ۱۰/۳۰۰
- آنه ماري شميل ۱/۱۶۱، ۱۰/۳۰۰
- أبا صالح علیه السلام (بنگريده محمد بن الحسن العسكري علیه السلام) =
حجت بن الحسن المهدي علیه السلام = صاحب الأمر علیه السلام =

اسحاق) ۳۶۰/۲

ابراهیم بن ادریس ۹۷/۵:۲۷۰/۲

ابراهیم بن اسحاق ۱۹۶/۷

ابراهیم بن اسحاق (ابو اسحاق) ۲۷۸/۸

ابراهیم بن اسحاق بن عمرو ۳۵۲/۸

ابراهیم بن اسحاق التهاونندی ۷۸/۷:۳۶۴:۱۲۸/۲

۴۴۸: ۱۰۸/۸: ۲۴۸: ۳۸۴: ۳۹۰: ۴۰۲/۹

۴۰۶: ۲۳۳/۱۰

ابراهیم بن اغلب ۲۷۷/۳

ابراهیم بن یثان الخثعمی ۲۳۶/۹

ابراهیم بن الحسین الهمدانی ۲۵۶/۸:۸۲/۷

ابراهیم بن حکم بن ظهیر قزازی ۳۶۴/۲: ۹۲/۸

۲۰۶: ۱۹۰/۹: ۱۹۲: ۲۴۳/۱۰

ابراهیم بن خالد المقرئ الکسانی ۱۳۶/۲

ابراهیم بن خلف بن عبّاد الأنماطی ۲۳۲/۷: ۲۹۰/۵

ابراهیم (بن زیاد) الخارقی ۲۳۶/۵: ۲۶۴/۷

ابراهیم بن سعید الجوهری ۱۰/۶

ابراهیم بن سلام نیشابوری ۲۶۶/۳

ابراهیم بن سلامه ۲۶۵/۳

ابراهیم بن سلیمان بن حیّان ۴۰۶/۹

ابراهیم بن صالح التّخفی ۲۹۸/۸

ابراهیم بن الصباح ۲۴۶/۸

ابراهیم بن صغیر ۳۵۴/۸

ابراهیم بن عبد الله بن حسن بن حسن ۲۶/۴

ابراهیم بن عبد الله الهاشمی ۳۴/۳: ۵۶/۶: ۱۳۰/۲

ابراهیم بن عبد الحمید ۱۹۲/۸: ۷۲/۷

ابراهیم بن عبد الرّحمن ۳۰۶/۷: ۲۶۰/۸

ابراهیم بن عبیدة نیشابوری ۲۴۴/۳: ۲۵۲: ۲۶۵

۲۶۶: ۲۹/۵

ابراهیم بن عبید الله بن العلاء ۴۳۰/۷

ابراهیم بن علی ۳۴۸/۸

ابراهیم بن عمر ۲۱۶: ۱۸۲/۷

ابراهیم بن عمرو ۳۴۸/۸

ابراهیم بن عمر الیمانی ۲۰۸/۳: ۲۸۸/۱

ابراهیم بن الفرّج ۱۴۰/۴

ابراهیم بن محمّد ۴۵۸/۸: ۲۹۲/۷: ۱۶۶/۴

ابراهیم بن محمّد بن خمران ۱۳۸/۲

ابراهیم بن محمّد بن الحنفیة ۲۰۲: ۹۸/۸: ۱۱۶/۲

ابراهیم بن محمّد بن عبد الله ۲۶۶: ۲۶۴/۲

ابراهیم بن محمّد بن فارسی النّیساپوری ۲۷۰/۲: ۵/۵

۳۲۴: ۳۲۰

ابراهیم بن محمّد بن الفرّج الرّحجی ۴۹۰/۴

ابراهیم بن محمّد بن یحیی همدانی ۲۶۴/۳: ۶۹/۲

۲۶۶

ابراهیم بن محمّد بن یوسف ۳۱۸: ۱۴۶/۲

ابراهیم بن محمّد تبریزی ۴۹/۵

ابراهیم بن محمّد الثّقفی ۲۸۶/۱

ابراهیم بن محمّد العلوی ۱۰/۵: ۳۰/۳

ابراهیم بن مسعود بن عبد الحمید ۳۵۶/۸

ابراهیم بن مهزم ۲۶۶/۵: ۳۶۰/۱

ابراهیم بن مهزیار اهوازی ۲۱۲/۲: ۲۲۶: ۲۱۴

۳۷۰: ۱۹۲/۳: ۲۶۵: ۲۶۶: ۳۰۵: ۱۵۸/۷

ابراهیم بن هارون الهیثی ۲۴۴/۱

ابراهیم بن هاشم ۳۷۴/۱: ۵۴/۲: ۱۲۴: ۱۷۶

۲۸۲: ۳۵۴: ۳/۳: ۹۸/۳: ۱۰۲: ۱۱۴: ۱۴۲/۵: ۳۱۴

۷۴/۷: ۸/۸: ۲۰۸

ابراهیم بن هانی ۱۳۰/۲: ۵۶/۶

ابراهیم بن یوسف القصیر ۳۴۸/۸

ابراهیم بیضون ۲۰۰/۱۰

ابراهیم التّیمی ۲۳۴/۷

- ابراهيم الخليل عليه السلام ١٥٩٠/١ : ١٩٨٠/٢ : ٢٥٩٠/٢
- ابن ابي عدى ١١٢/٨
- ابن ابي العزافر ١٥٦/٤ : ٢٤٨/٣
- ابن ابي عقيل ٧٦/٦
- ابن ابي عمير ١/٦ : ٢٠٦/١ : ٢١٤/٢ : ٢٣٠/٣ : ٢٧٨/٤ : ٣٩٧/٥
- ١٦ : ٢٨ : ٩٨ : ١٩٢/٣ : ١١٦/٥ : ٣٥٨/٧ : ١٠٨ : ١٢٤/٨ : ١٩٨/٩ : ١٠ : ١٦ : ٢٢ : ٢٢٤/٩
- ٢٩٢ : ٣٧٤/٩ : ١٨٨/٩ : ٣٨٦
- ابن ابي غانم القزويني ١٤٦/٤
- ابن ابي قرة ٢٥٢/٦
- ابن ابي كبشه ١٣٦/٣
- ابن ابي نجران ٣/١٠ : ٥/١٠ : ٣٧٨/٥ : ٣٩٢/٧ : ٢٣٠/٨
- ١٤٦
- ابن ابي يعفور ٢/٤٢ : ٤٦/٥٠ : ١٥٦/٣ : ١٨٨/٧
- ٢١٨ : ٢٤٢/٨ : ٢٢٢/٩
- ابن اثير ٤/٢٠
- ابن ادريس ٤/٢٧٦ : ٣٠٠/٥ : ٢١٤
- ابن ادينة ١/٢٠٤ : ٢٨٨/٢ : ٢٢
- ابن اسباط ٥/٢٣٤ : ٦٨/٧
- ابن اسحاق ٧/٩٥
- ابن اعجمي ٥/٩٥
- ابن الياس ٦/٣٥٠
- ابن بابويه ٤/١٢٧ : ٩/١٨٦
- ابن بادشاهه ٥/٩٤
- ابن بكير ٣/١٦٤ : ٧/١٧٢ : ٩/٦
- ابن بلال ٤/١٠١
- ابن بند ٣/٢٥٠
- ابن التبان ٢/١٣٦
- ابن ثومرت ٤/٣٧
- ابن تميمه ٢/٢٦ : ١٦٨ : ١٦٩ : ٧٩/٤
- ابن جعفر قديم ٥/١٠١
- ابراهيم صاحب ابي محمد عليه السلام ٢/٢٧٢ : ٣/٥١ : ٧٢
- ابراهيم الكرخي ٣/١٧٢ : ٥/٣٤٦
- ابراهيم كنعني ٣/٤٨ : ٥/٢٠١
- ابراهيم النخعي ٢/٣٥٦ : ٧/٣١٤
- الابقع ٧/١٢٢ : ١٤٠ : ٣٤٦ : ٣٦٨ : ٣٧٤
- ابليس (بنگرید: الشيطان) ١/١١٢ : ٢/٢٢٤ : ٩٢
- ٧/١٩٠ : ٢٠٤ : ٢٠٦ : ٢١٠ : ٢١٢ : ٢١٤ : ٢١٦
- ٢٨٢ : ٢٨٤ : ٢٢٣ : ٢٤٤ : ٤٤٤ : ٨/٢٤٠ : ٩/٢٤٤
- ٢٤٦ : ٢٥٨ : ٢٣٥ : ١٠/٧٨
- ابن ابي الثلج ٨/٢٦٨
- ابن ابي جحيفة السوائي ٢/١٧٦
- ابن ابي جندب القمي ٢/٢٢٢ : ٣/٢٧٤ : ٣/١٢٨
- ابن ابي حاتم ٦/٣٩٧
- ابن ابي الحديد ٢/٣٧ : ٤٠ : ٣٨٩ : ٩/١٠٥
- ابن ابي حمزه ٣/٥٢ : ٨/٢٧٠
- ابن ابي الدنيا ٨/٤٦
- ابن ابي ذئب ٨/٢١٦
- ابن ابي زينب ١/٥٤ : ٧/٤١٦
- ابن ابي سعيد مكارم ٣/٥٢
- ابن ابي سلمة ٤/٤١٠
- ابن ابي شيبة كوفي ١/٥٢ : ٧/٧٨ : ٧/٢٧٢ : ٨/١٠٦
- ٩/١٢٠ : ١٠/٢٦٨ : ١٢٨
- ابن ابي طي ١٠/٢٥٨
- ابن ابي عبدون ٦/٤٤

- ابن جنید ۲۸۲/۱۰
 ابن جوزی ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۴۹/۱
 ابن حبان ۷۹/۱
 ابن حجر عسقلانی ۳۵۱، ۳۴۹، ۳۱۲، ۸۲، ۷۷/۱
 ۱۲۷/۹، ۳۵۵، ۳۵۲
 ابن حجر هبشی ۳۱۳، ۹۲، ۸۳، ۸۲، ۸۰، ۵۷/۱
 ۲۷۲/۱۰، ۱۷۴، ۱۶۷/۸، ۴۲/۳
 ابن حجره ۲۷۸/۷
 ابن حزر ۸۴/۵
 ابن حنّاد ۱۰۴، ۱۶۷/۸، ۴۵۷، ۴۲۰، ۷، ۶۲/۶
 ۲۵۶
 ابن حمید الرافعی ۱۲۴۸/۸، ۳۵۸/۲، ۲۹۴/۱
 ۳۰۰، ۲۸۰
 ابن حمیده ۱۳۸/۲
 ابن حوشب ۳۸/۴
 ابن خال ۹۵/۵
 ابن خصیب ۶۷، ۶۳/۵
 ابن خلدون ۱۴۰، ۱۴۵، ۱۴۲/۳، ۱۵۹، ۱۵۲، ۸۴/۱
 ۲۸۸/۱۰، ۳۷
 ابن خلکان ۹۲/۱
 ابن خلیفه ۵۲/۶
 ابن خوله ۲۶/۱۰
 ابن داوود ۱۶۰، ۱۰۷، ۱۵۸، ۱۵۶/۴
 ابن ذکّا ۱۶۰/۴
 ابن رثاب ۲۹۶/۲
 ابن الرّازی الجبلی ۳۴۸/۸
 ابن راوندی ۳۰۲/۳
 ابن زبیر ۲۴/۴
 ابن زواری غلی بن یحیی ۱۰۸، ۱۰۷/۵
 ابن زهره ۱۴۶/۶، ۲۷۹/۳
 ابن زبید ۲۹۱، ۲۷۶/۹، ۸۲/۲
 ابن سبّور ۲۲۰/۸
 ابن سراج ۵۳/۳
 ابن سعد ۱۸/۴
 ابن سلام ۲۵۶/۷
 ابن سماعة ۲۱۲/۹
 ابن سنان ۱۰، ۸، ۲۲/۲
 ابن شوذب ۳۶۸/۹
 ابن شهاب ۴۰۴، ۳۵۰، ۶/۹، ۵۶/۶
 ابن شهر آشوب ۶۱/۶
 ابن ضباغ مالکی ۶۲/۴، ۸۰/۱
 ابن ضباغ مصری ۹۲/۱
 ابن صدقة ۲۲۴/۹
 ابن طلحة الجعفری ۳۳۲، ۱۶۶/۷
 ابن طولون ۲۸۲/۱۰
 ابن عامر ۳۹۸، ۳۹۷/۶
 ابن عباس ۳۷۶، ۳۷۴، ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۲۷، ۲۴۲/۱
 ۲۳/۴، ۲۲۹، ۱۵۰، ۱۴۵/۳، ۸۶، ۸۴، ۷۸/۲
 ۳۹۷، ۶۹، ۵۰، ۴۱/۶، ۴۰۲، ۳۲۸/۵، ۵۲، ۲۵
 ۱۵۴/۹، ۲۳۴، ۶۲/۸، ۳۰۲، ۲۳۶/۷، ۳۹۸
 ۲۹۴، ۲۹۱، ۲۸۴، ۱۸۸
 ابن عبدون ۲۹۴/۴
 ابن عربی ۴۸۱/۱۰، ۵۴/۴
 ابن عساکر ۳۴/۴
 ابن علیة ۲۶۸/۱۰
 ابن عماد خنبلی ۵۵/۴
 ابن عمر ۳۴/۲
 ابن عمیر ۲۳۹/۳
 ابن عمیرة ۱۴۶/۷
 ابن عون ۳۳۲/۱

ابن عیاش	۴۸۸/۴ : ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۸، ۳۱۷/۷، ۷۲	ابن مخیر بن	۳۹۶/۵
ابن عیینة	۲۲۸/۱	ابن مردویه	۳۹۷/۶ : ۲۳۴/۸
ابن غضائری	۳۹۹، ۳۹۶/۱ : ۴۱۰، ۴۱۴/۴ : ۸۹، ۲۹۳	ابن مسعود	۲۵۴، ۹۴، ۸۴/۷
ابن فتال نیشابوری	۶۵/۳	ابن مسکان	۲۲۸/۹ : ۱۹۰/۳ : ۲۲۴، ۲۲۲/۱
ابن فرات	۱۰۴/۴	ابن المستب	۴۰۴، ۳۵۰/۹
ابن الفرس	۴۴/۴	ابن العزری	۴۰۴/۴
ابن فضال	۲۸۱/۲ : ۵۸، ۲۸/۲ : ۲۹۶، ۳۲۵/۵ : ۲۴۸/۳	ابن مقل	۲۲۸/۵
ابن فضال	۴۰۲، ۲۱۶، ۲۱۴، ۱۷۲/۷ : ۲۵۲، ۳۵۰	ابن منادی	۲۸۲/۱۰ : ۱۶۸، ۶۲/۶
ابن فضیل	۲۸۰/۹ : ۲۸۴/۲	ابن نادیه	۱۱۵/۵
ابن فهد حلی	۲۵۹/۱۰ : ۵۱، ۴۹/۴ : ۶۶/۳	ابن نصیر	۳۷۲، ۳۷۰/۹ : ۲۷۰/۱
ابن قته	۵۶/۱	ابن نوح	۳۷۶، ۳۳۸، ۳۲۶، ۲۲۰، ۲۲۲، ۱۵۸/۴
ابن القبط	۳۶/۴	۳۲۶، ۳۸۸	
ابن قولویه	۳۷۰، ۳۱۶/۴	ابن واثلة	۲۸۴/۱
ابن قثم جوزیه	۳۵، ۳۳/۹ : ۸۲، ۸۰/۱	ابن ولید	۸۹/۴
ابن کثیر دمشقی	۸۰، ۱۰۰/۱ : ۳۵۲، ۳۱۲، ۸۰/۱ : ۱۶۹، ۱۸۰/۱	ابن وهب	۲۵۸/۷
ابن کثیر دمشقی	۳۵، ۲۶۱/۱۰ : ۲۸۲، ۲۶۱/۱۰	ابن هشام	۹۰۰/۵
ابن کرد	۳۲۸/۸	ابن حلال	۳۹۴، ۱۵۴، ۱۵۲، ۱۰۲/۴
ابن کمال بن یحیی حنفی	۲۶۴/۱۰	ابن همام	۴۰۴/۷ : ۱۰۰، ۹۹/۴ : ۱۷۰/۲
ابن الکواء	۲۸۰/۸	أبو أحمد بن إبراهیم	۳۶۴/۳
ابن لهیعة	۳۲۴/۲ : ۳۰۰/۳ : ۲۸۲/۵ : ۲۰۰/۶ : ۸۶/۷ : ۸۰/۸	أبو أحمد درانویه الأریض	۳۹۰/۳
ابن لهیعة	۸۸، ۹۲، ۹۴، ۱۱۸، ۱۵۴، ۲۰۸، ۲۰۵، ۱۶۷/۸	أبو أحمد الموفقی	۲۷۵/۳
ابن لهیعة	۲۵۲، ۲۵۴، ۲۹۴/۹ : ۲۲۴، ۲۳۰	أبو الأحرص	۳۴۰/۵
ابن ماجه	۷۷/۱ : ۳۶۷/۸ : ۱۲۰/۹	أبو یزید	۱۹۲/۹
ابن المبارک	۳۹۸/۵	أبو الأدیان	۳۷۴، ۳۳۶/۲
ابن محبوب	۱۰۰، ۱۲۶/۳ : ۷۶/۲ : ۳۹۶، ۳۹۰/۱ : ۱۸۰	أبو أسامة	۱۸۸، ۲۲۸/۱ : ۳۷۲، ۲۲۸/۱ : ۳۶۰/۵ : ۲۳۴/۷ : ۱۹/۹
ابن محبوب	۱۸۸، ۱۹۶، ۲۰۵، ۳۶۰/۵ : ۷۸/۷ : ۱۲۰	۲۵۰	
ابن محبوب	۱۶۲، ۱۹۲، ۱۹۴، ۲۱۴، ۲۶۶/۸ : ۱۰۰/۸ : ۱۹۲، ۱۹۰	أبو إسحاق	۲۲۸/۱ : ۱۲۸/۲ : ۱۶۷، ۳۳۰/۵ : ۴۶۰
ابن محبوب	۳۵۴، ۳۵۲، ۶۲/۹	أبو إسحاق البشاء	۲۶۰/۸
ابن محلی	۶۲/۴	أبو إسحاق بن بدر	۳۶۶/۹
		أبو إسحاق الثقفی	۲۹۴/۲

١٣٦، ١٠١، ٨٠، ٥٠، ٤٢/٩، ٣٧٦، ٣٤٤، ٣٣٦	١٩٦/٣: ١٩٦/٢	أبو إسحاق السبيعي
٢٦٠، ٢٥٦، ٢٢٢، ١٥٦، ١٥٢، ١٤٠	١١٢/٧: ١٩٨/٣	أبو إسحاق الهمداني
٣٢٠، ٣١٦، ٣١١، ٣١٠، ٢٨٦، ٢٨٥، ٢٦٢	٥٢/٦: ٩٦/٧	أبو أسماء الرحبي
٤٠٤، ٣٨٤، ٣٧٤، ٣٤٤، ٣٣٠، ٣٢٢	٨/٩	أبو الأشعث الصنعاني
أبو بكر بن أبي خيثمه ٢٣٤/١٠	٢٧٤/٧: ٣٦٢/٢	أبو امامة
٢٩٢، ١٤٠/٢: ٣٣٤، ٢٩٢/١	٤٠٤، ٣٢٦، ٢٥٤/٩: ٢١٦/٨	أبو امامة الباهلي
٣٩٢/٣: ٣٥١، ٣٤٧/١	٣٩٨/٥	أبو أمية الشعباني
أبو بكر بن أبي قحافة ١٣٢/٢	٢٩٢/١٠	أبو أنس مجدي محمود المكي
أبو بكر بن أبي مريم ١٣٢/٢	٢٩٢/٨	أبو أيوب
أبو بكر بن أبي النضر ١٤٨/٩	١٨٠/٢: ٣٠٤/١	أبو أيوب الأنصاري
أبو بكر بن إسحاق ٢٨٤/١	٢٠٨/٨	أبو أيوب الجداء
أبو بكر بن ثابت ٢٣٨/١	٧٢/٧: ٣٦٤/٥: ١٩٤، ١١٦/٣	أبو أيوب الخزاز
أبو بكر بن الحسن بن علي عجله ٤٢/٧	٢٩٠، ٢٦٤، ٢١٦، ١٩٢، ١٨٢، ١٧٠، ١٠٤	
أبو بكر بن خلاد ١٧٤/٩	٢٨٢، ١٤٦/٨: ٢٩٦	
أبو بكر بن خلف ١٣٠/٢	٢٥٠/١	أبو اليختری
أبو بكر بن عياش ١٩: ٢٧٤، ٢٥٤، ٨٤/٧: ٣٤/٢	٢٦٥/١٠	أبو بدر يوسف شافعي
١٧٠	٣٨٢، ٣٥٠/٩	أبو يزيد الجرمي
أبو بكر الحضرمي ٢٢٨، ١٤٦/٨: ٣٩٤/٧: ٢٧/٦	٣٦٦، ٣٤٤، ٢٢٤، ٢٢٢، ٢١٤، ٢٠٨/١	أبو بصير
٢٤٠، ٢٢٨/٩	٩٤، ٧٤، ٢٢/٢: ٤٠٢، ٣٩٦، ٣٩٠، ٣٨٤، ٣٧٠	
أبو بكر الخطيب ٢٨٤/٧	٢٨٢، ١٥٠، ١٢٨، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠	
أبو بكر الذراع ١٧٢/٢	٤٨، ٢٨، ١٢، ٦/٣: ٣٨٦، ٣٨٤، ٣٦٦، ٣٥٤	
أبو بكر نخالي عطار ١١٠/٥	١٦٨، ١٦٢، ١٣٩، ١١٤، ٩٨، ٩٦، ٥٨، ٥٧	
أبو بكر الهمداني ١٣٨/٢	٢٤٢، ٢٤٠، ٢٣٦، ٢٣٤، ٢٢٠، ٢١٤/٥: ١٧٠	
أبو توبة ٢٨٤/٧	١٧٠، ١٥٠، ١٢٠، ١٢٠/٦: ٤٠٢، ٣٨٠، ٣٥٤، ٣٥٢	
أبو ثابت ٩٥/٥	٢٦٤، ٢٠٢: ١٩٦، ١٨٨، ١٧٤، ١٦٤، ١٢٨، ٨٠	
أبو ثعلبة الخنسي ٣٩٨/٥	٣٨٢، ٣٨٠، ٢٩٨، ٢٩٦، ٢٩٠، ٢٨٦، ٢٦٨	
أبو الجحاف ١٨٢/٩	٥٧، ٣٢، ٣٠، ٢٠، ١٠، ٦/٨: ٤٠٦، ٣٩٨، ٣٩٦	
أبو جحيفة ٣٤٣/١	١٨٢، ١٥٢، ١٤٢، ١٢٦، ١٢٨، ١٢٦، ١١٧	
أبو جعفر الأحول ٨٢، ٦/٢	٢٦٢، ٢٥٢، ٢٥٠، ٢٣٠، ٢٠٨، ٢٠٤، ٢٠٢	
أبو جعفر بن أبي الغزاق ٢٨٨/٤	٣٢٤، ٣٢٢، ٢٩٢، ٢٨٠، ٢٧٨، ٢٧٠، ٢٦٥	
أبو جعفر بن حمدون الهمداني ٤١٢/٤		

- سيد أبو الحسن الرضا ٤٣/٣
 أبو الحسن سريندي ٢٤٤/٥
 أبو الحسن الليثي ٢٥٠/١
 أبو الحسن المادرائي ٢٤٠/٤
 أبو الحسن مرندي ١٤٣/٨
 أبو الحسن الهمداني ٢٢٤/٤
 أبو الحسين ٣٢٨/٥
 أبو الحسن الأسدي ٣٢٤، ٣٣٨، ١٨٤/٤
 أبو الحسين بن أبي البغل الكاتب ١٦٠، ١٠٢، ١٠١/٥
 ٣٤٦، ٢٩٦
 أبو الحسين بن أبي جيد القمي ١٧٢/٤
 أبو الحسين بن تمام ٣٤٨/٣
 أبو الحسن خياط ٣٠٢/٣
 أبو حصين ١٨٠/٩
 أبو حمزة بطايني ٤٤٤/٩
 أبو حمزة ٢٢٨، ٢١٤، ٢٢٨، ٢٤٠، ٢٤٨، ٣٧٨، ٣٨٤/١
 ٢٤٤/٩، ١٥٦، ٢٠٨، ٣٥٨، ٣٩٣
 أبو حمزة الثمالي ١/٢٣٠، ٢/٢٨، ١٢٨، ١٤٤،
 ١٤٨، ٣١٨، ٣٥٤، ٣/٢٦، ١١٠، ١٢٤، ١٨٤،
 ١٨٤، ١٨٨، ١٩٦، ٢٠٠، ٢٢٤، ٢٣٤، ٢٣٦،
 ٢٣٨، ٢٤٤، ٢٥٠، ٢٥٨، ٢٦٠، ٢٦٠، ٢٦٠، ٢٦٠،
 ١٥٨، ١٦٠، ٢١٢، ٢١٤، ٢٢٠، ٢٢٠، ٢٢٠، ٢٢٠،
 ١٨٠، ٢٢٨، ٢٣٦، ٢٤٠، ٢٤٠، ٢٤٠، ٢٤٠، ٢٤٠،
 أبو حنيفة ٢٤٨/١٠
 أبو حنّان التيمي ٢٨٢، ٢٧٢، ٢٤٨/١
 أبو حنّون ٢٣٧/١٠
 أبو خالد القنّاط ٧/١٥٠، ٨/٢٨٢، ٢٧٤
 أبو خالد الكاظمي ١/٢٣٠، ٢/٩٨، ٣/٨٢، ١١٠،
 ١١٢، ١٩٤، ٢٣٦، ٢٣٨، ٢٣٨، ٢٣٨، ٢٣٨، ٢٣٨،
 ١٠/٢٨٢، ٢٥٤، ٢٢٤، ١٠/٨، ١٢٤/٧، ٤٥، ١٠/٦
- أبو جعفر رفاء (رفوگر) ٩٥/٥
 أبو جعفر زجرجي ٢٤٠/٣
 أبو جعفر (متصدّي حرم) ١٠٤/٥
 أبو جعفر المروزي ٤٠٨/٤
 أبو جعفر مستنصر ١١٩/٥
 أبو جعفر منصور ٢٩، ٢٨/٤
 أبو جعفر الوراق ٣١٢/٧
 أبو جعفر الهمداني ٣٨/٩، ٢١٠/٨، ٤١/٥
 أبو جمعة ٣٩٦/٥
 أبو جميلة ٣٢٨/٩، ١٤٦/٨، ٢١٤/٧
 أبو جهل ١٢٤/٣
 أبو جند ٢٠٤/٢
 أبو جيش الهروي ٣٧٨/٨، ١٤٠/٢
 أبو الحجاج ٢٣٦/٩
 أبو حرب يمانى مبرقع ٤٢٦/٧
 أبو الحسن عليه السلام ٢٣٦/١
 أبو الحسن ٩٤/٥، ٤٢٢/٤
 أبو الحسن ابن فرات وزير ٢٩٥/٣
 أبو الحسن الأسدي ٣٤٢/٤
 أبو الحسن اشعري ٣٠٣/٣
 سيد أبو الحسن اصفهاني ٢٥٢، ١٧٠/٥
 أبو الحسن بن أبي الطيّب ٣٩٢/٣
 أبو الحسن بن أحمد بن سعيد المالكي الحرابي ٣٣٨/١
 أبو الحسن بن داوود ٢٣٠/٤
 أبو الحسن بن ظفر ٢٨٢/٣
 أبو الحسن بن فرات كوفي ٢٩٩/٣
 أبو الحسن بن كبرياء التوبختي ٣٩٠، ٣٥٨/٣
 سيد أبو الحسن حسيني قزويني ٢٨٧/١٠
 أبو الحسن خسعي ٧٧/١
 أبو الحسن الرّبيعي المالكي ٢٥٤/٩

١٠٨ ، ١١٠ ، ٢٠٦ ، ٣٧٨ ، ٩ / ١٤ ، ١٤ ، ١٤ ، ١٤

١٢٦ ، ١٤٤ ، ١٧٢ ، ١٨٢ ، ١٨٦ ، ١٨٨ ، ٣٢٦

٣٢٢ ، ٣٢٤ ، ٣٢٨ ، ٣٦٠ ، ٣٦٦ ، ٣٦٨ ، ٣٧٠

٣٧٨ ، ٣٧٦ ، ٣٧٤ ، ٣٧٢

أبو سعيد الخراساني ٣٨٨ / ٨ ، ٣٩٠

أبو سعيد العسفرى ١٩٠ / ٣

أبو سعيد العسفرى ٣٨٢ / ١

أبو سعيد عقيصا ٢١٤ / ٢

أبو سعيد غانم هندی ٧٤ ، ٣٦ / ٥ ، ٢٠٨

أبو سعيد الكرابيسي ٢٩٨ / ١

أبو سعيد المراغى ٢٧٦ / ٢

أبو السفاتج ٣٩٢ / ١ ، ٣٩٧

أبو سفيان ١١٤ / ٧ ، ٢٩٦ / ١ ، ٢٦٠

أبو السكين ١٧٤ / ٢

أبو سلمة ٨٤ / ٧

أبو سليمان الضبي ٢٧٢ / ٧

أبو سليمان يوسف بن كليب ٣٩٤ / ٧

أبو سمينه ٢٩٦ / ٨ ، ٢٢٥ / ٧

أبو سوره ١٠٨ / ٥

أبو ستار الشيباني ٣٥٤ / ٩ ، ٣٢٠ / ٧

أبو شراعة ٥٠ / ٦

أبو شريح خزاعى ٣٠٢ / ١

أبو صالح ١٨٠ ، ٢٨ / ٩ ، ١١٨ ، ٢٤ ، ٣٢ / ٢ ، ٢١ / ١

أبو صالح السليلى ٢٥٦ / ١٠ ، ٣٠٠ / ٨ ، ٢٢٠ / ٧

أبو صدام ٢٦٤ / ٤ ، ٢٦٧ ، ٢٦٣ / ٣

أبو الصديق التاجى ٢٢٢ ، ٢٤٠ / ٧ ، ١٢٤ ، ١٢٢ / ٢

١٧٢ ، ١٦٢ / ٩ ، ٢٠٦ ، ١١٠ ، ١٠٨ / ٨ ، ١٢٦٢

١٧٢ ، ١٨٢ ، ١٨٢ ، ١٨٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٢ ، ٢٢٦ ، ٢٢٦

٢٧٢ ، ٢٧٢ ، ٢٧٠ ، ٢٦٨

أبو الصديق التاجى ٢٢٦ ، ١٨٢ / ٩

٢٥٢ ، ٦٠ / ٩ ، ٢٧٢

أبو خالد الكلبي ٣٠٠ / ٨ ، ٣٥٨ / ٢

أبو خديجة الجمال ١٥٠ ، ٧٨ / ٩ ، ٢٨ / ٨ ، ٢٢٠ / ٧

٣١١ ، ١٥٢

أبو الخليل ٢٥٦ / ٨ ، ٨٢ / ٧

أبو خيثمة ١٧٢ / ٩

أبو داود ٩٦ ، ٢٧ / ٨ ، ١٦٨ ، ١٦٧ / ٢ ، ٨٩ ، ٧٨ / ١

أبو داود الحفرى ١١٦ / ٢

أبو داود الشعثاع ٢٥٨ / ٨

أبو دجاجة الأنصاري ٣٦٩ ، ٣٦١ ، ٢٢٢ ، ٢٨ / ٨

أبو ذر العفاري ٢٧٦ / ٧ ، ٣٠٤ ، ٢٩٠ / ١

أبو الربيع الزهراني ٣٢٦ / ١

أبو الربيع الشامي ٣٢٦ / ٩ ، ٢٥٠ / ٨

أبو رجاء شاه جهانيورى ٩٦ / ٥ ، ٥٨ / ٢

أبو رجاء المصرى ٤٠٢ / ٢

أبو روح بن قروة بن الفرغ ٨٤ / ٨

أبو رومان ١٨ ، ٢٠ ، ٨ ، ٢٠ ، ٦ ، ١٥٢ ، ١١٨ ، ٨٨ ، ٨٦ / ٧

٢٥٤ ، ٢٥٢

أبو الزاهرية ٢٥٢ / ٧

أبو الزبير ١٢ / ٩

أبو زرعة ٣٢٢ ، ١٦٦ / ٧

أبو زكريا ١٣٨ / ٢

أبو الزناد ٢٥٠ ، ٣٠ ، ٨ / ٩ ، ٢٧٨ / ٧

أبو سعيد ١١٢ / ٨ ، ٣٦٠ / ٢ ، ٣٧٨ ، ٣٧٢ ، ٢٧٠ / ١

أبو سعيد الأدمى ٢٩٠ / ٧

أبو سعيد الإصطخرى ٢٩٢ / ٧

أبو سعيد جتاني ٢٩٢ / ٣

أبو سعيد الخدرى ٣٠٢ ، ٣٠٠ ، ٢٨٦ ، ٢٧٢ ، ٢٧٠ / ١

٢٨٤ ، ١٤٠ ، ١٢٦ ، ١٢٤ ، ١٢٢ / ٢ ، ٢٧٢ ، ٣١٢

٢٨٤ ، ٢٦٢ ، ٢٥٦ ، ٢٤٢ ، ٢٢٠ / ٧ ، ٢٥٨ ، ٢٩٢

- أبو الصلت الهروي ۲۰۴/۸
 أبو طالب ۴۰۲/۹
 ميرزا أبو طالب ۳۶۲/۶
 أبو طالب بن عبد المطلب ۳۷۲/۳
 أبو طاهر برسی ۱۲۳/۵
 أبو طاهر زراری ۱۱۰، ۱۰۹/۵
 أبو طاهر سليمان ۲۹۵، ۲۹۴/۳
 أبو الطيب ۸۵، ۸۴/۵
 أبو عامر التحوي ۱۷۴/۹
 أبو العباس ۳۳۸/۳
 أبو العباس الحميري ۳۲۴/۳
 أبو العباس الكوفي ۳۴۴/۴
 أبو العباس الموق ۲۸۹، ۲۸۸/۳
 أبو عبد الله الباقطاني ۳۶۲، ۳۶۱/۳
 أبو عبد الله البرقي ۲۴۰، ۲۰۸/۸
 أبو عبد الله البرزوفري ۳۷۸، ۳۷۶/۴؛ ۳۶۶/۳
 أبو عبد الله بلخي ۱۵/۵
 أبو عبد الله بن حمدون الهمداني ۴۱۴/۴
 أبو عبد الله بن رزين ۱۶۶/۷
 أبو عبد الله بن سورة القمي ۳۲۸/۴؛ ۳۷۶/۳
 أبو عبد الله بن صالح ۹۶/۵؛ ۳۳۰/۴
 أبو عبد الله بن عبد الرزاق ۳۷۸/۸؛ ۱۴۰/۲
 أبو عبد الله بن غالب ۳۹۲/۳
 أبو عبد الله بن فروخ ۹۴/۵
 أبو عبد الله بن محمد الكاتب ۳۶۴، ۳۶۱/۳
 أبو عبد الله الجدي ۱۴۰، ۱۳۸/۲
 أبو عبد الله جعفر (دوربستي) ۱۳۸/۴
 أبو عبد الله جنیدی ۹۳/۵
 أبو عبد الله حائري ۲۴۶/۳
 أبو عبد الله الحاكم ۱۳۰/۲
 أبو عبد الله الخراساني ۳۱۶/۹؛ ۳۲۰/۸
 أبو عبد الله (زاوي) ۱۹۴، ۲۸/۵
 أبو عبد الله الزعفراني ۴۰۲/۹
 أبو عبد الله شيعي ۴۰، ۳۸/۴
 أبو عبد الله الصالحی ۱۶۴/۴؛ ۳۰۲/۲
 أبو عبد الله العاصمي ۳۶۸/۱
 أبو عبد الله كندی ۹۳/۵
 أبو عبد الله المطهري ۲۲۲، ۲۰۴/۲
 أبو عبد الله المهدي ۲۷۹/۳
 أبو عبد الله المؤمن ۱۸۶/۳
 أبو عبد الرحمن ۳۲/۲؛ ۳۷۲/۱
 أبو عبيد الله مولى العباس ۲۸۸، ۲۸۶/۱
 أبو عبيدة ۳۸۸/۹؛ ۴۸/۶
 أبو عبيدة بن الجراح ۳۹۶/۵
 أبو عبيدة بن محمد بن عمار ۳۵۶/۲
 أبو عبيدة الحداد ۱۸۲/۹
 أبو عبيدة الحداء ۳۸۶/۹؛ ۱۶/۲
 أبو عثمان ۹۶/۸؛ ۸۸/۷
 أبو عطا ۴۱/۶
 أبو العلاء همداني ۲۵۲/۱۰
 أبو علي ۴۳، ۲۸، ۱۱/۵؛ ۳۲۴/۳
 أبو علي اسدي ۹۳/۵
 أبو علي الأشعري ۳۳۶/۹؛ ۳۵۸/۱
 أبو علي إلياس ۳۴۸/۶
 أبو علي البجلي ۱۹۲/۳
 أبو علي بن أبي جيد القمي ۳۴۶/۳
 أبو علي بن أبي الحسين الأسدي ۳۷۴/۴
 أبو علي بن جندر ۴۱۸، ۴۱۴، ۴۱۲/۴
 أبو علي بن راشد ۲۶۱، ۲۵۲، ۲۵۰/۳؛ ۲۳۶/۱
 أبو علي بن مطهر ۹۶، ۱۴/۵

- أبو علي بن هشام بن سهيل ١٢٢٠، ٤٩ / ٣ : ٢٣٤ / ١
 ٤٨ / ٩ : ٣٩٤
 أبو علي جبایی معتزلی ٣٠٣، ٣٠٢ / ٣
 أبو علي الخيزراني ٣٤٢، ١٧٠ / ٢
 أبو علي الزرّاد ٣٤٦ / ٥
 أبو علي الشهریاری ٢٦٠ / ١٨ : ٣٠٦ / ٧
 أبو علي المثلي ٤٠٤ / ٤
 أبو علي الشهاوندي ٩٨٠، ٩٦ / ٨ : ٢٤٢، ٢٤٠ / ٧
 ٤٠٢، ١٨٢ / ٩ : ٢٤٠
 أبو عمار ١٠٦ / ٣
 أبو عمر ٣٣٠، ٣٢٤ / ٩
 أبو عمران ٢٤٠ / ٨
 أبو عمر بن مهدی ٢٩٦ / ١
 أبو عمرو ٩٤ / ٨ : ١٢٧ / ٤ : ٢٩٨، ٢٧٠ / ٢
 أبو عمرو جاحظ ٣٠٢ / ٣
 أبو عمرو حذاء ٢٦٧ / ٣
 أبو عمرو دانی ٨٠ / ١
 أبو عمرو الكشي ١٦٢ / ٣ : ١٧٦ / ٢
 أبو العمير سفياني ٣٤٠، ٣٣ / ٤
 أبو العوام القطان ٢٥٦ / ٨ : ٨٢ / ٧
 أبو عوانة ٢٨٢ / ١
 أبو عيسى بن موسى ٣٦٦ / ٩
 أبو غانم الخادم ٢٢٢ / ٩ : ٤٠٤ / ٤ : ٢٨٨، ٢٧٦ / ٢
 أبو الفضل اسلامي ٢٩٩ / ١٠
 أبو الفضل الباقي ٢٤٢ / ٨
 سيد أبو الفضل برقي قمي ٢٨٧ / ١٠
 ميرزا أبو الفضل گلپايگانی ١٦٦ / ٩
 أبو القاسم ٣٤٤، ٢٣٠، ٢٢٢ / ٤ : ٤٥٨ / ١
 أبو القاسم بلخي ٣٠٢ / ٣
 أبو القاسم بن أبي خليس ٩٣ / ٥ : ٤٠٦، ٢٢٦ / ٤
- أبو القاسم بن أبي حبة ١٨٢ / ٩
 أبو القاسم بن الأزهر ٣٨٢ / ٣
 أبو القاسم بن ديبس ٩٢ / ٥
 أبو القاسم خان ١٦٤ / ٥
 أبو القاسم الشخامي ٢٩٨ / ١
 أبو القاسم الشعراني ٣٩٢ / ٨
 سيد أبو القاسم قوام ١٦٣ / ٥
 أبو القاسم نجم الممالک ١٦٤ / ٨
 أبو قبيل ١٥٤، ١١٨، ٩٢، ٨٨، ٨٦ / ٧ : ٦٩ / ٦
 ٢٥٤، ٢٥٢ / ٨ : ٢٠٨
 أبو قدامة انصاري ٣٠٥ / ١
 أبو قلابة ٢٥٢ / ٨ : ٥٤، ٥٢ / ٦
 أبو كريب ٣٧٢ / ١
 أبو كهس ٢٤٦ / ٧ : ٢٦٩ / ٤
 أبو لبابة بن مدرك ٢٤٨ / ٨
 أبو لهب ٤٨ / ٣
 أبو ليلى انصاري ٢٠٥ / ١
 أبو مالك ٢٩١ / ٩
 أبو محمد الأنصاري ٢٦٦ / ١
 أبو محمد بن خيرويه التستري ٣١٦ / ٢
 أبو محمد بن عبد الله بن يزيد بن معاوية بن أبي
 سفيان ٣٤ / ٤
 أبو محمد بن وحناء ٩٦ / ٥
 أبو محمد بن هارون ٩٥ / ٥
 أبو محمد التلمكبري ١٥٢، ١٤٤ / ٤
 أبو محمد الحسن الشريعي ١٦٠ / ٤
 أبو محمد دعلجي ١١٣ / ٥
 أبو محمد الشروي ١٧٠ / ٤
 أبو محمد عبد الكريم ٢٩٤ / ٢
 أبو محمد عربي بن مسافر العبادي ٣٧٦ / ٦

- أبو محمد الفخام ١٩٦/٩
 أبو محمد القاسم بن العلاء ٢١٢/٣
 أبو محمد المحمدي ٢٣٦/٩
 أبو محمد الوشاء ٦٨/٧
 أبو مخنف لوط بن يحيى ٢٠٠/٣
 أبو المرفه ٣٧٠، ٣٦٨/٥
 أبو مريم الأنصاري ١٨٠/٣٠٠، ٧٠/٣٧٠، ١٥٠/٢١٠، ٢
 ١٤٠/٩، ٣٥٠، ٩٢
 أبو المستهل ٨٨/٨
 أبو مسلم ٣٣٦/٩، ٢٥٢، ٦٦/٧، ٢٨/٤
 أبو مسلم خراساني ٤٧، ٣٢، ٢٧/٦، ٢٩، ٢٨/٤
 ٣٦٣/٨، ٧٠، ٦٦، ٦٥، ٦١
 أبو مظفر بن القشيري ٢٩٨/١
 أبو معاوية شيبان ٢٥٦، ٢٣٤/٧، ٢١٢/٣، ٣٦٢/١
 ٣٧٠/٩، ٢٠٦/٨
 أبو المغراء ٢٦٢/٨، ٢٠٦/٧، ٢٠١/٥، ١٥٦/٣
 أبو المغيرة ٢٥٢، ٩٢/٧، ٣٩٦/٥
 أبو المقدم ٣٦٦/٤
 أبو المليح الرقي ٢٩٢، ١٣٢، ١٢٠/٢
 أبو المناقب ١١٥/٥
 أبو منصور بن صالحان ١٠٢/٥
 أبو منصور محمد بن الفرج ٣٣٠/٣
 أبو موسى الأشعري ٣٥٠/٩، ٢٨٤، ٢٨٢، ٢٨٠/٧
 أبو التيجم بدر ٦٨/٧
 أبو نصر ٣٠٨/٩
 أبو نصر طريف خادم ٩٧/٥
 أبو نصر طريف خادم ٩٧، ١٢/٥
 أبو نضرة ٣٥٨، ٣١٦، ٢٩٢، ١٢٦/٢، ٣٩٨/١
 ٣٧٠، ٣٦٤، ١٧٤/٩، ١١٢/٨، ٣٦٠
 أبو نعيم ٢٢/٥
 أبو نعيم أنصاري ٢٥/٥
 أبو نعيم الحافظ ٩٤/٧
 أبو وائل ١٩٠/٩، ٢٠٦، ٩٢/٨، ٣٦٤، ٢٩٤/٢
 ١٩٢
 أبو الواصل ٣٧٢، ١٤٤/٩
 أبو الورد ١٧٦/٧
 أبو الوفاء الشيرازي ٣٥٠، ٣٢٨/٦
 أبو ولاد ٣٠٢، ٣٠١/٤
 أبو هارون ٣٧٢، ٣٣٤، ٨٨/٩، ٩٧، ١٤/٥
 أبو هارون بن موسى بن أحمد ٣١٦/٩
 أبو هارون العبدى ١٤/٩
 أبو هاشم ١٥٤/٩
 أبو هاشم الجعفرى
 أبو هندبل علاف ٣٠٢/٣
 أبو هريرة الباهلي ١٨٦/٣، ١٢٨/٢
 أبو هريرة ١٤٠/١١٨، ٨٠، ٣٤/٢، ٣٣٠، ٣٠٥/١
 ٨٢/٧، ٦٦، ٦٢، ٦١، ٥٦، ٥٢/٦، ٣٨٢/٥، ٢٠
 ٢٨، ٢٦، ٨، ٦/٩، ٢١٦/٨، ٢٩٢، ٢٨٠، ٢٧٨
 ٢٠٤، ٣٨٢، ٣٥٠، ٣٢٨، ١٨٦، ١٨٠، ١٤٨، ٣٠
 أبو الهيثم بن تيهان ٢٠٥/١
 أبو هيثم دينارى ٤١/٥
 أبو حنيفة ٢٧٩/٣
 أبو يحيى بن عبد الله بن بكير ٩٦/٧
 أبو يحيى التميمى السلمى ١٨٠/٨
 أبو اليسع عيسى بن السرى ٢٨/٢
 أبو يعلى موصلى ٨٢/٧، ١٧٩/١
 أبو اليقظان ٢٤/٨
 أبو اليمان ٣٥٠/٩، ٢٧٨، ١٩٨/٧
 أبو يوسف المقدسى ٢٢/٤، ٢٢٨/١، ٣٣٦/٩
 أبو يونس ٣٨٢/٥

- أحمد بن إسحاق بن سعد الأشعري القمي ٢٢٨/١
 ٢٣٤: ١٦٢/٢: ١٦٤، ٢٧٤، ٢٧٦، ٢٩٨، ٢٢٦
 ٢٥٦، ٣٨٢: ٢٦/٣: ١٤٨، ١٥٠، ٢٤٥، ٢٤٦
 ٢٤٨، ٢٥٧، ٢٦١، ٢٦٣، ٢٦٧، ٣١٤، ٣٢٢
 ٣٣٠: ١٢٧/٤: ١٢٢، ٣٦٤، ٤٢-، ١٢/٥: ١٦، ١٦
 ١٧، ١٨، ١٩، ٥٨، ٦٠، ٦١، ٩٢، ٩٧، ٣٨٨
 ٣٩٠: ٢٨/٩: ٦/٦: ٢٢٢
- أحمد بن إسحاق زازي ٢٠٥، ٢٦٧/٣
 أحمد بن إسماعيل ٤٨٨/٥
 أحمد بن بلال بن داود الكاتب ٢٢٨/٤: ٢٢٢/٢
 أحمد بن ثابت الدواليبي (أبو الحسن) ٢٤٤/٨: ٩/٩
 ١٧٨
 أحمد بن جعفر ٢٤٠/٩: ١١٦/٦
 أحمد بن جعفر (أبو الحسن) ٢٢٤/٩
 أحمد بن جعفر بن سفيان البرزقري (أبو علي) ٢٦٠/٣
 أحمد بن جعفر بن متيل ٢٦٢/٣
 أحمد بن جعفر بن محمد بن محمد الخلال ١٨٤/٩
 أحمد بن جعفر بن محمد المنادي ٢٤٠، ٢٣٨/١٠
 أحمد بن حاتم بن ماهويه ٩٦/٣
 أحمد بن الحارث الأنماطي ٢٩٢/٥: ٢٠٢، ١٦٦/٣
 أحمد بن الحسين ١٥٤/٩: ٨٤/٢
 أحمد بن الحسن بن أبان ١٥٢، ١٢٢/٩
 أحمد بن الحسن بن أبي صالح الخجندی (أبو
 العباس) ١٦٦/٤
 أحمد بن الحسن بن إسحاق القمي ٢٧٢/٢
 أحمد بن الحسن بن علي بن فضال ١٨/٨: ٢٣٢/١
 أحمد بن الحسن القطان (أبو علي) ٢٣٤، ٢٩٦/١
 ٢٥٨/٩: ٣٧٤/٥: ٣٧٢، ٢٦٢
 أحمد بن الحسن المصادرائي ٢٥٢، ٢٤٠، ٣٣٨/٤
 ٣٦٢، ٣٥٨
- أبي بن كعب ١٧٨/٩: ٢٨٨، ٢٢٢/٨: ٣٠٥/١
 شيخ أحمد احتسابي ٧٦، ٧٢/٤
 أحمد اسماعيل كويطع سنو يلقي ١٠٩/٤
 أحمد أمين بك ٢٨٨/١٠
 أحمد أمين مصري ٤٢/٣: ٨٥/١
 أحمد بخرائي ٢٧٨/١٠
 سيد أحمد بريلوي ٧١، ٧٠/٤
 أحمد بن إبراهيم ١٩٤/٥: ٣٧٠، ٢٧٨/٢
 أحمد بن إبراهيم ابن جزار قيرواني ٢٤٢/١٠
 أحمد بن إبراهيم (أبو عبد الله) ٣٩٠/٦
 أحمد بن إبراهيم بن أحمد العمي ١٨٦، ١٧٠/٩
 أحمد بن إبراهيم مراغي ٨٧، ٤٨/٤
 أحمد بن إبراهيم المراغي (أبو حنيفة) ١٥٤، ١٥٦/٤
 ٣٦٦
 أحمد بن إبراهيم النويختي ٢٩٤، ٢٣٠، ٢٢٨، ١٢٨/٤
 أحمد بن أبي أحمد الوراق ٣١٢، ١٤٨/٧: ٣٦٤/٥
 أحمد بن أبي خيشمة ٣٢٨/٤
 أحمد بن أبي روح ٢٢٨، ٢٢٦، ٢٢٤/٤
 أحمد بن أبي عبد الله البرقي ٧٢/٣: ٤٠٦، ٢٤٠/١
 ٣٢٦/٥: ٢١٠، ١٦٦، ٩٨/٣: ٣٥٤، ٢٨٢، ١٢٦
 ٢٦٠/٩: ١٨٢/٧: ٢٠٤
 أحمد بن أبي علي بن غياث ٢٤٠/٤
 أحمد بن أبي نصر ١٢٦/٩
 أحمد بن أبي هراسه ٢٧٨/٨
 أحمد بن أخيه ٩٤/٥
 أحمد بن إدريس قمي ١٥٠، ١٢٢، ٢٢/٢: ٢١٦/١
 ٢٦٣/٥: ١٦٠، ١٢٨، ١٠٤، ١٠٢، ٢٨/٣: ٣٦٦
 ١٦/٩: ٦/٨: ٢١٢، ١٧٤، ١٥٦، ١١٤/٧: ١٢٩
 ٢٨٢، ٢٢٢، ٢٠٨، ١٩٠
 أحمد بن إسحاق (أبو علي) ٥٩/٥

- أحمد بن الحسين الميثمي ١٧٦/٧:١٣٠/٣:٨٢/٢
 ١٩٦، ٢٤٤، ٢٤٦، ٤٠٢، ٨/١١٢، ٩/٢٠٢، ٢٥٠
- أحمد بن الحسين ١٥٦/٣
 أحمد بن الحسين بن سعيد ٢٧٨/٨:٣٦٠/٥
 أحمد بن الحسين بن عبد الله بن مهران الآبي الأزدي
 العروضي (أبو العباس) ٢٧٤/٢:٢٤٤/١٠
 أحمد بن الحسين بن عبد الملك ٢٦٠/٧:٢٤٤، ٢٨٢:
 ١٨٠/٨
 أحمد بن الحسين الشكري ٤٠٠/٧
 أحمد بن الحسين القمي الآبي ٤١٨/٤
 أحمد بن حسين همداني ٨١/٥
 أحمد بن حمزة بن يسع بن عبد الله قمي ٢٦٧، ٢٦٣/٣
 أحمد بن حميد بن سوار ٢٥٤/٨
 أحمد بن حنبل ٧٩/١:٢٤٤/٤:٢٧٣، ٢٤٤/٤:٤٤/٧:
 ١٢٠/٩:٤٢٠
- أحمد بن خالد بركي ٣٠٥/٣
 أحمد بن خالد الخالدي (أبو يزيد) ٣٩٤/٥
 أحمد بن خضر ١٩٠/٥
 أحمد بن داوود بن سعيد فوزي جرجاني ٢٣٨/١٠
 أحمد بن الذريبي ٣٠٢/٦
 أحمد بن ذكوان (أبو الفتح) ١٥٨/٤:٣٩٤/٣
 أحمد بن رزق ٢٨٢، ٣٢٢/٩:١٥٠/٢
 أحمد بن رميح مروزي ٢٤١/١٠
 أحمد بن روح الأهوازي ٢٢٦/٢
 أحمد بن ربحان بن حازم ٣٥٦/٨:٤٠٢/٧
 أحمد بن زهير ٢٦٠/٧
 أحمد بن زياد بن جعفر الهمداني ٣٧٠، ٣٠٠/١:٢٠٣
 ٢٢، ٤٨، ٥٤، ٧٤، ١٤٢، ١٥٢، ١٥٤، ٢١٤، ٣٠٠:
 ٣/١٠٨، ١١٨، ١٢٦، ١٩٦، ٤٩٠/٥
- أحمد بن زيد (أبو جعفر) ٣٤٢/٧
 أحمد بن زيد الذهان ٢٣٨/٨:٩٠/٢
 أحمد بن سعيد ١٧٦/٧
 أحمد بن سلمان القتيه (أبو بكر) ٢٩٤/١
 أحمد بن سليمان بن سليم ٣٥٤/٨
 أحمد بن سليمان الزهاوي ٩٨/٨
 أحمد بن سنان القلاتي ٣٠٨/٧
 أحمد بن صبيح ٢٢٤/١
 سيد أحمد بن الصديق الغماري ٢٣/٩
 أحمد بن طاهر القمي ١٧٨/٢
 أحمد بن طولون ١٠٦، ١٠٥/٥:٢٧٧/٣
 أحمد بن عائد ٧٨/٩:٢٨/٨:٢٣٠/٧:٤٢/٢:
 ١٥٠
- أحمد بن عبد الله ٢١٠/٧:١٤٢/٣:٢٢٦/٢
 أحمد بن عبد الله اصفهاني (أبو نعيم) ١٥، ٨١، ٨٠/١:
 ٢٨١، ٢٤٤، ٢٥١، ٢٢٧/١٠:١٢٩
- أحمد بن عبد الله بن جعفر المدائني ١٤٦/٣
 أحمد بن عبد الله بن جعفر الهمداني ٥٦/٢:١٣/٣:
 ١٢٨/٩:٢٤
- أحمد بن عبد الله بن علي الرازي ١٩٦/٩
 أحمد بن عبد الله سجلماسي ٦٢/٤
 أحمد بن عبد الله النمزي (أبو محمد) ٨٤/٧
 أحمد بن عبد الله هاشمي ٥٦، ٤٩/٥
 أحمد بن عيدان ٢٩٨/١
 أحمد بن عبد الجبار الصوفي ٢٣٨/١
 أحمد بن عبد الملك ٢٩٢، ١٣٠/٢
 أحمد بن عثمان التوفلي ٣٢٢/٩:١٥٠/٢:٣٢٢/١:
 ٢٨٢

- أحمد بن علي الأنصاري ٢٤/٩:٢٠٤/٨
 أحمد بن علي البديلي ٨٠/٦:١٤/٣:٣٨٤/٢
 أحمد بن علي بن أحمد النجاشي الضيرفي ٢٤٨/٦
 أحمد بن علي بن خضيب ٢٤٤/١٠
 أحمد بن علي بن عباس بن نوح سراقى ٢٥٠/١٠
 أحمد بن علي بن عمر بن صالح عدوى ٢٧٦/١٠
 أحمد بن علي بن كلثوم ٢٦/٣:٢٥٦:٢٧٦/٢
 أحمد بن علي بن المشنى ١٧٢:٢٨/٩
 أحمد بن علي بن نوح أبو العباس السيرافى ٣٢٠/٣
 ١٣٠/٤:٣٩٤:٣٦٠:٣٥٦
 أحمد بن علي الحميرى ١٤٢/٩:٢٣٠/٧:٣٤٨/١
 ١٥٢
 أحمد بن علي الرزاقى ٣٧٢:٢٧٢:٢٤٢:٢٤٦/٢
 ١٩٠
 أحمد بن عمر ١٣٦/٩:١٢٠:١٢/٢
 أحمد بن عمر بن زفر ٣٢٨/٨
 أحمد بن عمر بن مسلم ٢٥٨/٨
 أحمد بن عمر بن موسى الكاتب ٣٦٦/٢
 أحمد بن عمر الحلال ١٨٤/٣:٥٠/٢
 أحمد بن عمر الحلبي ٢٥٤/٨:١٧٦/٧:١٠/٦
 أحمد بن عمر الخياط ٣٤٦/٨
 أحمد بن عيسى ٩٨/٨
 أحمد بن عيسى بن زيد ١٥٢/٩
 أحمد بن عيسى سليلي ٢٤٥/١٠
 أحمد بن عيسى العلوى ١٢٤/٢
 أحمد بن عيسى الوشاء البغدادي (أبو العباس) ١٧٨/٢
 أحمد بن فهد حلى ٥٠/٤
 أحمد (عج) (بسنكريد: رسول الله ﷺ = پیامبر خدا ﷺ) =
 النبي ﷺ = محمد (عج) ٦٧/١
 أحمد بن مابنداد ٢٨٨/٢
 أحمد بن مشيل قمى ٢٦٧:٢٥٤/٣
 أحمد بن محمد ٢٤٢:٢١٤:٢١٢:٢٠٦/١
 ٢٤٢:٢٣٢:٢٦٢:٣٦٦:١٨/٢:١٤:١٦:١٨
 ١٧٢:١٦٤/٣:٢٨٨:٢٢٦:٢٥٠:٨٤:٥٨:٥٠
 ٣٦٠:٢٥٨:٢٥٦:٢٥٤/٥:١٩٦:١٨٢:١٨٠
 ٣٩٢/٧:١٢٦:١٢٦:١٦٢:٢١٢:٢٣٠:٣١٠:٣٢٤
 ٣٠/٨:٩٢:١٢٦:١٢٦:١٩٠:٢١٠:٢٣٦
 ٢٤٠:٧٨/٩:٢٢٤:٢٥٤:٢٥٦:٣٨٨
 أحمد بن محمد البرقى ٢٩٦/٢:٤٠٤/١
 أحمد بن محمد بن إبراهيم بن أبي الرجال البغدادي (أبو عبد
 الله) ٣٧٢/١
 أحمد بن محمد بن أبي ناشر (أبو علي) ٣٦٨:١٢٠/٧
 ١٠٠/٨:١٩٢:٢٨٤:٣٧٦/٩
 أحمد بن محمد بن أبي نصر ٢٨/٢:١٤٠:١٥٨/٣
 ١٦٠:٣٥٤/٥:٣٧٦:١٢٦/٧:١٤٨:١٧٠
 ٢٩٤:٢٩٤:٢٠٨:٤٠٨:٤٠٨/٨:١٠٠/٩:٢٨٤:٢٦٠
 أحمد بن محمد بن أحمد أبو علي جرجاني ٢٤٥/١٠
 أحمد بن محمد بن إسحاق المعاذى ١٠٨:٣٦/٣
 أحمد بن محمد بن تريك الزهاوى (أبو الحسن) ١٣٠/٤
 أحمد بن محمد بن جعفر الطائى الكوفى (أبو الخير) ١/٧
 ٤٠٨
 أحمد بن محمد بن حجر هيثمى ٢٦٤/١٠
 أحمد بن محمد بن الحسين (أبو حامد) ٣٩٤/٥
 أحمد بن محمد بن خالد البرقى ٢٦٨/٥:١٠٢/٣
 ٣٧٠:٨/٦:٨/٧:٢٩٦/٨:١٤٢
 أحمد بن محمد بن رباح الزهرى ٢٣٠/٧:٣٦٨/١
 ١٥٤:١٥٢:١٤٢/٩
 أحمد بن محمد بن زياد الأزدي ٢٥٢/٩:٣٥٨/١
 أحمد بن محمد بن زياد الهمداني ٣٦٠/٢

- أحمد بن محمد بن سعيد ۱۵۲/۳: ۱۶۴: ۱۰/۶: ۵۴
- أحمد بن محمد بن سعيد بن عقدة الكوفي ۱/۲: ۲۲۶/۱
- ۲۶: ۲۰: ۳۲: ۹۴/۵: ۲۴۰: ۳۵۲: ۳۷۰: ۳۸۴
- ۷/۶۴: ۷۲: ۷۶: ۷۸: ۸۰: ۸۲: ۱۰۴: ۱۱۰
- ۱۲۰: ۱۵۰: ۱۶۰: ۱۷۴: ۱۷۶: ۱۷۸: ۱۸۰
- ۱۹۰: ۱۹۶: ۱۹۸: ۲۰۰: ۲۰۲: ۲۰۴: ۲۰۶
- ۲۰۸: ۲۱۰: ۲۱۸: ۲۲۶: ۲۶۰: ۲۶۴: ۲۸۴
- ۲۸۶: ۲۹۶: ۳۶۰: ۳۶۶: ۳۸۰: ۳۸۲: ۳۹۰
- ۳۹۶: ۳۹۶: ۴۰۶: ۴۱۶: ۸/۱۰۰: ۱۲۶: ۱۸۰
- ۱۸۲: ۱۹۲: ۲۰۸: ۲۲۸: ۲۳۰: ۲۵۴: ۲۷۰
- ۲۸۴: ۲۷۴: ۲۷۶: ۳۸۲: ۹/۳۲: ۴۶: ۵۰: ۶۲
- ۸۲: ۱۵۴: ۱۹۰: ۲۰۸: ۲۱۰: ۲۳۰: ۲۳۴: ۲۵۶
- ۳۲۰: ۳۲۸: ۳۸۴
- أحمد بن محمد بن سعيد الهمداني (أبو العباس) ۱/۱
- ۳۴۰: ۵/۳۳۴: ۸/۳۲
- أحمد بن محمد بن سلعة العنزي ۲۹۴/۸
- أحمد بن محمد بن سليمان رازي ۳/۲۶۰
- أحمد بن محمد بن سليمان الرزازي (أبو غالب) ۲/۲
- ۵۰: ۳/۱۶۴: ۴/۳۴۸: ۴/۳۱۶: ۳۷۸: ۳۸۸: ۳۸۴
- ۶/۶
- أحمد بن محمد بن عبد الله بن خالد الكاتب ۹/۱۸۴
- ۳۳۴
- أحمد بن محمد بن عبد الله الجوهري ۷/۲۷۶
- أحمد بن محمد بن عبيد الله ۷/۱۸۲
- أحمد بن محمد بن عثمان البغدادي (أبو بكر) ۲/۳۵۰
- ۱۶۸/۶
- أحمد بن محمد بن عمار ۳/۴۸
- أحمد بن محمد بن عمران ۱۰/۲۵۲
- أحمد بن محمد بن عياش (أبو عبد الله) ۴/۱۲۳: ۳۸۴
- أحمد بن محمد بن عياشي جوهری ۱۰/۲۴۹
- أحمد بن محمد بن عيسى قمي ۱/۲۰۶: ۲۱۲: ۲۱۸
- ۲۲۲: ۲۳۸: ۲۴۴: ۲۵۰: ۲۶۴: ۲۶۶: ۳۹۷: ۲/۲
- ۸: ۱۰: ۲۰: ۲۴: ۲۸: ۵۸: ۶۴: ۱۲۰: ۱۲۲
- ۲۸۲: ۳۵۴: ۳/۹۸: ۱۰۲: ۱۸۶: ۱۸۸: ۱۹۲
- ۱۹۸: ۲۰۸: ۲۰۴: ۳۰۴: ۵/۳۵۴: ۳۱۴: ۳۱۶: ۳۵۴
- ۷/۶۸: ۱۲۰: ۱۷۰: ۲۱۴: ۲۱۶: ۲۶۸: ۳۹۴: ۸/۷
- ۶: ۱۲: ۳۲: ۹۶: ۱۰۰: ۱۳۶: ۱۷۸: ۱۸۲: ۱۸۴: ۱۹۲
- ۲۳۶: ۲۸۴: ۳۷۶: ۹/۱۶: ۶۲: ۱۳۶: ۳۴۰: ۳۵۲
- أحمد بن محمد بن مسروق ۷/۱۸۴
- أحمد بن محمد بن المنذر بن خفي ۸/۸۴
- أحمد بن محمد بن نوح سيراقي ۴/۱۲۴
- أحمد بن محمد بن هلال ۹/۲۲۴
- أحمد بن محمد بن يحيى اتياري ۳/۷۲
- أحمد بن محمد بن يحيى العطار ۱/۲: ۳۵۸: ۲۳۲
- ۲۰: ۵۴: ۲۶۴: ۲۷۰: ۳/۱۱۴: ۴/۳۲۴: ۴/۴۴۴
- ۷/۳۹۴: ۸/۲۸۲: ۲۸۶: ۳۷۴: ۹/۲۵۲
- أحمد بن محمد بن يعقوب ۱/۳۶۴
- أحمد بن محمد بن يوسف ۸/۱۳۰
- أحمد بن محمد بن يونس (أبو إسحاق) ۶/۵۰
- أحمد بن محمد حصيني ۵/۹۶
- أحمد بن محمد الدينوري السراج ۴/۳۵۲: ۵/۳۵۸
- ۳۸۴: ۷/۱۹۸
- أحمد بن محمد النوفلي ۳/۸
- أحمد بن محمد الهمداني الكوفي ۱/۳۶۸: ۳/۱۰۸
- ۹/۱۷۸
- أحمد بن مسلم بن سلم ۸/۳۵۴
- أحمد بن معاوية ۴/۲۶
- أحمد بن المعلبي الدمشقي القاضي ۹/۸
- أحمد بن مقتدر ۳/۲۹۱
- أحمد بن ملبج ۸/۳۵۸

٢٥٨/٨ أحمد بن المنذر
 ٣٦/٣ أحمد بن منصور بزرج
 ١٠٨/٣ أحمد بن موسى بن الفرات
 ١٩٤، ١٨٢/٣ أحمد بن مهران
 ٢٣٨/١٠ أحمد بن میثم بن ابی نعیم
 ٢٥٢/٨ أحمد بن المؤدب
 ٢٢٦/١ أحمد بن نجدة القرشي
 ٢٥٢/٨ أحمد بن هارون بن عبد الله
 ٢٢٦/٣ أحمد بن هارون الفامي
 ٢٩٢/١ أحمد بن هارون القاضي
 سيّد أحمد بن سيّد هاشم بن سيّد حسن زشتي
 ١٢٦/٥ موسوي
 ٨٩، ٨٨، ٨٧، ٨٦/٤؛ ٢٨٨، ١٢٢/٢ أحمد بن هلال
 ١٩٢، ١٠٠/٨؛ ٤١٤، ٢١٤، ٢٤/٥؛ ١٥٤، ٩٠
 ٢٢٢، ٢٨٢، ٢١٢/٩؛ ٣٧٦، ٢٢٢، ٢٢٢/٤
 ١٢٠/٧؛ ١٢٢، ٨٤/٤ أحمد بن هلال العبرتي
 ٢٦٨، ٢٦٤، ١٨٦
 ١٦٦، ٢٨، ٢٦، ١٢، ١٠/٣ أحمد بن هلال الكرخي
 ١٦٠/٤؛ ٣٣٤، ٢٢٢، ٢١٨، ٢٦٧، ١٩٠
 أحمد بن هوذة بن أبي هراسة الباهلي (أبو سليمان) /٢
 ١٠٦/٨؛ ٤١٦، ٢٤٨، ١٩٦، ٧٨/٧؛ ٣٦٢، ١٢٨
 ٤٠٦، ٤٠٢/٩؛ ٣٩٠، ٣٨٤، ٢٢٨
 أحمد بن يحيى الأحول ١٩٨/٩
 أحمد بن يحيى بن خالد بن حيان ٣٠/٣
 أحمد بن يحيى بن زكريا القنطاري ٢٢٢/٣؛ ٢٦٢/١
 ٣٥٨/٩؛ ٣٧٢/٥
 أحمد بن يحيى بن المعتمر ٢٣٦/٩
 أحمد بن يعلى بن حماد ٣٦٤/٤
 أحمد بن يوسف ٥٢/٦؛ ١٩٤/٣
 أحمد بن يوسف بن يعقوب الجعفي ٩٤/٢؛ ٢٢٦/١

٤٠٦، ٤٠٢، ١٩٠، ١٧٢، ٨٠/٧؛ ٣٥٢، ٢٢٠/٥
 ٥٠/٩؛ ٣٧٦، ١٢٦/٨؛ ٣٩٦، ٢٨٢، ٢٨٠، ٢٨٦
 ٢٢٨، ٢٢٠، ٢٥٦
 أحمد بن يوسف الشاشي ٢٢٨/٤
 أحمد أنحسن ١٠٨، ١٠٧/٤
 سيّد أحمد خواتساري ٢٠٨، ٣٠٦، ٣٠٢، ٢٨٣/٤
 أحمد ديشوري ٢٦٤/٣
 أحمد شطاري ٢٦٤/٥
 ميرزا أحمد طييب ٢٦١/٦
 أحمد عبد الله زكي عميش ١٧٠/٨
 أحمد علوي غريضي (أبو علي) ١٠٥/٥
 أحمد فرزند حسن ٩٤/٥
 شيخ أحمد قبيهي قمي ٢٥٥/٥
 أحمد قادياني ١٠/٤
 أحمد الكاتب ٢٩٢، ٢٩١/١٠
 أحمد كاظم كرعاولي بصرى ١٠٨/٤
 أحمد كنزوي ١٥٢/١
 أحمد كويطع ١٠٧/٤
 أحمد محمّد بن زياد الأزدي ٣٠٠/٢
 شيخ أحمد مصري ٧٠/٤
 شيخ أحمد منفي ٢٦٩/١٠
 أحمد ميانجي ١٢٤/٤
 أحمد بن قيس ٢١٦/٩
 الأحف بن قيس ٢٨٠، ٢١٨، ٢١٦/٨
 أخابوف رومى ١٦٢/٥
 الأخوص بن محمّد بن إسماعيل ٣٥٠/٨
 إدريس عجله ٥٨، ٥٧/٣
 إدريس بن عبد الله حسني ٢٧٦/٣
 إدريس بن محمّد بن حمدوني عراقي قارسي ١١٠

- ادوارد براون ١٥٣/١، ١٥٥، ١١٠، ٢٠٠
 ادوارد سعيد ١٦٨/١
 ايراني ١٧٣، ١٧٢/٥، ٢٩٣/٤
 محقق اربلي ٢٤٧/١٠، ١٤٤/٣، ٣١١/٢
 محقق اردبيلي ٣١٣، ٣١٠/٤
 اربطه ٤١٩/٧
 ارمياي نبي ﷺ ١٠٣/١
 ازدجاء بن الوايض ٣٥٨/٨
 الأزرق بن علي ٢٨٤/١
 ازهر ٣٣٢/١
 أسامة بن حفص ٤٧٣/٩، ٢٤٧/٣
 إسحاق الأحمر ٢٥٤/٤
 إسحاق بن إبراهيم الأزدي ٢٥٦/٨
 إسحاق بن إبراهيم خضني ٢٤٧/٣
 إسحاق بن أبي إسرائيل ١٨٤/٩
 إسحاق بن أبي قزوة ٢٢٠/٨
 إسحاق بن اسماعيل نيشابوري ٩٣/٤، ٣٢٨/٣
 إسحاق بن جرير ٤١٢/٥، ٦٠/٢
 إسحاق بن الجعيد ٣٣٤/٤
 إسحاق بن الحسن البغزالي ٤٨/٩
 إسحاق بن رباح البصري ٣٣٤/٣، ٢٧٠/٢
 إسحاق بن سنان ٩٠٦/٨، ١٥٤/٣، ١٣٦/٢
 إسحاق بن سويد ٢٩٨/١
 إسحاق بن عبد الله بن أبي طلحة ٢٦، ٣٤/٣، ٩٤/٢
 إسحاق بن عمار الصيرفي ١٠٣، ٢٣٢، ٢٢٢، ٢١٦/١
 ٢١٨/٩، ١٨٠/٨، ٧٨/٧، ٣٤٨/٥، ١٢٦
 إسحاق بن عيسى ٣٤/٢
 إسحاق بن غالب ٢٤/٢
 إسحاق بن محمد الصيرفي ٢٣٤/٨، ١٠٤، ٣٤/٣
 إسحاق بن محمد الفروي ٣٢٨/٥
 إسحاق بن يعقوب ١٦٤/٣، ٢٠٤، ٢٠٦، ٣٢٤/٤،
 ١١٩، ٢٢٢، ٢٥٨، ٣١٥، ٣١٦، ٣٤٨، ٤٢٦،
 ٤/٤، ٢٣٠
 إسحاق دبيري ٢٩٢/١٠
 إسحاق سبتي زوي ٤٨، ٦٩/٤
 سيد اسحاق قمي ٢٣١/٥
 إسحاق كاتب ٩٤/٥
 إسحق النبي ﷺ ٩٨/١٠
 أسد بن مالك ٤٤/٧
 أسد بن موسى ١٢/٩
 اسدي ٩٧/٥، ٢٤٣/٣
 إسرائيل ٢٢٠/٥، ١٠٥/١
 إسرائيل بن عباد ٣٠/٣
 إسرائيل الفطان ٢٥٠/٨
 إسرائيل ﷺ ٢١٢/٨، ٣٩٢/٧، ١٤٢، ٤٨، ٢٢/٢،
 ٢٢٤، ٣٧٨، ٤٤/٩، ٣٤٢، ٢٣٠، ٢٢٦
 إسقاطايل ٢٠/٨
 إسكندر ديريش ١١٥/٥، ٧٨/٢
 أسلم بن كثير الأزدي الأعرج ٥٤/٧
 الأسلمي ٢٤٥، ٢٣٤/١
 إسماعيل ٣٣٢/٥، ١٢٨/٣
 سيد اسماعيل ٢٧٠/٥
 إسماعيل (ابن زكريا) ٢٨٠/٧
 إسماعيل اسماعيلي ٢٢٢/٧
 إسماعيل بن أيار الورداني ١٩٢/٨، ٣٠٠/٧، ٣٤٢/٢
 ٣٣٤/٩
 إسماعيل بن إبراهيم ﷺ ٢٩، ٣٧٨، ١٨/٨، ١٤٠/٢
 ٢٤٤
 إسماعيل بن إبراهيم الحلواني ١٩، ٣٦/٣، ٢٦٨/١
 ٣٦٤

- اسماعیل بن ابی اسحاق الملامی ٢٧٢/١
 اسماعیل بن ابی اویس ٣٣١، ٣٢٩/١
 اسماعیل بن جابر ٣٧٤، ٢٧٠/٨
 اسماعیل بن جعفر الصادق ع ٢٠٢، ٣٢، ٣١/٤
 ٢٤٩
 اسماعیل بن حزقیل (صادق الوعد) ع ٢٠، ١٨/٨
 ٢٤٠
 اسماعیل بن حسن هرقلی ١١٨، ١١٧/٥، ١٢٠/٤
 ٣٤٢
 اسماعیل بن رافع (أبو رافع) ٧، ٢٨٤/٢، ٣٠، ٤/١
 ٢٠٤، ٣٢٤، ١٨٨/٩، ٢١٦/٨، ٢٥٦
 اسماعیل بن زکریاء ١٥٢/٧
 اسماعیل بن صالح انماطی ٢٢٥/١٠
 اسماعیل بن علی القزوی ١٦٤/٧، ٨/٣، ٧٦/٢
 ٥٠، ٤٤، ٢٢/٩، ٢٩٦، ٢١٦/٨، ٣٨٨، ١٧٠
 ٣٤٢، ٧٢
 اسماعیل بن علی التویختی (أبو سهل) ٣، ٤١٦/٢
 ٩٥، ٩٢/٤، ٢٤٦، ٣٤٤، ٢٥٠، ٢٤١، ٢٥٤، ٣٢
 ٢٣٧/١٠، ٢٥٢، ٢٤٥، ٢٤٣
 اسماعیل بن علیة ٣٤٤/٩
 اسماعیل بن عمر ٢٨٤/٨
 اسماعیل بن عیاش ٢٨٤، ١٩٨/٧، ٣٤٤، ٢٩٤/٢
 ١٩٢، ١٩٠/٩، ٢٠٦، ٩٢/٨، ٣١٤
 اسماعیل بن مالک ١٠٤/٨، ٣٤٢، ٢٩٠، ١٣٦/٤
 ٣٣٨/٩
 اسماعیل بن محمد المنکی ٢٥٠/٨
 اسماعیل بن منصور الزبالی ١٣٨/٢
 اسماعیل بن موسی بن ابراهیم ٣١٤/٧، ٣٥٦/٣
 اسماعیل بن موسی بن بنت السدی الفزاری ٢٠٠/٣
 ٣٨٢/٥
 اسماعیل بن مهران ٣٥٢، ٣٤٠/٥، ٩٤/٢، ٢٢٦/١
 ٢٠٢، ١٩٠، ١٧٤، ١٤٤، ١٠٢، ٨٠/٧، ٤٠٦
 ١٢٤/٨، ٤٠٦، ٣٩٦، ٣٨٢، ٣٨٠، ٢٨٦، ٢٠٦
 ٢٤٦/١٠، ٣٢٨، ٣٢٠، ٢٥٦، ٥٠/٩، ٣٧٦
 اسماعیل بن سیمون ٣١٢/٧
 اسماعیل الجعفی ٣٣٨/٥
 ملاً اسماعیل ذبیحی ٢٧٦/١٠
 اسماعیل سامانی ٢٧٨، ٢٧٧/٣
 اسماعیل شفیعی سرستانی ٢٩٧، ٢٩٦/١٠
 أسد ابن النجار التخوی ١٨٦/٩
 أسودین عامر ٢٢/٢، ٢٧٢/١
 أسید بن عبد الرحمن ٣٩٦/٥
 أسید بن المشمس ٢٨٠/٧
 اشرف بن اعر بن هاشم علوی ٢٥٧/١٠
 الأشعث بن مالك ٢٥٤/٨، ٣٧٢/١
 اشعیای نبی ١٠٤، ١٠٣، ١٠٢/١
 اشکانی ١٥٧/٥
 اشناس ٢٨١/٣
 الأصغیر بن نباتة ٤/٢، ٣٨٢، ٣٧٦، ٣٧٤، ٣٢٠/١
 ١٠٢، ٨٨/٣، ٣٥٨، ١٣٨، ١٣٦، ١٢٢، ١٢٢
 ١٢٤٠، ٣٤٢، ٢٤٨، ٢١٨، ١٠٠/٧، ٢١٠، ١٠٤
 ٤٠٦، ٢٥٠/٩، ٣٠٠، ٢٨٢، ٢٤٨، ١٠٨/٨
 اصقهانی ٢٤/٤
 الأصهب ٣٧٤، ٣٦٨، ٣٤٤، ١٤٠، ١٢٢/٧
 الأعرج ٣٠، ٨/٩
 الأعلم المصری ٤٠٤/٤
 الأغشش ١٤٢/٢، ٣٤٢، ٢٩٤، ٢٧٢، ٢٧٠/١
 ٢٠٦، ٩٤/٨، ٢٧٨، ٢٥٦، ٢٣٤/٧، ٣٤٤، ٢٩٤
 ١٩٢، ١٩٠، ١٢٤/٩، ٢٤٠
 اکویانس ١٦٦، ١٦٣/٥

امام باقر (بنگريد: محمد بن علي الباقر)

- ۲۹۶، ۳۰۰، ۳۰۹، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸ / ۱
 ۴۰۱، ۳۱۸، ۳۳۴، ۵۸، ۸۲، ۹۰، ۹۵ / ۳
 ۴۰۱، ۳۱۸، ۳۳۴، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱ / ۴
 ۲۱، ۳۰، ۲۸۰، ۲۹۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰ / ۸
 ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹ / ۹
 ۱۰۱، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۲۲ / ۱
 ۱۲۵، ۱۳۰، ۱۵۸، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۵ / ۱
 ۲۹۷، ۲۹۹، ۳۰۸، ۳۹۳، ۳۹۶، ۴۱۱، ۴۲۹ / ۱
 ۳۳۲، ۳۳۷، ۳۳۹، ۳۴۲، ۳۵۰، ۳۵۵، ۳۶۰ / ۱
 ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۶۹، ۳۷۵، ۳۸۴، ۳۸۶، ۳۸۷ / ۱

امام جواد (بنگريد: محمد بن علي الجواد)

- ۲۶۲، ۲۶۸، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹ / ۳
 ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹ / ۵
 ۳۰۶، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹ / ۷
 ۱۰ / ۳۳۶

امام حسن عسکری (بنگريد: حسن بن علي العسكري)

- ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹ / ۱
 ۱۹۹، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹ / ۲
 ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹ / ۳
 ۸۵، ۸۹، ۹۰، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵ / ۲
 ۲۴، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹ / ۵
 ۳۰۴، ۳۰۶، ۳۰۸، ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹ / ۶

- ۸۵، ۹۱، ۹۳، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۷ / ۱
 ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۵۱، ۲۵۲، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲ / ۵
 ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷ / ۱
 ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵ / ۱
 ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸ / ۱
 ۸۵، ۸۷، ۹۶، ۹۷، ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵ / ۱
 ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶ / ۸

امام حسن مجتبی (بنگريد: حسن بن علي بن ابي طالب)

- ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲ / ۱
 ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹ / ۱
 ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹ / ۳
 ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹ / ۶
 ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷ / ۹

امام حسين (بنگريد: سيد الشهداء)

- بن ابي طالب (بنگريد: حسين بن علي) / ۱
 ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲ / ۱
 ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹ / ۳
 ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹ / ۵

امام خميني (بنگريد: محمد باقر)

- ۱ / ۱
 ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹ / ۳
 ۵۵، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹ / ۵
 ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹ / ۶

۷/ ۴۳۶/ ۸: ۳۹، ۶۴، ۱۰۵، ۱۶۸، ۱۷۵، ۳۴۴

۹/ ۴۰، ۲۱۶، ۲۸۳، ۴۵۶، ۱۰/ ۲۳۵، ۲۳۶

امامزاده ابراهیم ۳۶۴/ ۸

امام زمان عج (بنگرید: محمد بن الحسن العسكري عج) =

حجت بن الحسن المهدي عج = صاحب الامر عج =

صاحب الزمان عج = ابا صالح عج = امام عصر عج =

ولی عصر عج = امام منتظر عج = امام مهدی عج =

القائم عج = المهدي عج (۱/ ۱۱، ۲۵، ۱۸۷،

۱۹۰، ۲/ ۳۳۶، ۳/ ۲۷، ۵۶، ۵۹، ۶۶، ۶۷، ۶۹،

۷۱، ۷۲، ۸۲، ۹۴، ۱۳۷، ۱۳۸، ۲۳۰، ۲۳۳، ۳۰۸، ۴/

۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۵، ۲۵۲، ۲۶۱، ۵/ ۹، ۱۱،

۲۲، ۲۳، ۳۷، ۴۹، ۵۱، ۵۸، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۷۲، ۷۵،

۸۲، ۹۲، ۱۰۵، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۹، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۵۳،

۱۵۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۵، ۱۹۰، ۱۹۲،

۱۹۴، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۶،

۲۴۴، ۲۴۸، ۲۵۷، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۸،

۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۷۲، ۲۷۶، ۲۹۵، ۲۹۷، ۳۰۱، ۳/

۲۳، ۱۴۶، ۱۵۱، ۲۸۴، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۹۱، ۲۹۲،

۲۹۳، ۲۹۶، ۳۳۸، ۳۳۲، ۳۴۳، ۳۶۰، ۷/ ۶۱،

۴۴۸، ۴۴۵، ۸/ ۶۵، ۷۴، ۷۷، ۸۰، ۹/ ۱۱۹،

۲۸۴، ۲۸۶، ۲۸۹، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹،

۳۰۴، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲،

۴۵۸، ۱۰/ ۴۴۶، ۲۷۵، ۲۸۰

امام زین العابدین عج (بنگرید: علی بن الحسين زين

العابدین عج) (۱/ ۳۰۹، ۴۰۳، ۲/ ۱۹۹، ۳/

۸۰، ۸۲، ۸۴، ۹۱، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۸، ۵/ ۹۹،

۲۰۰، ۳۱۱، ۳۳۶، ۳۹/ ۶، ۲۹، ۷۶، ۸/ ۳۹، ۶۳، ۹/

۴۲۸، ۴۵۱

امام سندی ۲۶۶/ ۵

امام صادق عج (بنگرید: جعفر بن محمد

الصادق عج) (۱/ ۲۵۸، ۲۵۹، ۳۰۹، ۳۲۱،

۳۲۷، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۴۰۰، ۲/ ۵۶، ۵۶،

۱۲۶، ۱۵۲، ۲۸۴، ۲۹۰، ۳۰۰، ۳۲۶، ۳۳۴،

۳۵۴، ۳۸۴، ۳/ ۲۷، ۴۸، ۵۲، ۵۳، ۵۷، ۷۸، ۸۴،

۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۲، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۱۳۸، ۱۴۴،

۱۷۸، ۱۷۹، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴،

۲۴۱، ۲۴۴، ۲۵۹، ۲۹۳، ۲۹۵، ۴/ ۲۷، ۳۱،

۱۸۴، ۱۹۰، ۲۰۳، ۲۱۲، ۲۴۱، ۲۶۹، ۲۸۶،

۲۹۸، ۳۰۱، ۵/ ۴۱، ۱۲۶، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۸،

۱۸۹، ۲۰۰، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۳۵۸، ۶/ ۲۶،

۲۷، ۳۰، ۳۲، ۳۵، ۳۷، ۳۸، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵،

۱۵۳، ۱۵۳، ۷/ ۳۸۹، ۳۴۳، ۳۴۲، ۳۴۱، ۳۸۷،

۲۲۲، ۲۲۹، ۲۲۹، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۸، ۸/

۳۶، ۳۶، ۳۶، ۳۶، ۵۴، ۵۶، ۵۷، ۵۹، ۶۵، ۶۶،

۱۵۲، ۹/ ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۳۶، ۳۶۵، ۳۶۰، ۹۸،

۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۰۷، ۱۱۲، ۱۵۸،

۲۸۵، ۲۸۶، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۳۰۸،

۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۴، ۳۹۵، ۴۰۴، ۴۱۰، ۴۱۳،

۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۳، ۴۲۵، ۴۲۹،

۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۴۰، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۸،

۴۵۰، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۳،

۴۶۴، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۸۱، ۴۸۳

امام عصر عج (بنگرید: محمد بن الحسن العسكري عج) =

حجت بن الحسن المهدي عج = صاحب الامر عج =

صاحب الزمان عج = ابا صالح عج = امام زمان عج =

ولی عصر عج = امام منتظر عج = امام مهدی عج =

القائم عج = المهدي عج (۱/ ۱۶۴، ۱۸۶، ۲/

۳۶، ۶۸، ۲۲۰، ۳/ ۷۷، ۸۶، ۹۱، ۹۷، ۹۷،

۴۰۶، ۴/ ۸۷، ۹۲، ۹۴، ۹۵، ۱۱۵، ۱۱۹، ۱۴۳،

۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۳۱۶، ۵/ ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۴،

- امّ کلثوم بنت ابي جعفر العمري ۳/۳۴۲، ۳۴۴، ۳۴۸،
 ۳۵۸/۴: ۹۷، ۱۰۰
 امّ موسى عليه السلام ۲/۲۲۸
 امّ هاني ۱/۲۰۵
 امير اسحاق استرآبادي ۲/۳۲۳: ۳/۵۲، ۵/۱۳۷
 امير الله داد بن جنيد ۴/۵۷
 امير ذوالفقار گلپايگانی ۵/۳۱۳
 امير علام تفرشی ۵/۲۱۰
 امير کبير ۴/۱۰
 امير محمد ابراهيم بن محمد معصوم قزوینی ۱۰/۲۷۸
 امير المؤمنين عليه السلام (بنگرید: علي بن ابي طالب عليه السلام = امام
 علي عليه السلام) ۷/۶، ۷۰، ۷۴، ۱۰۰، ۱۰۶، ۱۱۳،
 ۱۴۴، ۱۷۸، ۱۸۴، ۲۳۴، ۲۴۶، ۲۴۸، ۲۸۸،
 ۳۱۴، ۳۲۰، ۳۳۰، ۳۵۲، ۳۸۶، ۴۱۹، ۴۲۹، ۴۳۰،
 ۴۵۵، ۵۵، ۱۸۰، ۲۲۸، ۳۰۰، ۳۶۲، ۳۶۶، ۳۶۸،
 ۴۰۴، ۴۰۶، ۴۲/۲، ۴۲، ۴۸، ۷۶، ۹۸، ۱۲۲،
 ۱۳۲، ۱۳۶، ۱۴۱، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۲، ۳۴۴، ۳۴۴، ۳۹۲،
 ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۳۵، ۲۷۷/۴: ۵/۴۱، ۴۲، ۱۲۲،
 ۱۲۳، ۱۵۱، ۱۹۳، ۲۰۴، ۲۱۱، ۲۱۴، ۲۲۸،
 ۲۴۵، ۲۴۴، ۲۵۴، ۲۶۰، ۲۷۰، ۲۷۲، ۳۷۲، ۴۰۰، ۴۰۰/۶،
 ۴۲، ۵۴، ۶۱، ۶۴، ۶۵، ۶۷، ۷۶، ۱۷۸، ۲۲۸، ۲۸،
 ۱۶، ۱۸، ۲۴، ۵۹، ۶۳، ۶۵، ۶۶، ۷۴، ۷۵، ۸۲،
 ۹۸، ۱۰۴، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۴، ۱۵۱، ۱۵۵، ۲۲۸،
 ۳۱۶، ۳۲۲، ۳۳۶، ۳۶۱، ۳۷۳، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۰/۹،
 ۱۸، ۱۹۲، ۱۹۴، ۲۲۴، ۲۲۸، ۲۴۸، ۲۷۸، ۲۸۳، ۲۸۶،
 ۲۹۴، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۵۲، ۳۵۶، ۳۷۴،
 ۳۷۸، ۳۹۶، ۳۹۹، ۳۹۲، ۴۱۵، ۴۱۸، ۴۲۷،
 ۴۶۱، ۴۹۲
 امّيه بن صفوان بن عبد الله بن صفوان ۷/۱۵۴
 امّيه بن علي ۹/۳۲۴
 انس بن كاهل الأسدي ۷/۵۰
 انس بن مالك ۱/۳۰۵، ۳۴۰، ۳۴۴، ۳۴۴، ۳۴۴/۳: ۳۴، ۳۴، ۱۵،
 ۳۸۲/۷: ۳۴۴/۹: ۲۴۴
 شيخ انصاري ۴/۸۷، ۲۶۴، ۲۶۵، ۳۱۳، ۳۳۲/۵
 اوجست مولر ۱۰/۳۰۰
 الأوزاعي ۲/۳۶۲، ۴/۲۷۳، ۵/۳۹۶، ۷/۸۴، ۹۶،
 ۹/۱۷۶، ۲۵۴
 اوس بن اوس ۹/۸
 اوس بن محمد ۸/۳۵۸
 ايكنايس گلدزبير ۱/۱۵۵، ۱۵۹، ۱۰۰، ۳۰۰/۳۰۰
 ايليای نبی عليه السلام ۹/۱۶۷
 ايمن بن محرز ۵/۴۰۶
 أيوب عليه السلام ۱/۳۸۸: ۳/۱۰، ۶/۲۹۲
 أيوب ۳/۲۰۸
 أيوب بن الحر ۱/۲۱۸
 أيوب بن ناب ۳/۲۶۷، ۲۶۵
 أيوب بن نوح بن دراج نخعی ۱/۳۸۲: ۳/۲۶۰،
 ۲۶۷/۲: ۵۴، ۶۰، ۱۲۰، ۱۵۲، ۲۱۲، ۳۰۰، ۱۵،
 ۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۷، ۸۲/۹
 أيوب بن يحيى الجندل ۶/۱۶
 أيوبي ۳/۳۰۰
 بابک خرمی ۳/۲۹۲
 بادصنا بن سعد بن السّحير ۸/۳۵۴
 باديس صنهاجی ۴/۴۱
 ملا باقر تبریزی حجه فروش ۵/۱۴۷
 شيخ باقر نجفی کاظمی ۵/۱۷۴
 الباقطاني ۴/۴۲۴
 الباقطاني ۴/۳۵۴، ۳۵۶
 سيد باقی فرزند عطوة علوی حسینی ۵/۱۲۱
 بايزيد انصاري ۴/۶۱

بزظی ٣٩٧/١	محدث بحرانی ١٩٧/٢ : ٢٥٩، ٢٥٧، ٢٥٤/٤
بشام تهاد جراد ١٧١/٨	٢٦٠، ٢٦٢، ٢٦٣، ٢٦٤، ٢٦٥، ٢٦٦، ٢٦٧، ٢٨٤
بشامی ٩٣/٥ : ٢٦٧/٣	٢٨٤، ٢٨٦، ٢٨٨، ٢٩٩، ٣٠٠، ٣٠٢، ٣٠٣، ٣١١
بسظام بن علی (أبو علی) ٢٦٦، ٢٦٤/٣	٢٢٢، ٣١٢، ٣١٨، ١٠/٢٤٧
بسظام بن مرّة ٤٠٤/٥	ببحر بن نصر ٢٧٨/٧
بشر بن خوط الهمدانی ٢٤/٧	سکد بحر العلوم ٢٢٥، ٢١٩، ١٤٥/٥ : ٣٠٣/٤
بشر بن سلیمان الثخامی ١١٩٩، ١١٩٠، ١١٨٤، ١١٨٠/٢	٢٢٦، ٢٢٧، ٢٢٨، ٢٢٩
٢٠١	بیخاری ١/٦ : ٧٦، ٧٨، ٣٢٩، ٣٣٤، ٤/٢٠ : ٨/٤٧
بشر بن عمر الحضرمی ٤٨/٧	٢٣١/١٠
بشر بن غالب الأبدی ٢٢٤/٩	یختصر ٧٨/٢
بشر بن معاذ العقدي البصري ٣٣٠/٥	بدر بن إسحاق بن بدر الأنطاکی ٣٦٦/٩
بشر بن المفضل ٣٦٤/٩	بدر بن الخلیل الأزدی ٢٩٤/٧
بشیر بن أبی أراکة التّبال ٨٢/٩	بدر بن عیسی ٣٦٦/٩
بشیر بن تھیک ١٤٨/٩	بدر الخادم ٣٢٢/٣
بشیر الكناسی ٢٢٦/٨	بدر الدین حسن بن محمّد بن صالح نابلسی خفی ١٠/
بنای کبیر ٢٧٤/٣	٢٦١
بغوی ٢٤٣، ٨٠/١	بدر الدین لؤلؤ زنگی ٧١/١
بقیرة ١٥٠/٧	بدر غلام أحمد بن الحسن ٣٢٨/٤
بقیة بن الولید ١٣٠/٢	البراء بن عازب ٣٠٥، ٢٩٨/١
بکار ١٨٠/٩	برخی ٢٠٢/٥
بکار بن ابی بکر ٤٢/٩	برزنجی ٢٨٤/١٠ : ٥٨/٤
بکار بن أحمد ١٨٠ : ٢٩٢، ٢٤٢/٧ : ١٢٤، ٩٤/٢	برقعی ٢٨٧/١٠
١١٠ : ١٨٢، ١٨٠/٩ : ٣٧٤، ٣٢٢	البرقی ٢٢٨/١
بکر بن الحر ٢٥٨/٨	برنارد لوینس ٣٠٠/١٠
بکر بن سعد بن خالد ٢٥٦/٨	بروجردی ٣٠٦، ٢٩٩، ٢٩٣/٤
بکر بن صالح ٣٩٧، ٣٩٤، ٣٨٤/١	برهان الدین ابراهیم بن محمّد حنبلی ٢٦٢/١٠
بکر بن عبد الله بن حبیب ١٥ : ٣١٢/٣ : ٣٦٢/١	برید ٣٥٠/٩ : ٩٦/٣
٢٥٨/٩ : ٣٧٤	برید بن معاویة العجلی ٨/٢ : ٢٤٢، ٢٠٦، ٢٠٤/١
بکر بن عبد الله بن عبد الواحد ٢٥٦/٨	١٤٨، ٣١٨/٩ : ٢٦، ١٨/٨ : ١٠
بکر بن محمّد الأزدی ٩٨، ٨٠/٧ : ٣٨/٦	بریدة الأسلمی ٩٦/٨

بیهمی ۲۵۰/۱ : ۲۵۱/۹ : ۲۳/۲۵

باتریشیا کرونه ۱۶۴/۱

پرویز ۱۴۲/۱

پیامبر خدای ﷺ (بنگرید: أحمد ﷺ = رسول الله ﷺ) =

النبی ﷺ = محمد ﷺ) ۱۷/۱ : ۱۸/۱۹ : ۲۰/۱۷

۲۱/۲۲ : ۲۲/۲۳ : ۲۳/۲۴ : ۲۴/۲۵ : ۲۵/۲۶ : ۲۶/۲۷ : ۲۷/۲۸ : ۲۸/۲۹

۲۹/۳۰ : ۳۰/۳۱ : ۳۱/۳۲ : ۳۲/۳۳ : ۳۳/۳۴ : ۳۴/۳۵ : ۳۵/۳۶ : ۳۶/۳۷

۳۷/۳۸ : ۳۸/۳۹ : ۳۹/۴۰ : ۴۰/۴۱ : ۴۱/۴۲ : ۴۲/۴۳ : ۴۳/۴۴ : ۴۴/۴۵

۴۵/۴۶ : ۴۶/۴۷ : ۴۷/۴۸ : ۴۸/۴۹ : ۴۹/۵۰ : ۵۰/۵۱ : ۵۱/۵۲ : ۵۲/۵۳

۵۳/۵۴ : ۵۴/۵۵ : ۵۵/۵۶ : ۵۶/۵۷ : ۵۷/۵۸ : ۵۸/۵۹ : ۵۹/۶۰ : ۶۰/۶۱

۶۱/۶۲ : ۶۲/۶۳ : ۶۳/۶۴ : ۶۴/۶۵ : ۶۵/۶۶ : ۶۶/۶۷ : ۶۷/۶۸ : ۶۸/۶۹

۶۹/۷۰ : ۷۰/۷۱ : ۷۱/۷۲ : ۷۲/۷۳ : ۷۳/۷۴ : ۷۴/۷۵ : ۷۵/۷۶ : ۷۶/۷۷

۷۷/۷۸ : ۷۸/۷۹ : ۷۹/۸۰ : ۸۰/۸۱ : ۸۱/۸۲ : ۸۲/۸۳ : ۸۳/۸۴ : ۸۴/۸۵

۸۵/۸۶ : ۸۶/۸۷ : ۸۷/۸۸ : ۸۸/۸۹ : ۸۹/۹۰ : ۹۰/۹۱ : ۹۱/۹۲ : ۹۲/۹۳

۹۳/۹۴ : ۹۴/۹۵ : ۹۵/۹۶ : ۹۶/۹۷ : ۹۷/۹۸ : ۹۸/۹۹ : ۹۹/۱۰۰ : ۱۰۰/۱۰۱

۱۰۱/۱۰۲ : ۱۰۲/۱۰۳ : ۱۰۳/۱۰۴ : ۱۰۴/۱۰۵ : ۱۰۵/۱۰۶ : ۱۰۶/۱۰۷ : ۱۰۷/۱۰۸ : ۱۰۸/۱۰۹

۱۰۹/۱۱۰ : ۱۱۰/۱۱۱ : ۱۱۱/۱۱۲ : ۱۱۲/۱۱۳ : ۱۱۳/۱۱۴ : ۱۱۴/۱۱۵ : ۱۱۵/۱۱۶ : ۱۱۶/۱۱۷

۱۱۷/۱۱۸ : ۱۱۸/۱۱۹ : ۱۱۹/۱۲۰ : ۱۲۰/۱۲۱ : ۱۲۱/۱۲۲ : ۱۲۲/۱۲۳ : ۱۲۳/۱۲۴ : ۱۲۴/۱۲۵

۱۲۵/۱۲۶ : ۱۲۶/۱۲۷ : ۱۲۷/۱۲۸ : ۱۲۸/۱۲۹ : ۱۲۹/۱۳۰ : ۱۳۰/۱۳۱ : ۱۳۱/۱۳۲ : ۱۳۲/۱۳۳

بکیر بن أعین ۴/۳۴ : ۲/۳۳ : ۱۲/۸ : ۱۸/۲۴

بکیر بن مسمار ۲۹۲/۱

بلالی ۳/۳۶۲ : ۴/۳۶۱ : ۵/۳۶۰ : ۶/۳۵۹ : ۷/۳۵۸ : ۸/۳۵۷

بلانکرد ۱۴۹/۱

بلقیس ۲۶۴/۹

بلیا ۴۱/۴

بلشقات ۱۵۱/۱

بلیل بن مالک بن سعد ۲۵۰/۸

بلیل بن وهاب بن هرمر دیار ۲۵۰/۸

بن باز ۴/۷۹ : ۷۸/۵۰

بندار بن احمد ۳۴۶/۸

بندار بن الخلیل العطار ۳۴۶/۸

سید بن محمد الحمیری ۲/۳۲۶ : ۹/۳۱۲

بوداسفی ۱۲۸/۱

بودای نها یانه ۱/۱۲۸

بور بن زانده بن شروان ۸/۳۵۴

بوصیری ۱/۳۱۲

شیخ السیهانی ۳/۶۸ : ۴/۲۶۱ : ۵/۲۸۶ : ۱۰/۸۳۲

۲۱۲/۲۱۱ : ۲۱۱/۲۱۰ : ۲۱۰/۲۰۹ : ۲۰۹/۲۰۸ : ۲۰۸/۲۰۷ : ۲۰۷/۲۰۶ : ۲۰۶/۲۰۵ : ۲۰۵/۲۰۴

۲۰۴/۲۰۳ : ۲۰۳/۲۰۲ : ۲۰۲/۲۰۱ : ۲۰۱/۲۰۰ : ۲۰۰/۱۹۹ : ۱۹۹/۱۹۸ : ۱۹۸/۱۹۷ : ۱۹۷/۱۹۶

۱۹۶/۱۹۵ : ۱۹۵/۱۹۴ : ۱۹۴/۱۹۳ : ۱۹۳/۱۹۲ : ۱۹۲/۱۹۱ : ۱۹۱/۱۹۰ : ۱۹۰/۱۸۹ : ۱۸۹/۱۸۸

۱۸۸/۱۸۷ : ۱۸۷/۱۸۶ : ۱۸۶/۱۸۵ : ۱۸۵/۱۸۴ : ۱۸۴/۱۸۳ : ۱۸۳/۱۸۲ : ۱۸۲/۱۸۱ : ۱۸۱/۱۸۰

۱۸۰/۱۷۹ : ۱۷۹/۱۷۸ : ۱۷۸/۱۷۷ : ۱۷۷/۱۷۶ : ۱۷۶/۱۷۵ : ۱۷۵/۱۷۴ : ۱۷۴/۱۷۳ : ۱۷۳/۱۷۲

۱۷۲/۱۷۱ : ۱۷۱/۱۷۰ : ۱۷۰/۱۶۹ : ۱۶۹/۱۶۸ : ۱۶۸/۱۶۷ : ۱۶۷/۱۶۶ : ۱۶۶/۱۶۵ : ۱۶۵/۱۶۴

۱۶۴/۱۶۳ : ۱۶۳/۱۶۲ : ۱۶۲/۱۶۱ : ۱۶۱/۱۶۰ : ۱۶۰/۱۵۹ : ۱۵۹/۱۵۸ : ۱۵۸/۱۵۷ : ۱۵۷/۱۵۶

۱۵۶/۱۵۵ : ۱۵۵/۱۵۴ : ۱۵۴/۱۵۳ : ۱۵۳/۱۵۲ : ۱۵۲/۱۵۱ : ۱۵۱/۱۵۰ : ۱۵۰/۱۴۹ : ۱۴۹/۱۴۸

۱۴۸/۱۴۷ : ۱۴۷/۱۴۶ : ۱۴۶/۱۴۵ : ۱۴۵/۱۴۴ : ۱۴۴/۱۴۳ : ۱۴۳/۱۴۲ : ۱۴۲/۱۴۱ : ۱۴۱/۱۴۰

۱۴۰/۱۳۹ : ۱۳۹/۱۳۸ : ۱۳۸/۱۳۷ : ۱۳۷/۱۳۶ : ۱۳۶/۱۳۵ : ۱۳۵/۱۳۴ : ۱۳۴/۱۳۳ : ۱۳۳/۱۳۲

۱۳۲/۱۳۱ : ۱۳۱/۱۳۰ : ۱۳۰/۱۲۹ : ۱۲۹/۱۲۸ : ۱۲۸/۱۲۷ : ۱۲۷/۱۲۶ : ۱۲۶/۱۲۵ : ۱۲۵/۱۲۴

۱۲۴/۱۲۳ : ۱۲۳/۱۲۲ : ۱۲۲/۱۲۱ : ۱۲۱/۱۲۰ : ۱۲۰/۱۱۹ : ۱۱۹/۱۱۸ : ۱۱۸/۱۱۷ : ۱۱۷/۱۱۶

۱۱۶/۱۱۵ : ۱۱۵/۱۱۴ : ۱۱۴/۱۱۳ : ۱۱۳/۱۱۲ : ۱۱۲/۱۱۱ : ۱۱۱/۱۱۰ : ۱۱۰/۱۰۹ : ۱۰۹/۱۰۸

۱۰۸/۱۰۷ : ۱۰۷/۱۰۶ : ۱۰۶/۱۰۵ : ۱۰۵/۱۰۴ : ۱۰۴/۱۰۳ : ۱۰۳/۱۰۲ : ۱۰۲/۱۰۱ : ۱۰۱/۱۰۰

۱۰۰/۹۹ : ۹۹/۹۸ : ۹۸/۹۷ : ۹۷/۹۶ : ۹۶/۹۵ : ۹۵/۹۴ : ۹۴/۹۳ : ۹۳/۹۲

۹۲/۹۱ : ۹۱/۹۰ : ۹۰/۸۹ : ۸۹/۸۸ : ۸۸/۸۷ : ۸۷/۸۶ : ۸۶/۸۵ : ۸۵/۸۴

۸۴/۸۳ : ۸۳/۸۲ : ۸۲/۸۱ : ۸۱/۸۰ : ۸۰/۷۹ : ۷۹/۷۸ : ۷۸/۷۷ : ۷۷/۷۶

۷۶/۷۵ : ۷۵/۷۴ : ۷۴/۷۳ : ۷۳/۷۲ : ۷۲/۷۱ : ۷۱/۷۰ : ۷۰/۶۹ : ۶۹/۶۸

۶۸/۶۷ : ۶۷/۶۶ : ۶۶/۶۵ : ۶۵/۶۴ : ۶۴/۶۳ : ۶۳/۶۲ : ۶۲/۶۱ : ۶۱/۶۰

۶۰/۵۹ : ۵۹/۵۸ : ۵۸/۵۷ : ۵۷/۵۶ : ۵۶/۵۵ : ۵۵/۵۴ : ۵۴/۵۳ : ۵۳/۵۲

۵۲/۵۱ : ۵۱/۵۰ : ۵۰/۴۹ : ۴۹/۴۸ : ۴۸/۴۷ : ۴۷/۴۶ : ۴۶/۴۵ : ۴۵/۴۴

۴۴/۴۳ : ۴۳/۴۲ : ۴۲/۴۱ : ۴۱/۴۰ : ۴۰/۳۹ : ۳۹/۳۸ : ۳۸/۳۷ : ۳۷/۳۶

۳۶/۳۵ : ۳۵/۳۴ : ۳۴/۳۳ : ۳۳/۳۲ : ۳۲/۳۱ : ۳۱/۳۰ : ۳۰/۲۹ : ۲۹/۲۸

۲۸/۲۷ : ۲۷/۲۶ : ۲۶/۲۵ : ۲۵/۲۴ : ۲۴/۲۳ : ۲۳/۲۲ : ۲۲/۲۱ : ۲۱/۲۰

۲۰/۱۹ : ۱۹/۱۸ : ۱۸/۱۷ : ۱۷/۱۶ : ۱۶/۱۵ : ۱۵/۱۴ : ۱۴/۱۳ : ۱۳/۱۲

۱۲/۱۱ : ۱۱/۱۰ : ۱۰/۹ : ۹/۸ : ۸/۷ : ۷/۶ : ۶/۵ : ۵/۴

علامه بهاری ۸/۱۷۱

شیخ بهاء الدین عاملی ۸/۱۶۸

بهاء الدین علی بن عبد الحمید ۸/۱۲۸

سید بهاء الدین علی بن عبد الکریم بن عبد الحمید

نلی ۱۰/۲۵۹ : ۲۶۰/۱۰

بهاء الدینی ۵/۲۵۷

بهجت ۵/۲۰۲

بهرام بن سرح ۸/۳۴۸

بهرام بن علی ۸/۳۵۰

بهلول بن مرزوق الشّامی ۹/۱۲

۱۵۴/۹:۲۲۸/۸:۴۰۲:۲۹۴:۲۴۶:۱۷۸	.۱۳۲ .۱۳۱ .۱۳۰ .۱۲۹ .۱۲۸ .۱۲۷ .۱۲۶ .۱۲۵ .۱۲۴ .۱۲۳
تویان ۶/۵۲:۵۴:۶۲:۶۳:۶۷:۸/۲۵۲	.۱۵۸ .۱۶۰ .۱۶۳ .۱۶۴ .۱۶۵ .۱۶۶ .۱۶۷ .۱۶۸ .۱۶۹ .۱۷۰
ثورین یزید ۹/۳۵۸	.۲۹۴ .۲۹۵ .۲۹۶ .۲۹۷ .۲۹۸ .۲۹۹ .۳۰۰ .۳۰۱ .۳۰۲ .۳۰۳
ثورین ابی فاخته ۷/۳۰۰:۹۲/۸	.۳۰۷ .۳۰۸ .۳۰۹ .۳۱۰ .۳۱۱ .۳۱۲ .۳۱۳ .۳۱۴ .۳۱۵ .۳۱۶
جابر ۲/۸۸:۹۲:۹۳:۹۴:۹۵:۸/۲۹۲	.۴۱۳ .۴۱۴ .۴۱۵ .۴۱۶ .۴۱۷ .۴۱۸ .۴۱۹ .۴۲۰ .۴۲۱ .۴۲۲
۲۶۰:۲۸۴:۲۹۴:۳۶۶:۸/۱۰:۱۳۶:۱۳۷:۲۷۲	.۴۳۸ .۴۳۹ .۴۴۰ .۴۴۱ .۴۴۲ .۴۴۳ .۴۴۴ .۴۴۵ .۴۴۶ .۴۴۷
۲۷۴:۲۹۶:۳۰۰:۳۰۱:۳۰۲:۳۰۳:۳۰۴:۳۰۵:۳۰۶:۳۰۷	.۴۵۸ .۴۵۹ .۴۶۰ .۴۶۱ .۴۶۲ .۴۶۳ .۴۶۴ .۴۶۵ .۴۶۶ .۴۶۷
۳۴۲:۳۴۸:۳۶۰:۳۸۰:۳۹۰:۴۰۸	۲۸۹:۲۹۰:۲۹۱:۲۹۲:۲۹۳:۲۹۴:۲۹۵:۲۹۶:۲۹۷:۲۹۸
جابر البلوشی ۸/۱۶۵	پیر بوداق خان پرنای ۴/۶۱
جابرین سفیان ۸/۳۵۸	ترک بن شبه ۸/۳۴۸
جابر بن سمره ۱۰/۳۳۴:۳۳۵:۳۳۶:۳۳۷:۳۳۸:۳۳۹:۳۴۰:۳۴۱:۳۴۲:۳۴۳	ترمذی ۱/۳۱۲:۳/۱۴۲
۳۴۴:۳۴۵:۳۴۶:۳۴۷:۳۴۸:۳۴۹:۳۵۰:۳۵۱:۳۵۲:۳۵۳	تشری ۹/۱۰۸
جابر بن عبد الله الأنصاری ۱/۲۷۴:۲۹۶:۳۰۵	التمکبری ۲/۳۷۲:۴/۸۳:۷/۲۴۸
۳۱۱:۳۱۲:۳۱۳:۳۱۴:۳۱۵:۳۱۶:۳۱۷:۳۱۸:۳۱۹:۳۲۰	تملیخا ۷/۳۵۴
۳۲۱:۳۲۲:۳۲۳:۳۲۴:۳۲۵:۳۲۶:۳۲۷:۳۲۸:۳۲۹:۳۳۰	تمیم بن الیاس بن أسد ۸/۳۵۶
۳۳۱:۳۳۲:۳۳۳:۳۳۴:۳۳۵:۳۳۶:۳۳۷:۳۳۸:۳۳۹:۳۴۰	تمیم بن بهلول ۵/۳۷۴:۹/۳۵۸
۳۴۱:۳۴۲:۳۴۳:۳۴۴:۳۴۵:۳۴۶:۳۴۷:۳۴۸:۳۴۹:۳۵۰	تمیم بن حنظلة ۴/۳۴۶
۳۵۱:۳۵۲:۳۵۳:۳۵۴:۳۵۵:۳۵۶:۳۵۷:۳۵۸:۳۵۹:۳۶۰	تمیم بن عبد الله بن تمیم القرشی ۹/۲۴
۳۶۱:۳۶۲:۳۶۳:۳۶۴:۳۶۵:۳۶۶:۳۶۷:۳۶۸:۳۶۹:۳۷۰	تمیم الداری ۲/۳۵۸
۳۷۱:۳۷۲:۳۷۳:۳۷۴:۳۷۵:۳۷۶:۳۷۷:۳۷۸:۳۷۹:۳۸۰	توشهیکو ایزوتسو ۱/۱۶۱:۱۰/۳۰۰
۳۸۱:۳۸۲:۳۸۳:۳۸۴:۳۸۵:۳۸۶:۳۸۷:۳۸۸:۳۸۹:۳۹۰	تیتوس بوزکهارت ۱۰/۳۰۰
۳۹۱:۳۹۲:۳۹۳:۳۹۴:۳۹۵:۳۹۶:۳۹۷:۳۹۸:۳۹۹:۴۰۰	تیمورتاش بن جویان ۴/۴۷
۴۰۱:۴۰۲:۴۰۳:۴۰۴:۴۰۵:۴۰۶:۴۰۷:۴۰۸:۴۰۹:۴۱۰	سید ثائر بالله ۵/۱۱۲
۴۱۱:۴۱۲:۴۱۳:۴۱۴:۴۱۵:۴۱۶:۴۱۷:۴۱۸:۴۱۹:۴۲۰	ثائر بالله خستی جلی ۵/۱۱۲
۴۲۱:۴۲۲:۴۲۳:۴۲۴:۴۲۵:۴۲۶:۴۲۷:۴۲۸:۴۲۹:۴۳۰	ثابت بن ابی ضفیه دینار ۴/۱۴۸
۴۳۱:۴۳۲:۴۳۳:۴۳۴:۴۳۵:۴۳۶:۴۳۷:۴۳۸:۴۳۹:۴۴۰	ثابت بن دینار ۲/۲۴۰:۳/۱۲۸:۵/۱۵۰
۴۴۱:۴۴۲:۴۴۳:۴۴۴:۴۴۵:۴۴۶:۴۴۷:۴۴۸:۴۴۹:۴۵۰	۲۵۲/۹:۴۰۲
۴۵۱:۴۵۲:۴۵۳:۴۵۴:۴۵۵:۴۵۶:۴۵۷:۴۵۸:۴۵۹:۴۶۰	ثامر العمیدی ۱۰/۲۸۹
۴۶۱:۴۶۲:۴۶۳:۴۶۴:۴۶۵:۴۶۶:۴۶۷:۴۶۸:۴۶۹:۴۷۰	ثعلبة بن میمون ۱/۲۲۴:۲/۱۳۲:۳/۱۰۲
۴۷۱:۴۷۲:۴۷۳:۴۷۴:۴۷۵:۴۷۶:۴۷۷:۴۷۸:۴۷۹:۴۸۰	۴۰۴/۵:۶/۵۲:۷/۶۴:۸/۷۸:۱۱۰/۱۶۸
۴۸۱:۴۸۲:۴۸۳:۴۸۴:۴۸۵:۴۸۶:۴۸۷:۴۸۸:۴۸۹:۴۹۰	
۴۹۱:۴۹۲:۴۹۳:۴۹۴:۴۹۵:۴۹۶:۴۹۷:۴۹۸:۴۹۹:۵۰۰	
۵۰۱:۵۰۲:۵۰۳:۵۰۴:۵۰۵:۵۰۶:۵۰۷:۵۰۸:۵۰۹:۵۱۰	
۵۱۱:۵۱۲:۵۱۳:۵۱۴:۵۱۵:۵۱۶:۵۱۷:۵۱۸:۵۱۹:۵۲۰	
۵۲۱:۵۲۲:۵۲۳:۵۲۴:۵۲۵:۵۲۶:۵۲۷:۵۲۸:۵۲۹:۵۳۰	
۵۳۱:۵۳۲:۵۳۳:۵۳۴:۵۳۵:۵۳۶:۵۳۷:۵۳۸:۵۳۹:۵۴۰	
۵۴۱:۵۴۲:۵۴۳:۵۴۴:۵۴۵:۵۴۶:۵۴۷:۵۴۸:۵۴۹:۵۵۰	
۵۵۱:۵۵۲:۵۵۳:۵۵۴:۵۵۵:۵۵۶:۵۵۷:۵۵۸:۵۵۹:۵۶۰	
۵۶۱:۵۶۲:۵۶۳:۵۶۴:۵۶۵:۵۶۶:۵۶۷:۵۶۸:۵۶۹:۵۷۰	
۵۷۱:۵۷۲:۵۷۳:۵۷۴:۵۷۵:۵۷۶:۵۷۷:۵۷۸:۵۷۹:۵۸۰	
۵۸۱:۵۸۲:۵۸۳:۵۸۴:۵۸۵:۵۸۶:۵۸۷:۵۸۸:۵۸۹:۵۹۰	
۵۹۱:۵۹۲:۵۹۳:۵۹۴:۵۹۵:۵۹۶:۵۹۷:۵۹۸:۵۹۹:۶۰۰	
۶۰۱:۶۰۲:۶۰۳:۶۰۴:۶۰۵:۶۰۶:۶۰۷:۶۰۸:۶۰۹:۶۱۰	
۶۱۱:۶۱۲:۶۱۳:۶۱۴:۶۱۵:۶۱۶:۶۱۷:۶۱۸:۶۱۹:۶۲۰	
۶۲۱:۶۲۲:۶۲۳:۶۲۴:۶۲۵:۶۲۶:۶۲۷:۶۲۸:۶۲۹:۶۳۰	
۶۳۱:۶۳۲:۶۳۳:۶۳۴:۶۳۵:۶۳۶:۶۳۷:۶۳۸:۶۳۹:۶۴۰	
۶۴۱:۶۴۲:۶۴۳:۶۴۴:۶۴۵:۶۴۶:۶۴۷:۶۴۸:۶۴۹:۶۵۰	
۶۵۱:۶۵۲:۶۵۳:۶۵۴:۶۵۵:۶۵۶:۶۵۷:۶۵۸:۶۵۹:۶۶۰	
۶۶۱:۶۶۲:۶۶۳:۶۶۴:۶۶۵:۶۶۶:۶۶۷:۶۶۸:۶۶۹:۶۷۰	
۶۷۱:۶۷۲:۶۷۳:۶۷۴:۶۷۵:۶۷۶:۶۷۷:۶۷۸:۶۷۹:۶۸۰	
۶۸۱:۶۸۲:۶۸۳:۶۸۴:۶۸۵:۶۸۶:۶۸۷:۶۸۸:۶۸۹:۶۹۰	
۶۹۱:۶۹۲:۶۹۳:۶۹۴:۶۹۵:۶۹۶:۶۹۷:۶۹۸:۶۹۹:۷۰۰	
۷۰۱:۷۰۲:۷۰۳:۷۰۴:۷۰۵:۷۰۶:۷۰۷:۷۰۸:۷۰۹:۷۱۰	
۷۱۱:۷۱۲:۷۱۳:۷۱۴:۷۱۵:۷۱۶:۷۱۷:۷۱۸:۷۱۹:۷۲۰	
۷۲۱:۷۲۲:۷۲۳:۷۲۴:۷۲۵:۷۲۶:۷۲۷:۷۲۸:۷۲۹:۷۳۰	
۷۳۱:۷۳۲:۷۳۳:۷۳۴:۷۳۵:۷۳۶:۷۳۷:۷۳۸:۷۳۹:۷۴۰	
۷۴۱:۷۴۲:۷۴۳:۷۴۴:۷۴۵:۷۴۶:۷۴۷:۷۴۸:۷۴۹:۷۵۰	
۷۵۱:۷۵۲:۷۵۳:۷۵۴:۷۵۵:۷۵۶:۷۵۷:۷۵۸:۷۵۹:۷۶۰	
۷۶۱:۷۶۲:۷۶۳:۷۶۴:۷۶۵:۷۶۶:۷۶۷:۷۶۸:۷۶۹:۷۷۰	
۷۷۱:۷۷۲:۷۷۳:۷۷۴:۷۷۵:۷۷۶:۷۷۷:۷۷۸:۷۷۹:۷۸۰	
۷۸۱:۷۸۲:۷۸۳:۷۸۴:۷۸۵:۷۸۶:۷۸۷:۷۸۸:۷۸۹:۷۹۰	
۷۹۱:۷۹۲:۷۹۳:۷۹۴:۷۹۵:۷۹۶:۷۹۷:۷۹۸:۷۹۹:۸۰۰	
۸۰۱:۸۰۲:۸۰۳:۸۰۴:۸۰۵:۸۰۶:۸۰۷:۸۰۸:۸۰۹:۸۱۰	
۸۱۱:۸۱۲:۸۱۳:۸۱۴:۸۱۵:۸۱۶:۸۱۷:۸۱۸:۸۱۹:۸۲۰	
۸۲۱:۸۲۲:۸۲۳:۸۲۴:۸۲۵:۸۲۶:۸۲۷:۸۲۸:۸۲۹:۸۳۰	
۸۳۱:۸۳۲:۸۳۳:۸۳۴:۸۳۵:۸۳۶:۸۳۷:۸۳۸:۸۳۹:۸۴۰	
۸۴۱:۸۴۲:۸۴۳:۸۴۴:۸۴۵:۸۴۶:۸۴۷:۸۴۸:۸۴۹:۸۵۰	
۸۵۱:۸۵۲:۸۵۳:۸۵۴:۸۵۵:۸۵۶:۸۵۷:۸۵۸:۸۵۹:۸۶۰	
۸۶۱:۸۶۲:۸۶۳:۸۶۴:۸۶۵:۸۶۶:۸۶۷:۸۶۸:۸۶۹:۸۷۰	
۸۷۱:۸۷۲:۸۷۳:۸۷۴:۸۷۵:۸۷۶:۸۷۷:۸۷۸:۸۷۹:۸۸۰	
۸۸۱:۸۸۲:۸۸۳:۸۸۴:۸۸۵:۸۸۶:۸۸۷:۸۸۸:۸۸۹:۸۹۰	
۸۹۱:۸۹۲:۸۹۳:۸۹۴:۸۹۵:۸۹۶:۸۹۷:۸۹۸:۸۹۹:۹۰۰	
۹۰۱:۹۰۲:۹۰۳:۹۰۴:۹۰۵:۹۰۶:۹۰۷:۹۰۸:۹۰۹:۹۱۰	
۹۱۱:۹۱۲:۹۱۳:۹۱۴:۹۱۵:۹۱۶:۹۱۷:۹۱۸:۹۱۹:۹۲۰	
۹۲۱:۹۲۲:۹۲۳:۹۲۴:۹۲۵:۹۲۶:۹۲۷:۹۲۸:۹۲۹:۹۳۰	
۹۳۱:۹۳۲:۹۳۳:۹۳۴:۹۳۵:۹۳۶:۹۳۷:۹۳۸:۹۳۹:۹۴۰	
۹۴۱:۹۴۲:۹۴۳:۹۴۴:۹۴۵:۹۴۶:۹۴۷:۹۴۸:۹۴۹:۹۵۰	
۹۵۱:۹۵۲:۹۵۳:۹۵۴:۹۵۵:۹۵۶:۹۵۷:۹۵۸:۹۵۹:۹۶۰	
۹۶۱:۹۶۲:۹۶۳:۹۶۴:۹۶۵:۹۶۶:۹۶۷:۹۶۸:۹۶۹:۹۷۰	
۹۷۱:۹۷۲:۹۷۳:۹۷۴:۹۷۵:۹۷۶:۹۷۷:۹۷۸:۹۷۹:۹۸۰	
۹۸۱:۹۸۲:۹۸۳:۹۸۴:۹۸۵:۹۸۶:۹۸۷:۹۸۸:۹۸۹:۹۹۰	
۹۹۱:۹۹۲:۹۹۳:۹۹۴:۹۹۵:۹۹۶:۹۹۷:۹۹۸:۹۹۹:۱۰۰۰	

جالدهر ۴/۶۱

جان اسپوزیتور ۱۰/۳۰۱

جان تامیلنسون ۱/۱۶۸:۱۶۹

جبار جلودار ۵/۱۴۷

جباری ۴/۱۲۴

- جبرئیل رضی الله عنه ۱۲۸، ۹۸، ۴۸، ۲۲ / ۲، ۲۲۴، ۶۸ / ۱
- جبرئیل بن احمد (أبو الحسن) ۳۹۰ / ۴
- جبرئیل بن احمد بن علی المونسی القمی ۱۳۰ / ۸
- جبرئیل بن احمد بن متیل القمی ۲۶۷، ۲۶۲، ۲۵۴ / ۳
- جبرئیل بن احمد التویختی (أبو ابراهیم) ۳۶۴ / ۳
- جبرئیل بن بشیر البجلی ۱۱۹۰ / ۷، ۳۳۲ / ۵، ۲۶۶ / ۱
- جعفر بن أحمد ۱۴۰ / ۹، ۲۳۴ / ۸
- جعفر بن حسن ۴۰۴ / ۷
- جعفر بن حسن بن عبد الکریم برزنجی ۲۷۹ / ۱۰
- جعفر بن جلال ۳۵۸ / ۸
- جعفر بن حمدان ۹۴ / ۵، ۳۰۵، ۲۲۲ / ۴
- جعفر بن زکریا ۳۵۸ / ۸
- جعفر بن سعید الأسدی ۲۹۲ / ۷
- جعفر بن سعید الضریر ۳۵۶ / ۸
- جعفر بن سلیمان ۲۵۴، ۱۴ / ۹، ۳۶۲ / ۱
- جعفر بن سهیل صیقل ۲۶۷ / ۳
- جعفر بن طرخان ۳۴۸ / ۸
- جعفر بن عبد الله العلوی ۲۴۰ / ۹، ۳۲ / ۸
- جعفر بن عبد الرحمن ۳۵۲ / ۸
- جعفر بن عبد القفار ۲۶۷ / ۳
- جعفر بن عقیل ۴۴ / ۷
- جعفر بن علی رضی الله عنه ۴۰ / ۷، ۳۷۴ / ۲
- جعفر بن علی ۹۷ / ۵، ۳۴۸، ۱۳۸، ۱۳۲ / ۴
- جعفر بن علی بن الحسن بن علی بن عبد الله بن المغیره
- الکوفی ۶۲ / ۲
- جعفر بن عون ۲۷۲ / ۱
- جعفر بن القاسم ۲۰۸ / ۹
- جعفر بن قرم ۲۶۰ / ۸، ۳۰۶ / ۷
- جعفر بن مبشر ۱۳۸ / ۲
- جبرئیل بن احمد ۱۲۸، ۹۸، ۴۸، ۲۲ / ۲، ۲۲۴، ۶۸ / ۱
- جبرئیل بن احمد ۱۲۸، ۴۴ / ۶، ۱۳۷، ۱۸ / ۳، ۲۵۴، ۲۲۶، ۱۴۲
- جبرئیل بن احمد ۲۰۴، ۲۰۲، ۱۹۲، ۱۸۸، ۱۸۰، ۱۵۶، ۱۳۶ / ۷
- جبرئیل بن احمد ۲۹۲، ۳۸۴، ۳۸۲، ۳۱۲، ۳۱۰، ۳۰۰، ۲۰۶
- جبرئیل بن احمد ۱۳۲، ۱۲۸، ۱۰۸، ۹۲ / ۸، ۴۴۳، ۳۹۸، ۳۹۶
- جبرئیل بن احمد ۲۳۶، ۲۳۲، ۲۲۸، ۲۲۶، ۲۱۲، ۱۸۲، ۱۳۸
- جبرئیل بن احمد ۴۲، ۴۰، ۳۶ / ۹، ۳۸۴، ۳۶۲، ۳۲۰، ۲۹۲، ۲۸۶
- جبرئیل بن احمد ۳۹۳، ۳۷۸، ۲۱۸، ۷۲، ۶۸، ۶۲، ۵۶، ۴۶، ۴۴
- جبرئیل بن احمد ۷۸ / ۱۰، ۴۳۴
- جبرئیل بن احمد ۱۶۲، ۱۰۴ / ۳، ۲۱۴، ۶۲ / ۲
- جبرئیل بن احمد ۴۱۲ / ۵، ۱۶۸
- جبرئیل الحداد ۳۴۸ / ۸
- جبله بن علی الشیبانی ۵۴ / ۷
- جبرئیل بن عبد الله ۲۱۰ / ۶
- جبرئیل بن مطعم ۳۰۶ / ۱
- جبرئیل بن نفیر ۲۵۴ / ۷
- جهد بن الزیت ۳۵۲ / ۸
- جده الحسن بن راشد ۲۶ / ۸
- جرج بوش ۱۸۰ / ۱
- جرج مقدسی ۱۴۸ / ۱
- الجریح العاسور سوار بن أبی خبیر الفهمی ۵۶ / ۷
- جریر بن رستم بن سعد الکیسانی ۳۴۶ / ۸
- جریر بن عبد الحمید ۴۸۰، ۲۷۲ / ۱
- الجریری ۳۶۴ / ۹، ۲۰۴ / ۷
- جریر بنه ۳۰۲ / ۳
- محدث جزائری ۳۲۲، ۳۱۱ / ۲
- جعفر بن ابراهیم التیسابوری ۴۰۲، ۴۰۰ / ۴
- جعفر بن أبی طالب (الطیار) رضی الله عنه ۱۲۸ / ۲، ۲۹ / ۱
- جعفر بن أبی طالب ۱۶ / ۹، ۳۰۹، ۲۷۷، ۲۰۸ / ۴، ۳۹، ۳۸، ۳۶
- ۲۴۰

جعفر بن محمد ٢١٦/١ : ٢٧٤ : ٥٨/٢ : ٢٢٨ : ٢٩٦
 ٣/٣ : ١١٦ : ١٥٦ : ٣٦٦/٥ : ٣٩٠ : ٧٢/٧
 ٢٣٢ : ٢٣٢ : ٣٦٢/٨ : ٩٤ : ٢٦٢ : ٩/٩ : ١٨٢ : ٢٣٢ : ٢٥٨
 جعفر بن محمد بن أحمد بن العباس الذوربستی ٨/٨
 ١٣٠

جعفر بن محمد بن الحسين الزهري ٢٣٤/١

جعفر بن محمد بن سماعة ٥/٥

جعفر بن محمد بن عبد الله بن قاسم بن إبراهيم بن مالك
 الأشر ٢/٢

جعفر بن محمد بن عمارة ١/١

جعفر بن محمد بن عمرو ٢/٢

جعفر بن محمد بن القاسم العلوي ٨/٨

جعفر بن محمد بن قولويه القمي (أبو القاسم) ١/١

٣٩٠ : ٣/٣ : ١٦٤ : ٣٦٢/٥ : ٩٩ : ١٠٠ : ١٠٠ : ٣٦٦

٤٠٨ : ٦/٦ : ٢٢٦/٨

جعفر بن محمد بن مالك الفزاري البزاز الكوفي ١/١

٢٤٠ : ٣٩٢ : ٢/٢ : ١٣٦ : ١٦٠ : ٢١٠ : ٣١٨/٣

١٠٤ : ١٥٢ : ١٦٦ : ٢٠٢ : ٣٢٤ : ٥/٥ : ٣٩٢/٧ : ٦٦

١٤٨ : ١٧٠ : ١٩٦ : ٢٩٨ : ٣٩٢ : ٢٠٢ : ٤٠٨/٨

٩٦ : ١٠٦ : ٢٢٢ : ٢٥٢ : ٢٨٦ : ٩/٩ : ١٤٠ : ٢٠٨

٢٤٤ : ٢٤٠ : ٢٥١/٢٠

جعفر بن محمد بن متيل ٣/٣ : ٢٢٦ : ٣٢٢ : ٣٤٤

٣٩٠

جعفر بن محمد بن مسرور ١/١ : ٢٦٤ : ٣٦٢ : ٣٧٨/٢

٤٨ : ٢٨٢ : ٣/٣ : ١٧٠ : ٢٠٢ : ٢٧٠ : ٩/٩

٢٥٢

جعفر بن محمد بن مسعود العياشي ٢/٢ : ٢١٤ : ٢٧٦

٣٥٦ : ٣٦٨ : ٣٨٤ : ٣/٣ : ٢٢ : ٢٦ : ١٠٠ : ١٦٨

١١٧٢ : ١٦٦/٤ : ٤٠٢/٥ : ٤٠٢/٩ : ١٤٠

جعفر بن محمد بن منصور ٢/٢

جعفر بن محمد الحميري (أبو عبد الله) ١١٦/٦

جعفر بن محمد الصادق عجله (أبو عبد الله) (بنگريد : اسام

صادق عجله) ١/١ : ١٩٥ : ٢٠٦ : ٢٠٨ : ٢١٢

٢١٢ : ٢١٦ : ٢١٨ : ٢٢٠ : ٢٢٢ : ٢٢٢ : ٢٢٦

٢٢٨ : ٢٣٠ : ٢٣٢ : ٢٣٢ : ٢٣٢ : ٢٣٢ : ٢٣٦

٢٤٢ : ٢٤٢ : ٢٤٢ : ٢٤٢ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦ : ٢٤٦

- جمال بن دراج ۱۴،۶/۸:۹۶/۳:۶۰/۲
جمال بن عامر بن خالد ۳۴۸/۸
جندب بن حجر الخولانی ۵۲/۷
الجندب ۴۲۲/۴
جواد بن بدر ۴۵۲/۸
سید جواد عاملی ۳۰۶، ۲۹۸، ۲۷۸، ۲۵۹، ۲۵۶/۴
۳۱۳، ۳۱۰
سید جواد غلم الهدی ۲۹۲/۵
جواد علی ۲۴۹/۱۰
جور مولی الخصیب ۳۴۶/۸
جون بن حری مولی ابی ذر الغفاری ۵۰/۷
جوینی ۸۰/۱
جهضمی ۹۲/۱
جهیمان عتبی ۸۰، ۷۹، ۷۸، ۷۷/۴
جیمز دارمستر ۳۰۰/۱۰: ۲۵۶/۱
چنگیزخان ۴۵۳/۷
حاتم بن اسماعیل ۳۳۴/۱
حاجز بن یزید و نساء ۱/۴: ۲۶۷، ۲۶۲/۳: ۳۱۶/۲
۹۲، ۳۲/۵: ۳۵۰، ۳۴۸، ۳۳۸، ۱۷۰
حاج عبد الحسین ۲۴۴، ۲۴۳/۵
حاج مصطفی اراکی ۲۴۲/۵
حاجی جبار جلودار سدهی اصفهانی ۱۴۶/۵
حاجی صفر علی ۱۴۶/۵
حاجی کریم خان (رئیس شیخیه حاج کریم خانی) ۱/۴
۷۶
حاجی مؤمن ۱۶۰، ۱۵۹/۵
الحارث ۳۳۰، ۳۲۴/۹: ۹۴/۷
الحارث الأعور الهمدانی ۱/۷: ۳۷۲/۵: ۳۶۰/۱
۱۹۸/۹: ۱۱۲
الحارث بن ابی اسامة ۱۷۴/۹
- الحارث بن خصیرة ۵: ۱۲۴/۲ / ۸: ۲۴۸/۷: ۴۰۰ / ۳۷۴، ۳۳۶/۹: ۱۱۰
الحارث بن زیاد ۲۰۸/۹
حارث بن سریج ۲۴/۴
الحارث بن سونید ۲۳۴/۷
حارث بن عیسی ۳۴/۴
الحارث بن فضیل الأنصاری ۳۲۸/۹
الحارث بن المغیره ۱/۱: ۲۲۲، ۲۲۰ / ۲: ۴۶، ۴۴ / ۶۲، ۴۶، ۴۴
۳۴۸/۵: ۱۳۲
الحارث بن المغیره البصری ۲۰۴، ۱۸۲/۷
الحارث بن المغیره النضری ۱۸۸، ۱۵۸، ۱۰۲: ۹۶/۳
الحارث بن میمون ۳۵۶/۸
الحارث بن نبهان ۴۰۸/۵
الحارث بن یزید ۲۹۴/۸: ۲۵۸/۷
حارثه بن وهب ۳۵۰/۹
حازم بن حبیب ۱۱۶/۳
حافظ أبو عبد الله گنجی ۲۵۰/۱۰
حافظ أبو عبد الله نعیم ابن حماد مروزی ۲۳۱/۱۰
حافظ رجب برسی ۱۶۳/۱
حافظ ولی الدین أبو زرعه عراقی ۲۶۲/۱۰
حاکم نیشابوری ۱/۱: ۳۱۲، ۳۲۹، ۳۳۰ / ۶: ۶۳ / ۹: ۳۳
۲۴، ۳۳
حامد بن یحیی البلخی ۲۸۴/۲
حامد صاحب البوارق ۳۵۴/۸
حایل بنت الدیرانی ۳۵۰/۴
حباب ۳۴۰، ۳۳۸، ۳۳۶/۷
الحباب بن سعید ۳۵۶/۸
حباية الوالیة ۸/۸: ۲۹۸ / ۹: ۴۷۶
حقوق ۱۰۳/۱
حبة العرتی ۲۳۸، ۲۳۶/۹

- ٢٥٨/٨ حرّ بن جميل
 ٢٥٦/٨ الحرّ بن الزبيرقان
 ٢٥٦/٨ الحرّ بن عبد الله بن ساسان
 ٤٨/٧ الحرّ بن يزيد الرياحي
 ١٧٦/٢ الحرّ بن شريب
 ١٧٦/٢ الحرّ بن عبد الله الجارثي الهمداني
 ٢٤٨/١٠ حرّ بن علي بن حسين شناطيري
 ٢٥٨/٨ الحرسي بن سعيد
 ٢٥٠/٨ حرشاد بن كردم
 شيخ حرّ عاملي ٢/٢١١، ٢١٣، ٢١٤، ٢١٩، ٢٥٢،
 ٢٥٨، ٢٦٣، ٢٦٥، ٢٦٦، ٢٦٨، ٢٧٠، ٢٧١،
 ٢٧٢، ٢٧٣، ٢٧٤، ٢٧٦، ٢٨٠، ٢٨١، ٢٨٢،
 ٢٨٥، ٢٨٦، ٢٨٩، ٢٩٢، ٢٩٣، ٢٩٧، ٢٩٨،
 ٢٩٩، ٣٠١، ٣٠٢، ٣٠٣، ٣٠٤، ٣٠٦، ٣٠٨،
 ٣١٠، ٣١١، ٣١٢، ٣١٤، ٣١٨، ٣٢٠، ٣٢١، ٣٢٢،
 ٢٨٢، ٢٦٠، ١٠، ٧٨، ٦٩/٨
 ٢٢، ٤٠/٧ حرملة بن كاهل الأسدي
 ١٠/٦ حرملة بن يحيى المصري
 ٢٢٨، ٢٤٨/٩: ٢٦، ١٠/٨ حرير
 ١٢٠، ٢٦، ٨، ٦/٢: ٢١٨، ٢٠٦/١ حرير بن عبد الله
 ٢٩٦، ٢٨٤/١ حسان بن ابراهيم الكرمانى
 ٢٥٠/٨ حسكة بن هاشم بن الداية
 ٢٨٢، ٢٨٠/٧ الحسن
 ٧٦/٤ ميرزا حسين
 ٢٤٨/١٠ سيد حسن افتخارزاده
 ١٧/ الحسن بن ابراهيم بن حيدر الجميري (أبو محمد)
 ٢٢٢/٩: ١١٠، ٨: ٢٤٢
 ١٦، ٣١/٤: ١٢٨، ٢/٢ الحسن بن أبي الحسن البصرى
 ٢٤، ٣٢/٩: ٦٧
 ٢٢٦/١ الحسن بن أبي حمزة الثمالي
 ٦٠/٤ شيخ حبيب الله بصرى
 ٣١٠، ٢٨٢، ٢٧٠/١ حبيب بن أبي ثابت
 ٢٥٨/٨ حبيب بن جنان
 ٢/٢ حبيب بن محمد بن يونس بن شاذان الصنعاني
 ٢٤٨/٧: ٢٧٢
 ٤٨/٧ حبيب بن مظاهر الأسدي
 ١٣٠/٨ حبيب الخير
 ٢٥٨/١٠ حبش بن ابراهيم تقيسي
 ٢٤/٩: ٣٣٨/٧ الحجّاج
 ١٢/٩ حجّاج بن الشاعر
 ٥٢/٧ الحجّاج بن مسروق الجمفي
 ٥٠/٧ الحجّاج بن يزيد السعدي
 ٢٢٨/٣: ٤٠، ٢٧/٢ حجّاج بن يوسف تقي
 ٢٢٨/١ الحجّاج الخشاب
 ٢٨، ٢٠/٤ حجّاج مغربي
 ٢٢٨/٨: ٢٦٠/١ الحجّال
 ٢٥٤/٨ حنّ بن عبد الله الفزاري
 حنّ بن الحسن مهدي (بنگرديد: حنّ بن الحسن
 المهدي) = صاحب الأمر (ع) = صاحب الزمان (ع)
 = أبا صالح (ع) = امام زمان (ع) = امام عصر (ع)
 = ولي عصر (ع) = امام منتظر (ع) = امام مهدي (ع)
 القائم (ع) = المهدي (ع) ١/١: ٤٥، ٦/٦: ٢٢٤، ٢٥٢
 ٢٦٤، ٧٠/٧ حذلم بن بشير
 ٢١٢/٨: ٢٧٦/١ حذيفة
 ١١٨/٨: ٣٠٦/١ حذيفة بن اسيد غفاري
 ٣٨٤/٥: ٣٦٠، ٢٩٤/٢: ٣٠٦/١ حذيفة بن اليمان
 ٩٤/٨: ٣١٤، ٣١٠، ٣٠٨، ١٩٨، ١٩٤، ١٥٤/٧
 ٢٠٦، ٢٢٠، ٢٢١، ٩/١: ١٦، ٥٢، ١٦٨، ١٨٦، ٢٥٢
 ٣٧٦، ٢٩٣
 ٢٤٦/٨ حرب بن صالح

الحسن بن راشد (أبو علي) ٣/٢٦٦:٤/١٩٠:٥/

٣٢٠، ٣٣٤، ٣٥٤، ٣١٦/٩: ٣٢٢، ٣٧٤

الحسن بن رشيق ٥/٣٢٨

الحسن بن زياد الصيقل ١/٢١٤: ٣/٢٢٠: ٣/٣٢٠

١٩٠، ١٧٦/٧

حسن بن زيد علوي ٣/٢٧٨: ٣/٢٩٣

حسن بن سليمان بن خالد حلي ١٠/٢٥٩: ١٠/٢٦١

٢٨٢

حسن بن شاذان واسطي ٨/٦٤

الحسن بن صالح بن الأسود ٧/١١٠

الحسن بن الصباح ٧/٢٨٤

الحسن بن ظريف ١/٣٨٤: ٩/٣٨٨

الحسن بن العباس بن الحريش ١/٣٦٦

الحسن بن عبد الله بن سعيد العسكري ١/٣٠٠

الحسن بن عبد الله النخعي ١/٢٧٢

الحسن بن عبد الحميد ٤/١٧٠

حسن بن عبد الرزاق لاهيجي ١٠/٢٧٦

الحسن بن عبيد الله ١/٣٥٨

الحسن بن عرقدة ١/٢٩٢: ٩/١٧٢

الحسن بن عقبة بن النهدي ٨/٢٥٨

الحسن بن علي ٢/٦٢: ٣/٤٨٨: ٥/٣٦٦: ٧/

٢٠٦، ٢٠٢، ٣٧٦/٨: ٩/١٦

الحسن بن علي بن ابراهيم ٤/٢٢٢

الحسن بن علي بن أبي حمزة بطائني ١/٢٢٦: ١٠/٣٦٠

١/٩٤: ٣/٢٨٨: ٥/٣٤٠: ٧/٣٥٢: ٨/

١٧٦، ١٩٠، ٢٠٢، ٢٨٦، ٢٨٠، ٢٨٢، ٢٩٠

٢٩٢، ٣٩٦، ٣٩٦/٨: ١/٢٤٦: ٢/٢٠٢: ٣/٢٢٨: ٩/٤٢

٤٦، ٥٠، ١٥٢، ٢٥٦، ٢٦٢، ٣٢٠، ٣٢٨، ٣٨٤

١٠/٢٣٧: ٢٨٢

الحسن بن علي بن أبي طالب عج استغريد: امام

الحسن بن أحمد المائكي ٣/٢٦٠: ٢٦٢

الحسن بن أحمد المكتب (أبو محمد) ٣/٤٩٨: ٥/

١٨٤، ١٨٥

الحسن بن أحمد الوكيل (أبو القاسم) ٣/٢٦٦: ٤/

٤٠٦

الحسن بن إسماعيل ٢/٣١٦

الحسن بن أيوب بن نوح ١/٣٦٨: ٣/٣٢٤: ٥/٢٤:

٧/٣٣٠: ٩/١٤٢: ١٥٢

الحسن بن بشار الواسطي ١/٢١٢

الحسن بن بشير ٩/٢٥٨

الحسن بن بقلبي ٥/١٢٢

الحسن بن بهرام ٧/٢٣٨

الحسن بن ثوير بن أبي فاخنة ٩/٣٣٠: ٢٤٠

الحسن بن الجهم ٥/٣٢٤: ٩/٢٤

الحسن بن حسن ٧/٤٠٤

الحسن بن حسن بن علي بن أبي طالب عج ١/٣١٠

الحسن بن الحسين بن مسمار ٨/٣٥٠

الحسين بن الحسين ٢/٩٤: ٥/١٢٢: ٧/٣٢٨:

٢٢٢: ٨/١١٠: ٩/١٨٤: ٣٢٢، ٣٢٢، ٣٧٤

الحسن بن الحسين بن العباس النعماني (أبو علي) ٧/

٣٦٠

الحسن بن الحسين بن علي بن الحسين ٢/١٧٦

الحسن بن الحسين العرنبي ٥/٣٥٦

الحسن بن الحسين العلوي (أبو الفضل) ٢/٢٧٢

الحسن بن حماد الطائي ٩/٢٤٠

الحسن بن حمدون ٧/٢٣٨

حسن بن حمزة علوي حسيني ١٠/٢٤٦: ٢٨٢

حسن بن حمزة علوي طبري مرغشي ٥/١٢٥

الحسن بن حمزة (أبو محمد) ٤/٣٢٢

الحسن بن خفيف ٤/٣٩٠

الحسن بن محمد بن حسن قمی ٦٥/٣
 الحسن بن محمد بن حیوان الشَّرَاحِ القاسم ٣٥٢/٤
 الحسن بن محمد بن سعید الهاشمی ٢٥٦/٩
 الحسن بن محمد بن سماعه ٣/٨٢/٢؛ ٣٦٨/١
 ١٣٠، ١٦٦، ٢٠٢، ٢/٥؛ ٣٩٢/٧؛ ٢٤٤/٧-٢، ٤٠-٢
 ٢٢٣/١٠؛ ٢٠٢/٩؛ ٢١٢، ١٩٢/٨؛ ٤٠٦
 الحسن بن محمد بن صالح البَرَّازِ ٣٩٢/٥؛ ١٢٨/٣
 الحسن بن محمد بن قطاة الصیدلانی ٣٤٤، ٢٦٨/٣
 الحسن بن محمد بن يحيى العلوي (أبو محمد) ٣/٣
 ٣٨٢، ٣٨٦، ١٠/٢٤٦
 الحسن بن محمد الحضرمي (أبو علي) ٧٢/٧
 الحسن بن محمد السكوني (أبو القاسم) ٢٤٨/١
 الحسن بن محمد الصيرفي ٢/٢؛ ٢١٤/٣؛ ١٠٤/٣؛ ١٦٨
 ٤٢/٨؛ ٣٨٢/٥
 الحسن بن محمد الطوسي (أبو علي) ٣٧٦/٦
 الحسن بن محمد التهاوندي (أبو علي) ٧/٣٠٦/٢؛
 ٣١٦/٩؛ ٣٢٠، ٢٦٠، ٨/٢٩٤
 حسن بن مسلم جمكراني ٥٩/٣
 الحسن بن علي (أبو عبد الله الغني) ١٠٤/٨
 الحسن بن معاوية ٧/٣٩٠؛ ٥/٢٢٢
 الحسن بن مكرم البرزاري ١٠/٢٩٢
 الحسن بن العنذر ٢/٢٧٤؛ ٢٨٨، ٢٢٠
 الحسن بن منصور الجصاص ٩/١٨٤
 الحسن بن موسى الأشيب ٩/٢٦
 الحسن بن موسى الخشاب ١/٤١٦؛ ٢٢٤، ٣٥٨
 ٣٧٠، ٥/٤١٤؛ ٩/٢١٢
 الحسن بن موسى التوبختي (أبو محمد) ٢/٠٨
 الحسن بن نصر القمي ٣/٢٤٧؛ ٢٦٢، ٢٦٨؛ ٤/٢٤٤
 ٣٦٤، ٥/٩٤
 حسن بن وجناء نصيب (أبو عبد الله) ٣/٣٦٤، ٢٦١

الحسن بن علي الهاشمي ٧/٣٠٠؛ ٨/٩٢
 الحسن بن عيسى بن محمد بن علي بن جعفر ٢/١٥٢
 ٣٠٠، ١١٦/٣
 الحسن بن عيسى العريضي ٤/٣٧٠
 الحسن بن الفضل بن زيد اليماني ٤/٣٩٦
 الحسن بن الفضل البوضرائي ٣/٣٤
 الحسن بن القاسم ٤/٤١٤؛ ٥/٣٢٤
 حسن بن قاسم بن علاء ٣/٢٦٤
 الحسن بن القاسم الرقام ٣/٢١٢
 الحسن بن القاسم العباسي ٦/٢٩٢؛ ٩/٢٤٠
 الحسن بن المبارك ٧/١١٢
 الحسن بن ميثل الدقاق ٢/٥٢
 حسن بن مثله جمكراني ٣/٦٠، ٦٢، ٦٧
 الحسن بن محبوب الزرّاد ١/٢٢٨، ٢٦٠، ٢٦٦
 ٣٩٩، ٤٠١؛ ٢/٨؛ ٣/١٢، ١٦، ٢٤، ٥٠، ٦٠، ٨٢
 ١٢٨، ٢٩٢، ٢٩٦؛ ٣/١٧٢؛ ١٨٦، ١٨٨، ١٩٤
 ١٩٨، ٢١٤/٥؛ ٢١٤، ٣٥٨، ٣٩٨، ٤١٢، ٩٨/٧؛ ١٠٤
 ١٢٠، ١٥٨، ١٨٦، ٢١٠، ٢١٢، ٢١٤، ٢٦٠
 ٢٦٤، ٢٨٤، ٣٦٨؛ ٨/٨؛ ٢٠، ١٠٠، ١٢٦، ١٧٨
 ١٨٠، ١٩٢، ٢٠٢، ٢٨٤، ٣٧٦؛ ٩/٦٢، ٢٠٤
 ٢٤٤، ٢٥٠، ٣٥٢، ٣٨٠، ٤٠٢
 الحسن بن محبوب الشَّرَّادِ (أبو علي) ٢/١٢٤؛ ٢٨٢
 ٣٥٤؛ ٣/٩٨
 الحسن بن محمد ٣/١٥٦؛ ٥/٢٨٠؛ ٨/٢٦٢
 الحسن بن محمد الأنصاري (أبو علي) ٧/٢٢٦
 حسن بن محمد بن أحمد صفار ١٠/٢٢٥
 حسن بن محمد بن اسماعيل بن محمد بن أشناس ٦/٣٩٢، ٣٧٨
 الحسن بن محمد بن جمهور القمي ٢/٣٦٦؛ ٣/١٩٢
 ٥/٣٧٢؛ ٦/١٩٤؛ ٩/٢٤٠

- ۲۸/۵ الحسين بن ابراهيم عن ابن نوح ۳۶۴/۳
 حسن بن هارون ۹۴/۵
 الحسين بن ابراهيم القمي ۳۶۰/۳
 الحسين بن ابي حمزة ۳۴۸/۵
 الحسين بن ابي العلاء ۲۱۲/۱، ۲۱۴/۲، ۲۰۰/۲، ۲۴۴/۲
 الحسن بن يحيى ۲۳۸/۷
 الحسين بن ابي حمزة ۱۸۴/۳، ۷۸/۷، ۷۸/۹، ۷۸/۳
 الحسين بن احمد ۴۱۴/۵
 حسين بن احمد (ابو محمد) ۴۹/۳
 الحسين بن احمد بن ادریس ۱۳۸۲/۱، ۵۴/۲، ۱۵۰/۱
 حسين بن يوسف بن مطهر حلبي ۲۶۱/۱۰، ۹۵/۵
 حسن خاني ۲۹۵/۱۰
 سيد حسن ذرافشان ۲۷۴، ۲۷۲/۵
 حسن زاده آملی ۲۵۵/۱۰
 حسن سعد محمد ۲۸۹/۱۰
 حسن سعيد تهرانی ۲۵۴/۱۰
 سيد حسن شيرازي ۱۲۴/۴
 سيد حسن صدر كاظميني ۲۴۵، ۲۳۳/۵
 شيخ حسن عثمانی ۵۹/۴
 حسن فرید اراکی ۲۴۲/۵
 شيخ حسن كاشف الغطا ۳۰۰/۴
 حسن ميرجهانی ۴۲۱/۷
 حسن ناصر الدوله ۵۵/۵
 حسن نجفی ۴۲۱/۷
 الحسيني ۳۱۸، ۱۹۲، ۱۹۰/۸، ۱۱۱/۴
 سيد حسني ۴۴۵، ۴۴۱، ۴۳۹، ۴۳۲، ۱۴۸/۷
 ملا حسن يزدي ۲۳۳/۵
 الحسين ۲۶۸، ۳۳۶، ۱۴/۲
 حسين انصاريان ۲۷۶/۵
 حسين بروجردی ۱۵۸/۵
 سيد حسين بروجردی ۲۵۵/۵
 الحسين بن ابراهيم ۱۳-۲۴، ۳۹۲/۳
 الحسين بن ابراهيم بن احمد بين هشام المكثب ۳۵۸/۹، ۱۸۰/۴
 الحسين بن زوق النوبختي (ابو القاسم) ۲۴/۱، ۳/۳
 الحسين بن ابراهيم بن عبد الله بن منصور ۹۸/۸

- ٢٤٧/٥ سيد حسين حائري قشاركي
 ٢٧٨/١٠ حسين خوانساري
 ٢٩٩/١٠ حسين شاكري
 ٧٤، ٧٢، ١٠ / ٤ ميرزا حسينغلي بهاء
 ١٤٧/٥ سيد حسين كربلايي
 ٢٢٩/٥ ميرزا حسين لاهيجي
 ٣٩٢/٦ الحسين محمد بن احمد بن يحيى قمي
 ١٣١، ١٣٠ / ٥ حسين مدلك
 ٢١٩/٥ شيخ حسين نجف
 ١٥٠، ١٢٥ / ١ سيد حسين نصر
 ٤٠ / ٤ حسيني استرآبادي
 ٢٨٢، ٢٤٨ / ١ حصين بن سبرة
 ٣٢٤، ١٩٨ / ٧ : ٣٨٢ / ٥ الحصين بن عبد الرحمن
 ١٧٤ / ٧ حصين بن بخاري
 ٢٨ / ٩ : ١٤٤ / ٧ الخضر بن يحيى بن لاحق
 الحفار ٩٢ / ٨
 ٣٤٨ / ٥ حفص بن عاصم
 ٢٨٤ / ١ حفص بن عمر الفراء (أبو عمرو)
 ٣٥٤ / ٨ حفص بن مروان
 ١٢ / ٩ حفص الحلواني
 حفصة ١٥٤ / ٧
 ٣٥٤ / ١ حكيم بن ابي العاص
 ٢٩٤ / ٧ الحكيم بن أيمن
 ١١٤ / ٧ الحكيم بن سالم
 ٢٤٠ / ٧ : ٤٨ / ٦ : ٤٠٠ / ٥ الحكيم بن عبيدة
 ٢٩٤ / ٧ الحكيم الحنظلي
 ٣١٠ / ٤ حكيم
 ٢٥٩ / ٥ حكيم باشي
 ١٥٢ / ٩ : ٣١٤ / ٧ : ٣٥٤ / ٢ حكيم بن جبير
 ٢٤٨ / ٨ : ٢٩٤ / ١ حكيم بن سعد
- ٢٥٤، ٢٢٨ / ٥ الحسين بن علي العلوي
 ١٧٤ / ٩ الحسين بن علي الكندي
 ٢٧٢، ٢٤٤، ٢٤٤ / ٢ الحسين بن علي النيسابوري
 ٣٢٠، ٢٨٨
 ١٥٤ / ٧ الحسين بن عيسى النبطي
 ١٠١ / ٤ حسين بن فرات
 ٤٠ / ٤ : ٣٤٨ / ١ الحسين بن القاسم بن أيوب
 ١٢٢ / ٧ : ٩٤، ٥٠، ٤٢، ١٢ / ٢ الحسين بن محمد
 ١٤٢ / ٨
 ٣٤٤ / ١ الحسين بن محمد (أبو عبد الله)
 ٣٠٢٢٦ الحسين بن محمد البرزقري
 ٣٢٤ / ٤ الحسين بن محمد بن سورة القمي (أبو عبد الله)
 ٢٠٨ / ١ الحسين بن محمد بن عامر الأشعري القمي
 ٢١٢، ٢٢٦، ٢٥٨، ٣٤٢، ٣٧٨، ٢٨ / ٢ : ٢٠، ١٢٠
 ٢٨٢، ٢٨٨، ٢٨٢ / ٣ : ١١٦، ١٧٠، ١٨٢، ١٨٤، ٢٠٢
 ٢٨، ٢٧٢ / ٦ : ٣٩٠، ٣٤٤، ٣٥٨ / ٥ : ٤٢٢ / ٤
 ٢٧٠، ١٤ / ٩ : ٢٨، ٧٨، ١٢٦، ١٤٤، ١٥٠، ٢٠٤
 ٣٥٨، ٣٢٢، ٢٥٤، ٢٣٤، ٢٢٢
 ٨٤ / ٢ حسين بن محمد بن عبد الله بن الحسن
 ٨٤ / ٢ الحسين بن محمد القطبي
 ١٨٠ / ٧ : ٣٨٨ / ٥ الحسين بن المختار القلاني
 ٤ / ٨ : ٤٠٦، ٢٤٤، ٢١٨
 ٢٤٠ / ٧ الحسين بن معاذ
 ١٤٢، ٩٤ / ٤ الحسين بن منصور الحلج
 ٢٥٤ / ٨ : ١٧٤ / ٧ : ١٠٠ / ٦ الحسين بن موسى
 ٢٥٠ / ٧ : ٣٧٤، ٣٤٠ / ١ الحسين بن يزيد
 ١٤٤ / ٨ الحسين بن يزيد الضحاف
 ٣ / ٣٨٠، ٣٥٤، ٥٤ / ٢ الحسين بن يزيد النوفلي
 ٢٤٢، ٢٥٠ / ٩ : ١٤٨، ١٢٤، ٢٨، ٢٤
 ١٤٧ / ٥ سيد حسين تاجر تبريزي

- حکیم بن الطفیل الطائی ۴۰/۷
 حکیمه بنت محمد بن علی الجواد علیه السلام /۲:۱۹۹/۱
 ۸۰، ۸۸، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۸۲، ۱۹۲، ۱۹۵،
 ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۱۹،
 ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۶،
 ۲۳۸، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۶،
 ۲۶۲، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰/۵:۹۶/۶:۱۰۸/۸
- العلی ۲۹۸/۴:۳۳۶/۲
 علامه حلّی، فخر الدین محمد /۲:۳۱۱/۳:۲۵۶/۴
 ۱۰۷، ۲۵۱، ۲۵۵، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۵،
 ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۵،
 ۲۸۶، ۳۰۹، ۳۰۹/۵:۹۷/۶:۱۲۶/۹:۲۰۹/۶:۳۴۲/۶
- حنّاد /۲:۱۲/۴:۴۲/۷:۲۱۶/۸:۱۰۸/۸
 حنّاد بن اسامة ۲۲۴/۱
 حنّاد بن جابر ۳۵۸/۸
 حنّاد بن جمهور ۲۵۴/۸
 حنّاد بن زید /۱:۳۳۶، ۳۷۲، ۳۷۲/۷:۲۴۲/۹:۱۷۴/۹
 حنّاد بن سلمه /۱:۳۳۲، ۳۳۸، ۳۳۲/۲:۱۱۲/۹:۱۷۴/۹
 حنّاد بن عثمان /۲:۲۸/۶:۱۸۴/۷:۱۹۲، ۷۴/۷:۳۶۰،
 ۳۶۰، ۳۵۸، ۲۱۰/۹:۲۹۲/۸:۱۰۸/۸:۳۶۰
 حنّاد بن عمرو ۳۹۴/۵
 حنّاد بن عیسی /۱:۲۰۶، ۲۱۲، ۲۱۸، ۲۵۲، ۲۸۸،
 ۲/۶:۲۶، ۶-، ۱۴۴، ۳/۲۲، ۲۰۸، ۵/۳۸۰/۵
 ۴۲۲، ۷/۱۸۰، ۱۸۲، ۲۱۸، ۲۰۶، ۸/۴۰۶، ۶/۹:۴۶، ۶/۹:۴۶،
 ۱۴۸، ۴۶
- حنّاد بن محمد بن نصیر ۲۵۶/۸
 حنّاد بن واقد ۳۳۰/۵
 حمدان بن اشعث قرمط ۲۹۴/۳
 حمدان بن سلیمان النیسابوری /۲:۵۶، ۳۲۶/۳
 ۲۴، ۱۰۰، ۱۲۰، ۱۴۶، ۵:۳۶۶/۹:۱۳۸/۹:۲۱۲،
 حمدان بن کر ۳۵۰/۸
- حمدان بن منصور ۲۱۸/۲
 حمدان قلاتسی ۴۸/۳
 حمدویه بن نصیر ۱۵۰، ۸۶/۹
 حمزان بن أعین /۱:۳۶۴، ۲۶/۲:۳۲، ۳۴۴، ۳۸۰،
 /۳:۱۰، ۹۶، ۲۶۸، ۵:۳۵۸/۷:۶۴/۸:۱۵۰/۸:۲۷۰،
 ۲۰۶/۹:۲۷۰
 حمزوی ۹۲/۱
 حمزة بن أبی الفتح /۲:۲۷۴، ۲۸۸، ۳۲۰
 حمزة بن بزيع ۴۰۶/۷
 حمزة بن حمران /۱:۲۱۶، ۳۷۸، ۴۸/۲:۳۸۰، ۳/۳۸۰،
 ۱۰
 حمزة بن زید ۲۲۲/۹
 حمزة بن طاهر ۳۵۶/۸
 حمزة بن الطیار ۲۱۶/۲
 حمزة بن العیاس بن جنادة ۳۴۸/۸
 حمزة بن القاسم العلوی /۶:۱۹۴/۹:۲۴۰، ۳۸۶
 حمزة بن محمد بن حسن بن شیب ۳۹۳/۶
 حمزة بن نصر غلام أبی الحسن علیه السلام ۲۷۸/۲
 حمزة (سید الشهداء) بن عبد المطلب /۲:۱۱۸، ۱۲۸،
 /۳:۳۶، ۳۸، ۳۹، ۷:۲۷۰/۹:۱۶/۹:۳۶
 حمّود بن عبد الله تویجرئی ۲۹۰/۱۰
 حقویه ۳۲۸/۵
 حمید بن ابراهیم بن جمعة الغزالی ۳۴۸/۸
 حمید بن زیاد الکوفی /۲:۸۲/۳:۱۳۰/۵:۳۷۰،
 /۷:۷۲، ۱۲۸، ۲۴۴، ۴۰۲/۸:۱۲/۸:۱۹۲، ۲۱۲،
 ۲۰۲/۹
 حمید بن قیس بن سحیم ۳۵۴/۸
 حمید بن محمد الکاتب ۲۸۴/۳
 حمید بن نافع ۳۵۲/۸
 حمید فرزام ۲۶۲/۱۰

- خالد بن عبد الملك ٢٢٦، ١٨٢/٩
 خالد بن عيسى ٢٢٨/٨
 خالد بن مخلد القطواني ٢٦٤/١
 خالد بن نجيع ٢٩٤/٧؛ ٢١٦/٥؛ ٢٠/٢
 خالد بن نجيع الجوزي ٢٥٩، ١٦٦، ١٥٦، ١٠/٣
 خالد بن يزيد بن أبي سفيان ٢٣٥، ٧٢/٧؛ ٢٣٨/١
 خالد الحذاء ٥٢/٦
 خالد العاقولي ٣٧٨/٥
 خالد القواس ٢٥٠/٨
 خباب بن الارت ٣٢٢/٩
 خزيمة بن عبد الرحمن ١٢٦/٩
 خديجة خورگامي ٢٩٥/١٠
 خديجة ٢١٠/١
 خديجة الكبرى عليها السلام ١٢٦، ٧٨/٦؛ ٢٢٠، ٢٨/٥
 ١٥٥
 الخراساني ٢٩٤، ٢٨٦، ٢٨٤، ١٧٤، ١٦٢، ٨٠/٧
 ٢٢٨، ٢٢٧، ٢٢٦، ٢٢٢، ٢١٨
 سيد خراساني ٢٢٥/٧
 خزامة ٣٠٢/٦
 خزيمة بن ثابت ٢٢٨/٧؛ ٣٠٦/١
 الخشاب ٢٤٠/١
 خصبي ٢٢٥/٥
 الخضر بن محمد (أبو الحسن) ٢٢٤/٤
 خضر النبي عليه السلام ٢٩٦، ١٦٤، ١٦٢/٢؛ ٢٠٦، ٨١/١
 ٢٨٢، ٢٨٤، ٢٩٢، ٢٩٤، ٣/٣؛ ٢٢، ١٦، ٥٦، ٥٧
 ٦١، ٨٠، ١٠٦، ١٢٧، ١٢٦، ١٢٨، ١٥٠، ١٧٨
 ٢٩٠، ١٦٨، ١٢٤/٥؛ ٦٧، ٦٢/٤
 خطابي ٢٥٢/١
 خلاد المقرئ ١٩٨/٩؛ ١٤٦/٧
 خلدسكان ٢٤٥/٥
 حميد القدوسي ٢٥٨/٨
 حميد ميرزاي تبريزي ٢٧٢/١٠
 الحميري ٢١٢، ٣٠٧، ٢٩٢، ٢٩٢/٢؛ ٣٠٥/٣
 ١٨٨/٧؛ ٢٢٨/٦؛ ٣١٢
 حنان بن سدير ١٠٤/٣؛ ٢١٤/٢؛ ٢٤٠، ٢٠٨/٢
 ١٧٦، ١٥٢/٧؛ ٢٨/٦؛ ١٦٨
 حنيلي ٢٢/٢
 حنش بن معتير ٢١٦/٥؛ ٣١٠/١
 حنظلة بن أسعد الشبامي ٥٤/٧
 حنظلة بن زكريا تميمي ١٠٠؛ ٢٧٢، ٢٤٨، ٢٢٢/٢
 ٢٢٢
 حنظلة المكي ٢٢٨/٥
 حواشبة بن الفضل ٢٥٦/٨
 حوشب بن جرير ٢٢٦/٨
 حوى بن مالك الضبعي ٥٠/٧
 الحويد بن بشر بن بشير ٢٥٠/٨
 حيان بن ابراهيم ٢٨٢/١
 حيان بن العارث السلماني الأزدي ٥٢/٧
 حيان السراج ٢١٢/٩؛ ٢٦٨، ٢٦٠/٣؛ ٣٢٦/٢
 حي بن مروان ٢١٨/٩؛ ١٢٨/٨
 حيدر بن ابراهيم ٢٥٨/٨
 حيدر بن محمد بن نعيم السمرقندي ١٤٠؛ ١٦٨/٣
 ٢٧٨/٨؛ ٢٢٢/٥؛ ١٦٦
 سيد حيدر كاظمي ١٥٢/٥
 خالد بن أبي عمارة ٢٢٤/٨
 خالد بن أبي عمران ٢٢/٢
 خالد بن دريك ٢٩٦/٥
 خالد بن سعيد بن كريم ٢٢٦/٨
 خالد بن سنان عيسى ٢٥٨/١
 خالد بن عبد القدوس ٢٥٦/٨

- خلف بن حتماه الكشي (أبو صالح) ۳۷۶/۵: ۲۲۸/۱
 ۲۴۰، ۲۸/۸، ۱۸/۶
 الخليل بن راشد ۶۶/۷
 الخليل بن السيد ۳۵۴/۸
 الخليل بن نصر ۳۴۸/۸
 ميرزا خليل طهراني ۲۴۵/۵
 حَمَطُ ۱۷۰/۲
 خواجه اسحاق ۵۳، ۱۶/۴
 خواجه نصير الدين طوسي ۱۸۵، ۶۱، ۵۹/۱: ۲
 ۲۵۶/۱۰، ۱۶۲/۸، ۳۱۱
 خوز بن طرخان ۳۵۸/۸
 خواني بن يزيد الأصحبي ۲۲/۷
 خويي ۲۹۴، ۲۶۶، ۲۵۴، ۱۰۷، ۸۹/۴: ۲۵۶/۳
 ۳۹۲، ۱۲۷/۶: ۲۷۸، ۱۷۰، ۱۶۹/۵: ۳۱۱
 خيشمة بن عبد الرحمن ۲۶۰، ۲۱۴/۸: ۱۴۲/۲
 خيران خادم قراطيسي ۲۶۸/۳
 خير بن عبد الله ۳۲۸/۶
 دار مستر ۷۰، ۶۸/۴: ۱۵۹، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۵۵/۱
 محقق داماد ۲۹۷/۴
 دانشور ۱۷۸/۵
 دانيال بن داوود ۲۵۸/۱۰: ۳۵۸/۸
 دانيال نبي عجله ۱۰۷/۱
 داوود عجله ۱۰۳، ۱۶/۲: ۲۴۴، ۱۶۶، ۹۹، ۹۷/۱
 ۳۸۶، ۳۶۶، ۸۶/۹: ۵۲/۴: ۱۵۲/۳: ۱۲۰
 ۳۹۸، ۳۹۵، ۳۹۴، ۳۹۳، ۳۹۲، ۳۹۰، ۲۸۸
 ۴۸۶، ۴۰۰
 داوود بن اسود ۲۵۵/۳
 داوود بن جرير ۳۴۸/۸
 داوود بن الحسين ۹۸/۳: ۳۵۴، ۲۸۴، ۱۲۴/۲
 داوود بن سرحان ۲۹۸/۷
 داوود بن عباس بن ابي اسود ۲۵، ۲۴، ۲۳/۵
 داوود بن عبد الجبار ۵۰/۶
 داوود بن العلاء ۱۸۸/۳
 داوود بن علي كاشاني (أبو سليمان) ۳۰۱/۳
 داوود بن غسان البحراني (أبو سليمان) ۳۲/۳
 داوود بن القاسم الجعفری (أبو هاشم) ۴۰۶، ۴۰۴/۱:
 ۲۶۷، ۲۵۰، ۱۲۲، ۱۰۴/۳: ۲۹۶، ۲۷۶/۲
 ۲۴۴/۹، ۲۳۱، ۲۳۶، ۲۲۲/۷: ۳۰۵، ۲۸۵
 داوود بن كثير الرقي ۸۰/۶
 داوود بن كثير الرقي ۱۸، ۱۹۶/۷: ۱۴/۳: ۳۸۴/۲
 ۹۶
 داوود بن المحقق ۳۵۴/۸
 داوود الحنار ۵۰/۲
 داوود الدجاجي ۱۷۸/۷: ۵۴/۶
 داوود الرقي ۳۶۱، ۲۴۰/۸
 داوود العقلائي ۱۶/۹
 الدجال ۱/۴: ۳۹۲، ۲۵۹، ۱۴۰/۲: ۱۵۸، ۷۸/۱
 ۱۱، ۲۴، ۲۶، ۶۹، ۷، ۲۵۲/۷: ۲۹۲، ۲۹۴، ۳۰۶، ۳۲۶، ۳۴۰
 ۳۴۴، ۳۹۶، ۴۱۹، ۴۳۲، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸
 ۴۵۹، ۴۵۱، ۴۴۱، ۴۳۱، ۴۲۱، ۴۱۱، ۴۰۱، ۳۹۱، ۳۸۱، ۳۷۱، ۳۶۱، ۳۵۱
 ۳۴۱، ۳۳۱، ۳۲۱، ۳۱۱، ۳۰۱، ۲۹۱، ۲۸۱، ۲۷۱، ۲۶۱، ۲۵۱، ۲۴۱، ۲۳۱، ۲۲۱، ۲۱۱، ۲۰۱، ۱۹۱، ۱۸۱، ۱۷۱، ۱۶۱، ۱۵۱، ۱۴۱، ۱۳۰، ۱۲۰، ۱۱۰، ۱۰۰، ۹۰، ۸۰، ۷۰، ۶۰، ۵۰، ۴۰، ۳۰، ۲۰، ۱۰
 ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۴، ۲۴۶، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۴، ۲۵۶، ۲۵۸، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۶۸، ۲۷۰
 دراج ۲۷۸/۷
 درست بن ابي منصور ۲۸۶/۷
 درست بن عبد الحميد ۳۹۲/۱
 دعبل بن علي الخزاعي ۹۰/۸: ۳۲۶، ۳۲۵/۲
 ۴۲/۲: ۱۷۵
 دعلج بن أحمد السجزي ۲۸۴/۱

۲۱۰- ۲۲۰- ۲۲۲- ۲۳۰- ۲۳۸- ۲۴۰- ۲۴۲	دونالدسون ۱۴۵/۱
۲۴۴- ۲۴۸- ۲۴۹- ۲۵۲- ۲۵۸- ۲۶۲- ۲۶۴- ۲۶۶- ۲۶۸	دهیم بن جابر بن حمید ۳۴۶/۸
۲۷۰- ۲۷۲- ۲۷۴- ۲۷۶- ۲۷۸- ۲۸۲- ۲۸۴- ۲۸۶	دیوید هلد ۱۶۸/۱
۲۸۸- ۲۹۰- ۲۹۲- ۲۹۴- ۲۹۶- ۲۹۸- ۳۰۰	ذریع بن محمد بن یزید المحاربی ۳۶۸، ۲۶۶/۱
۳۲۲- ۳۲۴- ۳۲۸- ۳۳۰- ۳۳۲- ۳۳۴- ۳۳۶	ذکریه ۸۱/۵
۳۶۸- ۳۷۲- ۳۷۴- ۳۷۶- ۳۷۸- ۳۸۲- ۳۸۴	ذو الشَّیْبَة ۱۲۲/۸
۳۸۶- ۳۹۰- ۳۹۲- ۳۹۴- ۳۹۶- ۳۹۸- ۴۰۰- ۴۰۲- ۴۰۴	ذو القرنین ۱۶۴، ۱۶۲/۲؛ ۲۱۱/۱؛ ۲۴/۳؛ ۳۸۲
۴۱۶- ۴۲۲- ۴۲۴- ۴۲۶- ۴۳۰- ۴۳۲- ۴۳۴	۱۴۸، ۱۵۰، ۳۹۰، ۴۶/۹
۴۳۶- ۴۴۰- ۴۴۲- ۴۴۴- ۴۴۶- ۴۴۸- ۴۵۰- ۴۵۲	ذو التورین عبیده بن علقمة ۳۵۶/۸
۴۵۴- ۴۵۸- ۴۶۲- ۴۶۴- ۴۶۶- ۴۶۸- ۴۷۰- ۴۷۲- ۴۷۴- ۴۷۶	ذهبی ۱۰۲/۴؛ ۳۱۲/۱
۴۷۸- ۴۸۲- ۴۸۴- ۴۸۶- ۴۸۸- ۴۹۰- ۴۹۲- ۴۹۴	رئاب بن الجلود ۳۵۴/۸
۴۹۶- ۴۹۸- ۵۰۰- ۵۰۲- ۵۰۴- ۵۰۶- ۵۰۸- ۵۱۰	شیخ راضی نجفی تبریزی ۲۹۰/۵
۵۱۲- ۵۱۴- ۵۱۶- ۵۱۸- ۵۲۰- ۵۲۲- ۵۲۴- ۵۲۶	راوندی ۹۶/۴
۵۲۸- ۵۳۰- ۵۳۲- ۵۳۴- ۵۳۶- ۵۳۸- ۵۴۰- ۵۴۲- ۵۴۴	ربیع بن حراش ۲۵۲/۱؛ ۲۶۰/۲؛ ۱۵۴/۷؛ ۳۰۸
۵۴۶- ۵۴۸- ۵۵۰- ۵۵۲- ۵۵۴- ۵۵۶- ۵۵۸- ۵۶۰	۳۱۸، ۱۶/۹
۵۶۲- ۵۶۴- ۵۶۶- ۵۶۸- ۵۷۰- ۵۷۲- ۵۷۴- ۵۷۶	ربیع ۲۷۶/۹
۵۷۸- ۵۸۰- ۵۸۲- ۵۸۴- ۵۸۶- ۵۸۸- ۵۹۰- ۵۹۲- ۵۹۴	الربیع بن أنس ۶/۹
۵۹۶- ۵۹۸- ۶۰۰- ۶۰۲- ۶۰۴- ۶۰۶- ۶۰۸- ۶۱۰	ربیع بن حراش ۴۶/۸
۶۱۲- ۶۱۴- ۶۱۶- ۶۱۸- ۶۲۰- ۶۲۲- ۶۲۴- ۶۲۶	الربیع بن سعد ۲۷۰/۱؛ ۳۷۴/۲؛ ۸-۱-۹/۹؛ ۱۵۲
۶۲۸- ۶۳۰- ۶۳۲- ۶۳۴- ۶۳۶- ۶۳۸- ۶۴۰- ۶۴۲	الربیع بن محمد المسلی ۱۱۲۲/۲؛ ۲۳۲/۱؛ ۱۵۶/۳
۶۴۴- ۶۴۶- ۶۴۸- ۶۵۰- ۶۵۲- ۶۵۴- ۶۵۶- ۶۵۸	۲۴۰، ۳۲۶، ۴۲۰/۹
۶۶۰- ۶۶۲- ۶۶۴- ۶۶۶- ۶۶۸- ۶۷۰- ۶۷۲- ۶۷۴	ربیعة بن امیة بن خلف ۲۸۰/۱
۶۷۶- ۶۷۸- ۶۸۰- ۶۸۲- ۶۸۴- ۶۸۶- ۶۸۸- ۶۹۰	ربیعة بن سیف ۳۳۸/۱
۶۹۲- ۶۹۴- ۶۹۶- ۶۹۸- ۷۰۰- ۷۰۲- ۷۰۴- ۷۰۶	ربیعة بن علی بن صالح ۳۵۶/۸
۷۰۸- ۷۱۰- ۷۱۲- ۷۱۴- ۷۱۶- ۷۱۸- ۷۲۰- ۷۲۲	رجاء بن سلمة ۱۲۴/۲؛ ۲۴۶/۱
۷۲۴- ۷۲۶- ۷۲۸- ۷۳۰- ۷۳۲- ۷۳۴- ۷۳۶	شیخ رجعیلی خیاط ۲۷۶، ۲۰۲/۵
۷۳۸- ۷۴۰- ۷۴۲- ۷۴۴- ۷۴۶- ۷۴۸- ۷۵۰- ۷۵۲	رستم بن حسین بن خوشب ۳۷/۴
۷۵۴- ۷۵۶- ۷۵۸- ۷۶۰- ۷۶۲- ۷۶۴- ۷۶۶- ۷۶۸	رستم بن عبد الله بن خالد المخزومی ۲۳۸/۸؛ ۹۰/۲
۷۷۰- ۷۷۲- ۷۷۴- ۷۷۶- ۷۷۸- ۷۸۰- ۷۸۲- ۷۸۴	رسول الله ﷺ (بنگريد: أحمد ﷺ = پیامبر خدا ﷺ =
۷۸۶- ۷۸۸- ۷۹۰- ۷۹۲- ۷۹۴- ۷۹۶- ۷۹۸- ۸۰۰	النبی ﷺ = محمد ﷺ) ۷۱/۱، ۲۰۸، ۲۰۶

سید رفیع الدین محمد بن امیر شنجاع الدین	۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۴۴، ۲۴۶، ۲۴۸، ۲۴۰
محمود ۲۷۲/۱۰	۲۴۴، ۲۴۸، ۲۵۲، ۲۵۶، ۲۶۰، ۲۷۲، ۲۸۲
رواد ۳۶۰/۲	۲۸۴، ۲۸۸، ۲۹۲، ۲۹۴، ۲۹۸، ۳۰۰، ۳۰۲
سید روح الله خاتمی ۲۳۵/۵	۳۰۴، ۳۱۶، ۳۱۶، ۳۸۶، ۳۹۰، ۶/۹، ۸، ۱۲
روح الله شاکری ۲۹۶/۱۰	۱۴، ۱۶، ۲۰، ۲۴، ۲۸، ۳۰، ۳۶، ۳۸، ۴۴، ۴۶
روح القدس ۲۳۰، ۲۲۹/۳	۴۸، ۶۴، ۷۰، ۷۴، ۷۶، ۸۴، ۸۸، ۹۲، ۱۱۰
روژه گارودی ۱۶۹، ۱۶۸/۱	۱۲۸، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۸
روملو ۵۰/۴	۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۶
ریاض بن سعد بن نعیم ۳۴۸/۸	۱۹۰، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۱۸
الزبان بن شیب ۲۲۴/۸	۲۲۶، ۲۳۰، ۲۳۶، ۲۴۲، ۲۴۴، ۲۵۰، ۲۵۲
الزبان بن الضلت ۱۵۴/۲، ۲۶۴/۱، ۲۹۶، ۱۱۸/۳	۲۵۴، ۲۵۶، ۲۸۵، ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۲۸، ۳۳۲
۲۱۶/۹، ۲۰۴/۸، ۳۳۵/۵	۳۳۶، ۳۳۶، ۳۴۲، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۲، ۳۶۰
ریحانه ۱۹۶، ۱۹۵، ۱۷۴، ۱۷۰/۲	۳۶۴، ۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۰، ۳۷۲، ۳۷۴، ۳۷۶
رینرگرملیش ۱۴۸/۱	۳۷۸، ۳۸۲، ۴۰۴، ۴۰۸، ۴۱۰، ۴۲۰، ۴۲۲
زائده ۱۷۴/۹، ۱۱۸/۲	۴۷۶، ۴۷۷، ۴۹۱، ۳۴/۱۰
زائده بن قدامة ۲۴۴/۷، ۱۳۰/۳	رشیدی شیرزاد خیب الله ۱۶۱/۵
زائده بن هبة ۲۵۸/۸	رشیدین بن سعد ۲۵۴/۸، ۲۰۸، ۱۵۴/۷، ۵۶/۶
زادان ۲۳۸/۸، ۹۰/۲	رشید ۲۵/۴
زاهر مولی عمرو بن الخمری الخراعی ۵۴/۷	رشید ابو عباس بن میمون واسطی ۱۱۶/۵
زبیده ۲۷۶/۹، ۲۹۸/۸	رشید رضا ۱۲۴/۸
زبیر ۳۵۲، ۳۰۶/۱	رضا همدانی ۳۱۳، ۲۹۸، ۲۷۳/۴
الزبیری ۲۸۸/۲	رضی الدین ابو منصور هبة الله بن حامد حلی ۲۱۴/۵
زرارة ۲۶، ۲۲، ۲۰، ۱۴، ۸، ۶/۲، ۳۵۸، ۲۱۸/۱	رضی الدین بن عبد الرحمان بن احمد بن حجر ۱۱۰/۱۰
۶۰، ۶۴، ۶۷، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۳، ۹۶، ۱۵۶، ۱۶۴	۲۷۲، ۲۸۲
۱۶۶، ۱۹۲، ۴/۲، ۳۸۲/۵، ۴۱۴/۵، ۴۱۶، ۶۴/۷	سید رضی الدین علی بن طابووس ۱۱۹، ۱۱۷/۵
۱۹۰، ۲۰۲، ۲۰۸، ۳۹۴/۸، ۲۰/۹، ۲۴۴	۱۲۲
زرارة بن جعفر ۳۵۲/۸	سید رضی الدین محمد آوه ای حسینی ۱۶، ۱۲۶/۵
زر بن حبیش ۱۷۰، ۸۸/۹، ۲۸۴، ۱۲۸، ۱۱۶/۲	۳۲۸، ۳۴۱
۱۸۰، ۱۷۲	رفاعة بن مونی ۴۰۶/۵
زرتشت ۱۱۸/۱۰	رفید وابسته ابو عبیره ۱۰۴/۹

- ٢٣٢/١٠ زركلى
 ٢٤٨/٨ زرودين سوكن
 ٢٩٤/٣ زكرويه بن مهرويه فارسى
 ٤١٤/٧ زكريا عليه السلام
 ٢٩٢.١٠٤.١٠٢.٩٨/١ زكريا
 ٢٤٨.٢٤٢.٢٤٨.٢٤٧.٢٤٦/٣ زكريا بن آدم قمي
 ٢٤٨/٨ زكريا بن حبة
 ٢٥٦.٢٣٢/١٠ زكريا بن يحيى بزار (ابو يحيى)
 ١٧٦/٢ زكريا بن يحيى بن النعمان الصيرفي
 ٨٤/٧ زكريا بن يحيى الساجي
 ٢٥٤/٨ زكريا السعدي
 ٢٩٥/١٠ زهره رجب زاده
 ٤١٩/٧:٤٩٩.٥٦/٦:١٩٢/٥:١٣٠/٢ الزهري
 ١٢٤/٩:٢١٦/٨
 ٥٢/٧ زهير بن بشر الخثعمي
 ٢٤٤/٩:١١٢/٨:٢٢٤.٢٤٨/١ زهير بن حرب
 ٥٢/٧ زهير بن سليم الأزدي
 ٢٥٨/٨ زهير بن طلحة
 ٢٨/٧ زهير بن القين البجلي
 ٢٩٢.١٢٢.١٣٠/٢ زياد بن بيان
 ٢٢٢/١ زياد بن خثمة
 ٢٥٢/٨ زياد بن رزين
 ٢٢٨/٩ زياد بن سعد
 ٢٤٨/٨ زياد بن صالح
 ٤٢٦/٧ زياد بن عبد الله بن يزيد بن معاوية
 ٢٢٦/٨ زياد بن عبد الرحمن بن جندب
 ١٥٨/٧:٢٤٨.٢٤٠/٣ زياد بن مروان قندي
 ٣٩٠.٣٧٤.٢٤٠/١ زياد بن المنذر (ابو النجارود)
 ٣٩٦.٣٩٨.٣٩٩.٣٩٠.٤٠٢.٤٠٢.٤٠٢/٢:٢٣٦
 ٢٩٠.٢٩٢.٢٩٢/٣:١١٤.١١٤/٥:٣١٨.٢٤٠
- ٢٧٢.٢٨٠.٢٨٢.٢٨٢.٢٨٢/٦:٢٩/٦:٢٨٢.٢٨٢.٢٨٢/٨:١٧٨.١٦٠/٧
 ٢٣٨.٢٩٥.٢٥٨.٢٤٠.٢٠٠.٤/٩:٢٩٠.١٠٤
 زياد العطار ٢٣٢/١
 زيادة الله بن رزق الله ٢٥٨/٨
 زيد ٤٠٢/١
 زيدان ٩٤/٥
 زيد بن أبي انيسة ١٥٢/٧
 زيد بن أبي الزرقاء ٢٩٤/٨:٢٥٨/٧
 زيد بن أرقم ٢٨٤.٢٨٢.٢٧٢.٢٧٠.٢٤٨/١
 ٢١٢.٣١١.٣٠٦.٢٩٦.٢٨٦
 زيد بن ثابت ٢١٢.٣٠٦/١
 زيد بن ثابت القيسي ٥٠/٧
 زيد بن جعفر العلوي المجندي ٢٨/٩
 زيد بن الحباب ٢٢٢/٧
 زيد بن الحسن الأنماطي ١٨٤/٩:٢٨٦.٢٧٤/١
 زيد بن خارجة ٤٦/٨
 زيد بن علي ٢٤/٤:٢٩٠/١
 زيد بن علي بن الحسين عليه السلام ١٣٠/٢:٤٠٢.١٥٩/١
 ٢٩٧.٢٣.٢٢.٢١/٦
 زيد بن محمد ٢٢/٢
 زيد بن معقل الجعفي ٥٢/٧
 زيد بن وهب الجهني ٢٧٨.٢٥٦.١٩٦/٩:١٧٦/٢
 زيد زراد ٢٢٢/٩
 زيد الشحام ١٨٨/٣
 زيد العمي ٢٧٢.٢٧٠.٢٤٨/٩:٤٨/٧
 زيد عن محمد بن علي الحلبي ٢٥٩/١
 زيد النرسي ٢٢/٨:٢٦٠/١
 زينب الكبرى عليها السلام ٢٢٩/٥:٢٧٨/٢
 زين الدين علي بن فاضل مازندراني ٧٠/٣
 زين العابدين سلماسي ٢٢٥/٥

- ملا زین العابدین سلماسی ۲۲۹:۱۴۵/۵
 ژوزف گوینو ۳۰۰/۱۱
 سارة ۸/۶
 ساساکومیشو ۱۷۳/۱
 سالم بن ابی الجعد ۹۴/۸
 سالم بن ابی حفصه ۱۶/۲
 سالم بن دینار ۳۷۶/۱
 سالم مولی عامر بن مسلم ۵۴:۵۲/۷
 سامر بوقمره ۱۰۸/۴
 سامری ۱۳۷/۳
 ساموئل مارگلیوت ۱۵۹/۱
 ساموئل هاتینگتون ۱۷۰/۱
 سید سامی البدری ۲۹۱/۱۰
 سنایی ۹۷/۵
 سنپامی ۲۶۳/۳
 سنپای ۶۹/۴
 محقق سیزواری ۳۱۸:۲۵۸/۴
 سبط ابن جوزی ۹۲/۱
 سحیق بن سلیمان الحنّاط ۳۴۶/۸
 سخیم بن مطر ۳۵۲/۸
 سدیر ۱۶۸:۱۴:۱۲/۳
 سدیر بن حکیم ۱۰۴/۳:۲۱۴/۲
 سدیر الصیرفی ۴۲:۲۶/۶:۱۴:۱۰/۳:۳۸۴/۲
 ۲۴۰:۲۳۸:۱۲۸:۹۸/۷:۸۲:۸۰
 سراج الدین بغدادی قزوینی ۲۵۳/۱۰
 سراقه بن مالک بن جشم ۲۷۶/۹
 السری بن الأعلب ۳۵۸/۸
 السری بن عبد الله ۲۹۴/۴
 سربج ۳۲۸/۹
 سطیح کاهن ۲۳/۴
 سعد الإسکافی ۴۰۶/۹:۶۴/۲
 سعدان ۱۹۸/۳:۲۰۸/۱
 سعدان بن إسحاق بن سعید ۱۸:۲۸۴:۲۶۴:۲۶۰/۷
 ۱۸۰
 سعدان بن مسلم ۹:۳۸۲:۲۰۸:۱۸۲/۸:۲۱۶/۱
 ۳۴۲:۲۳۶:۳۸
 سعد بن ابی خلف ۲۳۲:۲۱۸:۲۱۴/۱
 سعد بن ابی وقاص ۳۰۶/۱
 سعد بن ابی هلال ۳۳۸/۱
 سعد بن ظریف ۲:۳۸۲:۳۷۶:۳۷۴:۲۴۰/۱
 ۱۰۴/۳:۱۳۸:۱۳۶
 سعد بن ظریف ۱۲۲/۲
 سعد بن عبد الله ۲۱۸:۲۱۶:۲۱۴:۲۱۲:۲۰۶/۱
 ۲۲۰:۲۲۲:۲۲۴:۲۲۶:۲۲۲:۲۲۴:۲۲۸
 ۲۶۴:۲۶۶:۲۰/۲:۳۸۲:۲۶۶:۲۶۴
 ۱۶۲:۲۱۲:۲۸۲:۲۵۴:۴۶۲:۳۸۴:۳۲۴/۵:۳۸۴
 ۳۱۶:۳۲۰:۳۲۰:۳۲۴:۳۸۴:۳۸۸:۳۸۴/۶:۸
 ۱۳۴:۲۲۶:۲۷۸:۲۸۶/۹:۱۴۲/۹:۱۵۰:۲۲۶
 ۲۴۴:۳۱۶:۳۲۲:۳۶۰:۳۷۴:۴۰۸
 سعد بن عبد الله الأشعری ۱۴۰:۱۴۸:۱۳۲:۸۶/۴
 ۲۴۲:۳۴۰:۳۳۶:۳۴۲:۳۶۴:۳۶۶:۳۶۸
 ۳۷۲:۳۷۶:۳۹۴:۴۰۴:۴۰۶
 سعد بن عبد الله بن ابی خلف ۱۴۲/۲
 سعد بن عبد الله الحنفی ۲۴۶:۱۹۰:۱۸۶:۴۶/۷
 ۳۹۴
 سعد بن عبد الله قمی ۶۱۲:۱۰۲:۹۸/۳:۲۶۲/۲
 ۱۹۰:۱۸۶:۱۸۴:۱۸۲:۱۵۰:۱۴۸:۱۲۲
 ۳۰۵:۴۰۸:۲۰۰:۱۹۸:۱۹۴
 سعد بن عبد الحمید الأنصاری ۲۴/۳
 سعد بن عبد الحمید بن جعفر ۲۶/۳

- سعيد بن قيس الهمداني ٢٢٤/١
 سعيد بن مالك ١٥٢/٩
 سعيد بن محمد ٢١٨/٢
 سعيد بن المنصور الجواشني ٨٠/٢٤:١٤/٣:٢٨٤/٢
 سعد الجلاب ٢٨٠/٩
 سعد الخفاف ٢٥٠/٩
 سعد الدين حنوي جويني ١٠:١١٧٠/٨:٥٣/٤
 ٢٨٢، ٢٥٨
 سعد الزومي ٣٤٤/٨
 سعيد أبو عثمان ٨:٢٠٨، ١٢٦، ٩٢، ٩٠/٧:٥٦/٦
 ٧٦/٩، ٢٧٤، ١٢٦
 سعيد امير ارجمند ١٤٩/١
 سعيد بن أبي مريم ١٢/٩:٢٩٤/٨
 سعيد بن أبي هلال ٢٢٨/١
 سعيد بن جبير ٣٥٤، ٨٤، ٧٨/٢:٣٤٢، ٢٤٠/١
 ٣٨٠/٣، ١٠/٢٦، ١٢٦، ١٥٠/٥:٤٠٢/٩
 ٢٥٤، ١٤
 سعيد بن جناح (أبو حسان) ٣١٦/٩:٣٢٦، ٢٢٢/٨
 سعيد بن سليمان بن جعفر الجعفري ١٩٠/٣
 سعيد بن طارق ٣٠٠، ٢٨٢، ٢٤٨/٨:٣٥٨/٢
 سعيد بن عثمان الوراق ٢٥٠/٨
 سعيد بن علي ٢٥٨/٨
 سعيد بن غزوان ١٤٢، ٢٨/٣:١٤٤، ١٤٢/٢
 سعيد بن غنيم الكلاعي ٢٨٤/٧
 سعيد بن محمد بن نصر القطان (أبو عمرو) ٣١٦/٢
 سعيد بن مسروق ٢٩٦، ٢٨٤/١
 سعيد بن مسعود ٢٧٤/٩
 سعيد بن مسلم ٢٢٨/٥
 سعيد بن المسيب ٢١/٤:٢٩٢، ١٣٢، ١٣٠، ٨/٢
 ١٨٠، ١٥٢/٩:١٩٨/٧:١٦٧/٦
 سعيد بن منصور ٢٢٤/١
 سعيد بن يزيد ٢٦٤/٩
 سعيد بن يعقوب الطالقاني ٢٩٨/٥
 السعيد بهاء الدين علي بن عبد الكريم بن عبد الحميد
 الحسيني ٤١٠/٧
 سقاج ٢٥/٤
 سفيان ٢٦٠، ١٢٨، ١١٨/٢
 سفيان بن ابراهيم ٢٢٨/٥
 سفيان بن سعيد الثوري ١٦/٩:١٥٤/٧
 سفيان بن عبد المؤمن الأنصاري ٢٢٦، ١٤٢/٩
 ٤٠٨، ٢٦٠
 سفيان بن عتبة ١٨٤/٧
 سفيان بن عيينة ٢٧٠، ١٥٠/٧:٢٨٤، ١١٨/٢
 سفيان بن المهدي ٢٤٤/٩
 سفيان الثوري ١/٢:٢٨٤، ١١٨، ١١٦/٢:٢٨٤/٦
 ١٧٤، ١٤٨/٩:٢١٢/٨:٣٠٨، ١٩٢/٧:٥٢
 ٢٧٦
 سفيان الجريري ١/٢:١٢٤، ٩٤/٢:١٥٢، ١٠٠/٥
 ٢٧٤/٩:١١٠/٨:٣٧٠
 السفياني ١/٢:٢١١، ١٤٠/٣:٢٩٨/٣:٢٣/٤:١١١،
 ١٨٤/٥، ١٧٨، ١٣٧/٦:٢٧، ٢٦/٦:٥٦، ٤٤، ٤٧، ٤٨،
 ١٧٢/٧، ٤٤، ٤٦، ٤٨، ٧٢، ٧٤، ٧٦، ٧٨، ٨٠، ٨٢،
 ٨٤، ٨٦، ٨٨، ٩٠، ٩٢، ٩٤، ٩٦، ٩٨، ١٠٠، ١٠٢،
 ١٠٤، ١٠٦، ١٠٨، ١١٠، ١١٢، ١١٤، ١١٦، ١١٨،
 ١٢٢، ١٢٤، ١٢٨، ١٣٢، ١٣٤، ١٣٨، ١٤٠،
 ١٤٢، ١٤٤، ١٤٨، ١٥٠، ١٥٢، ١٥٤، ١٥٨، ١٦٠،
 ١٧٠، ١٧٢، ١٧٤، ١٧٦، ٢١٢، ٢١٤، ٢١٦، ٢٢٢،
 ٢٢٤، ٢٢٦، ٢٣٠، ٢٠٨، ٢٠٦، ٢٢٤،
 ٢٢٨، ٢٤٨، ٢٥٠، ٢٦٦، ٢٦٨، ٢٧٠، ٢٧٤، ٢٧٨،
 ٢٨٢، ٢٨٤، ٢٨٦، ٢٨٨، ٢٩٠، ٢٩٢، ٢٩٤، ٢٩٨،
 ٣٠٨، ٣١٠، ٣١٩، ٣٢٠، ٣٢١، ٣٢٢، ٣٢٣

- ٢٣٨/٨:٣٣٤
 سلیمان بن أحمد بن أيوب الطبراني (أبو القاسم) /٧
 ١١٨.٩٢
- ٢٨٨/٩
 سلیمان بن إسحاق بن سليمان
 ٧٢/٦
 سلیمان بن حبيب ٢٥٤/٩:٣١٤/٧:٣٤٢:٣٥٦/٢
 سلیمان بن الحر ٢٥٨/٨
 سلیمان بن حكيم ٢٥٨/٩
 سلیمان بن خالد ٩٤/٨:٢٨٨/٧:١٢/٢:٢١٨/١
 سلیمان بن داوود ع ٢/٢:٣٣٦:٢٧٤:٩٨:٩٧/١
 ١٦:١٥٤:١٨٢:٣/٢:١١٨:٥:٦٦/٧:٢٣٨
 ٢٤٤/٨:٣٥٦:٣٩٠:٢٠٢:٨٠/٩:٢٦٤:٢٦٠
 ٢٨٦:٣٩٢:٢٨٨:٢٨٦
 سلیمان بن داوود البصري ١٦/٩
 سلیمان بن داوود المنقري ٢٢/٩:٢٨٦:٧٨/٢
 سلیمان بن الديلمي ٣٥٠/٨
 سلیمان بن سفیان المنزقي (أبو داوود) ٢/٣:١٣٢/٢
 ١٨٤:١٠٢
 سلیمان بن صبيح ٢٥٤/٨
 سلیمان بن طليق ٢٤٤/٨
 سلیمان بن عيد الجبار ٢٤٨/٩
 سلیمان بن عبد الرحمن الدمشقي ١٧٤/٩
 سلیمان بن عيد الملك ٢٢/٤
 سلیمان بن عبيد ٢٧٤/٩
 سلیمان بن عثمان النخعي ٢/٢:٢٥٨/٨:٢٨٢:٢٤٨
 ٣٠٠
 سلیمان بن عمر الزاسبي ٨٤/٨
 سلیمان بن عوف الحضرمي ٤٤/٧
 سلیمان بن عيسى ١٢١/٩
 سلیمان بن مهران الأعشى ٣/٢:٢١٢:٢٢٢
- ٢٢٥:٢٢٦:٢٢٧:٢٢٦:٢٢٥:٢٢٤
 ٢٢٤:٢٥٢:٢٠١:٢٠٠:١٩٤/٨:٢٦٠:٢٤٤
 ٢٢٠:٢٢٢:٢٢١:٢٢٠:٢١٩:٢١٨
 ٢٢٢:٢٢٢
 السكوني ٢٢٢:١٢٤/٧:٢٢٨/٥:٢٨٠/٤
 سلام بن المستنير ٢٥٠:٢٠٢/٩:٨٢/٢
 سلامة بن محمد بن اسماعيل ٢٤١/١٠:٣٦٤/٣
 ٢٨٢
 سلطان أحمد دوم ٧٠/٤
 سلطان جرماغون ١٢٧/٥
 سلطان سليم عثماني ١٦٩:١٦٨/٨
 سلطان عبد الحميد ٧٦/٤
 سلطان الغ ببيك گورگاني ١٦٦/٨
 سلطان محمد چهارم ٦٩/٤
 سلطان ملك شاه ٤٢/٤
 سلمان ٦٥:٢٨/٨
 سلمان بن يعقوب ٢٥٢/٨
 سلمان الفارسي ع ١/١:٣٠٦:٢٠٢:٢٠٢/٢:٩٤:٩٠
 ١٤٢:١٨٠:٢٢٢/٧:٢٧٦/٧:٢٢٢/٨:٢٢٢
 ٢٢٨:٢٤٠:٢٦٦
 سلم بن سليم بن الفرات البراز ٢٤٦/٨
 سلم الكوسج البراز ٢٤٦/٨
 سلموته ٢٢٨/٨
 سلمة بن أنس ٢/٢:٣٥٨/٨:٢٤٨/٨:٢٨٢:٣٠٠
 سلمة بن جناح الجعفي ١١٦/٣
 سلمة بن الخطاب ١٢٤/٨:٢٦٤/٥
 السليبي ٦/٦:٦٨:٦٢/٧:٢٣٦:٢٣٤/٨:٩٤:٢٤٨
 ٢٦٨:٢٨٠:٢٦/٩
 سليم ٢٢٨/٨
 سليمان (الأعشى) ١/١:٢٨٢:٣٥٠:٢/٢:٩٠/٧

- ۲۷۸/۱۰ سلیمان ماحوزی
 ۶۱/۴ سلیمان ملحد
 ۴۴/۷ سلیمان مولى الحسين عليه السلام
 ۲۶۱/۳ سلیمان نوادة زرارہ
 ۲۴۲/۱، ۲۸۸/۲، ۱۴۲/۹، ۱۸۰، ۱۸
 ۲۵۲/۸ سلیم بن وحید
 ۳۶۶/۱، ۳۷۰/۵، ۳۷۲/۸، ۳۳۶/۸ سماعة بن مهران
 ۳۳۲/۱ سمالك بن حرب
 ۳۱/۵ سقان
 ۳۴۸/۸ سمعان بن فاکر
 ۳۵۰/۸ سمعان القصاب
 ۲۶۴/۵ سنجی
 ۶۲/۴ سنجاری
 ۳۴۴/۵، ۱۸۰/۳ السندی بن محمد
 ۱۷۶/۲ سواة بن عامر
 ۲۲۲، ۱۹۶، ۱۹۵، ۱۷۴، ۱۷۲، ۱۷۰/۲ سوس
 ۲۲۶
 ۱۲۱/۱ شوشینت
 ۵۰/۶، ۲۹۸/۱ سويد بن سعيد
 ۲۲۰/۸ سويد بن عبد العزيز
 ۳۵۴/۸ سويد بن يحيى
 ۹۲/۱ سويدى
 ۱۶۳/۱ سهروردى
 ۳۰/۸ سهل
 ۳۵۸، ۲۹۲، ۱۲۶/۲ سهل بن تمام بن بزيع
 ۳۵۶/۵ سهل بن جمهور
 ۳۴۸/۸ سهل بن رزق الله
 ۲۲۸/۱، ۱۵۸/۳، ۳۰۲، ۲۱۴، ۲۱۰، ۱۲۶، ۴۴/۲، ۳۶۶ سهل بن زياد الادمى الرزازى (أبو سعيد)
 ۲۸۴، ۲۷۶، ۳۶۰، ۳۵۴/۵، ۳۰۵، ۱۹۶، ۱۶۰
 ۲۶۸، ۳۰۲، ۲۹۴، ۱۲۰/۷، ۲۲۲، ۱۲/۶، ۲۹۶
 ۲۴۲، ۱۹۲، ۱۷۸، ۱۰۰، ۲۸/۸، ۴۰۶، ۴۰۲
 ۲۸۶، ۲۴۶، ۲۱۸، ۶۲/۹، ۳۷۶، ۲۸۴
 ۳۰۷/۱ سهل بن سعد
 ۲۹۸/۱ سهل بن صيفى
 ۳۴۸/۹ سهل بن عامر
 ۳۵۰/۸ سهل بن على بن صاعد
 ۳۸۰/۹، ۳۸۰/۷ سهيل بن زياد
 ۳۵۲/۸ سياب بن العباس بن محمد
 ۱۱۴/۷، ۲۲۴/۴، ۲۶۴/۲ الشنارى
 ۳/۳، ۳۲۲، ۳۱۲، ۲۰۶/۲، ۲۹۶/۱ سيد ابن طاووس
 ۲۷۸، ۲۷۷، ۲۷۶، ۲۶۹/۴، ۶۶، ۵۸، ۵۰، ۴۹
 ۱۵۲، ۱۵۰، ۱۴۸، ۱۴۷، ۶۸، ۶۱/۶، ۳۱۴
 ۴۱۸/۷، ۴۰۱، ۳۹۶، ۳۹۰، ۳۴۲، ۳۳۵، ۱۵۳
 ۲۳۸/۱۰، ۲۹۹، ۱۲۶، ۱۲۱/۹، ۴۳۵، ۴۲۰
 ۲۵۶، ۲۵۵، ۲۵۳، ۲۵۰، ۲۴۵
 سيد الشهداء عليه السلام (بنگريد: امام حسين عليه السلام) = حسين بن على
 بن أبى طالب عليه السلام (۲۰۸/۵، ۲۳۱، ۲۷۶/۶، ۳۲
 ۵۹/۷، ۳۲
 ۲۸۲/۱۰ سیرافى
 ۲۷۵/۵ سيستانى
 ۳۳۸/۱ سيف الأصمى
 ۴۴/۴ سيف الإسلام طغتكين
 ۳۴۰/۹، ۳۹۴، ۸۰/۷ سيف بن عميرة
 ۵۲/۷ سيف بن مالك
 ۳۷۰، ۳۶۸/۵ سيف التمار
 ۲۹۴/۱۰ نعيم بن صميمى
 ۹۷/۱ شاتول
 ۳۲/۹، ۲۷۳/۴، ۳۰۱/۳، ۹۲، ۸۱/۱ شافعى

۲۷۳/۱۰	سید شریف محمد بن رسول برزنجی شافعی	۶۰/۱۰۱۳۴	شاکر بن عبده
۲۵۲/۸:۳۱۴/۷:۵۴/۶:۳۵۶:۳۲/۲	شريك	۳۵۸/۸	شاه اسماعيل
۲۹۴/۱	شريك بن ابی نمر	۴۵۳/۷:۵۸/۴	شاه بن بزرگ
۱۰۶/۸:۲۷۲/۷	شريك الدين بن الزبيح	۳۵۸/۸	شاه بنده خان
۳۵۰:۱۷۴/۹:۱۱۸/۲:۳۴۰/۱	شعبه بن علي	۶۲/۴	شاهد بن بدار
۳۵۲/۸:۳۶۸		۳۴۸/۸	شاهرخ تیموری
۳۵۸/۲:۳۷۲:۳۲۲/۱	الشعبي	۵۲/۴	شاه عباس
۳۵۰:۴۰۸/۹:۲۷۸/۷	شعيب	۴۵۳/۷:۶۲/۴	شاه عبد العزيز دهلوی
۴۸/۹	شعيب بن أحمد المالکی	۷۰/۴	شاه گل حسن سجادی
۱۶۶:۱۴۸:۱۱۸:۷۰/۷:۶۴/۶	شعيب بن صالح	۲۹۵/۱۰	شاه نعمت الله ولی
۳۶۶:۳۶۳:۳۵۴:۴۴۸/۸:۳۶۶:۳۳۴:۳۱۰		۲۸۲/۱۰:۱۷۵/۸	شاهویه بن حمزة
۳۵۴/۸	شعيب بن موسى	۳۴۶/۸	شيث بن ربيعي
۱۵۴/۹:۱۶۸/۷	شعيب الحداد	۳۸۲/۸	شير
۱۶۸/۷	شعيب الحداء	۲۲/۹:۱۸۸/۵	شبلنجی
۸۸/۹:۱۸۴/۳	شعيب العرقوفی	۹۱/۱	شبيب بن الحارث بن سريع
۲۷۸/۷	شقيق	۵۶/۷	شبيب بن عبد الله النهشلی
۲۵۷:۲۴۸/۳	شلمغانی	۳۵۶/۸:۵۰/۷	شير
۶۹/۱	شمس تبریزی	۲۲/۹	شیرزی زنجانی
۴۵/۴	شمس الدين نخبوی	۲۶۷:۲۵۲:۲۵۱:۲۴۳/۴:۶۹/۳	۳۰۴:۲۸۴:۲۸۱:۲۶۸
۲۶۱/۱۰	شمس الدين محمد بن أحمد ذهبي	۲۶۸/۱	شجاع بن مخلد
۸۳/۱	شمس الدين محمد بن أحمد سفارتي نائلي	۱۹۲/۷	شرحيل
۵۵/۴	شمس الدين محمد بن أحمد فرياني	۳۵۶/۸	شرحيل بن جميل
سید شمس الدين محمد بن أمير أسد الله علامه		۳۵۶/۸	شرحيل السعدی
۲۶۸/۱۰:۱۵۳/۶	شوشتری	۷۸/۸	سید شرف الدين علي حسینی استرآبادی
۲۶۷/۱۰	شمس الدين محمد بن طولول دمشقی	۲۶۸/۱۰	شرف الدين يحيى بحرانی
۱۳۱:۱۱۷/۵	شمس الدين محمد بن قارون	۴۸۳:۳۹۶/۹	شريح قاضي
۱۱۰	شمس الدين محمد بن محمد بن غنيد الرحمان	۲۷۵/۴	شيخ الشريعة اصفهانی
۲۶۷		۹۵:۸۳:۸۲/۴	شريعی
۷۲/۳	سید شمس الدين محمد عالم	۷۱/۳	شريف زاهد غلوی
۱۹۹/۸	شمس الدين محمد قرطبي		

صاحب الأمر عليه السلام = أبا صالح عليه السلام = امام زمان عليه السلام =
 امام عصر عليه السلام = ولي عصر عليه السلام = امام منتظر عليه السلام =
 امام مهدى عليه السلام = القائم عليه السلام = المهدي عليه السلام (/ ١)
 ١٧٠ / ٢ : ٢٦٤ , ٢٦٤ , ٢٧٢ , ٢٦٦ , ٢٦٤ , ٢٦٢ , ٢٦٢ , ٢٦٢
 ٢٠ / ٣ : ٢٦٤ , ٢٦٢ , ٢٥٦ , ٢٥٢ , ٢٤٠ , ٢٢٨ , ٢٢٨
 ١٥٠ / ٤ : ٢٤٤ , ٢٠٤ , ٢٠٤ , ٢٢٢ , ١٢٨ , ١٢٨ , ١٥٠
 ١٦٠ / ٤ : ٢٦٦ , ١٧٦ , ١٨٢ , ١٨٨ , ٢٢٢ , ٢٢٢ , ٢٢٢
 ٢٧٨ / ٥ : ٤٣٢ , ٢٢٦ , ٢٢٢ , ٢١٠ , ٢٠٤ , ٢٠٤ , ٢٠٤
 ١٠١ / ٥ : ٩٧ , ٨٥ , ٨٤ , ٨٠ , ٧١ , ٥٧ , ٤٩ , ٤٣ , ٣٨
 ١٠٣ / ٥ : ١٠٤ , ١٠٥ , ١٣٠ , ١٥٤ , ٢٠٦ , ٢٠٦ , ٢٠٦ , ٢٠٦
 ٢١٥ / ٥ : ٢١٦ , ٢١٧ , ٢١٨ , ٢١٩ , ٢١٩ , ٢١٩ , ٢١٩ , ٢١٩
 ٢٨٨ / ٥ : ٢٩٨ , ٢٩٨ , ١٨٠ , ١٤٧ , ١٧٨ , ١٧٨ , ١٧٨ , ١٧٨
 ٢٢٨ / ٥ : ٣٣٠ , ٣٢١ , ٣٥٠ , ٣٩١ , ٤٠٢ , ٤٠٢ , ٤٠٢ , ٤٠٢
 ٤٠٨ / ٥ : ١٤١ , ١٣٦ , ١٤١ , ١٤١ , ١٤١ , ١٤١ , ١٤١ , ١٤١
 صاحب النواء ٩٤ / ٥
 صافي گليايگاني ٢٦٤ / ٥ : ١٨٢ / ٣ : ٩٨
 صالح أبي الخليل ٢٥٨ / ٨ : ٨٢ / ٧
 صالح بن أبي حماد ٣٩٦ / ١ : ٣٨٤
 صالح بن أبي صالح ١٧٢ / ٤
 صالح بن جرير ٢٥٠ / ٨
 صالح بن حمزة ٢٣٤ / ٩
 صالح بن خالد ٣٨٢ / ٥
 صالح بن الرخائل ٢٤٦ / ٨
 صالح بن سعد ٢٧٠ / ٨
 صالح بن السندي ١٥٢ / ٢ : ١٥٢ / ٣ : ١٢٦ / ٥ : ٤٠٦ / ٩ : ٩٠
 ٢١٤
 صالح بن سهل ٢٠٢ / ٧ : ١٤٠ / ٦
 صالح بن طريف ٢٢ / ٤
 صالح بن طيفور ٣٥٦ / ٨
 صالح بن عقبة ٢٣٨ / ٩ : ١٠٠ / ٣ : ٩٨ / ٢

شمس الدين نجيب جلي ٧٠ / ٥١ / ٣
 شمشاطي ٩٥ / ٥
 شمعون وصي المسيح عليه السلام / ٢ : ١٨٤ , ١٨٤ , ١٨٤ , ١٩٩ , ١٩٩ / ٤ : ٢٢
 شوذب مولی شاكر ٥٦ / ٧
 علامه شوشتری ١٥٢ / ٦ : ٢١٩ / ٢
 سيد شهاب الدين مرعشي نجفی / ٤ : ٧٥ , ٧٥ , ٧٦ / ٧ : ٢٢١
 ١٧٢ / ٨ : ٢٢١
 شهر باز فرخي نزاد ناصري ٢٩٤ / ١٠
 شهربانو ١٩٩ / ٢
 شهر بن حوشب ٢٩٢ / ٩ : ١٨٨ / ٧ : ٢٤٠ , ٢٤٠ / ٧
 شهرد بن حمران ٣٢٤ / ٨
 شيبان بن عبد الرحمن / ٧ : ٢٨٠ / ٩ : ٢٦٠ , ١٧٢ , ١٨٤
 شيبث ٢٧٨ / ٨ : ١٤٠ / ٢
 الشيطان (بنگرید: ایلیس) / ١ : ١١٢ / ٢ : ٢٢٤ / ٣ : ١٨٨
 ١٨٨ / ٤ : ١٠٠ / ٤ : ٢٨ , ١٨٠ , ١٨٢ , ١٩٢ , ٢٥٦
 ٢٥٧ / ٥ : ٢٦٦ / ٥ : ١٩٧ / ٥ : ٤٠٠ / ٧ : ٢٠٢
 ٢٠٨ / ٥ : ٢٠٨ / ٩ : ٢١٤ / ٩ : ٢٤٤ , ٢٤٢ , ٢٤٢
 صائد بن الضيد ٣٢٢ / ٧
 صاحب الأمر عليه السلام (بنگرید: محمد بن الحسن العسكري عليه السلام)
 = حجّت بن الحسن المهدي عليه السلام = صاحب
 الزمان عليه السلام = أبا صالح عليه السلام = امام زمان عليه السلام = امام
 عصر عليه السلام = ولي عصر عليه السلام = امام منتظر عليه السلام = امام
 مهدي عليه السلام = القائم عليه السلام = المهدي عليه السلام (/ ٢ : ٢٥٦)
 / ٥ : ٣٧٠ , ٣٢٤ / ٤ : ٢٦٦ / ٣ : ٢٧٠ , ٣٢٤ , ٣٢٤ , ٣٢٤ , ٣٢٤
 / ٦ : ٢١٦ , ٢١٦ , ٢١٠ , ٢٠٨ , ١١٢ , ٣٠ , ٢٢
 ٢٠٦ / ٧ : ٢٢٠ , ٢٢٢ , ٢٢٢ , ٢٢٢ , ٢٢٢ , ٢٢٢ , ٢٢٢ , ٢٢٢
 صاحب بن عبّاد ٢٦٤ / ٨
 صاحب الزمان عليه السلام (بنگرید: محمد بن الحسن العسكري عليه السلام)
 = حجّت بن الحسن المهدي عليه السلام =

- ضمرة سلمی ۳۶۸/۹، ۳-۷/۱
 ضوء بن علی العجلي ۲۷/۵، ۳۶۸/۲
 ضیا عراقی ۳۱۰/۴
 طارق بن شهاب ۲۷۶، ۱۶۸/۹، ۲۱۲/۸، ۱۹۴/۷
 طاشف بن علی القاجانی ۳۴۴/۸
 طالوت ۳۶۹، ۲۹۰/۸، ۴۱۴/۷
 ظاهر بن حسین ۲۷۷، ۷۲/۳
 ظاهر بن عمرو بن طاهر ۳۵۰/۸
 ظاهر بن هارون بن موسی العلوی (أبو القاسم) ۲/۲
 ۱۱۰/۸، ۳۱۸، ۱۷۲
 میرزا طاهر حكاك ۷۵/۴
 ظاهر فرزند حسین اصغر ۸۲/۵
 علامه طباطبائی ۲۹: ۱۲۴/۸، ۲۵۲/۵، ۲۲۵/۳
 ۲۰۰، ۱۱۱
 الطبرانی ۱۲۰/۹، ۳۹۷/۶، ۳۱۲، ۷۹/۱
 شیخ طبرسی ۲۹۶، ۲۹۳، ۲۹۲، ۲۵۵، ۹۵/۴
 ۲۹۷، ۳۱۰، ۳۱۵، ۳۴۹/۶، ۳۴۹/۸، ۳۷/۸، ۴۰، ۵۸
 ۲۹۰/۹، ۷۷، ۵۹
 طبری ۲۹۱، ۱۲۰/۹، ۶۱/۸
 طریف ابونصر ۲۲، ۳۰/۳
 طلحة بن سعد بن بهرام ۳۵۶/۸
 طلحة بن طلحة السانح ۳۵۰/۸
 طلحة بن عبید الله تمیمی ۱۹۸/۷، ۳۰۷/۱
 الشیخ الطوسی ۲۰۰، ۷۱/۲، ۴۰۰، ۶۰، ۵۸/۱
 ۳۰۴، ۲۹۷، ۲۵۶، ۱۴۳، ۵۰، ۴۷/۳، ۲۱۸
 ۸۹، ۸۸، ۸۵، ۸۴/۴، ۳۷۲، ۳۳۲، ۳۱۴، ۳۰۵
 ۱۱۲، ۱۱۶، ۱۰۶، ۱۰۴، ۹۶، ۹۴، ۹۳، ۹۱، ۹۰
 ۲۴۷، ۲۴۴، ۲۴۲، ۱۲۶، ۱۲۴، ۱۲۲، ۱۲۱
 ۲۴۹، ۲۴۸، ۲۸۱، ۲۷۸، ۲۷۵، ۲۶۹، ۲۴۹
 ۳۱۵، ۳۱۰، ۲۹۹، ۲۹۷، ۲۹۶، ۲۹۴، ۲۹۳
- ۱۴۸، ۶۱/۶، ۲۰۸، ۱۹۶، ۱۸۴، ۱۸۰/۵، ۳۲۰
 ۱۶۹، ۳۳۸، ۳۴۱، ۳۸۸، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۴۳/۷، ۶۴
 ۴۲۵، ۴۴۹، ۳۶۷/۸، ۱۰۸/۹، ۴۴۴، ۴۵۱، ۴۴۴
 ۲۴۸، ۲۴۱/۱۰
 طهماسب ۵۹/۴
 طیفور بن محمد بن طیفور ۲۵۲/۸
 ظریف بن ناصح ۲۳۴/۱
 ظهور مولی زرارة بن ابراهیم ۳۴۸/۸
 عائشة ۱۴۴، ۲۸/۹، ۱۵۲/۷، ۲۹۸، ۲۹۲/۱
 عباس بن شیبب الشاکری ۵۶/۷
 العادل ۴۴/۴
 عاصم ۱۴۸، ۱۱۸/۲
 عاصم بن ابی النجود ۲۸۴/۲
 عاصم بن یهدله ۱۱۸، ۱۱۶/۲، ۱۷۲، ۱۷۰/۹
 ۱۸۰، ۱۷۴
 عاصم بن الحسن ۲۹۶/۱
 عاصم بن حمید الحنطاط ۱۵: ۲۰۰، ۸/۳، ۷۶/۲
 ۳۹۶، ۳۹۰، ۳۸۸، ۲۸۰، ۱۷۰، ۱۶۴/۷، ۳۱۶
 ۱۷۶، ۵۰، ۴۴، ۴۴، ۲۲/۹، ۲۹۶، ۲۲۸، ۲۱۶/۸
 ۳۸۴، ۳۶۲
 عاصم بن خنید الخنطاط ۲۵۲/۸
 عاصم بن عبید الله ۲۲/۲
 عاصم بن محمد بن زید ۳۲/۲
 عاصمی ۹۷، ۹۲/۵، ۱۷۰/۴، ۲۶۸، ۲۶۰/۳
 العالم رحمته الله (بنگرید: امام کاظم رحمته الله = موسی بن جعفر
 الکاظم رحمته الله) ۲۳۲، ۳۱۰، ۲۰۸، ۲۰۶/۴
 عامر ۳۷۲، ۳۳۴/۱
 عامر بن سعد بن ابی وقاص ۳۳۴، ۲۹۲/۱
 عامر بن صعصعة ۴۴/۷
 عامر بن لیلی بن ضمیره ۳۰۷/۱

- عامر بن مسلم ۵۲/۷
 عامر بن نهشل التمیمی ۴۴/۷
 عامر بن وائلة (أبو الطفیل) ۲/۳۳۸، ۲۸۴، ۲۸۲/۱
 ۱۱۶/۳، ۳۰/۸، ۲۵۶/۸، ۲۹۰، ۱۷۰/۹
 عامر بن وائلة ۳۰۷/۱
 عامر البزاز ۳۷۶، ۱۶۸/۹، ۲۱۲/۸، ۱۹۲/۷
 عامری ۳۶/۵
 عایشه ۳۱۶/۱
 عبّاد بن کثیر البصری ۴۰۴/۷
 عبّاد بن محمّد المدائنی ۴۰۰/۷
 عبّاد بن یعقوب ۲/۳۵۶، ۲۱۰، ۳۹۲، ۲۷۴/۷، ۹
 ۱۹۲، ۱۴۰
 عبّاد بن یعقوب الأسدی ۴۸/۶
 عبّاد بن یعقوب رواجنی ۲۳۴/۱۰
 عبّاد العمري ۹۴/۸
 عبّادة بن جمهور ۳۴۸/۸
 عبید عباس ۳۵۹/۶
 العباس بن ابي عمرو ۳۱۶/۲
 العباس بن أحمد الصّائغ (أبو محمّد) ۳۲۰/۳
 العباس بن أمير المؤمنين ع (أبو الفضل) ۴۰/۷
 العباس بن زفر بن سلیم ۲۵۰/۸
 العباس بن عامر بن رباح الشّقیفی ۷/۱۶۴، ۱۵۶/۳
 ۳۳۶، ۸۲/۹، ۲۰۸، ۱۱۰، ۶۴
 العباس بن عامر القصبانی ۹/۴۱۲، ۶۲، ۳۰/۲
 ۳۴۰، ۳۳۰
 عبّاس بن عبد الله ۲۹۸/۷
 العباس بن عبد الله البخاری (أبو الفضل) ۲۵۶، ۲۳۴/۹
 عبّاس بن عبد المطلب ۱۸۸/۹، ۶۲/۴، ۲۸۳/۳
 العباس بن الفضل بن قارب ۳۴۶/۸
 العباس بن معروف ۱/۲۱۲، ۶۰/۲، ۳۳۶، ۱۲۸/۳، ۵
- ۱۶۸/۷، ۴۱۸، ۴۱۲، ۳۸۰، ۳۵۴/۵، ۱۸۶
 العباس بن هاشم ۳۵۰/۸
 ملا عبّاس تربتی ۲۴۸/۵
 شیخ عباس شیرازی ۲۹۰/۵
 عباس (عبیس) بن هشام ناشری اسدی ۲۳۲/۱۰
 شیخ عباسعلی فرزند علی محمّد گورتانی ۴۵۲/۷
 شیخ عبّاس قمی ۱۴۸/۶، ۲۶۲/۵، ۶۶/۳
 عبّابة بن ربیع الأسدی ۲۴۸، ۱۸۰/۷، ۳۶۲/۱
 عبید الأعلى ۴۲، ۱۲/۲
 عبد الأعلى بن ابراهیم بن عبیده ۳۵۰/۸
 عبد الأعلى الجبلی ۹/۴۰۶، ۳۸۰، ۱۱۰، ۸۴، ۶۴/۹
 ۱۳۰/۷
 سید عبید الأعلى سنزواری ۲۹۹، ۲۷۷، ۲۶۰/۴
 ۳۱۳
 عبید الأعلى مولی آل سنام ۱/۲۲۸، ۳/۲۲۲
 عبد الله بحرانی ۲۷۷/۱۰
 عبد الله بن ابراهیم (أبو جعفر) ۳۶۴/۳
 عبد الله بن ابي أوفی ۳۴۴، ۳۴۰، ۳۰۷/۱
 عبد الله بن ابي الدّینیا ۲۸۴/۷
 عبد الله بن ابي رافع ۳۱۰/۲
 عبد الله بن ابي عقبة الشّاعر ۳۸۴/۵
 عبد الله بن ابي منصور البجلی ۱۱۲/۷
 عبد الله بن ابي الهدیل ۴۷۴/۵
 عبد الله بن ابي یعقور ۷۸/۷، ۱۸۸/۳، ۱۵۰/۲
 عبد الله بن أحمد بن عامر الطّائی (أبو القاسم) ۲۹۸/۱
 عبد الله بن أحمد بن تهیک ۸۶/۸
 عبد الله بن أحمد الموصلی ۲۲۰/۹
 عبد الله بن أمير المؤمنين ع ۴۰/۷
 عبد الله بن بجله ۴۸/۳
 عبد الله بن بكر المرادی ۳۳۴/۵

- عبد الله بن بكير ۲۶۴/۳: ۳۴/۳: ۱۹۶/۵: ۲۵۶/۵
 ۴۰۶/۹: ۱۴۸/۸: ۲۰۸/۶: ۴۴/۷: ۴۱۴
- عبد الله بن جيله بن حيان كناني
 عبد الله بن جيلة ۱/۳۹۲: ۳/۱۰۶: ۱۱۶/۱۱۸: ۵/۱۲۸
 ۳۱۶: ۳۹۰/۷: ۷۸/۷: ۸۲/۷: ۱۶۰/۷: ۱۶۲/۷: ۲۳۲/۷
 ۲۹۶: ۲۹۸/۸: ۲۰۲/۸: ۲۳۲/۹
- عبد الله بن جعفر ۵/۴۱۸
 عبد الله بن جعفر بن عبد الله المحمدي ۸/۸۴
 عبد الله بن جعفر بن محمد الحميري ۷/۱۵۸: ۱۸۶/۷
 ۲۱۴: ۲۶۴: ۴۱۷/۱: ۲۱۲/۱: ۲۱۴/۱: ۲۱۶/۱: ۲۲۰/۱
 ۲۲۶: ۲۲۸: ۲۴۰: ۲۴۲: ۲۵۰: ۳۰۷: ۳۸۴/۱
 ۳۹۶/۲: ۵۰/۲: ۵۲/۲: ۶۰/۲: ۱۲۴/۲: ۱۲۴/۲: ۱۳۲/۲: ۱۴۴/۲
 ۲۷۰: ۲۷۶: ۲۸۲: ۲۸۸: ۲۹۸: ۳۵۴/۳: ۳۷۰/۳
 ۶/۱۲: ۶/۲۸: ۶/۹۸: ۱۰۲/۱۰۲: ۱۸۰/۱۸۰: ۱۸۶/۱۸۸
 ۱۹۰: ۳۰۴: ۳۲۲: ۳۳۲: ۳۳۶: ۳۳۸: ۳۴۰/۴
 ۱۲۲: ۱۲۷: ۴۳۲/۵: ۳۱۴/۵: ۳۸۸/۶: ۱۱۶/۸
 ۸/۹: ۸۰/۹: ۲۲۲: ۳۴۴/۱۰: ۲۳۵/۱۰: ۲۸۲/۱۰
- عبد الله بن جندب بجلي ۱/۲۱۲: ۳/۴۱۰: ۳/۲۶۴
 ۲۶۸
- عبد الله بن الحارث بن جزء الزبيدي ۶/۱۰: ۷/۸۲
 ۲۵۶/۸
- عبد الله بن الحسن ۷/۴۰۴
 عبد الله بن الحسن بن علي عليه السلام ۷/۲۲
 عبد الله بن الحسن الزهري ۸/۳۲۲: ۹/۳۱۶
 عبد الله بن الحسين بن جابر المصيصي ۲/۱۳۰
 عبد الله بن الحسين بن حسين ۳/۱۹۴
 عبد الله بن الحسين بن سعد الكاتب ۳/۱۲۴
 عبد الله بن الحسين بن علي عليه السلام ۷/۴۰
 عبد الله بن حنّاد الأنصاري (أبو محمد) ۲/۱۲۸
 ۳۶۴/۳: ۱۱۴/۳: ۱۳۲/۵: ۴۰۰/۷: ۷۸/۷: ۱۹۶/۷
- عبد الله بن حمّاد البصري ۹/۲۱۰
 عبد الله بن حمدويه بن ابراه ۳/۱۲۸
 عبد الله بن حنّط ۱/۳۰۷
 عبد الله بن خالد ۱/۳۹۲: ۳۹۷/۱
 عبد الله بن خشكاره البجلي ۷/۴۶
 عبد الله بن داوود الكوفي ۱/۳۰۰: ۸/۳۳۶
 عبد الله بن داهر الرازي ۲/۱۳۶
 عبد الله بن رجاء ۷/۲۴۰
 عبد الله بن رزين ۷/۲۳۲
 عبد الله بن الزبير ۱/۳۵۲: ۳/۱۰۸
 عبد الله بن زرارة ۹/۱۵۰: ۹/۱۵۲
 عبد الله بن زبير النافقي ۷/۲۵۸: ۸/۲۹۴
 عبد الله بن زريق ۸/۳۵۲
 عبد الله بن زياد اليمامي ۳/۳۴: ۳/۳۶
 عبد الله بن زيد ۲/۱۴۸
 عبد الله بن زيد بن خنجر آل محمود ۱۰/۲۸۹
 عبد الله بن سالم ۷/۲۵۲
 عبد الله بن سليمان العامري ۱/۲۳۲: ۳/۲۵۳
 عبد الله بن ستان ۱/۳۹۹: ۲/۶۰: ۵/۴۹۸
 ۴۱۲/۷: ۱۵۸/۷: ۱۹۲/۷: ۲۱۰/۷: ۲۸۴/۷: ۳۶۰/۹
- ۲۲۶
- عبد الله بن شبيب ۵/۳۲۸: ۷/۱۸۴
 عبد الله بن شريك العامري ۳/۱۰۶: ۸/۱۰۸: ۸/۲۸
 ۳۰: ۲۴۲: ۳۶۱
 عبد الله بن صاعد بن عقبة ۸/۳۵۸
 عبد الله بن صالح ۱/۳۳۸
 عبد الله بن صفوان ۷/۱۵۲
 عبد الله بن الصلت القمي (أبو طالب) ۱/۳۷۰: ۲/۶

- عبد الله بن الفضل الهاشمي ٢٠٤/٥، ١٢٢/٤
عبد الله بن طاهر ٣٥، ٣٤/٤، ٢٧٣/٣
عبد الله بن طلحة ٨٠/٩
عبد الله بن عامر بن سعيد القضباني ٢٤٠، ٢٣٨/١
عبد الله بن القاسم البطل ١٢/٦
عبد الله بن القاسم الحضرمي ٣٨٨، ٢٨٦، ٢١٠/٨
عبد الله بن قرظ بن سلام ٢٤٨/٨
عبد الله بن قطبة النبهاني ٤٤/٧
عبد الله بن لهيعة ٣٢٤، ١٦٦/٧
عبد الله بن محمد ١٣٨/٢
عبد الله بن محمد بن خاقان الدهقان ٣٢/٣
عبد الله بن محمد بن خالد ١٦٦/٣، ١٣٢/٢
عبد الله بن محمد بن عبد الرحمان اموي ٣٦/٢
عبد الله بن محمد بن عيسى ٢٠/٨، ١٨٨/٣، ٦٤/٢
٢٨
عبد الله بن محمد بن منصور ٥٠/٦
عبد الله بن محمد الحجال ١٦٨، ١١٢/٧، ٢٢٢/١
عبد الله بن محمد حُصيني ٢٦٨/٣
عبد الله بن محمد السلمي ٣١٦/٢
عبد الله بن محمد الصائغ ٣٧٤/٥
عبد الله بن محمد الطيالسي ١٠٢/٣
عبد الله بن محمد العابد ٢٢٠/٩
عبد الله بن محمد هاشمي ٢٨٢/٣
عبد الله بن مروان ١٤٦/٧، ٥٠/٦، ٣٦٤/٢
عبد الله بن المستير ١٢٨/٣
عبد الله بن مسعود ١١٨/٢، ٣٧٢، ٣٤٤، ٣٤٠/١
٢٨٦، ٢٨٤/٣، ١٣٥/٥، ٢٢٠/٦، ٤٠، ٦١
١٨٠، ١٧٤/٩، ٦٧، ٦٦، ٦٣، ٦٢
عبد الله بن مسكان ١٦/٨، ١٤٢، ٥٤/٢، ٢٢٢/١
٢٢٦
عبد الله بن مسلم بن عقيل ٤٤/٧
- ٢٠٤/٥، ١٢٢/٤
عبد الله بن طاهر ٣٥، ٣٤/٤، ٢٧٣/٣
عبد الله بن طلحة ٨٠/٩
عبد الله بن عامر بن سعيد القضباني ٢٤٠، ٢٣٨/١
عبد الله بن القاسم البطل ١٢/٦
عبد الله بن القاسم الحضرمي ٣٨٨، ٢٨٦، ٢١٠/٨
عبد الله بن قرظ بن سلام ٢٤٨/٨
عبد الله بن قطبة النبهاني ٤٤/٧
عبد الله بن لهيعة ٣٢٤، ١٦٦/٧
عبد الله بن محمد ١٣٨/٢
عبد الله بن محمد بن خاقان الدهقان ٣٢/٣
عبد الله بن محمد بن خالد ١٦٦/٣، ١٣٢/٢
عبد الله بن محمد بن عبد الرحمان اموي ٣٦/٢
عبد الله بن محمد بن عيسى ٢٠/٨، ١٨٨/٣، ٦٤/٢
٢٨
عبد الله بن محمد بن منصور ٥٠/٦
عبد الله بن محمد الحجال ١٦٨، ١١٢/٧، ٢٢٢/١
عبد الله بن محمد حُصيني ٢٦٨/٣
عبد الله بن محمد السلمي ٣١٦/٢
عبد الله بن محمد الصائغ ٣٧٤/٥
عبد الله بن محمد الطيالسي ١٠٢/٣
عبد الله بن محمد العابد ٢٢٠/٩
عبد الله بن محمد هاشمي ٢٨٢/٣
عبد الله بن مروان ١٤٦/٧، ٥٠/٦، ٣٦٤/٢
عبد الله بن المستير ١٢٨/٣
عبد الله بن مسعود ١١٨/٢، ٣٧٢، ٣٤٤، ٣٤٠/١
٢٨٦، ٢٨٤/٣، ١٣٥/٥، ٢٢٠/٦، ٤٠، ٦١
١٨٠، ١٧٤/٩، ٦٧، ٦٦، ٦٣، ٦٢
عبد الله بن مسكان ١٦/٨، ١٤٢، ٥٤/٢، ٢٢٢/١
٢٢٦
عبد الله بن مسلم بن عقيل ٤٤/٧
- عبد الله بن عبد القدوس ٢٩٤/١
عبد الله بن عثمان ٣٤/٥
عبد الله بن عجلان ٣٨٨، ٤٢/٩
عبد الله بن عروة بن حراق الغفاريين ٥٠/٧
عبد الله بن عطاء المكي ٦٣/٨، ٢١٢، ٢١٠/٢
١٥٢، ١٤٢، ١٤٠/٩
عبد الله بن عقبة الغنوي ٤٢/٧
عبد الله بن علي ٢٤/٤
عبد الله بن عمر ٢٤، ٣٢/٢، ٣٢٤، ٣٢٨، ٣٠٧/١
٢٧، ٢٢، ٢٢/٢، ٤٠، ٣٧، ٢٢، ٢٢/٥، ١٢٩/٧
١٩٨، ١٧٦/٩، ٢٥٢
عبد الله بن عمرو ١٩٩/٨
عبد الله بن عمرو (ابو محمد) ٣٠٨/٧
عبد الله بن عمرو بن الأشعث ٤٠٠/٥
عبد الله بن عمرو بن العاص ٣٤٤، ٣٣٨/١
عبد الله بن عمير الكلبي ٢٤٨/٨، ٤٨/٧
عبد الله بن غالب الأسدي ٨/٢
عبد الله بن الفضل بن عيسى ٢٠٠/٣

- عبد الله بن مسلم الملائى ٣٣٤/٩
عبد الله بن مسلمة بن قعنب ٧٢/٦
عبد الله بن مطيع ٤٠، ٣٢/٢
عبد الله بن معاوية بن عبد الله بن جعفر ٢٠/٤
عبد الله بن المغيرة ١٠٤٢/٩، ٣٥٢/٥، ٣٩٩/١، ٢٢٦، ٣٦٠، ٤٠٨
عبد الله بن منصور العبسى ٩٤/٨
عبد الله بن موسى الزوبانى (أبو تراب) ١/٢، ٢٣٠/١، ١٥٦، ١١٠، ١١٠، ١٢٠، ١٥٦، ٣٣٨، ٣٣٢، ٣٤٤
٢٢٠/٩، ١٠٠/٨، ٤١٤، ٣٥٨
عبد الله بن ميمون القداح ١١٨/٢
عبد الله بن وهب ٢٧٨/٧
عبد الله بن يحيى ٣٥٠/٨
عبد الله بن يزيد بن ثابت القيسى ٥٢/٧
عبد الله تعايشى ٦٧، ٦٦/٤
عبد الله جوادى أملى ٦٤، ٥٩/١
عبد الله الحكيم ٢٥٤، ١٤/٩، ٣٦٢/١
عبد الله سببى ٢٨٩/١٠
عبد الله سورى ١٥/٥
سيد عبد الله شير ١٨٢/٥
عبد الله الضبابى ٤٦/٧
عبد الله القاسم الحضرمى ٣٨/٩
عبد الله كوفى خادم حسين بن روح ١٠٥/٤، ٣٦٨/٣
عبد الله التوفلى ٢٠٠/٣
شيخ عبد الله هندى ٢٦٨/١٠
عبدان بن أحمد ٨/٩
عبد الجبار بن العباس الهمداني ١١٠/٧
عبد الجبار بن العلاء العطار ١١٨/٢
عبد الجبار ناجى ١٤٨، ١٤٧/١
عبد الجليل رازى ٦٦/٣
عبد الجواد فلاطورى ١٤٨/١
عبد الحسين ثيريزى لقمان الملك ١٦٦/٥
سيد عبد الحسين لارى ٢٤٧/٥
سيد عبد الحسين لارى ٢٩٣، ٢٧٦، ٢٧٥/٤
عبد الحق بن سيف الدين دهلوى ٨٣/١
عبد الحميد بن إبراهيم الحمصى ٢٥٤/٧
عبد الحميد بن عبد الرحمن الحماني (أبو يحيى) ١/٧، ٣٣٢/٩، ١١٠/٨، ٢٦٢
عبد الحميد الطائى ٣٨٢، ١٠/٨
عبد الحميد الواسطى ٤٠٦، ٤٠٤، ٣٥٠/٥
عبد الخالق شوفر ٢٦٨/٥
ملا عبد الخالق يزدى ٧٤/٤
شيخ عبد الرحمان بسطامى ١٦٧/٨
عبد الرحمان بن أبى سعيد ٣١٠/١
عبد الرحمان بن أبى ليلى ٣٨/٦
عبد الرحمان بن اشعث ٢٠/٤
عبد الرحمان بن حجاج بعللى ٢٤٨، ٢٤٠، ٢٥٩/٣، ٢٩٨/٤
عبد الرحمان بن عوف ٣٠٧/١
عبد الرحمان يسر امام زمان عليه السلام ٧٢/٣
عبد الرحمان عتاتقى ١٢٩/٥
عبد الرحمن ٣٥٠/٩، ٣٠٨، ٢٧٨/٧
عبد الرحمن ابن عروة بن حراق النخارىين ٥٠/٧
عبد الرحمن بن آدم ٢٨، ٢٦/٩
عبد الرحمن بن أبى حاتم (أبو محمد) ٣٣٤/١
عبد الرحمن بن أبى حماد ٣٨٠/٨
عبد الرحمن بن أبى عبد الله ٢٠٠/٩
عبد الرحمن بن أبى ليلى ٩٢/٨، ٣٠٠، ٢٧٦/٧
عبد الرحمن بن أبى نجران ١/٢، ٢٤٠، ٢٣٨، ٢٢٤/١، ١٢/٣، ٥٨
عبد الرحمن بن أبى هاشم ١٨، ٣٧٦، ٣٧٠/٥، ٦٦/٧

٢٦٨

عبد الرحمن بن اسماعيل ٣٦٠ / ٢

عبد الرحمن بن الأعطف بن سعد ٣٥٨ / ٨

عبد الرحمن بن جندب ٢٠٢، ٢٠٠ / ٣

عبد الرحمن بن حاتم المرادي (أبو زيد) ١١٨، ٩٤ / ٧

عبد الرحمن بن الحجاج ٣٩٢ / ٨، ٢٨٨ / ٧

عبد الرحمن بن زريق القزاز البغدادي ٣٢٨ / ١

عبد الرحمن بن سالم ٣٩٤، ٣٩٠، ٣٨٤ / ١

عبد الرحمن بن سليط ١٠٨ / ٣، ٧٤ / ٢، ٣٧٠ / ١

٢٥٢ / ٩

عبد الرحمن بن سمره ١٨٠ / ٩

عبد الرحمن بن سيابة ١٥، ٢٤٨، ٢٤٤، ١٨٠ / ٧

١٢ / ٨، ٣٨٨

عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار ٢٩٤ / ١

عبد الرحمن بن عبد الله بن الكدر ٥٤ / ٧

عبد الرحمن بن عبد الله سهيلي مالكي ٢٥٢ / ١٠

عبد الرحمن بن عبد الله العمري ١٩٤ / ٩

عبد الرحمن بن عثمان بن عقان ٢٤٠ / ٧

عبد الرحمن بن عقيل ٤٤ / ٧

عبد الرحمن بن عمرو ١٩٨ / ٧

عبد الرحمن بن عوف ٣٧٠ / ٩، ٢٧٤ / ٧، ٣٤٠ / ٢

عبد الرحمن بن غنم ٢٨٤ / ٧

عبد الرحمن بن كثير ١٤٤ / ٨، ٣٤٨، ٣٤٤، ٣٤٢ / ٥

٤٨ / ٩، ٢٢٤

عبد الرحمن بن محمد البدری ٤١٨، ٤١٤، ٤١٢ / ٤

عبد الرحمن بن مصطفي عيروس يمني ٢٧٧ / ١٠

عبد الرحمن بن موسى الجوي ٢٤٨ / ٨

عبد الرحمن بن نجيب ٢٥٢ / ٧

عبد الرحمن المحاربي ٤٠٤، ٣٢٤ / ٩، ٢١٤ / ٨

عبد الرحيم بلورسناز مشهدی ٢٤٠، ٢٥٩، ٢٥٨ / ٥

٢٤٤، ٢٤٢

عبد الرحيم بن ابراهيم خورجی (أبو القاسم) ٤٤ / ٤

ملا عبد الرحيم دماوندي ١٣٩ / ٥

عبد الرحيم القصير ٢٠٤ / ٢

عبد الرزاق ٢٢٧ / ١٠، ٥٢ / ٤، ٣١٨، ١٤٤ / ٢

عبد الرزاق بن سليمان بن غالب الأزدي ١٨، ٢٧٢ / ٧

١٠٤

عبد الرزاق بن همام صنعاني ٢٤٢، ٧٨، ٥٢ / ١

٢٤٨، ١٨ / ٩، ١٩٠، ٣٣٤، ٣٥٤، ٣٤٠، ٣٤٤

٣٧٢

عبد السلام بن سالم ٤١٨ / ٥

عبد السلام بن صالح الهروي ١٣، ٧٤ / ٢، ٣٧٠ / ١

١٠٠، ١٠٨، ١٠٤ / ٤، ٢٤٠ / ٥، ١٤٠٠ / ٨، ٩٠ / ٩

٢٥٤، ٢٥٢

عبد السلام بن نعيم ٢٢٨ / ٧

عبد الصمد بن عبد الوارث ٣٤٤، ١٧٢ / ٩، ١١٢ / ٨

عبد الصمد بن علي أبو الحسين ١٧٤، ١٢٢ / ٢

عبد الصمد بن محمد الهمداني ٣٠٨، ١٥٢ / ٧

عبد العزيز ١٩٠ / ٩

عبد العزيز بن خضير ٢٢٠ / ١

عبد العزيز بن سلم ٢١٢ / ٣

عبد العزيز بن مهدي اشعري قمي ٢٤٨، ٢٤٢ / ٣

عبد العزيز بن يحيى الجلودی ٧، ١٣٢ / ٢، ٢٢٤ / ١

١٥٢ / ٩، ٢٤٠

عبد العزيز عبد الحسين شاشادينا ٢٩٢ / ١٠

عبد العظيم بنشوي ٢٤ / ٩

عبد العظيم بن عبد الله بن الشاه ٢٥٠ / ٨

عبد العظيم بن عبد الله الحسنی ١٥٤ / ٢، ٢٣٠ / ١

١٥٨، ٢١٠، ٢١٤، ٢١٢، ٢٠٤ / ٣، ١١٠ / ٣، ١٢٠، ١٢٩

١٤٠، ١٩٤، ١٥٨، ٢٥٩، ٢٤٠، ٢٢٢، ٢٢٨، ٢٢٤، ٢٠٤ / ٥

- عبد الملك بن مروان ۲۰/۲، ۴۴، ۴۰، ۲۰/۲ ۸۱۱۶۴، ۱۶۲/۷، ۳۹۵/۶، ۳۹۶، ۳۸۴، ۳۵۸
- عبد الملك بن هارون بن عنترة ۲۴۸/۱ ۲۴۶، ۲۲۰، ۲۱۸/۹، ۱۰۰
- عبد الملك بن يحيى بن عبد الله بن بكير ۹۶/۷ ۷۸/۸
- عبد الملك العامري ۱۵۲/۷ ميرزا عبد العلي تهراني ۲۷۲/۵
- عبد المؤمن بن علي ۱۱۰/۸، ۴۳، ۴۲/۴، ۱۲۴/۲ ۱۰، ۵۸/۴، ۱۶۸/۲ عبد العظيم بستوي ۲۹۹
- ۳۷۴/۹
- شيخ عبد النبي جزائري ۲۵۶/۳ عبد الغفار بن الحكم ۳۷۲/۱
- عبد الواحد بن عبد الله بن يونس الموصلي ۳۶۸/۱ عبد الغفار بن داوود الجزائري (أبو صالح) ۱۰/۶
- ۷/۱۲۰، ۲۳۰، ۲۳۶، ۸/۱۰۰، ۱۹۲، ۲۱۰، ۲۵۳/۱۰ عبد الغني بن عبد الواحد مقدسي حنفي
- ۲۸۴، ۳۷۶، ۹/۳۸، ۶۲، ۳۲۲، ۱۵۴، ۱۹۰، ۲۹۸/۱۰ عبد القادر علي أبو المكارم
- عبد القدوس ۸۶، ۷۲/۷ عبد القدير بخارايي ۵۶/۴
- العطار ۱/۶-۴، ۲/۵۶، ۱۷۶، ۳۲۶، ۳/۲۴، ۲۶۸/۲ عبد قيس
- ۱۰۸، ۹۸، ۱۲۰، ۱۴۶، ۱۶۲، ۵/۳۶۶، ۹/۱۳۸، ۲۱۲
- عبد الواحد بن محمد عاملي ۲۸۰/۱۰ عبد الكريم ۱۴/۲، ۲۲۴/۱
- عبد الواحد بن واصل السدوسي ۱۸۲/۹ عبد الكريم بن عمرو الخشعي ۷/۴۲/۲، ۳۶۸/۱
- عبد الوهاب بن حسين ۳۳۰، ۳۲۴/۹ ۱۵۲، ۱۴۲، ۱۲۲/۹، ۱۴۲، ۲۴/۸، ۲۴۴، ۲۳۰
- عبد الوهاب بن همام الحميري ۱۰۶/۸، ۲۷۲/۷ عبد الكريم بن غندر ۳۵۶/۸
- عبد الوهاب الثقفي ۲۶۴/۱ عبد الكريم الجزري ۹۴/۸
- عبد الوهاب الخزاز أبو أحمد الرقي ۳۰۸/۷ شيخ عبد الكريم جازري ۲۵۰، ۱۶۲/۵، ۲۹۳/۴
- عبد الوهاب روجي ۱۵۷/۵ عبد الكريم عقيلي ۲۳۸/۱۰
- عبد الوهاب شعرائي ۹۲، ۷۲/۱ عبد المحسن عباد آل بدر ۱۰/۱۲۲/۵، ۸۴/۱
- عبد الوهاب مادرايي ۲۵۲/۱۰ ۲۹۰
- ميرزا عبد الوهاب نائيني ۳۶۲، ۳۶۱/۶ عبد محمد حسن ۱۶۵/۸
- عبد الهادي بن رفيع الدين حسين رضوي دليجاتي ۱۸ ۲۴۰/۱ عبد المطلب
- ۱۷۳، ۲۷۱/۱۰ عبد المعطي عبد المقصود ۲۹۰/۱۰
- عبيد الله بن ابي رافع ۳۹۷/۹ عبد الملك ۳۷/۲، ۳۵۰، ۳۴۸، ۳۴۰/۱
- عبيد الله بن أحمد بن نهيك ۱۲/۸ عبد الملك بن أبي سليمان ۳۳۶/۹، ۳۷۰/۱
- عبيد الله بن أحمد الدهقان ۱۲۸/۷ عبد الملك بن أعين ۳۴-/۹، ۶۴/۷
- عبيد الله بن سليمان الوزير ۲۴۸/۲، ۱۷۴/۴ عبد الملك بن عتبة ۳۰/۲
- عبيد الله بن علي بن محمد الهمداني ۲۹۸/۷

- عبيد الله بن عبد الله ٣١٤/٣
 عبيد الله بن عمر القواريري ٣٣٦/١
 عبيد الله بن عمرو ١٥٢/٧
 عبيد الله بن مسلم بن عقيل ٤٤/٧
 عبيد الله بن معاذ العبيري ٣٢/٢
 عبيد الله بن موسى ١٥٦/٣
 عبيد الله بن موسى العباسي ١٤٨/٨
 عبيد الله بن موسى العلوي ٢٢٢/٢: ٢٦٤/٥: ٢٦٤
 ٢٧٨، ٢٦٦، ١٥٨، ١٤٨، ١١٢/٧: ٧٢/٦: ٢٦٨
 ٣١٢، ٣٣٠، ٩٢/٨: ١٤٦، ٢٠٦، ٢٢٦، ٣٨٢/٩
 ١٩٠، ١٧٠، ١٥٦، ٨٢، ٤٨
 عبيد الله بن يحيى بن خاقان ٣٣/٥
 عبيد الله بن يزيد بن ثابت القيسي ٥٢/٧
 عبيد الله فاطمي ٣٦/٤
 عبيد الله مهدي ٢٨/٤: ٢٧، ٢٨، ٢٩، ٣٠
 عبيد الله مهدي اسماعيلي ٢٥٠/٧
 عبيد بن أحمد بن يعقوب بن نصر الأنباري ١٨٤/٧
 عبيد بن أسباط بن محمد القرشي الكوفي ١١٦/٢
 ٢٨٢
 عبيد بن خارجة ١٣٦/٤: ١٥٦/٣: ١٠٦/٨
 عبيد بن زرارة ٣٤/٣: ١١٦، ١٤٤/٧: ١٩٦
 عبيد بن كثير أبي سعد العامري ٢٤٨/١: ١٧٦/٢
 عبيد بن محمد بن باجور ٢٥٢/٨
 عبيد بن يحيى الثوري ٨٦/٢
 عبيد بن يعيش ٢٩٤/٧
 عيسى بن هشام الناصري ٧٨/٧: ٨٢، ١٦٠، ٢٩٦
 ١٤٦/٨
 عتاب بن اسيد ٢٧٣/٩
 عتاب بن مالك بن جنهور ٢٥٢/٨
 عتاب بن هارون ٣٠٨/٧
 عتبة بن أبي حكيم ٣٩٨/٥: ٤٠٠
 عتبة بن أبي سفيان ٧٢/٧: ٢٢٥
 عتبة بن عبد الله الحمصي ١٩٤/٣: ٨٤/٨
 عتبة بن عبيد الله المسعودي (أبو السائب) ٤١٦/٤
 عتية بن سعدان بن يزيد ٣٨٠/٨
 عثمان ابن أمير المؤمنين (ع) ٢٢/٧
 عثمان بن أبي شيبة ١١٦/٢: ١١٦، ١٤٨، ٢٧٢/٩
 ٢٦، ١٧٠
 عثمان بن أبي قحافة ٣٩٤/٣
 عثمان بن أحمد السمّانك ١٣٠/٢: ٥٦/٦
 عثمان بن جبلة ١٠٢/٧
 عثمان بن سعيد بن عمرو العمري (أبو عمرو) ٢٤٣/٣
 ٢٤٨، ٢٥٢، ٢٥٥، ٢٥٧، ٢٦٢، ٢٦٧، ٢٩٧
 ٣٠٨، ٣١٠، ٣١٢، ٣١٤، ٣١٦، ٣١٨، ٣٢٠
 ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٤
 ٣٢٦، ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٤
 ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٢٢
 ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨
 ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦
 ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٢٢
 عثمان بن سعيد الدارمي ٢٢٤/١: ٢٩٤/٨
 عثمان بن سعيد داني (أبو عمرو) ٢٥١/١٠
 عثمان بن شيرمة ٢٨٤/٢
 عثمان بن عفان ٢٥٣/١: ٢١٢/٧: ٢١٤، ٢١٤/٨: ٦٥
 عثمان بن علي بن درخت ٢٥٠/٨
 عثمان بن عمر ٢٩٤/١: ٢١٦/٨
 عثمان بن عنبسة ٧٠/٧
 عثمان بن عيسى ٢٦٦/١: ٢٧٠، ٢٥٦/٣: ٢١٤/٥
 عثمان بن عيسى الرواسي ١٦٦/٣: ٢٦٨
 عثمان بن عيسى الكلابي ٢٠/٢: ١٠، ٩٨/٧
 ٢٨٦، ٢٩٤
 عثمان محمّد الخميس ٢٩٢/١٠

- عثمان التواء ١٨٠/٨
عجلان أبي صالح ١٩٤/٧
عذاب محمود جمش ٢٩٠/١٠
عدي بن حاتم ٣٠٧/١
ملا عرشي كاشاني ٥٤/٤
عرف الطويل ٣٤٨/٨
عروة ١٤٤/٩
عروة بن يحيى نخاس دهقان ٢٤٨، ٢٤٩/٣
الغريان بن الخفان ٣٥٢/٨
عريب بن عبد الله بن كامل ٣٤٤/٨
المزاقري ٢٢٨، ٩٤/٤
عزرائيل عليه السلام ٣٢٠/٨، ١٤٤/٥، ٤٧/٤
عزير النبي عليه السلام ٤٢/٨، ٨٠/٣
عزير بن زهير ٢٤٨، ٢٤٤/٣
عزير بن يحيى بن أحمد بن عيسى جلودي ٢٤٠/١٠
٢٨٢
عصام بن بهدلة ٢٨٤/٢
عصام بن رواد بن الجراح ١٥٤/٧
العضرم بن عيسى ٢٥٤/٨
عطار نيشابوري ٩٧/٥، ٤٧/١
عطاء بن يسار ٢٩٤/١
عطية بن سعيد عوفي ١/١، ٢٧٠، ٢٧٢، ٣٠٠، ٣١٠/٧
٢٤٨/٩، ٢٥٤
عقان البصري ٢٤٢/٨، ١٤٤/٦
عقبة بن عامر ٣٠٨/١
عقبة بن مكرم ٣٠، ٨/٩
عقبة بن وقر بن الربيع ٢٤٨/٨
عقيد الخادم ٣١٤/٢
عقيله ١٩٤/٢
عكرمة بن عمار ٣٧٦/٩، ٤١/٨، ٣٤، ٣٤/٣
- علاء الكندي ٣٥٠/٨
علاء بن حميد بن جعفر بن حميد ٣٥٢/٨
علاء الكليني ٤٤/٥، ٢٠٤/٤
علاء ماهويه ٣٤٨/٨
العلاء ٢٤٠، ٨٢/٧٢٤٠/١
العلاء بن بشير المرادي ٣٣٢، ١٨٢/٩، ٢٤٢/٧
٣٤٤، ٣٤٠
العلاء بن بشير المزني ٢٤٢/٧
العلاء بن رزق الله ٣٣٨/٤
العلاء بن رزين ١٩٠، ٢٤٤/٧، ١٨٨، ١٨٠/٣، ٥٢/٢
١٤٠
العلاء بن سيبه ٢٥٤/٥
العلاء بن عتبة ٢٤٢/٨، ٢٥٢/٧، ٥٠/٦
علاء الدولة سماني ٧٢، ٧١/١
علاء الدين علي بن حسام الدين متقي هندي ٢٤٤/١٠
علقمة ٤٨/٦
علقمة بن إبراهيم ٣٥٤/٨
علقمة بن قيس ٣١٤، ٢٥٤، ٨٤/٧، ٣٥٤/٢
علقمة بن مدرك ٢٤٨/٨
علوي مصري ٢٤٢، ١٠٥/٥
ملا علي ٢٤٤، ٢٤٥/٥
علي اصغر بلاغي ٢٩٧/٥
علي اصغر عطايي خراساني ٢٩٨/٥
ميرزا علي اكبر ٣٤٣/٦
علي اكبر بن الحسين عليه السلام ٣٨/٧
علي اكبر نهاوندي ٢٩٨/١٠، ١٤١/٥، ٤٤/٣
علي بغدادي ٢٤١/٥
علي بن ابراهيم ٩٨، ٤٢، ٢٤، ١٤، ١٠، ٨، ٤/٢
١٤٢، ١٤٤، ١٧٦، ٥، ٥٠، ٣٥٨، ٤٠٠، ٤١٤، ٧/٧
٤٨، ٧٨، ١٩٤، ٢٣٢، ١٤، ١٤، ٩٠، ٢٠٤/٨

٣٧٤، ٣٥٠

علی بن ابراهیم بن محمد بن یحیی همدانی ٢٤٤/٣

٢٤٨

علی بن ابراهیم بن المعلی ٣٣٤/٥

علی بن ابراهیم بن مهزبان الأهوازی ٥/٣٧٢/٢

٢٠٨، ٢٣٨/٧، ٤٧، ٤٣، ٤٢

علی بن ابراهیم بن هاشم ٢٠٤/١، ٢١٤، ٢١٨، ٢٢٢

٢٢٨، ٢٤٠، ٢٨٨، ٣٠٠، ٣٢٠، ٣٧٠، ٣٨٠

٣٩٩/٢، ٢٢، ٤٨، ٥٤، ٧٤، ١٢٢، ١٥٢، ١٥٤

٢٢٤، ٣٠٠/٣، ١٠٠، ١٠٨، ١١٤، ١١٦

١١٨، ١٢٦، ١٣٢، ١٨٠، ١٨٢، ١٩٦/٥، ٣٩٠

٢٠٦، ٢٠٨، ٢١٢، ٢١٤، ٢٢٦، ٢٣٦، ٢٥٨

٢٧٢، ٢٧٤، ٢٧٦، ٢٧٨، ٢٨٠، ٢٨٢، ٢٨٤

١٨٨، ٢١٤، ٢١٦، ٢١٨، ٢٢٨، ٢٥٢، ٢٩١، ٣٨٦

علی بن ابراهیم الزازی ١٤٦/٤

علی بن ابی حمزه بطنانی ١/٢١٤، ٢٢٤، ٢٣٦/٢

٧٢، ١٢٨، ٣/٥٤، ٥٥، ١١٤، ٢٤٨/٥، ٢٣٦

٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٣٠، ٣٣٢، ٣٣٤

٣٤٧، ٣٤٩، ٣٥١، ٣٥٣، ٣٥٥، ٣٥٧، ٣٥٩

٣٨٦، ٢٦٠، ١٢٠/٩، ٣٨٦

علی بن ابی صالح کوفی ١٠/٢٢٣

علی بن ابی طالب عجله (بنگريد: امام علی عجله) = أمير

المؤمنين عجله ١/٩، ٦٨، ٧٠، ٨٦، ٢١٠

٢٢٠، ٢٢٢، ٢٢٤، ٢٢٦، ٢٢٨، ٢٣٠، ٢٣٢

٢٣٤، ٢٣٦، ٢٣٨، ٢٤٠، ٢٤٢، ٢٤٤، ٢٤٦

٢٤٨، ٢٥٠، ٢٥٢، ٢٥٤، ٢٥٦، ٢٥٨، ٢٦٠

٢٦٢، ٢٦٤، ٢٦٦، ٢٦٨، ٢٧٠، ٢٧٢، ٢٧٤

٢٧٦، ٢٧٨، ٢٨٠، ٢٨٢، ٢٨٤، ٢٨٦، ٢٨٨

٢٩٠، ٢٩٢، ٢٩٤، ٢٩٦، ٢٩٨، ٣٠٠، ٣٠٢

٣٠٤، ٣٠٦، ٣٠٨، ٣١٠، ٣١٢، ٣١٤، ٣١٦

٣١٨، ٣٢٠، ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٢٦، ٣٢٨، ٣٣٠

٢٥٦، ٢٥٨، ٢٦٠، ٢٦٢، ٢٦٤، ٢٦٦، ٢٦٨

٢٧٠، ٢٧٢، ٢٧٤، ٢٧٦، ٢٧٨، ٢٨٠، ٢٨٢

٢٨٤، ٢٨٦، ٢٨٨، ٢٩٠، ٢٩٢، ٢٩٤، ٢٩٦

٢٩٨، ٣٠٠، ٣٠٢، ٣٠٤، ٣٠٦، ٣٠٨، ٣١٠

٣١٢، ٣١٤، ٣١٦، ٣١٨، ٣٢٠، ٣٢٢، ٣٢٤

٣٢٦، ٣٢٨، ٣٣٠، ٣٣٢، ٣٣٤، ٣٣٦، ٣٣٨

٣٤٠، ٣٤٢، ٣٤٤، ٣٤٦، ٣٤٨، ٣٥٠، ٣٥٢

٣٥٤، ٣٥٦، ٣٥٨، ٣٦٠، ٣٦٢، ٣٦٤، ٣٦٦

٣٦٨، ٣٧٠، ٣٧٢، ٣٧٤، ٣٧٦، ٣٧٨، ٣٨٠

٣٨٢، ٣٨٤، ٣٨٦، ٣٨٨، ٣٩٠، ٣٩٢، ٣٩٤

٣٩٦، ٣٩٨، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩، ٣٩٩

٤١٥، ٤١٨، ٤٢٣، ٤٢٣/١١

علی بن ابی علی الوراق ٨/٣٢٨

علی بن ابی المغیره ٣/١٠٦

علی بن أحمد ٢/٢١٢، ٣/٢٦٤، ٥/١٥٦، ٥/٩٥

٣٢٤، ٣٢٨، ٣٣٢، ٣٣٦، ٣٤٠، ٣٤٤، ٣٤٨

٢٢٦، ٣٨٢/٩، ١٩٠

علی بن أحمد بشار ١٠/٢٣٤

علی بن أحمد بن برة ٨/٢٥٠

علی بن أحمد البندنجی ٧/١١٢، ١٤٨، ١٥٨، ٢٦٦

٣١٢، ٣٣٠، ٤١٦/٩، ١٥٦

علی بن أحمد بن طنین ٤/٢٠٨

- ۹۱/۴:۲۶۸
 علی بن حاتم ۸۶/۲
 علی بن الخارث ۸۰/۶:۱۱۴/۳:۳۸۶/۲
 علی بن حجر السعیدی ۳۶۴/۹
 علی بن حدید ۲۲۶/۱
 علی بن حزوّر ۱۰۸/۸
 علی بن حسام الدین هندی ۵۷/۱
 علی بن حنان ۲۲۶/۹:۱۴۴/۸:۳۶۸:۳۶۴/۵
 ۴۸
 علی بن الحسن ۱۶۰:۶۴/۷:۱۰/۶:۱۵۲/۳
 ۱۸۲/۸:۲۴۴:۲۱۸:۲۰۸:۲۰۴:۱۸۰:۱۷۶
 ۲۰۸:۴۸/۹:۲۵۴:۲۲۶
 علی بن الحسن بن العطار البزار ۱۹۲/۹
 علی بن الحسن بن رباط ۲۱۲/۹:۳۵۸/۱
 علی بن الحسن بن علی بن فضال ۲۵۲/۶:۳۰۵/۳
 ۲۸۲:۲۳۵/۱۰
 علی بن الحسن بن یوسف الصّانغ القمي ۳۲۶/۴
 علی بن الحسن التيملي ۱۱۰:۱۰۴/۷:۱۶۴/۳
 ۱۹۲:۱۹۶:۲۰۰:۲۱۰:۲۴۶:۳۶۰:۴۰۶/۸
 ۲۳۴:۱۵۲:۸۲/۹:۲۰۸
 علی بن حسن جرمی ۲۳۲/۱۰
 علی بن الحسن الدقاق ۱۶۶/۴
 علی بن حسن زوارهای ۲۴۷/۱۰
 علی بن الحسن السائح ۱۷۸/۹
 علی بن الحسن الطاطری ۱۲۸/۷
 علی بن حسن قاسم يشکری ۲۴۳/۱۰
 علی بن الحسن المنقری الکنوفي ۲۱۲:۹۰:۳۰/۲
 ۲۳۸/۸:۱۹۸/۷:۳۸۴:۴۶۸/۵
 علی بن الحسين ۳۱۸:۲۹۲:۲۶۶:۱۳۴:۸/۲
 ۳۶۲:۳۷۲:۲۵۰/۷:۱۶۰:۱۹۲:۲۳۸:۳۹۸/۸
- علی بن أحمد بن عبد الله البرقي ۲۹۰/۳:۲۴۰/۱
 ۳۴۶/۵
 علی بن أحمد بن علی العقیقی (أبو الحسن) ۳۸۲/۳
 ۳۸۶/
 علی بن أحمد بن محمد بن عمران ۲۶۲/۹:۱۶۸/۳
 علی بن أحمد بن محمد الدقاق ۳۷۴/۵:۱۸۰/۴
 علی بن أحمد بن موسى الدقاق ۲۹۰:۱۵۶:۱۳۶/۲
 ۳۶۲:۳۸۰:۳/۳:۱۲۰/۵:۳۳۲/۵:۱۰۴:۱۰۰/۸
 ۲۸۶:۳۳۸:۲۲۰/۹
 علی بن أحمد الدلال القمي (أبو الحسن) ۲۴:۳۴۶/۳
 ۱۳۰
 علی بن أحمد الرازي ۲۶/۳:۴۵۶:۲۷۶/۲
 علی بن أحمد کوفي ۲۴۱/۱۰
 علی بن أسباط المقری ۷/۷:۱۹۴:۱۱۴/۳:۶۴/۲
 ۴۰۶:۲۵۸:۱۵۶/۹:۱۹۶/۸:۲۸۸:۱۹۶
 علی بن اسماعيل ۱۶۴/۷:۸/۳:۷۶:۶۴/۲
 ۵۰:۴۴:۲۲/۹:۲۹۶:۲۱۶/۸:۳۸۸:۱۷۰
 ۳۶۲:۷۶
 علی بن اسماعيل بن جعفر الصادق (ع) ۲۴۶/۳
 علی بن اسماعيل بن عيسى ۱۸۲/۸:۱۸۶/۳
 علی بن اسماعيل الميمني ۲۲۴/۱
 علی بن بلال ۱۳۰/۸:۲۴/۵:۳۲۴/۳
 علی بن بلال بن معاوية المهلبی (أبو الحسن) ۳۶۲/۳
 علی بن ثابت الجزري ۲۹۲/۱
 علی بن ثابت الدوابيني (أبو الحسن) ۴۸۸/۸
 علی بن جعفر (ع) ۱۳۰:۱۱۶/۳:۱۷۶:۱۵۲/۲
 ۲۹۰/۴
 علی بن جعفر بن الأسود ۳۴۴/۴
 علی بن جعفر بن خزّاد ۳۵۰/۸
 علی بن جعفر هماني برمکی ۲۶۲:۲۵۹:۲۵۰/۳

- ٢٨٠، ٢٠٢/٨ علی بن الحسین المسمودی
 ٢٠٢، ٤٠٠/٤ علی بن الحسین الیمانی
 ١٥٢/٣، ١٢٢/٢، ٢٢٢، ٢٢٢/١ علی بن الحکم
 ١٢٦، ٩٦، ٣٢، ٢٨/٨، ٢١٦، ١٧٠/٧، ٣٥٦/٥
 ٧٨/٩، ٢٦٢، ٢٢٢
 ٥٢/٣ علی بن حمزه
 ٢٥٦/٨، ٨٢/٧ علی بن حمشاذ العدل
 ٢٥٢/٨ علی بن حکویه بن صدقة
 ٣٢٦/٨ علی بن خالد
 ٢٠/٨ علی بن رناب
 ٣١٠/١ علی بن ربیعہ
 ٣٠٥، ٢٦٩/٣ علی بن ریان بن صلت اشعری قمی
 ٢٥٤/٨ علی بن زاندة
 ٤٢٠/٤، ٢٢٦/٣ علی بن زیاد الضحیری
 ٢٦/٣ علی بن زیاد الیمانی
 ٢٥٢/٨، ٥٤/٦ علی بن زید
 ١٥٢/٩ علی بن زید بن جدعان
 ٢٤٢، ٢٥٠/٩، ٣٧٦/١ علی بن سالم
 ٢٩٤/٨، ٢٥٨/٧، ٣٦٢/٢ علی بن سعید الزازی
 ٢٥٤/٩
 ٥٤/٣ علی بن سلیمان بن رشید
 ١٦٢/٤، ٣٠٤/٢ علی بن سلیمان الزراری
 ٣٥٨/١ علی بن سماعه
 ٢٢٦/٢ علی بن سمیع بن بنان
 ٣٢٦/٨ علی بن السندی الضیرفی
 ٣٢٢/٩، ٤٠٦/٧ علی بن سوید
 ٩٨/٨، ٣٢، ٢٤/٢ علی بن سیف بن عمیرة
 ٢٢٦/٧ علی بن شهرام
 ٤٨/٦ علی بن صالح
 ٧٢/٧، ٣٧٠/٥ علی بن الصّباح بن الضحاک
 ٣٨٤، ٣٧٦، ١٦٨/٩، ٢٦٨، ٢٥٠، ٢١٢
 ٣٧٤/٥ علی بن الحسین بن بابویه القمّی (أبو الحسن)
 ٣٧٨، ٢٦٢/١ علی بن الحسین بن شاذویه المؤدّب
 ٣٩٢
 ٢٦٨، ٢٥٢/٣ علی بن حسین بن عبدربه
 ٢٦٧، ٢٦١/١٠ علی بن حسین بن عبد العالی کرکی
 ٢٦٥/٣ علی بن حسین بن علی ظیری سمرقندی
 ٢٦٨
 ١٩٤/٣ علی بن الحسین بن محمّد
 ٣١٤/٧، ٣٥٦/٢ علی بن الحسین بن مندة
 ٣٢٢/٤ علی بن الحسین بن موسی بن بابویه القمّی
 ٢٢٢/٩، ٣٢٦، ٣٢٤
 ٣٦٨/٢ علی بن الحسین بن هارون الدّقاق
 ٣٦٢/٩ علی بن الحسین بن یزید النوفلی
 ٣٨٢/٨ علی بن الحسین التیملی
 ٢٩٤/٨، ٢٥٨/٧ علی بن الحسین الخواص
 علی بن الحسین زین العابدین عجله الله عنه (ابن کزیر)، امام زین
 العابدین عجله الله عنه (١) ١٩٥/١، ٢٣٠، ٢٩٦، ٣٠٠،
 ٣٨٢، ٣٥٨، ٣٠٤، ٢٠٦، ٢١٠، ٢١٨/٢، ٤١٠، ٤٠٦، ٤٠٤، ٣٨٢، ٣٥٨،
 ٢٥٤، ٢١٠، ١٧٦، ١٥٨، ١٢٦، ٩٤، ٥٠، ٤٨،
 ٢٧٨، ٢٩٠، ٣٨٠، ٣/٣، ١٠٠، ١٠٠، ١١٠، ١٦٢،
 ٢٠٤، ٢١٢، ٢٠٢، ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٨، ٣٢٢، ٣٢٢، ٣٢٢، ٣٢٢، ٣٢٢، ٣٢٢،
 ٣٥٨، ٣٩٠، ٣٩٤، ٣٠٦، ٤٢٠، ٤٢٠، ٤٢٠، ٤٢٠، ٤٢٠، ٤٢٠،
 ١٨٠، ١٩٦، ١٩٦، ٢١٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢،
 ٧٠، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢، ١٢٢،
 ١٣٨، ١٨٢، ١٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢،
 ٣٧٤، ١٧٨، ١٧٨، ١٧٨، ١٧٨، ١٧٨، ١٧٨، ١٧٨، ١٧٨، ١٧٨، ١٧٨،
 ٢٥٦، ٣٢٠، ٣٢٠، ٣٢٠، ٣٢٠
 ٢٩٦/٧، ٧٢/٢، ٢٩٦/٧، ٧٢/٢ علی بن الحسین السعد آبادی
 ٢٦٠
 ٤٠٦/٩ علی بن الحسین العبدی

- علي بن صدقة القمي ١٦٤٤/٤، ٣٠٤/٢
علي بن عاصم الكوفي ١٨١/٧٠، ١٢٨/٧، ١٦٦/٤
علي بن عيسى اربلي ١٢٠/٥
علي بن عيسى بن الجراح ٣٨٢/٣
علي بن عيسى القصري ٣٤٨/٣
علي بن عباس المقانعي ١٧٨/٩، ٢٨٨، ٢٤٤
علي بن فاضل مازندراني ٢٦٠/١٠، ١٥١/٣
علي بن فتح الله كاشاني ٧١/٣
علي بن عباس بن خالد بن يزيد بن معاوية ٣٧٤، ١٨٠/٩، ١١١٠
علي بن فضل ٢٠٠/٩
علي بن عبد الله (أبو الحسن) ٣٧٨/٨، ١٤٠/٢
علي بن عبد الله بن خالد بن يزيد بن معاوية ٧/٣٣/٤
علي بن كلثوم ٣٤٦/٨
علي بن عبد الله الحسينيان ٨/١٢٦/٧، ٣٢٠/٣
علي بن عبد الله الوراق الرازي ٣٨٢، ٢٢٤، ٢٣٠/١
علي بن محمد أبي القهم التتوخي ١٩٢/٩
علي بن محمد ٢٢٤/٢، ٣٩٦، ٣٨٤، ٢٧٤، ٢٢٨/١
علي بن محمد ١٢٢، ٧٦، ١٥٢، ١٠٤، ٢٠٤، ٢٠٢، ٣٤٨/٣
علي بن محمد ١١٦، ١٢٨، ١٣٠، ١٥٨، ١٧٢، ١٩٤، ٢٩٢/٤
علي بن محمد ١٦٤، ١٦٨، ١٧٠، ١٧٠، ٣٣٠، ٣٣٨، ٣٤٠، ٣٤٢
علي بن محمد ١٥٠، ٣٢٤، ٣٤٢، ٤٠٠، ٣٩٤، ٣٧٠، ٣٦٦، ٣٤٤
علي بن محمد ١١٤، ٩٥، ٣٢٠، ٣٢٦، ٣٦٠، ٣٤٠/٦، ١١٦/٧، ١٢٠
علي بن محمد ٣٤٨/٨، ١٠٠، ١٤٦، ١٧٨، ١٩٢، ٢١٤، ٢٤٠
علي بن محمد ٢٠٤، ٣٢٦، ٤٢/٩، ٣٧٦، ٢٨٤
علي بن محمد (أبو الحسن) ٤٠٢/٧
علي بن محمد الأودي ٢٨٨/٧
علي بن محمد بن إبراهيم ٢٤٣/١٠
علي بن محمد بن أحمد المصري ٩٤/٧
علي بن محمد بن إسحاق الأشعري ٩٥/٥، ٣٧٦/٤
علي بن محمد بن الحسين القزويني ٢٩٨/٩
علي بن محمد بن الحسين بن مالك بادوكة ٢٣٢/٤
علي بن محمد بن محمود ٢٥٢/٨
علي بن علي بن همام (أبو محمد) ٢٤١/٣
علي بن علي المكي الهلالي ٢٤٢/٩، ٢٧٠/٧
علي بن عمر الأعرج ٢٣٧/١٠
علي بن عمر بن علي بن الحسين عليه السلام ٢٠٨/٩
علي بن عوض ١١٩/٥
علي بن عيسى ١٦، ١٤/٦، ٣٨٤/٣، ٣٣٦/١

١٧٦، ١٧٨، ١٨٠، ١٨٢، ١٨٤، ١٩٢، ١٩٨،
 ٢١٠، ٢٥٤، ٢٥٠، ٢٩٠، ٣٢٨، ٣٣٢، ٣٣٩،
 ٢٠٤، ٢٠٦، ٣٠٨، ٣٢٠، ٣٢٢، ٣٢٤، ٣٣٤،
 ١٦٠، ١٧٦، ٢١٠، ٢١٨، ٢٥٩ / ٥، ٢٢٤، ٢٢٤،
 ٣٩٤، ٢٢٤، ١٨٠، ١٧٨، ٧٨ / ٦، ٢٢٠، ٢٢٤،
 ٣١٢، ٣٥٠، ٣٥٢، ٨، ٨٨ / ٩، ٢٢٠، ٢٢٤،
 علی بن مرداس ٢٠٤ / ٩، ٣٥٨ / ٥
 علی بن مسیب ٢٤٧ / ٣
 علی بن معاذ ٣٥٦ / ٨
 علی بن معبد ٢٨٠ / ١، ٢٢٤، ٢٢٤، ٢٨، ١٢٢، ١٢٤،
 ١٥٤، ١٥٤ / ٥، ٣٩٠ / ٧، ١٩٤ / ٩، ١٨٨ / ٩، ٢١٦، ٢٢٨،
 علی بن المعیرة ٢٢٢، ٢٨ / ٨، ٦٨ / ٧
 علی بن المنذر الکوفی ٢٨٤ / ٢، ٢٧٠ / ١
 علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن محمد
 الطاووس ٢١٨ / ٦
 علی بن موسی بن الشیخ ٣٥٦ / ٨
 علی بن موسی الخزاز (أبو الحسن) ٩٢ / ٨، ٣٠٠ / ٧
 علی بن موسی الدقاق ٣٥٨ / ٩
 علی بن موسی الرضا (ع) (أبو الحسن) (بنگرید: امام
 رضا (ع)) ١٩٥ / ١، ٢١٢، ٢١٨، ٢٢٤، ٢٨٠،
 ٢٠٦، ٢٠٨، ٢١٠، ٢٢٤، ٢٢٤، ٢٢٤، ٢٢٤، ٢٢٤،
 ١٧٦، ٢٢٨، ٢٥٤، ٢٩٠، ٢٩٦، ٣٢٢، ٣٣٢،
 ٢٨٢ / ٣، ٥٤، ٨، ١٠٠، ١١٨، ١٢٨، ١٥٨، ١٦٠،
 ١٨٢، ١٨٦، ١٩٠، ٢٠٤، ٢١٠، ٢١٢، ٢١٢ / ٤، ٢١٢،
 ٢٠٤ / ٥، ٢٠٤، ٢٢٠، ٢٢٢، ٢٥٤، ٢٥٦، ٢٧٦، ٢٩٠،
 ٢٩٤، ٢٠٠، ٢٢٠، ٢٢٠ / ٦، ٧٨، ١٧٨، ١٨٠، ٢٠٠،
 ٢٢٢، ٢٥٠، ٢٥٢، ٢٥٢ / ٧، ٢٨، ١٤٨، ١٧٠، ١٨٦،
 ١٩٤، ٢٢٠، ٢٢٠، ٢٢٠ / ٨، ٢٢٠، ٢٢٢، ٢٢٢،
 ٢٢٢، ٢٢٢ / ٩، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢، ١٧٨، ١٨٨،
 ٢٢٨، ٢٥٦، ٢٢٢ / ١٠، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٢٢،
 علی بن موسی الفزاری ٢٥٤ / ٨

علی بن محمد بن عبد المعدل ٢٨٤ / ٧
 علی بن محمد بن عبدة الیسابوری ١٤٦ / ٤
 علی بن محمد بن علی بن قاسم علوی شعرانی (أبو
 الحسن) ١١٢ / ٥
 علی بن محمد بن علی سواق ٢٢٤ / ١٠
 علی بن محمد بن عمر بن رباح ٢٢٢ / ١٠
 علی بن محمد بن عمر الزهری ١٩٨ / ٩
 علی بن محمد بن عیسی البزار ٩٦ / ٧
 علی بن محمد بن الفرات ١٥٨ / ٤، ٣٩٤ / ٣
 علی بن محمد بن قتیبة الیسابوری ٥٦ / ٢، ٢٠٨ / ١
 ١٢٢، ٣٢٦، ٣٢٦، ٣ / ٣، ٢٢٤، ٢٠٠، ١٢٠، ١٢٢،
 ١٦٠، ١٥٤ / ٤، ١٥٤ / ٥، ٣٦٦ / ٩، ١٣٨ / ٩، ١٩٢، ٢١٢،
 ١٧٤، ١٥٦ / ٧
 علی بن محمد بن محمد بن علی (أبو الحسن) / ٥،
 ٢١٢
 علی بن محمد بن مقول ١٨٤ / ٩
 علی بن محمد بن مهید البصینی ٢٦٠ / ٨، ٣٠٦ / ٧
 علی بن محمد حباب (أبو الحسن) ٣١٦ / ٢
 علی بن محمد الرازی ٣٧٢، ٣٦٨، ٣٢٢، ١٢٠ / ٤
 علی بن محمد الربیع ١٤ / ٦
 علی بن محمد السمری (أبو الحسن) ٨٦ / ٣، ٢٢٤ / ١
 ٢٢٦، ٢٢٦، ٢٧٨، ٢٧٢، ٢٥٦، ٢٢٦ / ٤، ٢٩٨،
 ١٨٧، ١٨٤ / ٥، ١٧٨، ١٧٦، ٢٢٢
 علی بن محمد صاحب الزینج ٢٢٦ / ٧
 علی بن محمد القاسانی ١٧٦ / ٢
 علی بن محمد القمی ١٧٦ / ٢
 علی بن محمد الکاتب (أبو الحسن) ٢٨٦ / ١
 علی بن محمد الکلبینی ٢٢٢، ٢٢٢ / ٤
 علی بن محمد الهادی (ع) (أبو الحسن الثالث) (بنگرید: امام
 هادی (ع)) ١٥٨ / ٢، ٢٢٠، ٢٠٦، ١٩٥ / ١

- علی بن مهزیار اهوازی ۲۲۲، ۲۲۰، ۲۱۴، ۲۱۲ / ۱
 ۲۴۵، ۱۹۲، ۱۸۶ / ۳، ۳۷۸، ۶۰ / ۲، ۳۹۷، ۲۵۲
 ۶۲۹، ۲۶۵ / ۵، ۲۲۴، ۳۲۵، ۳۲۲ / ۷، ۴۱۲ / ۷
 ۱۶۸، ۱۸۰، ۲۱۸، ۴۰۶، ۴۱۰ / ۸، ۱۲۸ / ۹
 ۲۸۲، ۲۳۶ / ۱۰، ۲۱۸
- علی بن مینون الصانع (أبو الأكراد) ۲۲۸ / ۷
 علی بن التَّمَّاز ۳۰، ۲۶ / ۲، ۲۲۶، ۲۲۴، ۲۲۲ / ۱
 ۲۲۸ / ۷، ۳۴۸ / ۵
- علی بن نفیل ۲۹۲، ۱۳۲، ۱۳۰ / ۲
 علی بن هاشم ۲۵۶ / ۵، ۳۵۶ / ۲
 علی بن یحیی (أبو الحسن) ۱۰۸ / ۵
 علی بن یعقوب الهاشمی ۱۹۶ / ۷
 علی بن یقظین بن موسی بغدادی ۲۶۹ / ۳
 علی بن الیمان ۱۳۸ / ۲
 علی بن یونس الخزاز ۲۸۶ / ۸
 علی بن یونس عاملی ۹۶ / ۴
 علی تارابی ۴۵ / ۴
 علی جلالی باقر ۲۴۷ / ۱۰
 علی دوانی ۲۷۵، ۲۷۱ / ۱۰
 شیخ علی رشتی ۱۴۶ / ۵
 علیرضا اصفهانی ۱۴۵ / ۵
 علیرضا مختاری ۲۹۴ / ۱۰
 سید علی سیستانی ۲۷۳ / ۵
 سید علی شوشتری ۲۳۳ / ۵
 علی صدرایی خویی ۲۷۶ / ۱۰
 سید علی طباطبایی ۲۹۹، ۲۷۱، ۴۶۵، ۲۵۷ / ۴
 ۳۱۵، ۳۰۰
- علی طوسی شریف ۱۶۱ / ۸
 ملا علی قاری ۲۸۲ / ۱۰
 سید علی قاضی ۲۵۳ / ۵
- علی گورانی ۲۹۸، ۲۹۷ / ۹، ۴۲۲، ۴۲۱ / ۷
 میرزا علی محمد باب ۷۵، ۷۴، ۷۳، ۷۲، ۷۱، ۱۰ / ۴
 علی نامی ۱۴۷ / ۵
 آخوند ملا علی همدانی ۲۱۹ / ۵
 علی یزدی حائری ۴۲۱ / ۷، ۱۲۴ / ۴
 عماد الدین أبو الفداء اسماعیل بن عمیر ۲۵۸ / ۱۰
 عمار ۴۰۲ / ۷، ۳۵۶ / ۲
 عمار بن اَبی سلامة الهمدانی ۵۴، ۵۲، ۵۰، ۴۲ / ۷
 ۵۶
- عمار بن حسان بن شریح الطائی ۵۲ / ۷
 عمار بن الحسن بن إسحاق الاسروشنی (أبو محمد) ۴۵ / ۵، ۱۶۶ / ۴
 عمار بن محمد ۲۵۸ / ۷
 عمار بن مروان ۳۰ / ۸، ۲۸۶ / ۷، ۳۶۶، ۱۳۲ / ۲
 ۲۳۶
- عمار بن موسی الشیباطی ۵ / ۵، ۵۰ / ۲، ۴۲۲ / ۱
 ۲۰۴ / ۹، ۴۵۸
- عمار بن یاسر ۳۲۲، ۱۶۶ / ۷، ۳۰۸ / ۳، ۳۰۸ / ۱
 ۲۴ / ۸، ۴۵۲
- عمار الذهنی ۲۹۰ / ۸، ۱۱۰ / ۷
 عمارة بن اَبی حفصة ۲۶۸ / ۹
 عمارة بن جوبین العیدی ۳۷۴ / ۹، ۱۱۰ / ۸، ۱۲۴ / ۲
 عمارة بن معمر ۳۴۶ / ۸
 عمران بن الحصین ۴۲۴، ۳۷۶ / ۹
 عمران بن خالد بن کلیب ۲۵۰ / ۸
 عمران بن داوود ۱۸۴ / ۷
 عمران بن ظبیان ۲۶۸ / ۸
 عمران بن المفلس (أبو حامد) ۴۱۸، ۴۱۲ / ۴
 عمران بن موسی بن ابراهیم (أبو حامد) ۲۱۲ / ۳
 عمران بن موسی بن مجاشع الشخنیانی ۱۹، ۲۷۲ / ۸

٢٦

عمران بن میثم ٢٤٨، ٢٤٦، ١٨٠ / ٧

عمران الزعفرانی ٢٣٤ / ٨

عمران القطان ١٧٤ / ٩، ٣٦٠، ٣٥٨، ٢٩٢، ١٢٦ / ٢

عمر بن ابان الكلبي ٣٥٠ / ٥، ١٦٢، ٢٤ / ٢، ١٠٢ / ٧

٣٤٢، ٣٨ / ٩، ٢١٠، ٢٠٨ / ٨، ٤٠٤

عمر بن ابی کعب الأنصاری ٤٨ / ٧

عمر بن اذينة ٨٨ / ٩، ١٠٨، ٧٠ / ٧، ٣٥٨، ٢٠٦ / ١

عمر بن جندب الحضرمي ٥٤ / ٧

عمر بن حمزه ١١٥، ١١٤ / ٥

عمر بن حنظله ٢١٦، ١٧٠، ١٥٨ / ٧، ٢٦ / ٦

عمر بن خالد ٣٨٢ / ١

عمر بن خالد بن أسد الجهني الصيداوي ٥٢، ٤٤ / ٧

عمر بن الخطاب ٢٩٢ / ٣، ٣٤٢ / ٢، ٣٠٨، ٦٨ / ١

عمر بن ذر ٣٤ / ٨

عمر بن سعد بن عروة بن نضيل الأزدي ٤٢ / ٧

عمر بن شاکر ٢٨٢ / ٥

عمر بن شبة ٢٦ / ٤

عمر بن شبيب المسلي ١٩٢ / ٩

عمر بن شجاع الدين موصلی ٧١ / ١

عمر بن ضبيعة الضبيعي ٥٠ / ٧

عمر بن طرخان ٢٠٨ / ٩

عمر بن عاصم الكلابي ٢٥٦ / ٨، ٨٢ / ٧

عمر بن عبد الله الضائدي (أبو تمامة) ٥٤ / ٧

عمر بن عبد العزيز ٢٢٨ / ٣، ٥٨ / ٢، ٣٥١، ٣٥٠ / ١

٢٦٨ / ٩، ١٤، ٦ / ٨، ٣٩٢، ٢١ / ٤، ٢٧٥

عمر بن عبد الغفار ١٥٢ / ٩

عمر بن عبد الوهاب الأدمي ٩٤ / ٨، ٢٣٦ / ٧

عمر بن عبيد ١٧٠ / ٩، ٢٨٤ / ٣

عمر بن عبيد الله العدوي ٣٢٤ / ٩، ١١٠ / ٨، ٢٦٢ / ٧

عمر بن علي ٢٥٨ / ٧، ٣٠ / ٣

عمر بن علي بن أبي طالب (ع) ٥٨ / ٢، ٣١٠ / ١

عمر بن علي بن يحيى (أبو حفص) ٢٠٨ / ٨

عمر بن القرات ١٧٤ / ٩، ٣٨٤، ٢٤٨، ٢٣٠ / ٨، ١٣٨ / ٧

٢٦٢

عمر بن مسلم البجلي ٣١٨ / ٥، ٢٦٨ / ١

عمر بن يزيد النخاس ٨ / ٨، ٧٤ / ٧، ١٨٤، ١٨٢ / ٢

٣٥٤، ٣٥٢ / ٩، ٨٦

عمر بن علي بوقكي (أبو محمد) ١٠٠، ٤٠، ٢ / ٥

٢٣٧

عمر بن عمرو ٢٧٧ / ٣

عمر بن أبي المقدم ١٢٠، ٩٨ / ٧، ٨ / ٦، ١٦ / ٢

٤٢ / ٩، ٣٧٦، ٢٨٤، ٢٤٨، ١٩٢، ١٠٠ / ٨، ٣٦٨

٢٢٨

عمر بن ثابت ٤٠٦ / ٥، ١٩٠ / ٣، ٣٨٤، ٢٤٤ / ١

٢٣٦ / ٩

عمر بن جابر الحضرمي (أبو زرعة) ١٠ / ٦، ٣٠ / ٣

عمر بن جارية اللخمي ٣٩٨ / ٥

عمر بن العارث ٢٧٨ / ٧

عمر بن حماد بن طلحة ٢٥٦ / ٨

عمر بن دينار المكي ١٩٨ / ٧

عمر بن سعد ٢٢٨، ٢٢٦، ١٩٨ / ٧، ٢٢٠، ٢٨٤ / ٥

عمر بن سعيد المدائني ٢٣٢ / ١

عمر بن شعيب ٣٣٦ / ٩

عمر بن شمر ١٣٦٢، ٢٩٢، ١٣٤، ١٢٨ / ٢، ٢٢٦ / ١

١٢٩٤، ٢٨٤، ٢٦٦، ١٨٠ / ٧، ٤١٠ / ٥، ٢٢ / ٣

٢٦٠، ٢٢٨، ٢٢٦، ١٤٤، ٢٤ / ٩، ٢٧٨، ٢٧٢ / ٨

٤١٥، ٤٠٨

عمر بن صبيح الصيداوي ٢٤ / ٧

عمر بن عاصم ٣٠٨ / ١

- عمرو بن عاصم الكلابي ۱۷۴/۹:۳۶۰/۲
 عمرو بن عبد الله الجندعي ۵۶/۷
 عمرو بن عبد العزيز ۳۶۸/۹
 عمرو بن عبيد ۲۷/۴
 عمرو بن عثمان ۲۵۰/۸:۲۱۰/۷
 عمرو بن علي بن بحر ۱۷۲/۹
 عمرو بن عمرو بن هشام ۳۵۰/۸
 عمرو بن عمير بن مطرف ۳۵۰/۸
 عمرو بن عوف بقتلي ۲۴/۵:۳۷۰/۲
 عمرو بن قروة ۳۵۸/۸
 عمرو بن قرظة الأنصاري ۲۸/۷
 عمرو بن قيس الملائتي ۸۸/۹:۴۸/۶
 عمرو بن ليث صفاري ۲۷۸/۳
 عمرو بن محمد العنقزي ۲۹۰/۸
 عمرو بن مسلم ۳۱۰:۲۸۲/۱
 عمرو بن هاشم الطائي ۹۴/۲
 الشيخ العمري ۴۸/۹:۴۹/۳
 عمير بن هاني العنسي ۲۵۲/۷
 عميرة بنت أوس ۱۹۸/۷:۳۸۴/۵
 عميرة بنت نفل ۱۰۶/۳
 عنان ۳۶/۴
 غبرة بن قرظة ۳۵۶/۸
 عنبسة بن أبي صغيرة ۲۵۴/۹:۳۶۲/۲
 عنبسة بن مرة بن كليب ۳۱۸/۸
 عنبسة القرشي ۱۸۸/۷
 العوام بن حوشب ۲۹۸/۱
 عوف ۲۸۰/۷:۱۲۲/۲
 عوف الأعرابي ۱۸۲:۱۷۴:۱۷۲/۹
 عوف بن مالك ۲۵۴/۷
 عوف السلمى ۳۶۴:۷۰/۷
 عون بن أبي جحيفة ۳۳۶/۱
 عون بن عبد الله بن جعفر الطيار ۴۴/۷
 عون الدين يحيى بن هبيرة ۷۲/۳
 عياض بن عياض القتباني ۱۸:۲۵۸:۱۱۴:۹۴/۷
 ۲۹۴
 العياشي ۱۹:۱۵۵/۸:۳۵۲/۵:۳۰۲/۳:۹۴/۲
 ۲۹۹:۲۰۰
 عياشي جوهرى ۲۸۲/۱۰
 عياض بن عاصم بن سمرة بن جحش ۳۵۴/۸
 عيثم بن أشيم ۱۲۶/۲
 عيسى بن إبراهيم ۴۰۸/۵
 عيسى بن أعين ۱۱۰:۷۸:۷۶/۷
 عيسى بن تمام ۳۵۶/۸
 عيسى بن جعفر بن عاصم ۲۵۰/۳
 عيسى بن راشد ۲۳۴/۱
 عيسى بن السري أبي اليسع ۱۸/۲
 عيسى بن عبد الله بن محمد بن عمر ۱۳۴:۶۷:۵۸/۲
 عيسى بن عبد الرحمن ۲۶۸/۸
 عيسى بن ماهان بن معدان ۳۶۲/۷
 عيسى بن مريم (بنكريد: المسيح عليه السلام) ۳۳:۳۲/۱
 ۱۰۶:۷۷:۷۸:۸۱:۸۴:۸۸:۹۵:۱۰۵:۱۰۶
 ۲۰۷:۱۰۸:۱۰۹:۱۱۰:۱۱۱:۱۱۲:۱۱۴
 ۱۱۶:۱۵۴:۱۹۹:۲۵۷:۲۵۸:۲۵۹:۲۶۱:۲۶۲
 ۳۸۸:۳۷۸:۳۷۶:۳۷۸:۳۸۰:۳۸۱:۳۸۲:۳۸۳:۳۸۴:۳۸۵:۳۸۶:۳۸۷:۳۸۸:۳۸۹:۳۹۰:۳۹۱:۳۹۲:۳۹۳:۳۹۴:۳۹۵:۳۹۶:۳۹۷:۳۹۸:۳۹۹:۴۰۰:۴۰۱:۴۰۲:۴۰۳:۴۰۴:۴۰۵:۴۰۶:۴۰۷:۴۰۸:۴۰۹:۴۱۰:۴۱۱:۴۱۲:۴۱۳:۴۱۴:۴۱۵:۴۱۶:۴۱۷:۴۱۸:۴۱۹:۴۲۰:۴۲۱:۴۲۲:۴۲۳:۴۲۴:۴۲۵:۴۲۶:۴۲۷:۴۲۸:۴۲۹:۴۳۰:۴۳۱:۴۳۲:۴۳۳:۴۳۴:۴۳۵:۴۳۶:۴۳۷:۴۳۸:۴۳۹:۴۴۰:۴۴۱:۴۴۲:۴۴۳:۴۴۴:۴۴۵:۴۴۶:۴۴۷:۴۴۸:۴۴۹:۴۵۰:۴۵۱:۴۵۲:۴۵۳:۴۵۴:۴۵۵:۴۵۶:۴۵۷:۴۵۸:۴۵۹:۴۶۰:۴۶۱:۴۶۲:۴۶۳:۴۶۴:۴۶۵:۴۶۶:۴۶۷:۴۶۸:۴۶۹:۴۷۰:۴۷۱:۴۷۲:۴۷۳:۴۷۴:۴۷۵:۴۷۶:۴۷۷:۴۷۸:۴۷۹:۴۸۰:۴۸۱:۴۸۲:۴۸۳:۴۸۴:۴۸۵:۴۸۶:۴۸۷:۴۸۸:۴۸۹:۴۹۰:۴۹۱:۴۹۲:۴۹۳:۴۹۴:۴۹۵:۴۹۶:۴۹۷:۴۹۸:۴۹۹:۵۰۰:۵۰۱:۵۰۲:۵۰۳:۵۰۴:۵۰۵:۵۰۶:۵۰۷:۵۰۸:۵۰۹:۵۱۰:۵۱۱:۵۱۲:۵۱۳:۵۱۴:۵۱۵:۵۱۶:۵۱۷:۵۱۸:۵۱۹:۵۲۰:۵۲۱:۵۲۲:۵۲۳:۵۲۴:۵۲۵:۵۲۶:۵۲۷:۵۲۸:۵۲۹:۵۳۰:۵۳۱:۵۳۲:۵۳۳:۵۳۴:۵۳۵:۵۳۶:۵۳۷:۵۳۸:۵۳۹:۵۴۰:۵۴۱:۵۴۲:۵۴۳:۵۴۴:۵۴۵:۵۴۶:۵۴۷:۵۴۸:۵۴۹:۵۵۰:۵۵۱:۵۵۲:۵۵۳:۵۵۴:۵۵۵:۵۵۶:۵۵۷:۵۵۸:۵۵۹:۵۶۰:۵۶۱:۵۶۲:۵۶۳:۵۶۴:۵۶۵:۵۶۶:۵۶۷:۵۶۸:۵۶۹:۵۷۰:۵۷۱:۵۷۲:۵۷۳:۵۷۴:۵۷۵:۵۷۶:۵۷۷:۵۷۸:۵۷۹:۵۸۰:۵۸۱:۵۸۲:۵۸۳:۵۸۴:۵۸۵:۵۸۶:۵۸۷:۵۸۸:۵۸۹:۵۹۰:۵۹۱:۵۹۲:۵۹۳:۵۹۴:۵۹۵:۵۹۶:۵۹۷:۵۹۸:۵۹۹:۶۰۰:۶۰۱:۶۰۲:۶۰۳:۶۰۴:۶۰۵:۶۰۶:۶۰۷:۶۰۸:۶۰۹:۶۱۰:۶۱۱:۶۱۲:۶۱۳:۶۱۴:۶۱۵:۶۱۶:۶۱۷:۶۱۸:۶۱۹:۶۲۰:۶۲۱:۶۲۲:۶۲۳:۶۲۴:۶۲۵:۶۲۶:۶۲۷:۶۲۸:۶۲۹:۶۳۰:۶۳۱:۶۳۲:۶۳۳:۶۳۴:۶۳۵:۶۳۶:۶۳۷:۶۳۸:۶۳۹:۶۴۰:۶۴۱:۶۴۲:۶۴۳:۶۴۴:۶۴۵:۶۴۶:۶۴۷:۶۴۸:۶۴۹:۶۵۰:۶۵۱:۶۵۲:۶۵۳:۶۵۴:۶۵۵:۶۵۶:۶۵۷:۶۵۸:۶۵۹:۶۶۰:۶۶۱:۶۶۲:۶۶۳:۶۶۴:۶۶۵:۶۶۶:۶۶۷:۶۶۸:۶۶۹:۶۷۰:۶۷۱:۶۷۲:۶۷۳:۶۷۴:۶۷۵:۶۷۶:۶۷۷:۶۷۸:۶۷۹:۶۸۰:۶۸۱:۶۸۲:۶۸۳:۶۸۴:۶۸۵:۶۸۶:۶۸۷:۶۸۸:۶۸۹:۶۹۰:۶۹۱:۶۹۲:۶۹۳:۶۹۴:۶۹۵:۶۹۶:۶۹۷:۶۹۸:۶۹۹:۷۰۰:۷۰۱:۷۰۲:۷۰۳:۷۰۴:۷۰۵:۷۰۶:۷۰۷:۷۰۸:۷۰۹:۷۱۰:۷۱۱:۷۱۲:۷۱۳:۷۱۴:۷۱۵:۷۱۶:۷۱۷:۷۱۸:۷۱۹:۷۲۰:۷۲۱:۷۲۲:۷۲۳:۷۲۴:۷۲۵:۷۲۶:۷۲۷:۷۲۸:۷۲۹:۷۳۰:۷۳۱:۷۳۲:۷۳۳:۷۳۴:۷۳۵:۷۳۶:۷۳۷:۷۳۸:۷۳۹:۷۴۰:۷۴۱:۷۴۲:۷۴۳:۷۴۴:۷۴۵:۷۴۶:۷۴۷:۷۴۸:۷۴۹:۷۵۰:۷۵۱:۷۵۲:۷۵۳:۷۵۴:۷۵۵:۷۵۶:۷۵۷:۷۵۸:۷۵۹:۷۶۰:۷۶۱:۷۶۲:۷۶۳:۷۶۴:۷۶۵:۷۶۶:۷۶۷:۷۶۸:۷۶۹:۷۷۰:۷۷۱:۷۷۲:۷۷۳:۷۷۴:۷۷۵:۷۷۶:۷۷۷:۷۷۸:۷۷۹:۷۸۰:۷۸۱:۷۸۲:۷۸۳:۷۸۴:۷۸۵:۷۸۶:۷۸۷:۷۸۸:۷۸۹:۷۹۰:۷۹۱:۷۹۲:۷۹۳:۷۹۴:۷۹۵:۷۹۶:۷۹۷:۷۹۸:۷۹۹:۸۰۰:۸۰۱:۸۰۲:۸۰۳:۸۰۴:۸۰۵:۸۰۶:۸۰۷:۸۰۸:۸۰۹:۸۱۰:۸۱۱:۸۱۲:۸۱۳:۸۱۴:۸۱۵:۸۱۶:۸۱۷:۸۱۸:۸۱۹:۸۲۰:۸۲۱:۸۲۲:۸۲۳:۸۲۴:۸۲۵:۸۲۶:۸۲۷:۸۲۸:۸۲۹:۸۳۰:۸۳۱:۸۳۲:۸۳۳:۸۳۴:۸۳۵:۸۳۶:۸۳۷:۸۳۸:۸۳۹:۸۴۰:۸۴۱:۸۴۲:۸۴۳:۸۴۴:۸۴۵:۸۴۶:۸۴۷:۸۴۸:۸۴۹:۸۵۰:۸۵۱:۸۵۲:۸۵۳:۸۵۴:۸۵۵:۸۵۶:۸۵۷:۸۵۸:۸۵۹:۸۶۰:۸۶۱:۸۶۲:۸۶۳:۸۶۴:۸۶۵:۸۶۶:۸۶۷:۸۶۸:۸۶۹:۸۷۰:۸۷۱:۸۷۲:۸۷۳:۸۷۴:۸۷۵:۸۷۶:۸۷۷:۸۷۸:۸۷۹:۸۸۰:۸۸۱:۸۸۲:۸۸۳:۸۸۴:۸۸۵:۸۸۶:۸۸۷:۸۸۸:۸۸۹:۸۹۰:۸۹۱:۸۹۲:۸۹۳:۸۹۴:۸۹۵:۸۹۶:۸۹۷:۸۹۸:۸۹۹:۹۰۰:۹۰۱:۹۰۲:۹۰۳:۹۰۴:۹۰۵:۹۰۶:۹۰۷:۹۰۸:۹۰۹:۹۱۰:۹۱۱:۹۱۲:۹۱۳:۹۱۴:۹۱۵:۹۱۶:۹۱۷:۹۱۸:۹۱۹:۹۲۰:۹۲۱:۹۲۲:۹۲۳:۹۲۴:۹۲۵:۹۲۶:۹۲۷:۹۲۸:۹۲۹:۹۳۰:۹۳۱:۹۳۲:۹۳۳:۹۳۴:۹۳۵:۹۳۶:۹۳۷:۹۳۸:۹۳۹:۹۴۰:۹۴۱:۹۴۲:۹۴۳:۹۴۴:۹۴۵:۹۴۶:۹۴۷:۹۴۸:۹۴۹:۹۵۰:۹۵۱:۹۵۲:۹۵۳:۹۵۴:۹۵۵:۹۵۶:۹۵۷:۹۵۸:۹۵۹:۹۶۰:۹۶۱:۹۶۲:۹۶۳:۹۶۴:۹۶۵:۹۶۶:۹۶۷:۹۶۸:۹۶۹:۹۷۰:۹۷۱:۹۷۲:۹۷۳:۹۷۴:۹۷۵:۹۷۶:۹۷۷:۹۷۸:۹۷۹:۹۸۰:۹۸۱:۹۸۲:۹۸۳:۹۸۴:۹۸۵:۹۸۶:۹۸۷:۹۸۸:۹۸۹:۹۹۰:۹۹۱:۹۹۲:۹۹۳:۹۹۴:۹۹۵:۹۹۶:۹۹۷:۹۹۸:۹۹۹:۱۰۰۰

٢٩٢ / ٧ : ٢٩٦ / ٩ : ٢٩٦ / ٨ : ٣٨٨ / ١٧٠ : ١٦٤ / ٧
 ٣٦٢ / ٧٤ / ٥٠ / ٤٤
 القاسم بن محمد ٢١٤ / ١ : ٢٧٤ / ٤ : ١٩٠ / ٧ : ١٦٠ / ٧
 ٢٢ / ٩ : ١٤٢ / ٨
 القاسم بن محمد بن الحسن بن حازم ٧٨ / ٧ : ٨٢ / ٧
 ٢٩٦
 قاسم بن محمد بن علی بن ابراهیم بن محمد
 همدانی ٢٦٩ / ٣ : ٢٦٤ / ٣
 القاسم بن محمد بن علی المروزی (أبو أحمد) ٢١٢ / ٣
 القاسم بن محمد المقرئ ١٣٨ / ٢ : ٦٢ / ٢
 القاسم بن مسلم ٢١٢ / ٣
 قاسم بن موسى ٩٥ / ٥
 القاسم بن الوليد الهمدانی ٣٧٢ / ٥
 القاسم بن یحییٰ ٣٣٠ / ٥ : ٣٢٢ / ٨ : ٣٥٤ / ٨ : ٢٦ / ٩
 ٣٧٤ / ٣٢٢ / ٣١٦
 قاسم فرزند امام زمان عج ٧٢ / ٥١ / ٣
 قاضی ابن ابی شوارب ٣٢ / ٥
 قاضی شرف الدین ابراهیم ٤٦ / ٤ : ٤٥ / ٤
 قاضی شهاب الدین أحمد بن شیرین ٥٩ / ٤
 قاضی عبد الله فرزند شیخ محمد ٦١ / ٤
 قاضی عبد الجبار معتزلی ٢٤٧ / ١٠
 قاضی عیاض ٣٥٠ / ١
 قاضی محمد بن محمد حسینی آوی ٣٤٢ / ٦
 قاضی نعمان مغربی ١٨ / ٤٥٢ / ٤٥٠ / ٧ : ١٦٦ / ٦
 ٢٠٠ / ١٩٩
 قاضی نور الله شوشتری ٢٦٩ / ١٧
 قتیبة بن ذؤیب ٥٦ / ٦
 قتادة ١٢٤ / ٢ : ٢٢٤ / ٢ : ٢٥٨ / ٤ : ٢١٢ / ٧ : ٨٢ / ٧ : ٨٨ / ٨
 ٢٥٦ / ٢٥٨ / ٢٦ / ٩ : ٢٧٤ / ٨ : ٢٧٦ / ٨ : ٢٩١ / ٨
 ٢٧٠ / ٢٥٦
 قتیبة ٥٦ / ٦

٢٩٢ / ٧٤ / ٥٠ / ٤٤ : ٣٨٢ / ٣٨٠ / ٣٥٦ / ٢٩٦ / ٢٩٢
 ١٩٢ / ٢٨ / ٢٢ / ٨ : ٤٠٦ / ٤٠٤ / ٤٠٢ / ٣٩٨ / ٣٩٦
 ١٥٤ / ١٤٢ / ١٣٨ / ١٢٦ / ١٢٤ / ١٢٨ / ١٢٦
 ٢٢٠ / ٢٣٨ / ٢٣٤ / ٢٣٢ / ٢٢٨ / ٢٢٦ / ٢٢٤
 ٢٧٨ / ٢٧٦ / ٢٧٠ / ٢٦٢ / ٢٦٠ / ٢٥٨ / ٢٥٢
 ٢٩٤ / ٢٩٢ / ٢٨٨ / ٢٨٦ / ٢٨٤ / ٢٨٢ / ٢٨٠
 ٢٨٨ / ٢٨٤ / ٢٧٤ / ٢٧٢ / ٢٦٠ / ٢٥٨ / ٢٥٢
 ٥٢ / ٥٠ / ٤٦ / ٤٤ / ٤٢ / ٤٠ / ٣٨ / ٣٦ / ٩ : ٣٩٠
 ١٥٤ / ١٥٢ / ١٤٠ / ١٢٢ / ٨٨ / ٧٨ / ٧٠ / ٦٠
 ٢٢٠ / ٢١٠ / ٢٠٨ / ٢٠٠ / ١٩٨ / ١٦٨ / ١٥٦
 ٢٥٠ / ٢٤٨ / ٢٤٤ / ٢٤٢ / ٢٣٢ / ٢٣٢ / ٢٢٢
 ٣٣٢ / ٣٢٨ / ٣٢٤ / ٣٢٠ / ٢٩٩ / ٢٦٠ / ٢٥٨
 ٣٥٤ / ٣٥٢ / ٣٤٨ / ٣٤٦ / ٣٤٤ / ٣٢٢ / ٣٢٨
 ٤٢٧ / ٤٢٦ / ٤٢٤ / ٤٠٤ / ٣٩٠ / ٣٨٨ / ٣٧٦
 ٤٥٦ / ٤٤٨ / ٤٢٤
 قارب تولى الحسين عج ٤٦ / ٧
 القاسانی ٩٨ / ٨
 قاسط بن ظهير التغلبي ٥٠ / ٧
 القاسم بن أبی بزة ١٧٠ / ٩ : ١١٦ / ٢
 القاسم بن إسماعيل الأنباري ١٥٦ / ٥ : ١١٦ / ٣
 ٢٦٢ / ٨ : ٤٠٤ / ٧ : ٣٦٦
 قاسم بن أصبغ ٢٦٠ / ٧
 قاسم بن حبيب الأزدي ٥٤ / ٧
 القاسم بن حشان ١٠٦ / ٨ : ٢٧٢ / ٧ : ٣٢٠ / ١
 القاسم بن الحسن بن علی عج ٢٢ / ٧
 القاسم بن حمزة ٢٢٨ / ٢
 القاسم بن خليفة ٣٢٢ / ٩ : ١١٠ / ٨ : ٢٦٢ / ٧
 قاسم بن عبد الله بن سليمان بن وهب ٨٢ / ٥
 القاسم بن العلاء ٨٧ / ٤ : ٢٦٩ / ٢ : ٢٦٤ / ٨ : ٧٦ / ٣ : ٧٦ / ٢ : ٨٧ / ٤
 ١٥٤ / ١٤٢ / ١٣٨ / ١٢٦ / ١٢٤ / ١٢٨ / ١٢٦

- قیصر ۱۸۶/۲
- کاتب بن حنید الصائغ ۲۴۸/۸
- الکابلی ۱۲۴/۷:۷۴/۵
- کاترین دوم ۶۴/۴
- کاسبی بغدادی ۲۳۸/۵
- سید کاظم رشتی ۷۵.۷۳.۷۲/۴
- سید کاظم رضوی ۲۸۶.۲۸۴/۵
- سید کاظم طباطبایی یزدی ۲۲۲/۵
- کافور الخادم ۱۹۲.۱۸۲/۲
- کامل ۱۵۴/۹
- کامل بن ابراهیم مدنی ۲۱.۲۰/۵
- کامل بن عفیر ۲۵۴/۸
- کامل بن هشام ۳۵۲/۸
- کثیر بن عیاش ۲۴۰/۹
- کثیر بن یحییٰ ۲۸۴/۱
- کثیر مولیٰ جریر ۳۴۸/۸
- کراجکی ۲۸۲/۱۰:۲۲۰/۲
- کزل ۱۴۶/۸:۳۱۶/۱
- کرد بن حنیف ۳۵۲/۸
- کردوس الأزدی ۲۴۶/۸
- کردوس بن جابر ۳۵۴/۸
- کردین بن شیخان ۳۵۰/۸
- کرش بن ظهیر التغلبیین ۵۰/۷
- کرعاوی ۱۰۹/۴
- محقق کرکی ۲۶۸/۱۰:۷۱/۳
- سید کریم پینه‌دوز ۲۷۱.۲۷۰/۵
- کریم رجاءوند ۲۹۵/۱۰
- کشی ۱۲۴.۱۲۳/۴:۳۰۳/۳:۴۰۰/۱
- کعب الأحبار ۴۱۹/۷:۶۹.۶۱/۶
- کفعمی ۳۲۷/۶:۶۶/۳
- قتیبة الأعشی ۲۲۲/۹
- قتیبة بن سعید ۴۰۴.۳۵۰/۹:۲۳۴/۱
- قتیبة بن محمد ۱۱۲/۷
- قحطانی ۴۴/۴
- قرائتی ۲۹۶/۱۰
- قرچغای خان ۶۱/۴
- قرطبی ۱۹۹/۸
- قرعان بن سوید ۲۴۶/۸
- قرقارة ۳۳۲/۷
- سید قطب ۱۲۴/۸
- قطب‌الدین مصطفیٰ بن کمال‌الدین بکری ۲۷۹/۱۰
- قطب راوندی ۹۴۸.۶۱/۶
- القنقاع بن ابي حدرد ۱۵۰/۷
- قنق بن عمرو التمری ۵۲/۷
- قمر بن عباد ۱۳۴.۹۴/۷
- قنیر ۳۹۷/۹
- قندوزی حنفی ۹۰/۱
- القنواء بنت رشید ۴۷۶/۹:۲۹۸/۸
- القواریری ۳۲۶/۱
- قوامی ۲۶۶/۵
- قودة الأعلم ۳۵۶/۸
- قیس ۳۲۲.۱۸۰/۹
- قیس بن ابي حصین ۱۹۸/۹
- قیس بن جابر الصدفی ۱۷۶/۹
- قیس بن حفص ۱۰۸/۸:۳۴۰/۷
- قیس بن سعد بن عباده ۳۰۸/۱
- قیس بن عبد ۳۷۲/۱
- قیس بن مسلم ۱۶۸/۹:۲۱۲/۸:۳۰۸.۱۹۴/۷
- ۳۷۶
- قیس بن مسهر الصیداوی ۵۰/۷

- لوط عجله ٢٦٤/٩: ٢٧٠/٨: ٤٠٠/٦: ١١٦/٢
- اللبث بن سعد ١/٢٣٨: ٢/٢٤: ٧/١١٤: ٨/١١٤
- ٢٥٠: ١٧٦: ٦/٩: ٣٠٠
- لشوعا بن قیصر ١٧٢/٢
- مائدة اعتماد ٢٩٥/١٠
- ماجد بن قلاح شیانی ٢٧١/١٠
- مارگولیوت ١/١٥٥: ١٥٢/١: ١٠/٣٠٠
- ماریه ٢/١٥: ٢٦٤/٢
- مازیار بن قارن ٣/٢٩٢
- ماشهر بن عبدالله بن نیل ٨/٣٥٠
- ماشیح ١/٩٨: ٩٧/١: ١٠٠: ١٠٠
- مالك الأشتر ٨/٢٨: ٢٢٢: ٩/٢٦٩: ٢٧٨: ٢٥٢
- مالك بن إسماعیل ٨/٢٧٢
- مالك بن حرب بن سکین ٨/٢٤٨
- مالك بن خلیف ٨/٢٥٨
- مالك بن ضمره ٧/٢٤٦
- مالك بن عبد بن صریح ٧/٥٦
- مأنك بن عطية ٢/١٤٨: ٨/٢٨٦: ٩/٣٨٦
- مأنك الجهني ٢/١٢٢: ٣/٢٠٢
- مالك السلولي ١/٢٩٢
- المأمون ١/٢٦٤: ٨/٢٠٨: ٣/٢٤١: ٢٧٢: ٢٧٧
- ٢٨٠: ٢٨٢: ٢٩٢: ٣-٢: ٢٤: ٧/٦٨: ٩/٢٨٢
- ٢٨٢: ٢٤
- ماهان بن كثير ٨/٢٥٨
- المبارك بن فضالة ٢/١٢٨: ٧/٣٠٢
- المبارك بن معمر بن خالد ٨/٣٥٠
- مبقي هندی ١/٨١: ٨٢: ٧/٢٢٠: ١٠/٢٨٢
- مشمهدی سودانی ٤/٦٥
- المتوكل بن عبید الله ٨/٢٥٦
- متوكل بن عمیر ٥/٢١١
- کلازک ١/١٤٩
- کلثوم بنت أحمد ٤/٢٥٠
- الکلبیتی ٢/٣٦: ٢٢٠: ٢٩٨: ٣/٩٠: ٤/١٢٤
- ٢٢٤: ٢٤٧: ٢٥١: ٢٧٢: ٢٨٨: ٢٩٨: ٣٦٥
- ٢٢٦: ٤/٣٧٠: ٥/٦٠: ٦/٢٢٣: ٢٢٥: ٢٢٦: ٦/٢٢٦
- ٢٢: ٢٣: ٨/٣٩: ٩/٢٢٩
- کمال الدین أحمد بن محمد بن یحیی انباری ٣/٥٢
- ٧١
- الکمال العلوی النیشابوری ٧/٢٥٨
- کنسلینا ٧/٢٥٤
- الکعبی بن أبی المسهل ٧/٢٩٦: ٨/٨٦
- کمیل بن زیاد النخعی ١/٥٥: ٣/١٤٠: ٢/٢٠٠: ٢/٢٠٢
- ٥/٢١٠
- کنانة بن عقیق ٧/٥٠
- کنجی شافعی ١/٩١
- کنفوسیوس ١/١٢٦
- کورانی ٤/١٠٧
- کهیل ٩/١٩٢
- کیسان بن جریر (أبو جابر) ٧/٢٦٢
- کیسان بن کلب (أبو صادق) ٣/١٥٢
- کیسان الرؤاسی القطار ٧/٢٩٠
- کلذره ١/١٥١: ١٥٢: ١٠/٣٠٠
- کنجی شافعی ٢/٢٨٧: ٣/١٤٥
- گوردن ٤/٦٦
- لانساوس ١/١٥١
- لاهیجی ١٠/٢٧٦
- لطف الله صافی گلیایگانی ١/٥٧: ٥/٢٥٨: ٦/٣٥٩
- ٢٩٨: ٢٨٧/١٠: ٣٦٤
- لقیط بن الفرات ٨/٢٥٢
- لقیط بن ناسر الجهنی ٧/٤٢

- متوکل بن هارون ۳۰/۶
 متوکل عباسی ۲۸۱، ۲۷۹، ۲۷۴، ۲۷۳، ۲۴۰/۳
 ۲۳۴/۱۰: ۳۰۲، ۲۹۳، ۲۸۴، ۲۸۳، ۲۸۲
 المثنی بن الصباح ۱۹۸/۷
 المثنی بن الوليد الحنظلي ۲۷۲، ۳۲، ۸/۸: ۱۷۶/۷
 ۲۳۲/۹
 مجالد بن سعيد عن الشعبي ۳۷۲، ۳۳۶، ۳۳۴/۱
 مجاهد ۱۵۴/۹: ۲۳۶، ۸۴/۷: ۳۲۸/۵
 مجتبی ترابی ۲۹۲/۱۰
 شیخ مجتبی قزوینی ۲۸۷/۱۰
 مجتبی گودرزی ۲۹۲/۱۰
 مجد الدین ابن اثیر جزری ۸۰/۱
 مجد الدین فضل بن یحیی طیبی کوفی ۲۶۰/۱۰
 علامه مجلسی ۱۹۷، ۱۰۱/۲: ۲۶۰، ۵۷/۱
 ۱۹۹، ۲۱۹، ۳۲۳/۳: ۴۶، ۵۱، ۵۲، ۶۶/۴
 ۲۴۴، ۲۴۹، ۲۶۱، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۹۶، ۲۹۷/۵: ۲۹۷
 ۱۸۸، ۱۹۳، ۲۰۰، ۲۸۰، ۳۱۳، ۳۲۳/۶: ۱۴۸
 ۱۵۲، ۲۳۵، ۲۳۹، ۳۴۳/۷: ۵۹، ۶۰، ۴۵۲/۸
 ۴۰، ۷۸، ۸۱، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۷۴، ۱۸۹
 ۲۶۷/۹: ۱۲۷/۱۰: ۲۶۰، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۸۲
 مجمع بن عبد الله العائذی ۵۲/۷
 محج بن خربوذ ۲۴۸/۸
 محروج ۹۵/۵
 سید محسن امین ۱۴۰/۹
 محسن جهانسوز ۳۰۰/۱۰
 سید محسن حکیم ۳۱۳، ۳۱۰، ۳۰۰، ۲۶۱/۴
 ملا محسن فیض کاشانی ۲۷۱/۱۰
 سید محمّد ۲۰۹/۵
 محمّد أبو عزیز خطی بخرانی ۲۷۷/۱۰
 محمّد أحمد بن عبد الله ۶۵/۴
 محمّد أحمد سوداتی ۱۵۶/۱
 میرزا محمّد اخباری ۲۶۴/۸: ۷۲/۴
 محمّد اسماعیل خواجهوی ۷۸/۸
 محمّد اقبال ۷۵/۴
 ملا محمّد امین ۱۴۹/۵
 محمّد امین زین الدین ۲۸۹/۱۰
 میرزا محمّد باقر اصطهباناتی ۲۸۰، ۱۶۰/۵
 محمّد باقر بهاری همدانی ۱۷۱/۸
 محمّد باقر بهبهانی ۲۵۴/۴
 محمّد باقر حسینی میرداماد ۲۷۳/۱۰
 محمّد باقر سیرجانی یزدی گرمانی ۱۶۹/۸
 محمّد باقر شریعت ۲۹۸/۱۰
 سید محمّد باقر صدر ۷: ۱۱۱/۴: ۱۹۱، ۶۳، ۵۹/۱
 ۲۸۷/۱۰: ۴۵۴
 میرزا محمّد باقر کمره‌ای ۲۴۸/۱۰
 محمّد بن آدم الشیبانی ۳۰۲/۷
 محمّد بن ابراهیم ۱۴۴/۴: ۳۷۲، ۱۸۸/۳: ۲۴۴/۱
 ۱۴۴
 محمّد بن ابراهیم بن ابی البلاد ۳۶۰، ۲۸۸/۷
 محمّد بن ابراهیم بن اسحاق الطالقانی المکتب (ابو
 العباس) ۱۳۴/۲: ۳۶۸، ۲۴۶، ۲۳۴/۱
 ۱۶۰، ۱۷۴، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۸۸، ۳۰۲، ۳۱۶/۳
 ۱۲۲، ۲۱۲، ۲۶۸، ۳۷۰/۴: ۱۶۴/۵: ۳۳۴/۷
 ۳۴۰/۸: ۹۸، ۱۴۴، ۲۰۴/۹: ۱۷۸
 محمّد بن ابراهیم بن جعفر نعمانی ۴۱۶/۷: ۵۴/۱
 ۲۳۹/۱۰
 محمّد بن ابراهیم بن عبید الله القسی ۸: ۲۳۸/۷
 ۳۱۶/۹: ۳۲۰
 محمّد بن ابراهیم بن مالک ۲۳۶/۹
 محمّد بن ابراهیم بن مهزیار الأهوازی ۲۶۹، ۲۶۵/۳

- ٩٧، ٩٢ / ٥ : ١٧٠، ١٦٨، ١٤٠ / ٤ : ٣٣٨
 محمد بن ابراهيم التيمي ١٥٠ / ٧
 محمد بن ابراهيم الصوري ٣٦٠ / ٢
 محمد بن ابراهيم الغزالي ٢٣٤ / ٨
 محمد بن ابراهيم الكوفي ١٠٨ / ٦ : ٢٧٠، ٢٣٤ / ٢
 محمد بن ابي بكر (ابو علي) ٢٦٧ / ٣
 محمد بن ابي بكر المقدمي ٣٣٦ / ١
 محمد بن ابي الحري ٢٢٢ / ٨
 محمد بن ابي حمزة ٣٥٨ / ٥
 محمد بن ابي دارم يمامي (ابو بكر) ١١٠ / ٥
 محمد بن ابي رواد رواسي ١٢٣ / ٥
 محمد بن ابي زينب الأجدع (ابو الخطاب) ٢٩٨ / ٣
 ٢٢٨ / ٤
 محمد بن ابي سعيد بن عقيل ٤٤ / ٧
 محمد بن ابي عبد الله الكوفي ٣٧٤، ٣٦٦، ٣٥٨ / ١
 ٣٨٠، ٣٦٢، ٣٥٤، ٣٠٢، ٢٩٠، ٢١٤، ١٣٦ / ٢
 ٩١١٠٠٤ / ٨ : ٤٠٢ / ٥ : ١٥٠، ١٢٤، ٢٨، ٢٦ / ٣
 ٣٣٨، ٢٥٠، ٢٤٦، ٢١٦
 محمد بن ابي عمير ٢٣٢، ٢١٤، ٢١٢، ٢٠٤ / ١
 ٣٠٠ / ٢ : ٥٤، ٦٠، ٧٢، ١٤٤، ٢٨٢، ٢٨٨ / ٣
 ١٨٤، ١٧٠، ١٦٦، ١٤٢، ١٥٤، ١١٤، ٢٨، ٢٦
 ٢٩٠، ٢٠٤، ١٦٨، ٧٤، ٧٠ / ٧ : ٢٤٠، ٢٠٢
 ٢٩٤ / ٨ : ٢٧٠، ١٤٨، ١٣٤، ٨٦، ٣٢، ٨ / ٨
 ٢٣٢ / ١٠ : ٢٦٠، ٢٠٨
 محمد بن ابي القاسم ماجيلويه ٣٦٤ / ٤ : ٧٠ / ٧
 ١٨٠، ١٨ / ٩ : ٢١٤ / ٨ : ٢٠٦، ١١٢
 محمد بن ابي قرة ١٦٨، ١٥١ / ٦
 محمد بن ابي قيس ٣٦٤ / ١
 محمد بن احمد ٣٦٤ / ٥ : ٢٥٣، ١٩٠ / ٣ : ٣٨٤ / ١
 ٢٠٨ / ٩ : ٦ / ٨
 محمد بن احمد (ابو جعفر) ٢٢٤ / ٤
 محمد بن احمد بن ابراهيم الجعفي ٤١٦ / ٥
 محمد بن احمد بن ابي الثلج ٢٣٤ / ١
 محمد بن احمد بن ابي خيشمة ٢٨٢ / ٩
 محمد بن احمد بن ابي عون الزياتي ٢٨٤ / ٢
 محمد بن احمد بن ابي قتادة ١٩٠ / ٤
 محمد بن احمد بن ابي الليث ٢٩٤ / ٦
 محمد بن احمد بن جعفر القطان القمي (ابو جعفر) / ٤
 ٢٦٠
 محمد بن احمد بن جعفر قمي عطارد قطان ٢٦٢ / ٣
 ٢٦٩، ٢٤٣
 محمد بن احمد بن جنيد ٢٤٤ / ١٦
 محمد بن احمد بن الحسن القطواني ٢٦٤، ٢٦٠ / ٧
 ١٨٠ / ٨ : ٢٨٤
 محمد بن احمد بن حماد ٢٥٩ / ٣
 محمد بن احمد بن حماد مروزي محمودي (ابو
 علي) ٢٦٧، ٢٦٣ / ٣
 محمد بن احمد بن حيدر كاظمي حسني حسيني / ٥
 ٢٣٨، ١٥٢
 محمد بن احمد بن خلف ٨١ / ٥
 محمد بن احمد بن داوود القمي (ابو الحسن) ٣٦٦ / ٣
 ٣٩٦، ٢٩٢، ٢٢٨، ١٨٦، ١٧٤ / ٤
 محمد بن احمد بن رزق ٥٠ / ٦
 محمد بن احمد بن صالح التميمي ٣٩٤ / ٥
 محمد بن احمد بن الصلت القمي الآبي ٤١٨ / ٤
 محمد بن احمد بن عبد الله الخاليجي ٢٢٢ / ٧
 محمد بن احمد بن عبد الله قضاة ٢٨٢، ٢٤٤ / ١٠
 محمد بن احمد بن علي بن صلت ٢٠٤ / ٥
 محمد بن احمد بن محمد الصيرفي ٣٢٦ / ٤
 محمد بن احمد بن يحيى اشعري قمي ١٧٦ / ٢ : ٤
 ٢٤٣ / ١٠ : ٢٣٨ / ٩ : ١١٤ / ٧ : ٣٧٦ / ٦ : ١١٧٢
 محمد بن احمد الجرجاني ٢٧٢ / ٨

- ٢٧٢/٣ محمد بن أحمد الداوودي (أبو الحسن).
 ٢٧٢/٣ محمد بن أحمد الزجوزجي (أبو جعفر) /٤:٢٤٤/٣
 ٢٨٨، ٢٨٢، ٢٨٠
 ٢٧٦/١٠ محمد بن أحمد سفاريني
 ٢٥٨/٩:٢١٢/٣ محمد بن أحمد السناني
 ٣٨٠، ٣٠٢، ٢١٤، ٢١٠/٢ محمد بن أحمد الشيباني
 /٩:٣٩٦، ٢٨٢، ٢٧٢/٥:١٨٠/٤:١٦٠/٣
 ٢٤٤، ٢١٦
 /٤:٣٩٦/٣ محمد بن أحمد الصفواني (أبو عبد الله)
 ٤١٠، ٢٤٣
 ٣٧٢/٢ محمد بن أحمد الطوال
 /٣:٢٨٨، ٢٧٦/٢ محمد بن أحمد العلوي (أبو جعفر)
 ٢٢٢/٩:١٢٢
 ٥٦/٤ محمد بن أحمد غرياني
 ٩٦/٨ محمد بن أحمد القاساني
 ٢٥٦/١٠ محمد بن أحمد قرطبي انصاري
 ١٤٦/٨:٢١٢/٢ محمد بن أحمد القلانسي
 ٢٧٢/٩ محمد بن أحمد المحيوي
 ٩٦/٨:١٩٦/٧ محمد بن أحمد المدني
 ٤٠٦/٧ محمد بن أحمد النهدي
 ٢٩٨/١ محمد بن إدريس (أبو ليث)
 ٢٧٥/٤ محمد بن إدريس حلبي
 ٢٠٠/٣ محمد بن إدريس الحنظلي الرازي (أبو حاتم)
 ٣٢/٩ محمد بن إدريس الشافعي
 ٢٣٤/١٠ محمد بن إسحاق بن أبي العنيس
 /٣ محمد بن إسحاق بن سعيد السعدي (أبو عبد الله)
 ٢٠٠
 ٢٥٧/١٠ محمد بن إسحاق رومي
 ١٧٤/٩:٣٦٠/٢ محمد بن إسحاق الصغاني
 ٢٤٢/٧:١٢٤، ٩٢/٢ محمد بن إسحاق المقرئ
- ٢٧٤، ٢٣٢، ١٨٢/٩:١١٠/٨:٢٩٢
 ١٨٤/٩ محمد بن إسكاب
 ٢٢٠/٣:٢٢٢، ٨/٢:٢٠٨/١ محمد بن إسماعيل
 ١٣٦/٧:٢٧٦، ١٠٨/٦:٩٦/٥:٢٨٨، ٢٨٤
 ٢٠٨/٩:٢٨٤، ٢٤٨، ٢٣٠، ١٨٠/٨:١٧٦
 ٢٨٨، ٢٤٢، ٢٢٨
 ٢٤/٢ محمد بن إسماعيل (أبو إسماعيل)
 ٣٤٢، ٢٩٠، ١٣٦/٢ محمد بن إسماعيل اليرمكي
 ١٠٤/٨:٤٠٢، ٣٩٢/٥:٢٠٦، ١٥٠، ١٢٨/٣
 ٣٣٨/٩
 ٨٤/٧ محمد بن إسماعيل بن أبي سمينة
 /٥:١٠٠/٣:٢٢٦/٢ محمد بن إسماعيل بن بزيع
 ٢١٢/٩:٢٧٠/٨:٤٠٤، ٢٤٨، ٢٤٦/٧:٢٨٨
 ٢٣٢
 ٣٧، ٢٢/٤ محمد بن إسماعيل بن جعفر صادق عليه السلام
 ٢٧٩/١٠ محمد بن إسماعيل صنعاني
 ٢٧٦/٦ محمد بن اثناس البرازي
 ٤٢/٧ محمد بن أمير المؤمنين عليه السلام
 ٢٣٦/١٠ محمد بن أورمه
 /٥:١٦٠/٢:٢٨٤، ٢٧٢/١ محمد بن أيوب بن نوح
 ٩٧
 ٦٠/٣ محمد بن بابويه قمي (أبو جعفر)
 محمد بن بحر بن سهل الشيباني الرهني (أبو
 الحسين) /٦:١٢/٣:٢٨٤، ٢٠٠، ١٧٨/٢
 ٢٥١/١٠:٨٠
 ٣٤٨/٩ محمد بن بشر
 ٢٩٢/١ محمد بن بشر
 ٧٨/٧ محمد بن بشر الأحول
 ٣١٨/٥ محمد بن بشر الهمداني
 ٣٦٦/٢ محمد بن بشير الأزدي

- محمد بن بكار بن الرزبان ٢٩٦/١
 محمد بن بكر ارجيني ٤٠٠، ٣٤٠/١
 محمد بن بندار ٢٤٠/٨
 محمد بن باينده ساوجي ٢٦٦/١٠، ١٧٥/٨
 محمد بن ثابت ٣٣٠، ٣٢٤/٩، ٩٤/٧
 محمد بن الجارود العبدي ٢١٠/٣
 محمد بن جبرئيل الاهوازي ١٤٠/٤
 محمد بن جرير طبري ٤٩١/٩، ٣٠١/٣
 محمد بن جعفر ١٢٢/٢، ١٣٦، ١٦٧، ٢٤٨، ٢٤٠/٤
 ٣٤٨/٩، ٨٦، ٧٢/٧، ٢٤٤، ٣٤٠
 محمد بن جعفر عجله الله عنه ٤٠٢/٩، ١٣٤/٧
 محمد بن جعفر الاسدي الرازي (ابو الحسين) ٥٦/٢،
 ١٧٨، ٢٦١، ٢٦٣، ٢٦٦/٣، ١٣٢/٤، ١٧٢
 ٢٩٠/٧، ٣٦٢، ١٤٤/٩، ٢٧٠/٦، ٤٩/٥، ١٨٠
 محمد بن جعفر بن زباج الاشجعي ٤٨/٦
 محمد بن جعفر بن محمد (ابو الحسن) ٣٦٢/٧
 محمد بن جعفر بن محمد المقرئ (ابو بكر) ٣٥٢/٤
 محمد بن جعفر بن مسعود ٢٧٨/٨، ٣٤٢/٥
 محمد بن جعفر الشيمي ٣٤٨/٦
 محمد بن جعفر جيزي قمي (ابو العباس) ٧٨، ٧٦/٥
 محمد بن جعفر دهان ١٢٤، ١٢٣/٥
 محمد بن جعفر الرازي ١٨/٨، ٢٤٤/٦
 محمد بن جعفر العربي ١٧٢/٤
 محمد بن جعفر القرشي ٣٨/٩، ٢١٠/٨
 محمد بن جعفر قمي خميري ٧٨/٥
 محمد بن جعفر الكوفي ١٥، ١٦٠، ١٤٨/٣، ٢١٠/٢
 ٣٩٦، ٣٩٢، ٣٨٢
 محمد بن جلال حسيبي بلياني منجم ١٤٣/٨
 محمد بن جمهور العمي ١٣، ٣٦٦/٢، ٢١٢، ٢٠٨/١
 ٢٧٨/٨، ٤٠٠، ١٢٦/٧، ٣٦٠/٥، ١٨٢، ٤٨
 ٣٥٨/٩
 محمد بن جيهان ٣٤٨/٨
 محمد بن حاتم بن ميمون ١٥٢/٧
 محمد بن حاتم القطان ٣٩٤/٥
 محمد بن حبيب الجند نيسابوري ٢٧٦/٧
 محمد بن حسان الرازي ٣١٨، ٢٩٢، ١٤٦، ١٣٤/٢
 ٣٨٠، ٢٦٨، ٢٠٢/٨، ٣٩٨، ١٦٢، ١٤٤/٧
 محمد بن الحسن ٢٠٦/١، ٢١٦، ٢٠٦، ٢٢٠، ٢٢٨، ٢٥٠،
 ٣٦٦، ٣٠٦، ١٢٤/٢، ٢٨٢، ٢٥٤، ٣٠٣، ٩٨، ٦
 ١٠٢، ١٠٤، ١١٢، ١١٢، ١٥٨، ١٨٢، ١٨٦،
 ١٩٠، ١٩٨، ٣٣٠، ٣٣٠/٤، ١٤٠/٥، ١٠٨، ٢١٤،
 ٣٦٠، ٣٨٤، ٧٦/٧، ١١٢، ١٦٤، ١٧٢، ١٩٦،
 ٢٤٦، ٢٩٤، ١٧٨/٨، ٢٥٤، ٢٨٦، ٤٢/٩، ٨٠
 محمد بن حسن اصفهاني ٢٥٤/٤
 محمد بن الحسن بن ابي الخطاب ٢٢٨/١
 محمد بن الحسن بن احمد بن الوليد ٢٢٢/١، ٢٢٢، ٢٢٦،
 ٢٢٢/٢، ٥٢، ٦٠، ٨٨، ٩٠، ٢٠٤، ٢٢٢، ٢٢٨، ٢٧٢،
 ٢٧٤، ٣٣٦، ٣٣٦/٣، ١٠٢/٣، ١٢٨، ١٥٤، ٣٢٤/٤،
 ٣٢٢، ٣٧٢، ٣٤٢/٥، ٣٥٤، ٤٠٤، ٢١٢/٧،
 ١١٤، ١٦٨، ٢٠٤، ٣٢٤/٩، ٣٣٠، ٣٤٠
 محمد بن الحسن بن جعفر بن اسماعيل بن صالح
 الصيمري ١٥٨/٤، ٣٩٤/٣
 محمد بن حسن بن خيمره ٢٥١/١٠
 محمد بن الحسن بن شمون البصري ١٠، ١٠/٦، ٤٠٠/٥
 ٣٨٦/٩، ١٢
 محمد بن الحسن بن علي بن ابراهيم بن مهزيار ٢/٢
 ٣٧٢
 محمد بن الحسن بن علي القمي (ابو سعيد) ١٩٨/٣
 محمد بن الحسن بن محمد بن جمهور العمي (ابو
 علي) ١١٠، ٤٠٠/٧، ٣٧٢/٥، ١٩٢/٣

٢٨٢، ٢٣٦	١٧٢/٤	١٥، ١٩٨، ١٨٤، ١٨٢، ١٠٢، ٩٨/٣، ٣٥٤، ٢٨٢
محمد بن الحسن بن الوليد	١٧٢/٤	١٨/٨، ٤٠٢، ٢٤٨، ٢٤٦، ١٩٠/٧، ٣٨٨، ٣٨٤
محمد بن الحسن بن يحيى الحارثي	٤٠٨/٧	١٤٠، ٤٢٠/٩، ٣٧٤، ٢٨٦، ٢٨٢، ١٨٢، ٣٢، ٢٠
محمد بن حسن حرّ عاملي	٢٧٢/١٠	محمد بن الحسين بن أحمد بن محمد بن جعفر ٢٧٢/١
محمد بن الحسن الصفار القمي	٤٠٦، ٣٧٠، ٢٢٦/١	محمد بن الحسين بن حفص الخثعمي الكوفي ١٢
١٩٠، ٥٢/٢	١٩٠، ١٥٦، ١٢٨، ١٠٢/٣، ٣٣٦، ٦٠، ٣٥٢، ٢٠٤/٥	٤٨/٦، ٣٨٢/٥، ٣٥٦
٢٣٢/١٠، ٣٢٠، ٣٣٠، ١٤٠	٢٣٢/١٠، ٣٢٠، ٣٣٠، ١٤٠	محمد بن الحسين بن حميد ٢٤٠/٩
محمد بن الحسن الضيرفي الدورقي	٣٧٦/٣	محمد بن الحسين بن سفيان بن سفيان (أبو جعفر) ١٦
محمد بن الحسن الطوسي	٤١٧، ٤٠٤/٧، ٣٧٦/٦	١٢٤، ١٤٧، ١٤٨، ١٤٩، ١٥١، ١٧٤/٧، ١٨
٢٤٨/١٠	٢٤٨/١٠	١٤٦
محمد بن الحسن العسكري (بنگرید: حجت بن الحسن		محمد بن الحسين بن مصلح أبو بكر ٢٧٢/١
المهدي) = صاحب الأمر) = صاحب الزمان) =		محمد بن الحسين بن يزيد الزيات ٢١٢/٩
= أبا صالح) = امام زمان) = امام عصر) =		محمد بن الحسين الصائغ ١٣٠/٨
ولي عصر) = امام منتظر) = امام مهدي) =		محمد بن الحسيني الخثعمي ١٩٢/٩
انقائم) = المهدي) (١٩٥، ٨٩/١		محمد بن حفص ٢٦٦/٧
١٧٠، ١٧٦، ٣١٦، ٣٥٦، ٣، ١٤٢/٥، ٥٢، ٦٥،		محمد بن حكيم ١٥٨/٧
١١٦، ٢٤٠، ٢٤٢، ٣٥٢، ٣٥٤، ٣٩٤، ١٤/٦،		محمد بن حماد بن شيب ٣٤٨/٨
٢٤٤، ٣٣٧، ٢٤٨، ١٢٢، ١١٦، ١١٠، ٧٨، ٢٩		محمد بن حماد بن ماهان الدبّاغ ٤٠٨/٥
محمد بن الحسن الكاتب المروزي	٣٣٨/٤	محمد بن حمدان القشيري ٣٠٠/١
محمد بن الحسن الكرخي	٢٧٢/٢	محمد بن حمران المدائني ٢٥٨/٩
محمد بن الحسن الكوفي	٣١٤/٧، ٣٥٦/٢	محمد بن حمويه بن عبيد العزيز الرازي ١٣٣٨/٣
محمد بن الحسن النفس الزكية	٣٩٠/٧	١٧٠
محمد بن الحسين	٣٩٠، ٣٨٤، ٣٦٦، ٢١٦، ٢١٢/١	محمد بن حمويه السويداوي ١٦٨/٤
٣٩٦، ١٢/٢، ٥٢، ٥٨، ٨٦، ٢٩٦، ٣/١٠، ١٢،		محمد بن الخنيفة ١٨/٤، ١٩، ٢٢، ٣٥، ٣١٨/٥، ١٦
١٢٦، ١٨٨، ١٢٦		٢٩٠/٨، ٣٥٨، ١٨٤/٧، ١٥٥، ١٥٤، ٦٩
٢٥٢، ٢٢٨/٩، ٣٨٨/٨، ٤٠٦		محمد بن حيان المازني ٢٨٤/١
محمد بن حسين بن ابراهيم بن عيسى أبو الحسين	٨٢/١	محمد بن حيدر (أبو الحسن) ٦٣/٣
محمد بن الحسين بن أبي الخطاب	٢٢٢، ٢٠٦/١	محمد بن حيدر كاظمي ٢٤١/٥
٢٣٨، ٢٤٠، ٢٦٦، ٣٨٢، ٥٠، ٥٤، ١٢٤		محمد بن خالد ١٠/٢، ٢٥٠، ٢٤٠/١، ٣، ٢١٠/٥

محمد بن سلعة بن كهيل ٢٨٤/١: ١٤٤/٩: ١٩٤	٣٧٢	٣١٤، ٣٤٤	محمد بن خالد (أبو عبد الله) ٣٢٤/٥
محمد بن سليمان البغدادي (أبو مسلم) ٩٦/٨		١١٢، ٦٤/٧	محمد بن خالد الأصم
محمد بن سليمان النخعي ١٢٦/٢: ٢٩٤/٧: ٨٢/٨	٩٨	١٢/٨	محمد بن خالد البرقي
محمد بن سنان خزاعي زاهري ٢١٦/١: ٢١٨، ٢٢٢		٣٥٢/٨	محمد بن خالد بن قرّة
٣٧٤، ٣٨٢، ٣٩٧، ٣٩٩، ٤٠٠، ٤٠٤/٢: ٥٤/١٣٢		٣٤، ٣٢، ٣٤، ٣٥	محمد بن خالد جندی صنّعانی
١٤٦، ١٥٠، ١٥٢، ٢٩٠، ٣٠٠، ٣١٨		٢٦٠	
٣٦٢، ٣٦٦، ٣٦٩/٣: ١١٤/٣: ١٣٢، ١٥٨، ١٨٢، ٢٦٩		٢٦/٤	محمد بن خاوند شاه ميرخواند
٣١٤، ٣١٨، ٣٢٦، ٣٧٨، ٣٨٤، ٤١٨/٧		٢/٧: ٩٠/٧: ١١٠/٨: ٢٣٨	محمد بن خلف الطاطري
١٤٤، ١٩٦، ١٨٠/٨: ٣٠، ٩٦، ١٠٤، ١٢٨، ١٨٠		٢/٢: ١٧٤/٢	محمد بن خليلان (أبو عبد الله)
٢٣٦، ٢٤٠، ٢٨٢، ٣٧٤/٩: ١٨٠، ١٩٦، ٢١٨	٤٠٢، ٣٨٨، ٣٥٦، ٣٣٨	٢٣/٢١٠	محمد بن داوود
محمد بن سوقة ١٥٢/٧: ٢٤٨/١		٧/١٧٦	محمد بن راشد البخلي
محمد بن سهل الجلودی (أبو عبد الله) ٤٠٨/٧		٧/١١٠	محمد بن الزبيع الأقرع
محمد بن سيرين ٣٨٢/٩		٧/٢٧٠	محمد بن رزيق بن جامع المصري
محمد بن شاذان بن نعيم شاذاني نيشابوري ٢٦٥/٣		٨/٣٥٦	محمد بن زوايه
٢٦٩/٤: ٣٤٤، ٣٦٦، ٤٢٨/٥: ٩٣		٩/١٨٦، ١٥٢	محمد بن زكريّا بن دينار
محمد بن الشجري ٣٧٨، ١٤٢/٧		٢/٢: ١٧٦، ٢١٤/٣	محمد بن زكريّا الجوهري
محمد بن شعيب بن أحمد المالكي ٤٨، ٨/٩		٨/٣٢٠	محمد بن زياد
محمد بن شعيب بن صالح ٩٥/٥		٩/١٩٦، ٢١٤، ٣١٦	محمد بن زياد بن زياد السابري
محمد بن صالح بن محمد همداني دهقان ٢٦١/٣		٧/١٢٨	محمد بن زياد الصيمري
٢٦٤، ٢٦٩، ٢٩٢/٤: ٣٩٤، ٤٢٢، ٤٢٢/٥: ٩٧، ٩٢		٧/١٨٤	محمد بن زياد الهاشمي
محمد بن الصامت ١٦٠/٧		٣/٢٥٢: ٢٧٨/٣: ١٢٠	محمد بن زيد بن علي فارسي
محمد بن الصباح ٢٨٠، ١٥٢/٧		٥/١١٠	محمد بن زيد بن مروان (أبو عبد الله)
محمد بن الصلت الأسدي ٢٦٠/٧		٤/٣٥٢	محمد بن سابور (أبو العباس)
محمد بن طلحة شافعي ٨٠/١		٣/٣٠	محمد بن السري
محمد بن طلحة شامي ٩٢/١		٢/٢: ٣١٦، ٣٣٤/٤: ٢٤٠/٨	محمد بن سعيد بن محمد
محمد بن طلحة ٢٧٢/١		٣/٤٠	محمد بن سفيان الحضرمي
محمد بن عاصم ٣٧٦، ١٦٨/٩: ٢١٢/٨: ١٩٢/٧		٨/٨	محمد بن سلام

- محمد بن العباس ٢٩٢/٨:٣٩٦/٤:٩٦.٨٢/٢
 محمد بن العباس بن أبي ذهل العمري الهروي (أبو عبيد الله) ٥٠/٦
 محمد بن العباس بن عيسى الحسيني ١٥٤/٩
 محمد بن عباس بن عيسى غاضري ٢٣٨/١٠
 محمد بن عباس قمي ٢٦٩/٣
 محمد بن العباس الهروي ٢٠٠/٣
 محمد بن عبد الله ١/٢:٣٩٦.٢٨٤.٢٩٦.٨٨/١
 ٢٧.٢٤/٤:١٥٢/٣:٣٧٠.٣٥٦.٢٩٨.٢٤٢
 ٢٠٨/٩:٤٥٤.٢٠٤/٧:٣٥٤.٧٩/٥:٨٠
 محمد بن عبد الله أبو جعفر ٢٧٦/٧
 محمد بن عبد الله البصري ٢٦٠/١
 محمد بن عبد الله بن إبراهيم الشافعي (أبو بكر) ٢٠٨/٥
 محمد بن عبد الله بن أبي غانم القزويني ٢٢٠/٥
 محمد بن عبد الله بن أحمد بن ريدة (أبو بكر) ١١٨/٧
 محمد بن عبد الله بن إدريس عالي ٤١/٤
 محمد بن عبد الله بن تومرت (أبو عبد الله) ٤٣.٤٢/٤
 محمد بن عبد الله بن جعفر الحميري ٣٤٤.٢٦٤/١
 ١/٤:٣٣٦.٢٤٩.٥٤/٣:٣٨٦.١٤٨/٢:٣٩٢
 ١١٨٨.١١٨٦.١١٩٦.١٢٣٠.٢٤٩.٢٦٠/٦:٣٢٩
 ٢٦٠/٩:٤٤/٧:٣٩١.٣٩٠.٣٧٨.٣٦٨
 محمد بن عبد الله بن حسن بن حسن ٤٥٢/٧:٢٤/٤
 محمد بن عبد الله بن زرارة ٢/٢:٦٤/٩:١٥٠.١٢١٠
 ٢٣٠
 محمد بن عبد الله بن عمران البرقي ٣٨٦/٩
 محمد بن عبد الله بن محمد بن عبيد الله بن المطلب ١/٢
 ١٢/٣:٣٨٤
 محمد بن عبد الله بن المطلب الشيباني (أبو الفضل) ١/٢
 ٢٧٦.٣٥٦/٤:٣٥٢.٣٧٨/٥:٣٨٢/٥:٤٠٨.٢٨٢/٦
 ٨٠.١٩٤.٣٩٣.٣٩٤/٧:٦٨/٨:٨٦/٨.١٠٤
- ٢٢٤.٢٤٠.٢٢٠/٩:٢٨٦
 محمد بن عبد الله بن مهران كرخي ٢٢٤/١٠
 محمد بن عبد الله بن نمير ٢٩٢/١
 محمد بن عبد الله بن نوفل ٢٩٤/٧
 محمد بن عبد الله بن هلال ١٤٠/٩
 محمد بن عبد الله تركي قحطاني ٨٠.٧٩.٧٧/٤
 محمد بن عبد الله الجعفي ٢٥٦/٨
 محمد بن عبد الله الحائري ٣٤٤/٣
 محمد بن عبد الله الحضرمي ١٩٨/٩:٢٤٨/١
 محمد بن عبد الله الشيباني ٢٧٢/٧:٣٧٨/٦
 محمد بن عبد الله الصفار ٣٤/٢
 محمد بن عبد الله الطهوي ١٠٨/٦:٢٣٤/٢
 محمد بن عبد الله الكوفي ٢٦٢/٩:١٦٨/٣
 محمد بن عبد الله مجض ٢٨٧/٢
 محمد بن عبد الله المسمعي ٦٤/٢
 محمد بن عبد الله منصور ٢٨٧/٢
 محمد بن عبد الله نوربخش ٥١/٤
 محمد بن عبد الجبار ١/١:٣٥٨.٢٢٢/٢:٣٢٢.٢٤
 ٢٥٢/٩
 محمد بن عبد الحميد ٧/٧:١٥٢/٧:٢٢٨.٢٢٤
 محمد بن عبد الرحمن ٢/٢:٣١٦/٧:٣٢٤
 محمد بن عبد الرحمن ابن قتيبة رازي ٢٢٤/١٠
 محمد بن عبد الرحمن (أبو سعيد) ٢٩٨/١
 محمد بن عبد الرحمن سخاوي ٢٤٢/١٠
 محمد بن عبد المؤمن ٩٤/٨
 محمد بن عبدوس الحراني ٣٧٢/١
 محمد بن عبد الوهاب مكناسي ٤/٤:٦٥.٧٩/١٠
 ٢٧٩
 محمد بن عبدل الأبي ٣٩٠/٣
 محمد بن عبيد الله علوي (أبو الحسن) ١١٠/٥

- محمد بن علي بن شاذان النيسابوري ٢٤٢/٤
 محمد بن علي بن الشاه الفقيه السرورودي (أبو الحسن) ٣٩٤/٥
 محمد بن علي بن العباس المروزي ١٧٢/٩
 محمد بن علي بن عبد الرحمن العبدي ٣٤٨/٢
 محمد بن علي بن عبد الصمد الكوفي ٢٨٨، ٢٢٤/٨
 ١٧٨/٩
 محمد بن علي بن عثمان كراچكي ٢٥١، ٢٤٨/١٠
 محمد بن علي بن علي بن عبد العزيز ٣٠٠/٧
 محمد بن علي بن فضل بن تمام ٢٥٢/١٠، ٢٢٤/٩
 محمد بن علي بن الفضل الكوفي ١٣٤/٢
 محمد بن علي بن القاسم القمي ٤١٨/٤
 محمد بن علي بن ميثل ٣٩٠، ٢٦٤، ٢٤٢/٣
 محمد بن علي بن محبوب ٣٥٢/٩
 محمد بن علي بن محمد ٢٢٧، ٢٢٤/٦
 محمد بن علي بن مفضل بن تمام ٤٨/٣
 محمد بن علي بن موسى ١٧٨/٩، ٢٨٨، ٢٤٢/٨
 محمد بن علي بن مهزيار الأهوازي ٤٢٨/٤
 محمد بن علي بن ميمون (أبو الغنائم) ٢٥٦/٨
 محمد بن علي بن هلال الكرخي ١٥٠/٤
 محمد بن علي بن يوسف ٢٤٢/٩، ٢٨٢، ٢٠٨/٨
 محمد بن علي التيملي ٢٧٠/٨
 محمد بن علي الجواد عليه السلام (أبو جعفر الثاني) (بن كريد) امام جواد عليه السلام ٢/٢، ٤١٠، ٤٠٦، ٤٠٤، ٣٦٦/١
 ١٥٨، ١٧٦، ٢١٠، ٢١٤، ٢٥٤، ٢٩٠، ٢٩٦
 ٣٠٢، ٣١٦، ٣٢٦، ٣/٣، ١٢٠، ١٦٠، ٢٠٤، ٢/٥
 ٣٢٢، ٣٦٦، ٣٩٤، ٣٨٤، ٣٩٦، ٤٢٠، ٤٢٠/٦، ٧٨
 ٩٤، ١٧٨، ١٨٠، ٢٢٢، ٢٢٤، ٣١٢، ٣٥٠، ٣٥٢
 ٢١٨/٩، ١٠٠، ٨٨/٨، ٢٢٢/٧
 محمد بن علي الحلبي ٢١٤/٧
- ٣٤، ٤٤، ٤٦، ٥٠، ٥٢، ٦٠، ٦٢، ٦٤، ٦٦، ٦٨
 ٧٢، ٧٤، ٨٠، ٨٢، ٨٨، ١١٤، ١٣٦، ١٤٠، ١٤٤
 ١٥٤، ١٧٦، ١٧٨، ١٨٨، ١٩٨، ٢٠٠، ٢٠٢
 ٢١٨، ٢٢٦، ٢٣٢، ٢٣٦، ٢٤٠، ٢٤٢، ٢٥٠
 ٢٥٦، ٢٥٨، ٢٦٢، ٢٩١، ٣١٨، ٣٣٠، ٣٣٨
 ٣٤٠، ٣٤٢، ٣٤٨، ٣٥٢، ٣٥٨، ٣٦٠، ٣٦٢
 ٣٨٠، ٣٨٤، ٣٨٦، ٣٩٠، ٣٩٢، ٤٠٦، ٤٠٨، ٤١٠
 ٤٢، ٣٢
 محمد بن علي بن إبراهيم بن محمد همداني ٣٤٨/٢
 ٢٦٩، ٢٦٤/٣
 محمد بن علي بن أبي الداري ٢٢٦/٢
 محمد بن علي بن أبي العزافر ٢٤٠/١٠
 محمد بن علي بن أبي قرّة ١٢٨، ١٤٧، ١٢٤/٦
 محمد بن علي بن أحمد (أبو جعفر) ٢٧٦/٣
 محمد بن علي بن أحمد الهمداني ٢٥٦/٩
 محمد بن علي بن بشار القزويني ٣٩٢/٥، ١٢٨/٣
 محمد بن علي بن بلال (أبو ظاهر) ٣٣٤، ٢٦٦/٣، ٤/٤
 ٩١، ٩٢، ٩٣، ١٦٢، ٨٢/٥، ٨٤
 محمد بن علي بن بنان الطلحي الآبي ١٢٦/٤
 محمد بن علي بن تمام (أبو الحسين) ٢٤٠/٤
 محمد بن علي بن حاتم النوقلي ١٧٨/٢
 محمد بن علي بن الحسين بن شاذان القمي (أبو الحسن) ٤١٨/٥
 محمد بن علي بن الحسن الحسيني ٢٥٦/٨
 محمد بن علي بن حسن علوي ٢٥٢/١٠
 محمد بن علي بن الحسين ١٦٦/٤، ٣٢٦/٣
 محمد بن علي بن الحسين بن موسى بن بابويه قمي (أبو جعفر) ٣٠٠/٨، ٤١٧/٧، ٤١٨/٥، ١٣٠/٤
 محمد بن علي بن رفاق القمي ٤١٨/٥
 محمد بن علي بن زنجويه القمي ٣٩٣، ٣٧٦/٦

١٧٦، ٦٢ / ٩ : ٣٧٦، ٢٩٨
 محمد بن عمران مولى أبى جعفر عجله ٣٧٠، ٣٦٦ / ١
 محمد بن عمر بن يزيد بن باع السائرى ٣٦٠، ١٩٢ / ٧
 محمد بن عمر الجعابى (أبو بكر) ٩٢ / ٨، ٢٣٨ / ٧
 محمد بن عمر الصيدنانى ٣٤٦ / ٨
 محمد بن عمر القاضى الجعابى ١٨٤ / ٩ : ٢٧٦ / ٧
 محمد بن عمرو الحافظ (أبو بكر) ٢٠٠ / ٧
 محمد بن عيسى ١٤٦، ١٢٠، ٦٢، ٢٢، ٢٢، ١٠ / ٢
 ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ٢١٢، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠٦، ٢٠٤، ٢٠٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦، ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠، ١٧٨، ١٧٦، ١٧٤، ١٧٢، ١٧٠، ١٦٨، ١٦٦، ١٦٤، ١٦٢، ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢، ٠
 محمد بن عيسى بن عبيد بن يقطين ٢١٦، ٢١٤ / ١
 ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ٢١٢، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠٦، ٢٠٤، ٢٠٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦، ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠، ١٧٨، ١٧٦، ١٧٤، ١٧٢، ١٧٠، ١٦٨، ١٦٦، ١٦٤، ١٦٢، ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢، ٠
 محمد بن غالب الأصفهانى ٢٨ / ٧
 محمد بن فارس الغورى (أبو الفرج) ٣٤٠ / ١
 محمد بن الفرات ٤٠٢ / ٥ : ١١٥٠ / ٣
 محمد بن الفرج ٢٢٢ / ٦ : ١٤٠ / ٤
 محمد بن فرج رُحَيبى ٢٦٩، ٢٦٠، ٢٥٠، ٢٤٧ / ٣
 محمد بن فضل ٢٧ / ٤
 محمد بن الفضل الموصلى ٢٨٢، ٢٨٠ / ٣
 محمد بن الفضل النحوى ١٧٨ / ٩ : ٢٤٤ / ٨
 محمد بن الفضيل ٢٤٠، ٢٣٨، ٢٣٦، ٢٣٤، ٢٣٢، ٢٣٠، ٢٢٨، ٢٢٦، ٢٢٤، ٢٢٢، ٢٢٠، ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ٢١٢، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠٦، ٢٠٤، ٢٠٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦، ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠، ١٧٨، ١٧٦، ١٧٤، ١٧٢، ١٧٠، ١٦٨، ١٦٦، ١٦٤، ١٦٢، ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢، ٠
 محمد بن القاسم ٣٢٤، ٣٢٢ / ٧
 محمد بن قاسم أبو بكر ٢٤٢ / ١٠

سيد محمد بن علي حيداني ٦٣ / ٤
 محمد بن علي السلمي ٢٩٤ / ٢
 محمد بن علي السلماني (أبو جعفر) ٢٧٨ / ٢ : ٣
 ٢٦٦، ٢٦٤، ٢٦٢، ٢٦٠، ٢٥٨، ٢٥٦، ٢٥٤، ٢٥٢، ٢٥٠، ٢٤٨، ٢٤٦، ٢٤٤، ٢٤٢، ٢٤٠، ٢٣٨، ٢٣٦، ٢٣٤، ٢٣٢، ٢٣٠، ٢٢٨، ٢٢٦، ٢٢٤، ٢٢٢، ٢٢٠، ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ٢١٢، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠٦، ٢٠٤، ٢٠٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦، ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠، ١٧٨، ١٧٦، ١٧٤، ١٧٢، ١٧٠، ١٦٨، ١٦٦، ١٦٤، ١٦٢، ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢، ٠
 محمد بن علي الصيرفي الكوفي ٤٦٠ / ٥ : ٢٩٢ / ٢
 ٢٦٨، ٢٦٦، ٢٦٤، ٢٦٢، ٢٦٠، ٢٥٨، ٢٥٦، ٢٥٤، ٢٥٢، ٢٥٠، ٢٤٨، ٢٤٦، ٢٤٤، ٢٤٢، ٢٤٠، ٢٣٨، ٢٣٦، ٢٣٤، ٢٣٢، ٢٣٠، ٢٢٨، ٢٢٦، ٢٢٤، ٢٢٢، ٢٢٠، ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ٢١٢، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠٦، ٢٠٤، ٢٠٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦، ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠، ١٧٨، ١٧٦، ١٧٤، ١٧٢، ١٧٠، ١٦٨، ١٦٦، ١٦٤، ١٦٢، ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢، ٠
 محمد بن علي عباسى ٢١٩ / ٢
 محمد بن علي علوى ٧١ / ٣
 محمد بن علي عن عثمان بن أحمد السقاك ٣٤ / ٣
 محمد بن علي الكوفي ٧٠ / ٧ : ٣١٨، ١٢٦، ١٢٤ / ٢
 ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢، ٠
 محمد بن علي ماجيلويه ١٤٤ / ٢ : ٣٨٠، ٣٧٠ / ١
 ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢، ٠
 محمد بن علي منقذى حسنى (أبو جعفر) ٢٥ / ٥
 محمد بن علي الهادى عجله (بن كريد : امام هادى عجله) ١٢ / ٢
 ١٥٦
 محمد بن علي الهمداني ٢٨٦ / ٩
 محمد بن علي يمشى صنعانى أبو عبد الله ٨٣ / ١
 محمد بن عمار الشعرائى ٢٥٢ / ٨
 محمد بن عمار العطار ٢٥٦ / ٨
 محمد بن عماره ٢٨ / ٦
 محمد بن عمر ٢٩٨ / ١
 محمد بن عمران ٣٦٨، ١٢٠ / ٧
 محمد بن عمران بن أبى ليلى ٢٨٤، ١٩٢، ١٠٠ / ٨

- محمد بن محمد (أبو بكر) ۴۵/۵
 محمد بن محمد بن خلف (أبو الحسين) ۲۳۴/۴
 محمد بن محمد بن عبد الله البغدادي (أبو جعفر) ۲/۲
 ۱۳۰
 محمد بن محمد بن عصام الكليني ۲/۲: ۵۰، ۷۴، ۲۰۴
 ۳/۸، ۲۰۴، ۳۴۴، ۴/۴: ۲۲۶، ۵/۵: ۹۴، ۷/۷: ۹۵
 ۱۶۴، ۱۷۰، ۳۸۸، ۸/۸: ۲۱۶، ۲۹۶، ۹/۹: ۲۲، ۴۴
 ۵۰، ۷۴، ۳۶۳
 محمد بن محمد بن محمد بن عبد الله الحسيني (أبو الغنائم) ۱۶۸/۶
 محمد بن محمد بن نصر السكوني (أبو عمرو) ۲/۲: ۲۵۰
 ۱۶۸/۶
 محمد بن محمد بن النعمان (أبو عبد الله) ۳/۳: ۳۹۶، ۴/۴
 ۴۱۰، ۴۳۴، ۴۳۶، ۱۰/۱۰: ۲۴۶
 سيد محمد بن محمد بن هاشم رضوي قمي ۳/۳: ۶۴
 محمد بن محمد الخزازي (أبو جعفر) ۴/۴: ۲۷۴
 محمد بن محمد رضا قمي مشهدي ۸/۸: ۷۸
 محمد بن مخلد ۱/۱: ۲۹۶
 محمد بن مرزوق ۷/۷: ۱۹۲، ۸/۸: ۲۱۲، ۹/۹: ۱۶۸، ۲۷۶
 محمد بن مروان ۲/۲: ۲۶، ۳۰، ۸۶
 محمد بن مروان العقيلي ۹/۹: ۲۱۰، ۲۳۰، ۲۴۸، ۲۸۲
 محمد بن مروان الكرخي ۸/۸: ۳۳۶
 محمد بن المساور ۵/۵: ۳۹۲، ۷/۷: ۲۳۰
 محمد بن مسعود (أبو النضر) ۱/۱: ۲۷۲، ۲/۲: ۳۵۸، ۳/۳: ۳۲۲
 ۴/۴: ۱۶۶، ۸/۸: ۲۰۶، ۲۴۸، ۲۸۰، ۹/۹: ۱۴۸
 ۱۸۴
 محمد بن مسعود العياشي ۲/۲: ۶۲، ۱۷۶، ۳۶۸، ۳۸۴
 ۳/۳: ۱۶۲، ۱۶۶، ۱۶۸، ۵/۵: ۲۳۲، ۲۴۲، ۳۷۶
 ۲۰۲، ۴۱۲، ۸/۸: ۲۷۸، ۹/۹: ۱۴۰، ۱۰/۱۰: ۲۸۲، ۴۰۲
 محمد بن مسلم الثقفی ۱/۱: ۲۰۶، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲/۲: ۱۰
 محمد بن القاسم بن إبراهيم ۲۵۶/۹
 محمد بن قاسم بن علي بن عمر بن علي بن حسين ۴/۴
 ۳۵، ۳۴
 محمد بن القاسم الزيدي ۳/۳: ۱۸۶، ۲۹۲، ۲۹۵
 محمد بن قاسم طوسي ۱۰/۱۰: ۲۵۳
 محمد بن القاسم العلوي ۲/۲: ۲۴۸، ۵/۵: ۴۱، ۴۳، ۴۶
 محمد بن القاسم ماجيلويه ۵/۵: ۴۱۰
 محمد بن قتيبة الهمداني ۷/۷: ۲۲۸
 محمد بن قولويه ۲/۲: ۱۶۴، ۹/۹: ۱۵۰
 محمد بن كشمرد ۴/۴: ۳۳۶، ۵/۵: ۹۴
 محمد بن أحمد بن محمد بن رسول الله ﷺ = پیامبر
 خدایا ﷺ = النبي ﷺ ۱/۱: ۵۴، ۱۵۴، ۱۵۷
 ۲۱۰، ۲۲۴، ۲۵۹، ۳۶۲، ۴۱۲، ۴/۴: ۱۴، ۳۹، ۷۸
 ۸۶، ۸۸، ۱۰۸، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۸، ۱۸۶
 ۲۵۴، ۳۰۰، ۳۸۶، ۳/۳: ۶، ۱۰، ۴۷، ۱۲۰، ۱۲۸
 ۱۴۰، ۱۵۴، ۱۸۲، ۴/۴: ۲۰۴، ۳۲، ۷۴، ۱۳۴
 ۱۵۰، ۱۹۰، ۱۹۲، ۵/۵: ۳۴، ۳۵، ۳۶
 ۶۸، ۸۸، ۳۳۸، ۳۹۰، ۳۹۴، ۶/۶: ۸، ۷۸، ۸۲، ۸۴
 ۸۶، ۱۱۴، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۳۴، ۱۴۰، ۱۵۸، ۱۶۰
 ۱۶۴، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۸، ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۴
 ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۱۲، ۲۲۰، ۲۲۴
 ۳۹۷، ۷/۷: ۱۶۲، ۱۶۶، ۱۸۲، ۲۷۰، ۳۷۶، ۳۹۲
 ۳۹۸، ۸/۸: ۲۰، ۲۰۲، ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۳۸، ۱۶۲
 ۱۸۲، ۱۹۴، ۱۹۸، ۲۳۰، ۲۳۰، ۹/۹: ۶۰، ۶۲، ۶۴، ۶۶
 ۸۰، ۹۰، ۱۰۸، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۶۴، ۱۹۸، ۲۰۲
 ۲۱۲، ۲۵۸، ۲۶۲، ۲۷۶، ۲۹۲، ۲۹۵، ۳۰۱
 ۳۴۶، ۳۶۰، ۳۶۶، ۳۸۲، ۳۹۰، ۴۴۰، ۱۰/۱۰: ۲۶
 ۴۸، ۳۶
 محمد بن المثنی ۱/۱: ۲۸۲، ۸/۸: ۲۵۸
 محمد بن محمد ۱/۱: ۲۶۶، ۴/۴: ۳۳۲

محمد بن موسی الطوسی ۱۷۴/۲	۱۵:۲۰۸، ۱۸۰، ۱۴۸، ۱۱۶، ۹۶، ۸/۳: ۷۶، ۵۲
محمد بن موسی غلبوی ۶۲/۴	۳۳۰، ۳۳۴، ۳۵۴، ۳۶۴، ۷/۷: ۷۲، ۸۴، ۱۰۴
محمد بن المؤمل بن الحسن ۲۵۲/۸: ۲۵۲، ۸۴/۷	۱۰۸، ۱۶۴، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۹۲، ۲۶۴، ۲۹۰
۳۳۶/۹	۳۸۸، ۳۹۶، ۸/۸: ۱۰، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۵۲، ۲۱۶
محمد بن مؤید ۲۵۸/۱۰	۲۹۶، ۳۸۲، ۹/۹: ۲۲، ۴۴، ۵۰، ۵۴، ۷۶، ۸۸
محمد بن نجم اسود ۱۴۱/۵	۱۱۰، ۱۴۰، ۱۸۴، ۲۸۴، ۳۱۶، ۳۲۲، ۳۶۲، ۳۷۴، ۴۱۰
محمد بن النحوی (أبو إسماعیل) ۲۹۲/۱	محمد بن مسلمه ۳۰۸/۱
محمد بن نصر (أبو شعیب) ۲۴۸، ۲۳۰/۸: ۱۴۸/۷	محمد بن المشهدی ۳۳۴/۷
۲۶۲/۹: ۲۸۴	محمد بن مظفر (أبو دلف) ۳۳۷، ۳۲۶/۶
محمد بن نصیر التمیمی ۲۲/۳: ۳۳۴، ۲۲/۴: ۱۶۰/۹	محمد بن مظفر بن نفیس المصری (أبو الفرج) ۳
۴۶	۳۷۸/۴: ۳۷۲
محمد بن النعمان ۳۱۴/۵: ۲۲۴/۱	محمد بن مظفر الحافظ (أبو الحسن) ۳۶۰/۲
محمد بن نعمان الأحول (أبو جعفر) ۱۸۲/۸	محمد بن معاویه بن حکیم ۲۴/۵: ۳۲۴/۳
محمد بن نعمة السلولی ۳۹۷، ۳۹۲/۱	محمد بن معقل (أبو الحسن) ۲۱۲/۸: ۱۹۲/۷
محمد بن نفیس ۲۵۶، ۲۶۵/۳	محمد بن معقل الترمیسی ۳۷۶، ۱۶۸/۹: ۳۶۰/۱
محمد بن الولید بن خالد الخزاز ۱۹۲/۷: ۳۶۰/۹	محمد بن المنعمه ۱۹۶/۹
۲۰۸	محمد بن المفضل بن إبراهیم ۱۱۰، ۷۶/۷: ۱۵۴/۶
محمد بن وهبان بن محمد البصری ۱۹: ۲۷۴/۷	۱۴۸، ۱۷۸، ۲۶۰، ۲۶۴، ۲۸۴، ۸/۸: ۱۸۰/۲۳۰
۱۸۶، ۱۵۲	۲۴۲، ۲۳۰، ۲۱۰/۹: ۳۸۴، ۲۴۸
محمد بن وهبان الذیلی ۴۰۰/۷	محمد بن المنذر ۳۵۸/۸
محمد بن هارون بن عمران الهمدانی ۳۴۲، ۳۴۰/۴	محمد بن منصور الخزاعی ۴۰۶/۷
۹۴/۵	محمد بن منصور الصیقل ۳۱۶/۵: ۱۵۸/۳
محمد بن هارون بن موسی ۲۹۶/۶: ۲۹۳، ۲۴۸/۲	محمد بن المنکدر ۲۴۸/۱
۳۴۴، ۳۱۶، ۲۲۰/۹: ۳۴۶	محمد بن موسی ۳۶۴/۵
محمد بن هارون بن موسی ثعلبکری (أبو الحسن) ۳	محمد بن موسی بن بابویه ۳۲۶/۴
۲۲۰/۸: ۱۰۲، ۱۰۱/۵: ۲۸	محمد بن موسی بن السنوکل ۷۲/۲: ۳۷۶، ۳۷۰/۱
محمد بن هارون الشهروردی ۲۳۶/۷	۱۲۴، ۱۲۷، ۲۷۶، ۲۸۲، ۲۸۸، ۳۵۴، ۳۷۰/۳
محمد بن هارون الصوفی ۱۳: ۱۵۶/۲: ۲۳۰/۱	۲۶، ۹۸، ۱۰۰، ۱۱۴، ۱۲۴، ۱۲۲، ۱۵۰، ۱۶۲
۱۱۰، ۱۲۰/۵: ۳۲۲، ۳۲۸، ۳۴۴، ۳۵۸/۸	۱۸۶، ۲۱۲، ۳۲۴، ۳۴۰/۵: ۴۰۰، ۴۰۲/۷
۱۰۰	۱۴۸، ۲۱۴، ۲۹۶، ۳۱۲/۹: ۳۲۲، ۳۵۰، ۳۶۰
محمد بن هارون الهاشمی ۹۸/۸	محمد بن موسی سربعی ۸۴/۴

- محمد بن ہشام ۱۷۸/۹
 محمد بن ہشام بن سہیل الإسکافی (أبو علی) ۲/
 ۱۴۴، ۱۶۰، ۲۴۸، ۳۰۲، ۳۰۸، ۳۲۲، ۳۶۴
 ۳۹۸، ۴۳۴
 محمد بن ہشام بن سہیل الکاتب ۱/۱۲، ۲/۸۲،
 ۱۲۶، ۲۱۰، ۲۸۸، ۳/۲۶، ۱۳۰، ۱۵۴، ۱۶۶،
 ۱۹۲، ۲۰۲، ۳۳۸، ۴/۸۲، ۱۵۶، ۱۶۸، ۵/۲۷۲،
 ۳۸۸، ۶/۳۹۲، ۷/۶۶، ۸/۲۶، ۱۷۰، ۱۹۶،
 ۲۲۲، ۲۴۴، ۲۹۲، ۲۹۸، ۳۹۲، ۴۰۲، ۴۰۸، ۸/
 ۹۶، ۱۰۶، ۲۱۲، ۲۸۶، ۹/۴۸، ۱۴۰، ۱۹۰،
 ۲۰۲، ۲۰۸، ۲۴۴، ۲۶۶
 محمد بن الہیثم البصری ۱/۱، ۲/۳۵۸، ۸/
 ۲۴۸، ۳۰۰
 محمد بن یحییٰ عطر فروش ۱۱/۵
 محمد بن یحییٰ ۲/۸، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ۲۴،
 ۵۲، ۵۸، ۱۲۴، ۱۵۰، ۲۷۶، ۲۹۲، ۲۹۶، ۲۹۸،
 ۳۵۴/۵، ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۶۰، ۳۶۴، ۳۷۶، ۳۸۰،
 ۳۹۰، ۳۹۲، ۴/۵۲، ۵/۲۱۴، ۶/۱۷۰، ۷/۶۶،
 ۲۱۶، ۲۳۰، ۲۳۲، ۴۰۶
 محمد بن یحییٰ التمیمی (أبو الحسن) ۲۴۸/۷
 محمد بن یحییٰ البطار ۱/۱، ۲/۶، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۲۸،
 ۲۳۲، ۲۵۰، ۲۶۲، ۲۶۶، ۲۷۰، ۲۸۴، ۲۹۰،
 ۲۹۶، ۳۹۷، ۴۰۶، ۲/۸۸، ۱۲۴، ۱۴۶، ۱۶۰،
 ۱۷۰، ۲۲۸، ۲۴۴، ۲۶۶، ۲۷۰، ۲۷۴، ۲۸۲،
 ۲۸۸، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳/۲۵۴، ۴/۹۸، ۱۰۲،
 ۱۲۶، ۱۵۶، ۱۶۲، ۱۸۰، ۱۸۲، ۱۸۸، ۱۹۶،
 ۳۲۴، ۴/۱۷۲، ۵/۳۰، ۶/۹۴، ۷/۱۷۸، ۲۰۲،
 ۲۱۰، ۲۳۶، ۲۴۲، ۲۶۸، ۳۸۰، ۷/۱۱۴،
 ۱۴۴، ۱۶۰، ۳۹۸، ۹/۴۲، ۲۲۴، ۳۴۰، ۳۵۲
- ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۸۸
 محمد بن یزید ۳۳۲/۴
 محمد بن یزید بن رفاعۃ ۸۲/۷
 محمد بن یعقوب (أبو العباس) ۱/۱، ۲/۲۹۴، ۷/۳۵۸،
 ۲۷۸، ۲۹۰، ۸/۲۹۰
 محمد بن یعقوب الکلبینی ۱/۱، ۲/۳۵۸، ۳/۳۹۰، ۷/۷۴،
 ۲۰۴، ۲۶۶، ۲۷۸، ۲۹۴، ۳/۸، ۴/۱۶۴، ۵/۲۰۴،
 ۲۱۲، ۳۴۴، ۴/۱۵۲، ۳۱۵، ۳۲۸، ۳۷۸، ۴۲۶،
 ۵/۴۰۸، ۶/۶، ۷/۱۲۰، ۸/۱۶۴، ۱۷۰، ۲۶۶،
 ۳۸۸، ۸/۱۰۰، ۱۹۲، ۲۱۶، ۲۸۴، ۲۹۶، ۳۷۴،
 ۹/۲۲، ۴۴، ۵۰، ۶۲، ۷۴، ۱۷۴، ۲۶۲
 محمد بن یعلیٰ (أبو النبیخ) ۳۶۲/۷
 محمد بن یوسف جوئیوری ۵۸/۴
 محمد بن یوسف الشاشی ۳۲۸/۴
 محمد بن یوسف گنجی شافعی ۱/۱، ۱۰/۳۵۵،
 محمد تاج ۵/۲۱۲
 محمد تارابی ۴/۴۵
 محمد تقوی بافتی ۵/۲۸۶، ۲۸۴
 شیخ محمد تقی آملی ۵/۲۵۴
 شیخ محمد تقی بافتی ۵/۲۵۰، ۲۵۱
 شیخ محمد تقی تربتی ۵/۱۶۱
 میرزا محمد تقی شیرازی ۵/۲۴۲
 محمد تقی مجلسی ۳/۳، ۵/۱۳۸
 ملا محمد تقی ہراتی ۴/۷۴
 میرزا محمد تنکابنی ۵/۲۰۶
 محمد جعفر کتانی ۱/۸۳
 سید محمد جواد شبیری ۴/۱۲۴
 محمد جواد صافی گلپایگانی ۶/۳۶۴
 محمد جواد مہری ۱۰/۲۹۷
 سید محمد جوئیوری ۴/۵۷

۳۵۹	محمد حبیب ۲۸.۳۷/۴
آخوند محمدعلی ۳۶۴/۶	سید محمد حجت تبریزی ۱۵۸/۵
سید محمدعلی ابطحی ۲۹۸/۱۰	محمد حسن بن محمد ولی ارومیه‌ای افشار ۲۷۵/۱۰
محمد علی اراکی ۲۸۰/۵	محمد حسن شاطری ۲۹۴/۱۰
محمد علی ازبایی تهرانی ۲۷۶/۵	محمد حسن شریعت سنگلجی تهرانی ۲۸۶/۱۰
ملا محمدعلی برقانی ۷۴/۴	محمد حسن طالقانی ۲۷۷/۵
شیخ محمد علی زهیری ۲۸۸/۱۰	محمد حسن میرجهانی ۱۶۵/۸
محمد علی طباطبایی ۴۲۱/۷	شیخ محمد حسن نجفی ۲۶۳، ۲۶۰، ۲۵۷، ۲۵۴/۴
محمد علی غنّام ۲۹۶/۵	۲۹۰، ۲۷۸، ۲۷۶، ۲۷۵، ۲۷۰، ۲۶۷، ۲۶۵
سید محمد فرزندان آقا سید ۲۰۸/۵	۳۰۶، ۳۰۵، ۲۹۹، ۲۹۵
محمد فرزندان حسن ۹۴/۵	محمد حسین اصفهانی ۲۷۹، ۲۷۸/۵
سید محمد فشارکی ۲۴۲، ۲۳۷/۵	سید محمد حسین طباطبایی ۲۴۵/۱
سید محمد فلاح مشعشی ۵۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹/۴	محمد حسین کاشف الغطاء ۲۸۸/۱۰
سید محمد کاظم پردی ۳۱۰، ۳۰۵، ۲۸۵، ۲۷۱/۴	محمد حسین مؤمن پور ۲۹۴، ۲۹۲/۵
شیخ محمد کجویی ۶۴/۳	میرزا محمد حسین نائینی ۳۶۰/۶
محمد کره ابرقوهی ۵۸/۴	سید محمد حسینی ۱۲۵/۵
شیخ محمد کوفی ۲۵۱، ۱۶۶/۵	محمد رازی ۴۴۵/۷
محمد متقی همدانی ۱۷۵/۵	سید محمد رضا گلپایگانی ۲۵۵/۵
محمد محسن بن عنایت الله مشهدی ۱۷۳/۸	محمد رضا همدانی ۱۳۹/۵
محمد محسن بن محمد حسین بن عنایة الله	سید محمد رضوی ۶۵/۳
مشهدی ۲۷۲/۱۰	ملا محمد سعید ۲۲۷/۵
محمد (متصر) ۲۷۳/۳	میرزا محمد سعید ۳۶۱/۶
سید محمد موسی استرآبادی ۲۷۰/۱۰	شیخ محمد شوشتری ۱۷۰، ۱۶۹/۵
محمد مهتدی ۲۸۱/۳	محمد سیاسی ۲۹۵/۱۰
محمد مهدی سنوسی ۶۸/۴	محمد الصبان ۹۲/۱
سید محمد میرلوخی ۲۷۰/۱۰	سید محمد صدر ۴۵۹، ۴۲۲/۷، ۱۸۹/۵، ۴۶/۳
محمد مؤمن بن دوست محمد حسینی استرآبادی ۱۰/۱۰	۲۹۸/۱۰
۲۷۰	محمد صدر ۲۹۹/۱۰
محمد نفس زکیه ۲۹۵/۳	شیخ محمد طه نجف ۲۱۹/۵
سید محمد نوربخش ۴۹، ۱۶/۴	سید محمد غاملی ۲۵۶/۴، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲/۶

- سید مرتضی نجفی ۱۴۹/۵
 المرجئة بن عمرو ۳۵۶/۸
 المرجی بن رجاء الشکری ۱۴۸/۹
 مرحوم طبرسی ۲۰۰/۵
 مرداس بن علی ۹۵/۵:۳۴۶/۴
 مرسومی ۱۰۸/۴
 مرعی بن یوسف کرمی مقدسی حنبلی ۲۶۹/۱۰
 ۲۸۲
 مروان بن جمیل بن ورقاء ۳۴۸/۸
 مروان بن حکم ۳۵۴، ۳۵۳، ۳۵۲، ۳۵۱، ۳۵۰/۱
 مروان بن غلابة بن جریر ۳۵۰/۸
 مروان بن مسلم ۱۸/۸:۴۰۲/۵
 المروانی ۱۴۸/۷
 مرّة بن متقد بن التّعمان العیدی ۴۰/۷
 مریم ۱۹۶، ۱۹۵، ۱۷۰/۲
 مریم بنت زید العلویة ۱۹۷، ۱۷۴/۲
 مریم بنت عمران علیها السلام ۳۵۰، ۲۴۰، ۱۰۸/۷:۱۸۸/۲
 مریم یار محمدی ۲۹۴/۱۰
 مسافر ۲۶۲/۳
 مسیب بن خیمة ۱۹۲/۹
 مستعین ۲۹۳، ۲۸۶، ۲۷۴/۳
 المستورد بن خیلان ۲۵۴/۹
 مسدد ۳۲۲، ۱۷۰/۹
 مسرور طبّاح ۹۳/۵
 مسروق ۳۷۲/۱
 مسعدة ۳۸۸/۵
 مسعدة بن زیاد ۲۲۶/۹
 مسعدة بن صدقة ۳۵۰/۱: ۱۹۸/۳: ۲۹۰، ۳۵/۶
 ۳۱۶/۹: ۳۸۲، ۳۵۸، ۳۳۰، ۳۲۲/۸
 مسعود بن الحجاج ۵۲/۷
 محمد هادی قهاری کرمانی ۲۹۵/۱۰
 محمد هاشم خراسانی ۲۸۲، ۲۷۸/۱۰
 سید محمد همدانی ۷۶/۴
 محمود افندی ۲۵۷/۱۰
 محمود بن عبد الرحمن البستی (أبو القاسم) ۱۳۰/۲
 محمود بن محمد بن أبی الشعب ۳۵۲/۸
 محمود تارابی ۴۵/۴
 سید محمود حسینی صرخی ۱۱۰، ۱۰۷/۴
 سید محمود حسینی کاظمی ۲۷۱/۱۰
 محمود دهرسخی ۴۲۲/۷
 محمود رضا افتخارزاده ۲۹۳/۱۰
 محمود غزنوی ۲۷۸/۳
 محمودی ۴۲، ۴۰/۵
 محمویه بن عبد الرحمن بن علی ۳۴۶/۸
 محیی الدین ابن عربی ۷۲، ۷۱، ۶۷، ۶۶، ۶۵/۱
 ۹۲، ۹۳، ۹۲: ۱۱۹۲، ۴: ۵۲/۴: ۱۶۸/۸: ۱۶۹، ۱۷۵
 ۲۵۵/۱۰
 مختار ثقفی ۲۲، ۱۸/۴: ۱۵۹/۱
 مخول ۳۴۰/۱
 المدائنی ۲۶۲/۳: ۱۳۸/۲
 مرآزم بن عبد الله ۴۸/۳
 سید المرتضی ۲۵۵/۴: ۳۱۱/۲: ۶۰، ۵۹، ۵۸/۱
 ۲۴۷/۱۰: ۱۷۷، ۴۰، ۱۲۸/۸: ۶۰/۷: ۲۲۶/۵
 ۲۸۲، ۲۴۸
 شیخ مرتضی ۲۳۳، ۲۳۱/۵
 مرتضی تهرانی ۲۷۰/۵
 مرتضی خوش نصیب ۲۹۴/۱۰
 مرتضی عیدی خائری ۲۹۹/۱۰
 مرتضی کیانیپور ۲۹۴/۱۰
 مرتضی مطهری ۲۸۷/۱۰

- مطر الوردی ٢٧٦/٩
مسعود بن دخيله ٢٧٦/٩
مسعود بن سعد الجعفی ٢٧٢/٨
مسعود بن یزید سیّد آقایی ٢٩٧/١٠
مسعودی ٣٥٠/٣
مسکان بن جبل بن مقاتل ٣٥٠/٨
مسلم ٤٧/٨
مسلم بن ابی حنیفه ٩٥/٣
مسلم بن صبیح ٣١١/١
مسلم بن عقیل ١٥١/٥
مسلم بن عوسجه الأسدی ٤٦/٧
مسلم بن هوزامرد ٢٥٤/٨
مسلمة بن ابی سلمة ١٨٨/٧
مسلمة بن ثابت ٣٠٨/٧
مسمر بن نويرة ٢٧٤/٧
المسیح (بنگريد؛ عیسی بن مریم (ع)) ١٨٦/٢
٢٩١/٩
مسلمة کذاب ٩٧/٤
مشکینی ٢٥٧/٥
مشهدی اسماعیل تبریزی ٢٤٤/٥
مُشّه (موسی (ع)) ٩٧/١
مصباح ١٨٠/٩
مصدق بن صدقة ٢٣٢/١
مصطفی بن کمال ٢٨٢/١٠
مصعب بن زبیر ٢٣٧/٧
مصعب بن شبیة ٢٩٢/٤
مصعب بن عمیر ٢٧٢/٩
مطر بن ظهّان ٢٠٦/٨
مطرّف ٢٧٢/١
مطرّف بن عمر الکندی ٢٥٦/٨
مطرّف المعالی ١٢٤/٢
مطر الوردی ٢٧٢/٩
المطلّب بن زیاد ١٧٦/٩
مطلّب بن عبد الله بن خطب ٣١١/١
المظفر بن أحمد (أبو الفرج) ١٥٠/٣
٣٩٢
المظفر بن جعفر بن المظفر العلوی السمرقندی (أبو الطالب) ٢٧٦/٢
٢٢٦/٥
١٦٨/٤
١٧٠/٤
١٦٨/٤
٢٦٠/٩
٢٧٨/٨
٢٠٢
مظفر بن علی بن حسین حمدانی ٢٥١/١٠
معاذ بن جبرئیل ٢٤٨/٨
معاذ بن سالم بن جلید الثمار ٢٤٨/٨
معاذ بن علی بن عامر ٢٥٨/٨
معاذ بن کثیر ٢٥٦/٩
معاذ بن مطر ٢٠٢/٧
معاذ بن معاذ ٢٥٤/٨
معاذ بن هانی ٢٤٦/٨
معاذ بن هشام ٢٥٨/٨
معاخذ ١٦٦/٥
المعافی بن عید السلام ١٢٨/٢
معاویة ٣٤/٢
معاویة بن ابی سفیان ١٨٠/٢
٢٥١/٣
٢٥٢/٣
٢٥٦/٣
٢٩٠/٤
٢٤٤/٥
١٢٢/٧
١١٤/٩
٣٨٠/٨
٢٤٢/٨
١١٤
معاویة بن حکیم ٢٠٨/٧
١٦٠/٥
معاویة بن عمار ١٢٨/٢
معاویة بن قرّة ٢٧٢/٩
٢٢٤/٨
معاویة بن وهب ٢٠٦/٥
٢٦٦/٢
معاویة بن هشام ٩٨/٨

- معاوية بن يزيد ٢٥٢، ٣٥١ / ١
 معبد بن خالد ٢٥٠ / ٩
 معتز ٢٨٥، ٢٨٤، ٢٧٥، ٢٧٤ / ٣
 معتصم عباسي ٣٠٢، ٢٩٢، ٢٧٤، ٢٧٣، ٢٧٢ / ٣
 معتضد ٢١٨ / ٧، ٢١٠ / ٥، ٢٥٠، ٢٤٠ / ٣
 معتز الدولة كرجي ٧٣ / ٤
 معتمد عباسي ٢٨٤، ٢٧٧، ٢٧٦، ٢٧٥، ٢٧١ / ٣
 معتمد بن عمار ١٥٠، ٢٩٧، ٢٩٦، ٢٩٤، ٢٩٢، ٢٨٩، ٢٨٨، ٢٨٥ / ٥
 ٣٢
 المعتصم بن سليمان ٢٥٨ / ٧
 معدان بن سليم الحضرمي ٢٥٤ / ٧
 معروف بن خربوذ ٢٨٦، ٢٤٠، ٢٣٨ / ١
 معز الدولة ديلمي ٢٩١ / ٣
 معز قاطمي ٢٩٠ / ٤
 معظم توران شاه ٢٤٠ / ٤
 المعلبي ١٤ / ٢
 المعلبي بن ابي المعلبي ١٠٨ / ٨، ٢٤٢ / ٧
 معلبي بن خنيس ١٢٨، ٧٨، ٧٦ / ٧، ٢٦٩، ٢٥٩ / ٣
 ٢٠٦ / ٢، ١٢٨، ١٢٠ / ٨، ١٢٠ / ٩، ١٣٠ / ٩
 المعلبي بن زياد المعولي ١٨٢ / ٩، ٢٤٢، ٢٤٠ / ٧
 ٢٦٦، ٢٦٠، ٢٢٢
 المعلبي بن عثمان ١٢ / ٨
 معلبي بن محمد البصري ٣٥٨، ٢٢٦، ٢١٢، ٢٠٨ / ١
 ٣٦٢ / ٢، ١٢٠، ٩٦، ٥٠، ٤٢، ١٢ / ٢، ٢٨٨ / ٣
 ١٨٢، ١٨٤ / ٥، ٢٥٨، ٢٢٨ / ٨، ١٤٢ / ٩
 ٧٨، ١٢٦، ١٥٠، ٢٠٤، ٢٢٢، ٢٣٤، ٢٥٤، ٢٥٨ / ١٠
 ٢٢٦ / ١٠
 معمر بن راشد ١٩٠، ١٨ / ٩، ٢١٤ / ٨، ٢٤٢ / ١
 ٢٧٢، ٢٥٦، ٢٢٤
 معمر بن عوف ١٩٩ / ١
- معمر بن يحيى بن سام ١٠٠ / ٦، ١٧٨ / ٧، ١٥٤ / ٨
 ٢٥٤
 المغيرة ٢٠٤ / ٥
 المغيرة بن سعيد ٣١٤ / ٧، ٣٠ / ٤
 المغيرة بن محمد بن المهلب ١٢٤ / ٢، ٣٠٠، ٢٤٦ / ١
 المفضل ٢٩٦، ٢٦٢ / ٩، ١٨٢ / ٣
 مفضل بن شاذان ٢٨ / ٣
 المفضل بن صالح أبو جميلة ٢٠٤ / ٥، ٢٨٢ / ٢
 المفضل بن عمر الجعفي ٢٩٠ / ٢، ٢٨٢، ٢٦٨ / ١
 ٢٨٤ / ٣، ١٤ / ٣، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢
 ٢٠٢، ٢٥٩، ٢٥٩ / ٥، ٢٤٢، ٢٤٠، ٢٣٤، ٢٣٢، ٢٣٠، ٢٢٨، ٢٢٦ / ٨، ٢٢٢، ٢٢٠، ٢١٨، ٢١٦، ٢١٤، ٢١٢، ٢١٠، ٢٠٨، ٢٠٦، ٢٠٤، ٢٠٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦، ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠، ١٧٨، ١٧٦، ١٧٤، ١٧٢، ١٧٠، ١٦٨، ١٦٦، ١٦٤، ١٦٢، ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢
 ٢٢٨ / ٩
 المفضل بن محمد الأشعري ٢٢٨ / ٩
 شيخ مفيد ١٠٠، ٢٩٩، ٢٢٠، ٥٩، ٥٨، ٢٥ / ١
 ٢٠٢، ٢٥٩، ٢٥٩ / ٣، ٢٩٢، ٢٢٠، ١٨٢ / ٢، ٢٠٢، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦، ١٩٤، ١٩٢، ١٩٠، ١٨٨، ١٨٦، ١٨٤، ١٨٢، ١٨٠، ١٧٨، ١٧٦، ١٧٤، ١٧٢، ١٧٠، ١٦٨، ١٦٦، ١٦٤، ١٦٢، ١٦٠، ١٥٨، ١٥٦، ١٥٤، ١٥٢، ١٥٠، ١٤٨، ١٤٦، ١٤٤، ١٤٢، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٦، ١٣٤، ١٣٢، ١٣٠، ١٢٨، ١٢٦، ١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١١٨، ١١٦، ١١٤، ١١٢، ١١٠، ١٠٨، ١٠٦، ١٠٤، ١٠٢، ١٠٠، ٩٨، ٩٦، ٩٤، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٦، ٨٤، ٨٢، ٨٠، ٧٨، ٧٦، ٧٤، ٧٢، ٧٠، ٦٨، ٦٦، ٦٤، ٦٢، ٦٠، ٥٨، ٥٦، ٥٤، ٥٢، ٥٠، ٤٨، ٤٦، ٤٤، ٤٢، ٤٠، ٣٨، ٣٦، ٣٤، ٣٢، ٣٠، ٢٨، ٢٦، ٢٤، ٢٢، ٢٠، ١٨، ١٦، ١٤، ١٢، ١٠، ٨، ٦، ٤، ٢
 ٢٨١
 مقاتل بن سليمان بلخي ٢٧٧ / ٩، ٢٦٠ / ٨، ٣٠٦ / ٧
 المقانعي ٢٢٢، ١٨٢ / ٩، ٢٩٢، ٢٤٢ / ٧
 مقتدر ٥٣ / ٥، ٢٩٩، ٢٩٠ / ٣
 المقداد بن الأسود ٢٨ / ٨، ٣٥٨، ٢٧٦ / ٧، ٣٠٨ / ١
 ٢٦١، ٢٢٤، ٢٢٢
 المقدم ١٢ / ٩

- مقدس اردبیلی ٢٤٧/١٠: ٢١٠/٥
المقدمی ٢٢٦/١
مکارم شیرازی ١٢٨/٩: ٦٧/٣
مکحول بن ابراهیم ٢٢٨.٢٢٠/٨: ٤٠٨/٥: ٩٠/٢
٣٥٨/٩
مکسمینا ٣٥٨/٨
میرزا ملا جان بلخی ٥٦/٤
ملک الأمرا ٥٩/٤
ملک معز اسماعیل ایوبی ٤٢/٤
ملک الموت عجله الله عنه ٣٨٠. ٢٢٦/٨
ملیح بن سعد ٣٥٤/٨
ملیکا ١٩٦/٢
ملیکه بنت یسوعا بن قیصر ١٩٥. ١٨٤. ١٧٠/٢
١٩٩. ١٩٦
المنادی ٣٥٨/٨
منتصر ٢٨٤. ٢٧٤. ٢٧٣/٣
منجح مولی الحسن عجله الله عنه ٤٦/٧
المنخل بن جمیل ٣٦٦. ١٣٢/٢
منزل ٢٢/٩
المنذر بن زید ٣٥٨/٨
منذر بن محمد بن قابوس ١٠٢/٣: ١٣٢/٢
منذر الجواز ١٤٦/٨
منذر الخوزی ٢٥٠/٧
المنزل بن عمران ٣٥٤/٨
منصور ٣٩٠. ٢٥/٤: ٣٦٠. ٥٨. ١٦/٢: ٢٠٦/١
٣٥٨. ٩٤/٨
منصور اوشیرما چیچی ٦٤/٤
منصور بن ابی الأسود ٣٧٢/١
منصور بن السندي ١٣٢/٢
منصور بن علی الأنماطي ٣٢٨/٥
منصور بن المعتمر ١٦/٩: ١٥٤/٧
منصور بن یونس بن زرج ٢١٤/١: ٢٣٠. ٢٢٠/٢: ٩٨. ٨/٢
٢٨٨. ٣٨٦. ٦٠/٩: ٣٧٤. ٢٧٠/٨: ١٢٤/٧
منصور دوانقی ٢٤٠/٣
منصور عباسی ٢٧. ١٦/٤: ٢٩٥/٣
منصور موحدی ٤٢/٤
المنصور الیمانی ٩٠/٧
منوچهرخان معتمد الدوله ١٠/٤
منهال القصاب ٨٨/٩: ٣٥٢/٥
موسای کرد ٤٦/٤
موسی ٣١٨. ١٧٢/٢
موسی بن ابراهیم ٢٢٦/٧
موسی بن یفا ٩٦/٦
موسی بن بکر الواسطی ٨٢/٩: ٣٣٢/٥: ٢٠٦/١
موسی بن جعفر البغدادی ١٤٨. ١٠٤/٣
موسی بن جعفر بن وهب البغدادی ٢١٤. ٦٢. ٥٤/٢
٢٩٨/٧
موسی بن جعفر الکاظم عجله الله عنه (أبو الحسن) (أبو ابراهیم)
(بنگرید: امام کاظم عجله الله عنه = العالم عجله الله عنه) ٢١٢/١
٤٠٦. ٤٠٦. ٤١٠/٢: ٥٠. ٦٠. ٦٢. ٦٤. ٧٦. ١٥٢. ١٥٦
١٥٨. ٢١٠. ٢١٢. ٢٢٨. ٢٥٤. ٢٦٤. ٢٦٦
٢٩٠. ٣٠٠. ٣١٦. ٣٦٦. ٣٦٦. ٣٧٧. ١١٦. ١٢٦
١٣٠. ١٧٠. ١٨٦. ١٩٦. ٢٠٢. ٢٠٤. ٢٥/٤: ٣٥/٥: ١٦٥/٥
٢٠١. ٢٢٠. ٢٢٢. ٢٢٤. ٢٢٦. ٢٢٦. ٢٢٦. ٢٢٦
٣٩٠. ٣٩٦. ٣٩٦. ٤٠٦. ٤٠٦. ٤٢٠. ٤٢٠. ٤٢٠. ٤٢٠. ٤٢٠. ٤٢٠
١٧٨. ٨٤. ٧٨. ٤٤. ١٦/٦: ٢٢٠. ٢٢٠. ٢٢٠. ٢٢٠. ٢٢٠. ٢٢٠. ٢٢٠. ٢٢٠
٤٠. ٨/٧: ٣٥٤. ٣٥٠. ٢٣٦. ٢٢٤. ١٩٤. ١٨٠
٨٨. ٢٦/٨: ٤٠. ٢٢٦. ١٢٦. ٦٨. ٦٦. ٦٦
١٤٢. ٢٠١. ١٨٠. ١٨. ٦٦. ٦٠/٩: ٢٩٦. ٢٨٨
١٥٢. ١٨٨. ٢١٠. ٢١٤. ٢٢٠. ٢٤٠. ٢٥٤. ٢٦٢
٢٧٥. ٣٨٦. ٣٥٨. ٣٣٢. ٣٠٢
موسی بن الحسن الرجوزی (أبو القاسم) ٣٨٢/٤
موسی بن داوود ٣٤٨/٨

- موسیٰ بن زرقان ۲۵۴/۸
 موسیٰ بن سعدان ۲۸/۹:۲۸۸، ۲۸۶، ۲۹۰/۸
 موسیٰ بن طلحہ بن عبید اللہ ۲۲/۴
 موسیٰ بن عبید اللہ بن یحییٰ بن خاقان المقرئ (ابو مزاحم) ۴۰۸/۵
 موسیٰ بن عبید اللہ النخعی ۲۰۶/۳
 موسیٰ بن عبید ربیعہ ۲۹۸/۱
 موسیٰ بن عبیدہ ۱۲/۹
 موسیٰ بن عمران ؑ ۲۷۴، ۱۱۵۴، ۹۸، ۹۶، ۹۵/۱
 ۲۳۸، ۲۳۴، ۲۳۲، ۱۵۴، ۱۰۳/۲:۴۰۸، ۲۸۸
 ۱۰۶، ۸۰، ۱۶، ۱۰، ۸، ۶/۳:۳۹۲، ۳۸۶، ۲۵۲
 ۱۱۸، ۱۱۷، ۱۱۳، ۱۱۲، ۱۱۱، ۱۰۹، ۱۰۸، ۱۰۷، ۱۰۶، ۱۰۵، ۱۰۴، ۱۰۳، ۱۰۲، ۱۰۱، ۱۰۰، ۹۹، ۹۸، ۹۷، ۹۶، ۹۵، ۹۴، ۹۳، ۹۲، ۹۱، ۹۰، ۸۹، ۸۸، ۸۷، ۸۶، ۸۵، ۸۴، ۸۳، ۸۲، ۸۱، ۸۰، ۷۹، ۷۸، ۷۷، ۷۶، ۷۵، ۷۴، ۷۳، ۷۲، ۷۱، ۷۰، ۶۹، ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۵، ۶۴، ۶۳، ۶۲، ۶۱، ۶۰، ۵۹، ۵۸، ۵۷، ۵۶، ۵۵، ۵۴، ۵۳، ۵۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۴۸، ۴۷، ۴۶، ۴۵، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۴۱، ۴۰، ۳۹، ۳۸، ۳۷، ۳۶، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۳۰، ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱
 ۲۸۵، ۲۷۵، ۲۸۴/۳
 سید مہدی ۲۶۹/۵
 مہدی اکبر نژاد ۲۹۵/۱۰
 میرزا مہدی بروجردی ۲۵۱/۵
 مہدی بن فیروز ۲۹، ۲۸/۴
 المہدی ؑ (بنگرید: محمد بن الحسن العسکری ؑ =
 حجت بن الحسن المہدی ؑ = صاحب الامر ؑ =
 صاحب الزمان ؑ = ابا صالح ؑ = امام زمان ؑ =
 امام عصر ؑ = ولی عصر ؑ = امام منتظر ؑ =
 امام مہدی ؑ = القائم ؑ) ۷۶، ۷۲، ۷۰، ۷/۷
 ۲۹۶، ۲۹۰، ۱۴۰، ۱۳۸، ۱۳۴، ۱۳۸، ۱۱۲، ۸۶
 ۴۴۴، ۴۲۷، ۳۸۸، ۳۶۴، ۳۳۴، ۳۲۶، ۳۱۴
 ۱۰۴، ۱۰۲، ۱۰۰، ۹۸، ۹۶/۸: ۴۵۴، ۴۵۰
 ۲۴۸، ۲۳۰، ۲۱۲، ۱۹۴، ۱۳۶، ۱۱۰، ۱۰۸
 ۳۲۰، ۳۰۲، ۳۰۰، ۲۹۰، ۲۸۲، ۲۷۴، ۲۵۴
 ۲۶، ۲۴، ۱۸، ۱۶، ۱۴/۹: ۳۸۴، ۳۸۰، ۳۷۸
 موسیٰ بن عمر بن یزید الصبیقل ۲۳۴/۹: ۱۱۴/۳
 موسیٰ بن عون ۳۵۸/۸
 موسیٰ بن کردوبہ ۲۵۲/۸
 موسیٰ بن محمد ۲۲۸/۲
 موسیٰ بن محمد البلقاوی ۱۳۰/۲
 موسیٰ بن محمد بن القاسم ۸۸/۲
 موسیٰ بن مسلم ۲۸۸/۵
 موسیٰ بن مہدی ۳۳۶/۸
 موسیٰ بن میمون ۱۰۰، ۹۸/۱
 موسیٰ بن ہارون بن عیسیٰ المعبدی ۷۲/۶

۷۲، ۴۶، ۴۲/۹	۲۶۲، ۲۵۲، ۲۴۲، ۱۸۶، ۱۴۴، ۸۴، ۵۲، ۴۲
میکاد نبی (عج) ۱۰۴/۱	۲۷۴، ۲۷۲، ۲۷۰، ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۶۴، ۲۹۱
میلتون گیب ۳۰۰/۱۰	۳۹-، ۳۸۲، ۲۸۰، ۲۷۸
میخون ۳۰/۳	مهدی بن هند بن عطار ۳۵۴/۸
میمون البان ۲۰۴، ۱۵۸/۷	مهدی پور ۱۲۴/۴
میمون بن الخارت ۳۵۸/۸	مهدی سودانی ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۶۵، ۱۲/۴؛ ۱۴۷/۱
مؤمن خاندان فرعون ۳۶۹/۸	مهدی عباسی ۲۸/۴
مؤمن الطاق ۲۵۰/۹؛ ۹۶/۳؛ ۸۲/۲	مهدی عزیزاده ۴۲۲/۷
ناجیه القطان ۲۰۶/۷	مهدی غلامعلی ۲۹۴/۱۰
ناصر بن محمد عیانی ۶۳/۴	مهدی فقیه ایمانی ۲۹۸/۱۰
ناصر الدوله حسن بن عبد الله بن حمدان ۵۲/۵	سید مهدی قزوینی ۱۵۶/۵
ناصر الدین البانی ۱۸۰، ۷۹، ۷۸/۴؛ ۳۱۲، ۳۱۱/۱	شیخ مهدی قزوینی ۷۶/۴
۳۴/۹	سید مهدی موسوی اصفهانی ۲۸۷/۱۰
ناصر الدین شاه ۷۵/۴	مهدی نصیری ۴۷/۴
ناصر مکارم ۲۸۷/۱۰	مهدی یوسفیان ۲۹۲/۱۰
ناصر موحدی ۴۴/۴	مهرویه ۸۱/۵
ناظم الإسلام کرمانی ۴۵۳/۷	مهرم بن ابی برده الأسدی ۱۸، ۳۶۶/۵؛ ۱۵۶/۳
نافع ۳۹۸/۶؛ ۳۴/۲	۱۴۴
نافع بن جبیر بن مطعم ۱۵۲/۷	المهزیاری ۱۴۲/۴
نافع بن هلال بن نافع الجلی ۵۰/۷	مهلّب ۳۵۵، ۳۲۹/۱
نافع بن یزید ۲۹۴/۸	میتریه ۱۴۱، ۱۳۲، ۱۳۱، ۱۳۰، ۱۲۹، ۱۲۸/۱
نافع مولی ابی قتاده الأنصاری ۶/۹؛ ۲۱۶/۸	میرچا الیاده ۳۰۱/۱۰
نباته ۳۱۲/۷	میرزای شیرازی ۱۶، ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۴۶، ۱۵۴/۵
النبی (ص) (بشگریه: أحمد (ص) = رسول الله (ص) = پیامبر خدا (ص) = محمد (ص)) ۲۵۸، ۲۵۰، ۲۴۶/۱	۳۶۴
۷۸، ۷۷، ۷۶، ۷۵، ۷۴، ۷۳، ۷۲، ۷۱، ۷۰، ۶۹، ۶۸/۲	میرزای قمی ۲۲۹، ۲۲۸/۵؛ ۲۷۰، ۲۶۶، ۲۵۹/۴
۱۱۶، ۱۱۸، ۱۱۸، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۲، ۱۳۶۲/۳	میر شمس الدین محمد بن اسدالله شوشتری ۷۱/۳
۳۰، ۳۷۲، ۴۰، ۴۰، ۴۱۸، ۴۱۸، ۴۱۸، ۴۱۸، ۴۱۸، ۴۱۸/۶	سید میر علی تقی سامان ۲۷۹/۱۰
۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸/۷	سید محمد بهبهانی ۲۲۹/۵
۴۰، ۴۲، ۴۵، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸، ۴۸/۳	میسره بن غندر بن المبارک ۳۵۶/۸
۳۱۲، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰/۸	میکائیل (عج) ۳۹۲/۷؛ ۱۲۸/۶؛ ۱۴۲، ۴۸، ۲۲/۲

- نصر بن عضام بن المغيرة الفهري أبو نعيم ٢٢٨/٢
٢٧٦
- نصر بن علي الجهضمي ٢٦٨، ٢٦٤/٩؛ ٢٢٢/١
نصر بن قابوس لخمى ٢٦٩، ٢٥٩/٣
نصر بن الليث المروزي ٢٢٢، ١٦٦/٧
نصر بن مزاحم ٢١٠/٥
نصر بن منصور ٢٥٢/٨
نصير الدين طوسي ٥٢/٤
- النضر بن سويد ١٠/٢؛ ٢٦٦، ٢٦٢، ٢١٨، ٢٠٦/١
١٩؛ ١٢، ١٠/٨؛ ٢٩٤، ٢٠٤/٧؛ ١٤٨، ٢٤، ٢٢
٢٢٦
- النضر بن شميل ٢٧٤/٩
النضر بن صباح الجلي ٢٢٨/٤
نعمان الرزازي ٢١٨/١
نعماني ١٩٧
١٨؛ ٢٢٢/٧؛ ١٩٠/٥؛ ٢٧٩/٣؛ ٥٩/١
- نعمت الله جزائري ٧١، ٦٥، ٦٤/٣
نعمت الله ولي ٢٤٢/١٠
- نعيم بن حماد المروزي ١٤؛ ١٦٧، ١٢٠/٢؛ ٧٨/١
٢٢؛ ١٨٤/٧؛ ٦٨، ٦٧، ٦٥، ٦٤، ٦٣، ٦١، ٥٦/٦؛ ٢٤
١٩؛ ٢٥٢/٨؛ ٢٢٨، ٢٢٣، ٢١٨، ٢٥٢، ١١٨، ٩٢
٢٢٦
- نعيم بن عجلان الأنصاري ٢٨/٧
نفسه دختر عبيد الله بن عباس بن علي بن ابي
طالب ٢٢/٤
- نقيي ٧٨/٥
نمرود ٧٨/٢
نميري ٩٧، ٩٥، ٩٢، ٨٢/٤
نوبختي ٢٢، ٢١، ٢٠، ٢٤/٤
- نوح ١٢٢/٢؛ ٢٥٩، ٢٤٢، ٢١٢، ١٠٩/١
٨٠، ٤٧، ١٨، ١٦، ١٠/٣؛ ٢٩٤، ٢٩١، ٢٨٠
- ٢٥٨، ٢٧٨، ٢٦/٩؛ ١٤٢، ١٤٤، ١٥٢، ١٧٠، ١٧٢
١٧٢، ١٨٤، ١٨٦، ١٨٨، ٢١٠، ٢٢٠، ٢٢٤
٢٢٤، ٢٢٦، ٢٢٠، ٢٢٨، ٢٥٠، ٢٥٦، ٢٦٨
٢٧٦، ٢٧٢، ٢٧٠
١١١/٤
١/٧٧٧؛ ٢٩٧/١؛ ٢٠٠، ٢٠٤/٤؛ ٨٥، ٨٩، ٩٩، ١٢٣/٦
١٤٨، ٢٩٢، ٢٩٣، ٢٩٤/٧؛ ٢١٧/١٠؛ ٢٥٢
نجم بن عقبة بن داود ٢٥٨/٨
نجم الدين أبو سعيد محمّد بن حسن بن صلت قمى ١/١
٥٥
نجم الدين جعفر بن زهدري ١٢٩/٥
نجم الدين حيدر ١٢٠/٥
شيخ نجم الدين كبير ١٧٠/٨
شيخ نجم الدين محمّد بن حسن بن محمّد ٢٠٤/٥
نجمه نجم ٢٩٤/١٠
محقق نراقى ١٨٥/١؛ ٢٥٢، ٢٥٩، ٢٦٣، ٢٠٠
٢١٧، ٢١٢، ٢١٠
نرجس ١/١٩٩؛ ٢/١٧٠، ١٧٢، ١٧٤، ١٧٥، ١٩٦
١٩٧، ١٩٨، ٢٠١، ٢٠٣، ٢٠٦، ٢٢٨، ٢٣٠
٢٢٨، ٢٢٤، ٢٤٠، ٢٤٨، ٢٤٩، ٢٥٨/٦؛ ١٠٨
- النزال بن سيرة ٢٢٠، ٢٢٤/٧
نزل بن حزم ٢٥٠/٨
نسيم خادم أبي محمّد ١٩٩/١؛ ٢٦٤، ٢٦٦
١٠/٥
نصر ٢٥٨/٨
النصر بن أبي السرى ١٠٢/٣
نصر بن حواس ٢٥٢/٨
نصر بن الصباح البلخي ٢٧٢، ٢٦٨/٤
نصر بن عبد الله الوشاء ١٨٤/٩
نصر بن عبيد ربه ٢٠٤/٤
نصر بن عبد الرحمن الكوفي ٢٧٤/١

٢٥٠، ٢٥٢/٩، ٢٥٢/٨	١١٤/٦، ١٨٠، ١٢٢/٥، ١٥٠/٤، ٣٤٦، ٣٤٤
سید ولی الله ٧٦/٤	٢٩٣، ٣٩٩، ٣٧٦، ٣٧٢، ٣٧٠، ١٤٤، ٦/٧، ٣٩٩
الولید ١١٤، ٩٢، ٩٠، ٨٦/٧، ٣٠/٣، ٢٨٤/٢	٣٨٠، ١٢٣/٨، ١٢٢، ١٢٢، ٢٢٤، ٣٤٦، ٩/٩، ٦٠/٦، ٦٢
٣٧٠، ٣٢٦، ١٨٨، ١٤٤/٩، ٢٠٨، ١٥٤، ١١٨	٣٠١، ٢٤٢، ٢١٢، ٦٦، ٦٢
الولید بن شجاع ١٢/٩	نوح بن جریر ٢٥٤/٨
الولید بن صالح ١٥٢/٧	نوح بن ذرّاج ١٧٦/٤
الولید بن عقیة ٢٠٨/٩	نوربخش ٥٤، ٥٣، ٥٢/٤
الولید بن عیاش ٢٥٤، ٨٤/٧	نور الدین عبد الرحمن جامی ٧٢، ٧٠/١
الولید بن محمّد الموقری ١٣٠/٢	نور الدین علی بن سلطان محمّد قازی هروی ٥٧/١
الولید بن مسلم ٢٥٤/٨، ٢٥٦، ١٨٨، ٨٤/٧	٢٦٩/١٠
الولید بن یزید ٢٥٠/١	محدّث نوری ١٦، ٢٢١، ١٨٨، ١٥٤/٥، ٦٤/٣
ولیعصر عجله (بنگرید: محمّد بن الحسن العسکری عجله) =	٢٥٩، ٢٦٠/٧، ٦٠/١٠، ٦٠/٧
حجّت بن الحسن المهدی عجله = صاحب الامر عجله =	محدّث نوری ٤٦، ٣/٣، ٣٢٣، ٣١٣، ٣١٢، ٣١٩/٢
صاحب الزمان عجله = ابا صالح عجله = امام زمان عجله =	٧١، ٦٥، ٥١، ٤٨
امام عصر عجله = امام منتظر عجله = امام مهدی عجله =	نوفل بن عمر ٢٥٤/٨
القائم عجله = المهدی عجله (٢٤١/٤، ٨٧، ٥٠/٣)	التوفلی ٢٣٢/٧، ٢٢٨/٥، ٢٠٤/٤
٢٤١/٤، ٨٧، ٥٠/٣	نهادوندی ٢٦٠/١٠
٢٤٢، ٢٤٥، ٢٤٧، ٢٤٩، ٢٥٠، ٢٧٢، ٣١٥/٥	النهدی ٢١٦/١
٢٦٤/٦، ٣٠٨، ٢٥١، ٢٢٠، ٢٠٣، ١٨٧، ١٧١	محدّث نیشابوری ١٦٨/٨
الوقاب بن حسنین ٩٤/٧	الواق بالله ٣٠٢، ٢٧٣/٣
وهب بن جریر ٨٢/٧	وائله بن الأستفح ٤٠٨/٥
وهب بن جمیع مولی اسحاق بن عمار ٢٤٦/٩	واصل جلالی أبو یزید خلخالی ٥٤/٤
وهب بن خربند بن سروین ٢٥٢/٨	وخید بهبهانی ٢٥٦/٣، ٢٥٤/٤، ٢٥٦، ٢٥٩، ٢٦٢
وهب بن منبه ٣٠٢/٧، ٢١/٤	٢٦٥، ٢٦٣، ٢٧٠، ٢٧٥، ٢٧٨، ٢٨٥، ٢٨٨
وهیب بن حفص ٢٢٠/٥، ٩٤/٢، ٣٩٢، ٣٦٨/١	٢٨٩، ٣١٠
٢٠٦، ٢٠٢، ١٨٨، ١٧٤، ١٢٨، ٨٠/٧، ٢٥٢	الورد بن الکتیب ٨٦/٨، ٢٩٤، ٢٩٤/٧
١٢٤، ٢٢/٨، ٢٢٧، ٢٨٢، ٢٨٠، ٢٩٨، ٢٨٦	الوشاء ١٣، ١٢٠، ٩٦، ٥٠، ٤٢، ١٤/٢، ٣٥٨/١
٢٢٠، ٢٥٦، ٥٠/٩، ٣٧٦، ١٢٨	١٨٤، ١٥٠، ١٣٦، ٧٨/٩، ٢٤٤/٧، ٣٣٨/٥
ویلفرد مادلونگ ١٤٨/١	٢٣٢
ویلیام مونتگمری وات ٣٠٠/١٠	وکایا بن سعد ٢٥٦/٨
هادی ٧١/٤	وکیع بن الجرّاح ١٥٤/٦، ١٠٨/٣، ١٧٤/٢، ٣٧٠/١
سید هادی خسرو شاهی ٢٩٠/١٠	

- هانری کسرتن ۱/۱۴۵، ۱۴۸، ۱۵۴، ۱۶۱، ۱۶۲،
 ۱۶۳، ۱۰/۳۰۰
 هانی بن نبیت الحضرمی ۷/۴۲، ۴۰
 هانی العطاردي ۸/۲۵۲
 هبل بن کامل ۸/۲۵۴
 سید هبة الله بن أبي محمد الحسن الموسوی ۲/۱۴۰،
 ۸/۳۷۸
 هبة الله بن زريق بن صدقة ۸/۳۵۴
 هبة الله بن عبد الله بن أحمد (أبو القاسم) ۷/۲۸۴
 هبة الله بن محمد بن أحمد الكاتب (أبو نصر) ۳/۳۱۶،
 ۲۲۰، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۲۸، ۳۳۸، ۳۴۴، ۳۴۸، ۳۵۰،
 ۳۵۶، ۳۶۴، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۴، ۴/۱۳۰، ۲۴۴،
 ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۵/۱۰
 هبة الله بن نماء بن علي بن حمدون (أبو اليقاه) ۶/۳۷۶
 هذاب بن خالد الأزدي ۱/۳۳۲
 ملاء هدايت آرندي شافعی ۴/۶۰
 ميرزا هدايت الله وحيد گليايگانی ۵/۲۵۱
 هدية بن خالد ۹/۲۸، ۲۶
 هذية بن عبد الوهاب ۳/۳۶
 هشام ۷/۱۴۴، ۱۷۲، ۱۹۸، ۸/۹۶
 هشام بن ابراهيم عباسي همداني راشدي ۳/۲۵۹،
 ۲۶۹
 هشام بن أبي عبد الله ۷/۸۲
 هشام بن حسان ۷/۲۴۲، ۸/۱۰۸، ۹/۳۸۲
 هشام بن حکم ۳/۲۴۹، ۹۶
 هشام بن خالد الأزرق ۳/۳۰، ۹/۸
 هشام بن سالم ۱/۲۲۸، ۲/۱۴، ۳/۵۶، ۵۰،
 ۹۶، ۱۵۲، ۱۸۰، ۱۸۶، ۱۹۶، ۱۹۸، ۵/۳۵۸،
 ۳۶۰، ۷/۱۱۰، ۱۹۰، ۲۰۴، ۲۱۰، ۹/۱۲۸،
 ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۵۲
 هشام بن عبد الرحمان ۴/۳۶
 شيخ هادي كاشف الغطا ۴/۳۱۴
 شيخ هادي مروی ۱۵/۲۹۰
 هادی نجفی ۱۰/۲۹۹
 هارون ۲/۱۷۲، ۲۴۴، ۳۱۸، ۳/۲۷۳، ۴/۸۲،
 ۱۵۸، ۱۶۰، ۶/۸، ۱۳۰، ۳۹۹، ۱۰/۲۸
 هارون بن الحسن بن محبوب ۹/۱۵۲، ۱۵۰
 هارون بن حماد ۷/۳۰۶، ۸/۲۶۰
 هارون بن حمزة الغنوي ۱/۲۱۲
 هارون بن صالح بن ميثم ۸/۳۵۶
 هارون بن عبد الله ۹/۱۲، ۲۲
 هارون بن عمران بن خالد ۱/۴۰۸، ۸/۳۵۲، ۳۵۰
 هارون بن عمران همداني (أبو عبد الله) ۳/۲۶۴، ۲۶۶،
 ۵/۴۹
 هارون بن عترة ۱۵/۳۷۰
 هارون بن مسلم الكاتب ۱/۲۵۰، ۳/۱۹۸، ۴/،
 ۲۲۶، ۳۰۷، ۷/۱۵۰، ۸/۳۸۲، ۱۹۶
 هارون بن موسى ۳/۳۳۸
 هارون بن موسى بن أحمد ۸/۳۲۰
 هارون بن موسى بن أحمد التلعكبري (أبو محمد) ۲/،
 ۳/۲۷۲، ۳/۲۲۲، ۳/۲۲۴، ۳/۲۶۴، ۴/۱۵۶، ۶/۲۶۰،
 ۷/۳۰۶، ۸/۳۰، ۲۲۴، ۲۶۰، ۲۹۸
 هارون بن موسى بن الفرات ۴/۳۳۰
 هارون بن موسى التلعكبري ۶/۱۶۰، ۷/۴۰۴
 هارون بن موسى العلوي ۸/۱۱۰
 هارون الرشيد ۳/۲۴۰، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۹۵
 هارون قرزاز ۵/۹۳
 سید هاشم بحرانی ۱/۵۷، ۳/۶۶، ۵/۱۶۰، ۱۰/،
 ۲۴۲، ۲۷۸، ۲۷۵، ۲۴۲
 هاشم بن عتبة ۱/۳۰۸
 هاشم بن القاسم ۹/۱۷۲
 هاشم فرزند امام زمان علیه السلام ۳/۷۲

- ٢٥٠/١ هشام بن عبد الملك
 ٣٠٠/٨/٩ هشام بن عروة
 ٢٤٠/٧ هشام بن علی السیرافی (أبو علی)
 ٨/٩ هشام بن عمارة
 ٢٥٦/٨ هشام بن فاخر
 ٢٠٠/٣ هشام الكلبي
 ٢٩٦/١ هشيم
 ٩٦/٧ الهقل بن زياد
 ٢٥٣.٢٥٢/٧ فلاكو
 ٢٧٦/٩ هلال بن عويمر املسي
 ٣٠٠/٧ هلال بن محمّد بن جعفر
 ٩٧.٩٥.٨٣/٤ هلالی
 ٢٤٠/٧ هشام
 ٢٦٧/٣ هشام بن سهيل كاتب اسكافي
 ٢٥٦/٨ هشام بن الفرات
 ٢٨٠.٢٦/٩ هشام بن يحيى
 ٣٠٠/١٠ هنري لامنس
 ٢٥٠.١٠٨.١٠٢/٧ هوذة
 ١٧٢/٩:٢٨٠/٧ هوذة بن خليفة
 ١٢١.١٢٠/١ هوشيدار
 ٢٩٨/٣:٢٨٢/١ الهيثم بن أبي مسروق النهدي
 ٢٧٠/٧ الهيثم بن حبيب
 ١٤٦/٧:٣٦٤/٢ الهيثم بن عبد الرحمن
 ٢٢٨/١٠:٣٢٢/٨٠/١ هيثمي
 ٢٥٩/٥ الهني خراساني
 ٢٣/٤ الهني
 ١٦٧/٩:٢٠٠.٣٩٩/٦:٨١/١ الهني
 ٢٩٩/١٠ ياسر صالحی
 ١٠٢/٨ ياسين العجلي
 ٣٢٢/٩ يحيى
 ٢٢٢/٢ يحيى بن آدم
 ٢٦٩.٢٦٢/٣ يحيى بن ابي عمران همداني
 ١٩٠:٢١٦/٨ يحيى بن ابي عمرو (أبو زرعة الشيباني)
 ٢٠٤.٢٢٦
 ٢٨/٣:٢٦٠/٢ يحيى بن أبي القاسم
 ٢٨/٩:٨٤/٧ يحيى بن أبي كثير
 ٢٧٢/١ يحيى بن اديم
 ٢٨٢/٥ يحيى بن اسحاق
 ١٧٦/٢ يحيى بن الأعمش
 ٢٣٦/٣ يحيى بن أم طويل
 ٢٥٦/٨ يحيى بن بديل
 ٣١١/٢ يحيى بن جعدة
 ٢٨٢/١ يحيى بن حماد
 ٢٢٨/٨:٢٢٦/٣ يحيى بن خالد برمكي
 ٢٠٨.٢٢٢.٢٣.٢٢.٢٢/٣ يحيى بن زكريا عجله الله عنه
 ١٧٢/٩:٢٢٠.٢٦/٢ يحيى بن زكريا بن شيان (أبو عبد الله)
 ٢٨٤.٢٦.٢٢/٩:٢٣٠.٢٢٨/٨:٢٩٤.٢٩٠
 ٢٧٢/٥ يحيى بن سابق
 ٢٩٢/٧ يحيى بن سالم
 ١٧٢/٩:٢٥٤.٨٢/٧:٢٢/٢ يحيى بن سعيد
 ٢٨٢/١ يحيى بن سعيد التيمي الزيات
 ٢٥٢/١٠ يحيى بن سعيد حلي
 ١٠٨/٨:٢٢٢/٧ يحيى بن سليم
 ٢٥٢/٧ يحيى بن عبد الباقي
 ٢٥٢/٧ يحيى بن عثمان بن سعيد الحمصي
 ٢٨٢.٢٢٢/٩:١٥٠/٢ يحيى بن العلاء الرازي
 ٢٩٣/٣ يحيى بن عمر
 ١٢/٨:٢١٨/١ يحيى بن عمران الحلبي
 ٢٦٦/٢ يحيى بن الفضل التوفلي
 ١١٦.٢٢/٣ يحيى بن المشني
 ٢٢٨/١ يحيى بن محمد بن عبد الله الدارمي
 ٧٥/٥:٢٥٩/٣ يحيى بن محمد عريضي

- یحیی بن معین ۲۲۸/۱
 یحیی بن المغيرة (أبو سلمة) ۱۹۶/۹
 یحیی بن المغيرة السعدي ۲۷۲/۱
 یحیی بن نعيم ۲۵۴/۸
 یحیی بن وثاب ۱۹۸/۹
 یحیی بن هريرة ۲۸۲/۳
 یحیی بن یعلی ۱۴۰/۹:۲۱۰/۲
 یحیی بن الیمان ۲۹۰:۲۳۴/۷:۱۲۸/۲
 یحیی بن حنیف ۲۸۶:۲۸۴:۲۸۱/۵
 یحیی الحلبي ۴۴:۲۰:۱۰/۲:۳۶۶:۲۶۲/۱
 ۸۶/۹:۱۰/۸:۲۹۴:۲۰۴/۷:۱۴۸
 یحیی الحماني ۲۴/۲
 یحیی الطویل ۲۷/۶
 یزید بن أبی زیاد ۲۷۶/۷:۲۸/۶
 یزید بن إسحاق ۲۱۲/۱
 یزید بن حصین الهمداني ۴۸/۷
 یزید بن حیان ۲۹۶:۲۸۴:۲۸۲:۲۷۲:۲۶۸/۱
 ۳۱۱
 یزید بن درست ۲۴۸/۸
 یزید بن الرقاد الحیتی ۴۰/۷
 یزید بن زریع ۳۴۲/۱
 یزید بن زیاد بن المهاجر الکندي ۵۴/۷
 یزید بن عبد الله ۳۶۰:۳۴۰/۴
 یزید بن عبد الملك ۲۵۰/۱
 یزید بن عبیده ۸/۹
 یزید بن قادر ۳۵۸/۸
 یزید بن قیس ۲۸۰/۷
 یزید بن معاویه ۷:۴۰:۳۲:۱۸/۲:۳۵۰:۳۴۸/۱
 ۱۱۴
 یزید الکناسی ۱۸۶/۳
 یعقوب بن یحیی المقدسی الشافعی السلمی ۱۲:۱۰:۸/۳:۹۸/۱
 یعقوب ۸۸/۹:۳۹۸/۶:۱۸۴/۳
 یعقوب بن شعيب ۲۱۲/۸:۶۴:۱۲/۲:۲۲۶/۱
 یعقوب بن عبد الله الأشعري ۲۸۰/۸
 یعقوب بن لیث صفار ۲۸۸:۲۷۷/۳
 یعقوب بن منقوش ۲۶۸:۱۶۲/۲
 یعقوب بن یزید ۵۸:۵۴/۲:۲۳۲:۲۱۸:۲۰۶/۱
 ۱۴۸:۱۳۴/۸:۱۶۰:۱۵۸/۷:۲۰۰/۳:۱۴۲
 یعقوب بن یوسف الضراب العشاني ۱۴۴/۹:۲۷۲/۶
 یعقوب الجریمی ۳۷۸/۸:۱۴۰/۲
 یعقوب السراج ۸:۳۶۰:۱۶۲:۱۴۸/۷:۲۲۸/۱
 ۱۹۰
 یعقوب منقوش ۹۷/۵
 یمان بن فتح بن دينار ۴۶/۵
 یمان النشار ۲۸۲/۵
 الیماني ۱۷۰:۱۶۲:۱۵۸:۱۴۸:۸۰/۷:۲۷/۶
 ۱۷۲:۱۷۴:۲۱۶:۲۳۴:۲۸۶:۳۸۸:۳۹۰
 ۱۹۰:۸:۴۴۶:۴۴۴:۴۴۰:۴۳۴:۴۳۲:۴۳۰
 ۵۲/۹:۱۹۹
 یوحنا ۱۱۲:۱۱۰:۱۰۶/۱
 شیخ یوسف بحرانی ۲۶۱:۲۵۴/۴
 یوسف بن ثابت أبوامیة ۵۰/۲
 یوسف بن صریا ۳۴۶/۸
 یوسف بن عبد الرحمن المرورودي ۲۵۴/۷
 یوسف بن علی بن تاشفین ۴۳/۴
 یوسف بن علی بن المظهر ۳۴۱:۳۲۸/۶
 یوسف بن عمیرة ۹۶/۸
 یوسف بن کلب ۳۸۴:۴۶/۹:۲۲۸/۸:۳۹۰/۷
 یوسف بن ماهک ۱۵۲/۷
 یوسف بن مویسی ۲۸۰/۱
 یوسف بن نفیس ۲۴۸/۱
 یوسف بن یحیی المقدسی الشافعی السلمی ۵۷/۱

۲۵۷، ۲۵۰ / ۱۰: ۲۲۰ / ۷: ۸۱

یوسف بن یعقوب عج ۲ / ۳: ۳۸۶ / ۸، ۶ / ۱۰، ۱۲، ۱۰

۸۰، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۹۲، ۳۴۴ / ۴: ۵۲

۴۲۶ / ۵: ۱۸۰، ۱۸۹ / ۷: ۳۷۸ / ۹: ۸۰، ۱۰۱

۷۸ / ۱۰: ۱۴۲، ۲۰۸

یوشع بن نون ۸ / ۲۴۴، ۲۴۲، ۲۸

یوشع و ضیّی موسی عج ۸ / ۳۶۱، ۳۶۹

یونس ۱ / ۲۲۲: ۲ / ۱۴۰: ۶ / ۵۶: ۸ / ۱۰: ۹ / ۶

۱۴۰

یونس بن ابی اسحاق ۸ / ۲۹۰

یونس بن ابی یعقوب ۱ / ۳۳۶

یونس بن ارقم ۷ / ۳۴۰

یونس بن بکر ۷ / ۲۹۴: ۸ / ۳۰

یونس بن الضفر ۸ / ۳۵۴

یونس بن ظبیان ۳ / ۲۰۲: ۵ / ۳۹۲: ۸ / ۴۱۸، ۳۹۲

یونس بن عبد الأعلى ۹ / ۳۵، ۳۴، ۳۲

یونس بن عبد الرّحمن ۱ / ۲۲۰: ۶ / ۲۲، ۲۲، ۲۲

۱۵۲ / ۳: ۱۲۶ / ۵: ۲۴۲ / ۶: ۴۰۸، ۴۰۶ / ۶: ۴۲۲

۲۵۴ / ۸: ۲۷۸ / ۹: ۴۸ / ۸۶، ۱۵۰ / ۲۱۴

یونس بن کلب ۸ / ۲۳۰: ۹ / ۴۲

یونس بن متی عج ۳ / ۸، ۸ / ۱۳۸: ۶ / ۴۰۰

یونس بن یعقوب ۱ / ۳۱۶: ۹ / ۸۲

یونس بن یعقوب بجلی دهنی کوفی ۳ / ۲۶۹

یونس بن یوسف ۸ / ۳۵۴

(۳)

فهرست جمعیت با وقایع

۴۰۶: ۸/۶، ۱۴، ۲۳، ۲۵، ۷۸، ۸۰، ۸۴، ۸۶	آتش پرستان ۲۵۸/۴
۱۱۸، ۱۲۰، ۱۴۰، ۱۵۸، ۱۶۴، ۱۷۶، ۱۷۸	آخوندهای درباری ۴۰/۲
۱۸۸، ۲۱۲، ۲۱۶، ۲۲۰، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۰	آسمانیان ۲۲۱، ۲۲۰/۳
۲۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۷/۱۰۰، ۱۰۶، ۱۱۴، ۱۲۴	آق قویونلوها ۵۸/۴
۱۳۰، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۸	آل ابی سفیان ۱۱۴، ۹۲/۷
۱۷۲، ۱۷۶، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۶، ۲۰۸، ۲۶۴	آل ابی محمد العسکری <small>علیه السلام</small> ۳۳۸/۷: ۳۷۲/۲
۲۶۶، ۲۶۸، ۲۸۸، ۳۳۴، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۲	آل اعین ۴۰۳/۴
۳۷۴، ۳۷۶، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۲، ۳۹۰، ۳۹۲	آل بویه ۲۶۴/۸: ۳۰۰/۳
۳۹۸، ۴۰۲، ۴۱۷، ۴۴۸، ۸/۳۰، ۳۴، ۱۰۴	آل جعفر ۳۱۸/۵
۱۰۶، ۱۶۲، ۱۶۸، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۳۸، ۲۴۲	آل چوپان ۴۷/۴
۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۴، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۷۰	آل داوود <small>علیه السلام</small> ۳۹۲، ۳۸۸/۹: ۲۸۶/۸: ۱۵۰/۲
۸۶، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۲، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۰، ۲۶۲	آل العباس ۸۸/۷: ۳۱۸/۵
۲۹۹، ۳۸۲، ۳۸۴، ۳۸۶، ۳۸۸، ۳۹۰، ۳۹۲	آل عیسی <small>علیه السلام</small> ۲۰۸/۷
۴۳۵، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۱، ۴۴۴، ۴۸۶	آل الفرات ۳۰۸/۳
آل هاشم ۲۰۰، ۱۸۸/۱: ۳۶۰/۷	آل فرات للعباسین ۳۰۸/۳
آن یاسین ۳۷۸/۶	آل فرعون ۲۳۴، ۲۳۲/۸
آمریکاییان ۱۴۸/۱	آل محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> = آل رسول الله <small>صلی الله علیه و آله</small> ۲۳۴، ۶۶، ۱۳/۱
آواز خوانان ۷۶/۵	۲۴۲، ۲۴۴، ۲۹۰، ۲۵۸، ۲۱۲، ۱۶/۲: ۱۸، ۵۰
آنچه = الأئمة <small>علیهم السلام</small> ۲۴۶، ۲۴۴، ۲۴۲، ۵۷، ۵۶/۱	۷۸، ۸۸، ۹۴، ۹۶، ۹۸، ۱۴۸، ۱۴۲، ۳۱۵، ۳۲۸
۲۶۴، ۲۹۶، ۳۰۰، ۳۱۱، ۳۱۷، ۳۵۸، ۳۶۰	۳۲۸، ۳۷۷/۳: ۲۹۳، ۲۳۸، ۱۴۸، ۸۸
۳۷۴، ۳۷۶، ۳۸۲، ۳۸۴، ۳۹۰، ۴۰۳، ۴۴/۲	۴۰۰، ۳۵۲، ۳۴۸، ۳۱۶/۵: ۱۹۰، ۸۱، ۱۸/۴

اثنی عشر اماماً ۳۴۶/۵	۱۹۲، ۱۵۲، ۱۴۲، ۱۰۸، ۹۶، ۸۸، ۵۶، ۵۴، ۴۲
اجداد امام مهدی <small>عج</small> ۲۸، ۲۲/۱	۳۰۰، ۲۹۶، ۲۸۰، ۲۵۶، ۲۴۰، ۲۳۲، ۲۲۴
اجلاف عرب ۵۰/۴	۳۴۴، ۳۳۸، ۳۳۰، ۳۲۶، ۳۲۴، ۳۱۶، ۳۱۱
احبار ترکیه ۶۹/۴	۳۰۸، ۳۰۴، ۲۵۶، ۸۴، ۵۰، ۳، ۲۵۶، ۳۴۸
أحد عشر اماماً ۳۶۸/۹	۲۰۲، ۱۸۶، ۱۵۰، ۱۳۲، ۱۳۰، ۱۲۲، ۱۱۹
اخوانی های وهابی ۷۹/۴	۴۰۸، ۳۶۰، ۳۴۴، ۳۴۰، ۳۳۸، ۲۱۶
إخوة یوسف ۳۰۸/۳	۴۴۲، ۳۴۸، ۲۱۶، ۱۹۸، ۱۷۴، ۱۱۸، ۱۱۰، ۹۴
ارامنه ۶۱/۴	۴۴۸، ۴۱۵، ۳۴۶، ۲۹۸، ۲۷۴، ۲۲۲، ۱۸۶، ۷
اروپاییان ۱۰۴، ۱۵۶، ۱۴۸، ۱۴۷/۱	۲۲۸، ۱۸۹، ۱۵۴، ۱۵۲، ۱۳۲، ۸۴، ۱۶، ۱۰، ۸
۲۸۶	۲۱۲، ۲۰۸، ۱۹۰، ۱۵۴، ۱۰۶، ۹، ۲۵۰، ۲۴۴
استعمارگران ۱۶۸/۱	۳۴/۱۰، ۳۶۸، ۲۵۲، ۲۵۰، ۲۱۴
اسرای جنگی ۲۷۲/۳	اثنی عشر أهل البيت <small>عج</small> ۳۰۸/۳
اسماعیلیان ۲۵/۴، ۲۹۸، ۲۹۴، ۲۹۳، ۲۷۹/۳	اثنی عشر الجور ۲۲۴/۹، ۵۲، ۵۰، ۴۰/۲
الأشرار ۳۴۲، ۳۳۸، ۳۰۰/۷، ۳۸۶/۵، ۴۳۸/۴	اثنی عشر الضلال ۲۰۴/۹
۳۹۰	اثنی عشر المسلمين ۱۷۴/۹، ۳۰۸/۳
اشعریان ۲۰۳/۳	اثنی عشر الهدی ۳۰۸/۳
الأتقیاء ۲۲۴/۱	أبناء الإمام الحسين <small>عج</small> ۱۳۴/۶، ۱۴۶/۲
اشکانیان ۲۱۸/۱	أبناء الروم ۳۳۸/۸
أصحاب ائمه <small>عج</small> ۴۱۸/۷، ۳۰۴/۳	أتباع أهل البيت <small>عج</small> ۳۰۸/۳
أصحاب أبی عبد الله <small>عج</small> ۲۰۲/۹، ۸۲/۲	اثنی عشر اماماً ۲۴۰/۹، ۳۰۸/۳، ۳۵۸، ۳۴۵/۱
أصحاب أبی محمد العسكري <small>عج</small> ۱۶۰، ۸۲/۴	اثنی عشر أميراً ۳۴۵، ۳۴۰/۱
أصحاب الألویة ۲۸۴/۸	اثنی عشر خليفة ۳۴۰، ۳۳۸، ۳۳۶، ۳۳۴، ۳۳۲/۱
أصحاب امام باقر <small>عج</small> ۳۹۸/۱	۳۵۴، ۳۴۵
أصحاب الإمام الخوادم <small>عج</small> ۲۴۰/۱۰، ۳۰۸/۳	اثنی عشر قیماً ۳۴۶/۱
أصحاب امام رضا <small>عج</small> ۲۳۲/۱۰، ۲۹۹/۸، ۶۸/۷	اثنی عشر محدثاً ۱۴۸/۲، ۳۶۸، ۳۶۶/۱
۲۳۶، ۲۳۵	اثنی عشر ملكاً ۳۴۵/۱
أصحاب امام صادق <small>عج</small> ۶۵/۸	اثنی عشر مهدیاً ۳۰۸/۳، ۱۷۴/۲، ۳۷۰، ۳۶۸/۲
أصحاب امام كاظم <small>عج</small> ۲۳۶/۱۰، ۷۲/۲	۲۵۲/۹
أصحاب امام هادی <small>عج</small> = أصحاب أبی الحسن	اثنی عشر تقیاً ۳۷۸/۱
الهادی <small>عج</small> ۳۰۴/۳، ۸۴، ۸۲/۴، ۱۵۲، ۱۶۰، ۱۶۰	اثنی عشر وضیاً ۳۶۴، ۳۶۲/۱
۲۳۵/۱۰	

اطیبا ۱۷۸/۵	اصحاب امام یازدهم ۳۰۵/۳
الأعراب = اعراب = عربها = العرب ۱۴۵، ۶۷/۱	اصحاب أمير المؤمنين <small>علیه السلام</small> ۱/۲۲۸، ۳/۳۰۸، ۵/۲۶۰
۱۵۷، ۲/۱۱۶، ۱۱۸، ۱۹۶، ۲۸۰، ۳/۲۸۴	اصحاب بدر ۸/۲۹۰، ۲۱۴، ۲۶۹
۲۷۲، ۲۸۰، ۳/۳۰۸، ۴/۳۸۲، ۵/۴۴، ۱۵۰، ۱۷۲	اصحاب البراذین ۷/۳۱۴
۲۸۲، ۱۶۲، ۱۴۸، ۱۴۶، ۱۴۰، ۷/۷۲، ۶/۳۸۲	اصحاب ترك ۸/۳۱۸
۳۸۰، ۳۰۸، ۳۳۰، ۳۷۴، ۳۸۴، ۳۸۸، ۳۹۲	اصحاب جمل ۱/۳۵۱
۳۲۴، ۱۹۰، ۱۱۸، ۱۲۲، ۲۶۲، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۹۲	اصحاب حاج سید کاظم رشتی ۴/۷۶
۱۷۰، ۱۵۶، ۱۴۸، ۱۱۵، ۱۰۵، ۱۰۴، ۲۰، ۲/۹	اصحاب الحدیث ۳/۳۰۸
۳۸۴، ۲۴۴	اصحاب زایات سود ۷/۳۸۸
أعراب الحجاز ۸/۳۱۸	اصحاب الشقیاتی ۸/۲۵۴، ۲۲۰
اعراب صحرائین ۵/۱۷۳	اصحاب طالوت ۲/۱۱۳، ۸/۲۹۰
اغالیه ۴/۲۸	اصحاب عیسی <small>علیه السلام</small> ۶/۴۱
اغلیبان ۳/۲۷۷	اصحاب غالی ۴/۲۰
افراد فلج ۴/۲۶۷	اصحاب القائم <small>علیه السلام</small> = اصحاب امام مهدی <small>علیه السلام</small> ۲/۸۴
افغانیها ۵/۲۸۹	۸۶، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۵/۳۴۲، ۷/۱۲۲
اقوام آمریکای مرکزی ۱/۱۴۳	۱۲۲، ۱۷۰، ۳۷۰، ۸/۲۴۰، ۲۵۰، ۲۵۴، ۲۶۸، ۲۷۸
اقوام اروپای مرکزی ۱/۱۴۳	۲۸۲، ۲۹۰، ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۲۶، ۳۳۴، ۳۶۳
اقوام اسکانندیناوی ۱/۱۴۳	۳۷۴، ۳۸۶، ۹/۴۰، ۶۸، ۱۵۶، ۲۰۶، ۳۱۶
الاکراد = اکراد ۴/۴۶، ۷/۲۲۸	۳۲۴، ۴۰۴، ۴۴۵، ۴۷۲، ۴۷۵
الاسلاری ۲/۱۸۸	اصحاب کسا ۱/۳۱۷، ۳/۳۸
الامراء ۳/۳۰۸	اصحاب الکهف ۵/۱۳۵، ۸/۴۴، ۶۵، ۱۲۲، ۲۳۲
امامان <small>علیهم السلام</small> ۱/۳۵، ۱۵۸، ۵۱، ۷۳، ۱۸۳، ۱۹۴، ۱۹۵	۲۳۰، ۲۵۸، ۲۵۸، ۹/۳۶۱، ۳۶۱
۳۱۸، ۳۹۵، ۳۹۹، ۴۰۶، ۲/۴۰، ۴۱، ۴۸، ۴۸۲	اصحاب المحاضیر ۵/۳۷۲
۳۱۰، ۳۱۳، ۳۱۵، ۳۲۵، ۳۲۹، ۳/۳۹۴، ۳/۳۷۷، ۷۷، ۷۹	اصحاب محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> = اصحاب النبی <small>صلی الله علیه و آله</small> = اصحاب رسول الله <small>صلی الله علیه و آله</small> = اصحاب پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> ۱/۳۰۴، ۳۰۹
۸۰، ۸۱، ۸۳، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۹۱، ۹۲، ۹۴، ۹۵	۳۱۰، ۳۱۶، ۳۲۴، ۳۴۵، ۳۵۳، ۸/۴۸، ۸۴
۱۷۲، ۲۱۹، ۲۲۷، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۴، ۲۸۱	۳۶۱، ۳۸۶، ۹/۳۵۸
۲۸۶، ۲۹۵، ۳۰۴، ۳۰۶، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۷، ۳۰۷، ۳۰۷، ۳۰۷	اصحاب الیمین ۵/۴۲۲
۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۴	اصحاب نهروان ۱/۳۵۱
۲۶۱، ۲۶۵، ۳۱۸، ۵/۵۲، ۶۱، ۱۰۳، ۱۲۳	اصولیان ۸/۱۵۴
۲۷۹، ۲۸۲، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰، ۳۳۰	
۲۹۲، ۳۳۸، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۶۵، ۷/۴۱۵، ۴۲۴	

۱۷۹، ۲۲۵، ۲۲۹، ۲۰۸، ۴، ۵، ۷۶ / ۵، ۲۰۵ / ۲۹۲، ۲۰۵
/ ۶، ۱۲۶، ۱۲۵ / ۸، ۱۴، ۶۲، ۶۶، ۶۷، ۱۳۸
۱۵۴، ۱۵۶، ۱۶۴، ۱۸۷، ۱۹۸، ۲۱۸، ۲۷۴
/ ۹، ۳۴۲، ۱۶، ۲۸، ۷۶، ۸۰، ۱۴۲، ۴۲۲، ۴۲۲
۴۴۸، ۴۲۵

اندیشمندان / ۱، ۱۶۷، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۳ / ۳، ۲۰۲
/ ۵، ۳۰۴ / ۸، ۱۹۷، ۲۶، ۳۷، ۴۵، ۶۸

اندیشمندان فلسفی / ۱، ۲۶۳

انصار = الأنصار / ۱، ۲۴۲، ۷ / ۹، ۸۸، ۴۴۲

انصار السقیانی / ۷، ۳۰۸

انصار المهدی عج / ۸، ۲۴۴

انگلیسی‌ها / ۱، ۱۴۲ / ۴، ۷۴، ۱۰۰

الأوس / ۸، ۳۱۸ / ۱۰، ۵۲

اوستاشناسان / ۱، ۱۱۹

الأوصیاء = اوصیاء = اوصیای الهی / ۱، ۱۷۵، ۲۰۶

۲۳۴، ۲۶۴، ۲۷۶، ۳۸۶، ۳۹۰، ۳۹۲، ۴۰۳ / ۲

۱۴۴، ۲۰۸، ۲۴۲، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۷۸

۲۴۴، ۳۴۸، ۳ / ۳، ۲۲۵، ۲۲۹، ۳۰۸ / ۴، ۱۳۴

۱۴۸، ۵ / ۵، ۳۶، ۱۵۲، ۸ / ۸، ۳۶۰، ۳۶۱ / ۷، ۲۷۰

۲۷۴، ۲۸۰ / ۹، ۱۶، ۱۸۴، ۴۲۲، ۴۲۵ / ۱۰

۲۵۳

أوصیاء رسول الله ص = اوصیای پیامبر ص / ۱، ۳۹۵

۴۰۳ / ۳، ۸۴، ۳۰۸، ۵ / ۵، ۲۴۴، ۲۵۸

أوصیاء عیسی عج / ۲، ۳۶۴

أولاد الأنبیاء / ۲، ۱۸۴ / ۳، ۴۴۲، ۴۰۸

أولاد فاطمة عج / ۴، ۲۵

الأولیاء = اولیای خدا = اولیای الهی / ۱، ۱۸۸ / ۴

۱۴۸، ۴۷ / ۸، ۵۰، ۲۸۰، ۳۷۰ / ۹، ۲۴۶

اهالی جند / ۴، ۲۷

اهالی چین / ۴، ۶۴

اهالی حله / ۵، ۱۵۵، ۱۵۶

۸ / ۶۶، ۷۲، ۷۵، ۷۸، ۸۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴

۱۸۶، ۱۸۸، ۱۸۸، ۹ / ۹، ۹۴، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۵

۱۰۷، ۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۹، ۱۳۰، ۳۰۰، ۴۳۱

۲۲۵ / ۱۰، ۴۲۸

امامان اهل بیت عج / ۱، ۶۴، ۷۳، ۱۹۸، ۳۲۴، ۳۵۶

۴۰۳ / ۲، ۳۷، ۷۱، ۳۷۶، ۳ / ۳، ۲۳۵، ۲۴۰ / ۸، ۴۷

امامان دوازده گانه / ۱، ۸۹

امامان شیعه عج / ۱، ۳۵۷ / ۳، ۴۲، ۲۸۰، ۲۸۱ / ۴

۳۰

امیراطوران / ۱، ۱۳۵، ۱۳۸

آمت اسلامی / ۱، ۳۰۳، ۳۱۲، ۳۱۷، ۳۱۹، ۳۲۲

۳۲۴، ۳۴۸، ۳۵۶ / ۲، ۳۲ / ۳، ۸۲ / ۶، ۳۴

آمت رسول الله / ۱، ۷۲

امرا / ۴، ۵۲

امرای قراخانی / ۳، ۲۷۸

امرای مغول / ۴، ۴۶

امراء الأجناد / ۲، ۱۸۴

امویان / ۱، ۳۳۱ / ۲، ۱۶۹ / ۳، ۲۷۵ / ۴، ۲۲، ۲۴

۲۵، ۲۶، ۳۴ / ۷، ۲۲۶

امهات الأنثیة عج / ۲، ۲۴۸

أمة محمد ص / ۲، ۲۴، ۸۲، ۸۶، ۸۶ / ۶، ۱۲ / ۷، ۱۲۰

۱۹۴، ۲۴۲، ۳۱۰ / ۹، ۱۶۸، ۳۶۶، ۳۷۶، ۴۲۴

امیران بنی حمود / ۴، ۴۱

امیران سامانی / ۳، ۲۷۸

امیران محلی / ۳، ۲۷۴

انبیای بنی اسرائیل / ۱، ۹۸

انبیای دروغین / ۱، ۱۰۸

الأنبیاء عج = انبیاء عج = انبیای الهی: / ۱، ۸۸، ۱۰۲

۱۷۵، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۷، ۲۵۸، ۳۸۲، ۳۸۶ / ۲

۲۲، ۴۸، ۵۴، ۵۶، ۱۰۳، ۱۴۴، ۱۵۴، ۲۶۲

۲۶۸، ۲۸۰، ۳۰۰ / ۳، ۳۸۴، ۴۲ / ۳، ۱۲۸، ۱۲۹

۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۶	اهالی دشت ۱۲۲/۵
۳۵۱/۲: ۱۶، ۲۴، ۳۱، ۳۷، ۴۴، ۵۱، ۵۴، ۵۵	اهالی دهدشت ۶۰/۴
۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۸	اهالی روستای آرند ۶۰/۴
۱۹۰، ۱۹۴، ۲۱۴، ۲۲۲، ۲۲۸، ۲۰۲، ۳۳۳	اهالی روستای شلمغان ۹۷/۴
۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۸/۳، ۳۳۹، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۸۸، ۳۹۳، ۳۹۶	اهالی شام ۳۴/۴
۱۳۸، ۱۷۵، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۳، ۲۲۴	اهالی صربستان ۱۴۲/۱
۲۲۹، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۰، ۲۴۴، ۲۷۴، ۲۸۰	اهالی فارس ۱۵۴/۵
۲۸۱، ۲۹۵، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۳، ۳۱۹، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۵۰	اهالی کاشان ۱۴۱/۵
۲۰۳، ۲۷۲، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰/۶	اهالی نجف ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۳۰/۵
۱۹، ۲۱، ۲۵، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۹	اهالی نوبه ۲۶۸/۸
۴۰، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۰، ۶۲، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹	اهل آبه ۳۶۶/۴، ۳۰۸/۳
۱۳۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۶۰	اهل آذربایجان ۹۳/۵
۱۶۶، ۲۱۸، ۳۸۹، ۳۹۸، ۴۰۱، ۴۰۷، ۴۶۲/۷	اهل ازمیر ۶۹/۴
۱۶۶، ۳۰۶، ۳۱۲، ۳۲۲، ۳۳۶، ۳۷۰، ۴۰۰	اهل الإسلام ۷۸/۲، ۳۳۶/۸
۴۱۴، ۴۱۹، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۰۹، ۴۰۹، ۴۰۹، ۴۰۹، ۴۰۹	اهل الإنجیل ۴۰۸/۹، ۴۹۳، ۴۹۲
۹۲، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۳۰، ۱۳۴، ۱۴۲، ۱۵۲، ۱۶۵	اهل ایران ۴۵۴/۷
۱۹۴، ۱۹۸، ۲۱۴، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۰	اهل ایمان ۴۴۲/۴، ۸/۲
۳۰۴، ۳۶۳، ۳۸۰، ۳۸۴، ۳۸۶، ۳۸۶، ۳۸۶، ۳۸۶، ۳۸۶	اهل بدر ۸۲/۷، ۱۶۶، ۳۰۸، ۳۳۶/۸، ۲۵۶، ۲۶۰
۸۶، ۱۰۲، ۱۱۵، ۱۱۳، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۲، ۱۳۰، ۱۳۱	۲۷۴، ۲۸۲، ۲۸۴، ۲۹۰، ۲۹۲، ۳۳۰، ۳۵۸
۱۳۳، ۱۳۶، ۱۶۴، ۱۷۴، ۲۰۰، ۲۱۸، ۲۲۸	۳۳۶، ۳۳۸، ۳۷۶/۹، ۳۷۸، ۳۷۴
۲۸۴، ۲۸۰، ۳۶۲، ۳۶۸، ۳۱۲، ۳۹۰، ۲۸۴	اهل البدع ۳۹۶/۷، ۱۸۲/۶
۴۰۸، ۴۱۱، ۴۱۳، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۷، ۴۳۱	اهل البصرة ۱۰۵/۹، ۳۳۸، ۹۴/۷
۴۳۵، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۷، ۴۶۲	اهل بغداد ۴۳۴/۴
۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۷، ۴۶۹، ۴۷۲، ۴۸۴	اهل بلخ ۳۶۸، ۳۶۶/۴
اهل بیت رسول الله ﷺ = اهل بیت پیامبر ﷺ ۷۷/۱	اهل بوسنج ۳۵۰/۸
۲۵۵، ۲۵۶، ۳۲۴، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۰۸/۳، ۳۰۸/۶	اهل بهاء ۱۶۶/۹
۴۰۰	اهل بیت ابی سفیان ۳۳۴/۷
اهل تربت ۱۶۱/۵	اهل البیت ﷺ = اهل بیت ﷺ ۷/۱، ۱۰، ۱۴، ۱۵
اهل الترمذ ۳۲۴/۸	۱۸، ۱۹، ۲۲، ۲۳، ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۴۲، ۴۳
اهل تشیع ۱۶۷/۹	۴۴، ۴۵، ۵۰، ۶۴، ۷۱، ۷۳، ۸۵، ۸۹، ۹۱، ۹۴، ۹۶
اهل تورات ۴۹۳، ۴۹۲، ۴۰۸/۹	۲۵۴، ۲۵۵، ۲۹۰، ۳۰۳، ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۶

.۲۴۷، ۲۴۴، ۲۳۳، ۲۲۷/۱۰ : ۴۹۱، ۴۸۴، ۱۵۸
 .۲۷۲، ۲۶۵، ۲۶۴، ۲۵۷، ۲۵۵، ۲۵۳، ۲۵۱
 ۲۹۲/۱۰ : ۲۹۰، ۲۸۷، ۲۷۷، ۲۷۶
 .۲۶۸/۴   اهل السواد
 .۲۴۶/۸   اهل سیراف
 .۱۶۶، ۱۶۶، ۱۶۰، ۱۱۲، ۸۴/۷ : ۵۴/۶   اهل الشام
 .۲۹۴، ۲۶۰، ۲۵۸/۸ : ۲۷۴، ۲۳۴، ۲۵۸، ۱۷۸
 ۲۶۴، ۵۲/۹ : ۲۴۶، ۲۹۶
 ۲۸/۱۰ : ۷۸/۲   اهل الشرك
 ۲۳۸/۸   اهل الشعب
 /۸ : ۳۰۸، ۲۵۰، ۲۶۰، ۸۴/۷ : ۳۷۴/۲   اهل العراق
 ۲۶۴، ۱۰۴، ۸۲/۹ : ۲۶۰، ۲۵۸، ۵۷، ۶
 ۱۳۴، ۸۶/۷ : ۱۷۷، ۱۵۸/۵   اهل العلم
 ۲۳۴/۷   اهل الغرب
 ۲۶۸/۲   اهل فارس
 ۲۲۴/۸   اهل فرغانة
 ۴۹۲، ۴۰۸/۹   اهل الفرقان
 ۱۳۴/۶   اهل الفسوق
 ۲۸۰/۷   اهل القبلة
 ۴۹۳/۹   اهل قرآن
 ۲۶۶/۹ : ۲۳۸/۷ : ۳۷۲/۲   اهل قزوين
 .۱۶/۶ : ۹۲، ۷۶/۵ : ۴۳۴، ۳۲۶، ۲۳۰ / ۴   اهل قم
 ۹۶
 .۱۱/۹ : ۱۵۷، ۷۶، ۶۶/۸ : ۳۹۱، ۸/۴   اهل الكتاب
 .۲۸۸، ۲۸۶، ۲۸۵، ۲۸۴، ۲۸۰، ۲۷۴، ۲۷۳
 .۳۱۱، ۳۱۰، ۳۰۴، ۲۹۸، ۲۹۳، ۲۹۱، ۲۹۰
 ۳۱۴، ۳۱۳
 ۶۹/۴   اهل كردستان
 ۲۱۸/۹ : ۳۰۲/۲   اهل الكفر
 ۲۴/۹   اهل الكلام
 ۱۱۱/۱   اهل كليسا

۲۵۲/۹   اهل الجبل
 ۲۰۴/۹   اهل حجاز
 ۷۸/۴ : ۲۷۳/۳   اهل حديث
 ۲۴/۴   اهل حديث شني
 ۱۴۶/۷   اهل الحرب
 ۱۳۶، ۹۴/۷   اهل حمص
 ۲۵۴، ۲۵۲/۸ : ۴۴۷، ۸۶/۷   اهل خراسان
 ۲۵۲/۸   اهل خلاط
 ۲۴۶/۸   اهل دمشق
 ۲۵۴، ۲۵۲، ۲۴۶/۴   اهل الدينور
 ۲۸۴، ۲۲۶/۹   اهل الذمة
 ۸۰/۵   اهل روم
 ۲۴۰/۷ : ۹۵، ۹۳/۵   اهل رى
 ۴۹۳، ۴۹۲، ۴۰۸/۹   اهل زيور
 ۴۲۸/۸   اهل زنج
 ۴۰۰/۷   اهل الزوراء
 ۱۴۵/۳   اهل سامرا
 ۳۳۸/۷   اهل السنج
 ۱۱۷/۱   اهل سنت
 ۵۷، ۵۳، ۵۲، ۴۵، ۴۲، ۴۱، ۲۰، ۱۱/۱
 ۶۷، ۷۶، ۸۲، ۸۱، ۸۰، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۱۱۳
 .۳۰۴، ۳۰۲، ۱۹۷، ۱۹۶، ۱۵۴، ۱۴۴، ۱۱۶
 .۳۴۴، ۳۴۳، ۳۳۷، ۳۱۸، ۳۱۱، ۳۰۹، ۳۰۸
 .۱۶۹، ۱۶۸، ۱۶۶، ۱۰۶، ۲۶، ۲/۲ : ۳۵۴، ۳۴۸
 ۷۳، ۳۹۴، ۳۹۲، ۳۱۲، ۲۸۷، ۲۸۶، ۲۶۸، ۲۵۹
 .۳۰۳، ۳۰۱، ۲۳۶، ۲۱۶، ۱۴۵، ۱۴۱، ۴۴، ۳۸
 .۴۰۰، ۲۸۶، ۲۶۸، ۲۵۶، ۲۵۵، ۱۷، ۹/۴ : ۳۰۸
 /۷ : ۶۸، ۶۷، ۶۵، ۶۴، ۶۳، ۶۲، ۶۱، ۶۰، ۴۳۴
 .۴۳۴، ۴۳۳، ۴۳۰، ۴۲۸، ۴۲۷، ۴۲۰، ۴۱۸
 .۴۰ / ۸ : ۴۵۹، ۴۵۸، ۴۵۷، ۴۵۴، ۴۴۱، ۴۳۵
 .۱۷۲، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۵۷، ۶۳، ۵۷، ۴۷، ۴۶، ۴۲
 .۱۲۴، ۱۲۰، ۳۳، ۳۲/۹ : ۳۶۹، ۳۶۷، ۱۷۵

باطل‌گرایان ۹۰/۳	أهل الكوفة ۱۲۲، ۱۱۰/۷، ۱۳۶، ۱۲۰، ۲۸/۲
بت‌پرستان ۴۴۲/۹، ۲۵۸/۴	۱۳۶، ۲۲۸، ۳۱۰، ۳۴۰، ۳۷۰، ۳۷۰/۸، ۲۹۲، ۲۵۸
بدعت‌گذاران ۲۳۲/۹	۲۳۸، ۹۴، ۸۲/۹
بربرها ۳۶، ۲۲/۴	أهل الكهف ۲۰۰/۹، ۳۰۴، ۲۳۲، ۲۸/۸
بردگان سیاه‌پوست ۲۸۸/۳	أهل لقت ۳۱۳/۹
البرسیون ۲۲۴/۴	أهل مدائن ۳۳۸/۸
برمکیان ۲۸۰/۳	أهل المدينة ۳۰۰، ۲۵۸/۸، ۸۴/۷، ۳۳۱، ۳۲۹/۱
برهماییان هند ۱۴۳/۱	۱۷۶/۹
بریدیان ۳۰۰/۳	أهل المشرق ۱۹۲، ۱۷۶، ۱۵۴، ۱۳۶، ۱۳۴/۷
بزرگان امامیه ۱۶۴، ۱۶۳/۱	۲۵۸/۸، ۳۸۰، ۲۲۸
بزرگان اهل خدیج ۲۳۸/۱+	أهل مصر ۲۶۰/۸، ۳۰۸/۷، ۴۰۴/۴
بزرگان اهل سنت ۳۱۱، ۸۱/۱	أهل المصیبه ۳۸۲/۵
بزرگان بصره ۱۷/۵	أهل المغرب ۲۵۸/۸، ۳۸۰/۷
بزرگان بنی عباس ۴۲۴/۷	أهل مکه ۸، ۴۴۰، ۱۶۶، ۱۶۴، ۸۴/۷، ۷۵/۴
بزرگان خشویه ۸۱۰/۵	۳۸۶/۹، ۳۳۸، ۳۳۰، ۳۱۴، ۲۸۶، ۲۵۸، ۱۹۲
بزرگان خاندان اشعری ۳۰۴/۳	أهل نجران ۲۵۲/۷
بزرگان شیعه ۲۳۶، ۶۷، ۵۸، ۵۶/۳، ۲۲۰/۲	أهل التفاق ۸۸/۹
۲۴۳، ۲۴۰، ۲۳۷، ۲۳۳/۱۰، ۳۰۰، ۲۴۷	أهل الثوروان ۱۳۳، ۱۳۰، ۶۵/۸، ۳۳۶/۷
بزرگان قم ۱۲۷/۴	أهل نیشابور ۹۳/۵
البرسیون ۲۴۰/۹	أهل واسط ۶۴/۸، ۳۴۲/۲
بعثی‌ها ۱۰۷/۴	أهل ولایت ۲۲۵/۳
بغاة الدین ۱۰۲/۶	أهل الولاية ۱۸۰/۲
بغدادیان ۹۳/۵	أهل هرقل ۲۵۴/۹
بنو آدم ۲۲۲/۸	أهل همدان ۹۲/۵، ۳۳۴/۴
بنو آسد ۴۰۲/۷	أهل اليمن ۳۱۸، ۲۶۰/۸، ۳۵۸، ۳۰۸/۷
بنو اسرائیل ۱۰۴، ۹۷/۱، ۳۷۴، ۳۷۲، ۳۷۴/۲	الایتام ۴۰۸، ۳۶۰، ۲۲۶/۹
۳۶۲، ۱۲۷/۳، ۳۰۸، ۶۹/۴، ۵۰/۵، ۳۲۰/۶	ایرانیان ۲۹۶، ۱۳۶/۵، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۴۳/۱
۸، ۱۱۴، ۲۳۶/۷، ۳۵۸، ۴۱۴، ۴۳/۸، ۴۳/۸	ایلجیان ۶۱، ۴۷/۴
۱۴۴، ۱۵۴، ۱۵۴/۹، ۲۰۶، ۱۷۱، ۱۵۴	بازرگانان ۵۷/۵
۳۹۵، ۳۹۴	باستان‌شناسان ۱۷۴/۱
بنو الأشهب ۳۵۲/۷	باطل‌پویان ۴۲۲/۹

بنو کاوان ۳۳۰/۷	بنو امیه ۲۴۲، ۲۸۷، ۱۴۰ / ۲: ۳۵۴، ۳۵۳، ۱۵۹ / ۱
بنو کلب ۳۰۸، ۲۰۰ / ۷	۳۰۸، ۲۷۲، ۲۳۸ / ۳: ۲۸۶ / ۵: ۲۴، ۲۱ / ۴
بنو محمد <small>ع</small> ۱۸۶ / ۲	۱۱۴، ۱۰۶، ۱۰۰ / ۷: ۶۹، ۶۸، ۶۵، ۵۸، ۳۱
بنو مخزوم ۳۳۲ / ۸	۳۰۶، ۲۹۸، ۳۰۸، ۲۰۶، ۱۹۸، ۱۴۲، ۱۲۰
بنو مدلیج ۲۷۶ / ۹	۳۳۶، ۳۳۵، ۳۸۶، ۳۸۰، ۳۲۸، ۳۲۰، ۳۲۸
بنو مروان ۹۲ / ۷	۷۴ / ۹: ۳۷۸، ۳۱۸، ۱۳۴، ۸۱ / ۸: ۴۴۴، ۴۴۶
بنو مسلمیه ۳۰۸ / ۳	۳۷۸، ۱۱۷، ۹۹، ۹۸، ۹۰، ۸۶
بنو موسی ۲۸ / ۴	بنو بسطام ۱۰۱، ۹۷ / ۴
بنو نوبخت ۹۴ / ۵: ۱۷۶ / ۴: ۳۰۸ / ۳	بنو بهدله ۳۷۲، ۱۴۴ / ۹
بنو هاشم ۳۰۸ / ۳: ۲۷۰، ۱۲۸ / ۲: ۳۲۶، ۲۹۶ / ۲	بنو تمیم ۳۱۰، ۱۱۸ / ۷
۳۰۸ / ۳: ۲۷۰، ۴۸ / ۶: ۷۵، ۴۴ / ۵: ۲۵۹، ۲۶ / ۴	بنو جندیم ۲۷۶ / ۹
۲۷۴، ۲۰۰ / ۸: ۴۲۴، ۲۳۰، ۱۳۶، ۱۱۸، ۹۶	بنو حارثه ۱۲۴ / ۷
بنو هلال ۱۹۰ / ۹	بنو حسن ۲۸۷ / ۲
البوارح ۴۰۲ / ۴	بنو حماد ۴۱ / ۴
بنو دایان ۳۰۵ / ۹	بنو حمدان ۳۰۰ / ۳
بنو بهیان ۷۵، ۷۴ / ۴: ۲۹۵، ۲۹۱ / ۳	بنو ذنب الحمار ۳۷۴، ۱۴۲، ۱۴۰ / ۷
بنو ایان ۱۶۷، ۱۶۶ / ۹	بنو الشیبان ۷۰ / ۵: ۳۱۶ / ۷
بنو اسبان های عراق ۵۸ / ۵	بنو عامر ۱۵ / ۵
بزشکان بغداد ۱۲۹ / ۵	بنو العباس ۳: ۲۸۷، ۱۸۲، ۱۶۸، ۱۴۰ / ۲: ۲۴ / ۱
بزشکان حله ۱۱۷ / ۵	۲۴ / ۴: ۳۰۸، ۲۷۷، ۲۵۵، ۲۵۰، ۲۴۰، ۲۳۸
بزشکان مغربی ۲۴۳ / ۱۰	۲۵ / ۵: ۲۸۶، ۶۵ / ۶: ۳۸۶، ۳۱، ۵۸، ۳۱ / ۶: ۶۴، ۶۳، ۶۲
بزو هشگران ۱۷۱، ۱۴۶، ۵۲ / ۱	۶۵، ۶۷ / ۷: ۶۸، ۶۶، ۹۲، ۱۲۰، ۱۵۶، ۱۶۰
بزو هشگران اهل سنت ۴۷ / ۱	۲۱۴، ۲۱۸، ۲۶۸، ۳۲۰، ۳۲۸، ۳۳۰، ۳۶۸، ۳۸۰
بنو امیران <small>ع</small> ۲۵۷، ۲۵۶، ۲۵۴، ۱۸۳، ۳۲، ۲۱ / ۱	۳۹۴، ۳۹۰، ۴۰۰، ۴۲۳، ۴۲۰، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۳۶
۱۴۵ / ۵: ۲۲۷، ۲۲۶، ۱۳۸، ۵۷ / ۳: ۳۲۸، ۲۵۸	۹۸، ۹۰ / ۹: ۳۷۸، ۲۸۶ / ۸: ۴۴۶، ۴۴۵، ۴۴۰
۱۸۱، ۱۸۹، ۲۰۰، ۲۴۹ / ۶: ۲۷۷، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۹ / ۸: ۳۹۹، ۳۶۰	۲۹۳، ۵۰ / ۱۰: ۴۱۴، ۱۱۷
۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۱۹، ۶۶، ۶۴، ۶۲، ۶۱	بنو عبد شمس ۲۱ / ۴
۳۲۵، ۳۳۰، ۳۹۹، ۳۰۸، ۳۰۱، ۲۹۳، ۱۰۸، ۹۶	بنو عبد المطلب ۳۰۸ / ۳: ۲۴۰ / ۱
۲۳۹ / ۱۰: ۴۷۳	بنو عقیل ۳۲ / ۱۰: ۸۶ / ۸
بنو امیران اولو العزم ۱۰۳ / ۵	بنو قرات ۲۹۰ / ۳
بنو امیران پیشین ۱۰۶ / ۵	بنو فضل ۱۰۶ / ۴: ۳۰۸ / ۳

جاسوسان ابن زیاد ۲۳۶/۳	بیروان ادیان ۴۹۳، ۴۹۲، ۲۹۵/۹: ۳۶/۱
جامعه شناسان ۱۷۴/۹	بیروان اسلام ۱۷۹/۳: ۸۵/۱
جاه طلبان ۹۲/۳	بیروان امام مهدی <small>عج</small> ۳۰۵/۹: ۱۷۹/۳
الجاهلون ۱۸: ۴۱۲، ۲۰۲/۵: ۳۰۸، ۹۲، ۸۹/۳	بیروان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۱۹، ۹، ۷/۱
۱۴۴، ۹۸	۳۴۹، ۳۱۸، ۳۰۴، ۱۹۴، ۹۰، ۸۵، ۷۶، ۴۸
الجبارة ۷: ۲۱۴، ۱۸۶، ۱۸۲/۶: ۳۰۸/۳: ۹۲/۲	۳۵۶/۲: ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۸، ۱۲۸، ۳۹۰، ۱۴۲/۳
۱۷۶/۹: ۴۱۰، ۴۰۸، ۳۵۶، ۳۲۸، ۳۲۸، ۳۰۸	۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹/۶: ۳۱۷، ۱۷۴
الجبارون = جباران ۸۰: ۷: ۳۲/۶: ۳۰۸، ۲۸۲/۳	۴۷، ۴۶، ۳۲، ۳۱
۱۹۴، ۱۹۸، ۲۲۸، ۳۱۰، ۳۶۸، ۳۶۸/۹: ۵۲، ۴۴	بیروان تاتو ۳۰۵/۹
۱۰۲، ۱۰۳، ۱۱۶، ۱۶۸، ۲۹۴، ۳۷۶، ۴۲۳	بیروان حلاج ۹۶/۴
۴۳۸، ۴۲۵، ۴۲۴	بیروان دجال ۶۵/۸
الجن ۲۲۸، ۱۴۰/۷: ۲۰۴/۶: ۲۲۸/۳: ۳۶۲/۱	بیروان شیطان ۴۳۵/۹
۲۴۶/۹: ۲۳۰، ۱۴۲، ۱۳۰/۸: ۴۵۸، ۳۴۴	بیروان عیسی <small>عج</small> ۳۱۲، ۲۸۰/۹
جنگاوران بدر ۳۷۲/۸	بیروان مکتب تشیع ۲۴/۱
جنتیان ۳۶۲/۸: ۹۵، ۴۵/۴	بیروان ناب امامان ۱۸۱/۵
جهال ۵۲/۴	پیشوایان حق ۴۱۷/۹
جهال الجاهلیة ۲۴۰، ۲۱۰/۹	پیشوایان معصوم ۱۶۳/۹: ۱۸۰/۵
جیش جرار ۱۱۲/۷	تاجران نجف ۲۳۸/۵
جیش السفیانی ۱۳۲، ۱۳۰، ۱۲۴، ۱۲۲، ۱۱۶/۷	تازه‌بهودان آلمان ۶۹/۴
۱۹۴/۸: ۳۹۴، ۳۷۰، ۳۴۰، ۳۱۰، ۱۴۰، ۱۳۸	التجار ۳۳۸/۸
۷۲، ۶۸/۹	تجار اهل فارس ۳۴۴/۸
جیش العراق ۱۳۴، ۹۲/۷	الترك = اتراک = ترکان ۲۷۴/۳: ۳۸۸، ۱۴۵/۱
حاکمان ۳۷۳/۸: ۳۴۸/۱	۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۹، ۲۸۷/۴: ۶۴، ۶۴/۵: ۳۳
حاکمان اندلس ۲۴/۴	۸۸/۷: ۹۰، ۹۸، ۱۲۳، ۱۴۰، ۱۴۰، ۲۴۰، ۳۴۲، ۳۴۴
حاکمان بنی عباس ۴۹۵، ۲۷۹/۳	۳۶۶، ۳۶۸، ۳۷۴، ۴۲۴، ۴۲۷/۸: ۳۳۶/۱۰
حاکمان جور ۳۰۱/۴	۲۰
حاکمان ستمگر ۴۰/۶	ترکان دریاری ۲۷۴، ۲۷۲/۳
حاکمان شی‌مذهب ۳۰۰/۳	ترکان عثمانی ۶۶/۴
حاکمان صدر اسلام ۳۵۱/۱	تفلیسی تبار اصفهان ۱۰/۴
حاکمان غاصب ۳۱۴/۲	توقیت‌کنندگان ۱۷۶/۸
حجازیان ۱۵۱/۵	الثقات ۳۰۸/۳

- حجج الله = الحجج ۳۰۸/۳:۳۰۸/۴
 خاندان شادان ۳۰۳/۳
 خاندان عباس ۲۹/۴
 خاندان عباسی ۲۹۶، ۲۸۰، ۲۷۱/۳
 خاندان علوی ۲۸۴/۳
 خاندان فرعون ۳۶۱/۸
 خاندان محمد ص ۸۸/۳:۸۹، ۸۸/۵:۸۹، ۸۸/۹۶
 خاندان تویخت ۲۴۵/۴:۳-۳/۳
 خاندان های شیعی ۲۴۵/۴
 خاندان یهودا ۹۷/۱
 خاورشناسان ۲۸۵/۱۰:۱۵۸/۱
 خدام خانه خدا ۱۰۰/۵
 خراسانیان ۳۶۲/۸:۲۹۳/۳
 خرمیه ۲۹، ۲۸/۴
 خزانه داران علم الهی ۳۲۱/۱
 الخزرج ۵۲/۱۰:۳۱۸/۸
 خلفای اربعه ۳۵۳/۱
 خلفای اموی ۲۸۸/۱۰
 خلفای بنی امیه ۳۵۳/۱
 خلفای پیامبر خدا ص ۳۹۴/۲:۳۱۸/۱
 خلفای چهارگانه ۳۵۴/۱
 خلفای دوازده گانه ۳۵۶، ۳۵۰، ۳۴۹، ۳۴۸، ۶۴/۱
 ۳۵۷، ۳۵۶، ۳۵۵، ۳۵۳
 خلفای راشد ۳۵۰/۱
 خلفای صدر اسلام ۲۸۳/۳
 خلفای عباسی ۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۲/۳:۳۵۰، ۲۴/۱
 ۲۸۸، ۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۹
 خلفای فاطمی ۳۷/۴
 خلفاء الله ۳۰۸/۳
 الخوارج ۱۱۷/۸:۴۰۰/۵:۲۸۹، ۷۲/۴
 خواص ائمه ع ۹۴/۳
- حدیث گرایان اهل سنت ۳۰۳/۳
 خرووفیان ۴۹/۴
 الحکام ۴۸۹، ۴۸۷، ۴۰۴/۹:۳۳۴، ۳۲۴/۸
 حمدانیان ۲۰۱/۴:۲۹۵:۲۸۰/۳
 حمله العرش ۱۴۲/۲
 ختلیان ۴۹۰/۹
 حظله ۴۰۲/۴
 حواریان = الخواریون ۶۶/۴:۱۸۶، ۱۸۴، ۱۷۴/۲
 حواری عیسی بن مریم ع ۱۸/۹
 خادمان امام رضا ع ۲۳۷/۱۰
 خاندان ابراهیم ع ۸۸/۵
 خاندان اسرائیل ۶۰۳/۱
 خاندان اشعری ۳۰۳/۳
 خاندان امام عسکری ع ۶۷، ۶۳، ۶۲/۵
 خاندان اموی ۲۷۶/۳
 خاندان اهل بیت ع ۲۰/۱
 خاندان بابویه ۳۰۳/۳
 خاندان بزرگ شیعی ۵۵/۱
 خاندان بنی سبطام ۱۰۳/۴
 خاندان بنی راشد ۹۰/۵
 خاندان بنی رجوجی ۲۶۰/۳
 خاندان بنی زراره ۲۶۰/۳
 خاندان بنی فرات ۳۰۰، ۲۹۹/۳
 خاندان بنی کولی ۲۶۰/۳
 خاندان پیامبر خدا ص ۴۴، ۴۳/۶:۲۰۸، ۴۰/۲
 ۱۴۵
 خاندان داوود ع ۱۰۲/۱
 خاندان رسالت ۴۲، ۴۱/۶:۲۴۰، ۲۳۶/۳:۱۹/۱
 ۴۳۹/۹:۳۱
 خاندان زراره ۱۴/۵

- خواص شیعه ۱۸۲.۷۴/۵
 خواص یاران قائم علیه السلام ۱۸۶/۵
 خیل السفینانی ۲۵۴.۲۵۲/۸
 دائویان ۱۳۵/۱
 داعیان اسماعیلی ۴۵۲/۷
 دانشمندان ۳۰۳.۳۰۱/۳:۳۹۹.۳۹۰.۳۸/۲
 ۱۱۹/۹:۲۴/۶:۳۵/۵:۳۰۶.۳۰۵.۳۰۴
 دانشمندان اهل سنت ۹۱.۸۶.۸۴.۷۶/۱
 دانشمندان حنفی مذهب ۲۶۹/۱۰:۸۳/۱
 دانشمندان شیعه ۲۴۹.۲۴۲/۳
 دانشمندان قم ۲۰۴/۵
 دجالون ۲۷۸/۷
 درباریان ۲۷۲/۳
 دروغگویان شیعه ۴۸۱/۹
 دزدان ۱۵۰/۵
 دشمنان اسلام ۴۴۲/۹:۲۲/۶:۱۴۵.۸/۱
 دشمنان امام مهدی علیه السلام ۳۶۳/۸
 دوازده خلیفه ۹۱.۴۷/۱
 دوازده وصی پیامبر صلی الله علیه و آله ۴۰۳/۱
 دوستان یاران اهل بیت علیهم السلام ۲۳۸/۳
 دولتمردان عباسی ۲۴/۱
 الذیلم ۲۴۸/۸:۳۹۲.۲۴۲/۷:۳۵۴/۵:۳۹۰/۱
 ۳۲۴
 ذاکران مصائب اهل بیت علیهم السلام ۵۹/۷
 رافضة الکیسانیة ۲۵/۴
 راویان ۴۰/۸:۱۴۱/۴:۳۰۴.۲۵۷.۷۷/۳
 راویان امام جواد علیه السلام ۱۲۲/۴
 راویان حدیث ۳۴۸.۳۴۶/۱
 راویان شیعه امامیه ۲۳۲/۱۰:۶۲/۶:۸۷/۴
 راویان فقیه ۹۶.۹۳/۳
 راهزنان ۱۵۰/۵
 راهنمایان مسیر هدایت ۱۹۸/۱
 رجال شناسان ۳۳۷/۶:۱۲۰/۴
 رجالیان ۱۰۶/۴:۲۵۶/۳:۴۰۰.۳۹۶/۱
 رجالیان اهل سنت ۴۱۸/۷:۳۲۹/۱
 الرزآزین ۳۰۸/۳
 رزمندگان جنگ بدر ۴۳/۶
 رزمندگان صدر اسلام ۴۷۸/۹
 رسولان ۲۲۶/۳
 روحانیان ۱۵۲/۵
 روحانیان ایرانی ۱۵۶/۵
 روس‌ها ۶۴.۱۰/۴
 رومیان ۲۸۶/۹:۴۲۷.۴۲۴/۷:۲۰۱/۲
 الرهبان ۱۸۴/۲
 رهبران بزرگ الهی ۱۷۷/۳
 رهبران شیعه ۲۵۵/۵
 زائران امام حسین علیه السلام ۲۴۰/۵
 زاهدان ۱۴۳/۵
 زرتشتیان ۱۵۷/۱
 زمامداران ۴۶۰/۹:۳۵۷/۱
 زمامداران جائز ۴۷.۳۳/۶
 زمامداران جبار ۲۱/۶
 زمامداران ستمگر ۴۵.۲۶.۲۰/۶
 زمامداران ظالم ۱۷۹/۳
 زمامداران فاسد ۴۰/۶:۴۰/۲
 زمینیان ۲۲۱.۲۲۰/۳
 زندیقان = الزنادقة ۲۹۸.۲۵۸/۹
 زنگیان ۳۳/۵:۲۹۲.۲۸۹.۲۸۸/۳
 زورمداران ۲۲/۶:۱۷۸/۱
 زیدیان ۴۰/۴:۲۹۳/۳:۴۰۳.۴۰۱/۱
 زیدی‌های یمن ۶۴/۴
 الشائلون ۱۰۰/۶

- سادات ۲۸۷، ۲۶۵، ۲۳۹، ۱۶۲، ۱۱۲/۵
 سادات حسنی ۴۳۸/۷، ۶۸، ۶۳، ۴۲/۴
 سادات حسینی ۶۵/۴
 سادات قریش ۲۲/۱۰
 سادات گیلان ۶۱/۴
 سادات موسوی ۵۰/۴
 سادات اهل الجنته ۳۰۸/۳
 ساسانیان ۱۱۸/۱
 ساکنان اورشلیم ۱۰۲/۱
 ساکنان نجف اشرف ۱۵۲/۵
 سامانیان ۲۸۰، ۲۷۹، ۲۷۸/۳
 سپاه تارابی ۴۵/۴
 سپاه شام ۳۸/۶
 سپاهیان امام مهدی علیه السلام ۴۳۳/۷، ۴۷۴، ۴۷۳/۹
 سپاهیان ترک نژاد ۲۷۲/۳
 سپاهیان مصری ۶۷، ۶۶/۴
 سپاهیان معتصم ۲۹۳/۳
 شتم‌پندگان ۸/۱
 شتمکاران ۴۰، ۳۸/۶، ۳۲۵/۵
 شتمگران ۴۳۸/۹، ۱۸۰، ۱۷۸/۱
 سران استکبار ۴۲۲/۹
 سربازان بنی چری ۷۰/۴
 سردمداران فتنه ۱۱۴/۹
 سرمایه‌داران ۱۶۸/۱
 سروران اهل بهشت ۳۸/۳، ۲۱/۱
 السعداء ۲۲۴/۱
 سعودی‌ها ۷۷/۴
 سفرای خاص ۴۴۷/۴
 السفراء ۳۰۸/۳
 السفراء المحمودین ۱۷۲/۴
 السفهاء = سفیهان ۴۴۲/۷، ۱۰۸/۴
 سفیاتی‌ها ۳۴/۴
 سفیران امام زمان علیه السلام ۱۲۳/۴
 سفیران خاص ۱۹۵/۵، ۲۵۲/۴
 السلاطین ۳۵۲، ۳۴۸/۶، ۳۰۱، ۵۲/۴، ۹۹/۱
 سلاطین آسیای صغیر ۴۷/۴
 سلت‌ها ۱۴۳/۱
 سنیان ۷۸/۴، ۲۴۱/۳
 سنیان حنفی‌مذهب ۲۷۹/۱۰
 سنیان سلفی ۷۸/۴
 سنیان شافعی‌مذهب ۲۶۷/۱۰
 سنی‌های اهل حدیث ۷۸/۴
 سوشیالیست ۱۴۱/۱
 سیاست‌بازان ۳۰/۶
 سیاست‌پژوهان ۲۳/۶
 شارحان صحیح بخاری ۷۷/۱
 شاعران شیعی ۲۸۰/۱۰
 شافعیان ۴۹۰/۹
 الشاکرین ۳۰۸/۳
 شاگردان امام جواد علیه السلام ۳۰۵/۳
 شاگردان رشتی ۷۳/۴
 شاگردان سید کاظم رشتی ۷۶، ۷۵/۴
 شاگردان شیخ احمد احسائی ۷۶، ۷۵/۴
 شاگردان شیخ انصاری ۱۵۲/۵
 شاگردان شیخ مفید ۲۴۸/۱۰
 شاگردان عیسی علیه السلام ۱۰۹/۱
 شاگردان محقق ثانی ۲۶۸/۱۰
 شامیان ۶۵/۶
 الشراة ۳۲۸/۷
 شرق‌شناسان ۶۵/۴
 شریعیه ۸۳/۴
 الشعراء ۳۹۶/۷، ۲۶۲/۲

شیعیان امامیه ۴۴/۴	۴۸/۸ شهدا
شیعیان اهل بیت (علیهم السلام) ۲۳۸/۳	شهدای یدر ۲۰۶/۹، ۴۰۶، ۳۵۸/۵، ۳۲۷/۱
شیعیان حله ۱۴۵/۳	شهدای فتح ۳۱/۶
شیعیان قم ۲۹۶/۳	الشهداء ۱۶/۹، ۲۷۴، ۲۷۰، ۳۸/۷، ۳۸۸/۱
شیعیان کوفی ۱۵۹/۱	شهادان ۲۰۲، ۱۹۶/۵
شیعیان مغرب ۲۸/۴	الشیطون ۷/۳، ۳۵۲، ۳۴۸/۶، ۴۰۲/۵، ۳۰۸/۳
شیعیان نیشابور ۲۴۴/۳، ۵۵/۱	۲۲۲/۸، ۳۴۸، ۳۴۴، ۲۴۰
شیعیان یمن ۲۳۹/۳	شیخی‌ها ۷۳/۴
الشيوخ ۸۰/۲	شیعه آل محمد (علیهم السلام) ۴۷۸، ۳۷۴، ۱۴۴، ۱۴۲، ۸۶/۷
صابریان ۲۹۸/۹	۲۵۲/۸
صاحب‌منصبان اهل سنت ۳۰۰/۳	شیعه علی (علیه السلام) ۳۳۰، ۲۰۰، ۱۰۴/۷، ۳۸۶/۵
الضالحون ۱۳۲/۶، ۱۴۳/۵، ۲۱۶/۴	شیعیان ۱/۱، ۲، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۴۸، ۷۰، ۷۶، ۸۹
صحابه پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) ۴۶/۸	۱۴۶، ۱۵۹، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۶، ۱۹۷
صحابیان ۳۴۴/۱	۱۹۹، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۷، ۲۲۰/۳، ۴۲۳
صحرائشینیان ۱۵۵/۵، ۹۹/۱	۲۴، ۲۵، ۲۵، ۲۵، ۲۵، ۲۵، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷
الصديقون ۱۶۶/۶، ۴۲۲/۵	۲۲۶، ۲۲۵، ۱۴۵، ۱۴۲، ۹۶، ۹۵، ۹۴، ۹۳، ۹۲
صفویه = صفویان ۴۵۳/۷، ۷۰/۳، ۵۵، ۵۲/۴	۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳
صلحاء أم القرى ۷۵/۴	۲۲۴، ۲۲۹، ۲۵۰، ۲۵۳، ۲۵۸، ۲۷۲، ۲۷۴
صوفیان ۱۱۰/۵، ۲۸۱/۳، ۷۲، ۷۱، ۶۵، ۵۳/۱	۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷
صوفیان اهل سنت ۲۶۲/۱۰	۲۸۸، ۲۹۲، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹
طاغوتیان ۱۸۰/۱	۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹
طالبان علم ۱۴۰/۵	۱۹، ۲۷، ۲۳، ۲۲، ۲۴، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷
طاهریان ۲۸۰، ۲۷۹، ۲۷۸، ۲۷۷/۳	۲۳، ۲۵، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷، ۲۷
طایفه اوس ۴۴۲/۹	۱۱۶، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴
طایفه خزاعه ۲۷۶/۹	۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۷۳، ۲۷۹، ۲۷۵
طایفه خزرج ۴۴۲/۹	۱۷، ۲۳، ۲۱، ۲۶، ۲۸، ۲۸، ۲۸، ۲۸، ۲۸، ۲۸، ۲۸، ۲۸، ۲۸
طرفداران شیعانی ۱۰۰/۴	۱۹۴، ۲۷۰، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۱۱، ۳۰/۶، ۲۰/۴
طغاة العرب ۲۶۴/۸، ۳۰۸/۳	۳۴۴، ۳۵۵، ۳۵۵/۷، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۲۶، ۴۴۵، ۴۵۰
طلحی‌ها ۱۱۰/۵	۴۵۲/۸، ۶۷، ۷۸، ۱۵۷، ۱۶۲، ۱۷۴، ۱۶۷/۹
الطواغیت ۵۲، ۴۴/۹، ۴۳۰/۴، ۳۰۸/۳	۴۵۱، ۴۵۲، ۴۶۱
طوائف صیامره ۱۰۹/۴	شیعیان اسماعیلی ۳۸/۴

عزت رسول الله ص ۴۹۴/۸:۶۶/۱
 عثمانی ها ۵۹/۴
 العجم ۱۳۰/۸:۴۲۵، ۴۲۴، ۱۴۶/۷:۵۹، ۵۲/۴
 ۲۶۴، ۱۴۸/۹:۲۹۴، ۲۶۲، ۱۳۴
 عدالت خواهان ۱۸۰/۱
 عراقیون ۱۶:۱۲۸، ۶۵/۵:۴۰۰، ۲۹۹، ۴۷، ۲۷/۴
 ۳۶۰
 عرب های عوام ۱۷۱/۵
 علمای الأزهر ۶۷/۴
 علمای اسلام ۱۶۷/۹
 علمای امامیه - عالمان امامی ۲۷۸، ۲۴۸/۱۰
 علمای اهل سنت ۲۰۹/۵:۳۹۲، ۳۸۹/۲:۱۸۲/۱
 ۱۶۶/۸
 علمای بلخ ۵۶/۴
 علمای حنفی ۸۳/۱
 علمای سلفی ۲۹۰/۲۰
 علمای سلفی کویت ۷۸/۴
 علمای شیخیه ۷۴/۴
 علمای فلسطین ۲۵۳/۱۰
 علمای مذاهب اسلامی ۸۶/۶
 علمای هند ۲۶۶/۱۰
 علماء آل محمد ص ۴۴/۶
 علماء أهل العراق ۲۶۴/۱
 علماء الدين ۳۰۸/۳
 علماء الشيعة = علمای شیعه = عالمان شیعی ۳
 ۷۸، ۷۷، ۶۷، ۴۰، ۳۹، ۲۷/۸:۲۰۹/۵:۳۰۸
 ۲۵۳، ۲۵۰، ۲۴۹، ۲۴۵، ۲۴۴/۶۰:۱۲۴/۹
 ۲۷۱، ۲۷۰، ۲۶۸، ۲۶۷، ۲۶۰، ۲۵۹، ۲۵۸
 ۲۸۰، ۲۷۸، ۲۷۷، ۲۷۶، ۲۷۵

الظالمون ۱۶:۳۷۴، ۳۲۴/۵:۴۲۶/۴:۳۳۸/۲
 ۱۸۸، ۱۸۶/۷:۲۱۰، ۲۰۸، ۱۴۰، ۱۱۰، ۹۶
 ۸/۸:۴۳۰
 عارفان ۱۷۵/۸:۷۱، ۶۵، ۵۳/۱
 عارف مسلکان ۱۷۵/۸
 عالمان ۳:۳۹۴، ۴۰۷/۲:۴۰۰، ۱۸۳، ۴۱، ۱۳/۱
 ۲۷۹، ۲۵۸، ۲۴۹، ۲۴۲، ۲۳۸، ۹۶، ۹۳، ۷۷
 ۱۸۳، ۱۸۰، ۱۵۴/۵:۲۵۱، ۹۰، ۱۷/۴:۴۰۷
 ۱۵۰، ۱۴۶، ۳۷/۶:۲۰۴، ۱۹۶، ۱۸۸، ۱۸۵
 ۱۵۷، ۵۴/۸:۴۵۴/۷:۳۹۵، ۳۸۸، ۳۳۶، ۱۵۴
 ۲۵۸
 عالمان اهل سنت ۴۵۷، ۴۲۲/۷:۹۲، ۸۸، ۸۷/۲
 ۷۸/۸:۷۸، ۷۸/۱۶:۲۴۱، ۲۳۸، ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۵۱
 ۲۸۹، ۲۷۹، ۲۶۳، ۲۶۱، ۲۵۵، ۲۵۳
 عالمان بزرگ شیعه ۴۱۷/۷
 عالمان بزرگ نجف ۲۳۹/۵
 عالمان حنبلی مذهب ۲۷۷/۱۰
 عالمان حنبلی مذهب فلسطین ۲۷۰/۱۰
 عالمان دینی ۳۰۱/۳
 عالمان شافعی ۲۵۷/۱۰
 عالمان شیعه ۲:۳۹۶، ۴۰۶، ۱۸۲، ۱۶۵، ۱۴۵/۱
 ۲۷۸، ۲۳۱/۳:۴۱، ۴۶، ۷۰، ۹۵، ۲۳۹، ۲۵۷
 ۳۳۶/۶:۲۰۱/۵:۳۰۶، ۲۹۸
 عالمان صوفی ۷۲/۱
 عالمان قم ۸۶/۴:۳۱۴، ۳۰۸، ۲۵۷، ۲۴۶/۳
 عالمان کاظمین ۲۳۸/۵
 عالمان نجف ۲۴۸/۵
 عالمان یهود ۱۰۴، ۹۷/۱
 عباسیان ۳:۲۸۷، ۱۶۹/۲:۴۳۱، ۱۵۹، ۲۳/۱
 ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۵۳، ۲۷۲، ۲۷۲، ۲۷۲، ۲۷۵، ۲۷۶
 ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۸۰، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰

- العلماء = علما ۱/۲۵۰، ۲۶۰، ۳۱۱، ۳۰۸/۴، ۲۵۰/۱
 ۷۳، ۲۱۲، ۲۲۸، ۲۵۳/۵، ۲۵۵، ۳۶۲/۶، ۱۰۲/۸
 ۳۴۳، ۲۱۸/۷، ۳۷۲/۸، ۴۶/۸
- علویان ۳/۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۸، ۲۸۰، ۲۸۸
 ۲۸۹، ۲۹۲، ۲۹۳/۴، ۳۴/۵، ۸۶
- علویان زیدی ۳/۲۸۹
 علویان زیدی طبرستان ۳/۲۸۹
 علویان طبرستان ۳/۲۹۷
 عتال السلطان ۴/۱۹۴
 عوام الناس ۴/۴۵
 عیاران ۳/۲۷۷
 عیسویان ۱/۱۵۷، ۱۵۸، ۶۷/۴
 غاصیان ۱/۳۶
 غالبان ۳/۲۴۱، ۲۹۸، ۲۹/۴، ۱۱۸
 الغریب = غریبی‌ها ۴/۶۵، ۶۷، ۲۴۰/۹
 فاجران ۶/۳۷
 الفاسقین ۴/۴۳۶
 فاضلان شیعه ۴/۲۵۵، ۲۵۱
 فاطمیان اسماعیلی مذهب ۳/۲۹۰
 فاطمیان مصر ۱/۱۴۷، ۹/۴
 الفاطمیون = فاطمیان ۲/۱۴، ۲۸۰، ۲۹۴/۴
 ۳۸، ۴۰، ۶۶/۶، ۷/۴۵۲، ۴۵۰/۸، ۱۹۹
 الفجار ۶/۱۲
 الفراعنة ۲/۹۲، ۷/۳۲۸
 فرزندان امام حسن علیه السلام ۲/۱۶۸
 فرزندان امام حسین علیه السلام ۱/۸۹، ۳۱۷، ۳۱۸/۹
 ۴۲۴
 فرزندان امام زمان علیه السلام ۳/۷۱، ۵۱
 فرزندان امام صادق علیه السلام ۲/۷۰
 فرزندان امیر مؤمنان علیه السلام ۵/۱۲۷
 فرزندان پیامبر خدا صلی الله علیه و آله ۱/۸۶، ۱۹۶، ۲۵۹/۴
- فرزندان عباس ۲/۱۶۹، ۵/۴۸
 فرزندان فاطمه علیه السلام ۱/۶۴، ۶۶، ۲۰۲، ۴۰۳، ۴/۶
 ۱۱۷/۹، ۱۵۵
 قرسان ۸/۳۱۸، ۲۵۴
 القرسان ۹/۲۳۲
 فرشتگان ۱/۳۲، ۳/۵۷، ۶/۲۳۰، ۸/۴۷
 ۳۶۱، ۹/۴۵۶
 فرعونیان ۲/۱۰۳، ۶/۲۹۳
 فرقه‌های زیدی ۳/۲۹۵
 فرماندهان ترک ۳/۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۹۰، ۲۹۱
 فرهیختگان ۷/۴۱۵
 الفساق ۵/۳۸۶، ۷/۳۴۲
 فقراء المسلمین ۶/۴۱۲
 فقهای اسلام ۴/۶۹
 فقهای امامیه ۹/۴۹۰
 فقهای اهل سنت ۴/۳۰۰
 فقهای سودان ۴/۶۶
 فقهای حنفی مذهب ۱۰/۲۶۷
 فقهای رجالی ۶/۱۴۷
 فقهای شیعه امامیه ۴/۱۱۹، ۲۴۲، ۲۵۱، ۹/۱۶۲
 ۲۷۳/۱۰
 فقهایان = الفقهاء ۳/۹۶، ۲۴۹، ۲۵۷، ۳۰۱، ۳۰۴
 ۳۰۸، ۱۷/۱۷، ۷۹، ۱۲۱، ۲۱۴، ۲۳۲، ۲۳۶
 ۲۴۲، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۴
 ۲۶۵، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۴، ۲۷۵
 ۲۷۶، ۲۷۸، ۲۸۰، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۶، ۲۸۸
 ۲۸۹، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۱
 ۳۰۲، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱
 ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵/۵
 ۳۴، ۳۵، ۱۵۶، ۲۵۳، ۷/۱۳۴، ۱۳۴، ۲۳۴، ۲۸۰

قوای انگلیسی ۱۵۶/۱	۲۴۲، ۲۴/۹؛ ۳۷۳، ۳۳۴، ۱۵۷/۸؛ ۳۹۶، ۲۰۴
قوم بنی اسرائیل ۳۹۳/۶؛ ۹۶/۱	۴۸۹، ۴۰۴، ۱۵۲
قوم بنی موسی ۲۷/۴	۲۰۴/۵ فلاسفه
قوم ثمود ۴۰۴/۷	۲۷۳، ۲۵۷/۲۰؛ ۱۹۳، ۱۸۹/۱
قوم عاد ۴۰۴/۷	۷۲/۴ قاجاریه
قوم موسی <small>عج</small> ۳۶۱، ۲۳۴، ۲۳۲، ۶۵، ۲۸/۸	۷۴/۴ قادیان پنجاب
قوم یهود ۲۸۲، ۲۸۱/۹؛ ۹۸/۱	۱۳۲/۶ القاسطین
کاتبان ۳۰۰/۳	۴۸۸/۹ قاضیان بدکار
کارگزاران دولت مهدوی ۴۸۸/۹	۴۴/۴ قبایل بربر
کارگزاران سلطان جرماغون ۱۲۶/۵	۶۶/۴ قبایل دغیم
کارگزاران سلطان جور ۳۰۱/۴	۳۴/۴ قبایل عرب
کارگزاران عباسی ۲۷۷/۳	۱۰۸/۴ قبیله اکرع
کارگزاران علی <small>عج</small> ۷۵/۸	۳۶۶/۸ قبیله تمیم
کاسیان بغداد ۲۴۰/۵	۲۲۴/۹ قبیله شواء
الکافرون = کافران ۸۸/۶؛ ۲۹۲/۴؛ ۳۰۸/۳	۴۲/۴ قبیله هرغه
۶۵، ۵۸، ۵۷، ۴۸، ۳۶/۸؛ ۳۱۴/۷؛ ۱۸۲، ۱۵۸	۵۸/۴ قتالیه
۲۸۹، ۲۷۹، ۲۵۸، ۹۷، ۹۶/۹؛ ۷۳، ۷۱، ۷۰	۳۱۴/۲ قدمای اصحاب
۴۴۴، ۴۳۷	۲۹۸، ۲۹۵، ۲۹۴، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۸۸/۳ قرمطیان
الکذابون ۳۰۸/۳	۹۹/۵؛ ۳۰۸، ۲۹۹
کرعه ۱۲۸/۵	۲۹۵/۳ قرمطیان بخرین
گزاندیشان ۷۷/۳	۴/۲؛ ۳۴۶، ۳۴۰، ۳۳۶، ۳۳۴، ۳۳۲، ۳۱۸/۱ قریش
الکفار ۲۴۴/۹؛ ۳۱۴، ۲۸۲/۷؛ ۷۹/۴؛ ۸۶/۲	۱/۷؛ ۱۰۲، ۳۴/۵؛ ۴۲۴/۴؛ ۳۰۸، ۱۳۵/۳؛ ۴۱
۳۰۹، ۲۹۸	۸/۸؛ ۳۱۰، ۱۸۲، ۱۳۶، ۹۶، ۹۴، ۸۸، ۸۴، ۸۲
کلب ۱۳۸/۸	۱۱۷، ۱۱۶، ۸۶، ۷۰/۹؛ ۲۵۸، ۲۲۰، ۱۳۲
کنفوسیوسیان ۱۳۵/۱	۳۲۸، ۳۱۲
گرجه ۶۱/۴	۵۹/۴ قزلباشان
گردنکشان ۲۸۳/۳	۱۸۴/۴ القسینون
گمراهان ۲۶۶/۸	۴۸۹، ۴۸۷/۹؛ ۳۳۴، ۳۲۴/۸؛ ۳۰۲/۷ القضاة
لازکی (الزکی) ۶۵/۴	۷۶، ۳۶/۵؛ ۳۲۴/۴؛ ۳۰۸/۳ القمّیون = قمی‌ها
لشکر آئینی ۴۴/۴	۱۸۴/۲ قواد العساکر

۲۲۳/۵:۱۰۶, ۸۳/۴:۳۴۸	۴۴۴, ۴۲۷/۷: ۲۷/۶ لشکر سفیانی
۲۹۲/۱۰ محققان شیعی	۱۱۰/۱ لشکر کافران
۱۶۲/۱ محققان غربی	۱۱۰/۱ لشکر مؤمنان
۱۵۲/۱ محققان یهودی	۱۳۰/۲ اللّٰعابون
۶۹, ۵۷/۸ مخالفان رجعت	۱۳۴/۶ المارقون
۱۸۶/۸: ۲۹۶/۴ مخالفان شیعه	۴۹۰/۹ مالکیان
۴۵۷/۷ مخالفان مسیح	۲۸۷/۳ مأموران عباسی
۴۱۵/۵ مداحان	۲۶۷/۴ مبتلایان به پستی
۲۹۶/۳ مدعیان امامت و نبوت	المبطلون ۱۴۴, ۹۸/۸: ۴۱۴/۵: ۳۰۸, ۸۹/۳
۷۲/۴ مدعیان نبوت	۱۵۳
۱۲/۴ مدعیان باطل رهبری	۱۸۳/۱ میلفان
۱۸۳, ۷/۴: ۲۰۲, ۸۷, ۵۰: ۲۳/۱ مدعیان دروغین	۳۴۸/۱ میلفان دین
۴۱۵/۷: ۲۴۱	۲۴۸/۳ میلفان شیعه
۴۸۱/۹: ۳۴/۱ مدعیان دروغین تشیع	۴۱۵/۷ مندینان
۲۴/۱ مدعیان دروغین مهدویت = مدعیان مهدویت	۳۰۸/۳ المترفون
۱۱۵, ۱۴۷, ۹/۴: ۱۳, ۹, ۱۵, ۱۷, ۴۲, ۵۶/۶	مصدیان حرم ۱۲۰/۵
۱۶۷/۸: ۴۷	متکلمان ۲۵۲/۴: ۲۴۹/۳: ۱۹۳, ۱۸۹, ۱۸۴/۱
۸/۴ مدعیان دروغین نبوت	۳۳/۵
مدعیان دروغین وکالت = مدعیان دروغین نبوت ۱/۱	متکلمان بغدادی ۵۸/۱
۹۴, ۸۱/۴: ۲۴	متکلمان شیعه امامیه ۶۱, ۵۹, ۵۶/۱
۱۸۱/۱ مدعیان غربی	مجاهدان ۱۵۷/۸
۱۰۷/۴: ۲۴۲/۳ مدعیان وکالت	المجرمون = مجرمان ۷۱/۸: ۴۴۲/۴
۳۰۸/۳ المدعیین الکاذبین	محدثان اهل سنت ۳۳/۹: ۴۱۸/۷: ۳۴۹, ۸۲/۱
۴۸/۵ مدنیان	۲۶۷, ۲۶۶, ۲۶۲/۱۰
۱۲۶/۷ مدحج	محدثان سلفی ۳۴/۹
۱۱۰/۴ مراجع لعیف	محدثون = محدثان ۳۶۸, ۲۶۰, ۸۶, ۸۴, ۸۳/۱
۳۶۶/۵ المرتابون	۲۴۷, ۱۲۲, ۹۱, ۹۰/۴: ۲۵۷, ۲۲۹/۳: ۳۷۸
المرتذون ۲۹۸/۹: ۲۲۴/۷: ۲۰۲/۶	۱۲۱/۹: ۱۹۹/۸: ۴۲۹/۷: ۲۵۱
۲۷۷/۳ مردمان سیستان	محرمان ۸/۱
۱۳۸, ۱۳۳/۱ مردم چین	محققان ۱۴۴, ۹۹, ۸۲, ۷۵, ۵۷, ۵۳, ۴۲, ۴۰/۱
۳۵۱/۱ مردم شام	۱۸۲, ۱۶۹, ۱۶۲, ۱۵۳, ۱۵۰, ۱۴۹, ۱۴۸

۲۹۶، ۲۲۲، ۱۶۱، ۱۵۳، ۱۲۴، ۹۴ / ۸، ۴۶.
 ۲۷۳، ۲۲۶، ۱۱۲، ۳۲، ۳۰، ۲۶ / ۹، ۳۴، ۳۳.
 ۲۵۲، ۲۰۴، ۲۰۱، ۲۸۵، ۲۸۱، ۲۷۷، ۲۷۴
 ۲۲۵ / ۱۰، ۴۸۳، ۴۴۲، ۴۴۱، ۴۱۳، ۴۰۸، ۳۶۰.
 ۲۹۲، ۲۹۰، ۲۸۸
 مسیحیان ۹۵، ۹۴ / ۲، ۱۰۸، ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۱،
 ۱۱۲، ۱۱۵ / ۳، ۷۲ / ۴، ۸ / ۴، ۳۶ / ۵، ۷۰ / ۸،
 ۱۶۱، ۱۱۲ / ۹، ۲۶۹، ۲۷۸، ۲۸۱، ۲۹۲، ۳۰۱،
 ۳۱۲، ۳۰۹
 مسیحیان دروغین ۱۰۹ / ۱
 مشایخ صوفیه ۲۶۷، ۲۶۴، ۲۶۲، ۲۵۸ / ۱۰
 مشرکان قریش ۴۴۲ / ۹، ۳۵۸ / ۷
 مشرکان = المشركون ۱۰ / ۱، ۱۶۷ / ۲، ۷۴ / ۳، ۷۶ / ۳،
 ۳۰۸ / ۴، ۱۹۰ / ۴، ۴۳۸ / ۵، ۳۴۶ / ۶، ۱۲۸ / ۶، ۲۹۴ / ۷،
 ۲۸۲ / ۷، ۳۹۰ / ۸، ۷۳ / ۸، ۱۲۵، ۲۱۶، ۲۶۶ / ۹،
 ۲۴۲، ۳۰۹، ۲۶۲، ۲۷۵، ۲۵۸، ۲۵۲، ۲۴۴، ۲۲
 ۱۸ / ۱۰
 مضرى ها ۶۶ / ۴
 المعاندون ۱۰۷، ۹۸ / ۹، ۱۱۲ / ۶
 معتزلیان ۳۰۴، ۳۰۲، ۲۷۳ / ۳
 الميصوصون عج = معصومان عج ۱ / ۱، ۱۸۹، ۲۵
 ۱۹۵، ۳۰۰ / ۲، ۳۰۹ / ۳، ۳۴۸ / ۳، ۷۸ / ۳، ۹۳ / ۵،
 ۲۷۴ / ۷، ۴۸۰ / ۶، ۶۰ / ۶، ۲۴۰ / ۶، ۲۰۱، ۲۰۰
 ۳۶۸، ۲۸۷ / ۹، ۱۵۶ / ۸، ۴۴۴
 معتزین ۲۳۹ / ۱۰
 مغولان ۴۵ / ۴
 مفتیان شافعی مذهب ۲۷۹ / ۱۰
 مفسران ۱۰۹ / ۹، ۷۸، ۶۲، ۵۴ / ۸، ۱۳۷، ۱۳۵ / ۳
 ۲۵۸ / ۱۰، ۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۶، ۱۱۱
 مفسران اهل سنت ۵۸، ۵۵، ۵۴، ۵۲ / ۸، ۶۲، ۶۰،
 ۲۶۱، ۲۵۶ / ۱۰، ۱۰۹ / ۹

مردم عراق ۴۲۴ / ۷
 مردم کوفه ۴۳۴ / ۷، ۲۳۶ / ۳
 مردم مدینه ۴۰ / ۲
 مردم یمن ۳۸ / ۴
 المرسلون ۴۴۶، ۱۴۴، ۴۸، ۲۲ / ۲، ۴۷۰، ۴۰۸ / ۱
 ۱۴۴ / ۹، ۲۰۸، ۱۹۸، ۱۸۶، ۱۵۸، ۱۱۴، ۸۸ / ۶
 المروانیهون ۹۲ / ۷
 مریدان شلمغانی ۲۰۳ / ۴
 المساکین ۴۰۸، ۳۶۰، ۲۲۶ / ۹
 مستشرقان ۱۵۰، ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۴۵، ۱۴۴، ۱۷ / ۱
 ۲۰۱، ۱۶۵، ۱۶۴، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱
 مستشرقان اسرائیلی ۱۵۰ / ۱
 مستشرقان یهودی ۱۵۰ / ۱
 المستضعفون = مستضعفان ۲ / ۱، ۱۶۹، ۲۰، ۸ / ۲
 ۱۹ / ۴، ۴۹ / ۸، ۳۵۰، ۱۰۶ / ۷، ۸۱ / ۵، ۱۰۴، ۱۰۳
 ۵۷
 المستعجلون ۲۷۰، ۲۶۸، ۳۶۶، ۳۶۴ / ۵
 مستکبران ۴۰ / ۶، ۱۰۵، ۱۰۴ / ۲، ۳۴، ۸ / ۱
 المسرفون ۳۶۲ / ۵
 المسلمات ۱۸۴، ۱۶۰ / ۶
 مسلمانان اهل سنت ۷۱ / ۴
 مسلمانان = المسلمون ۵۲، ۵۱، ۳۳، ۲۷، ۱۹، ۸ / ۱
 ۲۲۲، ۱۹۷، ۱۵۴، ۸۸، ۸۵، ۷۷، ۶۵، ۵۸، ۵۳
 ۴۶، ۳۹، ۳۶ / ۲، ۴۰۸، ۳۷۸، ۳۵۵، ۳۵۴، ۳۰۴
 ۱۸۸، ۱۶۶، ۱۱۸، ۱۰۴، ۱۰۲، ۷۸، ۶۸، ۴۸
 ۲۱۹، ۱۷۹، ۹۴، ۴۳، ۴۲ / ۳، ۳۸۹، ۲۰۱، ۱۹۰
 ۲۴، ۱۲، ۱۰، ۸ / ۴، ۲۹۵، ۲۷۱، ۲۳۵، ۲۲۰
 ۱۵ / ۳، ۲۰۲، ۲۸۵، ۲۸۱، ۲۰۴، ۱۹۲، ۶۳، ۴۲، ۳۶
 ۴۰، ۳۳، ۲۵، ۲۲، ۱۹ / ۶، ۳۹۴، ۳۱۲، ۳۰۶
 ۲۵۸، ۱۲۶ / ۷، ۲۰۴، ۱۸۴، ۱۷۶، ۱۶۰، ۱۴۶
 ۴۲۶، ۴۲۰، ۳۵۸، ۳۵۲، ۳۱۲، ۳۱۰، ۲۹۲

فیروهای انگلیسی ۱۲/۴	۲۴۶، ۳۰۶، ۲۷۴، ۲۷۰، ۱۶۶/۷: ۲۰۸، ۱۷۴
فیروهای سعودی ۷۷/۴	۱۴۴، ۶۴، ۶۲/۹: ۳۷۶، ۳۷۰
فیروهای عراقی ۲۰۸/۴	التجارتون ۳۴۶/۸
وارثان علم اتیا ۳۲۱/۴	التجباء ۴۸۹، ۴۰۴، ۳۷۶/۹: ۳۲۴، ۳۲۴/۸
وزیران ترک ۲۸۰/۴	نجیبان مصر ۴۲۴/۹
وزیران عباسی ۱۰۴، ۱۰۱/۴	نساء بنی اسرائیل ۳۰۸/۳
الوصیون ۴۴۰/۵: ۱۲۸، ۱۱۸/۴: ۴۱۰، ۳۸۰/۱	نسل اداره (ادریسیان) ۶۸/۴
۳۴۶/۷	نسل پیامبر اکرم <small>ص</small> ۷۸/۱
وکلاهی امام مهدی <small>عج</small> ۳/۵: ۱۲۵/۴: ۲۹۶، ۵۳/۳	نسل حسین <small>عج</small> ۱۲۲/۸
۹۲	نسل فاطمه زهرا <small>عج</small> ۸۸/۵: ۸۶، ۸۳/۱
وکلاهی خاص ۲۴۳/۴: ۲۳۷/۳	نصرانیان ۲۹۱/۹
وکلاهی شرق ایران ۲۴۴/۳	نصیریها ۴۷/۴
وکلاهی موقوفات ۲۵۲، ۲۵۱/۳	نقباء بنی اسرائیل ۳۷۴، ۳۷۲/۱
ولد ایراهیم <small>عج</small> ۲۰/۹	نقباء الجیوش ۱۸۴/۲
ولد ابی سفیان ۷۰/۷	نمایندگان قمی ۷۸/۵
ولد اسعاعیل <small>عج</small> ۲۰/۹	نواب اربعه ۱۹۲/۱
ولد الأشتر ۲۵۲/۸	النواب الخاصین ۳۰۸/۳
ولد الأنصار ۱۸۲/۲	نواب خاقان ۶۰/۴
ولد الحسن <small>عج</small> ۹۰/۷: ۲۳۴/۲	نواب عام ۴۹۲/۱۰: ۲۵۵/۵
ولد الحسن <small>عج</small> ۲۵۸، ۴۱۷، ۴۰۰، ۲۹۶، ۲۴۴/۱	نوادگان امام حسن <small>عج</small> ۱۶۶/۲
۱۷: ۳۰۸/۳: ۲۷۸، ۲۳۴، ۱۲۸/۲: ۳۸۲، ۳۸۰	نوادگان امام زمان <small>عج</small> ۷۱/۳
۱۴۴، ۱۴۲، ۱۴۲، ۳۴۶، ۳۷۲، ۳۷۶/۸: ۸۸	نوادگان پیامبر خدا <small>ص</small> ۴۰/۶
۳۷۶، ۲۱۲، ۱۸۰، ۱۷۸/۹: ۲۱۲، ۱۰۸، ۱۰۰	نوادههای امام حسین <small>عج</small> ۲۰/۱
۳۴/۱۰	نواصب ۲۰۰/۷
ولد خالد بن یزید بن ابی سفیان ۱۳۴/۷	النویختیون ۳۸۲/۴: ۳۰۸/۳
ولد رسول الله <small>ص</small> ۳۸۴/۱	نوحه سرایان ۱۴۵/۶
ولد العباس ۱۲۱۶، ۱۶۲، ۱۴۸، ۱۲۸، ۹۸، ۸۰/۷	نویسندگان ۴۰۶، ۴۰۵، ۴۰۴، ۴۲/۳: ۵۲/۱
۱۹۰/۸	نویسندگان شیعی ۲۴۱/۱۰
ولد عبد المطلب ۱۰۸/۸	نویسندگان مصری ۲۷۶/۱۰
ولد عبه بن ابی سفیان ۳۶۶/۷	نیروهای احمد پاشا بن طاهر ۷۰/۴
ولد علی <small>عج</small> ۱۹۲/۸: ۱۶۴/۷	نیروهای امریکایی ۱۰۸/۴

فهرس جمعیتها و قبیلهها ۴۴۵

- ولد عمیر بن الحمام ۲۳۶/۷
 ولد قاطمة ۱/۲۹۰: ۲/۱۴: ۵۰/۲۹۲: ۹/۸۶
 ۱۰۱۹۰/۲۵۹
 ولد محمد ۲۲/۹
 ولد موسی ۲۳۴/۲
 ولد هارون ۲۳۴/۲
 وهابیون ۴/۷۰: ۹/۱۶۵
 هاشمیان ۵/۴۶
 هخامنشیان ۱/۱۱۸
 همسران پیامبر خدا ۱/۳۱۶
 هندوها ۱/۱۲۶: ۵/۲۸۹: ۹/۲۰۵
 هواداران امام مهدی ۷/۴۴۴
 هواداران بنی عباس ۳/۲۷۲
 هیئت کبار علما ۴/۸۰
 یاجوج و ماجوج ۷/۴۶۰
 یاران ائمه ۴/۲۹۲
 یاران امام باقر ۹/۴۱۰
 یاران امام جواد ۱۰/۲۳۳
 یاران امام حسن ۹/۲۹۵
 یاران امام رضا ۴/۱۲۲
 یاران امام صادق ۹/۴۱۴
 یاران امام علی ۹/۳۱۱
 یاران امام مهدی ۷/۴۴۵: ۸/۱۹۹: ۲۴۵: ۲۶۲
 ۳۶۸: ۳۶۶: ۳۷۰: ۳۷۲: ۹/۳۱۹: ۴۴۴: ۴۴۵
 ۴۷۴: ۴۷۵: ۴۷۹: ۴۸۹
 یاران عبدالمعز ۴/۷۹
 یاجوج و ماجوج ۱/۱۵۸: ۸/۱۱۹
 الیمانیون ۴/۴۰۰
 الیمینیون ۳/۳۰۸
 یونانیان ۱/۱۴۳
 یهود اصبهان ۸/۳۴۴
- یهودیان ۱/۹۶: ۱۰۰/۱: ۱۰۰/۱: ۱۴۶: ۱۵۷
 ۱۶۵: ۳/۷۲: ۴/۸: ۹/۶۹: ۱۱/۲۶۹
 ۲۷۸: ۲۷۹: ۲۸۱: ۲۹۱: ۲۹۸: ۳۰۹: ۳۱۲
 یهودیان حجاز ۶/۲۹۳

(۴)

فهرست مکان ها

آذنه ۳۱۰/۸	آلبان ۲۶۹، ۲۶۸، ۲۶۷/۵
اراک ۲۵۰، ۲۴۲/۵	آذربایجان ۸۱، ۷۰/۵، ۴۱۰/۴، ۲۸۷، ۲۵۸/۳
ارجیش ۳۰۶/۸	۹۳، ۸۸
ارغاه ۲۳۸/۹	استان قنس رشوی ۲۵۹، ۲۵۷/۱۰، ۲۵۹/۵
اردبیل ۳۰۶/۸	الزاس فرانسه ۱۲۸/۱
الاردن ۳۰۸/۸، ۳۰۸، ۱۱۴، ۱۱۰/۷	آلمان ۲۵۲/۷، ۶۹/۴
ارزاقه الروم ۱۲۷/۵	آمریکا ۱۸۲، ۱۷۰، ۱۶۸، ۱۴۹/۴
ایزم ۸۸/۷	آمستردام ۶۹/۴، ۱۵۹/۱
ارمنستان ۷۰/۵	آمل ۳۰۴/۸
ایرمنیه ۳۰۶/۸	آتویه ۲۸۰/۳
ازمیر ۶۹/۴	آوه = آبه ۲۶۶/۴، ۲۹۰، ۲۸۷، ۲۵۸/۳
الآزهر ۶۷/۴	الآیر ۳۳۲/۷
اسپانیا ۲۳/۴، ۲۷۶/۳	ایزو ۵۸/۴
استانبول ۲۶۳/۱۰، ۷۵، ۶۲/۴	ایته ۲۵۶/۸
استان نخار ۳۶۴/۸	آیهر ۳۰۴/۸
استان فارس ۲۶۳/۸	ایض ۶۶/۴
استان گیلان ۳۶۴/۸	آحجار الزیت ۲۵۰/۸
استان مازندران ۳۶۴/۸	احد ۳۶۸/۸، ۴۰۶، ۳۹۸، ۳۵۸/۵، ۳۲۸/۱
استرآباد ۴۸/۴	الاحساء ۳۱۴/۸، ۲۹۴/۳
استراسبورگ ۱۲۸/۱	اداره بنیه و پوست ۱۶۶/۵
استرآباد ۹۲/۵	آذرح ۳۱۰/۸

١٥٨ / ٨ : ٤٥٥ , ٢٥٤ / ٧ : ٢٣ , ٢٢ / ٦ : ٢٨٢	اسکندریه ٣١٢ / ٨ : ٢٩٠ / ١٠ : ١١١ , ٨٠ / ٥
٧٨٤ , ٢٥٥ , ٢٢٩ / ١٠ : ٢٢٥ , ٢٢٤ , ٢٢٢ , ١٨٨	استوان ٢٥٤ , ٢٢٤ / ٨
٢٩٣ , ٢٧٥	اصطخر = استخر ٢٥٤ , ٢٢٨ / ٨ : ١١٨ / ٧ : ٥٨ / ٤
٢٢٢ / ٨ : ٢٢٢٤ / ٧ : ٥٦ / ٦ (بیت المقدس)	٢٢٢ /
٢٥٢ / ٤ اردبیل	اصفهان ٧٥ , ٧٣ , ٦١ , ٥٨ , ٥٦ , ٤٨ , ٢٠ , ١٠ - / ٤
٢٥٨ / ٢ أنطاكية	١٦٢ / ٥ : ١٥٥ , ٩٤ , ١٣٧ , ١٢٢ , ٢١٢ , ٢١٤ , ٢١٦ , ٢١٨ / ٦
٢٥٤ / ٨ باب اصطخر	٢٥٦ / ١٠ : ٢٢٢٤ , ٢٢٢٤ , ٢٠٢ / ٨ : ٢٢٢٤ / ٧ : ٢٧٢
٢٥٢ / ٨ باب الأبواب	اصوره ٣١٠ / ٨
٢٥٤ / ٧ باب بنی أسد	أفرنجة ٣١٢ / ٨
٢٢٤ / ٨ باب الجبل	افریقا ٢٩٢ , ٢٨٠ / ٣
٦٣ / ٤ باب السلام	افغانستان ٢٢٤ , ٢٢٥ , ٢٢٤ / ٨
٢٥٠ , ٢٢٤ / ٣ باب الكوفة	اکرعة ٢٧٦ / ٧
٢٢٢ / ٨ : ١٥٦ / ٧ بابل	امارات ١١٠ / ٤
٢١٨ / ٨ باب اللد الشرقي	امام زاده هارون ٢٦٧ / ٥
٣٠٨ / ٧ باب مسجد دمشق	الأنبار ٣٠٨ / ٨ : ٣٢٨ / ٧ : ٨٤ / ٦
١١٩ / ٨ باخر	انتشارات مسجد انگلی نیریز ٢٧٦ / ١٠
٢٩٥ / ٥ بازار ابوسفیان	اندرا ٢٢٦ / ٧
٢٤٢ / ٥ بازار رضا	اندلس ٢٦ , ٢٢ / ٤ : ٧٠ - / ٣ : ١٤٥ / ١
٢٧٠ / ٥ بازار سید اسماعیل	اندمشک ٢٦٧ / ٥
٢٢٤ / ٨ بازار	أنطاكية ٢٨٧ / ٩ : ٢٥٨ , ٢٤٠ , ٢٢٨ , ٢٢٠ , ٢١٠ / ٨
٢٢٠ / ٥ باستانه	٤٩٢ , ٤٠٨
٣٠٢ / ٨ الباسیان	انگلیس ١٠ - / ٤ : ١٥٦ / ١
٢٢٤ / ٨ الباغ	اورشلیم ٩ / ٤ : ١٠٥ , ١٠٤ , ٩٨ / ١
٢٥٤ , ٢٢٤ / ٨ باغة	الأمواز ٢٥٤ , ٢٠٥ , ٢٩٥ , ٢٨٧ , ٢٥٨ , ٢٤٥ / ٣
٢٥٤ , ٢١٠ , ٢٠٨ / ٨ بالس	٢٧٦ : ٢٧٢ / ٤ : ٢٢٨ , ٢٢٢ / ٥ : ٢٧٦ , ٢٧١ , ٢٧٠ , ٢٦٩
٢٢٤ / ٨ باورد	٢٥٤ , ٢٢٤ , ٢٢٨ , ٢٠٢ / ٨ : ٢٢٢٤ , ٢٢٤
٧ - / ٥ باهات	ایذج ٣٠٢ / ٨
٧٢ / ٣ باهیه	ایران ١٢٦ , ١٢٥ , ١٢٤ , ١١٨ , ٩٣ , ٤٨ , ٩ , ٨ / ١
٦٥ / ٤ بحر خزر	٢٢٤ , ٢٢٩ / ٣ : ١٥٧ , ١٥٣ , ١٤٩ , ١٢٨ , ١٢٧
٢٧٧ / ١٠ : ٢٧ / ٤ : ٢٩٨ , ٢٩٤ , ٢٨٩ / ٣ بحرین	١٠ - ٩ / ٤ : ٣٠٠ - , ٢٨٨ , ٢٨٠ , ٢٧٧ , ٢٥٨ , ٢٥١
٣٢٠ / ٨ بحیره طبریه	٢٣١ / ٥ : ١٠٧ , ٧٢ , ٧١ , ٥١ , ٤٩ , ٤٦ , ٣٤ , ١٢

.۴۵۰ .۴۴۸ .۴۴۲ .۳۳۰ .۳۱۶ .۲۴۷ .۲۲۴
 .۴۱۶ .۴۰۶ .۳۰۰ .۳۸۰ .۳۷۸ .۳۶۴ .۴۵۸
 .۹۲ .۸۹ .۷۹ .۷۸ .۷۰ .۵۴ .۳۷ .۳۶ / ۵ : ۴۴۴
 .۲۴۲ .۲۲۹ .۲۳۸ .۱۲۹ .۱۱۸ .۱۱۰ .۱۰۴ .۹۹
 .۹۶ / ۷ : ۴۳۸ .۲۹۴ .۲۴۶ .۱۹۴ .۸۴ / ۶ : ۴۰۸
 : ۲۴۰ / ۹ : ۴۲۴ .۴۶۴ .۳۴۰ .۳۳۸ .۳۲۸ .۲۵۰
 ۲۸۹ .۴۴۸ / ۱۰
 بلاد مصعبین ۶۳ / ۴
 بللیس ۲۵۶ .۲۲۶ / ۸
 بلخ ۳ / ۲۵۸ .۲۷۶ / ۴ : ۳۲۶ .۴۶۸ .۴۶۶ / ۵ : ۳۳۳ / ۸
 ۳۵۸ .۳۳۶ .۳۰۴
 بمبئی ۷۶ / ۴
 بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود ۲۹۶ / ۱۰
 بنیاد معارف اسلامی ۲۹۷ / ۱۰
 بوستان بنی عامر ۱۵ / ۵
 بونج ۳۵۰ .۴۲۴ / ۸
 بیهان ۲۶۷ / ۵
 بیت المقدس ۱۴۸ / ۷
 بیت ام سلمه ۷ / ۲۷۶ : ۹ / ۱۸۴
 بیت الحرام ۳ / ۳۴۰ / ۵ : ۱۴۶ / ۸ : ۲۰۴ .۱۹۴ / ۸
 ۳۱۴ .۲۸۶ .۱۹۷
 بیت الحسین بن احمد ۴۰۲ / ۴
 البیت العتیق ۱۲۲ / ۸
 بیت المقدس ۷ / ۱۴۶ : ۸ / ۳۱۸ .۲۸۶ .۲۲۰ .۴۲۸ / ۷
 ۲۵۷ / ۱۰ : ۳۷۴ .۱۸۶ .۱۴۴ / ۹
 البیتاء ۶ / ۲۷ : ۷ / ۷۶ .۸۲ .۸۴ .۸۶ .۸۷ .۸۹ .۱۰۶ .۱۱۲
 .۱۵۰ .۱۴۶ .۱۴۲ .۱۳۸ .۱۲۶ .۱۲۴ .۱۲۲
 .۲۰۴ .۱۷۲ .۱۷۰ .۱۶۲ .۱۶۰ .۱۵۴ .۱۵۲
 .۲۷۸ .۲۷۶ .۲۷۰ .۳۰۰ .۳۱۰ .۳۰۶ .۳۱۶
 .۴۲۵ .۴۲۴ .۴۲۲ .۴۲۰ .۴۱۹ .۴۹۸ .۴۹۰
 ۶۸ / ۹ : ۴۵۸ .۲۵۶ .۲۰۰ / ۸ : ۴۴۴ .۴۲۷

بخارا ۱ / ۱۵۵ : ۳ / ۲۵۸ .۲۷۸ .۲۰۴ .۳۸۰ : ۴ / ۵۶
 ۲۰۴ / ۵ : ۱۵۷
 بندر ۵ : ۲۹۸ / ۴۰۶
 بندلیس ۸ / ۳۰۶
 البندو ۸ / ۳۲۶
 براتا ۷ / ۴۴۶
 برجان ۸ / ۳۰۴
 البرس ۷ / ۴۵۲
 برقه ۸ / ۳۲۸ .۳۱۴
 بزکری ۸ / ۳۰۶
 بزین ۱۰ / ۴۵۷
 بزجرد ۵ / ۲۲۰ .۲۲۱
 بزوحس ۸ / ۳۰۴
 بزوت ۸ / ۳۲۲
 البزید ۷ / ۱۵۲
 بزیده ۴ / ۴۱
 بزیر ۸ / ۳۴۶
 بس ۸ / ۴۱۲
 بشم ۸ / ۳۰۲
 البصرة ۲ / ۳۳۶ : ۳ / ۴۲۹ .۴۵۸ .۴۷۴ .۴۸۸ .۴۸۷
 : ۱۱۰ .۱۰۹ .۴۲ .۴۲ .۳۷ .۳۳ / ۴ : ۳۰۴ .۲۹۵
 / ۵ : ۱۷ : ۳۳ : ۷ / ۹۶ .۹۴ : ۶ .۹۶ .۲۵۰ .۳۰۶ .۳۲۲
 .۳۳۰ .۳۰۲ / ۸ : ۴۵۶ .۳۴۰ .۳۳۸ .۳۳۲ .۳۲۶
 ۱۷۲ .۱۵۲ / ۹ : ۲۵۸
 بصری ۱ / ۲۷۶
 بعلیک ۸ / ۳۵۴ .۳۳۶
 بغداد ۱ / ۵۸ : ۳۳۸ .۵۹ : ۲ / ۳۳۸ .۵۸ / ۱
 : ۲۷۱ .۴۵۸ .۴۵۷ .۴۵۲ .۲۴۴ .۴۳۹ / ۳ : ۳۶۶
 .۴۰۳ .۲۹۷ .۲۹۶ .۲۸۶ .۲۷۹ .۲۷۷ .۲۷۵
 .۳۸۰ .۳۷۶ .۳۶۲ .۳۵۰ .۳۳۶ .۳۳۴ .۳۳۰
 : ۱۲۴ .۱۰۸ .۱۰۴ .۹۳ .۴۲ / ۴ : ۳۹۶ .۳۸۲

٢٩٣، ٢٩٠، ٢٨٧، ٢٨٤، ٢٧٥، ٢٧١/١٠، ٢٦٤	بـیروت ٢٢٤/٨، ٢٢١/١٠، ٢٥٢، ٢٦٣، ٢٨٩، ٢٨٩
٣٢٨/٨ ترم	٣٠٠، ٢٩٨، ٢٩١
٣٥٤/٨ تیس	بیمارستان رضوی ١٤٤/٥
٣-٤/٨ تریل	بین‌النهرین منقلی ٢٨٧/٣
٧٠/٩ التعلیقة	بین‌النهرین علیا ٢٨٧/٣
٤٠٢/٧، ١٥٤/٣، ١٣٤/٢ تقیف	بیهق ٢٨٧، ٢٥٨/٣
٣٥٠، ١٠٢/٧ الثوبه	پارک ملت مشهد ٢٤٠/٥
٢٥٢، ٣٢٤/٨ جابروان	پاریس ١٤٨/١
٢٣٥، ٣٤٨، ٣٤٤، ١٢٠/٧ الجابیه	پاساژ موسی ٢٤٣/٥
٦٥/٤ حاجان (چچن)	پاکستان ٢٤٥/١٠
٣٥٤، ٣٢٨/٨ الجار	پژوهشکده علوم و معارف حدیث ١٠/١
١٣٠/٥ جارف	پل کوار ٢٤/٤
٣٠٨/٨ الجامدة	پنجاب ٧٤، ٧١/٤
٢٩٥/١٠ جامعة المصطفى	تاجیکستان ٢٤٥/٨
١١٤/٧ جبال الدیلم	تاراب بخارا ٢٥/٤
٣٤٤، ٣٢٤/٨ جبال الغور	تامسنا ٢٢/٤
١٢٨/٣ جبال فارس	تایلند ١٢٨/١
٣٢٨/٨ جیانا	تبریز ٢٧٦، ٢٢٨/١٠، ١٤٤/٥، ٦١/٤
٢٨٧/٥ جبل الرحمة	تپوک ٣٠٨/٨
١٢٨/٨ جبل رضوی	تدمر ٣٠٤/٨، ٣٢/٤
٢٦٠، ٣٥٩/٦ جبل عامل لبنان	ترکیه ٢٤٤/١٠، ٣٠٤/٩، ١٥٧/٥، ٦٩/٤
٢٨٤/٥ جبل النور	الترمد ٢٥٨، ٣٢٤/٨
٢٩٣، ٢٩٣، ٢٨١، ٦٢، ٦٢/٥ جُحفه	تستر ٣٠٢/٨
٢٩٢، ٢٨١، ٢٧٤، ٢٤١/٥ جذه	تفلیس ٣٥٢/٨
٢٥٢، ٣٢٤، ٣٠٨، ٣٠٤/٨ جرجان	تکریت ٢٤٤، ٧٠/٧
٧٠/٣ جزائر الرافضة	تل موزن ٢٥٢، ٣٢٤/٨
جزیره (بین دجله و فرات) ٢٢٢، ٧٠/٧، ١٤٠، ٣٣٠	تنگه جبل الطارق ٧٠/٣
٢٢٤، ٣٧٤، ٣٤٨، ٣٤٤، ٣٢٤	توشیتنه ١٣٢/١
جزیره خضراء ٢٦٠/١٠، ٧٢، ٧١، ٧٠، ٥١/٣	تونس ٢٩٤، ٢٧٩، ٢٧٧/٣
جزیره سبیل ٢٧٧/٣	تهران ٢٦١، ١٧٧، ١٦٤، ١٤٠، ١٥٧/٥، ٧٣/٤
جزیره صقلیه ٤١/٤	٧٢١، ٦٢٢، ٧٢٢، ٢٧٥، ٢٧٢، ٢٦٩، ٢٨١، ٢٨٢، ٨٢٢/٨

- جزیره کرت ٦٩/٤
جزیره مبارکه ٧٢/٣
جزیره العرب ١٦٩/٨:٣٠٦/٧:٩/٤
جلال آباد ٢٦٥/٨
جلولاء ٢٢٤/٧
جمکران ١١٠/٤:٦٥:٦٣/٣
جنوب اسپانیا ٧٠/٣
جنوب عربستان ٢٢٩/٣
جنوب مصر ٢٦٨/٨
الجودی ١٢٢/٨
جونپور ٥٨/٤
جهنة ٢٦/٨
جیلان ٣٢٢/٧
چچین ٦٤/٤
چین ١٢٣:١٢٢:١٢٩:١٢٨/١
الخائر ٢٢٨/٤:٣٧٦/٣
العجاز ٢٩٣/٦:١٠٥/٥:٢٢٦:٨٠:٧٠:٣٧/٤
٢٧٢:١٩٨/٨:٢٢٦:٢٦٤:١٢٦:٩٢:٨٨/٧
٢٨٦:٢٨/١٠:٣٠٤/٩:٣١٨
خجر اسماعیل علیه السلام ٤٦:٤٣/٥
الحديثة ٢٥٢/٨
خدیشة الموصل ٣٠٨/٨
خران ٢٥٢:٢٢٦:٣٠٨/٨:٢٣٥/٧:١٠٥/٥
خرجس ٣٠٤/٨
خرستا ٣١٤/٧
حرم امیر مؤمنان علیه السلام ٢٢٩:١٤١/٥
حرم رسول الله صلی الله علیه و آله ١٢٦/٧
حرم عسکریین علیهم السلام ٢٢٧/٥:١٤٠/٣
حرم کاظمین ٢٢٨:١٠١/٥
حروراء ٣٨٢/٨:٣٥٦/٧
الخزوة ٨٦/٧
الحسار ٣٠٨/٨
حسینیه کوثر ٢٧٧/٥
الحفيرة ٢٢٨/٧
حلب ٣٠٨:١١٠/٧:٥٦/٤:٢٨٧:٢٨٠:٢٧٩/٣
٢٥٤:٢٢٤:٣١٠/٨
حلوان ٢٥٨:٢٣٠/٨:٢٢٠/٤
حله ١٢٢:١١٧/٥:١٠٨/٤:١٢٥:١٢٢/٣
٢٧٦/٦:١٥٦:١٥٥:١٣٠
حمض ١٢٦:١١٢:١١٠:٩٤/٧:٢٢/٤:٢٧٩/٣
٢١٠/٨:٢٢٦
حمیم ٣١٢/٨
حنین ٢٩٨/٥
حوزة علمیه قم ٢٩٤/١٠:١٧٥/٥:٢٢/١
حویزه ٦١/٤
خیدرآباد ٢٥٤/١٠
الخبیر ١٠٧/٥:٢٢٢:٢٢٢/٤
الحیرة ٢٧٠:٢٢٢:٢٨٤:٢٦٠:١٢٢/٧:٧٠/٥
٢٢٨/٩:٢٥٦/٨
خارطوم ٦٦/٤
خان الصغالیك ٢٨٢/٣
خاتقین ٢٢٢/٧:١٦١/٥
خانه امام رضا علیه السلام ٨٥/٥
خانه امام عسکری علیه السلام ٣٩:٢٧:٢٣/٥:٢٦٢/٢
٥٨
خانه امام هادی علیه السلام ٢٥٢/٤:٢٥٢/٣
خانه ام سلمه ٢١٥/١
خانه پیامبر صلی الله علیه و آله ١٢٥/٣
خانه جعفر بن محمد علیهم السلام ٢٩/٥
خانه حاجی صفر علی ١٢٦/٥
خانه حسن بن علی علیهم السلام ١٢٢/٣
خانه حکیمه ٢٠٢/٢

دارالرزق ۲۴۸/۸	خانه خدیجه علیها السلام ۸۵، ۳۸/۵
دارالسلام ۲۱۲/۶	خاور ۱۱۹/۸
دار علی بن ابی طالب علیه السلام ۴۰۲/۵	خاورمیانه ۱۴۸/۱
دار علی بن احمد التویختی ۳۹۴/۳	خراسان ۲۵۸، ۲۵۱، ۲۳۹/۳، ۱۲/۲، ۲۶۴/۱
دارالکتب الإسلامية تهران ۲۷۳/۱۰	۲۵، ۳۴، ۲۴، ۱۶/۴، ۲۷۸، ۲۷۷، ۲۷۴، ۲۷۳
دارالکتب العلمیه ۲۶۳/۱۰	۲۷، ۲۶، ۲۵، ۵۲، ۵۵، ۶۱، ۵/۵، ۲۷/۵، ۸۷، ۲۶۰، ۲۶/۶
دارالکتب قاهره ۲۵۴/۱۰	۲۷، ۲۶، ۲۵، ۵۲، ۵۵، ۶۱، ۵۸، ۵۶، ۵۴، ۲۷
دارالمرزوبشت ۱۲۶/۵	۲۲۲، ۱۷۸، ۲۴۰، ۲۳۰، ۲۷۰، ۲۷۴، ۲۲۴
دارالمقتدر ۳۹۴/۳	۲۲۵، ۲۴۷، ۲۲۸، ۲۵۲، ۲۵۲، ۴۵۲، ۲۴۸/۸، ۲۵۲
دارالهجره ۳۸/۴	۲۵۴، ۳۰۴، ۳۱۸، ۳۴۲، ۳۶۳، ۳۶۵، ۳۶۶
داغستان ۶۵/۴	خراسانات ۴۷/۴
دامغان ۳۰۴/۸	خریبه ۷۰/۴
دانشاه ۳۴۶/۸	خرشنا ۲۲۰/۷
دانشکده اصول دین قم ۲۹۵، ۲۹۴/۱۰	الخرقان ۳۵۲/۸
دانشکده حدیث ۲۹۴/۱۰	الجزیر ۳۹۲/۷
دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات ۲۹۴/۱۰	خلاط ۳۵۲، ۳۲۶/۸
دانشگاه اصفهان ۲۶۲/۱۰	خلیج فارس ۱۶۹/۱
دانشگاه ایالتی ۲۹۳/۱۰	خمزی ۳۱۰/۸
دانشگاه تبریز ۲۹۵/۱۰	خوزستان ۲۶۷/۵، ۵۰، ۴۹/۴، ۲۹۲، ۲۸۸/۳
دانشگاه تهران ۲۷۶، ۲۷۰/۱۰	خولان ۳۱۸/۸، ۶۳/۴
دانشگاه رازی کرمانشاه ۲۹۵/۱۰	خونیرت ۱۲۱/۱
دانشگاه سورین ۱۵۶/۱	خوی ۳۰۶/۸
دانشگاه علوم پزشکی مشهد ۲۶۰/۵	خیابان ایستگاه راه آهن ۱۵۷/۵
دانشگاه کلمبیا ۱۴۹/۱	خیر ۲۵۶، ۳۲۸/۸
دانشگاه محمد بن سعود ۷۹/۴	خیریه انصار الحججه ۲۶۴/۵
دانشگاه مدینه ۲۹۰/۱۰، ۷۸/۴	خیوان ۲۲۸/۸
الذیر ۳۱۴/۸	دار ابن الرضا ۲۵۶/۴، ۲۴۴/۲
دبیل ۳۰۶/۸	دار ابن یسار ۳۹۲/۳
دجله ۳۳۶، ۳۱۶، ۹۶/۷، ۲۳۸، ۸۴/۶، ۳۸۸/۳	دار ابی الحسن الاموی ۳۴۸، ۱۰۶، ۱۰۰/۷
دجیل ۳۱۶/۷	دار ابی محمد علیه السلام ۳۴۸/۴، ۳۷۰، ۲۵۲/۲
درب جبلة ۳۲۸/۳	دار البطیخ ۲۱۲/۵

رامسر ٢٤٤/٨	درب القراطيس ٣٩٠/٣
رامهرمز ٢٤٧/٥	دروازه بغداد ٢٢٥، ٢٢٢/٥
الزّان ٢٢٠، ٢٢٢/٤	دزّه بنی عامر ٦٤/٥
ربدار ٢٥٦/٨	دریاچه کوفه ١٥٠/٥
الزّینة ٢٥٦، ٢٢٨/٨	دریاچه نجف ٢٦٠/٦
رض حمید ٣٢٢/٤	دزفول ٢٦٧/٥، ٥٠/٢
الزّحبة ١٤٤/٧	دغیم ٦٦/٤
رشت ١٢٦/٥	دمشق ٩٢، ٨٦، ٧٢/٧؛ ١٢٦، ١٢٢/٥؛ ٢٢/٤
رشته کوه البرز ٢٦٦، ٢٦٥، ٢٦٤/٨	٩٤، ٩٦، ٩٨، ١٠٨، ١١٠، ١١٢، ١٢٠، ١٢٢
الزّقة ٢٥٢، ٢٢٢، ٢٠٨/٨	١٢٦، ١٢٠، ١٢٢، ١٥٠، ١٥٦، ٢٠٨، ٢١٠
رکن حجر الأسود ٢٥٨، ٢٥٦، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٦/٨	٢١٢، ٢٢٢، ٢٥٠، ٢٦٨، ٢٧٢، ٢٢٥، ٢٨٢/٨
٢١٨، ٦٤، ٥٠/٩؛ ٣٨٦، ٣٧٨، ٣٦٧، ٢٦٠	٢١٨، ٢١٠، ٢٢٠، ٢٢٤، ٢٢٦، ٢٥٢/٩
٢٢٢، ٣٧٦، ٢٢٢، ٢٥٦، ٢٥٢	دمياط ٢٥٢، ٢٢٦، ٢١٢/٨
الزّملقة ٢٦٨، ٢٦٦، ١٢٢، ١٢٠، ١٢٢/٧؛ ١٢٥/٥	دمین ٢٣٢/٧
٢١٠/٨؛ ٢٢٢، ٣٧٨، ٣٧٢	الدّین ٢٠٤/٨
الزّوخاء ٢٥٠، ١٠٨/٧؛ ١٢٨/٣	دوّرُق ٢٠٢/٨
رودخانه فرات ٢٢٢/٧؛ ١٥٢/٥	دهدشت ٦١، ٦٠/٢
رود دجله ٢١٨/٥	الدّیلم ٢٢٨/٨
رود کارون ٢٦٨، ٢٦٧/٥؛ ٦١/٢	دیر نصرانی ١٨/٩
روستای آرنه ٦٠/٢	دیلمان ٢٦٦، ٢٦٥، ٢٦٢/٨؛ ٢٥/٢
روستای تاراب ٢٥/٢	الدّینور ٢٦٦/٢؛ ٢٥٢، ٢٥٢، ٢٦٠، ٢٦٠/٥؛ ٩٢/٧
روستای جیشیت ٢٥٩/٦	٢٠٢/٨، ٢٢٠
روستای دقوسا ١٣١/٥	ذات الجیش ١٥٢، ١٢٨، ١٢٦/٧
روستای شلمغان ٩٧/٢	ذات عیرق ٢٠٠، ٢٩٩/٢
روستای گرو ٢٠٠، ٢٩٩/٥	ذحله ٢٢٨/٧
روستای وسه ٥٢/٢	ذوالثّدیة ١٢٠/٨
روسیه ٢٠٢/٩؛ ٦٤، ١٠/٢	ذوطوی ٢٧٢/٨؛ ٦٦/٩؛ ١٢٨/٦
روضه مقدّسه ٢١٦/٥	زاتکمان ٢٠٠، ٢٩٩/٥
الزّوم ٢٢/٢؛ ٢٠١، ١٩٩، ١٨٨، ١٨٢، ١٧٢/٢	زّامن عین ٢٠٨/٨
١٢٠، ١٢٢، ١٢٢، ٩٨، ٩٠، ٨٨/٧؛ ٨٠/٥؛ ٢٧	الزّافقة ٢٥٢، ٢٢٢/٨
١٢٦، ٢٩٢، ٢١٠، ٢٢٢، ٢٢٢، ٢٥٢، ٢٦٦	زّاقیه ٧٢/٣

فهرست مکان‌ها ۴۵۳

سرخس ۳/۲۷۶، ۳/۲۷۸، ۴/۳۵، ۸/۳۳۰، ۳۲۶	۳۲۰، ۳۲۰/۸، ۳۳۶، ۳۳۵، ۳۹۲، ۳۷۴، ۳۶۸
۳۵۸	۴۰۲، ۳۶۶، ۳۵۴، ۷۴/۹، ۳۵۸، ۳۲۰، ۳۳۸
سرداب مقدس غیبت ۳/۱۴۱، ۵۰/۳، ۱۴۳، ۱۴۴	الزها ۸/۳۲۶، ۳۵۴
۱۴۵، ۵/۱۴۵، ۲۴۶، ۲۷۲، ۶/۲۹۱	ری ۲/۲۰۰، ۳/۲۴۴، ۲۵۱، ۲۵۸، ۲۷۸، ۲۸۷
سردانیه ۸/۳۳۰، ۳۳۸، ۳۵۸	۳-۳ ۴/۲۸، ۵۵، ۱۲۴، ۳۳۸، ۵/۴۹، ۷۰/۹۳
سرزمین فرغانه ۵/۴۵	۲۰۴، ۲۰۴، ۷/۲۲۰، ۸/۳۲۴، ۳۵۰
سرزمین مغرب ۴/۲۵	ریاض ۴/۷۹، ۱۰/۲۹۰
سرزمین هر ۵/۱۱۰	زاهره ۳/۷۲
سرزمین رأی ۲/۱۸۰، ۱۸۲، ۱۹۰، ۲۰۶، ۲۴۴	زباله ۵/۳۲۰
۲۴۸، ۲۷۲، ۲۷۴، ۳/۳۲۰، ۴/۳۳۲، ۴/۱۷۰	زبید ۸/۳۱۴
۳۲۴، ۳۴۸، ۳۵۶، ۴۰۶، ۵/۲۴۵، ۸/۳۸۲، ۹/۲۲۰	زبزم ۱/۲۸۰، ۶/۳۰۶، ۸/۲۶۰
۲۲۰	زنجان ۴/۲۴۳
سرندیب ۸/۳۳۰، ۳۴۴، ۳۵۸	زنگیار ۳/۲۹۲
سرهند ۴/۵۷	الزوراء ۷/۸۸، ۸/۱۰۸، ۱۲۸، ۲۴۰، ۳۱۶، ۳۲۶
سعودی ۴/۷۷	۳۵۰، ۴۰۰، ۸/۳۰۶
السفح ۷/۳۳۸	زوراء (بغداد) ۷/۳۳۵
السفسار ۸/۳۰۴	زاین ۱/۱۲۸، ۱۳۱
سفوان ۷/۳۲۶	ساج ۸/۳۰۴
سلماتس ۸/۳۰۶	ساحل الأجلة ۷/۳۷۴
سلمیه ۴/۳۷، ۷/۱۳۶، ۸/۳۲۴	ساحل قرات ۵/۱۰۹، ۱۳۱
سلیحانیه ۵/۲۴۲، ۲۴۴	سامزرا ۱/۱۰۵، ۱۴۸، ۱۹۹، ۲/۲۱۸، ۲۲۱، ۲۴۸
سماره ۵/۱۶۷	۳/۵۱، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۴۵، ۲۸۲، ۲۸۴، ۲۸۵
سمرقند ۳/۲۵۸، ۲۷۸، ۳۰۳، ۷/۷۲، ۸/۳۶۶	۲۸۶، ۲۹۳، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۴/۳۵، ۸۴/۵
۳۰۴، ۳۶۶	۱۶، ۱۷، ۲۳، ۲۷، ۴۰، ۳۱، ۴۸، ۵۵، ۵۸، ۷۶
سمندر ۸/۳۳۰، ۳۴۴	۷۸، ۱۱۸، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۶۱، ۲۰۷، ۲۱۴، ۲۲۶
سموره ۴/۳۶	۳۳۶، ۳۴۲، ۳۷۲، ۱۰/۳۸
سمیاط ۸/۳۲۶، ۳۵۴	ساوه ۵/۲۶۵، ۲۶۷، ۸/۳۰۴
سنام ۷/۳۲۶	سبزوار ۳/۲۵۸
سنجار ۸/۳۲۶، ۳۵۲	سجستان ۷/۳۰۶، ۸/۳۲۴، ۳۴۸
السند ۷/۳۹۲، ۸/۳۵۲	سجلماسه ۴/۶۲، ۲۸
سندرا ۸/۳۵۸	

شریقه فرات ۱۰۹/۵	سواد عراق ۲۹۴/۳
الشعب ۳۳۸،۳۳۰/۸	سودان ۴۵۰/۸؛ ۳۰۸/۷؛ ۶۸، ۶۷، ۶۶، ۵۸/۴
شفت ۳۶۴/۸	۲۸۶/۱۰؛ ۳۶۸
شلاط ۳۵۸، ۳۴۴، ۳۳۰/۸	سوراء ۳۰۶/۸
شمال آفریقا ۳۷۷/۳؛ ۲۷۹/۳؛ ۴۹۴، ۲۹۰، ۱۲/۴؛ ۳۷، ۶۸	سوزیه ۳۱۰/۸؛ ۱۰۷/۴؛ ۲۹۸/۳
۱۹۹/۸	التوس ۳۱۲/۸
شمال ایران ۳۶۴/۸	سولقان ۵۵/۴
شمال عربستان ۲۷۷/۱۰	سویقان ۳۴۶/۸
شمال کابل ۳۶۵/۸	سهرورد ۳۶۰/۴
شنوه ۳۷۶/۹	سهله ۷۵/۵
شوروی ۱۶۹/۲	شیالکوت ۷۴/۴
شوشتر ۲۶۷/۵؛ ۹۴/۴	سیراف ۳۵۸، ۳۴۶، ۳۳۰، ۳۰۲/۸
شهرزور ۹۵/۵	سیستان ۳۶۶/۸؛ ۲۰/۴؛ ۲۸۸، ۲۷۷، ۲۷۴/۳
شهرک مهدیه ۴۲، ۴۰، ۳۸، ۳۲/۴	شادگان ۲۶۷/۵
شنیراز ۱۸، ۲۸، ۲۶۱/۵؛ ۵۸، ۴۶/۴؛ ۲۸۷/۳	شاطن الفرات ۲۳۸/۶
۳۵۸، ۳۳۰، ۳۰۲	شیام ۴۸۹، ۲۸۷، ۴۸۰/۳؛ ۳۵۸/۲؛ ۳۵۱/۱
الشیروان ۳۱۴/۸	۲۹۴/۴؛ ۴۷/۴؛ ۸۰، ۸۹/۵؛ ۸۹/۶؛ ۵۴/۷؛ ۸۲/۸
صافیه ۷۲/۳	۸۶، ۸۸، ۹۰، ۹۲، ۹۴، ۹۸، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۲۰
الصامغان ۴۴۶، ۳۲۴/۸	۱۲۲، ۱۳۴، ۱۴۰، ۱۴۶، ۱۵۰، ۱۵۶، ۱۷۲
صحرای ابطح ۱۳۸/۵	۱۷۸، ۱۹۴، ۲۵۴، ۲۵۶، ۲۵۸، ۲۶۰، ۲۶۸
صحرای محشر ۱۱۹، ۷۱/۸	۳۰۸، ۳۱۴، ۳۲۰، ۳۲۴، ۳۳۴، ۳۴۴، ۳۶۸
صحن روضه مقدسه امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small> ۲۱۰/۵	۳۷۴، ۳۸۸، ۳۹۰، ۴۳۶/۸؛ ۱۶۸، ۱۶۹، ۲۰۰
صرا ۳۱۴/۸	۲۵۲، ۲۵۶، ۲۶۰، ۲۹۴، ۳۴۶، ۳۵۶، ۳۶۷/۹
الصرة ۳۰۶/۸	۲۲۴، ۳۷۶، ۳۶۴، ۳۲۲، ۵۲
صربستان ۱۴۳/۱	شامات ۴۲۴/۷؛ ۲۷۹/۳
صریاء ۷۵/۵؛ ۴۰۴/۴	شاهرود ۲۷۸/۵
صریح ۳۰۶/۸	شینستان شیخ بهایی ۲۵۹/۵
صعده ۴۰/۴	شبا ۴۴/۴
صفا ۴۱۰، ۴۰۸، ۳۴۴، ۲۳۸/۷؛ ۷۹، ۶۶، ۴۵/۵	شبه جزیره عربستان ۸/۴؛ ۲۵۸/۳
۳۸۶/۸	شرقاً ۷۰/۴
صقین ۱۸۷/۹؛ ۳۶۸/۸؛ ۱۳۴/۵؛ ۳۳/۴	شرق اروپا ۱۴۵/۱

عائز ٢٢٠/٨	صقلیة ٢٥٨، ٢٢٨، ٢٢٠/٨
عاقرقوفا ٩٦/٧	صنعاء ٢٢٨/٨، ١٢٤، ٩٠/٧، ٤٠/٤، ٢٧٦/١
عانة ٢٢٨، ٢٢٠، ٢٠٤/٨	٢٥٦
عبادان ٢٠٨/٨	صور ٢١٢/٨
عباسیه ٧٩، ٢٦/٥	صيدائیل ٢٢٨/٨
عبات عالیات ٢٧٢، ٢١٦، ١٦٦/٥	صیداء ٢٠٦/٨
عدن ٢١٢/٨، ٢٥٨/٧	صیمره ٩٤/٥
العذراء ٢٨٤، ٢٧٨، ١٢٢/٧	الضنین ١١٦/٧
عرار ٢١٠/٨	ضعفاء ٢٧٠/٧
العراق ١٨٢/٢، ٢٧٢، ٢٤٤، ١٢٩، ١٢٨، ١٢٤/١	طائف ٢١٤/٨، ٧٢، ٤٤/٥، ٨٠/٤، ٢١٤/١
٢٨٧، ٢٧٩، ٢٥٨، ٢٢٩، ١٤٠/٣، ٢٧٢، ٢٤٤	طار بند الشریقی ٢٢٤، ٢٢٤/٨
٢٠، ٩/٤، ٢٠٣، ٢٠٠، ٢٩٨، ٢٩٢، ٢٩٢، ٢٩٠	طالقان ٢٢٤، ٢٢٤/٨، ٢٧، ٢٥، ١٦/٤، ٢٩٢/٣
٢٢٤، ١١١، ١١٠، ١٠٧، ٨٧، ٨٤، ٤٩، ٢٧، ٢٩	٢٤٢، ٢٢٨، ٢٢٤، ٢٠٤، ٢٨٠، ٢٥٠، ٢٤٨
٢٩٦، ٢٢٠، ٢٢٢، ٢٢٢، ١٦٨، ١٥٤، ١٤٠	٢٤٤، ٢٤٥، ٢٤٤
٧٥، ٧١، ٧٠، ٤٢، ٥٨/٥، ٢٢٨، ٢١٨، ٢١٠	طبرستان ٢٩٧، ٢٩٢، ٢٩٢، ٢٨٩، ٢٨٠، ٢٧٢/٣
١٠٥، ١١٦، ١١٢، ١٢٠، ١٢٢، ١١٦، ١٠٥	٢٥٠، ٢٢٤/٨
١٦٤، ١٢٨، ١٢٤، ١٢٢، ٩٢، ٩٠، ٨٨، ٨٢	طبریة ٢٥٢، ٢٢٤/٨
٢٤٨، ٢٤٢، ٢٠٨، ٢٨٠، ٢٥٠، ٢٤٠، ١٩٤	طرابلس ٢٥٦، ٢٢٨/٨، ٢٨٧/٣
٢٥٦، ٢٠١، ١٩٢، ٤٢، ٥٧، ٦/٨، ٢٢٥، ٢٢٢	طرابلس غرب ٦٨/٤
٢٤٤، ٢٢٢، ١٠٤، ٨٢/٩، ٢٢٨، ٢٤٠، ٢٥٨	طربوزن ١٢٧/٥
٢٨/١٠، ٢٢٢، ٢٧٦	طرسوس ٢٢٠، ٢١٠/٨
عراق عجم ٥٤/٤	طریقہ مشہد ٢٩٨/٥
عراق عرب ٢٥٢/٧، ٥١/٤	طرز ٥٢/٥
عربستان ٢٠٩، ١٢٢/٩، ٧٨، ٩/٤، ١٥٧/١	الطّف ٢٢/١٠
العرج ٢٠٢/٨	طلیبره ٢٦/٤
عرقات ٢٤، ٢٥/٥، ٢٢٥، ٢٢٦، ٢١٢، ٢١٢/١	طلیطله ٢٦/٤
٢٨٧، ٢٧٧، ٢٧٦، ١١٢، ٦٨، ٦٤، ٢٨، ٢٧	طنجة ٢١٢/٨
٢٩٢، ٥٦٢، ٤٢٢، ٨٦٢، ٦٢٢، ٧/٨٨٨	طوس ٢٤/١٠، ٢٢٤، ٢٢٤/٨، ٢٩٦/٤، ٢٨٧/٣
٢١٢/٨	طهنة ٢٥٦، ٢٢٨/٨
عسقان ٢١٢/٨، ٦٢/٥	طین ١٢٢/٥
العسکر (ای السامراء) ٢٠٨/٤	ظلم ٧٢/٣

۳۸۸ / ۷، ۹۶، ۱۰۲، ۱۰۸، ۱۰۹، ۲۹۲، ۳۱۶، ۳۵۰، ۳۵۲

۳۸۸

فرانسه ۱۴۸/۱

فراه ۵۷/۴

فراهان ۵۴/۴

فرشوط ۷۰/۴

قرغانه ۳۵۸، ۳۲۴/۸

فرودگاه جدّه ۴۸۲/۵

الفسطاط ۳۵۴، ۳۲۶، ۳۱۲/۸

فسطاط مصر ۱۱۰، ۷۹/۵

فلسطين ۱۷۱/۸، ۳۳۴، ۱۱۴، ۱۱۰/۷، ۱۸۰/۱

۳۵۲/۱۰، ۳۵۴، ۳۲۶

فومن ۳۶۵، ۳۶۴/۸

قابس ۳۲۸/۸

القادسیه ۳۰۶/۸، ۳۵۰، ۱۰۸/۷

قالقلا ۳۵۴، ۳۲۶، ۳۰۶/۸

قاهره ۱۲۶۵، ۲۵۷، ۲۵۶، ۲۵۴، ۲۳۱/۱۰، ۵۶/۴

۲۹۲، ۲۸۹، ۲۸۸، ۲۷۷، ۲۷۶، ۲۶۸

قبر الإمام الرضا عج ۳۴۶/۸، ۲۸۰/۶

قبر امام زاده سهل بن علی ۲۲۰/۵

قبر امام کاظم عج ۲۴۱/۵

قبر أم محمد ۱۷۲/۲

قبر أبي القاسم الحسين بن روح ۳۹۴/۳

قبر رسول الله ص ۸۰/۵، ۱۷۸/۲

قبر الحسين عج ۲۳۸/۹، ۲۲۴/۸، ۱۸۶، ۳۷/۴

قبرس ۳۲۶، ۳۱۲/۸

قبرستان ابوطالب ۲۹۵/۵

قبر عثمان بن سعید ۳۲۸/۳

قبر علی بن الحسین ۲۸/۷

قبر محیی الدین ۱۶۸/۸

قبر هود عج ۳۵۰، ۱۰۸، ۱۰۲/۷

عسکر مکرم ۳۰۲/۸

عقیق ۲۹۹/۴

عکاز ۳۱۰/۸

عکبرا ۳۵۸، ۳۲۸، ۳۰۸/۸

علاقه ۳۱۲/۸

العلمیه ۲۷/۴

العماق ۲۹۴/۷

عمان ۲۹۰/۱۰، ۳۰۲/۸

عناطیس ۷۲/۳

عوقی ۱۰۹/۵

غار اصحاب کهف ۱۳۵/۵

غار حرا ۲۸۶/۵

غدیر خم ۳۲۶، ۳۱۴، ۳۱۳، ۳۱۲، ۳۰۹، ۲۸۲/۱

۳۷۳/۹، ۱۳۴، ۱۳۰/۸، ۶۲/۵، ۴۱/۲

غرب بغداد ۳۲۰/۳

غرباطه ۴۱/۴

غری ۷۰/۵

غزوه ۳۶۶/۸

غزه ۳۱۲/۸، ۱۳۴/۵

غطفان ۳۵۰، ۱۰۲/۷

غمره ۲۹۹/۴

غور ۳۴۸/۸

فسارنس ۱۸، ۱۵۴، ۹۵/۵، ۹۴، ۶۲، ۶۱، ۴۶/۴

۳۰۴، ۲۴۸

فارقین ۳۰۸/۸

الفاروق ۳۵۴، ۳۵۰، ۱۰۸/۷

الفاریاب ۳۶۶، ۳۴۶، ۳۲۴/۸

فاس ۶۷/۱

فاقر ۹۵/۵

الفرات ۸۴، ۵۶/۶، ۴۲۴/۴، ۱۵۴/۳، ۱۸۲/۲

۲۵۶، ۲۲۷، ۲۴۶ / ۱۰، ۳۸۰، ۳۶۲، ۳۵۰، ۳۲۲	التیة ۳۲۸ / ۸
۲۹۷، ۲۷۴، ۲۷۰، ۲۶۶، ۲۶۵، ۲۶۴، ۲۶۰	قحطان ۵۵ / ۴
۲۹۹، ۲۹۸	قراج ۳۰۴ / ۸
۷۰ / ۴ قبا	قرقیسیاء ۸۰، ۸۶، ۱۲۲، ۳۲۲، ۳۶۸، ۴۳۵ / ۸
۳۵۸ / ۸ القناییل	۲۵۲
۳۶۵ / ۸ قندوز	قرمی ۲۵۴ / ۸
۵۷ / ۴ قندهار	قرمیین ۲۵۸، ۳۵۲ / ۴
۱۱۴ / ۷، ۳۴ / ۴ قنسرین	قریة ارحام ۲۲۴، ۲۲۲ / ۵
۲۲۸، ۸۴ / ۶ قنطرة الكوفة	قریة سلیمه ۷۰ / ۴
۳۱۰ / ۸ قورص	قریة یسلم ۳۲۸ / ۸
۴۱۲ / ۸ قوس	قزوبین ۷، ۳۵۴، ۹۵ / ۵، ۲۵۸ / ۳، ۳۷۲، ۳۲۴ / ۲
۳۵۲، ۳۲۴ / ۸ قومیس	۳۳۸، ۳۲۸ / ۸، ۳۰۴، ۳۲۶، ۳۲۴، ۳۶۵، ۳۶۶
۳۵۶، ۳۲۶، ۳۱۲ / ۸ القیروان	۳۶۶ / ۹
۳۱۰ / ۸ قیون	القسطنطنیة ۳۱۰، ۲۹۲، ۱۴۶، ۱۱۶ / ۷، ۸۱ / ۵
۷۵، ۷۴، ۳۳ / ۵، ۲۵۸ / ۳ کابل	۴۱۹، ۲۷۶ / ۸، ۲۴۰، ۲ / ۹
۳۹۲ / ۷ کابل شاه	قسوان ۳۱۰ / ۸
۶۸ / ۴ کاتمر	القصر ۳۱۰ / ۸
۲۶۶ / ۱۰، ۱۴۱ / ۵، ۲۸۷ / ۳ کاشان	قصر شیرین ۱۶۱ / ۵
۲۷۷، ۲۴۱، ۲۳۹، ۱۴۶، ۱۲۲ / ۵، ۲۹۶ / ۳ کاظمین	القصور ۳۰۸ / ۸
کتاب خانة آستان قدس رضوی مشهد ۲۶۰ / ۱۰	قطر ۲۸۹ / ۲۰
۲۷۶، ۲۷۱، ۲۶۲	قطیف ۳۱۴ / ۸، ۲۹۴ / ۳
کتاب خانة آية الله مرعشی ۱۷۳، ۱۷۲ / ۸	القلمزم ۲۵۶، ۳۲۸ / ۸
۲۶۵، ۲۶۴، ۲۵۷، ۲۵۵، ۲۵۴، ۲۴۹، ۲۴۶	قلعة جهریق ۷۴ / ۴
۲۷۷، ۲۷۶، ۲۷۱، ۲۶۶	قلهک ۲۶۲ / ۵
کتاب خانة بلدية اسکندریة مصر ۲۶۹ / ۱۰	قم ۳۵۵ / ۲، ۱۹۹ / ۳، ۵۹، ۶۲، ۲۳۹، ۲۴۱
کتاب خانة دانشگاه تهران ۲۷۸، ۲۵۶ / ۱۰	۲۴۵، ۲۴۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۸۷
کتاب خانة راجة فیض آباد ۲۶۷ / ۱۰	۲۹۶، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۱۴، ۳۵۲، ۳۶۶ / ۴، ۱۰۹
کتاب خانة سلطنتی برلین ۲۷۷ / ۱۰	۱۱۰، ۱۲۴، ۱۲۷، ۲۳۰، ۲۴۲، ۲۵۲، ۳۲۶
کتاب خانة سلیمانیه ترکیه ۲۵۷ / ۱۰	۳۷۶، ۳۴۴ / ۵، ۱۸، ۳۶، ۵۴، ۷۶، ۷۹، ۹۲
کتاب خانة سلیمانیه استانبول ۲۷۰ / ۱۰	۹۴، ۱۵۷، ۱۵۸، ۲۵۰، ۲۵۱ / ۶، ۱۶ / ۹۶ / ۷
کتاب خانة سید ناصر حسین ۲۷۹ / ۱۰	۲۲۶، ۲۲۸، ۲۴۸، ۴۴۹، ۴۵۴ / ۸، ۲۴۲ / ۳۰۴

لاکار ۳۱۰/۸	۳۵۴، ۳۶۲، ۳۶۴، ۳۷۰، ۳۷۴، ۳۷۸، ۳۸۶	کوه اسکاندال ۹/۴
لامد ۳۰۸/۸	۳۹۴، ۴۰۰، ۴۰۸، ۴۱۰، ۴۲۴، ۴۴۶، ۴۴۸، ۴۸۰	کوه اوراس ۴۰/۴
لبنان ۱/۴۴، ۱۴۹، ۱۸۰، ۴/۷، ۵/۱، ۲۹۷/۶	۲۸، ۶۵، ۱۱۰، ۱۴۴، ۲۰۸، ۲۲۸، ۲۳۰	کوه ایکجان ۳۸/۴
۳۶۰	۲۳۲، ۲۵۲، ۲۵۴، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۸۴، ۲۹۲	کوه رضوی ۱۵۴/۶، ۱۹/۴
لکنوی هند ۲۷۹/۱۰	۲۹۶، ۳۰۶، ۳۲۸، ۳۵۶، ۳۶۹، ۳۷۱، ۳۸۸	کوهستان یونک ۴۵/۵
لمبوس ۷۰/۴	۳۹۰، ۳۹۲، ۴۰۹، ۴۲۸، ۴۷۲، ۴۷۴، ۴۸۲، ۴۰۲	کوه سرخ ۷۰/۵
لنجرود (لنگرود) ۶۶/۳	۳۳۶، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۲، ۳۴۸، ۳۴۴	کوه سوس ۴۲/۴
لندن ۶۹/۴	۳۴۸، ۳۶۶، ۴۰۶، ۴۴۰، ۴۴۲/۱۰	کوه سیاه ۷۰/۵
لیدن هلند ۳۰۱/۱۰		کوه سینا ۸/۴
لیون (حلیقه) ۳۶/۴		کوه صفا ۲۲۶، ۷۲، ۳۰/۵
ماریشتان ۵۹/۴		کوه طائف ۶۸/۵
مازن ۳۵۶، ۳۲۸/۸		کوه طوق ۱۶۰/۵
مازندران ۳/۳۹، ۲۷۸، ۶۱/۴		کوه طور ۱۰۷، ۸۱/۱۰
ماکو ۷۴، ۷۲/۴		کوه‌های خمیده ۵۵/۴
مالقه ۴۱/۴		کوه‌های شمیران ۱۷۵/۵
ماوراءالنهر ۳/۳۷۷، ۲۷۸، ۹/۴، ۵۵، ۴۴۸/۷		کوه‌های طالقان ۷۰/۵
مجلس شورای اسلامی ۲۳۸/۱۰		کوه‌های کردستان ۴۶/۴
مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی ۲۶۴/۱۰		کوه‌های مازندران ۳۵/۴
محراب مسجد کوفه ۵/۱۷۰، ۲۱۱		کویت ۱/۴۹، ۱۴۸/۱
المحلّة ۳۱۲/۸		کهکیلویه ۶۰/۴
میخفیگاه ذی طوی ۲۰۰/۸		الکهنه ۷/۱۰۸
المدائن ۳/۳۵۲، ۳۵۸، ۳۸۷، ۴/۴، ۴۰۴، ۵/۲۰		گیلان ۴/۵۵، ۶۱، ۵/۱۱۲، ۷/۴۵۳، ۸/۴۶۵
۳۱، ۳۲۸، ۳۲۸/۸		۳۶۶
مدرسه شاهزاده ۲۲۰/۵		
مدرسه صدر ۱۶۷/۵		
مدرسه فیضیه قم ۵/۲۵۱، ۸/۱۷۳		
المدينة ۱/۸۴، ۲۷۰، ۲۸۴، ۲۸۶، ۳۱۴، ۳۱۴		
۳۲۹، ۳۳۱، ۳۴۵، ۳۵۲، ۲/۱۰، ۴۰، ۶۷، ۸۲		
۶۹، ۱۷۴، ۱۷۸، ۲۷۶، ۳۳۴، ۳/۹۶، ۲۳۵		
۳۳۸، ۳۳۹، ۳۵۸، ۴/۷۸، ۹/۱۰۹، ۳۹۰		
۴-۲، ۶۲، ۷۱، ۷۴، ۷۵، ۷۹، ۸۲، ۲۲۰		

مسجد اعظم کوفه ۲۲۸/۵	۲۷۵، ۲۸۱، ۲۸۳، ۶/۷۸، ۲۳۲، ۷/۷۲، ۶۶
مسجد اموی ۱۳۶/۵	۷۴، ۸۴، ۸۸، ۹۶، ۹۶، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۲۲
مسجد اوزینه ۷۰/۴	۱۲۴، ۱۲۶، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۵۶
مسجد برانا ۳۹۶/۳	۱۶۲، ۱۶۴، ۲۵۴، ۳۱۰، ۳۴۸، ۳۷۰، ۳۷۴
مسجد جامع قدیم اصفهان ۲۱۲/۵	۳۷۸، ۳۹۴، ۳۹۶، ۴۰۰، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۷
مسجد جعفری ۱۱۴/۵	۴۴۰، ۴۵۲، ۵/۱۱۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۴، ۲۰۰
مسجد جمکران ۳/۵۹، ۵۶، ۶۰، ۶۲، ۶۶، ۶۸، ۶۷	۲۰۰، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۵۸، ۲۹۲، ۲۹۸، ۳۰۰
۲۶۳، ۲۶۲/۵:۶۹	۳۱۲، ۳۲۸، ۳۵۶، ۳۷۱، ۹/۸، ۲۸، ۵۲، ۷۰
المسجد العزیم ۱/۳۱۴، ۴/۴۰۴، ۴/۷۷، ۵/۷۹، ۴/۴۰	۸۲، ۱۷۶، ۲۷۶، ۳۵۴، ۴۰۲، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۷۵
۴۰، ۶۳، ۸۹، ۱۱۱، ۲۹۴، ۷/۲۹۵، ۷/۱۱۶۶، ۸/۱۸۱	۲۹۲/۱۰
۱۹۲، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۳۰، ۳۳۰، ۳۷۲، ۹/۶۲	مدینة الحاج ۲۸۱/۵
مسجد خنانه ۲۱۱/۵	مدینة السلام ۳/۳۲۸، ۳۲۸، ۳۸۰، ۴/۳۹۸
مسجد الخیف ۱/۲۷۸، ۲۷۶، ۳۱۳	۱۴۶، ۵/۶۱، ۸/۲۸۸، ۹/۱۷۸
مسجد دمشق ۷/۷۰، ۱۲۰، ۳۱۰، ۳۶۶، ۳۶۸	المراغة ۴/۲۴۳، ۵/۴۹، ۸/۳۰۶
مسجد رسول الله <small>صلی الله علیه و آله</small> ۷/۱۲۸	مراکش ۳/۲۷۶، ۴/۲۷۷، ۴/۴۲، ۴۲
مسجد سردزک ۵/۱۵۹، ۱۶۰	المرج ۸/۳۰۲
مسجد سهله ۳/۴۸، ۴۷، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵/۱۰۷	مرقد امام هادی <small>علیه السلام</small> ۵/۲۱۴
۱۲۳، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۳، ۱۷۴	مرکز احیای میراث اسلامی قم ۸/۱۷۳
۲۲۷، ۲۲۸، ۲۵۴، ۶/۱۱۶	مرکز تربیت مدرس قم ۱۰/۲۹۵
مسجد صنعه ۵/۱۲۳	مسترو ۲/۲۶۴، ۲/۲۷۴، ۳/۲۵۸، ۳/۳۰۳، ۴/۳۵
مسجد غدیر ۵/۶۳	۳۷۲، ۵/۹۵، ۸/۳۲۲، ۹/۳۴۶، ۳۷۲/۱۰، ۴۲
مسجد کوفان ۹/۱۵۶	مروالزوڈ ۵/۳۹۲، ۸/۳۲۴، ۸/۳۴۶
مسجد الکوفة ۲/۱۲۶، ۱۲۴، ۳/۵۶، ۵۷، ۵/۱۵۷	المروة ۵/۶۶، ۷/۷۹، ۷/۲۳۸، ۸/۴۰، ۴۰۸
۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۷۰، ۲۱۰، ۲۵۲	مريض خانه آبادان ۵/۲۶۶
۲۵۴، ۴۱۰، ۷/۴۲۴، ۹/۱۰۵، ۲۳۶، ۲۴۰	مزار امام حسین <small>علیه السلام</small> ۵/۱۰۹، ۱۰۵
۲۴۶	مزار امام علی <small>علیه السلام</small> ۵/۷۰، ۷۵، ۱۳۰، ۱۳۱
مسجد مشعر ۵/۲۸۷	مزار موسی بن جعفر <small>علیه السلام</small> ۵/۱۲۲
مسجد مکه ۹/۳۸۶	مزدلفه ۵/۲۸۵، ۴۷
مسجد النبی <small>صلی الله علیه و آله</small> = مسجد مدینه ۱/۲۹۸، ۳/۳۴۵	مزینة ۷/۲۴۰
۹۵	مسجد ابراهیم <small>علیه السلام</small> ۷/۱۴۰، ۹/۷۲
مسجد نمره ۵/۲۸۷	مسجد ابيض ۵/۱۳۵

٢٢٥، ١٩٤، ١٤٤، ٢٨/٣، ٢٢٣، ٢١٢، ٤٢	سلخ ٢٠٠، ٢٩٩، ٢١٨/٤
٧١، ٤٤، ٥٩، ٤٨، ٣٨، ٢٤، ٢٧/٤، ٢٩٥، ٢٥٨	مشر ٢٩٩، ٢٤، ٤٥/٥
٧٥، ٧١، ٤٧، ٤٤، ٤٢، ٤٥/٥، ٣٧٠، ٧٧	مشرا ١٢٩/٥
١٤٧، ١٣٨، ١١١، ١٠٠، ٩٤، ٨٩، ٨٥، ٧٩	مشهد الکاظم <small>علیه السلام</small> ١٧٨/٢
٢٧٢، ٢٤٧، ٢٤١، ٢٢٥، ٢٢٠، ٢٠٤، ١٧٢	مشهد مقدس ٢٥٩، ٢٢٢، ١٤١، ١٤٠، ١٤٠/٥
٢٩٠، ٢٨٣، ٢٨١، ٢٧٧، ٢٧٤/٥، ٢٧٥	٢٩٩، ٢٧٧، ٢٧٥، ٢٧٣، ٢٤٣
٧٤، ٧٢، ٤٤/٧، ٤٨، ٥٤/٤، ٢٢٤، ٢٢٠، ٢٩٤	مصر ٢٢٩، ٧٠، ١٢، ١٠/٣، ١٥٤، ١٤٧، ١٠٤/١
١٢٤، ١٢٢، ١٢٠، ١٠٤، ١٠٠، ٩٤، ٩٤، ٨٤	٢٠٠، ٢٩٠، ٢٨٠، ٢٧٩، ٢٧٨، ٢٧٧، ٢٧٤
١٤٢، ١٥٤، ١٥٢، ١٤٨، ١٣٨، ١٢٤، ١٢٤	٢٨٢، ٢٨٠، ٢٧٠، ٢٧٠، ٢٧٠، ٢٧٠، ٢٧٠، ٢٧٠
٢١٠، ٢٨٠، ٢٥٤، ١٩٤، ١٤٨، ١٤٤، ١٤٤	٢٩٣، ٤٤/٤، ١٢٤، ١١١، ١٠٤، ١٠٥، ٩٥، ٨٧
٢٢٧، ٢٧٤، ٢٧٤، ٢٧٠، ٢٥٠، ٢٤٨، ٢٢٤	٢٢٢، ٢٢٤، ٢٠٨، ١٩٤، ١١٨، ٩٢، ٨٨/٧
١٩٢، ١٩٠، ١٢٨، ١٢٤، ١٢٢، ١١٧/٨، ٤٤٠	٢٤٧، ٢٤٠، ١٩٩، ١٧٠/٨، ٢٢٤، ٢٥٤، ٢٢٤
٢٢٨، ٢٠٠، ١٩٩، ١٩٨، ١٩٧، ١٩٤، ١٩٤	٢٨٨/١٠، ٢٢٤، ٢٧٤/٩
٢١٤، ٢٩٨، ٢٩٢، ٢٨٤، ٢٨٢، ٢٧٤، ٢٥٨	مصر ١٥٢/٧
٢٢٤، ٢٢٢، ٢٢٨، ٢٢٤، ٢٢٤، ٢٢٠، ٢٢٤	المصیبة ٢٢٠/٨، ٢٨٢/٥
٢٨٨، ٢٨٢، ٢٨٢، ٢٧٤، ٢٧٣، ٢٧٢، ٢٧١	معد بیت المقدس ١١٤/١
٢٨٨، ٢٧٤، ٢٤٤، ١٤٨، ٧٤، ٤٨، ٢٠/٩، ٢٩٠	معلشایا ٢٠٨/٨
٢٨/١٠، ٢٧٥، ٢٧٢، ٢٤٧، ٢٤١، ٢٢٤، ٢٠٤	مغرب ٤٢، ٥٨، ٤٠، ٢٨، ٢٧/٤
٢٨٤، ٢٤٨	مغرب اقصی ٢٤/٤
٢٢/٤ ملاله	مغرب دور ٢٥، ٢٢/٤
٢٣٠/٧ ملتان	مقابر قریش ١٧٨/٢
٢٩٥، ٢٨٥، ٤٨، ٤٤/٥، ٢٢٥، ٢٢٤، ٢١٢/١ مینا	مقام ابراهیم <small>علیه السلام</small> ١٦٦/٧، ٢٩٥، ٨٧، ٧٩، ٤٥/٥
٤٣/٨، ٢٩٩، ٢٩٧	٢٤٠، ٢٥٨، ٢٥٤، ٢٠٠، ١٩٨، ١٩٤/٨، ٢٣٩
منازجرد ٢٠٤/٨	٢١٨، ٤٤، ٤٤، ٥٠/٩، ٢٨٤، ٢٧٨، ٢٤٧، ٢٨٨
منیج ٢٠٨/٨	٢٢٤، ٢٧٤، ٢٢٤، ٢٥٤، ٢٥٤
منزل ابي جعفر <small>علیه السلام</small> ٨٢/٩	مقام امام زمان <small>علیه السلام</small> ١٥٣، ١٢٠/٥
منزل امام عسکری <small>علیه السلام</small> ٢٤، ٢٥/٥	مقبرة امام جواد <small>علیه السلام</small> ١٠٣/٥
منزل ابي الحسن الهادی <small>علیه السلام</small> ٢٢٤/٢	مقبرة امام حسین <small>علیه السلام</small> ٢٧٣/٣
منزل جابر ٢٨٤/١	مقبرة امام کاظم <small>علیه السلام</small> ١٠٢/٥
منزل شلمغانی ٩٧/٤	مکتبه دار السلام الحدیثیه ٢٩٢/١٠
منزل محمّد بن أحمد ٢٤٠/٤	مکة ١/٢، ٢٧٠، ٢٦٤، ٢٤٨، ٢٨٤، ٢٨٢، ٢٧٠/١

نصیبین ٢٥٨/٣ : ٢٥٨/٣ : ٢٥٨/٣ : ٢٥٨/٣	منزل محمد بن قریح ٢٤٧/٣
النوا ٢٥٢/٨ : ٢٥٢/٨	منطقه لادقیه ٢٧/٤
التوبختیه ٢٩٤/٣	موصل ٢٢٤/٨ : ٢٢٤/٨ : ٢٢٤/٨ : ٢٢٤/٨
التوبة ٢٤٨/٨ : ٢٥٠/٨	٢٥٤/٢٢٤
نهاوند ٢٠٤/٨ : ١٠٨/٨ : ٢٢٠/٧	موقان ٢٥٢/٢٢٤/٨
تهران احمدیه ١٧٠/٥	المولتان ٢٥٨/٢٢٨/٨
التهروان ١٨/٢٢٤ : ٧/٢٠٠ : ٥/٢٢٠ : ٤/١٤٤/٢	میدان کوفه ٢٧٨/٩
١٢٢/١٣٠	میسان ٢٢٤/٧
نیسایوز = نیشابور ٢٥٢/٢٢٤ : ٢٠٤/٢٠٤ : ٥٥/١	میله ٤٠/٢
٢٨٧/٢٠٢ : ٢٢٨/٢٠٢ : ٤/٢٠٠ : ٥/٢٠٠ : ٧٤/٩٥	مؤسسه آل الیث ٢٥٩/٢٢٧/١٠
٢٤٨/٢٢٤ : ٨/٢٠٢	مؤسسه آینده روشن ٢٩٧/١٠
نیل نصیر ٢١٢/٧ : ٢٥٨/٢٠٤ : ١٠٤/٥	مؤسسه امام هادی <small>عج</small> ٢٤٠/١٠
وادی تیم ٢٤/٢	مؤسسه دار الحدیث ٩/١
وادی رمله ٢١/٥	نابلس ٥٤/٥٥/٤
وادی زباله ٢٢٤/٥	الناحیه المقدسه ٢٤٤/٥٠ : ٣/٢٥٢ : ٢٢٨/٢٤٤/٢
وادی السلام ١١٤/٤ : ٥٤/٣	٢٢٧/٢٤٩ : ٢٥٣/٢٥٧ : ٢/١١٨ : ٢٢٠/٢٢٤
وادی الفتن ٢١٨/٨	٥/٥٢/٤ : ١٥٢/٢٧٢ : ٢٠٢/٢١٠ : ٢٢٧/٢٤٨
وادی القرنی ٢٥٤/٢٢٨/٨	٢٨٩/٢٣٩١ : ٧/٥٩ : ٦٠/٦٢ : ٩/١٢٤
وادی مشعر ٢٨٥/٥	نجران ٢٥٢/٧
الوادی الیابس ٢٢٠/٢١٤ : ١٥٤/١٢٢ : ٧٢/٧	نجف ١١٠/٧٠ : ٥/٤١٠ : ٩/١٠٨ : ٤/١٢٤ : ٧٠/٣
٢٢٤/٢٤٤	١٢١/١٢٠ : ١٢٢/١٢٢ : ١٢٢/١٢٢ : ١٢٢/١٢٢ : ١٢٢/١٢٢
واسط ١٧/٧ : ٥/٢٢٤ : ٢٥٨/٣ : ٢٢٢/٢	١٥٢/١٥٢ : ١٦٧/١٦٧ : ١٦٧/١٦٧ : ١٦٧/١٦٧ : ١٦٧/١٦٧
٢٠٤/٢٢٤ : ٨/٢٢٨	٢٢٩/٢٢٨ : ٢٢٠/٢٢١ : ٥/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢
واسط عراق ٩٧/٤	٢٢٨/٢٢٨ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢
وین ٦٩/٤	٢٢٨/٢٢٨ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢
الهیان ٤٠/٤	٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢
هجر ٢٢٢/٨ : ٢٢٢/٣	٢٢٨/٢٢٨ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢
الهیجره ١٤٠/٧	٢٢٨/٢٢٨ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢ : ٢٢٢/٢٢٢
هرات ٢٢٢/٢٥٠ : ٢٢٢/٢٠٤/٨	تجلات ٥٤/٤
هرقل ٢٥٢/٩ : ١٢٧/٥	النخيلة ٧٢/٩ : ٢٥٢/٢٥٠ : ١٢٠/١٠٨/٧
مشتروود ٢٢٤/٨	نسا ٢٥/٤
	نصور ٢٠٤/٨

همدان ۳/۲۳۹، ۲۵۸، ۲۷۸، ۲۷۴/۴؛ ۲۳۴/۵؛ ۷۸، ۷۶/۵
 ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۴، ۱۷۶، ۱۷۷/۷؛ ۲۱۰، ۲۳۰/۸

۳۵۲، ۳۲۶، ۳۱۸، ۳-۴

هند ۱/۱۲۳، ۱۲۸، ۱۲۳/۴؛ ۱۰، ۴۹، ۵۷، ۵۸، ۷۰، ۷۱

۷۴، ۷۶، ۲۰۲، ۲۰۷/۷؛ ۲۹۲/۱۰؛ ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۵

هندوستان ۵/۳۳، ۳۴

هویره ۵/۲۶۷

هویزه ۴/۵۰

هیت ۷/۳۲۸

یاقا ۸/۳۲۶، ۳۵۴

یثرب ۴/۹؛ ۵/۶۲

پخشب ۸/۳۵۸، ۳۳۰

یزد ۴/۵۵؛ ۵/۲۸۴، ۲۸۶، ۲۸۷

يسان ۶/۵۶

الیمامة ۸/۳۰۲، ۳۱۴

الیمانی ۷/۱۷۲

الیمین ۳/۲۳۹، ۲۵۸، ۲۷۹، ۳۲۲، ۳۸۶، ۳۸۶/۴؛ ۱۶

۳۷، ۳۸، ۴۴، ۶۳، ۷۱/۵؛ ۹۵/۷؛ ۸۴/۷

۱۳۴، ۱۷۲، ۲۵۴، ۲۷۶، ۳۰۸، ۳۵۸، ۴۸۸

۳۹۰، ۴۰۰، ۴۴۴، ۸/۱۱۹، ۱۹۹، ۳۱۸، ۳۶۰

۵۲/۹

یهودیه (کوهستانی در جنوب فلسطین) ۱/۱۰۵

(۵)

فهرست اشعار

۱۵۹ / ۱۰	می‌رسی از سیامره، صد مرحبا	ای نسیم صبح، ای بیاد صبا
۱۱۱ / ۱۰	پنهان ز نظر امان، در دیده جان پیدا	ای جان همه جان‌ها، روح القدس گویا
۱۷۸ / ۱۰	مجلس صفا ندارد، بی نیاز مجلس آرا	برهم زنیید یاران، این بزم بی صفا را
۱۳۲ / ۱۰	که فرقت تو به زاری بسوخت دل‌ها را	صبا به لطف بگو ختم آل طاهرا را
۲۱۲ / ۱۰	خسته و سر در گریبانم، نمی‌دانم چرا	آتشی افتاده بر جانم، نمی‌دانم چرا
۱۰۲ / ۱۰	به نور معجز مهدی، امام صدر قضا	به عصمت حسن عسکری و حرمت او
۱۰۸ / ۱۰	سیمرغ برنج گنگره قاف از صفا	در خاتمت محمدی مهدی بود امام
۱۶۸ / ۸	و يظهر عدل الله فی الناس اولاً	یظهر میم المجد من آل محمد
۱۷۰ / ۸	ببسم الله فالمهدی قانما	اذا بلغ الزمان عقیب صوم
۱۶۹ / ۸	ببسم الله فالمهدی قانما	اذا دار الزمان علی خسوف
۱۶۰ / ۱۰	گاهی به سوی ماه نهران از نظر ما	ای بیاد صبا کاش رسانی خبر ما
۲۵۲ / ۲۰	ببسم الله فالمهدی قانما	اذا دار الزمان علی خسوف
۱۸۰ / ۱۰	سر ما و قدم سرو خرامان شما	دلبر، دست امید من و دامان شما
۲۸ / ۱۰	یسوم الخریة من قتل المخلفینا	ینی اذین بما دان الوصی به
۲۲ / ۱۰	وقسموا الحقیق فبیننا	نمحن سادات قسریش
۵۰ / ۱۰	وتدوا علی ما فی العیاب وأخرجوا	اجتوا بنی العباس من شنآنکم
۲۰۹ / ۱۰	اسلامیان زایشرو آخر زمان را پیشوا	آخر مه خورشید شو، فرمان ده فرمان شو
۸۵ / ۲۰	جهد کن کز پای خود بیرون کنی خار هوا	ای دل از خواهی گذر بر گلشن دار البقا
۲۰ / ۱۰	قیامة والناس فی دأبها	سقی الله قائمنا صاحب آل
۵۶ / ۱۰	ویطلع الله لنا أمثالها	عشر نجوم أفلت فی فلکها

- ۱۳۳/۱۰ که در دوران هجرات بسی افتاد مشکلیها
 ۱۵۷/۱۰ خاک ره تو چشم مرا نوتیا بیا
 ۲۱۴/۱۰ سرشک شوق ز چشمان شب چکید، بیا
 ۲۰۶/۱۰ دمید لاله و سُوری ز هر کنار، بیا
 ۹۵/۱۰ السلام ای شمسه ایوان طاقی کتیریا
 ۱۷۲/۱۰ که فمقام معارف، رشحه‌ای باشد از آن دریا
 ۸۲/۱۰ سایه‌نشین چند بود آفتاب
 ۱۶۹/۱۰ زایل نمی‌شود بدمد گرسد آفتاب
 ۱۲۵/۱۰ معصوم از پندر به پندر تا ابوتراپ
 ۲۴/۱۰ عذافرة بطوی بها کل سیمپ
 ۳۳۴/۲ یقوم علی اسم الله و البرکات
 ۱۷۶/۸ یقوم علی اسم الله و البرکات
 ۹۰/۸ یقوم علی اسم الله و البرکات
 ۹۰/۸ و منزل وحی مقدر العرصات
 ۳۲/۱۰ و ایدیهم من فیهم صفرات
 ۴۶/۱۰ تقطع نفسی إثرهم حسرات
 ۴۲/۱۰ و منزل وحی مقدر العرصات
 ۴۴/۱۰ أكفأ عن الأوتار منقبضات
 ۴۴/۱۰ تضمته الرحمن فی العرفات
 ۴۴/۱۰ توقد فی الأخشاء بالحرقات
 ۱۵۶/۱۰ عیسی به تمنای تو بیمار محبت
 ۶۸/۱ تا قیامت، آزمایش، دائم است
 ۱۶۴/۸ جرم و دجسل و دجالیان است
 ۸۶/۱۰ دیده‌ها در انتظار روی آن فرخ‌لقاست
 ۱۵۴/۱۰ چیزی که به دل نگذرد اندوه خزان است
 ۱۲۸/۱۰ سرو را پای به گیل مانده ولی آزاد است
 ۱۱۲/۱۰ راجع به ذات مهدی صاحب مواهب است
 ۱۹۵/۱۰ جان را هوای از قفس تن، پریدن است
 ألا یا آتیا المهدي مُدام الوصل ناولها
 ای دیده را فروغ و دلم را صفا بیا
 ستاره باز به دامان شب دوید، بیا
 شکفت غنچه و بنشست گل به بار، بیا
 السلام ای حُجّة القائم امام جن و انس
 بزین دست طلب در عروة الوثقی مولایی
 ای مدنی برقع و مکی نقاب
 این ظلمتی که روی زمین را فرو گرفت
 شاه زمانه، مهدی هادی لقب که هست
 آیا راکباً نحو المدينة جسر
 خروج الإمام لا محالة خارج
 خروج امام لا محالة خارج
 خروج امام لا محالة خارج
 مدارس آیات خلت من تلاوة
 أری فیهم فی غیرهم متفقاً
 فلو لا الذی أرجوه فی اليوم أو غد
 مدارس آیات خلت من تلاوة
 إذا وتروا مدوا إلى واتسریهم
 و قبر بیغداد لنفس زکّیة
 و قبر بطوس یا لها من مصیبة
 ای یوسف مصر از تو گرفتار محبت
 پس به هر دوری، ولی ای قائم است
 در دور زجیل، خروج مهدی است
 بعد از تو، صاحب زمان کن سال‌های دیرباز
 تا در چمن این سرو برازنده چمان است
 در جهان، صاحب دل نیست گرفتار جهان
 در مدح حیدر، آن چه خدا و رسول گفت
 دل را ز بیخودی سر از خود رمیدن است

۲۶۹/۱۰	که بر بساط زمین، آدمی زیانکاره است	قسم به عصر، که پیوسته پوی آواره است
۲۰۰/۱۰	خیاک پای شاه مردان خیدر است	هر که را شاج سعادت بر سر است
۱۲۳/۱۰	هر مصر دل که هست به فرمان حسن توست	بگذشت دور یوسف و دوران حسن توست
۸۹/۱۰	وقت خروج آن شبه ایمانم آرزوست	دیدار آن امام امامانم آرزوست
۱۹۸/۱۰	یک نگه کردم و دل باختمت	مین از آن روز گسه بشناختمت
۲۰۸/۹۰	شبی سیاهم و در آرزوی طلعت ماهت	دل شکستی و جانم هنوز چشم به راهت
۱۷۷/۱۰	بریناد مهرروی تو ای شهریار صبح	شبه‌ها ستاره می‌شمرم ز انتظار صبح
۶۶/۱۰	الطاهرین و سید العباد	بسمحمد ووضیئه وابسته‌ها
۵۴/۱۰	فحبك من هاد بشیر الی هاد	إذا ما بلغت الصادقین بنی الرضا
۱۱۴/۱۰	قانون ضبط کشور کون و مکان نهاد	صاحب‌زمان محمد مهدی که عدل او
۴۲۰/۶	وضیفك خبیث كنت من الیلاد	نزیکك حیث ما اتجهت رکابی
۱۲۶/۱۰	جنلوه گری در میان هر دو مژده	ای به لبانی فرشته روح مجرّد
۱۲۰/۱۰	رخ طلب به رو صاحب الزمان دارد	خوش آن که پشت بر اقل زمانه کرد چو ما
۱۰۲/۱۰	مطیع او قدر گردد، مطاع او قضا باشد	امام آخرین مهدی، قوام هر دو کون آن کو
۱۴۹/۱۰	دولت صاحب الزمان باشد	نسویاری گسه بی خزان باشد
۹۹/۱۰	بی نماند که دوران به آخر انجامد	بیا که مهلت عالم به اندکی آمد
۱۱۰/۱۰	سلطنت را بگذارند و تو را بنده شوند	جای آن است که شاهان ز تو سرمنده شوند
۹۸/۱۰	که باز عرصه آفاق را بیارایند	مگر به حال جهان التفات فرمایند
۷۰/۱	این جمله قیل و قال، پامال شود	گر بر قدر طغنه ابدال شود
۶۶/۱	وعین امام العالمین فقید	ألا إن خبیثم الأولیاء شهید
۱۳۳/۲۰	عمر بگذشته به پیرانه سرم باز آید	اگر آن نایب رحمان زدم باز آید
۲۱۶/۱۰	پلی که سینه ظلمت دریده، می آید	صدای شتم سمند سپیده، می آید
۹۹/۱۰	دل را، سرور و صلت بخت جوان رسید	بازم نبوید مزده دولت به جان رسید
۸۷/۲۰	نوید فتح و بشارت، به مهر و ماه رسید	بیا که رأیت منصور پادشاه رسید
۱۴۳/۱۰	قطیبتش به قائم آل نبی رسید	رخ در نقاب، چون خشن عسکری کشید
۱۰۷/۱۰	توفیق وصل یار، عنان بر عنان رسید	موسی به کوه طور، به نور عیان رسید
۱۷۰/۱۰	ذجسانی چسبند را نگسون آر	ای صاحب شمع، پرده بردار
۲۰۸/۱۰	پاکوباری از شقایق بر، باستی از کبریا سرشار	ز بیت دیوار فروز، یک روز، مردی می آید از خدای سرشار

- ای تو ظاهر به کموت اطوار
وی تو پنهان ز رؤیت ابصار
۱۶۵/۱۰
- مهدی هادی امام ظاهر و باطن که هست
قائم آل محمد حجّت پروردگار
۱۳۴/۱۰
- ز بعد علی یازده ستیدند
به میدان دین در، ز عصمت سوار
۷۷/۱۰
- آه می کشم تو را، با تمام انتظار
پر شکوفه کن میرا، ای کرامت بهار
۲۱۳/۱۰
- به فیروزتر زمان، به زیباترین بهار
به نیکوترین شبی، به روشن ترین بهار
۱۸۸/۱۰
- دیدم هامان منتظر بر راه
چشم هامان منتظر بر در
۲۰۱/۱۰
- مصدر هر هفت گردون، مدأ هر هفت اختر
خالق هر شش جهت، نور دل هر پنج مصدر
۱۹۱/۱۰
- صبح عید باز آمد به فیروزی و فال و قر
فرح خیز و طربیز و المریز و روان پرور
۱۶۱/۱۰
- بسنتی کآن البدر أشبه وجهه
یشب شباب الحول فی مدّة الشهر
۲۶۳/۲
- لکلّ أناس دولة یرقبونها
و دولتنا فی آخر الدهر تظهر
۴۳۵/۹
- لکلّ أناس دولة یرقبونها
و دولتنا فی آخر الدهر تظهر
۲۲/۱۰
- امام حاضر و غایب، محمد مهدی
که گشته خاک وجودم به مهر او تخمیر
مردم دیده، به هر سو نگران اند هنوز
۱۴۲/۱۰
- أمست نجوم سماء الدین أفلة
چشم در راه تو، صاحب نظران اند هنوز
۲۱۸/۱۰
- متی الولید سامراء إذا بنیت
و ظلّ أسد الثری قد ضمها الخیس
بهار گلشن نصرت، محمد مهدی
۵۶/۱۰
- بئی إذا ما جاشت التّرك فانتظر
بیدو کمثل شهاب اللیل طلاع
۲۸/۱۰
- بئی إذا ما جاشت التّرك فانتظر
که هر طرف گل فتحش دیده رنگ به رنگ
۱۳۰/۱۰
- امام مشرق و مغرب که می تواند داد
ولایة مهدی یقوم فیعدل
از تشیع دم زنی، ای یو الفضول!
۳۵۸/۷
- جاشا که علم عالم، جاهل کند قبول
بئی إذا ما جاشت التّرك فانتظر
۲۰/۱۰
- صالیّ الإله علی النبیّ محمد
تسیم لب لعش جواب خنده گل
امام مشرق و مغرب که می تواند داد
۱۲۷/۱۰
- بیه مقدم خلف منتظر، امام همام
منکر مهدی سوی، پائید قبول
از تشیع دم زنی، ای یو الفضول!
۴۹/۴
- جاشا که علم عالم، جاهل کند قبول
ذاتی که برتر است ز اندیشه عقول
۱۱۳/۱۰
- صالیّ الإله علی النبیّ محمد
وعلت علیاً نضرة ووسام
بیه مقدم خلف منتظر، امام همام
۶۸/۱۰
- سه دین، مهدی هادی که باد او را به هر وادی
مسیح خضر قدوم و خلیل کعبه مقام
۹۱/۱۰
- کیاشکی زخم تنو در جان داشتیم
ولی در عشرت و نادی، عدو در محنت و ناتم
سه دین، مهدی هادی که باد او را به هر وادی
۱۵۰/۱۰
- تسوی پشت و پیناه اهل عالم
پسای در کسوه و بیابان داشتیم
۲۱۹/۱۰
- فلله دزه من امام سمیع
تسوی تاج سر اولاد آدم
۱۹۷/۱۰
- تو آبی تر از آسمانی، تو را دوست دارم
بگذر جیوش المشرکین بصارم
۱۸/۱۰
- گل آویز این بوستانی، تو را دوست دارم
گل آویز این بوستانی، تو را دوست دارم
۲۲۰/۱۰

۱۴۱/۱۰	ولای ختم ولایت دلیل و راهبرم	ز من هدایت کیوتن در خور است که هست
۱۴۷/۱۰	گزر نام او سخن به ثریا برآورم	شاه اتمم امام هدا صاحب الزمان
۲۱۷/۱۰	من تورا خوب - ای خوب تر - می شناسم	من تورا خوب - ای رهگذر - می شناسم
۱۹۴/۱۰	داد رس نیست که در هجر رخت داد کشم	از غم دوست، در این می‌کده فریاد کشم
۲۰۳/۱۰	عمری بود که حسرت دیدار می‌کشم	عکس تورا به صفحه پندار می‌کشم
۱۹۸/۱۰	در آسمان، عبور تورا آه می‌کشم	من روز و شب، ظهور تورا آه می‌کشم
۶۶/۱۰	و بسعابد و بیباقرین و کاظم	بمحمد و وصیه و اینیها
۱۶۴/۱۰	کنو سلیمان حنمت و دارادل و حاتم هم	کو می‌خواصلت و موسی کف و ساغر نواز؟
۱۰۴/۱۰	حسالت روزگار می‌بینم	قدرت کردگار می‌بینم
۲۰۶/۵	یوم غلی آل الرسول عظیم	لا صوت الساعی بفقدهک إنه
۱۶۹/۸	علیهم تری أمر الوجود یقیم؟	فأشخاصنا خمس و خمس و خمسة
۲۰۵/۱۰	در باغ - ای امید - چه گل ها که کاشتم	با یاد - ای سیده - چه شیها که داشتیم
۲۲۰/۱۰	چون سنگ خاموشیم و غوغایی نداریم	ما بی تو - تا دنیاست - دنیایی نداریم
۶۷/۴	شد نبوت ختم بر احمد بدان	از جمیع انبیای هر زمان
۸۶/۸	والدهنسر ذو صبرف و ألوان	أضحکنی الدهسر وأبکانی
۸۶/۸	بنو عقیل خیر فستیان	وسببته لا یستجاری بهم
۸۰/۱۰	شد نبوت ختم بر احمد بدان	از جمیع انبیای هر زمان
۲۰۴/۱۰	از قلله‌های پیر غبار روزگاران	صبحی دگر می‌آید، ای شب‌زنده‌داران!
۸۸/۱۰	وان سهی سرو خرامان به چمن، بازار سان	یارب آن آهوی مشکین به ختن، بازار سان
۶۰/۱۰	غسلی والبسنت والسبطان	شاقعی أحمد النبی ومولای
۳۴/۱۰	أوشسامتاً یسوماً من الآن	من کان مسروراً بیما مشکم
۱۱۷/۱۰	عالم گرفت نور تو یا صاحب الزمان	ادم دم ظهور تو یا صاحب الزمان
۹۷/۱۰	قطب اعظم باشدش منجوق و مغفر آسمان	آن سهسالار با رفعت که هنگام خروج
۱۹۶/۱۰	یا جمال الکتون یا قطب الزمان	یا امام العصر یا کھف الأمان
۳۲/۱۰	والدهنسر ذو صبرف و ألوان	أضحکنی الدهسر وأبکانی
۳۲/۱۰	بنو عقیل خیر فستیان	وسببته لا یستجاری بهم
۸۸/۸	أوشسامتاً یسوماً من الآن	من کان مسروراً بیما مشکم
۲۲۹/۵	ز تسو دل زبسا شنیدن	چنه خوش است صوت قرآن،

- چه زیباست روی تو در خواب دیدن
 ای زمین، این مردگان را قبر کن
 ای آفتاب گمشده امشب طلوع کن
 ای به محشر، تو شفاعت خواه من
 آفرین بر محمد بن حسن
 صد هزاران اولیا رو بر زمین
 حجت حق، نور مطلق، صاحب الامر آن که او
 صد هزاران اولیا رو بر زمین
 ای امیر کاروان واپسین
 من که ملول گشتمی از نفس فرشتگان
 نماند شعله خورشید شرع را بر تو
 بینی تو بغا ملک مینگر گشته
 چون برده بردارد ز رخ، گیرد جهان از چارسو
 آن بر اوج سلطنت، خورشید رخشان آمده
 آیات حق ظاهر شده، اعلام دین باهر شده
 ایا وجود تو بر خلق، سایه ای ز خدای
 محکم و این قبضت حیاتی
 أنا علی بن الحسین بن علی
 محکم و این قبضت حیاتی
 لقبت بالرفض لما أن منحتهم
 ای غلتم کنیت و نام نبی
 لقد خفت فی الدنیا و ایام سعیا
 نبی شفیع و البتول و حیدر
 والد الأسباط أنوار قلبی
 چو صف کشیده به دل، فوج غم ز بسیاری
 منعمیر منهم رسول الله
 پایه کی و بویاه غزل خواجهی سرودن آزان که نیست
 از شرم این سیاه دلان می برم پناه
- فروغ نگاه تو در آب دیدن
 ای بشر تا قرون دیگر صبر کن
 از مشرق تجلی مذهب، طلوع کن
 قرة العین رسول و شاه من
 قائم منتظر امام زمان
 از خدا خواهند مهدی را یقین
 بحر زخار امامت راست موج واپسین
 از خدا خواهند مهدی را یقین
 ای وجودت لنگر چرخ و زمین
 قال و مقال عالمی می کشم از برای تو
 برفت از آتش مصباح دین و ملت ضو
 در وقت غلط زیر و زبیر تر گشته
 از بس کرشمه ناز او، از روی زیبا ریخته
 ایمان مکرمیت را ساه تپان آمده
 ایام غم آخر شده، محنت به پایان آمده
 بیا و بر سر ما سایه ای فگن چو همای
 وزائبرکم و این عنقوت رکابی
 نحن و بیت الله اولی بالتبی
 وزائبرکم و این عنقوت رکابی
 ودی وأحسن ما ادعی به لقی
 خیسورده لیت آب زجام نبی
 و ائی لأرجو الأمن بعد وفاتی
 و سیطاه و السجاد و الباقر المجدی
 فی مسای بهم و ابتکاری
 گرفت ناله ز دل، منصب علمنداری
 و الکاشف الکرب إذا الکرب عری
 منظمی جز مستین گوی نور از شاعر
 بر درگه امام زمان، نقد عسکری
- ۲۰۰/۱۰
 ۲۱۰/۱۰
 ۲۱۴/۱۰
 ۸۰/۱۰
 ۹۳/۱۰
 ۶۷/۱
 ۱۴۵/۱۰
 ۷۹/۱۰
 ۱۶۰/۱۰
 ۱۹۸/۱
 ۹۸/۱۰
 ۱۶۶/۸
 ۱۶۶/۱۰
 ۱۰۲/۱۰
 ۱۶۷/۱۰
 ۹۸/۱۰
 ۴۱۸/۶
 ۴۸/۷
 ۱۴۶/۸
 ۳۰/۱۰
 ۱۳۹/۱۰
 ۴۴/۱۰
 ۶۸/۱۰
 ۶۲/۱۰
 ۱۷۳/۱۰
 ۷۲/۱۰
 ۱۵۳/۱۰
 ۱۲۹/۱۰

۳۶/۱۰	به فالذی ابديه مثل الذی اخفی	فسان تسألانی ما الذی أنا دانش
۱۱۲/۱۰	چونوز دیده‌ها، در پرده تا کی	نهان از دیده‌ها، خود کرده تا کی؟
۹۹/۱۰	غالبه بر خاک ریزان، تا به کی	ای صبا! افتان و خیزان تا به کی؟!
۷۰/۱	با عینگری رازی بگو، الله مولانا علی	موسی تقی آی و تقی، در مهر او عهدی بخوان
۶۲/۱۰	أخشاه إلا بأحمد و علی	نسبت أرجو النجاة من كل ما
۸۱/۱۰	ای نور چشم عاشقان، الله مولانا علی	ای شاه شاهان جهان، الله مولانا علی
۴۸/۱۰	صفاة الله والوصفی إمامی	زبسی الله و الأمین نسبی
۳۴/۱۰:۸۸/۸	یسبقوم مسهدیکم الثانی؟	مستی یقوم الجنق فیکم مستی
۱۹۳/۱۰	تا به کی در ظل امر نعبت گمرا، نهانی	ای که بی نور جمالت نیست عالم را فروغی
۱۹۹/۱۰	ز سمت مشرق جغرافیای عرفانی	طلوع می‌کند آن آفتاب پنهانی
۱۸۵/۱۰	ای بسندگی تسو بسادشاهی	ای حسیجت قبایم الهی
۲۱۰/۱۰	بلوغ واقعه‌ای بسی نقاب می‌آیی	چو زوح منوخ ز قریب‌آب می‌آیی
۱۵۵/۱۰	که نامش علم شد به مشکل‌گشایی	امام امم، صاحب عصر، مهدی
۱۸۷/۱۰	تسند تسین مجلس والایی	ای آخرین خلیفه یزدانی
۱۸۳/۱۰	چه زیان تو را که من هم برسم به آرزویی	خمه هست آرزویم که بیستم از تو زویی

(٦)

فهرست زمان ها

آخر الزمان	٧٨، ٧٧، ٧١، ٦٦، ٥١، ٤٨، ٣٢، ٣١ / ١
اوآخر عمر پیامبر خدا	٨٤، ٨٧، ٩٣، ٩٦، ١٠٠، ١٠٥، ١٠٦، ١١٩
اوایل عهد صلاح الدین	١٢٠، ١٣٠، ١٤٦، ١٥٨، ١٩٦، ٢٠٢، ٢٠٢ / ٢، ٨٤
اوایل غیبت صغری	٨٦، ٩٢، ١٠١، ١٠٦، ١٢٤، ١٣٤، ١٤٠، ١٧٢
اوایل غیبت کبری	٢٩٠، ٣١٨، ٣٢٠، ٣٢٢، ٣٢٩، ٣٠٣ / ٣، ١٢٢
ایام تابستان	١٥٤، ٢٢، ٢٣، ٥٢، ٥٥، ٥٥، ٦٥، ٦٩، ٧٧، ٩١ / ٥، ١٥٤
ایام حکمرانی امام مهدی <small>عج</small>	٣٨٠، ٣٩٦، ٤٠٠، ٤٠٠ / ٦، ٣٧ / ٧، ١٢٦، ١٦٦
ایام حکومت یزید بن عبد الملک	٢٥٨، ٢٦٢، ٢٧٢، ٢٧٤، ٣٢٢، ٤٢٠، ٤٢٠
ایام عید نوروز	٤٥٧، ٤٥٩، ٤٠ / ٨، ٤٠، ٤٥، ٤٧، ٥٢، ٥٦، ٧٧، ٧٠
ایام فاطمیّه	١٠٤، ١٠٦، ١٠٨، ١١٠، ١١٢، ١١٥، ١١٦
ایام نوح	١١٧، ١١٨، ١١٩، ١٢٠، ١٢١، ١٢٢، ١٢٣
ایام البيض	١٢٤، ١٢٥، ١٢٤، ٢٩٠، ٢٩٤، ٣٧٨، ٣٧٨ / ٩، ٣٢، ٦
ایام رجب	١٠٩، ١٢٢، ١٥٤، ١٦٦، ١٦٦، ١٩٦، ٢٤٢
پانزدهم شعبان	٣٢٤، ٣٢٨، ٣٥٠، ٣٦٤، ٣٧٤، ٣٧٨، ٤٣٥
دوران آغازین بنی عباس	٤٤١، ٤٤٢، ٤٤٢ / ١٠، ٢٢٥، ٢٥٤، ٢٥٦، ٢٥٩
دوران امامت امام هادی <small>عج</small>	٢٨٦
دوران امام صادق <small>عج</small>	٣٤٨ / ٣
دوران جاهلیت	١٣٤ / ٨
دوران حضور امامان	٣٩٦ / ٣
دوران حکومت «الواتق بالله»	النصف من شعبان
دوران حکومت امام مهدی <small>عج</small>	٢٠٦ / ٢، ٢٠٤، ٢٠٦، ٢٢٢، ٢٤٤ / ٤
	٢٠٦ / ٦، ٢٠٦

- دوران حکومت هارون الرشید ۲۷۲/۳
 دوران خلافت امام علی علیه السلام ۳۵۱/۱
 دوران خلافت پیامبر صلی الله علیه و آله ۴۵۴/۱
 دوران خلافت عثمان ۳۵۱/۱
 دوران خلفای اربعه ۳۵۴/۱
 دوران ساسانی ۲۲۲/۱
 دوران ظهور ۲۲۸/۳
 دوران غیبت امام مهدی علیه السلام = عصر غیبت ۲۷/۱
 ۲۸، ۲۷، ۱۸۵، ۲۰۰، ۲۵۸، ۳۲۷، ۳۷۷/۳
 ۹۱، ۱۷۹، ۲۲/۶، ۲۲/۹، ۱۰۶
 دوران غیبت صغری ۱/۲۳، ۲۴، ۲۶، ۶۴، ۱۲۲/۴
 ۴۱۶/۷
 دوران غیبت کبرا ۱/۲۳، ۲۶، ۳/۳۴، ۲۴۸، ۲۴۷
 ۲۴۳، ۱۸۲/۵، ۲۴۳
 دوران فترت ۲۵۷/۱
 دوران فترت ائمه ۲۵۸/۱
 دوران فترت رسل ۱/۲۵۷، ۲۵۸
 دوران نبوت پیامبر صلی الله علیه و آله ۹/۴۱۰، ۴۸۴
 دوران نیابت عثمان بن سعید ۴/۹۲
 دوره آل بویه ۳/۲۸۰
 دوره امامت امام باقر علیه السلام ۳/۲۳۶، ۴/۲۴۱، ۹/۲۰۷
 دوره امامت امام حسن عسکری علیه السلام ۱/۱۹۵، ۳/۲۴۲، ۲۵۹، ۲۶۳، ۴/۱۲۷
 دوره امامت امام صادق علیه السلام ۳/۲۳۶، ۴/۲۴۴، ۲۵۹
 دوره امام جواد علیه السلام ۳/۲۶۲، ۴/۲۶۳، ۲۶۴
 دوره امام رضا علیه السلام ۳/۲۵۹، ۴/۲۶۰، ۲۶۲
 دوره امام کاظم علیه السلام ۳/۲۴۰، ۴/۲۶۰، ۲۶۴
 دوره امام هادی علیه السلام ۳/۲۳۷، ۴/۲۵۱، ۲۵۹، ۲۶۰
 ۲۶۳، ۴/۲۴۷
 دوره ایلخانان ۴/۴۶
 دوره برمکیان ۳/۲۸۰
 دوره خلافت عبید الله بن محمد بن عبید الرحمان
 اموی ۴/۳۶
 دوره خلافت مقتدر عباسی ۳/۲۹۹
 دوره صفویه ۴/۵۰، ۸/۱۵۸، ۱۰/۲۷۳، ۲۷۰، ۲۷۳
 دوره غیبت صغری ۳/۹۴، ۳۲۷، ۳۲۲، ۳۲۴، ۳۶۰
 ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۱، ۲۸۷، ۲۹۹، ۳۰۶، ۴/۲۶۱
 ۲۵۰، ۳۱۶، ۶/۲۹۲، ۳۲۷
 دوره غیبت کبرا ۴/۲۴۲، ۶/۲۵۰، ۲۸۸، ۳۴۱
 دوره غیبت مهدی علیه السلام ۸/۱۲۰
 دوره قاجار ۱/۱۵۳
 دوره مأمون ۳/۲۹۲
 دوره متوکل ۳/۲۹۵
 دوره معاویه ۳/۲۳۸
 دوره معتصم عباسی ۷/۴۲۶
 دوره معتضد عباسی ۴/۲۴۶
 دوره معتمد ۳/۲۷۷
 دوره منصور دوانیقی ۳/۲۴۰
 دوره نایب دوم ۴/۲۴۲
 دوره هارون ۳/۲۴۱، ۲۴۰
 روز پنجشنبه ۵/۱۱۶، ۱۱۸، ۱۵۶، ۲۳۹، ۲۵۹، ۲۶۶
 روز جمعه ۱/۲۹، ۲۰۲، ۲/۲۱۸، ۳/۴۹، ۴/۶۲، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۳/۳۱۴، ۵/۱۲۲، ۱۴۵، ۱۶۷
 ۲۳۲، ۲۶۹، ۶/۳۶۲، ۸/۱۴۰، ۱۴۱
 روز چهارشنبه ۵/۱۶۵
 روز دوشنبه ۵/۱۷۵
 روز شنبه ۸/۱۴۰، ۱۴۱، ۱۶۵
 روز عاشورا ۱/۳۱، ۲۰۲، ۴/۲۰۸، ۱۱۰، ۱۸۰
 ۱۴۰، ۱۴۱
 روز عرفة ۱/۳۱۳، ۵/۳۴۵، ۹/۲۸۴

روز عید فطر ۱۵۳، ۱۵۰ / ۶	زمان امام عسکری <small>علیه السلام</small> ۹۳، ۹۱، ۸۵ / ۴؛ ۲۲۷ / ۳
روز قیامت ۲۷۹، ۱۶۴ / ۹؛ ۳۵۲، ۳۲۵، ۹۱ / ۱	زمان امام علی <small>علیه السلام</small> ۲۹ / ۴
۲۵۹ / ۱۰؛ ۴۳۰، ۳۱۳، ۳۱۲، ۲۸۴، ۲۸۲، ۲۸۰	زمان امام هادی <small>علیه السلام</small> ۳۰۵ / ۳
روزگار امامت امام صادق <small>علیه السلام</small> ۹۴ / ۳	زمان ابی جعفر <small>علیه السلام</small> ۱۶ / ۲
روزگار امام هادی <small>علیه السلام</small> ۹۴ / ۳	زمان پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> ۱۹، ۴۶ / ۸؛ ۳۱۵ / ۲؛ ۳۵۵ / ۱
روزگار امت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> ۲۶۲ / ۱۰	۳۱۱، ۳۰۸
روزگار حکومت جهانی ۲۰۰ / ۵	زمان خجّاج ۹۹ / ۵
روزگار حیات امام حسن <small>علیه السلام</small> ۱۲۶ / ۴	زمان حضرت موسی <small>علیه السلام</small> ۹۵ / ۱
روزگار صفین ۱۳۴ / ۵	زمان حیات امام صادق <small>علیه السلام</small> ۳۲ / ۴
روزگار طاهریان ۲۷۸ / ۳	زمان خروج مهدی <small>علیه السلام</small> ۳۰ / ۴
روزگار غیبت امام عصر <small>علیه السلام</small> ۳۰۷ / ۵؛ ۹۰، ۸۷ / ۳	زمان رجعت ۷۸، ۷۷ / ۸
۱۲۳، ۱۱۷ / ۸	زمان سفارت محمد بن عثمان عمری ۱۱۷ / ۴
روزگار غیبت صفرا ۱۷۷ / ۳؛ ۹۷ / ۵؛ ۱۹۴، ۱۹۵ / ۶	زمان سید ابن طاووس ۲۴۴ / ۴
۲۸۸	زمان غیبت امام عصر <small>علیه السلام</small> ۱۵۴ / ۶؛ ۶۸ / ۲
روزگار غیبت کبرا ۵ / ۶؛ ۱۸۱، ۱۸۳، ۱۷۹ / ۵؛ ۱۹۵، ۱۹۴، ۱۹۱	زمان قیام قائم <small>علیه السلام</small> ۷۹، ۷۷ / ۸
روزگار قائم <small>علیه السلام</small> ۴۵۴ / ۹	زمان «گنولا» ۹۷ / ۱
روزگار محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> ۱۲۰ / ۸	زمان متوکل ۲۹۲ / ۳
روزگار نوح <small>علیه السلام</small> ۱۲۲ / ۸	زمان محمد بن اسماعیل بن جعفر صادق <small>علیه السلام</small> ۳۷ / ۴
روز نهم محرم ۱۰۸ / ۴	زمان مستعین ۲۹۳ / ۳
روز هجدهم ماه رمضان ۶۲ / ۳	زمان معتضد ۲۴۶ / ۴
روز یکشنبه ۲۴۹، ۱۲۳، ۱۲۲ / ۵	زمان معتمد ۲۹۴ / ۳
زمان ابو القاسم حسین بن روح نوبختی ۱۱۷ / ۴	زمان وزارت ابن مقله ۱۰۵ / ۴
زمان الشّقیانی ۲۹۸، ۱۳۰ / ۷	زمان هارون الرشید ۲۹۵ / ۳
زمان الشیخ الطوسی ۳۲۰ / ۳	زمان النبیة الکبری ۳۹۶ / ۳
زمان الغیبة ۳۶۴ / ۹؛ ۲۴ / ۸	شب بیست و پنجم ذی القعدة الحرام ۶۲ / ۳
زمان امامت امام باقر <small>علیه السلام</small> ۳۰ / ۴؛ ۴۰۰ / ۱	شب بیست و سوم ماه رمضان ۴۹ / ۳
زمان امام جواد <small>علیه السلام</small> ۸۴ / ۴؛ ۲۴۵ / ۳	شب جمعه ۱۵۶، ۱۵۱، ۱۲۶، ۱۰۶، ۱۰۴، ۱۰۲ / ۵
زمان امام رضا <small>علیه السلام</small> ۴۳۶ / ۷؛ ۸۷ / ۵؛ ۳۰۵ / ۳	۱۷۶، ۲۰۸، ۲۲۱، ۲۴۰، ۲۵۷، ۲۶۵، ۲۶۷ / ۸
زمان امام زمان <small>علیه السلام</small> ۷۴ / ۸	۴۷۲
زمان امام صادق <small>علیه السلام</small> ۶۱ / ۶	شب چهارشنبه ۱۷۴، ۱۷۳، ۱۵۲، ۱۳۵ / ۵؛ ۵۸ / ۳

- عصر روز جمعه ٢٩/١
- عصر ظهور امام مهدی علیه السلام ١٠٧/٢: ١٨١، ١٧٩/١
- ٢٨٥، ٢٧٧، ٢٦٦، ٢٤٥/٩: ١١٢
- عصر عباسی ٢٣/٤
- عصر عمر بن عبد العزیز ٢٥١/١
- عصر غیبت صاحب الزمان علیه السلام ١٥: ٢٢٢، ٢٢٠/٣
- ١٦٤/٩: ١٤٥، ١٣٣، ١٢٥، ١٢٢، ١٢٠، ١١٩/٦: ٢٥٢
- ٢٩٢/١٠: ٢٦٥، ٢٤٢
- عصر غیبت صفرا ٢٨٨/٣: ٢٦١، ١٩١، ٢٤/١
- ١٢٨، ١٢٤/٤: ٣٠٠، ٢٩٠
- عصر غیبت علویان ٢٩٢/٣
- عصر غیبت کبرا ١٢٨، ١١٧/٤
- عصر معصومان ١٦٤/٩
- عصر میثریه ١٣٢، ١٣١/١
- عصر نبوت ٢٨٥/٩
- عصر وکیل دوم ٢٦٢/٣
- عهد الامام العسکری علیه السلام ٣١٦/٣
- عهد القائم علیه السلام ٢٢/٣
- عهد امیر المؤمنین علیه السلام ١٥٤/٣: ١٣٦/٢
- عهد نیابة عثمان بن سعید ٢١٨/٣
- عید الفطر ١٥٦/٦: ٢٩/١
- عید غدیر ٢٩/١
- عید قربان ٢٩/١
- غروب روز جمعه ٢٩/١
- لیلة البدر ٢٦٢/٧: ١٢٨/٣: ١١٦٢/٢
- لیلة الجسفة ٧: ٣٢٨، ٣٠٢/٦: ٣١٨، ٢٥٢/٢
- ٢٢٠/٨: ٢٩٨، ٢٨٢، ٢٢٨، ٢٠٢، ١٨٢
- لیلة العقیبة ٢٠٦/٧
- لیلة القدر ١٦: ٢٢٩، ٢٨/٣: ١٢٢/٢: ٢٢٨/١
- ٢١٤، ٢٠٦
- لیلة النصف من شعبان ٢٣٠، ٢٠٦، ١٧٠/٢
- ٢٢٢، ٢٠٧
- شب سه شنبه هفدهم ماه رمضان ٦٠/٣
- شب عرفه ٢٧٦/٥
- شب قدر ١٨٧/٨: ١٧٠/٥
- شهر جمادی الاولى ٢٢٨/٤
- شهر ذی الحجة ١٢٤/٨: ٢٩٤/٣
- شهر ذی القعدة ٢٧٨/٤
- شهر ربیع الاول ٢٧٦، ٢٤٨/٦
- شهر رجب ١٢٠، ٧٨، ٧٦/٧: ٢١٢/٤
- شهر رمضان ٤: ٢٩٩، ٢٨/٣: ٢٥٠، ٢١٨، ١٢٤/٢
- ١٧٢، ١٦٨، ١٥٤/٦: ٢٦٦، ٢٣٦، ٢١٩، ١٨٤
- ٢٠٢، ١٨٢، ١٧٨، ١٦٢/٧: ٢٥٢، ١٩٠، ١٨٤
- ٢٠٤، ٢٩٤، ٢٩٦، ٢٥٤، ٢٨٢، ٢٨٨، ٢٩٦
- ٥٢/٩: ١٠٨/٨: ٣٩٨
- شهر شعبان ٤٠٦، ١٩٦/٤: ٣٩٦/٣
- شهر شوال ٢٢٢/٤
- شهر صفر ٢٢٢/٤
- شهر المحرم ٢٧٦/٤
- ظهور حضرت مهدی علیه السلام ٢٦٧/١
- عاشورا ٢٢٨/٣
- عصر اشعریان ٣٠٢/٣
- عصر امامان اهل بیت علیهم السلام ٢٢/١
- عصر امام رضا علیه السلام ٢٦٥/٣
- عصر امام عسکری علیه السلام ٢٦٥، ٢٦١، ٢٤٥/٣
- عصر امام کاظم علیه السلام ٢٦٠/٣
- عصر امام مهدی علیه السلام ١١١/٢
- عصر امام هادی علیه السلام ٢٦٢، ٢٦١/٣
- عصر بعثت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله ١٦٠/٩: ١٢٣، ١١٩/٨
- عصر حکومت امام مهدی علیه السلام ٢٥٠، ٢٢٩/٩
- عصر رسالت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله ٢٩٢، ٢٧/٢

یوم القيامة ۱/۲۲۶، ۲۳۶، ۲۴۲، ۲۶۸، ۲۸۸، ۲۹۶	ليلة النصف من رمضان ۲/۲۲۶
۲۸۰/۲: ۳۲/۲، ۴۱، ۵۰، ۵۲، ۵۸، ۱۶۰، ۲۳۴	ماه جمادى الآخر ۵/۱۴۶
۱۸۲/۳: ۱۶/۳، ۱۲۶، ۱۶۲، ۱۶۴، ۳۹۰، ۴۲۲/۴	ماه ربيع الاول ۱/۱۹۹
۱۹۲/۵: ۳۷۲، ۳۶۰، ۳۸۴، ۳۹۶، ۴۰۶، ۴۲/۶	ماه رجب ۱/۱۹۹، ۴/۲۶۶، ۵/۱۲۳، ۷/۴۲۴
۱۹۰/۷: ۱۵۸، ۲۲/۷، ۲۰۶، ۳۱۲، ۳۴۴، ۸/۸	ماه رمضان ۱/۲۹، ۱۹۹، ۳۹۹، ۴/۳۱۴، ۵/۲۵۰
۱۱۷/۹: ۱۳۴، ۲۲۴، ۱۲/۹، ۲۲، ۲۴، ۲۵۸، ۴۳۰	۲۵۱/۶: ۶۵/۷، ۴۳۱/۷، ۴۴۲
یوم التَّهْرُوان ۵/۴۰۰	ماه شعبان ۱/۴۰۶، ۲/۳۲
یوم النُّبْرُوز ۸/۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۴	ماه صفر ۵/۱۷۶
یوم بدر ۵/۳۷۴، ۷/۲۵۸، ۸/۲۲۴، ۲۳۰، ۳۸۶	ماه مبارک رمضان ۳/۵۹
۴۴/۹	ماه محرم ۸/۱۶۵
یوم جمعة ۱/۳۳۴	نوروز ۸/۱۴۰، ۱۴۱
یوم خروج القائم ۲/۱۵۶	ثیمه ماه رمضان ۷/۴۲۳
یوم خیر ۷/۳۰۰	ثیمه ماه شعبان ۱/۱۹۹، ۲/۲۱۸، ۳/۵۱، ۵/۲۲۸
یوم صاحب الزَّمان <small>ع</small> ۸/۱۳۶	۲۵/۶
یوم عاشوراء ۶/۳۶۶، ۷/۱۸۸، ۸/۲۲۲، ۳۹۶/۸	وقت طلوع الفجر ۲/۲۲۸
۱۲۸/۹: ۱۲۶، ۲۱۸	وقت غروب الشمس ۲/۲۳۶
یوم عرفة ۱/۲۷۴، ۲/۲۴۴، ۶/۲۰۸	یازدهم شوال ۳/۷۰
یوم غدیر ۷/۳۰۰	یوم الأحد ۳/۳۵۶، ۴/۳۷۸، ۷/۶
	یوم الأربعاء ۴/۳۳۰
	یوم الأربعاء ۴/۴۱۸
	یوم الجمعة ۲/۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۶، ۲۰۶، ۲۵۲، ۲۶۴
	۳/۲۸، ۵۹، ۸/۴، ۲۰۸، ۲/۶، ۱۶۰، ۱۹۶، ۱۹۸
	۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲/۷، ۲۴۴، ۸/۱۳۶، ۱۳۴
	۲۲۲/۹: ۲۳۶، ۲۴۰
	یوم الحشر ۹/۲۲
	یوم الخميس ۴/۴۱۴، ۴۴۰
	یوم السبت ۷/۱۸۸، ۸/۱۲۸، ۹/۲۱۸
	یوم العقیة ۷/۲۰۲
	یوم الغدیر ۶/۱۶۲، ۱۶۴، ۸/۱۳۴
	یوم الفطر ۸/۱۳۴

(٧)
فهرست غریب الحدیث

۲۰۰/۳ احتویره	۲۳۸،۸۴/۶ أحشش	۱۶۶/۷ ابتر
۱۵۲/۷ أسواقهم	۱۰۰/۶ احنة	۸۲/۷ ابدال
۱۸۴/۴ اشاحه	۹۰/۷ الأخوص	۲۶۴، ۲۱۸، ۸۸/۶ ابر
۱۰۰/۶ اشتهار	۱۴۲/۶ ادحض	۶۸/۷
۱۵۸، ۸۸/۶ اشعب	۲۴۲/۶ ادل	۱۴۰، ۹۶/۶ ابرت
۳۳۰/۷ اشفاره	۲۸/۹، ۲۲۴/۸ ادهم	۱۳۴/۴ الأبرص
۷۲/۷ اشقر	۲۳۶/۸ ادقر	۱۳۸/۶ ابرضوى
۴۱۰/۵ اصحر	۳۱۰/۶ ادواد	۸۸/۷ الأبقع
۴۲۶/۴ اصظلمكم	۳۵۰/۹، ۲۷۸/۷ ارب	۲۴/۲ ابلج
۲۱۴/۳ اصطلق	۳۷۴/۲ اربد	۲۸۲/۷ ابلنا
۸۸/۷ الأصهب	۱۵۸، ۸۸/۶ ارتق	۳۸/۹، ۲۲۴/۸ ابلق
۲۳۸/۹ اصيص	۸۰/۹ ارش	۳۷۶/۱ انقدر
۱۳۲/۶ اضبت	۳۶۴/۷ ازحف	۲۹۲/۱ اثره
۱۰۰/۶ اضبورا	۱۲۰/۶ الأزرق	۱۳۸/۶ اقبل
۳۱۰/۶ اعضاء	۷۲/۷ ازرق	۴۰۲/۴ اجتاحتهم
۱۴۸/۷ اعنتها	۱۰/۷ ازلفه	۲۰۶/۸، ۱۲۶/۲ اجلى
۳۰۴/۶ اغضض	۲۷۶/۸ ازوادهم	۳۷۰/۹
۲۰۸/۸، ۲۳۰/۶ افلج	۴۳۸/۴ ازوف	۲۹۲/۲ اجلى الجبهة
۱۱۲/۷ اقبل	۲۰۸/۸ ازيل	۷۴/۷ اخبجار الزيت
۳۷۰/۲ افصد	۳۴/۷ اسبل	۳۷۴/۵، ۳۲۲/۲ اخلاس
۳۲۲/۶ افلى	۱۰۴/۶ استخذاءنا	۲۶۰، ۲۵۴/۷
۳۵۸، ۲۹۲/۲ افنى	۲۶۲/۵ استوعر	۱۱۸/۳ اخلامكم

٩٤/٦ تكأده	٨٤/٩:١٧٢/٢ البدوا	١٧٢/٩:٢٠٦/٨
٢٠/٨ تكزه	١٧٦/٦ بذحلهم	١٢٦/٢ أفنى الأنف
٢٨٦/٥ التكنع	٢٤٨/٨ البراذين	٨٨/٧ أكيش
٢٣٠/٧:٢٩٢/٥ تكفاً	١٢٨/٤ البراق	٧٤/٦ أكنعت
١٩٠/٤ تكّة	١٨٢/٧ برأ التسمّة	٤٤٠/٦ أكلته
١٢٨/٦ تلام	٢٢٨/٩ البطن	١٢٤/٤:٢٧٠/٣ الأكمه
٢٢٦/٧ تلجلج	٢١٨/٤ بطيط	٢١٤/٧ الأنوس
٢٨٦/٥ التلذذ	٣٥٠/٤ بفيج	٣١٤/٦ الآلاء
٨٦/٧ تلمة	٢٠/٧ بواترها	١٢٤/٦ الأمت
٢٥٢/٧ تمادت	٣٧٢/٦ بوار	٢٢٠/٧ أميطوا
١٦٠/٣ تمخّصوا	٢٩٨:١٣٠/٧ بواره	٣٠٦/٦ الإنبابة
٢٧٦:٢٤٦/١ تميد	٩٨/٦ بهم	٢٩٠/٨ انبجست
٤٠٠/٧ تنهد	٤٤٠/٤ بهماء	٢٢٦/٤ انباشكم
٢٠٤/٤ التوتيا	١٥٨/٣ البيدر	٢٥٠/٧ الأندر
٩٨/٣:٢٨٢:١٢٦/٢ الثاقب	١٤٠/٦ الثاقون	٢٤/٧ الأنزع
٢٢٨/٦ الثاقبة	١٨/٣ تأزرت	٢٢٢/٨ انقضت
٢٢٦/٤ ثاوين	١٠٢/٦ الثاليب	٢٤/٧ الأوامين
٤٢٠/٥ الثغيات	٤٤٢/٤ تبسل	١٨/٧ أواو
١٩٦/٩ الثقلين	٢٥٠/٧ الثر	٢١٤/٦ الأوبة
٨٠/٦ الثكلى	١٤٢/٤ تترى	٢٤٠/٨:٩٢/٢ الأوتار
١٠٠/٦:٢٧٢/٥ جائحة	٢٢٠/٧ تخريق	١٣٢/٦ أودع
١٩٨:٧٤/٧ جاش	١١٨/٣:١٥٢/٢ تدكدكت	٢٨/٧ الأوزار
٨/٧ الجب	٢٠٦/٨	٢١٦/٦ أوضع
٤١٢/٦ الجبت	٢٠٠/٧:٢٨٦/٥ ندأهت	٢٥٠/٥ أهرق
٢٣٨/٤ الجبل	٢٨٠/٧ تراقيهم	٢١٦/٦ أيت
٨٦/٦:٢٢٤/٢ الجججاج	٨٢/٦:١٤/٣ ترقا	١١٠/٦ أيدك
٢٠٠/٢ ججد	١٠٢/٦ تره	٨٢/٦:١٤/٣ بانقة
٢٠٦/٧ جحفل	٢٧٨/١ التشريق	٧٤/٦ يادخ
٤٠/٧ الجحود	١٧٨/٢ تضربت	٢٧٢/٢ بالتزق
٢٢٤/٨ جدد	٢١٨/٦ تفيض	٢٧٠/٢ بان
٤٢/٧ جدل	٢٣٠/٦ تقعض	٢٢٢/٢ بايتها

الخريق ٢٧٢/٢	خريزاً ٢١٤/٦	جرانه ٢٢٢/٩، ٢٥٨/٨
الخرقه ٨٨/٢	حزاز ٢٦٤/٢	جرد ٢٤٠/٧
خز ٢١٦/٤	الحزور ٨٠/٧	جريدة ٧٤/٩، ١٢٢/٧
خزف ١٢٢/٢	خزونها ٢٢٤/٦	الجزيرة ٢٩٦/٦
الخصيان ٤٠٠/٧	حشاشته ١٦/٧	جزر جزور ٧٠/٩
الخضارمة ٢٢٨، ١٣٦/٦	حصد ٧٤/٦	الجزل ٢٢٠/٧
خفض ٢٢٠/٦	العظيم ٢٩٢/٨	جزمه ١٩٤/٩
الخماسين ٢١٤/٤	خقويه ١٨٨/٤	خغد ١١٢/٧
الخمرة ٢٦٦/٤	حقه ٢٨٨/٣	الجقر ٨٢/٦
خوخة ٢٠٨/٨	حلك ٢٨٠/٨	جلا ٤٢/٧
دارس ٢٥٦/٦	حم ٢٢٨/٤	جلايب ١٨٤/٧
دائر ٢٩٤/٢	حنامي ٤٦/٧	جلف ٧٢/٧
الدرب ٤٠٤/٢	حمش الساقين ٤٠٤/٧	جقاء ١٢٨/٧
الدرج ٢٢٠/٢	الحملان ٢٥٤/٧	جمأ ٢٢٠/٧
درج ٧٢/٦	حمة ٢٢٦/٩، ٢٢٠/٨	جناب ٢٢٠/٦
درس ١١٨/٦	حناس ٢٢٠/٦	الجناحين ٢٦٦/٤
درسين ٢٢٢/٧	حنوط ٢٨٤/٣	جنتها ٢٢٢/٩
دغائر ٧٤/٦	حنوطه ٢٢٦/٨، ١٨٨/٤	جوار ٢٢٢/٤
دق ٢٢٨/٥	حنيفاً ١٩٠/٤	الجوى ١٤٠/٦
الدق ٢٢٦/٤	الخواصل ٢٢٦/٤	جهورى ٢٧٦/٣
دمدم ٢٥٦، ١٨٠، ٨٨/٦	حويأ ٩٠/٦	جبحون ٢١٢/٧
٢٤٤	حوبة ٢٢٨/٤	الجيوب ١٢/٧
دنان ١٢٢/٢	حواليه ٢٨٨/٨	جوجو ٢٥٦/٧
الدنية ١٢٢/٦	الخافقين ٢٩٦/٩، ٢٧٨/٨	جياكم ١٢٦/٢
دوحات ٢٨٢/١	خاللوا ١٠٤/٦	حبر ٢٢٢/٣
دولا ٢٥٤/٧	الخان ٢٨٦/٣	خبوا ٤٨/٦، ١٢٢، ١١٤/٣
دهاقينها ٢٢٦/٨	ختار ٢٢٢/٦	خجالة ٤٠٦/٧
الدهليز ٢٢٢/٢	ختن ٢٢٢/٤	حجرتهم ١٢٢/٦
الدهيماء ٢٥٢/٧	ختر ٥٠/٦	حزان ١٨٦/٧
دياراً ٢٦٤، ٨٨/٦	خداج ٢٠٦/٤	حرب ٢٥٢/٧
ديان ٢٦٨/٦	خدرها ١٧٦/٧	الحرذة ٢٨٢/٦

الشمور ٢٢٦/٤	ريق ١٧٨/٢	ذراً ٢١٤/٨
السنجاب ٢٢٦/٤	زبر ٢٣٠، ٢٨/٩	الذرائع ١٢٦/٦
سنوخ ٢٠/٣	زبرجها ١٢٦/٦	ذرعنا ١٠٠/٦
السوس ٢٤٨/٧	زبر الحديد ١٦/٦	ذريع ٢٦٦/٧
سبياً ٢٩٤/٨	زقافه ٢٢٠/٣	ذعلية ٢٨٨/٧
سبحون ٣١٢/٧	زكاه ٢٤٨/٧	ذكر ٧٤/٦
سبيرب ١٩٠/٢	زمر ٣٤٤/٧	الذم ١٨/٧
السيفية ٢٧٦/٦	زقلجة ٢٨٦/٣	ذوبانهم ١٣٢/٦
شارة ٩٠/٧	زسيم ٣٢٨/٧	رب ٢٠٦/٤
شحية ٣٢٤/٥	زهوقاً ١٢٤/٤	رباط ٣٥٤/٥
شري ٤٦/٧	سائفا ١٤٢/٦	ربفته ٣١٤/٦
الشريد ١٥٤/٧	ساج ٢١٨/٨	ربقة ١٦/٣
شسقة ١٨٢/٢	ساجة ٣٤٨/٣	ربوت ٢٨٨/١
شخاً ٢٨/٧	ساخت ١٨٦/٩، ١٨٢/٣	رث ٣٢٨/٧
شعنا ١٧٠/٦	الشاطع ٣٧٢/٦	الرحبة ٢٤٢/٧
الشعوذة ١٢٦/٤	الشاغية ٩٨/٦	رداء ١٢٦/٦
شعشقة ٢٤٢/٧	الشياريت ٤٤٠/٤	رزئت ٣٢٦/٣
الشلماب ٣٢٤/٣	السيال ٣٨٨/٧	رزمة ٢٥٠/٧
شمائله ٥٦/٢	سبياً ٢٤٠/١	رزيمة ٣٢٤/٤
شماسها ٨٨/٢	سيطة ٣٧٠/٢	الزشا ١٢/٦
شمراخ ١١٤/٦، ٤٤٠/٤	سحماء ٣٧٠/٢	رضاضة ٣٧٤/٢
٣٤٢، ٣٨/٩، ٢٢٤/٨	سدرة المنتهى ٤٠٤/٦	رفدتهم ١٢٦/٦
شملا ٢٨/٧	٢٥٠/٩	رفدك ١١٠/٦
شمونه ٣٣٠/٦	السرجان ٢٢٠/٢	رق ٣٨٦/١
الشنان ١٠٤/٦	سرمداً ٤٤٠، ٢٦٨/٦	ركبها ٢٣٨/٧
شهب ٢٢٨/٨	سطح ٣٣٠/٧	الزفة ٣٩٠/١
الشم ١٨/٧	سفاتج ٤٣٢/٤، ٣٤٤/٢	الزوايا ٢٢٠/٧
صاها ٤٢٤/٦	السلام ٣٢/٧	الزوحاء ١٠٢/٧
صحح ٤٤٠/٤	الثلثل ٣٢٠/٦	الزويضة ٣٦٠/٧
صدعنا ١٧٠/٦	سلوا ٩٢/٦	الزهام ٣٢/٧
الصدى ١٤٠/٦	سمت ١٤/٣	رية ٢٤٨/٢

غوائل ٢٠/٧	طود ٧٢/٦	الصَّرارة ٣١٦/٨
غياهب ٢١٤/٣	ظامن ٣٢٤/٧	الصَّرارة ٢٣٨.٨٤/٦
الغياهب ٢٢٢/٧	الظَّريب ٢١٨/٨	صَعْر ١٥٨/٣
الغيث ٢٠٨/٣	ظعنا ٢٤٨/٥	صَقَدُوا ٢٢/٧
غيداقه ٢٤٨/٧	عائلنا ١٧٢/٦	الصَّفَة ٢٣٢/٧:٢١٢/٦
غيلة ٢٢٢/٨	غارز ٧٤/٦	صفيقين ١٨٢/٢
فائور ٢٢٠/٨	عباديد ٩٨/٦	صَكَنَة ٢٥٦/٧
الفاروق ١٠٢/٧	العناة ١٣٤/٦	الصَّليب ٣٢٦/٩
فجيد ٢٧٤/٢	العنل ٢٢٨/٧:١٤٨/٤	صتاء ٢٨٦/٧
فرائصهم ١٨٦/٢	عداتي ١٣٠/٦	الصِّمصام ٢١٠/٦
فرطكم ٢٧٦/١	العدوى ١٤٠/٦	صفتها ٢٣٤/١
فرغت ٢٢٢/١	عرصة ٢١٢/٦	صناديد العرب ١٣٢/٦
الفساطيط ١٥٦/٩	العرعر ٢١٦/٧	الصَّنَدل ٣٠/٣
فسطاط ٢٦/٢	العرفاء ٢٢٢/٧	ضبيصة ٣٩٤:١٤٨/٧
فسطاطه ٢٠٦/٧:٢٢٢/٥	عرك ٨٦/٧	١٩٠/٨
فغفر ٢٦/٧	عصائب ١٩٤/٧	صيلم ١٨٦/٧
قل ١١٠/٦	عقال ٣٠٨/٧	ضرغامه ٧٤/٦
فلق ٨/٧	عقبت ٢٢٦/٢	الضُّروس ٨٨/٢
الفنك ٢٢٦/٤	عقرت ١٣٦/٨	الضُّغائن ٣٠٠/٧
فنيق ٢٢٤/٧	عقيد ١٣٨/٦	ضيجتي ٣٨٢/٤
قورة ٩٠/٧	العلق ٨٤/٩	ضبعة ١٩٤/٤
قياحاً ٩٦/٦	العيبة ٧٠/٩	الضَّيم ٢٠٨/٣
قارح ٢٢٨/٥	غابر ١٢٢/٤	طائله ١٠٢/٦
القاطول ٢٢٢/٤	غارب ٢١٨/٧	طالح ٢٨٠/٩
القتاد ٢٢٢/٩:٢٨٢/٥	غارماً ٢٨٠/٧	الطَّامة ٢٦٤/٧:٢٥٨.٩٠/٦
القتب ٢١٨/٧	عسق ٩٨/٦	طخياء ٢٠٦/٦
قثم ٧٢/٦	القضى ٣١٦/٧:٢٨٠/٥	الطَّرز ٢٧٦/٦
القُد ٢٨٢/٨	٢٢٢/٩	طرفه ٢٢٨/٧
القُدَّة ١٥٦.٢٦/٩:١٤٨/٣	الغطارقة ٢٢٨.١٣٦/٦	طسقتها ٢٥٤/٩
القُدَّة بالقُدَّة ٢٢٦/٧	غماليل ٢٢٠/٢	طمت ١٩٨/٤
قذيت ١٣٨/٦	غمرت ٢٢٢/٢	طوبى ٢٨٠/٨

٢٧٠/٥	مخجفة	٢٩٠/٨	كدادون	٢١٠/٩	القر
١٢/٧	المجدلين	٢٣٤/٨	كراع	٢٥٢/٨	قرايس
٧٤/٦	المحتد	٩٨/٦	كراعاً	٢٥٨/٨:٣٧٢/٧	قزع الخريف
٢٠٦/٦	محتده	٢٣٠/٨:٣٩٢/٧	الكرويتين	٧٤/٧	قزع كتزع الخريف
٤١٠/١	المحتلين	٢٢٤/٧	كظوم	٢٠/٧	قسطل الغبار
٢٣٦/٦	المحجة	٢٢٨/٩	كفانور	٢٧٨/٢	قصب
٢٢/٨:٩٢/٢	محض	٧٤/٧	كلب	٢٨٦/٧	قصع الفخار
٨٨/٦	محضاً	٧٤/٦	الكماء	١٦٨/٤	قصفت
٢٠/٣	محضه	٢٢٦/٢	كف	٩٦/٦	قصيت
٣١٨/٦	محلثين	٩٢/٦	كفك	٤٤٠/٦	قصمتها
٩٦/٧	محللة	٢١٦/٤	الكنيسة	٢٢٨/٧	قصمه
٧٤/٦	مخدش	٢٢٢/٧	كوة	٢٧٤/١	القصواء
٢٢/٧	مخزياً	٢١٨/٨	الكير	٢٢٤/٩	القطائع
٢٥٤/٧	المخصرة	٢١٤/٧	اللازورد	٢٧٤/٢	قطط
٧٤/٦	مخقر	٩٨/٦	اللاغية	٣٢٨/٩:٢٢٠/٨	القطف
٢٢٢/٦	المدحوات	٤٢/٧	لامته	٢٠٦/٨:٢٦٢/٢	قطوانيتان
٢٥٠/٧	المدرد	٢٢٠/٦:٢٣٦/٤	اللاواء	٢٦٤/٩	قفيز
٤١٠/٤	المدرج	٢٤٨/٢	لته	٢٢٦/٧	قلايته
٢٦٦/٩	مدى	٢٥٦/٤	لبد	١٠٤/٦	قلوا
٢٨٦/١	مديل	٢٤٢.٣٠/٨	لحف	١٢٦/٦	القماقمه
٢٠٤/٤	المرتك	٢١٤/٦	اللزبة	٢٦٢/٨	قمر
١٣٢/٧	مرجتها	١٦/٧	للحشوف	٤٢٢/٦	القمام
٢٩٢/١	مرجل	٩٨/٧	مارقة	٢١٨/٦	قهم
٢٤٠/٧	مرد	٤٠٦/٦	المارقين	٢٢٨/٦	قناني
٢٧٠/٦	المرصاد	٢٦٢.٢٩٠/٢	مبدح	١٥٤/٤	قوامه
١٠/٧	المرقل	٩٨/٦	المبطية	٢٢٤/٧	قياطاً
٢٨٠/٧	مروجاً	٢٥٦/٤	مبطنة	٣٠٠/٦	قيوم
٢٢٤/٢	مياجده	٩٦/٦	متاحاً	١٦/٧	كائاً
١١٦/٦	المستجار	٩٨/٦	المتالين	٢٤٢/١	كباة
٢٠٠/٦	النسجور	٤٠٦/٩	متخصضاً	٢١٤/٨	كبسنا
٨٠/٦:١٤/٣	مسح	٢٥٤/٥	المتشخط	٢٢٢/٨	كبة

المسودة ١٢٨/٧	ممصرتين ٢٦/٩	التوشادر ٢٠٨/٤
مسومة ٢٢٦/٨	مناحك ٩٤/٦	التوى ١٢٨/٦
المسومين ٤٣٠/٦:١٢٨/٦	مناص ٧٤/٦	تهل ٣٢٠/٦
مشاش ٣٦٢,٢٩٠/٢	المنتدخ ١٨٤/٦:٣٦٦/٢	نير ١١٨/٦
٣٣٨/٩	٢٢٨	واسط ٤٠٦/٤
مشرب ٢٩٠/٢	منحق ٣٦٢/٧	وتر ١٢٢/٦
المشرف ٣٦٤/٢	موافاة ٦٨/٧	وترأ ١٤/٦
مشرة ٢١٠/٨	الموتور ٣١٨/٢	الوتين ١٤/٧
المصطكى ٣٢/٣	مهجن ٣٢٨/٧	الوجا ٣٢٢/٧:١٢٢/٤
المصطلبات ١٢/٧	مهل ٣٢٠/٦	ولجت ٣٨٤/٣
المضارمة ٣٨٠/٤	مهنده ٢٢/٧	الودج ١٤/٧
مضام ٢٤٠/٨	المهيض ٣٢٨/٦	ورع ١٥٤/٢
مطرف ١٤/٣	المهيم ٤٠٨/١	ورك ٢٥٢/٧
مطروقة ١٨/٧	المنامين ٢٦/٧	وزراً ١٢٨/٨
مطلاً عليها ١٢٨/٣	ناصر ٣٢٨/٤	وظف ٣٣٠/٧
منظمة ٢٢٦/٨	تاغاه ١٢/٧	الوغرة ٤٤٠,٢٦٨/٦
معرس ١٢٦/٧	تاكياً ١٨/٧	وقر ٢٩٠/٨
المعطون ٢١٨/٤	تاكتين ٤٢٨/٦	الوقيد ٣٦٤/٧
معين ٧٠/٧	تاواهم ٣٤٠/٢	وليجة ١٨٤,١٨٤/٧
مغرمنا ١٧٢/٦	تاوى ٢٧٢/٨	الواله ٢٤/٧
مغلوب ٧٤/٦	التجباء ١٩٤/٧	الوهل ٣٦٢/٧
مغيضها ٧٢/٦	تسكى ١٩٠/٤	وهنى ١٤٨/٧
المفوضين ٤٢٢/٦	التشر ٣٧٠/٦	الهاطل ٢١٤/٣
المقام ٣٣٨,٩٨/٢	تشو ٧٤/٦	الهام ٤١٠/٦
مقبوعاً ٢٨/٧	نطع اديم ٣٧٢/٢	هبناء ٢٨٢/٧
المكتور ٤٠/٧	التعم ١٦٠/٣	الهبوات ٢٠/٧
المكروين ٧٨/٦	تقسجين ٤٠٦/٤	الهييد ٣٦٤/٧
الملاحم ١٧٠/٩	تقبا ١٨٤/٢	هجهج ٣٦٢/٧
ملطو ٣١٦/٨	تقراً ٣٧٦/٣	هدر ٣٢٤/٧:٢١٢/٢
الملوم ٢٦/٧	نمط ٣٧٢/٢	تقدرت ٣٦٢/٧
مترع ٣٢٠/٦	تنقع ١٤٠/٦	هرجاً ٨٦/٩

۱۴/۳	یفشو	۳۸۲، ۲۰۲/۷	الهردی
۴۳۲/۴	یقرعوثی	۷۴/۶	هکمت
۳۳۶/۸	یقله	۳۱۶/۸	الهمالیج
۱۵۸/۳	یکن	۴۲۲/۶	الهام
۱۹۸/۴	یلبد	۲۲/۷	هملجوا
۱۹۲/۳	یلحن	۳۳۴، ۲۸۲/۷	هنات
۳۳۸/۸	یلو	۱۷۸/۲	الهاجر
۳۵۲/۵	یسئ	۳۱۶/۶	هواجس
۱۰۲/۳	ینکت	۱۸۲/۲	هوی
		۷۰/۷	الیابس
		۱۹۶/۳، ۶۲/۲	یارز
		۲۲۶/۷	
		۱۱۴/۶	یرمه
		۲۲۰/۴	یسزئی
		۱۹۸/۷	یتکالیون
		۱۳۸/۶	یجازی
		۲۹۸/۲	یجولون
		۲۵۶/۶	یخفر
		۷۴/۶	یخور
		۲۰۸/۴	یداف
		۱۴۶/۳	یرتاب
		۲۱۸/۴	یرع
		۳۱۴/۸	یشرتون
		۲۳۸/۶، ۴۳۶/۴	یعزب
		۱۲/۷، ۴۰۶/۶	یسوب
		۳۴/۷	ینین
		۲۵۸/۶	یغلب
		۱۰۴/۷	یغمر
		۲۱۴/۳	الیفاع
		۴۲/۷	یفحص
		۸۲/۶	یفشا

فهرست آدیان، فرقه‌ها و مذاهب

بودا	۱۱۷/۱، ۱۱۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳
۱۳۸	
بومسلمیه	۲۹/۴
بهاوت	۱/۴:۵۷، ۱۰/۷۵، ۷۳، ۱۰/۲۲۹
تائو	۱/۱۳۳، ۱۳۸
چارودییه	۱/۳۸۹:۴، ۶۳
جسویه	۵/۱۱۰
جنیلی	۱۰/۲۷۷
حنفیه	۹/۴۹۱:۱، ۱/۳۵۲، ۱۶۲، ۷۸۲، ۲۶۹، ۲۷۲
خرمدینیه	۴/۲۹
دائو	۱/۱۳۴
زرتشت	۱/۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲
۱۰۵۸، ۱۰۵۷، ۱۲۳	
زیسیدیه	۱/۲۰۵:۵۶، ۲۹۹، ۲۰۰، ۲۰۰، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۳
۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰	
سونگ جیانو	۱/۱۳۳
شافعی	۴/۵۵:۶۰، ۱۰/۲۶۷، ۲۷۲
شاکته	۱/۲۲۴
شیخیه	۱/۱۶۲:۲، ۷۶
شیعه	۱/۱۹:۲۴، ۲۸، ۳۸، ۴۲، ۴۵، ۴۵، ۵۱، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴
۷۲، ۸۶، ۸۸، ۸۹، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۷	
۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۲، ۱۸۲	
۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰	
شیوا	۱/۱۲۴
صوفیه	۴/۱۱:۶۸، ۱۰/۲۵۸:۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹
طحی	۱۰/۲۳۵، ۲۸۳
کریشنا	۱/۱۴۱
کنفوسیوس	۱/۱۳۲:۱، ۱۳۵، ۱۳۸

- کیسانیه ۱/۱۵۹:۴/۱۹:۶/۱۵۴:۲۰/۲۹۳
- مالکی ۴/۵۵:۲۴۳/۲۰
- مخوس ۱/۱۴۱:۴/۲۲۲.۹۶
- مرجئه ۵/۳۵۰:۷/۱۸۰:۹/۸۲
- مسیحیت ۱/۱۴۰:۱۵۷:۱۶۳:۱۶۴:۷/۴۵۶
- معتزله ۴/۲۷:۷/۴۱۸
- مفوضه ۵/۲۰
- مقصره ۵/۲۰
- منصوریه ۴/۳۰
- مهایانه ۱/۱۲۸
- مهدویت ۱/۲۳:۴/۴۳۸.۵۸
- نضاری ۲/۱۸۸:۳/۱۸:۴/۳۲۲.۹۶:۷/۴۵۲
- ۹/۲۹۸
- واقفیه ۴/۳۵:۱۰/۲۳۴:۲۳۷:۲۸۳
- وهابیت ۴/۷۱
- ویشنو ۱/۱۴۱:۱۲۴
- هذیله ۳/۳۰۲
- هندو ۱/۱۱۷:۱۲۳:۱۲۴:۱۲۶:۱۲۷
- هیته یانه ۱/۱۲۸
- یهود ۴/۹۸:۹۷:۹۶:۱۰۰:۱۰۴:۱۰۵:۱۵۷
- ۱۵۸:۱۱۸:۳/۱۸:۴/۶۹:۷/۳۵۲:۸/۲۱۸:۲۶
- ۲۴۲:۲۴۳:۲۸۰:۲۸۱:۲۸۲:۲۴۲:۹/۲۸

فہرست منابع و ماخذ

۱. آب زوہر، فاطمہ جدلی (معاصر)، تہران: پژوهشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی، ۱۳۸۹ ش.
۲. آثار الحجۃ، محمد شریف رازی (م ۱۳۷۹ ش)، قم: دار الکتاب، ۱۳۳۲ ش.
۳. آدابی از قرآن، سید عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، شیراز: کانون تربیت، ۱۳۵۷ ش.
۴. آفتاب انتظار، بابک نیک طلب و سیامک نیک طلب (معاصر)، تہران: مؤسسۂ زیتون، ۱۳۸۰ ش.
۵. آکام المرجان فی غرائب الأخیار و أحكام الجن، بدر الدین محمد بن عبد اللہ الشیبلی الحنفی (م ۷۶۹ ق)، تحقیق: ایمن البحیری، بیروت: مؤسسۃ الکتب الثقافیۃ، ۱۴۱۵ ق.
۶. آہ عاشقان در انتظار موعود، محمد علی مجاہدی (پروانہ) (معاصر)، قم: سرور، ۱۳۷۹ ش.
۷. آیندہ آزادی، ژان ماری گنو (م ۱۹۴۹ م)، مترجم: عبد الحسین نیک گہر، تہران: کتابخانہ تخصصی وزارت امور خارجہ، ۱۳۸۰ ش.
۸. آیین بودا، ہانس ولفگانگ شومان (م ۱۹۲۸ م)، مترجم: پاشایی و عسکری، تہران: مروارید، ۱۳۶۲ ش.
۹. آیین ہندو، سیمین ویتمن (معاصر)، مترجم: علی موحدیان عطار، قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذہب، ۱۳۸۳ ش.
۱۰. اتعاظ الحنفیاء بأخبار الأئمۃ الفاطمیین الخلفاء، أحمد بن علی المقریزی (م ۸۴۵ ق).
۱۱. إثبات الرجعة، ولی اللہ اشراقی (م ۱۳۲۲ ق)، تبریز: حاج حسن مرکب ساز التبریزی، ۱۳۶۳ ق.
۱۲. إثبات الوصیۃ للإمام علی بن أبی طالب، المنسوب إلى علی بن الحسین المسعودی (م ۳۴۶ ق)، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۰۹ ق.
۱۳. إثبات الهدایۃ، محمد بن الحسن الحرّ العاملی (م ۱۱۰۴ ق)، شرح و ترجمہ: محمد نصر اللہی، قم: المطبعة العلمیۃ.

١٤. اثر آفرینان، زندگی نامه نام آفرینان فرهنگی ایران از آغاز تا سال ١٣٣٠ ش، سید کمال حاج سید جوادی و عبدالحسین نوایی، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ١٣٧٧ ش.
١٥. احادیث المهدی من مسند احمد بن حنبل، السید محمد جواد الحسینی الجلالی (معاصر)، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ١٤٠٩ ق.
١٦. الاحتجاج علی أهل اللجاج، أحمد بن علی الطبرسی (م ٦٢٠ ق)، تحقیق: ابراهیم البهادری و محمد هادی به، تهران: دار الأسوة، ١٤١٣ ق.
١٧. أحسن التواریخ، حسن بیگ ردملو (م ٩٨٥ ق)، تصحیح: عبدالحسین نوائی، تهران: بابک، ١٣٥٧ ش.
١٨. الاختصاص، [المنسوب إلى] محمد بن محمد بن النعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ٤١٣ ق) تحقیق: علی أكبر الغفاری، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ١٤١٤ ق.
١٩. الاختیار بین الاسلام و النصرانیة، احمد دیدات، مترجم: اکرم یاسین الشریف، ریاض: مكتبة العتيقان، ١٤٢٨ ق.
٢٠. اختیار معرفة الرجال (رجال الکشی)، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ٤٦٠ ق)، تحقیق: السید مهدی الرجائی، قم: مؤسسه آل البيت ع، ١٤٠٤ ق.
٢١. الأدب فی ظل التشیع، عبدالله نعمه (م ١٤١٤ ق)، بیروت: دار التوجیه الاسلامی، ١٣٥٩ ق.
٢٢. الأربعون حدیثاً، محمد بن الحسین العاملی (الشیخ البهاتی) (م ١٠٣٠ ق).
٢٣. الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، محمد بن محمد بن النعمان العکبری البغدادی (الشیخ المفید) (م ٤١٣ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت ع، قم: مؤسسه آل البيت ع، ١٤١٣ ق.
٢٤. اساطیر هند، ورونیکا ایونس، مترجم: محمد حسین باجلان قرخی، تهران: اساطیر، ١٣٧٣ ش.
٢٥. الاستبصار فی ما اختلف من الأخبار، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ٤٦٠ ق)، تحقیق: السید حسن الموسوی الخرسان، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ١٣٩٠ ق.
٢٦. استجلاب ارتقاء الغرف بحب افریاء الرسول و ذوی الشرف، محمد بن عبدالرحمان السخاوی الشافعی (م ٩٠٢ ق)، تحقیق: نزار المنصوری، قم: مؤسسه المعارف الإسلامیة، ١٤٢١ ق.
٢٧. الاستبصار فی النص علی الأئمة الأطهار ع، محمد بن علی الكراچکی (م ٤٤٩ ق)، بیروت: دار الأضواء، ١٤٠٥ ق.
٢٨. الاستیعاب فی معرفة الأصحاب، یوسف بن عبد البر القرطبی (ابن عبد البر) (م ٤٦٣ ق)، تحقیق: علی محمد معوض و عادل أحمد عبد الموجود، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١٥ ق.

- ٢٩ - إسعاف الراغبين في سيرة المصطفى و فضائل أهل بيته الطاهرين، محمد بن علي الصبّان (١٢٠٦ ق)،
قاهره: المطبعة العامرة العثمانية، ١٣١٠ ق.
- ٣٠ - الأسفار الأربعة، صدر الدين محمد بن ابراهيم الشيرازي (م ١٠٥٠ ق)، تهران: مطبعة الحيدري،
١٤١٣ ق.
- ٣١ - اسلام و جهاني شدن سيد محمد حسيني شيرازي (م ١٣٨٠ ش)، مترجم: عبد الحسين هراتي، قم:
ياس زهرا، ١٣٨٧ ش.
- ٣٢ - اسماعيليه، فرهاد دفتري (معاصر)، مترجم: فريدون بدره‌اي، تهران: فروزان فر، ١٣٨٩ ش.
- ٣٣ - الإشارات و التنبهات، الحسين بن عبد الله (ابن سينا) (م ٤٢٨ ق).
- ٣٤ - الإصابة في تمييز الصحابة، أحمد بن علي العسقلاني (ابن حجر) (م ٨٥٢ ق)، تحقيق: عادل أحمد عبد
الموجود و علي محمد معوض، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٥ ق.
- ٣٥ - الأصفى في تفسير القرآن، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١)، تحقيق:
محمد حسين الدرايتي، قم: مكتب الإعلام الإسلامي، ١٤٢٠ ق.
- ٣٦ - الأصول الستة عشر، عدة من الرواة، تحقيق: ضياء الدين محمودي، قم: دار الحديث، ١٤٢٥ ق.
- ٣٧ - الاعتقادات، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: عاصم عبد السيد،
قم: المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ ق.
- ٣٨ - اعتقادات الإمامية = الاعتقادات
- ٣٩ - الأعلام، خير الدين الزركلي (م ١٩٦٦ م)، بيروت: دار العلم للملايين، ١٩٩٠ م.
- ٤٠ - الأعلام الشرقية، زكي محمد مجاهد (معاصر)، بيروت: دار الغرب الإسلامي، ١٩٩٤ م.
- ٤١ - إلام الوري بأعلام الهدى، الفضل بن الحسن الطبرسي (م ٥٤٨ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت،
قم: مؤسسة آل البيت، ١٤١٧ ق.
- ٤٢ - الأغاني، علي بن الحسين الأموي الإصفهاني (أبو الفرج) (م ٣٥٦ ق)، شرح: علي مهنا، بيروت: دار
الكتب العلمية، ١٤٠٧ ق.
- ٤٣ - افق بينا (ماهنامه)، تهران: ارگان انجمن كليميان تهران، ١٣٧٩ ش.
- ٤٤ - إقبال الأعمال = الإقبال بالأعمال الحسنة في ما يعمل مرّة في السنة
- ٤٥ - الإقبال بالأعمال الحسنة في ما يعمل مرّة في السنة: رضى الدين عيد الكريم علي بن موسى الحلّي
(السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقيق: السيد جواد القيومي، قم: مكتب الإعلام الإسلامي،
١٤١٤ ق.

٤٩٠. دانش نامه امام مهدى عليه السلام / ج ١٠
٤٦. إلزام الناصب فى إثبات الحجّة الغائب، الشيخ على اليزدى (م ١٣٣٧ ق)، قم: دار انوار الهدى، ١٤٢٦ ق.
٤٧. الأمالى، محمّد بن الحسن الطوسى (الشيخ الطوسى) (م ٤٦٠ ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: دار الثقافة، ١٤١٤ ق.
٤٨. الأمالى، محمّد بن على ابن بابويه القمى (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: مؤسسة البعثة، ١٤٠٧ ق.
٤٩. الأمالى، محمّد بن محمّد بن النعمان العكبرى البغدادي (م ٤١٣ ق)، تحقيق: حسين أستاذ ولى و على أكبر العقارى، قم: مؤسسة النشر الاسلامى، ١٤٠٤ ق.
٥٠. إمامته التقدير فى أحكام العصور، فتح الله بن محمّد جواد النمازى (شيخ الشريعة الإصفهاني) (م ١٣٣٩ ق)، قم، ١٤٢٠ ق.
٥١. الإمامة و النبوة من الخيرة، على بن الحسين ابن بابويه القمى (الصدوق الأول) (م ٣٢٩ ق)، تحقيق: السيد محمّد رضا الحسينى الجلالى، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، ١٤٠٧ ق.
٥٢. الإمامة و أهل البيت، محمّد بيومى مهران، بيروت: مركز التقدير للدراسات الاسلامية، ١٤١٥ ق.
٥٣. الأمان من أخطار الأسفار و الأزمان، رضى الدين عبد الكريم على بن موسى الحلى (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، ١٤٠٩ ق.
٥٤. الإمتاع و المؤانسة، على بن محمّد التوحيدى (ابو حيان التوحيدى) (م ٤١٣ ق)، تحقيق: مرسل فاتح العجمى، دمشق: دار سعد الدين، ٢٠٠٥ م.
٥٥. امام على اولين مظلوم تاريخ، على اصغر عطايى خراسانى، مشهد: ندى اسلام، ١٣٧٥ ش.
٥٦. امام مهدى عليه السلام موعود موجود، عبد الله جوادى آملى (معاصر)، گرد آورنده: سيد محمّد حسين مخبر، قم: اسراء، ١٣٨٧ ش.
٥٧. الانتصار للصحب و الآل من اقراءات السماوى الضال، ابراهيم بن عامر الرحيلي، مدينة: مكتبة الغرباء الأثرية، ١٩٩٩ م.
٥٨. الأنساب، عبد الكريم بن محمّد السمعانى (م ٥٦٢ ق) تحقيق: عبد الله عمر البارودى، بيروت: دار الجنان، ١٤٠٨ ق.
٥٩. انوار الفقاهة (كتاب النكاح)، ناصر المكارم الشيرازى، قم: مدرسة الإمام على بن أبى طالب عليه السلام، ١٤٢٥ ق.
٦٠. الأنوار الالامعة فى شرح زيارة الجامعة، السيد عبد الله الشير (م ١٢٤٢ ق)، قم: مكتبة الأمين، ١٤٢٥ ق.

فهرست منابع و مآخذ ٤٩١

٦١. الأنوار اللوامع في شرح مفاتيح الشرائع، حسين بن محمد آل عصفور (البحراني) (م ١٢١٦ ق)، قم: مجمع البحوث الإسلامية.

٦٢. الأنوار النعمانية، السيد نعمة الله الجزائري (م ١١١٢ ق)، بيروت: مؤسسة الأعلمي، ١٤٠٤ ق.

٦٣. اوبانيشادهها، مترجم: مهدي جواهریان، پیام یزدانجو، تهران: نشر مرکز، ١٣٨٧ ش.

٦٤. او خواهد آمد، علی اکبر مهدي پور (معاصر)، قم: رسالت، ١٤١٨ ق.

٦٥. اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شیعه در غیبت صغری، حسن حسین زاده شانه چي (معاصر)، ویرایشگر: سید علیرضا واسعی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ١٣٨٦ ش.

٦٦. اهل البيت في الكتاب والسنة، محمد محمدی ری شهری (معاصر)، تحقیق: دارالحدیث، قم: دار الحدیث، ١٣٧٥ ش.

٦٧. اهل بیت در قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری، ترجمه: حمیدرضا شیخی و حمیدرضا آذرب، قم: دارالحدیث، ١٣٧٩ ش.

٦٨. الإيضاح، فضل بن شاذان الأزدي النيسابوري (م ٢٦٠ ق)، تحقیق: میر جلال الدین الحسینی الأرموی، تهران: جامعة طهران، ١٣٥١ ش.

٦٩. إيضاح الاستبصار، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلبي) (م ٧٢٦ ق)، تحقیق: محمد حسون، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١١ ق.

٧٠. إيضاح ترددات الشرائع، جعفر بن الحسن الحلبي (محقق الحلبي) (م ٦٧٦ ق)، تحقیق: السيد مهدي الرجائي، قم: مكتبة آية الله المرعشي، ١٤٠٨ ق.

٧١. الايقاظ من الهجعة بالبرهان علي الرجعة، محمد بن الحسن الجبر العاملي (م ١١٠٤ ق)، تحقیق: مشتاق المظفر، قم: دليل ما، ١٣٨٠ ش.

٧٢. أئمة أهل البيت، رسالة و جهاد، حسن موسى الصفار (معاصر)، بيروت: مؤسسة الأعلمي، ١٤٠١ ق.

٧٣. أحكام القرآن، محمد بن عبد الله (ابن العربي المالكي) (م ٥٤٣ ق)، تحقیق: عطاء محمد عيد القادر، بيروت: دار الفكر.

٧٤. أسد الغاية في معرفة الصحابة، علي بن أبي الكرم محمد الشيباني (ابن الاثير الجزري) (م ٦٣٠ ق)، تحقیق: علی محمد معوض و عادل أحمد عبد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٥ ق.

٧٥. أسنى المناقب في تهذيب أسنى المناقب، شمس الدين محمد بن محمد الجزري (م ٨٢٣)، تحقیق و تهذيب: محمد باقر محمودی، ١٤٠٣ ق.

٧٦. أشعة المعاني، عبد الحق الدهلوي (م ١٠٥٢ ق)، باكستان: مكتبة نوريه رضويه، ١٣٥٥ ق.
٧٧. أضواء على السنة المحمدية، محمود أبو رية (م ١٣٩٠ ق)، قم: مؤسسة الإسماعيليان.
٧٨. أعلام الدين في صفات المؤمنين، الحسن بن محمد الديلمي (م ٧١١ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت ع، قم: مؤسسة آل البيت ع، ١٤١٤ ق.
٧٩. أعيان الشيعة، السيد محسن الأمين العاملي (م ١٣٧١ ق)، تحقيق: السيد حسن الأمين، بيروت: دار المعارف، ١٤٠٣ ق.
٨٠. أفعال المهدي الشيعة، مجدي المكي.
٨١. أمل الآمل في علماء جبل عامل، محمد بن الحسن الحر العاملي (م ١١٠٤ ق)، تحقيق: السيد أحمد الحسيني، نجف: مكتبة الأندلس، ١٣٨٥ ق.
٨٢. أنساب الأشراف، أحمد بن يحيى البلاذري (م ٢٧٩ ق)، تحقيق: سهيل زكار ورياض زركلي، بيروت: دار الفكر، ١٤١٧ ق.
٨٣. أوائل المقالات، محمد بن محمد بن النعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ ق)، تحقيق: إبراهيم الأنصاري، قم: المؤتمر العالمي بمناسبة ذكر الفقيه الشيخ المفيد، ١٤١٣ ق.
٨٤. يا انقلاب و حكومت جهاني موعود، محمد علي ششميرى ميلاني، تبريز: نور، ١٣٦١ ش.
٨٥. باغ پيراهن تو بود، عبد العظيم صاعدي (معاصر)، تهران: ثالث، ١٣٨٥ ش.
٨٦. بحار الأنوار الجامعة لأخبار الأئمة الأطهار، محمد باقر بن محمد تقي المجلسي (العلامة المجلسي) (م ١١١٠ ق)، بيروت: مؤسسة الطبع والنشر، ١٤١٠ ق.
٨٧. بحث حول المهدي، السيد محمد باقر الصدر (م ١٩٧٩ م)، بيروت: دار المعارف، ١٩٧٧ م.
٨٨. البحر المحيط، محمد بن يوسف الغرناطي (م ٧٤٥ ق)، تحقيق: عادل أحمد عيد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٣ ق.
٨٩. بداية المتجهدين، محمد بن أحمد القرطبي (ابن الرشد) (م ٥٢٠ ق)، بيروت: دار المعرفة، ١٤٠١ ق.
٩٠. البداية والنهاية، اسماعيل بن عمر دمشقي (ابن كثير) (م ٧٤٤ ق)، تحقيق: مكتبة المعارف، بيروت: مكتبة المعارف، ١٤١٠ ق.
٩١. البدء و التاريخ، أحمد بن سهل البخعي (م ٥٠٧ ق)، القاهرة: مكتبة الثقافة الدينية.
٩٢. البدء و التاريخ، مطهر بن طاهر المقدسي (م ح ٢٥٥ ق)، القاهرة: مكتبة الثقافة الدينية.

- ٩٣ . بذل المجهود في إثبات مشابهة الرافضة لليهود، عبدالله الجميلي (معاصر).
- ٩٤ . البرهان = البرهان في تفسير القرآن
- ٩٥ . البرهان في تفسير القرآن، السيد هاشم البحراني (م ١١٠٧ ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، تهران: مؤسسه البعثة، ١٤١٥ ق.
- ٩٦ . بشارت ظهور، مجيد نوري (معاصر)، قم: سلسبيل، ١٣٨٠ ش.
- ٩٧ . بشاره المصطفى شيعة المرتضى، محمد بن محمد الطبري (م ٥٢٥ ق)، نجف: المطبعة الحيدرية، ١٣٨٣ ق.
- ٩٨ . بصائر الدرجات، محمد بن الحسن الصفار القمي (ابن فروخ) (م ٢٩٠ ق)، قم: مكتبة آية الله المرعشي، ١٤٠٤ ق.
- ٩٩ . بطلان عقائد الشيعة، محمد عبد الستار التونسي (معاصر)، شارقة: مكتبة الصحابة، ١٤٢٩ ق.
- ١٠٠ . البلاغ المبين (ضمن أربع رسائل)، محمد جواد البلاغي (م ١٣٥٢ ق)، تحقيق: السيد محمد علي الحكيم، بيروت: مؤسسة الأعلمي، ١٤٢٦ ق.
- ١٠١ . البلد الأمين والدرع الحصين، إبراهيم بن علي الحارثي العاملي (الكفعمي) (م ٩٠٠ ق)، قم: ١٤٠٠ ق، (افست از چاپ نجف).
- ١٠٢ . بلغة الفقيه، محمد بن محمد تقي بحر العلوم (م ١٣٢٦ ق)، تهران: منشورات مكتبة الصادق عليه السلام، ١٤٠٣ ق.
- ١٠٣ . بهائيان، محمدباقر نجفي (م ١٣٨١ ش)، تهران: مشعر، ١٣٨٣ ش.
- ١٠٤ . بهترين كاسب قرن؛ خاطرات مرحوم حاج مرشد چلویی (م ١٣٥٧ ش)، علي عابد نهاوندي، تهران: سبحان، ١٣٨٣ ش.
- ١٠٥ . بهشت و دوزخ از منظر قرآن و حديث، محمد محمدی ری شهری (معاصر)، مترجم: حمیدرضا شیخی، قم: دار الحديث، ١٣٨٩ ش.
- ١٠٦ . بيان خطا من اخطا على الشافعي، أبو بكر أحمد بن الحسين البيهقي (م ٤٨٥ ق)، تحقيق: الشريف نايف الدعيس، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤٠٢ ق.
- ١٠٧ . البيان في أخبار صاحب الزمان (المطبوع مع كفاية الطالب)، محمد بن يوسف الكنجي الشافعي (م ٦٥٨ ق)، تحقيق: محمد هادي الأميني، تهران: دار إحياء تراث أهل البيت عليهم السلام، ١٤٠٤ ق.
- ١٠٨ . البيان و التعريف في أسباب ورود الحديث الشريف، إبراهيم بن محمد (ابن حمزة الحسيني الدمشقي الحنفي) (م ١٠٥٤)، تحقيق: محمد فايز كامل، دمشق: دار القبس، ١٤٢٨ ق.

- ۱۰۹ . پدیدارشناسی دین، محمود خاتمی (معاصر)، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۴ ش.
- ۱۱۰ . پرتوی از زندگانی علی بن موسی الرضا ع، علی اصغر عطایی خراسانی (معاصر)، مشهد: مؤسسه مطبوعاتی طوس، ۱۳۴۷ ش.
- ۱۱۱ . پژوهش‌های مهدوی (فصلنامه)، قم: مؤسسه آینده‌روشن.
- ۱۱۲ . پژوهشی نو درباره مادر امام زمان (عج)، ناهید طیبی (معاصر)، قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۲ ش.
- ۱۱۳ . پیام بهارستان (فصلنامه)، تهران: کتابخانه مجلس.
- ۱۱۴ . تاج العروس من جواهر القاموس، السید محمد المرتضی بن محمد الحسینی الزبیدی (م ۱۲۰۵ ق)، تحقیق: علی شیری، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۴ ق.
- ۱۱۵ . تاج اللغة و صحاح العربية، إسماعیل بن حماد الجوهري (م ۳۹۸ ق)، ترتیب: علی بن بلبان (م ۷۳۹ ق)، تحقیق: شعیب الأرنؤوط، بیروت: مؤسسه الرساله، ۱۴۱۴ ق.
- ۱۱۶ . تاج الموالید (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»)، الفضل بن الحسن الطبرسی (م ۵۴۸ ق)، قم: مکتبه بصیرتی، ۱۴۰۶ ق.
- ۱۱۷ . تاریخ آل زراره، السید محمد علی الموحد الأبطحی الاصفهانی (م ۱۴۱۵ ق)، اصفهان: مطبعة ربانی، ۱۳۹۹ ق.
- ۱۱۸ . تاریخ ابن خلدون، عبدالرحمان بن محمد الحضرمی (ابن خلدون) (م ۸۰۸ ق)، بیروت: دار الفکر، ۱۴۰۸ ق.
- ۱۱۹ . تاریخ ادبیات در ایران، ذبیح الله صفا (م ۱۳۷۸ ش)، تهران: فردوس، ۱۳۶۳ ش.
- ۱۲۰ . تاریخ اسماعیلیان، برنارد لوئیس (معاصر) و دیگران، مترجم: یعقوب آژند، تهران: مولی، ۱۳۶۳ ش.
- ۱۲۱ . تاریخ الأئمة (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»)، محمد بن أحمد البغدادی (أبو الثلج) (م ۳۲۵)، قم: مکتبه بصیرتی، ۱۴۰۶ ق.
- ۱۲۲ . تاریخ الأدب العربی.
- ۱۲۳ . تاریخ الإسلام و وفیات المشاهیر و الأعلام، محمد بن أحمد الذهبي (م ۷۴۸ ق)، تحقیق: عمر عبد السلام تدمری، بیروت: دار الكتاب العربی، ۱۴۰۹ ق.
- ۱۲۴ . تاریخ الأمم و الملوک = تاریخ الطبری.
- ۱۲۵ . تاریخ الطبری، محمد بن جریر الطبری (م ۳۱۰ ق)، تحقیق: محمد أبو الفضل ابراهیم، قاهره: دار المعارف، ۱۹۷۲ م.

۱۲۶. تاریخ الغيبة الكبرى، السيد محمد الصدر (م ۱۴۱۹ ق)، قم: مدين، ۱۳۸۲ ش.
۱۲۷. تاريخ الفی، قاضی احمد تنوی (م ۹۹۶ ق) و آصف خان قزوینی (م ۱۰۲۱ ق)، تصحیح: غلامرضا طباطبایی مجد، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۸۲ ش.
۱۲۸. التاريخ القويم لمكة و بيت الله الكريم، محمد طاهر الكردي المكي (م ۱۹۷۹ م)، مكة: دار النهضة الحديثة، ۱۳۸۵ ق.
۱۲۹. التاريخ الكبير، محمد بن اسماعيل البخاري (م ۲۵۶ ق)، بيروت: دار الفكر.
۱۳۰. تاريخ المدينة المنورة، عمر بن شبة النميري البصري (م ۲۶۲ ق)، تحقيق: فهمي محمد شلتوت، بيروت: دار التراث، ۱۴۱۰ ق.
۱۳۱. تاريخ اليعقوبي، أحمد بن أبي يعقوب (ابن واضح اليعقوبي) (م ۲۸۴ ق)، بيروت: دار صادر، ۱۳۹۰ ق.
۱۳۲. تاريخ اليمن (فرجة الهموم والحزن في حوادث وتاريخ اليمن)، عبد الواسع بن يحيى الواسعي اليماني (معاصر)، صفاء: مكتبة الإرشاد، ۲۰۰۷ م.
۱۳۳. تاريخ اولجايتو، ابو القاسم عبد الله بن محمد القاشاني (زنده در ۷۳۸ ق)، تحقيق: مهين همبلي، تهران: بنگاه ترجمه و نشر كتاب، ۱۳۸۴ ش.
۱۳۴. تاريخ ابوبيان، جمال الدين محمد بن سالم بن واصل (م ۶۹۷ ق)، مترجم: پرويز اتابكي، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۸۲ ش.
۱۳۵. تاريخ أصبهان، أحمد بن عبدالله الأصفهاني (أبو نعيم) (م ۴۳۰ ق)، تحقيق: السيد حسن الكسروي، بيروت: دار الكتب العلمية.
۱۳۶. تاريخ بغداد (مدينة السلام)، أحمد بن علي الخطيب البغدادي (م ۴۶۳ ق)، مدينة: المكتبة السلفية.
۱۳۷. تاريخ تشيع در ايران، رسول جعفریان، قم: انصاریان، ۱۳۸۵ ش.
۱۳۸. تاريخ جهان آرای عباسی، محمد ظاهر و حید قزوینی (م ۱۱۲۰ ق)، تحقيق: سعيد مير محمد صادق، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۳ ش.
۱۳۹. تاريخ جهانگشای جوينی، عطا ملک بن محمد جوينی (م ۶۸۱ ق)، تحقيق: محمد قزوینی، تهران: بامداد و ارغوان، ۱۳۶۷ ش.
۱۴۰. تاريخ دولت اسلامي در اندلس، محمد عبدالله عنان (م ۹۸۶ م)، مترجم: عبد المحمد آيتي، تهران: مؤسسه کیهان، ۱۳۸۰ ش.
۱۴۱. تاريخ رشیدی، ميرزا محمد حيدر دو غلات (م ۹۵۸ ق)، تحقيق: عباسقلی غفاری فرد، تهران: ميراث مکتوب، ۱۳۸۳ ش.

- ۱۴۲ . تاریخ رویان ، مولانا اولیاء الله املی (ق ۸ ق)، تهران : بنیاد فرهنگ ایران ، ۱۳۴۸ ش .
- ۱۴۳ . تاریخ سیاسی اسلام ، حسن ابراهیم حسن ، مترجم : ابوالقاسم یابنده ، تهران : جاویدان ، ۱۳۳۷ ش .
- ۱۴۴ . تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم (عج) ، دکتر جاسم حسین (معاصر) ، مترجم : سید محمد تقی آیت اللهی ، تهران : امیرکبیر ، ۱۳۷۷ ش .
- ۱۴۵ . تاریخ صدر الصدور ، عباس افندی ، تهران : مطبوعات امری .
- ۱۴۶ . تاریخ طبق الحلوی و صحاف الحسن و السلوی (تاریخ اليمن خلال القرن الخادي عشر الهجوي) ، عبد الله بن علی الوزير (م ۱۴۰۶ ق) ، صنعاء : مكتبة الجيل الجديد ، ۲۰۰۸ م .
- ۱۴۷ . تاریخ علماء النجوم = فرج المهموم فی تاریخ علماء النجوم
- ۱۴۸ . تاریخ علماء و روحانیت دزفول ، علی راجی (معاصر) ، قم : زائر ، ۱۳۸۲ ق .
- ۱۴۹ . تاریخ غیبت کبری = تاریخ الغیبة الكبرى .
- ۱۵۰ . تاریخ فلسفه اسلامی ، هانری کرین (م ۱۹۷۹ م) ، مترجم : اسد الله مبشری ، تهران : امیرکبیر ، ۱۳۶۱ ش .
- ۱۵۱ . تاریخ قم ، حسن بن محمد قمی (ق ۴ ق) ، ترجمه : حسن بن علی قمی (ق ۹ ق) ، تصحیح : محمد رضا انصاری قمی ، قم : کتابخانه آیت الله مرعشی ، ۱۳۸۵ ش .
- ۱۵۲ . تاریخ ما بعد الظهور ، السيد محمد الصدر (م ۱۴۱۹ ق) ، قم : مدين ، ۱۳۸۲ ش .
- ۱۵۳ . تاریخ محمدی ، شیخ حسین کاشی (بعد از ۷۰۸ ق) ، به کوشش : رسول جعفریان ، قم : کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام و ایران ، ۱۳۷۷ ش .
- ۱۵۴ . تاریخ مدینه دمشق ، علی بن الحسن بن هبة الله الدمشقی (ابن عساکر) (م ۵۷۱ ق) ، تحقیق : علی شیری ، بیروت : دارالفکر ، ۱۴۱۵ ق .
- ۱۵۵ . تاریخ منتظم ناصری ، محمد حسن بن علی (اعتماد السلطنة) (م ۱۳۱۳ ق) ، تحقیق : محمد اسماعیل رضوانی ، تهران : دنیای کتاب ، ۱۳۶۳-۱۳۶۷ ش .
- ۱۵۶ . تاریخ موالید الأئمة و وفیاتهم (طبع ضمن «مجموعه نفیسه»)، عبدالله بن النصر البغدادي (م ۵۶۷ ق) ، قم : مكتبة آية الله المرعشي ، ۱۴۰۶ ق .
- ۱۵۷ . تاریخ نظم و نثر در ایران ، سعید نفیسی (م ۱۳۴۵ ش) ، تهران : فروغی ، ۱۳۶۳ ش .
- ۱۵۸ . تاریخ و سفرنامه حزین ، شیخ محمد علی حزین لاهیجی (م ۱۸۰۱ ق) ، تهران : مرکز اسناد انقلاب اسلامی ، ۱۳۷۵ ش .

- ۱۵۹ . تأسيس الشيعة الكرام لعلام الإسلام، السيد حسن الصدر (م ۱۳۶۴ ق)، تهران: منشورات الأعلمی، ۱۳۷۵ ش.
- ۱۶۰ . تأویل الآيات الظاهرة في فضائل العترة الطاهرة (كتر جامع الفوائد)، شرف الدين علي الحسيني الإسترآبادي (م ۹۴۰ ق)، تحقيق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۷ ق.
- ۱۶۱ . تباشير المحرورين، شيخ محمد واعظ يزدي حائري (ق ۱۴ ق)، كربلا: مطبعة حسيني، ۱۳۳۲ ق.
- ۱۶۲ . تبيان الصلاة، السيد حسين الطباطبائي البروجردي (م ۱۳۸۹)، قم: گنج عرفان، ۱۴۲۶ ق.
- ۱۶۳ . التبيان في تفسير القرآن، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ۴۶۰)، نجف: مكتبة الأمين، ۱۳۸۱ ق.
- ۱۶۴ . تبين آيات خداوند، أنه ماري شيمل (م ۲۰۰۳ م)، مترجم: عبد الرحيم گواهي، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامي، ۱۳۷۶ ش.
- ۱۶۵ . تجارب الأمم، أحمد بن محمد الرازي (ابو علي مسكويه) (م ۴۲۱ ق)، تحقيق: أبو القاسم الإمامي، تهران: سروش، ۱۴۰۷ ق.
- ۱۶۶ . تجريد أسانيد الكافي، السيد حسين الطباطبائي البروجردي (م ۱۳۸۹ ق)، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية، ۱۴۰۹ ق.
- ۱۶۷ . التحرير الطاوسي، حسن بن زين الدين الشهيد الثاني (صاحب المعالم) (م ۱۰۱۱ ق)، قم: دار الذخائر، ۱۳۶۸ ش.
- ۱۶۸ . تحرير الوسيلة، السيد روح الله الموسوي (الإمام الخميني) (م ۱۳۶۸ ش)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۰۵ ق.
- ۱۶۹ . تحرير تاريخ و صاف، عبد المحمد آيتي (م ۱۳۹۲ ش)، تهران: مؤسسة مطالعات و تحقيقات فرهنگي، ۱۳۷۳ ش.
- ۱۷۰ . التحرير و التنوير، محمد الطاهر ابن عاشور (م ۱۳۹۳ ق).
- ۱۷۱ . التحصين، رضي الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، قم: مؤسسة دار الكتاب، ۱۴۱۳ ق.
- ۱۷۲ . تحف العقول عن آل الرسول ﷺ، الحسن بن علي الحراني (ابن شعبة) (ق ۴ ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ۱۴۰۴ ق.
- ۱۷۳ . تحفه اثني عشرية، عبد العزيز محدث دهلوي (م ۱۲۳۹ ق)، لاهور، ۱۹۸۳ م.

۱۷۴ . التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، حسن المصطفوی (م ۱۳۸۴ ش)، تهران: مرکز نشر آثار العلامة المصطفوی، ۱۳۸۵ ش.

۱۷۵ . تحقیقی در دین یهود، جلال الدین آشتیانی (م ۱۳۸۴ ش)، تهران: نگارش، ۱۳۶۸ ش.

۱۷۶ . تدوین السنة الشریفة، السید محمد رضا الحسینی الجلالی (معاصر)، قم: مکتب الاعلام الاسلامی، ۱۴۱۳ ق.

۱۷۷ . تذکره خزین، شیخ محمد علی بن ابو طالب (حزین لاهیجی) (م ۱۱۸۰ ق)، اصفهان: کتابفروشی تأیید، ۱۳۳۴ ش.

۱۷۸ . تذکره شاعران کرمان، حسین بهزادی اندوهجردی (معاصر)، تهران: هرمند، ۱۳۷۰ ش.

۱۷۹ . تذکره شعرای آذربایجان، محمد دهبیم (معاصر)، تهران: تالار کتاب، ۱۳۶۷ ش.

۱۸۰ . تذکره میخانه، ملا عبد النبی بن خلف فخر الزمانی قزوینی (ق ۱۱ ق)، به اهتمام: احمد گلچینی معانی، تهران: شرکت حاج محمد حسین اقبال، ۱۳۴۰ ش.

۱۸۱ . تذکره نصر آبادی، میرزا محمد طاهر نصر آبادی، تصحیح: وحید دستگردی، تهران: فروغی.

۱۸۲ . تذکره الأولیاء، فرید الدین محمد بن ابراهیم (عطار نیشابوری) (م ۶۲۷ ق)، لیدن: بریل، ۱۳۲۲ ش.

۱۸۳ . تذکره الخواص (تذکره خواص الأمة فی خصائص الأئمة علیهم السلام)، یوسف بن قزغلی (سبط ابي الفرج عبد الرحمان ابن الجوزی) (م ۶۵۴ ق)، مقدمه: السید محمد صادق بحر العلوم، تهران: مکتبه نینوی الحدیثه.

۱۸۴ . تذکره الفقهاء، الحسن بن یوسف بن المظهر الحلّی (العلامة الحلّی) (م ۷۲۶ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البیت علیهم السلام، قم: مؤسسه آل البیت علیهم السلام، ۱۴۱۴ ق.

۱۸۵ . التذکره فی احوال الموتی و امور الآخرة، محمد بن أحمد القرطبی (م ۶۷۱ ق)، تحقیق: مجدی فتحی السید، طنطا (مصر): دار الصحابة للتراث، ۱۴۱۵ ق.

۱۸۶ . ترتیب کتاب العین، خلیل بن احمد الفراهیدی (م ۱۷۵ ق)، تحقیق: مهدی المخزومی و ابراهیم السامرائی و اسعد الطیب، تهران: دار الأسوة، ۱۴۱۴ ق.

۱۸۷ . ترجمه جزایر سبعة، ابوالحسن نجفی مرندی (م ۱۳۴۹ ق)، تهران: مطبعه حاج عبدالرحیم بانمنه جی، ۱۳۳۲ ق.

۱۸۸ . التشیع و الاستشراق، عبد الجبار ناجی (معاصر)، بیروت: دار المخجّة البيضاء، ۱۳۹۰ ق.

۱۸۹ . تشیع و ولای اهل بیت در ادب فارسی قدیم (جنگ عبد الکریم مذاح)، عبد الکریم مذاح (ق ۹ ق)، به کوشش: امینته محلاتی، تهران: کتابخانه مجلس، ۱۳۹۰ ش.

- ١٩٠ . تصحيح اعتقادات الإمامية = تصحيح الاعتقاد .
- ١٩١ . تصحيح الاعتقاد (مصنفات الشيخ المفيد)، محمد بن محمد بن نعمان البغدادي (م ٤١٣ ق)، تحقيق: حسين درگاهي، قم: المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ ق.
- ١٩٢ . تصوف در اسلام، جلال الدين همایي (م ١٣٥٩ ش)، تهران: هما، ١٣٦٢ ش.
- ١٩٣ . التعليقة على رياض المسائل، السيد محمد رضا الموسوي الكلبايگاني (م ١٣٧٢ ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٨ ق.
- ١٩٤ . تعليقة على منهج المقال، محمد باقر بن محمد أكمل (الوحيد البهبهاني) (م ١٢٠٥ ق).
- ١٩٥ . تفسير ابن كثير، أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير البصري الدمشقي (م ٧٧٤ ق)، تحقيق: عبد العظيم غنيم و محمد أحمدى شور و محمد إبراهيم البنا، القاهرة: دار الشعب، ١٩٨٤ م.
- ١٩٦ . تفسير أبو الفتوح رازي = روض الجنان و روح الجنان
- ١٩٧ . تفسير الأوسى = روح المعاني فى تفسير القرآن
- ١٩٨ . تفسير التبيان = التبيان فى تفسير القرآن
- ١٩٩ . تفسير الجلالين، جلال الدين محمد بن أحمد المحلي (م ٨٦٤ ق) و عبد الرحمان بن أبى بكر السيوطي (م ٩١١ ق)، تحقيق: أبو فارس الدحداح، بيروت: مكتبة لبنان ناشرون، ٢٠٠٠ م.
- ٢٠٠ . تفسير السمرقندي (بحر العلوم)، أبو الليث نصر بن محمد السمرقندي (ق ٤ ق)، تحقيق: علي محمد معوض و آخرون، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٣ ق.
- ٢٠١ . تفسير السمعاتي، منصور بن محمد (السمعاتي) (م ٤٨٩ ق)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٣١ ق.
- ٢٠٢ . تفسير الصافي = الصافي فى تفسير القرآن.
- ٢٠٣ . تفسير الطبري = جامع البيان عن تأويل آي القرآن
- ٢٠٤ . تفسير العياشي، محمد بن مسعود السلمى السمرقندي (العياشي) (م ٣٢٠ ق)، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاتي، تهران: المكتبة العلمية، ١٣٨٠ ق.
- ٢٠٥ . تفسير القرآن العظيم = تفسير ابن كثير
- ٢٠٦ . التفسير القرآني للقرآن، عبد الكريم الخطيب (م ١٩٨٥ م)، قاهره: دار الفكر العربي، ١٣٤٦ ق.
- ٢٠٧ . تفسير القرطبي = الجامع لأحكام القرآن
- ٢٠٨ . تفسير القمى، علي بن إبراهيم القمى (م ٣٠٧ ق)، تحقيق: السيد الطيب الموسوي الجزائري، نجف: مطبعة النجف الأشرف، ١٣٨٧ ق.

..... ٥٠٠ ..... دأشرنامة امام مهدي ؑ / ج ١٠

٢٠٩ . التفسير الكبير = مفاتيح الغيب

٢١٠ . تفسير المراغي، أحمد بن مصطفى المراغي (م ١٣٧١ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي،
١٣٦٤ ق.

٢١١ . التفسير المظهرى، محمد ثناء الله العثماني الحنفى المظهرى البانى ينى (م - ١٨١٠ م)، تحقيق: إبراهيم
شمس الدين، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٢٨ ق.

٢١٢ . تفسير المنار، محمد رشيد رضا (م ١٩٣٥ م)، تعليق: محمد أحمد كنعان، بيروت: المكتب الإسلامى،
١٤٠٤ ق.

٢١٣ . التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري ؑ، تحقيق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام
المهدي (عج)، ١٤٠٩ ق.

٢١٤ . التفسير المنير فى العقيدة والشريعة والمنهج، وهبة زحيلى (معاصر)، بيروت: دار الفكر، ١٤١٨ ق.

٢١٥ . تفسير الميزان = الميزان فى تفسير القرآن

٢١٦ . تفسير الوسيط = الوسيط فى تفسير القرآن المجيد

٢١٧ . تفسير أوستا، جميس دار مستتر (م ١٨٩٤ م)، مترجم: موسى جوان، تهران: دنياى كتاب، ١٣٨٢ ش.

٢١٨ . تفسير سور آبادى (تفسير التفاسير)، ابو بكر عتيق بن محمد نيشابورى (سور آبادى) (م ٤٩٤ ق)،
تصحیح: على أكبر سعيدى سيرجانى، تهران: فرهنگ نشر نو، ١٣٨٠ ش.

٢١٩ . تفسير على بن إبراهيم = تفسير القمى

٢٢٠ . تفسير غرائب القرآن = غرائب القرآن و رغائب الفرقان

٢٢١ . تفسير فخر رازى = مفاتيح الغيب

٢٢٢ . تفسير فرات الكوفى، فرات بن إبراهيم الكوفى (ق ٤ ق)، تحقيق: محمد الكاظم المحمودى، تهران:
وزارة الثقافة والإرشاد الإسلامى، ١٤١٠ ق.

٢٢٣ . تفسير مقاتل بن سليمان، مقاتل بن سليمان (م ١٥٠ ق)، تحقيق: عبد الله محمود شيخاته، القاهرة: هيئة
المصرية العامة لكتاب، ١٩٨٩ م.

٢٢٤ . تفسير نمونه، ناصر مكارم شيرازى و همكاران، تهران: دار الكتب الإسلامىة، ١٣٦٩ - ١٣٧٠ ش.

٢٢٥ . تفسير نور الثقلين = نور الثقلين

٢٢٦ . تفسير هدايت، محمد تقى مدرسى (معاصر)، مترجم: احمد آرام ديگران، مشهد: بنياد پژوهشهاى
اسلامى آستان قدس رضوى، ١٣٧٧ - ١٣٧٨ ش.

فهرست منابع و مآخذ ٥٠١

٢٢٧ . تفصيل الشريعة في شرح تحرير الوسيلة (الحج)، محمد فاضل الموحدي اللنكراتي (م ١٣٨٦ ش)، بيروت : دار التعارف للمطبوعات ، ١٤١٨ ق .

٢٢٨ . تقويم البلدان، إسماعيل بن علي بن محمود (ابو الفداء) (م ٧٣٢ ق)، باريس : دار الطباعة السلطانية، ١٨٤٠ م .

٢٢٩ . تكملة العروة الوثقى، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٢٧ ق)، قم : كتاب فروشي داوري، ١٤١٤ ق .

٢٣٠ . تكملة أمل الآمل، السيد حسن الصدر (م ١٣٦٤ ق)، قم : كتابخانه آية الله مرعشي، ١٤٠٦ ق .

٢٣١ . تلخيص المستدرک (طبع مع المستدرک)، أبو عبدالله محمد بن أحمد الذهبي (م ٧٤٨ ق)، رياض : مكتبة و مطابع النصر .

٢٣٢ . تلخيص تاريخ نبيل زرندي = مطالع الأنوار

٢٣٣ . تلمود .

٢٣٤ . تنبيه الخواطر و نزهة النواظر (مجموعة ورام)، ورام بن أبي فراس الحمدان (م ٦٠٥ ق)، بيروت : دار التعارف و دار الصعب .

٢٣٥ . التنزيل و التحريف، أبو عبدالله أحمد بن محمد السيارى (ق ٣ ق)، تحقيق : اتان كلبرگ و محمد علي امير مغري، ليدن : دار بريل، ٢٠٠٩ م .

٢٣٦ . تنقيح المقال في علم الرجال، عبد الله بن محمد حسن المامقاني (م ١٢٥١ ق)، تهران : جهان، ١٣٥١ - ١٣٥٢ ق .

٢٣٧ . تنوير الحوالك شرح علي موطأ مالك، عبد الرحمان بن ابي بكر السيوطي (م ٩١١ ق)، بيروت : دار الندوة الجديدة .

٢٣٨ . تنوير الملك في إمكان رؤية النبي و الملك، عبد الرحمان بن ابي بكر السيوطي (م ٩١١ ق) .

٢٣٩ . التوحيد، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق : السيد هاشم الحسيني الطهراني، قم : مؤسسة النشر الإسلامي، ١٣٩٨ ق .

٢٤٠ . تهذيب الأحكام في شرح المقنعة، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ٤٦٠ ق)، بيروت : دار التعارف، ١٤٠١ ق .

٢٤١ . تهذيب الأسماء و اللغات، يحيى بن شرف النووي (م ٦٧٦ ق)، بيروت : دار الفكر، ١٤١٦ ق .

٢٤٢ . تهذيب التهذيب، أحمد بن علي العسقلاني (ابن حجر) (م ٨٥٢ ق)، تحقيق : خليل مأمون شيحا و عمر السلاحي و علي بن مسعود، بيروت : دار المعرفة، ١٤١٧ ق .

٢٤٣ . تهذيب الكمال في أسماء الرجال ، يونس بن عبد الرحمن الميزي (م ٧٤٢ ق) ، تحقيق : بشار عمّاد معروف ، بيروت : مؤسسة الرسالة ، ١٤٠٩ ق .

٢٤٤ . تهذيب المقال في تنقيح كتاب الرجال ، السيد محمد علي الموحّد الأبطحي (١٤ ق) ، قم : ابن المؤلف ، ١٤١٧ ق .

٢٤٥ . تفسير الكريم الرحمن في تفسير كلام المتان ، عبد الرحمن بن ناصر آل سعدي (١٣٧٦ ق) .

٢٤٦ . الثاقب في المناقب ، محمد بن علي الطوسي (ابن حمزه) (م ٥٦٠ ق) ، تحقيق : نبيل رضا علوان : قم : مؤسسة أنصاريان ، ١٤١٢ ق .

٢٤٧ . الثقات ، محمد بن حبان البستي (م ٣٥٤ ق) ، بيروت : مؤسسة الكتب الثقافية ، ١٤٠٨ ق .

٢٤٨ . الثقات العيون في سادس القرون ، محمد محسن بن علي المثنوي (أقا بزرگ الطهراني) (م ١٣٨٩ ق) ، بيروت : دار إحياء التراث العربي ، ١٤٣٠ ق .

٢٤٩ . ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق) ، تحقيق : علي أكبر الغفاري ، تهران : مكتبة الصدوق ، ١٤٠٢ ق .

٢٥٠ . جامع الأصول في أحاديث الرسول ، أبو السعادات مجد الدين الميارك بن محمد بن محمد (ابن الأثير) (م ٦٠٦ ق) ، تحقيق : عبد القادر الأرناؤوظ ، القاهرة : مكتبة الحلواني .

٢٥١ . جامع البيان في تفسير آي القرآن (تفسير الطبري) ، محمد بن جرير الطبري (م ٣١٠ ق) ، بيروت : دار الفكر ، ١٤٠٨ ق .

٢٥٢ . جامع الدرر ، حسين فاطمي ، قم : چاپخانه علميه ، ١٣٨٥ ق .

٢٥٣ . الجامع الصغير في أحاديث البشير النذير ، عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي (م ٩١١ ق) ، بيروت : دار الفكر ، ١٤٠١ ق .

٢٥٤ . الجامع الصغير في أحاديث البشير النذير ، عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي ، (م ٩١١ ق) ، بيروت : دار الفكر ، ١٤٠١ ق .

٢٥٥ . جامع العلوم في اصطلاحات الفنون الملقب بدستور العلماء ، عبد النبي بن عبد الرسول احمد نكري (م ١١٧٣ ق) ، تحقيق : محمود بن غياث الدين الحيدر آبادي ، بيروت : مؤسسة الأعلمي ، ١٣٩٥ ق .

٢٥٦ . جامع المدارك في شرح المختصر النافع ، السيد أحمد الخوانساري (م ١٣٦٣ ش) ، تعليق : علي أكبر الغفاري ، تهران : مكتبة الصدوق ، ١٤٠٥ ق .

٢٥٧ . جامع المقاصد في شرح القواعد ، علي بن الحسين بن عبد العالي (المحقق الكركي) (م ٩٤٠) ، قم : مؤسسة آل البيت عجله الله عنه ، ١٤٠٨ ق .

- ۲۵۸ . جامع أحاديث الشيعة، السيد حسين الطباطبائي البروجردى (م ۱۳۸۹ ق)، تهران: انتشارات فرهنگ سبز، ۱۴۲۹ ق.
- ۲۵۹ . جامع شناسی سیاسی معاصر، کیت ناش، مترجم: محمدتقی دلفروز، تهران: کویر، ۱۳۸۰ ش.
- ۲۶۰ . الجامع فی الرجال، الشيخ موسى الزنجاني (م ۱۳۵۸ ش)، قم: چاپخانه پیروز، ۱۳۹۴ ق.
- ۲۶۱ . الجامع لأحكام القرآن، محمد بن أحمد القرطبي (م ۶۷۱ ق)، تحقيق: محمد عبد الرحمان المرعشلي، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۰۵ ق.
- ۲۶۲ . الجامع للشرائع، يحيى بن سعيد الحلبي (م ۶۹۰ ق)، تحقيق و تخريج: جمع من الفضلاء، قم: مؤسسة سيد الشهداء العلمية، ۱۴۰۵ ق.
- ۲۶۳ . الجرح و التعديل، عبد الرحمان بن أبي حاتم الرازي (م ۳۲۷ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۳۷۱ ق.
- ۲۶۴ . جرحه‌ای از دریا، سید موسی شیرازی زنجانی (معاصر)، قم: مؤسسه کتابشناسی شیعه، ۱۳۸۹ ش.
- ۲۶۵ . جغرافیای تاریخی کشورهای اسلامی، حسین قرچانلو (معاصر) تهران: سمت، ۱۳۸۰ ش.
- ۲۶۶ . جغرافیای تاریخی و انسانی شیعه در جهان اسلام، رسول جعفریان (معاصر)، قم: انصاریان، ۱۳۷۱ ش.
- ۲۶۷ . جغرافیای حافظ ابرو، شهاب‌الدین عبدالله بن لطف‌الله خوافی (م ۸۳۴ ق)، مترجم: صادق سجادی، تهران: میراث مکتوب، ۱۳۷۵ ش.
- ۲۶۸ . جمال الأسبوع بكمال العمل المشروع، رضی‌الدین عبد‌الکریم موسی بن علی الحلبي (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴ ق)، تحقيق: السيد جواد القيومي، قم: مؤسسة الآفاق، ۱۳۷۱ ش.
- ۲۶۹ . جنة المأوى في ذكر من فاز بقاء الحجة عليه السلام أو معجزته في الغيبة الكبرى، ميرزا حسين نوري طبرسي (م ۱۳۲۰ ق)، تحقيق: مركز الدراسات الشخصية الامام المهدي عليه السلام، قم: مؤسسة السيدة المعصومة عليها السلام، ۱۴۲۷ ق.
- ۲۷۰ . جوامع الجامع، الفضل بن الحسن الطبرسي (أمين الاسلام) (م ۵۴۸ ق)، تحقيق: ابوالقاسم گرجي، تهران: دانشگاه تهران، ۱۴۱۲ ق.
- ۲۷۱ . الجوامع والفوارق بين السنة و الشيعة، محمد جواد مغنیه (م ۹۷۹ م)، تحقيق: عبد الحسين مغنیه، بيروت: مؤسسة عز الدين، ۱۴۱۴ ق.
- ۲۷۲ . جواهر العقدين في فضل الشرفين، علي بن عبدالله السمهودي (م ۹۱۱ ق)، تحقيق: مصطفى عبدالقادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۵ ق.

- ٢٧٣ . جواهر القوائين ، أبو جعفر محمد باقر يزدي الكرماني (م)، چاپ سنگي -
- ٢٧٤ . جواهر الكلام في شرح شرائع الاسلام ، محمد حسن النجفي الاصفهاني (صاحب الجواهر) ، (م ١٢٦٦ ق) ، تحقيق : عباس القوجاني وآخرون ، تهران : دار الكتب الإسلامية ، ١٣٩٠ ق .
- ٢٧٥ . چشم به راه مهدی ، جمعی از نویسندگان ، قم : دفتر تبلیغات اسلامی ، ١٣٧٨ ش .
- ٢٧٦ . الحاشية على مدارك الأحكام ، محمد باقر بن محمد أكمل البهبهاني (م ١٢٠٥ ق) ، قم : مؤسسة آل البيت عليهم السلام ، ١٤١٩ ق .
- ٢٧٧ . الحاوي في الفتاوى = الحاوي للفتاوى .
- ٢٧٨ . الحاوي للفتاوى ، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطي (م ٩١١ ق) ، بيروت : دار الجيل ، ١٤١٢ ق .
- ٢٧٩ . الحاوي للفتاوى في الفقه و علوم القرآن و الحديث و الأصول و العقائد و التصوف و النحو و غيرها ، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطي (م ٩١١ ق) ، بيروت : دار الكتاب العربي .
- ٢٨٠ . الحج في الشريعة الإسلامية الغراء ، جعفر السبحاني التبريزي (معاصر) ، قم : مؤسسة الإمام الصادق عليه السلام ، ١٤٢٤ ق .
- ٢٨١ . الحدائق = الحدائق الناضرة
- ٢٨٢ . الحدائق الناضرة في أحكام العترة الطاهرة ، يوسف بن أحمد البحراني (م ١١٨٦ ق) ، تحقيق : محمد تقى الايرواني ، نجف : دار الكتب الإسلامية ، ١٣٧٧ ق .
- ٢٨٣ . حدود العالم من المشرق إلى المغرب ، نویسنده : ناشناس ، به کوشش : منوچهر ستوده ، تهران : دانشگاه تهران ، ١٣٤٠ ش .
- ٢٨٤ . حديث اندیشه (نیم سالنامه) ، قم : دانشگاه قرآن و حدیث .
- ٢٨٥ . خدیقة الشیعة ، أحمد بن محمد (المقدس الأردبیلی) (م ٩٣٣ ق) ، تهران : گلی ، ١٣٩١ ش .
- ٢٨٦ . حق الیقین ، محمد باقر بن محمد تقی مجلسی (علامه مجلسی) (م ١١١٠ ق) ، تصحیح : حسین نادری ، قم : امام عصر ، ١٣٨٦ ش .
- ٢٨٧ . حکمت نامه جوان ، محمد محمدی ری شهری ، مترجم : مهدی مهریزی ، قم : دار الحدیث ، ١٣٨٤ ش .
- ٢٨٨ . الحلقة الضائعة من تاریخ جبل عامل من الفتح الاسلامی حتی سيطرة العثمانيه ، علی داود خاير ، بيروت : دار الهادي ، ١٤٢٦ ق .
- ٢٨٩ . حلية الأولياء و طبقات الأصفیاء ، أحمد بن عبدالله الاصفهاني (أبو نعيم) (م ٤٣٠ ق) ، بيروت : دار الكتاب العربي ، ١٣٨٧ ق .

٢٩٠. الحور العين، تشوان بن سعيد الحميري (م ٥٧٣ق)، تحقيق: كمال مصطفى، بيروت: دار آزال - المكتبة اليمنية، ١٩٨٥م.
٢٩١. حوزة (فصل نامه)، قم: دفتر تبليغات اسلامي.
٢٩٢. حيات الإمام محمد المهدي (عج)، باقر شريف القرشي، بيروت: دار المرتضى، ١٤١٦ق.
٢٩٣. حيات فكري و سياسي امامان شيعه، رسول جعفریان، قم: انصاريان.
٢٩٤. خاتمة مستدرک الوسائل، الميرزا حسين النوري الطبرسي (م ١٣٢٠ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت (ع)، قم: مؤسسة آل البيت (ع)، ١٤١٥ق.
٢٩٥. خاطرات مرحوم مرشد جلوي = بهترين كاسب قرن.
٢٩٦. خاندان نويختي، عباس اقبال آشتياني (م ١٣٣٤ش)، تهران: طهوري، ١٣٤٥ش.
٢٩٧. الخرائج، أبو يوسف يعقوب بن ابراهيم الأنصاري (الفاضي أبو يوسف) (م ١٨٢ق)، بيروت: دار المعرفة.
٢٩٨. الخرائج و الجرائح، سعيد بن عبد الله الراوندي (قطب الدين الراوندي) (م ٥٧٣ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، بيروت و قم: مؤسسة النور للطبوعات و مدرسة الإمام المهدي (عج)، ١٤١١ق.
٢٩٩. خريدة العجائب و فريدة الغرائب، سراج الدين أبو حفصل عمر بن علي (ابن الملقن) (م ٧٤٩ق)، بيروت: دار الشرق العربي.
٣٠٠. خزينة الجواهر في زينة المنابر، علي أكبر نهاوندي (م ١٣٢٨)، تهران: وفائي، ١٣٨١ش.
٣٠١. خصائص الأئمة (خصائص أمير المؤمنين (ع))، محمد بن الحسين الموسوي (الشريف الرضي) (م ٤٠٦ق)، تحقيق: محمد هادي الأميني، مشهد: مجمع البحوث الاسلامية، ١٤٠٦ق.
٣٠٢. خصائص أمير المؤمنين (ع)، أحمد بن شعيب النسائي (م ٣٠٣ق)، تحقيق: محمد باقر المحمودي، تهران: وزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامي، ١٤٠٣ق.
٣٠٣. الخصال، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٤ق.
٣٠٤. الخصال، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٤ق.
٣٠٥. خط امان در ولايت صاحب الزمان، محمد امامي كاشاني، ناشر: مؤلف، ١٣٨٦ش.
٣٠٦. الخطط التوقيفيه، الجديدة لمصر القاهرة، علي پاشا مبارك (م ١٨٩٣ق)، القاهرة، الهيئة المصرية العامة للكتاب، ١٩٨٠م.

۵۰۶ ..... دانش‌نامه امام مهدی علیه السلام / ج ۱۰

۳۰۷. خلاصة الأقوال في معرفة الرجال (رجال العلامة الحلی)، الحسن بن یوسف بن المظہر الحلی (العلامة الحلی) (م ۷۲۶ ق)، تحقیق: السید جواد القیومی، قم: مؤسسه نشر الفقاهة، ۱۴۱۷ ق.

۳۰۸. خلافت و ولایت از نظر قرآن و سنت، محمدتقی شریعتی (م ۱۳۶۶ ش)، تهران: حسینیه ارشاد، ۱۳۵۱ ش.

۳۰۹. خوشه‌های ظلابی، محمد علی مجاهدی (پروانه) (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶ ش.

۳۱۰. دائرة المعارف بزرگ اسلامی، زیر نظر: سید کاظم موسوی بجنوردی، تهران: مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۶۹ ش.

۳۱۱. دار السلام در احوالات حضرت ولی عصر، محمود بن جعفر میثمی عراقی (م ۱۳۰۸)، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۳ ش.

۳۱۲. داستانهای شگفت، عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: صبا، ۱۳۶۲ ش.

۳۱۳. دانشمند آذربایجان، محمد علی تربیت (م ۱۳۱۸ ش)، تهران: مجلس، ۱۳۱۴ ش.

۳۱۴. دانشمندان و بزرگان اصفهان، مصلح الدین مهدوی (م ۱۳۷۴ ش)، تصحیح: رحیم قاسمی و محمد رضا تیلر و شان، اصفهان: گلدسته، ۱۳۸۴ ش.

۳۱۵. دانشنامه احادیث پزشکی، محمد محمدی ری شهری با همکاری مرتضی خوش نصیب و دیگران، ترجمه: حسین صابری، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۰ ش.

۳۱۶. دانشنامه ادب فارسی، حسن انوشه (معاصر)، تهران: مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی دانشنامه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۵ ش.

۳۱۷. دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر سید مصطفی میر سلیم (م ۱۳۶۳ ش)، تحقیق: بنیاد دائرة المعارف اسلامی، تهران: بنیاد دائرة المعارف اسلامی، ۱۳۷۵ ش.

۳۱۸. دانشنامه شعر مهدوی، طاهره مسلمی زاده (معاصر)، تهران: مؤسسه مطالعات و اطلاع رسانی منتظران موعود.

۳۱۹. دانشنامه عقاید اسلامی از نگاه قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری و همکاران، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۵ ش.

۳۲۰. دانشنامه قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری و همکاران (معاصر)، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۲ ق.

۳۲۱. دانشنامه میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری (معاصر)، قم: دارالحدیث، ۱۴۲۶ ق.

- ٣٢٢ . دانشنامه أمير المؤمنين عليه السلام بر نيابة قرآن ، حديث و تاريخ ، محمد محمدی ری شهری ، با همکاري سيد محمد کاظم طباطبائي و سيد محمود طباطبائي نژاد ، ترجمه : عبدالهادي مسعودي و ديگران ، قم : دار الحديث ، ١٣٨١ ش .
- ٣٢٣ . داوري وجدان و قضاوت فطرت ، راضي بن محمد حسين نجفي تبريزي (م ١٢٦٨ ش) ، قم : کتابفروشي داوري ، ١٣٨٤ ق .
- ٣٢٤ . دراسات في المنكاسب المحرمة ، حسينعلي المنتظري (م ١٣٨٨ ش) ، قم : نشر تفکر ، ١٤١٥ ق .
- ٣٢٥ . دراسات في ولاية الفقيه ، حسينعلي المنتظري (م ١٣٨٨ ش) ، قم : المركز العالمي للدراسات الاسلامية ، ١٤٠٩ ق .
- ٣٢٦ . الدر المنثور في التفسير المأثور ، عبدالرحمان بن أبي بكر السيوطي (م ٩١١ ق) ، بيروت : دار الفكر ، ١٤١٤ ق .
- ٣٢٧ . الدر النظيم في تفسير القرآن العظيم ، محمد رضا بن محمد امين همداني (کوثر) (م ١٢٤٧ ق) ، تهران : چاپخانه آقا ميرزا علي اکبر تهراني ، ١٢٧٩ ق .
- ٣٢٨ . در جستجوی استاد شرح حال آيت الله العظمي آقا شيخ محمدتقي آملی ، صادق حسن زاده ، قم : آل علي ، ١٣٨٠ ش .
- ٣٢٩ . الدرر الكامنة في أعيان المائة الثامنة ، احمد بن علي (ابن حجر العسقلاني) (م ٨٥٢ ق) ، بيروت : دار الجيل ، ١٤١٤ ق .
- ٣٣٠ . در غبار کاروان ، محمود شاهرخي (جذيه) (م ١٣٨٨ ش) ، تهران : انجمن قلم ايران ، ١٣٨٨ ش .
- ٣٣١ . در محفل روحانيان ، محمد علي مجاهدي (پروانه) (معاصر) ، قم : هجرت ، ١٣٧٢ .
- ٣٣٢ . الدر و المرجان في تفسير الايمان ، سيد عبد الهادي دليجاني (م ق ١) ، مخطوط .
- ٣٣٣ . الدر وع الواقعة ، رضي الدين علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق) ، تحقيق : مؤسسة آل البيت عليهم السلام ، قم : مؤسسة آل البيت عليهم السلام ، ١٤١٤ ق .
- ٣٣٤ . الدر الباهرة من الأصداف الطاهرة ، [المنسوب إلى] محمد بن مكى العاملي (الشهيد الاول) (م ٧٨٦ ق) ، مشهد : مؤسسة الطبع و النشر التابعة للحضرة الرضوية المقدسة ، ١٣٦٥ ش .
- ٣٣٥ . دستور معالم الحكم و مأثور مكارم الشيم ، محمد بن سلامة القضاعي (القضاعي القضاعي) (م ٤٥٤ ق) ، بيروت : دار الكتاب العربي ، ١٤٠١ ق .
- ٣٣٦ . دعائم الإسلام و ذكر الحلال و الحرام و القضايا و الأحكام ، النعمان بن محمد التميمي المغربي (القاضي أبو حنيفة) (م ٢٦٣ ق) ، تحقيق : آصف بن علي أصغر فيض ، مصر : دار المعارف ، ١٣٨٩ ق .

۵۰۸ ..... دانش‌نامه امام مهدی (عج) / ج ۱۰

۳۳۷. الدعوات، سعيد بن عبد الله الراوندى (قطب الدين الراوندى) (م ۵۷۳ ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، قم: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۷ ق.

۳۳۸. الدعوات في يوم الغدير.

۳۳۹. دقائق التفسير الجامع لتفسير الامام ابن تيمية، جمع و تحقيق: محمد السيد الجليلند.

۳۴۰. دلائل الإمامة، محمد بن جرير بن رستم الطبري: الإمامي (ق ۵ ق)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: مؤسسة البعثة، ۱۴۱۳ ق.

۳۴۱. دليل تحرير الوسيلة، علي أكبر السيوفي المازندراني (معاصر)، تهران: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني، ۱۳۸۵ ش.

۳۴۲. دولت عباسيان، محمد سهيل طقوش (معاصر)، مترجم: حجت الله جودكي، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۱ ش.

۳۴۳. دوستان سخنور، علي نظمي تبريزي (معاصر)، تهران: علمی، ۱۳۶۳ ش.

۳۴۴. ده رساله (تحقيقي درباره دعای نديه)، رضا استادي (معاصر)، قم: پيروز، ۱۳۵۱ ش.

۳۴۵. الذبيح علي صحيح مسلم بن الحجاج، عبد الرحمان بن ابى بكر السيوطي (م ۹۱۱ ق)، تحقيق: زكريا كاندهلوي، بيروت: شركة دار الأرقم بن ابى الأرقم، ۱۴۱۹ ق.

۳۴۶. دیدار در عصر غيبت، جواد جعفری، قم: آينده روشن، ۱۳۸۱ ش.

۳۴۷. ديوان آذري اسفراينی، حمزة بن علي (آذري اسفراينی) (م ۸۶۶ ق)، تصحيح: سيد عباس رستاخيز و محسن كياني، تهران: كتابخانه مجلس، ۱۳۸۹ ش.

۳۴۸. ديوان ابن حسام خوشفي، محمد بن حسام الدين خوشفي (م ۸۷۵ ق)، به كوشش: احمد احمدی بيرجندی و محمد تقی سنالك، مشهد: سازمان حج و اوقاف و امور خيريه، ۱۳۶۶ ش.

۳۴۹. ديوان اشعار، محمود بن يمين الدين (ابن يمين قريومدي) (م ۷۶۹ ق)، تحقيق: حسينعلي باستاني راد، تهران: كتابخانه سنایی، ۱۳۴۴ ش.

۳۵۰. ديوان اشعار بابا فغانی شیرازی، بابا فغانی (م ۹۲۵ ق)، به اهتمام: احمد سهيلي خوانساری، تهران: اقبال، ۱۳۶۲ ش.

۳۵۱. ديوان افسري کرمانی، مهدي قلی خان بن ابوالقاسم کرمانی (افسري کرمانی) (م ۱۳۰۰ ق)، گردآورنده: عبدالرضا افسري کرمانی، تهران: اطلاعات، ۱۳۸۰ ش.

۳۵۲. ديوان السيد الحميري، اسماعيل بن محمد الحميري (م ۱۷۳ ق)، تحقيق: شاکر هادي شکر، بيروت: دار مكتبة الحياة، ۱۴۰۶ ق.

فهرست منابع و مآخذ ۵۰۹

۳۵۳. دیوان المنسوب إلى أمير المؤمنين، جمع و ترتیب: عبد العزیز مکرم، بیروت: مؤسسه الکتب الثقافیه، ۱۴۰۹ ق.

۳۵۴. دیوان امام، سیدروح الله موسوی (امام خمینی) (م ۱۳۶۸ ش)، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.

۳۵۵. دیوان حزن لاهیجی، شیخ محمد علی بن ابوطالب (حزین لاهیجی) (م ۱۱۸۰ ق)، تصحیح: بیژن ترقی، تهران: کتابفروشی خیام، ۱۳۵۰ ش.

۳۵۶. دیوان سلیم تهرانی، محمدقلی سلیم تهرانی (م ۱۰۵۷ ق)، تصحیح: محمد قهرمان، تهران: ابن سینا، ۱۳۴۹ ش.

۳۵۷. دیوان سنا (همایی)، جلال الدین همایی (م ۱۳۵۹ ش)، به کوشش: ماهدخت یانوَ همایی، تهران: مؤسسه نشر هما، ۱۳۶۴ ش.

۳۵۸. دیوان شاه نعمت الله ولی، نعمت الله بن عبدالله (م ۸۳۴ ق)، به کوشش: جواد توریخش، تهران: خاتقاه نعمه اللهی، ۱۳۶۱ ش.

۳۵۹. دیوان شفیعی شیرازی، میرزا شفیعی اثر شیرازی (م ۱۱۱۳ ق)، رضا عبداللهی، تهران: برگ، ۱۳۷۲ ش.

۳۶۰. دیوان عندلیب کاشانی، میرزا تقی خان عندلیب کاشانی (ق ۱۲)، گردآورنده: تیره اندیشه، تهران: فروغی، ۱۳۶۳ ش.

۳۶۱. دیوان غزلیات شمس تبریزی، جلال الدین محمد بلخی رومی (مولوی) (م ۶۷۵ ق)، تصحیح: بدیع الزمان فروزانفر، تهران: امیرکبیر.

۳۶۲. دیوان فتحعلی خان صبا، فتحعلی خان صبا (م ۱۲۳۸ ق).

۳۶۳. دیوان فیاض لاهیجی، عبدالرزاق بن علی (فیاض لاهیجی) (ق ۱۰ ق)، به کوشش: امیر یانوَ کریمی (امیری فیروز کوهی)، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۲ ش.

۳۶۴. دیوان فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی (فیض کاشانی) (م ۱۰۹۱ ق)، تهران: اسوه، ۱۳۷۱ ش.

۳۶۵. دیوان قوامی رازی، بدر الدین قوامی رازی (ق ۶ ق)، تصحیح: میر جلال الدین محدث ارموی، تهران: سپهر، ۱۳۳۴ ش.

۳۶۶. دیوان کمال غیاث شیرازی، کمال غیاث شیرازی (م ۸۳۸ ق)، تصحیح: محسن کیانی و احمد بهشتی شیرازی، تهران: کتابخانه مجلس، ۱۳۹۰ ش.

۵۱۰ ..... دانش‌نامه امام مهدی علیه السلام / ج ۱۰

۳۶۷. دیوان لطفعلی بیگ آذر بیگدلی، لطفعلی بیگ بن آقاخان بیگدلی (آذر) (م ۱۱۹۵ ق)، تصحیح: سید حسن سادات ناصری و غلامحسین بیگدلی، تهران: جاویدان، ۱۳۶۶ ش.

۳۶۸. دیوان ملا محمد رفیع واعظ قزوینی (م ۱۰۸۹ ق)، تهران: علی اکبر علمی، ۱۳۵۹ ش.

۳۶۹. دیوان میر داماد، محمد باقر بن محمد استرآبادی (میر داماد) (م ۱۰۴۱ ق)، تصحیح: احمد کریمی، تهران: انتشارات ما، ۱۳۷۹ ش.

۳۷۰. دیوان ناظم هروی، ملا فرخ حسین (ناظم هروی) (ق ۱۱ ق)، تصحیح: محمد قهرمان، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۴ ش.

۳۷۱. دیوان نظیری نیشابوری، محمد حسین نظیری نیشابوری (م ۱۰۲۱ ق)، تصحیح: محمدرضا طاهری، تهران: نگاه، ۱۳۷۹ ش.

۳۷۲. دیوان وحشی باققی، کمال الدین وحشی باققی (م ۹۹۱ ق)، به کوشش: پروین قائمی، تهران: پیمان، ۱۳۸۱ ش.

۳۷۳. ذخائر العقبی فی مناقب ذوی القربی، أحمد بن عبدالله الطبری (م ۶۹۳ ق)، تحقیق: اکرم البوشی، جدة: مكتبة الصحابة، ۱۴۱۵ ق.

۳۷۴. ذخیره المعاد فی شرح الإرشاد، ملا محمد باقر بن محمد مؤمن السیزواری (م ۱۰۹۰)، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام.

۳۷۵. الذریعة إلى تصانیف الشيعة، محمد محسن بن علی المثنوی (آقا بزرگ الطهرانی) (م ۱۳۸۹ ق)، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۰۳ ق.

۳۷۶. ذکر أخبار أصبهان = تاریخ أصبهان

۳۷۷. ذکر الشیعة فی أحكام الشریعة، محمد بن مکی العاملی (الشهید الأول) (م ۷۸۶ ق)، تحقیق: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۱۹ ق.

۳۷۸. راز داران حریم اهل بیت، جواد سلیمانی (معاصر)، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶ ش.

۳۷۹. رانمای ادیان زنده، جان راسل هینلز (معاصر)، مترجم: عبدالرحیم گواهی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۵ ش.

۳۸۰. الرجال، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰)، تحقیق: السید جواد القیومی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۵ ق.

۳۸۱. رجال ابن داود، الحسن با علی الحلّی (ابن داود) (م ۷۳۷ ق)، تحقیق: السید محمد صادق آل بحر العلوم، قم: الشریف الرضی، ۱۳۹۲ ق.

۳۸۲. رجال البرقی، أحمد بن محمد البرقی (م ۲۷۴ / ۲۸۰ ق)، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۲ ش.
۳۸۳. رجال الطوسی، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰ ق)، تحقیق: السيد جواد القیومی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۵ ق.
۳۸۴. رجال العلامة الحلی = خلاصة الأقوال فی معرفة الرجال
۳۸۵. رجال الکشی = اختیار معرفة الرجال
۳۸۶. رجال النجاشی (فهرست أسماء مصنّفی الشیعة)، أحمد بن علی النجاشی (م ۴۵۰ ق)، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۰۸ ق.
۳۸۷. الرجال لابن الفضاری، أحمد بن الحسن الواسطی البغدادی (ابن الفضاری) (م ۴۱۱ ق)، تحقیق: السيد محمّد رضا الحسینی الجلالی، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۲ ق.
۳۸۸. الرحلة، محمد بن عبد الوهاب المکناسی (م ۱۲۱۳ ق)، تحقیق: محمد بوکیوط، بیروت و ابوظبی: المؤسسة العربية للدراسات و النشر و دار السویدی، ۲۰۰۳ م.
۳۸۹. ریحق مختوم، عبد الحمید اشراق خاوری (۱۳۳۹ ش)، تهران: مطبوعات امری.
۳۹۰. الرسائل الرجالية، ابو المعالی محمد بن محمد ابراهیم الكلیناسی (م ۱۳۱۵ ق)، تحقیق: محمد حسین الدرایتی، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۲ ق.
۳۹۱. رسائل الشهد الثاني، زین الدین علی بن أحمد (الشهد الثاني) (م ۹۶۵ ق)، قم: بوستان کتاب، ۱۴۲۱ ق.
۳۹۲. الرسائل العشرة، السيد روح الله الموسوی (امام خمینی) (م ۱۳۶۸ ش)، قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۴۱۸ ق.
۳۹۳. الرسائل الفقهية، محمد باقر بن محمد اکمل البهبهانی (م ۱۲۰۵ ق)، تحقیق: مؤسسه العلامة المجدد و الوحيد البهبهانی، قم: مؤسسه العلامة المجدد و الوحيد البهبهانی، ۱۴۱۹ ق.
۳۹۴. رسائل فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی (فیض کاشانی) (م ۱۰۹۱)، تهران: مدرسه عالی شهید مطهری، ۱۴۲۹ ق.
۳۹۵. رسائل و مقالات فلسفی، ابو الحسن رفیعی قزوینی (م ۱۳۵۳ ش)، تصحیح: غلامحسین رضائزاد، تهران: الزهراء، ۱۳۶۷ ش.
۳۹۶. رسالة مهديه (ضمن شاه ولی و دعوت به مهدویت)، نعمت الله بن عبد الله (شاه نعمت الله ولی) (م ۸۳۴ ق)، اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۱ ش.
۳۹۷. رواق اندیشه، مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، قم: مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما.

٥١٢ ..... دانش نامه امام مهدی علیه السلام / ج ١٠

٣٩٨ . روح البيان ، اسماعيل بن مصطفى حقي البروسوي ، تحقيق : احمد عبيد و عناية ، بيروت : دار احياء التراث العربي ، ١٤٢١ ق .

٣٩٩ . روح المعاني في تفسير القرآن (تفسير الآلوسي) ، محمود بن عبد الله الآلوسي البغدادي (م ١٢٧٠ ق) ، بيروت : دار احياء التراث العربي .

٤٠٠ . روح مجرد : يادنامه موحّد عظيم و غارف كبير حاج سيد هاشم موسوي حدّاد ، سيد محمد حسين حسيني تهراني (م ١٣٧٤ ش) ، نسخه الكترونيكي به نشاني : www.maarefislam.com

٤٠١ . روزنهائي از عالم غيب ، سيد محسن خرازي (معاصر) ، قم : مسجد مقدس جمكران ، ١٣٨٣ ش .

٤٠٢ . روش شناسي علوم انساني ، محمدتقي ايمان و احمد كلاته ساداتي ، قم : پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ، ١٣٩٢ ش .

٤٠٣ . رياضات الجنات في احوال العلماء و السادات ، السيد محمدباقر الخوانساري الاصفهاني (م ١٣١٣ ق) ، اعداد : اسد الله اسماعيليان ، قم : مؤسسه اسماعيليان ، ١٣٩٠ ق .

٤٠٤ . روض الجنان و روح الجنان (تفسير ابو الفتوح رازي) ، حسين بن علي رازي (ابو الفتوح) (ق ٦ ق) ، مشهد : آستان قدس رضوي ، ١٣٧١ ش .

٤٠٥ . الروض المعطار في خبر الاقطار ، محمد بن عبد المنعم الحميري (م ق) ، تحقيق : احسان عباس ، بيروت : مؤسسه ناصر الثقافة ، ١٩٨٠ م .

٤٠٦ . روضة المتقين في شرح كتاب من لا يحضره الفقيه ، محمدتقي المجلسي (م ١٠٧٠ ق) ، تصحيح : السيد حسين الموسوي الكرمانى و علي پناه الاشتهاردى ، تهران : بنياد فرهنگ اسلامي كوشان پور .

٤٠٧ . روضة الواعظين ، محمد بن الحسن الفثال التيسابوري (م ٥٠٨ ق) ، تحقيق : حسين الأعلمي ، بيروت : مؤسسه الأعلمي ، ١٤٠٦ ق .

٤٠٨ . رياض الابرار في مناقب الأئمة الأطهار ، السيد نعمة الله بن عبدالله الجزائري (م ١١٢٢ ق) ، بيروت : مؤسسه التاريخ العربي ، ١٤٢٧ ق .

٤٠٩ . رياض العلماء و حياض الفضلاء ، ميرزا عبدالله الأفندي الاصفهاني (ق ١٢ ق) ، تحقيق : السيد أحمد الحسيني ، قم : مكتبة آية الله المرعشي ، ١٤٠١ ق .

٤١٠ . رياض الفردوس خاني ، محمد ميرك بن مسعود حسيني منشي (ق ١١ ق) تهران : بنياد موقوفات دکتر محمود افشار ، ١٣٨٥ ش .

٤١١ . رياض المسائل في بيان الأحكام بالدلائل ، السيد علي بن محمد الطباطبائي (م ١٢٣١ ق) ، قم : مؤسسه آل البيت عليه السلام ، ١٤٠٤ ق .

فهرست منابع و مآخذ ۵۱۳

۴۱۲ . ریحانة الأدب فی تراجم المعروفین بالکنیة واللقب، محمد علی مدرس تهریزی (م ۱۳۷۳ ق)، تبریز، کتابفروشی خیام، ۱۳۴۶ ش.

۴۱۳ . زاد المعاد، محمد باقر مجلسی (علامه مجلسی) (م ۱۱۱۰ ق)، تهران: کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۷۹ ش.

۴۱۴ . لمزار، محمد بن مکی العاملی (الشهید الأول) (م ۷۸۶ ق): تحقیق: مدرسة الإمام المهدي (عج)، قم: مدرسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۱۰ ق.

۴۱۵ . زندگانی و شخصیت شیخ انصاری، مرتضی انصاری (معاصر)، ۱۳۸۰ ق.

۴۱۶ . الزهر والحجر الثمر: الشیعی فی اليمن، عادل علی نعمان الأحمدی، تحقیق: أنیس یاسین، صنعاء: مرکز نشوان الحمیری للدراسات والنشر، ۲۰۰۶ م.

۴۱۷ . زیر آسمان های جهان (گفتگو با داریوش شایگان)، رامین جهاننگلو، مترجم: نازی عطیما، تهران: نشر فروزان روز، ۱۳۷۴ ش.

۴۱۸ . سازمان وکالت و نقش آن در عصر ائمه، محمدرضا جباری (معاصر)، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۲ ش.

۴۱۹ . ساقی نامه (همراه با دیوان غزلیات)، ملاهادی بن مهدی سبزواری (م ۱۲۸۹ ق)، تهران: محمد میر کمالی.

۴۲۰ . سبائك الذهب فی معرفة قبائل العرب، محمد امین السویدی (م ۱۸۳۰ م)، بیروت: دار القلم.

۴۲۱ . سداد العباد و رشاد العباد، الشیخ حسین بن محمد آل عصفور (البحرانی) (م ۱۲۱۶ ق).

۴۲۲ . السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی، محمد بن منصور الحلّی (ابن ادریس) (م ۵۹۸ ق)، تحقیق: مؤسسه النشر الإسلامی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۰ ق.

۴۲۳ . سر الفتوح ناظر بر یرواز روح، سید محمد حسین حسینی تهراتی (م ۱۳۷۴ ش)، تهران: مکتب وحی، ۱۳۹۱ ش.

۴۲۴ . سرای دیگر، عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: صبا، ۱۳۳۵ ش.

۴۲۵ . سر دلبران، حسین حداد (م ۱۳۸۵ ش)، تهران: سوره مهر، ۱۳۸۸ ش.

۴۲۶ . سرود جاودانی (۱)، مرکز فرهنگی دانشجویی امام و انقلاب اسلامی جهاد دانشگاهی، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۷ ش.

۴۲۷ . سرور أهل الإيمان فی علامات ظهور صاحب الزمان، بهاء الدین علی بن عبد الکریم النیلنی (ح ۸۰۳ ق)، تحقیق: قیس العطار، قم: دلیل ما، ۱۴۲۶ ق.

٥١٤ ..... دانش نامه امام مهدی علیه السلام / ج ١٠

٤٢٨ . سعد السعود، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی الحلّی (السید بن طاووس) (م ٦٦٤ق)، قم: مکتبة الشریف الرضی، ١٣٦٣ ش.

٤٢٩ . سفرنامه ناصر خسرو، حکیم ناصر خسرو و قبادیانی مروزی (م ٤٨١ق)، تصحیح: محمد دبیر سبانی، تهران: زوار، ١٣٧٣ ش.

٤٣٠ . سلسلة الأحادیث الضعیفة، محمد ناصر الدین الآلبانی (م ١٤٢٠ق)، بیروت: المکتب الإسلامی، ١٤٠٥ق.

٤٣١ . سلسلة الأحادیث الضعیفة و الموضوعة، محمد ناصر الدین الآلبانی (م ١٤٢٠ق)، مکتبة المعارف، ١٤٢٠ق.

٤٣٢ . السلطان المفرج عن أهل الإیمان، السید بهاء الدین علی بن عبد الکریم النیلی النجفی (ح ٨٠٣ق)، تحقیق: قیس العطار، قم: دلیل ما، ١٤٢٦ق.

٤٣٣ . السلطان المفرج عن أهل الإیمان فیمن رأى صاحب الزمان (عج)، بهاء الدین علی بن عبد الکریم النیلی النجفی (ح ٨٠٣ق) تحقیق: قیس العطار، قم: دلیل ما، ١٤٢٦ق.

٤٣٤ . سمط النجوم العوالی فی أبناء الاوائل و التوالی، عبد الملك بن الحسین الشافعی العاصمی (م ١١١ق)، تحقیق: عادل أحمد عبد الموجود و علی محمد معوض، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٩٩٨ م.

٤٣٥ . سنن ابن ماجه، محمد بن یزید القزوی (ابن ماجه) (م ٢٧٥ق)، تحقیق: محمد فؤاد عبد الباقي، بیروت: دار إحياء التراث، ١٣٩٥ق.

٤٣٦ . سنن الترمذی (الجامع الصحیح)، محمد بن عیسی الترمذی (م ٢٩٧ق)، تحقیق: أحمد محمد شاكر، بیروت: دار إحياء التراث.

٤٣٧ . سنن الدارقطني، علی بن عمر البغدادي (الدارقطني) (م ٢٨٥ق)، تحقیق: أبو الطیب محمد آبادی، بیروت: عالم الکتب، ١٤٠٦ق.

٤٣٨ . سنن الدارمی، عبد الله بن عبد الرحمن الدارمی (م ٢٥٥ق)، تحقیق: مصطفى ديب البغا، بیروت: دار القلم، ١٤١٢ق.

٤٣٩ . السنن الكبرى، أحمد بن الحسين البيهقي (م ٤٥٨ق)، تحقیق: محمد عبد القادر عطا، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١٤ق.

٤٤٠ . السنن الكبرى، أحمد بن شعيب النسائي (م ٣٠٣ق)، تحقیق: عبد الغفار سليماني، بیروت: دار الکتب العلمیة، ١٤١١ق.

- ٤٤١ . سنن النسائي (السنن الكبرى)، أحمد بن شعيب نسائي (م ٣٠٣ ق)، تحقيق: عبد الغفار سليمان البنداري، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١١ ق.
- ٤٤٢ . السنن الواردة في الفتن و غوائلها و الساعة و أشراطها، أبو عمرو عثمان بن سعيد المقرئ الدائمي (م ٤٤٧ ق)، تحقيق: رضاء الله المباركفوري، رياض: دار العاصمة، ١٤١٤ ق.
- ٤٤٣ . سنن أبي داود، أبو داود سليمان بن أشعث السجستاني الأزدي (م ٢٧٥ ق)، تحقيق: محمد محيي الدين عبد الحميد، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
- ٤٤٤ . السنة، أحمد بن عمرو الشيباني (ابن أبي عاصم) (م ٢٧٨ ق)، بيروت: المكتب الإسلامي، ١٤١٣ ق.
- ٤٤٥ . سوشيانث يا سير اندیشه ایرانیان درباره موعود آخر الزمان، علي اصغر مصطفوي (معاصر)، تهران: تدا، ١٣٦١ ش.
- ٤٤٦ . سوشيانث، هاشم رضی (معاصر)، تهران: بهجت، ١٣٨٩ ش.
- ٤٤٧ . سهروردي دانای حکمت باستان، کاظم محمدی وایقانی، تهران: پازینه، ١٣٨٥ ش.
- ٤٤٨ . السيادة العربية والشيعة و الإسرائيليات في عهد بني أمية، فان فلوتن (م ١٩٠٣ م)، مترجم: حسن إبراهيم حسن و محمد زكي إبراهيم، القاهرة: مكتبة النهضة المصرية، ١٩٦٥ م.
- ٤٤٩ . سياست مدينه، ابونصر محمد بن محمد فارابي (م ٣٣٩ ق)، مترجم: سيد جعفر سجادی، تهران: انجمن فلسفه ایران، ١٣٥٨ ش.
- ٤٥٠ . سياست و مهدویت، غلامرضا بهروزلك (معاصر)، قم: حکمت رویش، ١٣٨٤ ش.
- ٤٥١ . سيد اعلام النبلاء، محمد بن أحمد الذهبي (م ٧٤٨ ق)، تحقيق: شعيب الأرنؤوط، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤١٤ ق.
- ٤٥٢ . سيمای امام مهدي در شعر عربي، محمود عبد اللهی (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ١٣٨٤ ش.
- ٤٥٣ . سيمای مهدي موعود در آينه شعر فارسي، محمد علي مجاهدي (پروانه) (معاصر)، قم: مسجد مقدس جمکران، ١٣٨٤ ش.
- ٤٥٤ . شجرة طيه يا امامزادگان بهبهان، غلامرضا خادمی، قم: عصر ظهور، ١٣٨١ ش.
- ٤٥٥ . شذرات الذهب في أخبار من ذهب، عبد الحی بن أحمد بن عماد الحنبلي الدمشقي (ابن عماد) (م ١٠٨٣ ق)، تحقيق: عبد القادر الأرناؤوط، دمشق: دار ابن كثير، ١٤٠٦ ق.
- ٤٥٦ . شرائع الإسلام في مسائل الحلال و الحرام، جعفر بن الحسن الحلبي (المحقق الحلبي) (م ٦٧٦ ق)، تحقيق: عبد الحسين محمد علي بقال، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٥ ق.

٥١٦ ..... دانش نامه امام مهدی عج / ج ١٠

٤٥٧ . شرح احقاق الحق ، شهاب الدين المرعشي النجفي (م ١٣٦٩ ش) ، باهتمام : السيد محمود المرعشي ، قم : مكتبة آية الله المرعشي ، ١٤٠٨ ق .

٤٥٨ . شرح اصول الكافي ، مولى محمد صالح المازندراني (م ٨١ - ١٠ ق) ، تصحيح : علي عاشور ، بيروت : دار إحياء التراث العربي ، ١٤٢١ ق .

٤٥٩ . شرح الأخبار في فضائل الأئمة الاطهار ، النعمان بن محمد المصري (القاضي أبو حنيفة) (م ٣٦٣ ق) ، تحقيق : السيد محمد الحسيني الجلالى ، قم : مؤسسة النشر الإسلامى ، ١٤١٢ ق .

٤٦٠ . شرح السنة ، حسين بن مسعود الفراء البغوي (م ٥١٦ ق) ، تصحيح : علي محمد معوض و عادل أحمد عبد الموجود ، بيروت : دار الكتب العلمية ، ١٤١٢ ق .

٤٦١ . شرح اموال حضرت آية الله العظمى اراكي ، رضا استادي (معاصر) ، اراك : انجمن علمى قرهنگى و هنرى استان مركزى ، ١٣٧٥ ش .

٤٦٢ . شرح تكملة رسالة بي غالب الزراري ، السيد محمد علي الموحد الأبطحي (م ١٤١٥ ق) ، اصفهان : علويه اصفهانيه ، ١٣٩٩ ق .

٤٦٣ . شرح فص حكمة عصمية في كلمة قاطمية ، حسن حسن زادة آملی (معاصر) ، تهران : سنا ، ١٣٧٩ ش .

٤٦٤ . شرح نهج البلاغه ، عز الدين عبد الحميد بن محمد ابن أبي الحديد (ابن ابى الحديد المعتزلى) (م ٦٥٦ ق) ، تحقيق : محمد أبو الفضل إبراهيم ، بيروت : دار إحياء التراث العربي ، ١٣٨٧ ق .

٤٦٥ . شرح نهج البلاغه (مصباح السالكين) ، ميشم بن علي البحراني (ابن ميشم) (م ٦٨٩ ق) ، بيروت : دار الآثار للنشر ، ١٤٠٢ ق .

٤٦٦ . شرح الجيب (همراه با چهار رساله الهی) ، محمد بن علي (محيي الدين ابن عربي) (م ٦٣٨ ق) ، مترجم : گل بابا سعیدی ، تهران : شفيعى ، ١٣٨١ ش .

٤٦٧ . شناخت نامه نماز ، محمد محمدی ری شهري و مرتضى خوش نصيب (معاصر) ، مترجم : عبد الهادی مسعودی ، قم : دار الحديث ، ١٣٩٢ ش .

٤٦٨ . شناخت نامه علامه سيد عبد الهادی حسینی ذليجانی ، سيد محمود مرعشي ، قم : كتابخانه آية الله مرعشي ، ١٣٨٦ ش / ١٤٢٨ ق .

٤٦٩ . شواهد التنزيل لقواعد التفضيل ، عبيد الله بن عبد الله النيسابوري (الحاكم الحسكاني) (ق ٥ ق) ، تحقيق : محمد باقر محمودی ، تهران : مؤسسة الطبع و النشر التابعة لوزارة الثقافة و الإرشاد الإسلامى ، ١٤١١ ق .

- ٤٧٠ . شهر الله في الكتاب و السنة ، محمد محمدي ري شهري و رسول افقي (معاصر) ، قم : دار الحديث ، ١٣٨٢ ش .
- ٤٧١ . شيعه در اسلام ، سيد محمد حسين طباطبائي (علامه طباطبائي) (م ١٤٠٤ ق) .
- ٤٧٢ . الشيعة و الرجعة ، محمدرضا الطيبي النجفي (م ١٣٦٣ ق) ، نجف : مطبعة آداب ، ١٩٦٦ م .
- ٤٧٣ . الضارم المسلول على شاتم الرسول ، احمد بن عبد الحلیم (ابن تيمية الحراني) (م ٧٢٨ ق) ، تحقيق : محمد مخبي الدين عيد الحميد ، بيروت : المكتبة العصرية ، ١٤١١ ق .
- ٤٧٤ . الصافي في تفسير القرآن ، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق) ، تهران : مكتبة الصدر ، ١٤١٥ ق .
- ٤٧٥ . صافي نامه و فيض ايزدي ، ملا محمد جواد صافي گلپايگاني (م ١٣١٧ ش) ، قم : مؤسسة الإمام المهدي عليه السلام ، ١٣٦٠ ش .
- ٤٧٦ . صحيح الأعتى في صناعة الإتياء ، أحمد بن عبدالله القلقشندي (م ٨٢ ق) ، القاهرة : وزارة الثقافة و الإرشاد القومي ، ١٣٨٣ ق .
- ٤٧٧ . الصحاح = تاج اللغة و صحاح العربية
- ٤٧٨ . صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان ، علي بن بلبان (م ٧٣٩) ، تحقيق : شعيب الارنؤوط ، بيروت : مؤسسة الرسالة ، ١٤١٤ ق .
- ٤٧٩ . صحيح البخاري ، محمد بن إسماعيل البخاري (م ٢٥٦ ق) ، تحقيق : مصطفى ديب البغا ، بيروت : دار ابن كثير ، ١٤١٠ ق .
- ٤٨٠ . صحيح الجامع الصغير ، محمد ناصر الدين الآلباني (م ١٤٢٠ ق) ، بيروت : المكتب الاسلامي ، ١٤٠٨ ق .
- ٤٨١ . صحيح مسلم ، مسلم بن الحجاج القشيري النيسابوري (م ٢٦١ ق) ، تحقيق : محمد فؤاد عبد الباقي ، قاهرة : دار الحديث ، ١٤١٢ ق .
- ٤٨٢ . الصحيح من سيرة النبي الأعظم ، السيد جعفر مرتضى العاملي (معاصر) ، بيروت : دار السيرة ، ١٤١٥ ق .
- ٤٨٣ . صحيفه امام (مجموعه رهنمودهاي امام خميني ، [امام] روح الله موسوي خميني (م ١٣٦٨ ش) ، به كوشش : مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني ، تهران ، عروج ، ١٣٧٩ ش .
- ٤٨٤ . الصحيفه السجادية ، الإمام علي بن الحسين زين العابدين عليه السلام (م ٩٤ ق) ، تحقيق : علي أنصاريان ، دمشق : المستشارية الثقافية .

٥١٨ ..... دأشر نأبه أام مهدي ؤ / ح ١٠

٤٨٥ . الصراط المسقلم إلى مسنحقى النقسلم ، على بن بونس النباطى البباضى (م ٨٧٧ق) ، به كوشش : محمد باقر البهبوبى ، طهران : المكئبه المرئضوبه ، ١٣٨٤ق .

٤٨٦ . صفاء الشبعه ، محمد بن على ابن بابوبه القمى (الشبخ الضءوق) (م ٣٨١ق) ، آحقبق : مؤسسه الإام المهدي (عج) ، قم : مؤسسه الإام المهدي (عج) ، ١٤١٠ق .

٤٨٧ . صلة نأربخ الطبرى ، غرب بن سعد القرطبى (م ٣٦٩ق) ، لىءن : بربل ، ١٨٩٧م .

٤٨٨ . الصواعق المحرقة فى الرد على أهل البءع و الرئءقه ، أحمء بن حجر الهبشمى (م ٩٧٤ق) ، تصحبق : عبء الوهاب عبء اللطبف ، قاهره : مكئبه القاهره ، ١٣٨٥ق .

٤٨٩ . صوره الأرض ، ابوالقاسم محمد ابن حوقل النصببى (ق ٤ق) .

٤٩٠ . ضبى الإسلام ، أحمء امبب (م ١٩٥٤م) ، ببروت : ءار الكئاب العربى .

٤٩١ . طبقات الزبءبه الكبرى ، ابراهبم بن قاسم ابن المؤبء بالله (م ١١٥٢ق) ، آحقبق : عبء السلام بن عباس الوجبه ، عمان : مؤسسه الإام زبء بن على الثقافبه ، ١٤٢١ق .

٤٩٢ . الطبقات الكبرى (لواقح الأنوار فى طبقات الأخبار) ، عبء الوهاب الشعرانى (م ٩٧٣ق) ، آحقبق : عبء الرءمان حسن محمود ، قاهره : مكئبه الآءاب ، ١٤١٤ق .

٤٩٣ . الطبقات الكبرى ، محمد بن سعد الزهمرى (كاتب الواقءى) (م ٢٣٠ق) ، ببروت : ءار صاءر ، ١٣٧٧ق .

٤٩٤ . الطرائف فى معرفة مءاهب الطوائف ، رضى الءبب عبء الكربم على بن موسى البلبى (السبب ابن طاووس) (م ٦٦٤ق) ، قم : مطبعه الببام ، ١٤٠٠ق .

٤٩٥ . العبرى البسان فى أحوال مولابا صاحب الزمان (عج) ، شبخ على أكبر نهاونءى (م ١٣٢٨ق) ، آحقبق : صاءق برزببى بفروبى و بسبب أحمءى قمى ، قم : مسجد مقدس جمكران ، ١٣٨٦ش .

٤٩٦ . العببق (المناقب) ، محمد بن على بن البسبب العلوى (ق ٥ق) ، آحقبق : السبب بسبب الموسوبى البروبربى ، قم : ءبب ما ، ١٣٨٦ش .

٤٩٧ . عجائب الءببا السبب القءبمه ، منبر العبلانى ، ءمشق : ءار القلم .

٤٩٨ . العءه القوبه لءفع المخارف البوببه ، (رضى الءبب على بن بوسف بن المظهر البلبى (م ٧٠٣ق) ، آحقبق : السبب مهءبى الربائى ، قم : مكئبه آبه الله المرعشى ، ١٤٠٨ق .

٤٩٩ . عءه البءاعى و نبأآ الساعى ، أحمء بن محمد البلبى الأسءب (ابن فهء) (م ٨٤١ق) ، آحقبق : أحمء الموبءبى ، طهران : مكئبه وءءانى .

٥٠٠ . العرف الورءب فى أخبار المهءب ، عبء الرءمان بن ابب بكر السببببى (م ٩١١ق) ، آحقبق : محمد كاظم الموسوبى ، طهران : المجمع العالبى ببب المءاهب الاسلامبه ، ١٤٢٧ق .

- ٥٠١ . العروة الوثقى ، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٣٧ ق) ، بيروت : مكتب وكلاء الإمام الخميني ، ١٤١٠ ق .
- ٥٠٢ . العروة الوثقى (المحشى) ، السيد محمد كاظم الطباطبائي اليزدي (م ١٣٣٧ ق) ، تحقيق : مؤسسة النشر الاسلامي ، قم : مؤسسة النشر الاسلامي ، ١٤١٩ ق .
- ٥٠٣ . العروة لأهل الخلوة والجلوة ، احمد بن محمد البيابانكي (علاء الدوله السميناني) (م ٧٣٦ ق) ، تحقيق : نجيب مايل الهروي ، تهران : مولي ، ١٣٦٢ ش .
- ٥٠٤ . عقائد الإماميه ، محمد رضا المظفر (م ١٩٦٤ م) ، نجف : المكتبة الحيدرية ، ١٤١٢ ق .
- ٥٠٥ . عقد الدرر في أخبار المنتظر ، يوسف بن يحيى المقدسي (ق ٧ ق) ، تحقيق : جمعي از دانشمندان ، بيروت : دار الكتب العلمية .
- ٥٠٦ . العقد النضيد و الدر الفريد في فضائل أمير المؤمنين و أهل بيت النبي ، محمد بن الحسن القمي (م ق ٨) ، تحقيق : علي اوسط الناطقي ، قم : دار الحديث ، ١٤٢٣ ق .
- ٥٠٧ . عقيدة أهل السنة و الأثر في المهدي المنتظر ، عيد المحسن عباد (معاصر) ، قاهرة : مكتبة السنة ، ١٤١٦ ق .
- ٥٠٨ . العقيدة و الشريعة في الاسلام ، ايگناس گلدزبهر (م ١٩٢١ م) ، مترجم : محمد يوسف موسى و علي حسن عبدالقادر ، مؤسسه الاتدلس ، ١٤١٤ ق .
- ٥٠٩ . علل الشرائع ، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق) ، بيروت : دار إحياء التراث ، ١٤٠٨ ق .
- ٥١٠ . علم اليقين في اصول الدين ، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ٩١٠ ق) ، قم : بيدار ، ١٤٠٠ ق .
- ٥١١ . علوم الحديث (نيم سالنامه) ، تهران : كلية علوم الحديث .
- ٥١٢ . غلويان طبرستان (پرچمداران امر به معروف) ، بهاء الدين قهرماتي تژاد شائق (معاصر) ، قم : نور السجاد ، ١٣٧٨ ش .
- ٥١٣ . العمدة = عمدة عيون صحاح الأخبار في مناقب إمام الأبرار
- ٥١٤ . عمدة الطالب في أنساب آل أبي طالب ، احمد بن علي (ابن عنبه) (م ٨٢٨ ق) .
- ٥١٥ . عمدة القارى شرح صحيح البخارى ، ابو محمد محمود بن احمد العيني (م ٨٥٥ ق) ، بيروت : دار إحياء التراث العربي .
- ٥١٦ . عمدة عيون صحاح الأخبار في مناقب إمام الأبرار ، يحيى بن الحسن الأسدي الحلبي (ابن البطريق) (م ٦٠٠ ق) ، قم : مؤسسة النشر الاسلامي ، ١٤٠٧ ق .

- ۵۲۰ ..... دانش نامه امام مهدی (عج) / ج ۱۰
۵۱۷. عنایات حضرت مهدی موعود به علما و مراجع تقلید، علی کریمی جهری (معاصر)، مشهد: مؤسسه نشر و تبلیغ، ۱۴۰۷ ق.
۵۱۸. عنقاء مغرب فی ختم الأولیاء و شمس المغرب، محمد بن علی (محبی الدین ابن عربی) (م ۶۳۸ ق)، تحقیق: بهنساوی احمد السید الشریف، قاهرة: المكتبة الأزهریة للتراث.
۵۱۹. عوالی اللالی العزیزیة فی الأحادیث الذینیة، محمد بن علی الأحسانی (ابن ابی جمهور) (م ۹۴۰ ق)، تحقیق: مجتبی العراقی، قم: مطبعة سید الشهداء، ۱۴۰۳ ق.
۵۲۰. عون المعبود شرح سنن ابی داود، شمس الحق عظیم آبادی (م ۱۲۳۷ ق).
۵۲۱. عهد عتیق سخن می گوید، ساموئل شولتز، مترجم: مهرداد فاتحی، تهران: شوزای کلیسناهای جماعات ربانی، ۱۳۳۹ ش.
۵۲۲. العین، خلیل بن احمد الفراهیدی (م ۱۷۵ ق)، تحقیق: مهدی المخزومی، قم: دار الهجرة، ۱۴۰۹ ق.
۵۲۳. عیون الحکم و المواعظ، علی بن محمد اللیثی الواسطی (ق ۶ ق)، تحقیق: حسین الحسنی البیرجندی، قم: دار الحدیث، ۱۳۷۶ ش.
۵۲۴. عیون المعجزات، حسین بن عبدالوهاب (ق ۵ ق)، قم: الشریف الرضی، ۱۴۱۴ ق.
۵۲۵. عیون أخبار الرضا (ع)، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ۳۸۱ ق)، تحقیق: السید مهدی الحسینی اللاجوردی، تهران: جهان.
۵۲۶. الغدیر فی الكتاب و السنة و الأدب، عبد الحسین بن أحمد الأمینی (م ۱۳۹۰ ق)، بیروت: دار الكتاب العربی، ۱۳۸۷ ق.
۵۲۷. غرائب القرآن و رغائب الفرقان، نظام الدین الحسن بن محمد النیشابوری (م ۷۲۸ ق)، تحقیق: زکریا تمیرات، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۱۶ ق.
۵۲۸. غرب شناسی، تهیه: پایگاه اطلاع رسانی سراسری اسلامی (پارستا)، قم: مؤسسه اطلاع رسانی اسلامی مرجع، ۱۳۸۹ ش.
۵۲۹. غرر الحکم و درر الکلم، عبد الواحد الأمدی التمیمی (م ۵۵۰ ق)، تحقیق: میر جلال الدین محدث ارموی، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۰ ش.
۵۳۰. غریب الحدیث فی بحار الأنوار، حسین الحسنی البیرجندی (معاصر)، قم: دار الحدیث، ۱۳۸۰ ش.
۵۳۱. غزالی نامه، جلال الدین بن ابوالقاسم همایی (م ۱۳۵۹ ش)، تهران: هما، ۱۳۶۸ ش.
۵۳۲. غنائم الأيام فی مسائل الحلال و الحرام، ابوالقاسم بن محمد حسن القمی (میرزای قمی) (م ۱۲۳۱ ق)، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۱۷ ق.

فهرست منابع و مآخذ ٥٢١

٥٢٣. الغيبة، محمد بن إبراهيم الكاتب النعماني (م ٣٥٠ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، تهران: مكتبة الصدوق.

٥٢٤. الغيبة، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ٤٦٠)، تحقيق: عباد الله الطهراني وعلي أحمد ناصح، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١١ق.

٥٢٥. فائق المقال في الحديث و الرجال، أحمد بن عبد الرضا البصري (م ١٠٨٥ق)، تحقيق: غلامحسين قيصريهها، قم: دار الحديث، ١٤٢٢.

٥٢٦. فارسنامه ناصري، ميرزا حسن حسيني فسايي (م ١٣١٦ق)، تصحيح: منصور رستگار فسايي، تهران: اميركبير، ١٣٦٧ش.

٥٢٧. فتح الأبواب بين ذوى الأبواب و بين رب الارباب فى الاستخارات، رضى الدين عبد الكريم على بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ق)، تحقيق: حامد الخفاف، قم: مؤسسة آل البيت عليه السلام، ١٤٠٩ق.

٥٢٨. فتح الباري شرح صحيح البخارى، أحمد بن علي السقلاني (ابن حجر) (م ٨٥٢ق)، تحقيق: عبد العزيز عبد الله بن باز و محمد فؤاد عبد الباقي، بيروت: دار الفكر، ١٣٧٩ق.

٥٢٩. فتح القدير الجامع بين فنى الرواية و الدارية من علم التفسير، محمد بن علي الشوكاني (م ١٢٥٠ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤٠١ق.

٥٤٠. فتح المغيب بشرح ألفية الحديث، محمد بن عبد الرحمان السخاوى (م ٩٠٢).

٥٤١. الفتن، نعيم بن حماد المروزي (ق ٢ق)، تحقيق: سمير بن أمين زهيرى، القاهرة: مكتبة التوحيد، ١٤١٢ق.

٥٤٢. الفتن، نعيم بن حماد المروزي (ق ٢ق)، تحقيق: سمير بن أمين زهيرى، القاهرة: مكتبة التوحيد، ١٤١٢ق.

٥٤٣. فتوت نامه سلطاني، مولى حسين واعظ كاشفي (م ٩١٠ق)، تصحيح: محمد جعفر محبوب، تهران: بيناد فرهنگ ايران، ١٣٥٠ش.

٥٤٤. الفتوح، أحمد بن أعثم الكوفي (ابن أعثم) (م ٣١٤ق)، تحقيق: علي شيري، بيروت: دار الأضواء، ١٤١١ق.

٥٤٥. الفتوحات المكية فى معرفة الاسرار المالكية و الملكية، محمد بن علي (محيى الدين ابن عربي) (م ٦٣٨ق).

٥٤٦. فتوحات شاهي، امير صدر الدين ابراهيم امينى هروى (ق ١٠ق)، تصحيح: محمد رضا نصيرى، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگى، ١٣٨٣ش.

- ٥٢٢ ..... دانش نامه امام مهدی علیه السلام / ج ١٠
٥٤٧. فتوح الشام، محمد بن عمر الواقدي (م ٢٠٧ ق)، تحقيق: عبد اللطيف عبد الرحمن، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٧ ق.
٥٤٨. فجر الإسلام، أحمد أمين (م ١٩٥٤ م)، بيروت: دار الكتاب العربي، ١٩٧٥ م.
٥٤٩. الفخرى في الآداب السلطانية و الدول الإسلامية، محمد بن علي العلوي (ابن الطقطقي) (م ٧٠٩ ق)، قم: الشريف الرضي، ١٤١٤ ق.
٥٥٠. فراند السمطين في فضائل المرتضى و البتول و السطين و الأئمة من ذريتهم، إبراهيم بن محمد الجويني (م ٧٣٠ ق)، تحقيق: محمد باقر محمودي، بيروت: مؤسسة محمودي، ١٣٩٨ ق.
٥٥١. فرج المہموم في تاريخ علماء النجوم، رضى الدين عبد الكريم موسى بن علي الخلي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، قم: الشريف الرضي.
٥٥٢. الفرج بعد الشدة، علي بن محمد التنوفي (م ٣٨٤ ق)، بيروت: مؤسسة النعمان، ١٤١٠ ق.
٥٥٣. فرحة الغري في تعيين قبر أمير المؤمنين علي عليه السلام، عبد الكريم بن أحمد الطاووسى العلوي (م ٦٩٣ ق)، قم: الشريف الرضي.
٥٥٤. الفردوس بمأثور الخطاب، شيرويه بن شهر دار الديلمي الهمداني (م ٥٠٩ ق)، تحقيق: محمد بسيوني زعلول، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٠٦ ق.
٥٥٥. فرق الشيعة، حسن بن موسى النويختي (م ٣١٧ ق)، نجف: المكتبة المرتضوية، ١٣٥٥ ق.
٥٥٦. الفرقان في تفسير القرآن بالقرآن و السنة، محمد الصادقي (م ١٣٩٠ ش)، قم و بيروت: فرهنگ اسلامي و مؤسسة الوفاء و مؤسسة الأعلی، ١٤٠٥ ق، ١٣٨٠ ش.
٥٥٧. فرق عامرة تنسب إلى الإسلام، غالب بن علي عواجي (معاصر)، مدينة: مكتبة لينة، ١٩٩٣ م.
٥٥٨. فرقه اسماغليه، مارشال گودوين سيمز (م ١٩٦٨ م)، مترجم: فريدون بدره‌ای، تهران: شركت انتشارات علمي و فرهنگي، ١٣٧٨ ش.
٥٥٩. فرهنگ ادیان جهان، جان راسل هينلز، مترجم: ع. پاشایی، تهران: مركز مطالعات و تحقيقات ادیان و مذاهب، ١٣٨٥ ش.
٥٦٠. فرهنگ عمید، حسن عمید (م ١٣٥٨ ش)، تهران: امیر کبیر، ١٣٨٢ ش.
٥٦١. فرهنگ فرق اسلامی، محمد جواد مشکور، مشهد: بنياد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، ١٣٦٨ ش.
٥٦٢. فرهنگ لاروس (عربی - فارسی)، خليل الجيز، مترجم: حميد طيبييان، تهران: امير کبير، ١٣٧٥ ش.

٥٦٣. فرهنگ معارف اسلامی، سید جعفر سجادی (معاصر)، تهران: مؤلفان و مترجمان ایران، ١٣٦٦ ش.
٥٦٤. فرهنگ معین (فرهنگ فارسی)، محمد معین (م ١٣٥٠ ش)، تهران: امیر کبیر، ١٣٧١ ش.
٥٦٥. قصص الحكم، محمد بن علی (محبی الدین ابن عربی) (م ٦٣٨ ق).
٥٦٦. الفصول العشرة فی الغيبة (مضنفات الشيخ المفید)، محمد بن محمد بن نعمان العکبری البغدادی (الشيخ المفید) (م ٤١٣ ق)، تحقیق: فارس حسون، قم: مؤتمّر العالمی بمناسبة ذکری ألفیة الشيخ المفید، ١٤١٣ ق.
٥٦٧. الفصول المختارة من العيون والمحاسن، علی بن الحسین الموسوی (الشریف المرتضی) (م ٤٣٦ ق)، قم: المؤتمّر العالمی بمناسبة ذکری ألفیة الشيخ المفید، ١٤١٣ ق.
٥٦٨. الفصول المهمة فی معرفة أحوال الأئمة عليه السلام، علی بن محمد المالکی المکی (ابن الصباغ) (م ٨٥٥ ق)، بیروت: مؤسّسة الأعلمی، ١٤٠٨ ق.
٥٦٩. فضائل الصحابة، أحمد بن محمد الشیبانی (ابن حنبل) (م ٢٤١ ق)، تحقیق: وصی الله بن محمد عباس، مكة: جامعة ام القرى، ١٤٠٣ ق.
٥٧٠. فضیلت های فراموش شده، شرح حال آخوند ملا عباس تربتی، حسینعلی راشد، تهران: اطلاعات، ١٣٧٢ ش.
٥٧١. فقه الرضا عليه السلام (الفقه المنسوب إلى الإمام الرضا عليه السلام)، تحقیق: مؤسّسة آل البيت عليهم السلام، مشهد: المؤتمّر العالمی للإمام الرضا عليه السلام، ١٤٠٦ ق.
٥٧٢. فقه اللغة و سر العربیة، عبد الملک بن محمد الشعالبی (م ٤٢٩ ق)، قاهرة، المكتبة الفيضیة، ١٣٩٢ ق.
٥٧٣. فلاح السائل و نجاح المسائل فی عمل اليوم و اللیلة، رضی الدین عید الکریم علی بن موسی الجلی، (السید ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقیق: غلامحسین المجیدی، قم: مکتب الاعلام الإسلامی، ١٤١٩ ق.
٥٧٤. فوائد فرائد الفکر فی الإمام المهدي المنتظر، مرعی بن یوسف المقدس (م ٣٣٠ ق)، تحقیق: سامی الغریزی، قم: دار الکتب الإسلامی، ١٤٢٣ ق.
٥٧٥. فهرس التراث، السید محمد حسین الحسینی الجلالی (معاصر)، تحقیق: السید محمد جواد الحسینی الجلالی، قم: دلیل ما، ١٤٢٢ ق.
٥٧٦. الفهرست، محمد بن إسحاق الندیم البغدادی (ابن الندیم) (م ٣٨٠ ق)، ترجمه و تحقیق: محمدرضا تجدد، تهران: امیر کبیر، ١٣٦٦ ش.

۵۲۴ ..... دانش نامه امام مهدی علیه السلام / ج ۱۰

۵۷۷ : الفهرست، محمد بن الحسن الطوسی (الشیخ الطوسی) (م ۴۶۰)، تحقیق: السید جواد القیومی، قم: مؤسسه نشر الفقاهة، ۱۴۱۷ ق.

۵۷۸ : فهرست أسماء علماء الشيعة، علی بن عبید الله بن بابویه الرازی (متجرب الدين) (ق ۶ ق)، قم: مجمع الذخائر الإسلامية، ۱۴۰۴ ق.

۵۷۹ : فهرست کتابهای خطی کتابخانه ملی ملک، ایرج افشار و دیگران، تهران: ۱۳۵۲-۱۴۸۰ ش.

۵۸۰ : فهرست متون حر و فيه، عبد الباقي گولپینارلی (م ۱۴۰۳ ق)، مترجم: توفیق هاشم پور سیحانی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۴ ش.

۵۸۱ : فهرست متجرب الدين = فهرست أسماء علماء الشيعة

۵۸۲ : فهرست نسخ خطی کتابخانه آیت الله مرعشی، سید محمود مرعشی و همکاران، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی.

۵۸۳ : فهرست نسخه‌های خطی (حدیث و علوم حدیث شیعه)، علی صدرايي خویی، قم: دارالحدیث، ۱۳۸۱ ش.

۵۸۴ : فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه غرب مدرسه آخوند همدانی، جواد مقصود همدانی (معاصر)، تهران: چاپخانه آذین، ۱۳۵۶ ش.

۵۸۵ : فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، عبیدالحسین خاتری، تهران: کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۸ ش.

۵۸۶ : فهرست نسخه‌های خطی مدرسه فیضیه قم، رضا استادی (معاصر)، قم: چاپخانه مهر، ۱۳۹۶ ق.

۵۸۷ : فهرست نسخه‌های خطی مرکز احیاء میراث اسلامی، سید احمد حسینی اشکوری (معاصر)، قم: مرکز احیاء میراث اسلامی، ۱۴۲۶ ق.

۵۸۸ : فهرستواره کتاب‌های فارسی، احمد منزوی (معاصر)، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۷۸-۱۳۷۴ ش.

۵۸۹ : فیض الملک العلام، نصری بن أحمد الحسيني (م ۱۰۸۵)، تحقیق: تمیم مأمون مردم بک، دمشق: الأوائل، ۱۴۲۵ ق.

۵۹۰ : قاموس الرجال فی تحقیق رواة الشيعة و محمدیهم، محمد تقی التستری (الشوشتری) (م ۱۴۱۵ ق)، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۱۰ ق.

۵۹۱ : قاموس الكتاب المقدس، عده من الأساتيد، قاهرة: دار الثقافة، ۱۹۹۱ م.

۵۹۲ : القاموس المحيط، محمد بن يعقوب الفيروزآبادي (م ۸۱۷ ق)، بيروت: دار الفكر، ۱۴۰۳.

فهرست منابع و مآخذ ٥٢٥

٥٩٣. قرب الإسناد، عبدالله بن جعفر الحميري القمي (م بعد ٣٠٤ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت (ع)، قم: مؤسسة آل البيت (ع)، ١٤١٣ ق.

٥٩٤. قرّة العيون في المعارف و الحكم، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق)، تحقيق: ابراهيم الميناجي، تهران: مكتبة الإسلامية، ١٣٧٨ ق.

٥٩٥. قصص الأنبياء، سعيد بن عبدالله (قطب الدين الراوندي) (م ٥٧٣ ق)، تحقيق: غلامرضا عرفانيان، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية التابع لمؤسسة الأستانة الرضوية، ١٤٠٩ ق.

٥٩٦. قصص العلماء (زندگی دانشمندان)، محمد بن سليمان التنكابني (م ١٣٠٢ ق)، تحقيق: محمدرضا حاجي شريعتي خوانساري، قم: مؤسسه فرهنگي انتشاراتي حضور، ١٣٨٠ ش.

٥٩٧. قضاء الفطرة في إمامة العترة، راضي بن محمد حسين نجفي (م ١٣٦٨ ق)، ١٣٩٤ ق.

٥٩٨. قواعد الأحكام في معرفة الحلال و الحرام، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلبي) (م ٧٢٦ ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٣ ق.

٥٩٩. قواعد كلي فلسفي در فلسفه اسلامي، غلامحسين ابراهيمي ديناني (معاصر)، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقيقات فرهنگي، ١٣٧٢-١٣٦٥ ش.

٦٠٠. القول المختصر في علامات المهدي المنتظر، أحمد بن الحجر الهيثمي (م ٩٧٤ ق)، تحقيق: مصطفى عاشور، قاهره: مكتبة القرآن، ١٩٨٧ م.

٦٠١. الكافي، محمد بن يعقوب الكليني الرازي (م ٣٢٩ ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، تهران: دارالكتب الإسلامية، ١٣٨٩ ق.

٦٠٢. كامل الزيارات، جعفر بن صمد بن قولويه (ابن قولويه) (م ٣٦٧ ق)، تحقيق: السيد جواد القيومي، قم: نشر القاهة، ١٤١٧ ق.

٦٠٣. الكامل في التاريخ، علي بن محمد الشيباني الموصلي (ابن الأثير) (م ٦٣٠ ق)، تحقيق: علي شيري، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ١٤٠٨ ق.

٦٠٤. كتاب الحج، السيد محمدرضا الموسوي الكليايگاني (م ١٣٧٢ ش)، قم: مؤسسة الإسلامية، ١٤١٨ ق.

٦٠٥. كتاب الحج، السيد محمد محقق الداماد (م ١٣٨٨ ق)، قم: چاپخانه مهر، ١٤٠١ ق.

٦٠٦. كتاب الحج، السيد محمود بن علي الحسيني الشاهرودي (م ١٣٥٣ ق)، قم: انصاريان، ١٤٠٢ ق.

٥٢٦ ..... دانش نامه امام مهدی عجته / ج ١٠

٦٠٧ . كتاب الخلل في الصلاة، السيد روح الله الموسوي (الإمام الخميني) (م ١٣٦٨ ش)، قم: چاپخانه مهر.

٦٠٨ . كتاب الخمس، مرتضى بن محمد أمين الأنصاري (الشيخ الأنصاري) (م ١٢٨٩ ق)، قم: المؤتمر العالمي بمناسبة تكريم الشيخ الأعظم الأنصاري، ١٤١٥ ق.

٦٠٩ . كتاب الصلاة، عبد الكريم الحائري اليزدي (م ١٣١٥ ق)، قم: انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ١٤٠٤.

٦١٠ . كتاب الصلاة، محمد علي الأراكي (م ١٣٧٣ ش)، قم: دفتر مؤلف، ١٤٢١ ق.

٦١١ . كتاب الصلاة، مرتضى بن محمد أمين الأنصاري (الشيخ الأنصاري) (م ١٢٨٩ ق)، قم: المؤتمر العالمي بمناسبة تكريم الشيخ الأعظم الأنصاري، ١٤١٥ ق.

٦١٢ . كتاب الطهارة، السيد روح الله الموسوي (الإمام الخميني) (م ١٣٦٨ ش)، قم: مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام خميني، ١٤٢١ ق.

٦١٣ . الكتاب العتيق = العتيق

٦١٤ . كتاب النكاح، السيد موسى الشيرازي الزنجاني (معاصر)، قم: مؤسسه پژوهش رأي پرداز، ١٤١٩ ق.

٦١٥ . كتاب خانه ابن طاووس و احوال و آثار او، إيتان كلبرگ (معاصر)، مترجم: سيد علي قرآني و رسول جعفريان، قم: كتابخانه آية الله مرعشي، ١٣٧١ ش.

٦١٦ . كتاب سليم بن قيس، سليم بن قيس الهلالي (م ٩٠ ق)، تحقيق: محمد باقر الأنصاري، قم: الهادي، ١٤١٥ ق.

٦١٧ . كتاب من لا يحضره الفقيه، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤٠٤ ق.

٦١٨ . كتاب نامه حضرت مهدي، علي أكبر مهدي پور (معاصر)، قم، ١٤١٧ ق.

٦١٩ . الكشاف، محمود بن عمر الزمخشري (م ٥٣٨ ق)، بيروت: دار المعرفة.

٦٢٠ . كشف الأسرار و عدة الأبرار، ابو الفضل رشيد الدين مبيدي (ق ٦ ق)، تصحيح: علي اصغر حكمت، تهران: امير كبير، ١٣٧٦ ش.

٦٢١ . كشف الغمة في معرفة الأئمة، علي بن عيسى اليربلي (م ٦٨٧ ق)، تصحيح: السيد هاشم الرسولي المحلاتي، بيروت: الكتاب، ١٤٠١ ق.

٦٢٢ . كشف اللثام، محمد بن الحسن الإصفهاني (الفاضل الهندي) (م ١١٣٥ ق)، قم: مكتبة آية الله المرعشي.

۶۲۳. کشف المحجّة لثمره المهجّة، رضی اللّٰه عنہ عبد الکریم علی بن موسی الحلّی (السید ابن طاووس) (م ۶۶۴ق)، تحقیق: محمّد الحسّون، قم: مکتب الإعلام الإسلامی، ۱۴۱۲ق.
۶۲۴. کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد، الحسن بن یوسف بن المطهر الحلّی (العلامة الحلّی) (م ۷۲۶ق)، قم: مؤسّسة النشر الإسلامی، ۱۴۱۹ق.
۶۲۵. کشف المشکل من حدیث الصحیحین، عبد الرحمان بن الجوزی (م ۵۹۷ق)، تحقیق: علی حسین البواب، ریاض: دار الوطن، ۱۴۱۸ق.
۶۲۶. کشف البقین فی فضائل امیر المؤمنین علیه السلام، الحسن بن یوسف بن المطهر (العلامة الحلّی) (م ۷۲۶ق)، تحقیق: علی آل کوثر، قم: مجمع إحياء الثقافة الإسلامیة، ۱۴۱۱ق.
۶۲۷. الکشف عن مجاوزة هذه الأمة الألف، عبد الرحمان بن ابی بکر السیوطی (م ۹۱۱ق)، مخطوط.
۶۲۸. الکشف و البیان فی تفسیر القرآن (تفسیر الثعلبی)، أبو اسحاق أحمد بن محمّد الثعلبی (م ۴۲۷ق)، تحقیق: أبو محمّد بن عاشور و نظیر الساعدی، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۲۲ق.
۶۲۹. کفاية الأثر فی النصّ علی الأئمة الاثنی عشر، علی بن محمّد الخزاز القمّی (ق ۴ق)، تحقیق: السید عبد اللطیف الحسینی الکوه کمرئی، قم: بیدار، ۱۴۰۱.
۶۳۰. کفاية الأحکام (کفاية الفقه)، محمّد باقر بن محمّد مؤمن السبزواری (م ۱۰۹۰ق)، قم: مؤسّسة النشر الإسلامی، ۱۴۲۳ق.
۶۳۱. کفاية الطالب فی مناقب علی بن ابی طالب علیه السلام، محمّد بن یوسف الكنّجی الشافعی (م ۶۵۸ق)، تحقیق: محمّد هادی الأمینی، تهران: دار إحياء تراث أهل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۴ق.
۶۳۲. الکلام بحر الکلام، السید أحمد الحسینی الزنجانی (م ۱۳۵۳ش)، قم: چاپخانه قم، ۱۳۷۰ق.
۶۳۳. الکلم الطیب و الغیث الصیب، السید علی خان المدنی شیرازی (م ۱۱۲۰ق).
۶۳۴. کلیات اشعار ملک الشعراء طالب آملی، طالب آملی (م ۱۰۳۶ق)، تصحیح: محمّد طاهری شهاب، تهران: سنایی، ۱۳۴۶ش.
۶۳۵. کلیات اشعار مولانا اهلی شیرازی، محمّد اهلی شیرازی (ق ۱۰ق)، به کوشش: حامد ربانی، تهران: کتابخانه سنایی، ۱۳۴۴ش.
۶۳۶. کلیات جوهری (طوفان البکاء)، محمّد ابراهیم بن محمّد باقر (جوهری) (م ۱۲۵۳ق)، تهران: علمی، ۱۳۴۲ش.

۶۳۷. کلیات جویا، دارآب بیگ (جویا تبریزی) (م ۱۱۱۸ ق)، لاهور: دانشگاه پنجاب، ۱۳۳۷.
۶۳۸. کلیات حزین = دیوان حزین لاهیجی
۶۳۹. کلیات دیوان حکیم الهی قمی (م ۱۳۵۲ ش)، تهران: علمیه اسلامیة، ۱۴۰۸ ق.
۶۴۰. کلیات دیوان شمس تبریزی = دیوان شمس تبریزی
۶۴۱. کلیات قاسم انوار، علی بن نصیر قاسم انوار (م ۸۳۷ ق)، تصحیح: سید نفیس، تهران: سنائی، ۱۳۳۷ ش.
۶۴۲. کلیات نجیب کاشانی، نورالدین محمد شریف کاشانی (ق ۱۱ ق)، تصحیح: مهدی صدیقی و اصغر بادیه، تهران: میراث مکتوب، ۱۳۸۲ ش.
۶۴۳. کمال الدین و تمام النعمة، محمد بن علی ابن بابویه القمی (الشیخ الصدوق) (م ۳۸۱ ق)، تحقیق: علی اکبر الغفاری، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۰۵ ق.
۶۴۴. کنز الدقائق و بحر الغرائب، محمد بن محمد رضا المشهدی القمی (ق ۱۲ ق)، تحقیق: منجیبی العراقی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، ۱۴۰۷ ق.
۶۴۵. کنز العمال فی سنن الاقوال و الأفعال، علی المتقی بن حسام الدین الهندی (م ۹۷۵ ق)، تصحیح: صفوة السقا، بیروت: مکتبة التراث الإسلامی، ۱۳۹۷ ق.
۶۴۶. کنز الفوائد، محمد بن علی الکرآجکی الطرابلسی (م ۴۴۱ ق)، به کوشش: عبد الله نعمة، قم: دار الذخائر، ۱۴۱۰ ق.
۶۴۷. کنوز النجاح، الفضل بن الحسن الطبرسی (م ۵۲۸ ق)، به کوشش: بیوک آقا واعظ تبریزی، ۱۳۸۲ ق.
۶۴۸. الکنی و الألقاب، الشیخ عباس القمی (م ۱۳۵۱ ق)، تهران: مکتبة الصدر، ۱۳۹۷ ق.
۶۴۹. گزیده کافی، محمدباقر بهبودی (معاصر)، تهران: مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۳ ش.
۶۵۰. گلشن ابرار، جمعی از نویسندگان، قم: معروف، ۱۳۸۲ ش.
۶۵۱. گلشن صبا، فتحعلی بن محمد صبا (م ۱۲۳۸ ق)، تصحیح: حسین کوهی کرمانی، تهران: صبا، ۱۳۰۸ ش.
۶۵۲. گناهان کبیره، عبدالحسین دستغیب (م ۱۳۶۰ ش)، قم: دارالکتاب.
۶۵۳. گنجینه دانشمندان، محمد شریف رازی (م ۱۳۷۹ ش)، تهران: اسلامیة، ۱۳۵۲-۱۳۵۴ ش.
۶۵۴. گونه‌شناسی اندیشه منجی در ادیان، علی موحدیان عطار، قم: دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۹ ش.

- فهرست منابع و مآخذ.....
- ٦٥٥ . اللباب في تهذيب الأنساب، عز الدين علي بن محمد (ابن الأثير) (م ٦٣٠ ق)، القاهرة: مكتبة القدسي، ١٣٥٧ ق.
- ٦٥٦ . لسان العرب، محمد بن مكرم المصري الأنصاري (ابن منظور) (م ٧١١ ق)، بيروت: دار صادر، ١٤١٠ ق.
- ٦٥٧ . لسان الغيب، فريد الدين محمد بن ابراهيم (عطار نيشابوري) (م ٦٢٧ ق)، تصحيح: تقى حائمي، تهران: اسلاميه، ١٣١٥ ق.
- ٦٥٨ . لسان الميزان، أحمد بن علي العسقلاني (ابن حجر) (م ٨٥٢ ق)، مؤسسة الأعلمي، ١٤٠٦ ق.
- ٦٥٩ . لغت نامه دهخدا، علي اكبر دهخدا (م ١٣٢٤ ش)، زیر نظر: دكتور محمد معين و سيد جعفر مشهدي، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ١٣٧٢ ش.
- ٦٦٠ . اللمع في أسباب ورود الحديث، عبد الرحمان بن ابي بكر السيوطي (م ٩١١ ق)، تحقيق: يحيى إسماعيل، منصوره: دار الوفاء للطباعة و النشر و التوزيع، ١٤٠٨ ق.
- ٦٦١ . لوائح الأنوار في طبقات الأخيار (الطبقات الكبرى)، عبد الوهاب بن أحمد الشعراني (م ٩٧٣ ق)، بيروت: دار الفكر.
- ٦٦٢ . اللهوف على قتلى الطفوف، رضي الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقيق: فارس حسون، قم: دار الاسوه، ١٤١٤ ق.
- ٦٦٣ . مئة منقبة من مناقب أمير المؤمنين علي بن أبي طالب و الأئمة من ولده عليه السلام، محمد بن أحمد القمي (ابن شاذان) (ق ٥ ق)، تحقيق: نبيل رضا علوان، قم: أنصاريان، ١٤١٣ ق.
- ٦٦٤ . ماه خدا، محمد محمدي ري شهري و رسول افقي، مترجم: جواد محدثي، قم: دار الحديث، ١٤٢٥ ق.
- ٦٦٥ . المبسوط في فقه الإمامية، محمد بن الحسن الطوسي (الشيخ الطوسي) (م ٤٦٠ ق)، تحقيق: محمد علي الكشفي، تهران: المكتبة المرتضوية، ١٣٨٧ ق.
- ٦٦٦ . متشابه القرآن و مختلفه، محمد بن علي (ابن شهر آشوب) (م ٥٨٨ ق)، قم: بيدار، ١٤١٠ ق.
- ٦٦٧ . مثنوى طاقديس، ملا احمد بن مهدي نراقي (م ١٢٤٥ ق)، تهران: امير كبير، ١٣٨٦ ش.
- ٦٦٨ . مثنوى معنوي، جلال الدين محمد مولوي بلخي (م ٦٧٢ ق)، تصحيح: ناهيد فرشاد مهر، تهران: نشر محمد، ١٣٧٨ ش.
- ٦٦٩ . المجازات النبوية، محمد بن الحسين الموسوي (الشريف الرضي) (م ٤٠٦ ق)، تحقيق و شرح: طه محمد الزيني، قم: مكتبة بصيرتي.

٥٢٠ ..... دانش نامه امام مهدی عليه السلام / ج ١٠

٦٧٠ . مجالس المؤمنين ، نور الله بن شرف الدين شوشتري (قاضي نور الله) (م ١٠١٩ ق) ، تهران : كتابفروشي اسلاميه ، ١٣٦٥ ش .

٦٧١ . مجمع البحرين و مطلع النيرين ، فخر الدين بن محمد الطيحي (م ١٠٨٥ ق) ، تحقيق : السيد أحمد الحسيني ، تهران : مكتبة نشر الثقافة الإسلامية ، ١٤٠٨ ق .

٦٧٢ . مجمع البلدان

٦٧٣ . مجمع البيان في تفسير القرآن (تفسير مجمع البيان) ، الفضل بن الحسن الطبرسي (أمين الاسلام) ، (م ٥٢٨ ق) ، تحقيق : السيد هاشم الرسولي المحلاتي و السيد فضل الله اليزدي الطباطبائي ، بيروت : دار المعرفة ، ١٤٠٨ ق .

٦٧٤ . مجمع الزوائد و منبع الفوائد ، علي بن أبي بكر الهيثمي (م ٨٠٧ ق) ، تحقيق : عبد الله محمد درويش ، بيروت : دار الفكر ، ١٤١٢ ق .

٦٧٥ . مجمع الفائدة و البرهان في شرح إرشاد الأذهان ، أحمد بن محمد الأردبيلي (المقدس الأردبيلي) (م ق) ، قم ، ١٤٠٣ ق .

٦٧٦ . مجمع الفصحا ، رضا قلي بن محمد هادي هدايت (م ١٢٨٨ ق) ، تهران : امير كبير ، ١٣٣٦ ش .

٦٧٧ . مجموعة مقالات و گفتارها پيرامون خرت مهدي ، به كوشش رضا استادى (معاصر) ، تبريز : مسجد آيت الله انكجى .

٦٧٨ . مجموعة مقالات مؤتمر الإمام المهدي (عج) ، نجف : مجمع اهل البيت عليهم السلام ، ١٤٣٤ ق .

٦٧٩ . المحاسن ، أحمد بن محمد البرقي (م ٢٨٠ ق) ، تحقيق : السيد مهدي الرجائي ، قم : المجمع العالمي لأهل البيت عليهم السلام ، ١٤١٣ ق .

٦٨٠ . المختصر ، الحسن بن سليمان الحلبي (م ق ٨ ق) ، تحقيق : مشتاق صالح المظفر ، ١٣٨٨ ش .

٦٨١ . المخرز الوجيز في تفسير الكتاب العزيز ، عبد الحق بن غالب (ابن عطية الأندلسي) (م ٥٤٢ ق) .

٦٨٢ . مختصر إتخاف السادة المهرة ، أحمد بن أبي بكر البوصيري (م ٨٤٠) ، تحقيق : حسن الكسرى ، بيروت : دار الكتب العلمية ، ١٤١٧ ق .

٦٨٣ . مختصر إثبات الرجعة ، فضل بن شاذان (م ٢٦٠ ق) ، تصحيح : باسم الهاشمي ، بيروت ، دار الكرام ، ١٤١٣ ق .

٦٨٤ . مختصر بصائر الدرجات ، الحسن بن سليمان الحلبي (ق ٩ ق) ، قم : الرسول المصطفى .

٦٨٥ . مختلف الشيعة في أحكام الشريعة ، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلبي (العلامة الحلبي) (م ٧٢٦ ق) ، تهران : مكتبة نينوى الحديثية ، ١٣٢٣ ق .

٦٨٤. مدارك الأحكام في شرح شرائع الإسلام، محمد بن علي العاملي الجبعي (م ١٠٠٩ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليه السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليه السلام، ١٤١٠ ق.
٦٨٧. مدارك العروة، علي بناه الإشتهاردي (م ١٣٨٧ ش)، تهران: دار الأسوة، ١٤١٧ ق.
٦٨٨. مدينة معجز الأئمة الإثني عشر و دلائل الحجج علي البشر، السيد هاشم بن سليمان البحراني (م ١١٠٧ ق)، تحقيق: عزة الله المولائي الهمداني، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٣ ق.
٦٨٩. مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول، محمد باقر بن محمد تقى المجلسي (العلامة المجلسي) (م ١١١٠)، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاتي، تهران: دار الكتب الإسلامية، ١٣٧٠ ش.
٦٩٠. مرآة الاطلاع على أسماء الأمكنة و البقاع، عبد المؤمن بن عبد الحق (ابن عبد الحق) (م ٧٢٩ ق)، تحقيق: علي محمد الجاوي، بيروت: دار المعرفة، ١٣٧٣ ق.
٦٩١. مروج الذهب و معادن الجواهر، علي بن الحسين المسعودي (م ٣٤٦ ق)، تحقيق: محمد محيي الدين عبد الحميد، القاهرة: مطبعة السعادة، ١٣٨٤ ق.
٦٩٢. المزار، محمد بن محمد بن النعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ ق)، تحقيق: السيد محمد باقر الأبطحي، قم: المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ ق.
٦٩٣. مزارات أهل البيت و تاريخها، السيد محمد حسين الحسيني الجلالى (معاصر)، بيروت: مؤسسة الأعلمی، ١٤٠٩ ق.
٦٩٤. المزار الكبير، محمد بن جعفر المشهدى (م ٦ ق)، تحقيق: السيد جواد القيسومى، قم: قيسوم، ١٤١٩ ق.
٦٩٥. المسائل الجارودية، محمد بن محمد بن النعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ ق)، تحقيق: كاظم مدير شانه چي، قم: مؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ ق.
٦٩٦. المسائل السروية (مصنقات الشيخ المفيد)، محمد بن محمد بن النعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ ق)، تحقيق: علي أكبر الإلهي الخراساني، قم: مؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، ١٤١٣ ق.
٦٩٧. مسالك الأبصار في ممالك الامصار، شهاب الدين أحمد (ابن فضل الله العمري) (م ٧٤٩ ق)، تحقيق: كامل سلمان الجبوري، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٣٠ ق.
٦٩٨. مسالك الأفهام إلى تنقيح شرايع الإسلام، زين الدين علي بن أحمد العاملي (الشهيد الثاني) (م ٩٦٦ ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٣ ق.
٦٩٩. المستجاد من كتاب الإرشاد، (طبع في مجموعة نفيسة)، الحسن بن يوسف الحلبي (العلامة الحلبي) (م ٧٢٦ ق)، تحقيق: محمود البدرى، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٧ ق.

- ٧٠٠ . مستدرکات أعيان الشيعة، السيد حسن الأمين (م ٢٠٠٢م)، بيروت : دار المعارف ، ١٤٠٨ ق .
- ٧٠١ . مستدرکات رجال الحديث، علي النمازي الشاهرودي (م ١٤٠٥ ق)، اصفهان : حسينيه عمادزاده، ١٤١٢ ق .
- ٧٠٢ . مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ميرزا حسين النوري الطبرسي (م ١٣٢٠ ق)، قم : مؤسسه آل البيت عجله الله عنه، ١٤٠٧ ق .
- ٧٠٣ . مستدرک سفينة البحار، علي النمازي الشاهرودي (م ١٤٠٥ ق)، تهران : مؤسسه البعثة، ١٤٠٩ ق .
- ٧٠٤ . المستدرک علي الصيغتين، ابو عبدالله، محمد بن عبدالله (الحاكم النيشابوري) (م ٤٠٥ ق)، تحقيق : مصطفى عبد القادر عطا، بيروت : دار الكتب العلمية، ١٤١١ ق .
- ٧٠٥ . المسترشد في امامة أمير المؤمنين علي بن أبي طالب عجله الله عنه، محمد بن جرير الطبري الإمامي (م ٥ ق)، تحقيق : أحمد محمودي، تهران : مؤسسه الثقافة الاسلاميه لكوشانبور، ١٤١٥ ق .
- ٧٠٦ . مستطرفات السرائر (المطبوع مع السرائر)، محمد بن منصور الحلبي (ابن ادريس) (م ٥٩٨ ق)، تحقيق : مؤسسه النشر الاسلامي، قم : مؤسسه النشر الاسلامي، ١٤١٠ ق .
- ٧٠٧ . مستمسك العروة الوثقى، السيد محسن الحكيم الطباطبائي (م ١٣٩٠ ق)، قم : مؤسسه التفسير، ١٤١٦ ق .
- ٧٠٨ . مستند الشيعة في أحكام الشريعة، أحمد بن محمد مهدي التراقي (م ١٢٤٥ ق)، قم : مؤسسه آل البيت عجله الله عنه، ١٤١٥ ق .
- ٧٠٩ . المسند، أحمد بن محمد الشيباني (ابن حنبل) (م ٢٤١ ق)، تحقيق : شعيب الأرنؤوط، بيروت : مؤسسه الرسالة، ١٤١٦ ق .
- ٧١٠ . مسند ابن الجعد، علي بن الجعد الجوهري (م ٢٣٠ ق)، بيروت : مؤسسه ناور، ١٤١٠ ق .
- ٧١١ . مسند إسحاق بن راهويه، اسحاق بن إبراهيم الخنظلي المروزي (ابن راهويه) (م ٢٣٨ ق)، تحقيق : عبد الغفور عبد الحق حسين البلوشي، مدينة : مكتبة الإيمان، ١٤١٢ ق .
- ٧١٢ . مسند الشاميين، سليمان بن أحمد الطبراني (م ٣٦٠ ق)، تحقيق : حمدي عبد المجيد السلفي، بيروت .
- ٧١٣ . مسند الشهاب، محمد بن سلامة القضاعي (القاضي القضاعي) (م ٤٥٤ ق)، تحقيق : حمدي عبد المجيد السلفي، بيروت : مؤسسه الرسالة، ١٤٠٥ ق .
- ٧١٤ . مسند أبي داود الطيالسي (مسند الطيالسي)، سليمان بن داود البصري (ابو داود الطيالسي) (م ٢٠٤ ق)، بيروت : دار المعرفة .

٧١٥. مسند أبي يعلى الموصلى، أحمد بن علي التميمي الموصلى (أبو يعلى) (م ٣٠٧ ق)، تحقيق: إرشاد الحق الأثرى، جدّه: دار القبلة، ١٤٠٨ ق.
٧١٦. مسند زيد بن علي، المنسوب إلى زيد بن علي بن الحسين عليه السلام (م ١٢٢ ق)، بيروت: منشورات دار مكتبة الحياة، ١٩٦٦ م.
٧١٧. مشارق الأنوار في فوز أهل الاعتبار، حسن العدوي الجمزوي (م ١٨٨٦ م)، القاهرة، المكتبة الأزهرية للتراث، ١٤٢٧ ق.
٧١٨. مشارق أنوار اليقين في اسرار أمير المؤمنين عليه السلام، رجب البرسي (ق ٨ ق)، قم: الشريف الرضي، ١٤١٥ ق.
٧١٩. مشاهير علماء الأمصار، محمد بن جبان البستي (م ٣٥٤ ق)، تحقيق: رزوق علي إبراهيم، بيروت: دار الوفاء، ١٤٧ ق.
٧٢٠. مشرق موعود (فصلنامه)، مؤسسه آينده روشن.
٧٢١. مشكاة الأنوار في غرر الأخبار، علي بن الحسن الطبرسي (ق ٧ ق)، تحقيق: مهدي هوشمند، قم: دار الحديث، ١٤١٨ ق.
٧٢٢. المشيخة (الإسناد المصطفى إلى آل المصطفى)، محمد محسن بن علي المنزوي (أقا يزرك الطهراني) (م ١٢٨٩ ق)، نجف: مطبعة الغري، ١٣٥٦ ق.
٧٢٣. مصابيح السنة، حسين بن مسعود البغوي (م ٥١٦ ق)، تحقيق: يوسف عبد الرحمان المرعشلي و آخرون، بيروت: دار المعرفة، ١٤٠٧ ق.
٧٢٤. مصابيح الظلام، محمد باقر بن محمد اكمل البهبهاني (الوحيد البهبهاني) (م ١٢٠٥ ق)، قم: مؤسسة العلامة المجدد والوحيد البهبهاني، ١٤٢٤ ق.
٧٢٥. مصادقة الإخوان، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، قم: مؤسسة الإمام المهدي، ١٤١٠ ق.
٧٢٦. مصباح الأصول، السيد ابو القاسم الموسوي الخوئي (م ١٤١٣ ق)، تقرير: محمد سرور الواعظ الحسيني البهسودي، قم: مكتبة الداوري، ١٤٢٢ ق.
٧٢٧. مصباح الزائر، رضی الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، ١٤١٧ ق.
٧٢٨. مصباح الفقيه، آقا رضا بن محمد هادي الهمداني (م ١٣٢٢ ق)، قم: مؤسسة الجعفرية لإحياء التراث و مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٦ ق.

۷۲۹. مصباح السهجد، محمد بن الحسن (الشيخ الطوسي) (م ۴۶۰ ق)، تحقيق: علي أصغر مرواريد، بيروت: مؤسسة فقه الشيعة، ۱۴۱۱ ق.

۷۳۰. المصباح المنير في غريب الشرح الكبير للزافي، أحمد بن محمد الغيومي (م ۷۲۰ ق)، قم: مؤسسة الهجرة، ۱۴۱۴ ق.

۷۳۱. مصباح الهداية في اثبات الولاية، السيد علي البهبهاني (م ۱۳۱۵ ق)، تهران، ۱۳۶۶ ق.

۷۳۲. مصباح الهداية و مفتاح الكفاية، عز الدين محمود بن علي كاشاني (م ۷۳۵ ق)، تصحيح: جلال الدين همامي، تهران: زوار، ۱۳۸۹ ش.

۷۳۳. مصباح الهدى في شرح العروة الوثقى، ميرزا محمد تقى الآملی (م ۱۳۴۹ ش)، تهران، ۱۳۸۰ ق.

۷۳۴. المصباح في الأدعية و الصلوات و الزيارات (المصباح للكفعمي)، إبراهيم بن علي الخارثي العاملي (الكفعمي) (م ۹۰۰ ق)، قم: الشريف الرضي، ۱۴۰۵ ق.

۷۳۵. المصنف، عيد الرزاق الصنعاني (م ۲۱۱ ق)، تحقيق: حبيب الرحمان الأعظمي، بيروت: منشورات المجلس العلمي.

۷۳۶. المصنف ابن أبي شيبة = المصنف في الأحاديث و الآثار

۷۳۷. المصنف في الأحاديث و الآثار، عبد الله بن محمد العباسي الكوفي (ابن أبي شيبة) (م ۲۳۵ ق)، تحقيق: سعيد محمد اللحاج، بيروت: دار الفكر، ۱۴۰۹ ق.

۷۳۸. مطالب السؤل في مناقب آل الرسول، محمد بن طلحة الشافعي (م ۶۵۴ ق)، قم: النسخة المخطوطة في مكتبة آية الله المرعشي.

۷۳۹. المطالب العالية بزوائد المسانيد الثمانية، أحمد بن علي العسقلاني (ابن حجر)، (م ۸۵۲ ق)، تحقيق: حبيب الرحمان الاعظمي، بيروت: دار المعرفة، ۱۴۱۴ ق.

[ ] مطالع الأنوار (تاريخ نبيل زرندی)، عبد الحميد اشراق خاوری، تهران: مؤسسه ملی مطبوعات امري.

۷۴۰. مطلع سعدین و مجمع بحرين، کمال الدين عبد الرزاق بن اسحاق سمرقندی (م ۸۸۷ ق)، به اهتمام: عبد الحسين نوابي، تهران: پژوهشگاه علوم و مطالعات فرهنگي، ۱۳۷۲ ش.

۷۴۱. مظهر العجائب و مظهر الأسرار، فريد الدين محمد بن ابراهيم (عطار نيشابوري) (م ۶۷۲ ق)، تهران: سنایی، ۱۳۴۵ ش.

۷۴۲. معارفی از قرآن، عبد الحسين دستغيب (م ۱۳۶۰ ش)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامي، ۱۳۷۷ ش.

- ٧٤٣ . المعالم الأثيرة في السنة والسيرة، محمد محمد حسن شُرَّاب (م ٢٠١٣ م)، دمشق: دار القلم، ١٩٩١ م.
- ٧٤٤ . معالم التنزيل في تفسير القرآن (تفسير البغوي)، الحسين بن مسعود البغوي (م ٥١٠ ق)، تحقيق: خالد عبد الرحمان العك، بيروت: دار المعرفة، ١٤١٣ ق.
- ٧٤٥ . معالم العلماء، محمد بن علي (ابن شهر آشوب) (م ٥٨٨ ق)، نجف: المطبعة الحيدرية، ١٣٨٠ ق.
- ٧٤٦ . معاني الأخبار، محمد بن علي ابن بابويه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٣٦١ ش.
- ٧٤٧ . المعتمد في شرح المختصر، جعفر بن الحسن الحلبي (المحقق الحلبي) (م ٦٧٦ ق)، تصحيح: ناصر مكارم الشيرازي، قم: مؤسسة سيد الشهداء، ١٣٦٤ ش.
- ٧٤٨ . معتصم الشيعة في أحكام الشريعة، محمد محسن بن شاه مرتضى (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق)، تهران: مدرسة عالی شهيد مطهری، ١٣٢٩ ق.
- ٧٤٩ . المعجم الأوسط، سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (م ٣٦٠ ق)، تحقيق: طارق بن عوض الله وعبد الحسين بن ابراهيم الحسني، قاهره: دار الحرمين، ١٤١٥ ق.
- ٧٥٠ . معجم البلدان، ياقوت بن عبدالله الحموي الرومي (م ٦٢٦ ق)، بيروت: دار احياء التراث العربي، ١٣٩٩ ق.
- ٧٥١ . المعجم الصغير، سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (م ٣٦٠ ق)، تحقيق: محمد عثمان، بيروت: دار الفكر، ١٤٠١ ق.
- ٧٥٢ . المعجم الكبير، سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (م ٣٦٠ ق)، تحقيق: حمدي عبد المجيد السلفي، بيروت: دار احياء التراث العربي، ١٤٠٢ ق.
- ٧٥٣ . معجم المؤلفين، عمر رضا كحالة (١٤٠١ ق)، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤١٤ ق.
- ٧٥٤ . المعجم الوسيط، ابراهيم انيس (م ١٣٩٨ ق) وآخرون، قاهره: مجمع اللغة العربية، ١٩٧٢ م.
- ٧٥٥ . معجم أحاديث الإمام المهدي، علي الكوراني وآخرون، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٣٨٦ ش.
- ٧٥٦ . معجم رجال الحديث، السيد أبو القاسم الموسوي الخوئي (م ١٤١٣ ق)، قم: مدينة العلم، ١٤٠٣ ق.
- ٧٥٧ . معجم ما استعجم من أسماء البلاد و المواضع، عبد الله بن عبد العزيز البكري (م ٤٨٧ ق)، تحقيق: مصطفى السقا، بيروت: عالم الكتب، ١٤٠٣ ق.
- ٧٥٨ . معجم مقاييس اللغة (مقاييس اللغة)، أحمد بن فارس بن زكريا الرازي (ابن فارس) (م ٣٩٥ ق)، تحقيق: عبد السلام محمد هارون، قم: مكتب الإعلام الإسلامي، ١٤٠٤ ق.
- ٧٥٩ . معدن الأسرار، حسن معاون إسلامي (معاصر)، مشهد: سخن گستر، ١٣٨٦ ش.
- ٧٦٠ . معرفی عهد جدید، مريل سی تنی، مترجم: ط. میکائیلیان، تهران: حیات ابدی، ١٣٦٢ ش.

٥٢٦ ..... دانش نامه امام مهدی عجته / ج ١٠

٧٦١ . مفاتيح الغيب، محمد بن عمر الرازي، (الفخر الرازي) (م ٦٠٤ق)، بيروت: دار الفكر، ١٤١٠ق.

٧٦٢ . مفتاح الإرادة، فريد الدين محمد بن ابراهيم (عطار نيشابوري) (م ٦٢٧ق)، تصحيح: تقى حاتمي، تهران: اسلامية، ١٣١٥ق.

٧٦٣ . مفتاح الفلاح في عمل اليوم و الليلة، محمد بن حسين العاملی (الشيخ البهائي) (م ١٠٣٠ق)، تحقيق: السيد مهدي الرجائي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٥ق.

٧٦٤ . مفتاح الكرامة في شرح قواعد العلامة، السيد جواد بن محمد الحسيني العاملی (م ١٢٢٦ق)، قم: مؤسسة آل البيت عليه السلام.

٧٦٥ . مفتاح النبوة، رضا بن محمد امين همداني (م ١٢٤٧ق)، تهران: دار الطباعة.

٧٦٦ . مقررات الفاظ القرآن = المفردات في غريب القرآن

٧٦٧ . المفردات في غريب القرآن، حسين بن محمد الراغب الاصفهاني (م ٤٢٥ق)، تحقيق: صفوان عدنان داودي، بيروت: دار القلم، ١٤١٢ق.

٧٦٨ . مقال الطالبين، علي بن الحسين الاصفهاني (أبو الفرج) (م ٣٥٦ق)، تحقيق: السيد أحمد صقر، قم: الشريف الرضي، ١٤٠٥ق.

٧٦٩ . المقاصد العلية في شرح الرسالة الألفية، زين الدين بن علي العاملی (الشهيد الثاني) (م ٩٦٥ق)، قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، ١٤١٣ق.

٧٧٠ . مقالات الإمامية = فرق الشيعة

٧٧١ . مقياس الهداية، عبد الله بن محمد حسن المامقاني (م ١٣٥١ق)، تحقيق: محمد رضا المامقاني، قم: مؤسسة آل البيت عليه السلام، ١٤١١ق.

٧٧٢ . مقتضب الأثر في النص على الأئمة الاثني عشر عليهم السلام، أحمد بن محمد بن عياش الجوهري (م ٤٠١ق)، بيروت: دار الأضواء، ١٤٠٥ق.

٧٧٣ . مقدمه تاريخ ابن خلدون، عبد الرحمان بن خلدون (م ٨٠٨ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي.

٧٧٤ . مقصد أقصى (أهراء با شرح اشعة اللمعات)، شيخ عزيز نسفي (ق ٧ق)، ١٢٥٣ق.

٧٧٥ . المقنع، محمد بن علي ابن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام الهادي عليه السلام، قم: مؤسسة الإمام الهادي عليه السلام، ١٤١٥ق.

٧٧٦ . المقنع في الإمامة، عبيد الله بن عبد الله أسد آبادي (ق ٥ق)، تحقيق: شاكر شبع، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤١٤ق.

- ٧٧٧ . المقنعه ، محمد بن محمد بن النعمان العكبري البغدادي (الشيخ المفيد) (م ٤١٣ ق) ، تحقيق : مؤسسة النشر الإسلامي ، قم : مؤسسة النشر الإسلامي ، ١٤١٠ ق .
- ٧٧٨ . مكاتب الرسول ، علي الأحمدي الميائجي (م ١٣٨٠ ش) ، الإخراج : مركز تحقيقات الحج ، قم : دار الحديث ، ١٤١٩ ق .
- ٧٧٩ . مكارم الأخلاق ، الحسن بن الفضل الطبرسي (ق ٦ ق) ، تحقيق : علاء آل جعفر ، قم : مؤسسة النشر الإسلامي ، ١٤١٤ ق .
- ٧٨٠ . المكاسب ، مرتضى بن محمد بن امين الأنصاري (الشيخ الأنصاري) (م ١٢٨١ ق) ، قم : المؤتمر العالمي بمناسبة تكريم الشيخ الأعظم الأنصاري ، ١٤١٥ ق .
- ٧٨١ . مكالمات كنفسوسوس ، مترجم : كاظم زادة إيرانشهر ، تهران : بنگاه ترجمه و نشر كتاب ، ١٣٣٤ ش .
- ٧٨٢ . مكيال المكارم في فوائد الدعاء للقائم عليه السلام ، محمد تقى موسى الاصفهاني (م ١٣٠٨ ق) ، تحقيق : مؤسسة الإمام المهدي (عج) ، قم : مؤسسة الإمام المهدي (عج) ، ١٤٠٤ ق .
- ٧٨٣ . الملاحم ، احمد بن جعفر بن محمد (ابن المتادي) (م ٣٣٦ ق) ، تحقيق : عبد الكريم العقيلي ، قم : دار السيرة ، ١٤١٨ ق .
- ٧٨٤ . الملاحم و الفتن (التشريف بالمنن في التعريف بالفتن) ، رضى الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق) ، تحقيق : مؤسسة صاحب الامر ، اصفهان : گلپهار ، ١٤١٦ ق .
- ٧٨٥ . الملهوف = اللهوف على قتلى الطفوف .
- ٧٨٦ . مناقب الكرم في أخبار مكة و البيت و ولاية الحرم ، علي بن تاج الدين بن تقى السنجاوى (م ١١٢٥ ق) ، مكة : جامعة أم القرى ، ١٩٩٨ م .
- ٧٨٧ . المناقب (المناقب للخوارزمي) ، الموقق بن أحمد المكي الخوارزمي (م ٥٦٨ ق) ، تحقيق : مالك محمودي ، قم : مؤسسة النشر الإسلامي ، ١٤١٤ ق .
- ٧٨٨ . مناقب آل أبي طالب ، أبو جعفر محمد بن علي السروي (ابن شهر آشوب) ، (م ٥٨٨ ق) ، قم : المطبعة العلمية .
- ٧٨٩ . المناقب الإمام أمير المؤمنين عليه السلام (المناقب للكوفي) ، محمد بن سليمان الكوفي القاضي (م ٣٠٠ ق) ، تحقيق : محمد باقر محمودي ، قم : مجمع إحياء الثقافة الإسلامية ، ١٤١٢ ق .
- ٧٩٠ . المناهل ، السيد محمد المجاهد الطباطبائي (م ١٢٤٢ ق) ، قم : مؤسسة آل البيت عليهم السلام .
- ٧٩١ . منتخب الاثر في الإمام الثاني عشر ، لطف الله الصافي الكلبايگاني ، قم : دفتر آية الله لطف الله صافي گلپايگاني ، ١٤٢٢ ق .

٧٩٢. منتخب الأشعار في مناقب الأبرار، عباس رستاخيز (معاصر)، تهران: عرفان، ١٣٨١ ش.
٧٩٣. منتخب الأنوار المضيئة، بهاء الدين علي بن عبدالكريم النيلي (ح ٨٠٣ ق)، تحقيق: عبد الطيف الكوه كمرئي، قم: مطبعة الخيام، ١٤٠١ ق.
٧٩٤. منتخب التواريخ، محمد هاشم بن محمد علي الخراساني (م ١٣١٢ ق)، تهران: كتاب فروشي اسلاميه، ١٣٤٧ ش.
٧٩٥. المنتخب من مستد عبد بن حميد، عبد بن حميد (م ٢٤٩ ق)، تحقيق: السيد صبحي البدرى السامرائي و محمود محمد خليل الصعيدي، قاهرة: مكتبة السنة، ١٤٠٨ ق.
٧٩٦. المنتظم في تاريخ الامم والملوك، عبد الرحمان بن علي ابن الجوزي (م ٥٩٧ ق)، تحقيق: محمد عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٢ ق.
٧٩٧. منتهى المطلب في تحقيق المذهب، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلي (العلامة الحلي) (م ٧٢٦ ق)، مشهد: مركز البحوث و الدراسات الإسلامية التابع للحضرة الرضوية المقدسة، ١٤١٢ ق.
٧٩٨. المنجد في اللغة، لويس معلوف، بيروت: دارالمشرق، ١٩٧٣ م.
٧٩٩. منجى ذر آيين يوداء، أبو القاسم جعفرى (معاصر)، قم: دانشگاه اديان و مذاهب، ١٣٩٠ ش.
٨٠٠. من غاش بعد الموت، عبد الله بن محمد (ابن أبي الدنيا) (م ٢٨١ ق)، تحقيق: مصطفى عاشور، قاهرة: مكتبة القرآن.
٨٠١. من وحى القرآن، السيد محمد حسين فضل الله، بيروت: دار الملاك، ١٤٦٩ ق.
٨٠٢. منهاج البراعة في شرح نهج البلاغه، ميرزا حبيب الله بن محمد هاشم الخوئي (م ١٣٢٤ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربى، ١٤٢٤ ق.
٨٠٣. منهاج البراعة في شرح نهج البلاغه، سعيد بن عبد الله (قطب الدين الراوندى) (م ٥٧٣)، قم: مكتبة آية الله المرعشى، ١٤٠٦ ق.
٨٠٤. منهاج السنة النبوية، أحمد بن عبد الحليم بن تيمية الحراني (ابن تيمية)، (م ٧٢٨ ق)، تحقيق: محمد رشاد سالم، قاهرة: مكتبة ابن تيمية، ١٤٠٩ ق.
٨٠٥. منهاج الصلاح في اختصار المصباح، الحسن بن يوسف بن المطهر الحلي (العلامة الحلي) (م ٧٢٦ ق)، تحقيق: عبد الحميد الميردامادى، قم: مكتبة العلامة المجلسي، ١٣٨٨ ش.
٨٠٦. منهج المقال في تحقيق أحوال الرجال (رجال الأستراآبادى)، ميرزا محمد بن علي الأستراآبادى (م ١٠٢٨ ق)، قم: مؤسسة آل البيت لإحياء التراث عج، ١٤٢٢ ق.
٨٠٧. من هدى القرآن، محمد تقى المدرسى (معاصر)، تهران: مكتب آية الله المدرسى، ١٤٠٧ ق.

فهرست منابع و مآخذ ٥٢٩

٨٠٨. منية الراجب في إيمان أبي طالب، محمدرضا الطيبي النجفي (م ١٣٦٣ ق)، تحقيق: محمد جعفر الطيبي، قم: مكتب الإعلام الإسلامي، ١٣٧٥ ش.

٨٠٩. منية المرید فی أدب المفید و المستفید، زین الدین بن علی العاملی (الشهید الثاني) (م ٩٦٥ ق)، قم: مكتب الإعلام الإسلامي، ١٤١٥ ق.

٨١٠. المواعظ، محمد بن علی ابن بابویه (الشيخ الصدوق) (م ٣٨١ ق)، بيروت: دار الهادي، ١٤١٢ ق.

٨١١. مواهب الرحمن في تفسير القرآن، السيد عبد الأعلى السيزواري (م ١٣٧٢ ش)، بيروت: مؤسسة التاريخ العربي، ١٤٢٤ ق.

٨١٢. موسوعة الإمام الخوئي، السيد أبو القاسم الموسوي الخوئي (م ١٤١٣ ق)، قم: مؤسسة إحياء آثار الإمام الخوئي، ١٤١٨ ق.

٨١٣. الموسوعة الشرعية المهدوية، علي بن جعفر العوامي القطيفي (م ١٣٦٤ ق)، بيروت: دار العلوم، ١٤٣١ ق. (افست)

٨١٤. موسوعة العتبات المقدسة، جعفر الخليلي (معاصر)، بيروت: مؤسسة الأعلمي، ١٤٠٧ ق.

٨١٥. موسوعة العلامة المرعشي، السيد شهاب الدين النجفي المرعشي (م ١٣٦٩ ش)، تحقيق: السيد محمود المرعشي و آخرون، قم: مكتبة آيت الله المرعشي، ١٣٨٩ ش.

٨١٦. موسوعة طبقات الفقهاء، جعفر السبحاني و آخرون (معاصر)، قم: مؤسسة الإمام الصادق عليه السلام، ١٤١٨ ق.

٨١٧. الموسوعة في أحاديث المهدي الضعيفة و الموضوعة، عيد العليم عيد العظيم البستوي، بيروت: دار آيين حزم، م ١٩٩٩.

٨١٨. الموطأ، مالك بن أنس (م ١٥٨ ق)، تحقيق: محمد فؤاد عيد الباقي، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ١٤٠٦ ق.

٨١٩. موعود (ماه نامه)، تهران: مؤسسه كيهان.

٨٢٠. مولوي نامه، جلال الدين همايي (م ١٣٥٩ ش)، تهران: آگاد، ١٣٦٧ ش.

٨٢١. مهج الدعوات و منهج العبادات، رضي الدين عبد الكريم علي بن موسى الحلبي (السيد ابن طاووس) (م ٦٦٤)، تحقيق: حسين الأعلمي، بيروت: مؤسسة الأعلمي، ١٤١٤ ق.

٨٢٢. مهدويت از دیدگاه دين يزوهان غربی، سيد رضي موسوي گيلاني (معاصر)، تهران: بنياد فرهنگي مهدي موعود، ١٣٨٥ ش.

۵۴۰..... دانش نامه امام مهدی علیه السلام / ج ۱۰

۸۲۳. مهدی از صدر اسلام تا قرن سیزدهم، آرسن دار مستتر (م ۱۸۹۴ م)، مترجم: محسن جهانسوز، تهران: ادب.

۸۲۴. المهدی المنتظر عند الشيعة الاثني عشرية، جواد علي (م ۱۹۸۷ م)، مترجم: أبو العبد دودو، نجف: مكتبة طريق المعرفة، ۲۰۰۵ م.

۸۲۵. المهدى المنتظر فى الفكر الإسلامى، مركز الرسالة، قم: مركز الرسالة، ۱۴۱۷ ق.

۸۲۶. المهدى المنتظر فى ضوء الأحاديث و الآثار الصحيحة، عبد العليم عبد العظيم البستوى، بيروت: دار ابن خزم، ۱۹۹۹ م.

۸۲۷. مهديان دروغين، رسول جعفريان، پیش از انتشار.

۸۲۸. مهدى موعود ذخيره الهى، سيد على شفيعى (معاصر)، اهواز: خوزستان، ۱۴۲۴ ق.

۸۲۹. المهدى و المهدوية، أحمد أمين (م ۱۹۵۴ م)، قاهرة: شركة نوابغ الفكر، ۱۴۳۰ ق.

۸۳۰. المهدية فى الإسلام، سعد محمد حسن، قاهرة: دار الكتاب العربى.

۸۳۱. المهذب، عبد العزيز ابن البراج الطرابلسى (ابن البراج) (م ۴۸۱ ق)، قم: مؤسسة النشر الاسلامى، ۱۴۰۶ ق.

۸۳۲. مهذب الأحكام، السيد عبد الأعلى السبزواري (م ۱۳۷۲ ش)، قم: مؤسسة المنار، ۱۴۱۳ ق.

۸۳۳. المهذب البارع فى شرح المختصر النافع، أحمد بن محمد (ابن فهد الحلبي) (م ۸۴۱ ق)، تحقيق: الشيخ مجتبی العراقى، قم: مؤسسة النشر الاسلامى، ۱۴۱۴ ق.

۸۳۴. مهر تابان، سيد محمد حسين حسینی تهرانی (م ۱۳۷۴ ش)، مشهد، علامه طباطبائی، ۱۴۲۱ ق.

۸۳۵. میراث شهاب (فصلنامه)، قم: کتابخانه آیت الله مرعشى.

۸۳۶. میراث محدث از موى (آثاری چند درباره دعای ندبه)، به اهتمام: سيد جعفر اشكوری، قم: دار الحديث، ۱۳۸۵ ش.

۸۳۷. میزان الحكمة یا ترجمه فارسى، محمد محمدي ری شهرى، مترجم: حمیدرضا شیخی، قم: دار الحديث، ۱۳۷۷ ش.

۸۳۸. میزان فى تفسیر القرآن، السيد محمد حسين الطباطبائی (م ۱۴۰۴ م)، قم: اسماعیلیان، ۱۳۹۴ ق.

۸۳۹. مینوی خرد، مترجم: احمد تقضلى، به کوشش ژاله آموزگار، تهران: توس، ۱۳۸۰ ش.

۸۴۰. النجعة فى شرح اللمعة، محمد تقى التستری (م ۱۳۷۴ ش)، تهران: کتابفروشى صدوق، ۱۴۰۶ ق.

۸۴۱. نجم الثاقب، میرزا حسين توری طبرسى (م ۱۳۲۰ ق)، مشهد: کتابفروشى جعفرى، ۱۳۶۱ ش.

- فهرست منابع و مآخذ ۵۴۱
۸۴۲. النجوم الزاهرة في ملوك مصر القاهرة، يوسف بن تغرى بردى الأتابكي (م ۸۷۴ ق)، القاهرة: المؤسسة المصرية العامة للكتاب، ۱۳۴۸ ق.
۸۴۳. نزهة الناظر و تنبيه الخواطر (الحسين بن محمد الحلواني) (ق ۵ ق)، تحقيق: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، قم: مؤسسة الإمام المهدي (عج)، ۱۴۰۸ ق.
۸۴۴. نسب فريش، مصعب بن عبدالله الزبيرى (م ۲۳۶ ق)، تحقيق: بروفنسال، القاهرة: دار المعارف.
۸۴۵. نسب نامه خلفا و شهرياران، زام باور (م ۱۹۴۷ م)، مترجم: محمد جواد مشكور، تهران: خيام، ۱۳۵۶ ش.
۸۴۶. نصيحة الملوك، محمد بن محمد الغزالي (م ۵۰۵ ق)، تصحيح: جلال الدين هماني، تهران: انجمن آثار ملی، ۱۳۱۵ ش.
۸۴۷. نظريه برخورد تمدن ها، ساموئل هانتينگتون (معاصر)، مترجم: مجتبی اميری وحيد، تهران: وزارت امور خارجه، ۱۳۷۴ ش.
۸۴۸. نظرية اتصال دولت صفويه با دولت صاحب الزمان عليه السلام، رسول جعفریان، تهران: نشر علم، ۱۳۹۱ ش.
۸۴۹. نظم المتناثر من الحديث المتواتر، محمد بن جعفر الكتاني (۱۳۴۵ ق)، حلب: دار المعارف.
۸۵۰. النعيم المقيم لعنة النبا العظيم، عمر بن محمد الموصلي (م ۵۷۰ ق)، تحقيق: سامي الغريري، قم: دار الكتاب الإسلامي، ۱۴۳۰ ق.
۸۵۱. نفحات الأزهار (خلاصة عبقثات الأنوار)، السيد علي الحسيني الميلاني (معاصر)، قم: مؤلف، ۱۴۱۴ ق.
۸۵۲. نقض الوشيعة، سيد محسن الأمين، بيروت: مؤسسه الأعلمي، ۱۴۰۳ ق.
۸۵۳. نقطة الكاف در تاريخ ظهور باب و وقایع هشت سال اول از تاريخ باييه، حاجي ميرزا جاني كاشاني (م ۱۲۶۸ ق)، به كوشش: ادوارد براون، ليدن: بريل، ۱۳۲۸ ق.
۸۵۴. نواع الرواة في رابعة المئات، محمد محسن تهراني (آقا بزرگ) (م ۱۳۴۸ ش)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۳۰ ق.
۸۵۵. نوادر الأصول في معرفة أحاديث الرسول، محمد بن علي الترمذي (الحكيم الترمذي) (م ۳۲۰ ق)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۴۱۳ ق.
۸۵۶. نور الأبصار في مناقب آل بيت النبي المختار عليهم السلام، مؤمن بن حسن مؤمن الشبلنجي (م ۱۲۹۸ ق)، بيروت: دار الكتب العلمية، ۱۳۹۸ ق.

٥٤٢ ..... دانش نامه امام مهدی عليه السلام / ج ١٠

٨٥٧. نور الثقلين (تفسير نور الثقلين)، علي بن جمعة العروسي الحويزي (م ١١١٢ ق)، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المجلاتي، قم: إسماعيليان، ١٤١٢ ق.

٨٥٨. نهاية الإرب في فنون الأدب، أحمد بن عبد الوهاب التويري (م ٧٣٣ ق)، قاهزه: وزارة الثقافة، ١٤٠٤ ق.

٨٥٩. نهاية البداية و النهاية في الفن و الملاحم، إسماعيل بن عمر (ابن كثير) (م ٧٧٤ ق)، تحقيق و اختصار: محمد أحمد عبد العزيز، قاهرة: مكتبة التراث الإسلامي، ١٤٠٩ ق.

٨٦٠. نهاية التقرير، السيد حسين الطباطبائي البروجردي (م ١٢٨٩ ق)، قم: مركز فقه الأئمة الأطهار، ١٣٧٨ ش.

٨٦١. نهاية الحكمة، السيد محمد حسين الطباطبائي (العلامة الطباطبائي) (م ١٢٦٠ ش).

٨٦٢. النهاية في غريب الحديث و الأثر، مجد الدين مبارك بن محمد الجزري (ابن الأثير) (م ٦٠٦ ق)، تحقيق: طاهر أحمد الزاوي و محمود محمد الطناحي، قم: مؤسسة إسماعيليان، ١٣٦٧ ش.

٨٦٣. نهج البلاغه، محمد بن الحسين (الشريف الرضي) (م ٤٠٦ ق).

٨٦٤. وازنامه گرگانی، محمد صادق کیا (م ١٣٨٠ ش)، تهران: دانشگاه تهران، ١٣٣٠ ش.

٨٦٥. الوافي، محمد محسن بن شاه مرتضى الكاشاني (الفيض الكاشاني) (م ١٠٩١ ق)، تحقيق: ضياء الدين حسين الإصفهاني، اصفهان: مكتبة الامام أمير المؤمنين عليه السلام، ١٤٠٦ ق.

٨٦٦. الوافي بالوفيات، خليل بن أبيك الصفدي (م ٧٤٩ ق)، و سيادن (ألمان): فرانزشتاينر، ١٣٨١ ق.

٨٦٧. وجود امام مهدى در پرتو عقل، علي اصغر رضواني، قم: مسجد مقدس جمكران، ١٣٨٥ ش.

٨٦٨. الوجيز في تفسير القرآن العزيز، علي بن الحسين العاملي (ابن أبي جامع) (م ١١٣٥ ق)، تحقيق: مالك المحمودي، قم: دار القرآن الكريم، ١٤١٣ - ١٤١٧ ق.

٨٦٩. وسائل الشيعة إلى تحصيل مسائل الشريعة، محمد بن الحسن الحر العاملي (الخر العاملي) (م ١١٠٤ ق)، تحقيق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، قم: مؤسسة آل البيت عليهم السلام، ١٤٠٩ ق.

٨٧٠. الوسيط في تفسير القرآن المجيد، علي بن أحمد الواحد النيسابوري (م ٤٦٨ ق)، تحقيق: عادل أحمد عبد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١٥ ق.

٨٧١. وضع و نقد حديث، عبد الهادي مسعودي، تهران: سمت، ١٣٨٨ ش.

٨٧٢. وفيات الأعيان، أحمد بن محمد البرمكي (ابن خلكان) (م ٦٨١ ق)، تحقيق: إحسان عباس، بيروت: دار صادر، ١٣٩٧ ق.

٨٧٣. وقت ظهور، عبد الحسين خاجي أبو الحسن، قم: انتشارات أبو الحسن، ١٣٩٠ ش.

٨٧٤. ولاية الفقيه و تطورها، خالد عبد المحسن التويجري، رياض، مجلة البيان، ١٤٣١ ق.
٨٧٥. هداية الأمة إلى أحكام الأئمة عليهم السلام منتخب المسائل، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية، ١٤١٢ ق.
٨٧٦. الهداية الكبرى، حسين بن حمدان الخصيبي (م ٢٣٤ ق)، بيروت: مؤسسة البلاغ، ١٤٠٦ ق.
٨٧٧. هدى المتقين إلى شريعة سيد المرسلين، هادي بن عباس كاشف الغطاء (م ١٣٣٦ ق)، نجف: المطبعة العلوية، ١٣٤٢ ق.
٨٧٨. هزار و يك كلمه، حسن حسن زاده آملی، قم: دفتر تبلیغات: ١٣٧٥ ش.
٨٧٩. هفت آسمان (فصلنامه)، قم: دانشگاه ادیان و مذاهب.
٨٨٠. یار غایب از نظر، محمد حجتی، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران، ١٣٨٦ ش.
٨٨١. اليقين باختصاص مولانا علي عليه السلام بإمرة المسلمين، رضی الدین عبد الکریم علی بن موسی الحلی (السید ابن طاووس) (م ٦٦٤ ق)، تحقیق: محمد باقر الأنصاري، قم: مؤسسة دار الكتاب، ١٤١٣ ق.
٨٨٢. يك سال در میان ایرانیان، ادوارد براون (م ١٩٢٦)، مترجم: ذبیح الله منصوری، تهران: معرفت.
٨٨٣. ینایع الأحكام فی معرفة الحلال و الحرام، علی بن اسماعیل الموسوی (م ١٢٩٨ ق)، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، ١٤٢٤ ق.
٨٨٤. ینایع المودة لذوی القربی، سلمان بن ابراهیم القندوزی الحنفی (م ١٢٩٤ ق)، تحقیق: علی جمال أشرف الحسینی، تهران: دار الأموة، ١٤١٦ ق.
٨٨٥. اليواقیت و الجواهر فی بیان عقاید الأكابر، عبد الوهاب بن احمد بن علی الشعرانسی (م ٩٧٣ ق)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، ١٩٩٧ م.

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات

فهرست تفصیلی جلد یکم

۳	اهداء
۵	فهرست اجمالی
۷	پیش‌گفتار
۱۰	سپاس از همکاران
۱۳	مقدمه مترجم
۱۷	درآمد
۱۸	(۱) دانش‌نامه امام مهدی <small>علیه السلام</small> در یک نگاه
۱۸	بخش اول: مهدویت از نگاهی کلی
۱۸	۱-۱. تداوم رهبری الهی
۱۹	۱-۲. تداوم امامت در نسل پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۱۹	۱-۳. شمار رهبران الهی پس از پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۱۹	۱-۴. وجوب شناخت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰	۱-۵. بشارات قرآن
۲۰	بخش دوم: زندگی‌نامه امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰	۲-۱. نیاکان
۲۰	۲-۲. ولادت
۲۱	۲-۳. نام
۲۱	۲-۴. سیمای
۲۱	۲-۵. طول عمر
۲۱	۲-۶. ویژگی‌ها
۲۲	۲-۷. پاسخ برخی پرسش‌ها

بخش سوم: غیبت امام مهدی علیه السلام ۲۲

۱-۲. پیشگویی در باره غیبت ۲۲

۲-۳. حکمت غیبت ۲۲

۳-۳. برکات غیبت ۲۳

بخش چهارم: سفر او و کلای امام مهدی علیه السلام ۲۳

۱-۴. نهاد وکالت ۲۳

۲-۴. فضای جامعه اسلامی ۲۳

۳-۴. نمایان خاص ۲۴

۴-۴. مدعیان دروغین ۲۴

بخش پنجم: توقیعات امام مهدی علیه السلام ۲۵

۱-۵. توقیعات اعتقادی و سیاسی ۲۵

۲-۵. توقیعات فقهی ۲۵

۳-۵. توقیعاتی حاکی از کرامت ۲۵

۴-۵. توقیعات گوناگون دیگر ۲۵

بخش ششم: دیدار با امام مهدی علیه السلام ۲۶

۱-۶. دیدار با امام علیه السلام پیش از غیبت ۲۶

۲-۶. دیدار با امام علیه السلام در دوران غیبت صغرا ۲۶

۳-۶. دیدار با امام علیه السلام در ایام غیبت کبرا ۲۶

۴-۶. عنایت امام علیه السلام به شماری از علما و مراجع تقلید ۲۶

۵-۶. خاطراتی از نگارنده ۲۶

بخش هفتم: وظایف مسلمانان در روزگار غیبت ۲۷

۱-۷. انتظار ۲۷

۲-۷. صبر ۲۷

۳-۷. پایداری ۲۷

۴-۷. دعا برای فرج ۲۷

۵-۷. زمینه سازی ۲۸

بخش هشتم: دعا، توسل و استخاره ۲۸

۲۸	۸-۱. دعاهای پدر و اجداد امام
۲۹	۸-۲. دعاهای امام
۲۹	۸-۳. دعا برای امام در اغیاد
۲۹	۸-۴. دعا برای امام در ماه رمضان
۲۹	۸-۵. دعا در روز جمعه
۲۹	۸-۶. دعا برای امام در سایر اوقات
۲۹	۸-۷. دعا برای امام در هر حال
۳۰	۸-۸. دعاهای مأثور از امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۰	۸-۹. استخاره
۳۰	۸-۱۰. توسل
۳۰	بخش نهم: زیارات
۳۰	۹-۱. زیارت نامه های امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۰	۹-۲. زیارت های منسوب به امام
۳۱	بخش دهم: نشانه های ظهور
۳۱	۱۰-۱. نشانه های حتمی
۳۱	۱۰-۲. نشانه های غیر حتمی
۳۱	۱۰-۳. رجعت
۳۲	بخش یازدهم: قیام
۳۲	۱۱-۱. زمان قیام
۳۲	۱۱-۲. مکان قیام
۳۲	۱۱-۳. سیمای امام هنگام قیام
۳۲	۱۱-۴. یاران امام
۳۳	۱۱-۵. عیسی بن مریم ۷ در کنار امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۳	۱۱-۶. پرچم امام
۳۳	۱۱-۷. سخنان امام در آغاز قیام
۳۴	۱۱-۸. برخورد با دشمنان اسلام
۳۴	۱۱-۹. پاسخ به چند پرسش

۳۴	بخش دوازدهم: سیره حکومتی
۳۴	۱-۱۲. مبانی سیره حکومتی مهدوی
۳۵	۲-۱۲. اصلی‌ترین سیاست‌ها
۳۵	۳-۱۲. سیاست‌های فرهنگی
۳۵	۴-۱۲. سیاست‌های اجتماعی
۳۶	۵-۱۲. سیاست‌های اقتصادی
۳۶	۶-۱۲. سیاست‌های قضایی
۳۶	بخش سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های مهدوی
۳۷	بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت
۳۷	۱-۱۴. مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم
۳۷	۲-۱۴. مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم
۳۸	(۲) مراحل تحقیق و تدوین دانش‌نامه
۳۸	۱. اخذ و تدوین متن
۳۸	۱-۱. گردآوری نخستین
۳۸	۱-۲. تدوین اولیه
۳۹	۱-۳. طراحی مؤلف
۳۹	۲. تکمیل پژوهش
۳۹	۲-۱. نقد
۳۹	۲-۲. تخریب، مستندسازی و انتخاب متن مناسب‌تر
۴۰	۲-۳. نگارش تحلیل و توضیح
۴۰	۳. افزوده‌های پژوهشی
۴۱	۴. تدوین نهایی
۴۱	۵. ترجمه
۴۱	نکات پایانی
۴۲	(۳) ویژگی‌های دانش‌نامه امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۳	۱. بهره‌گیری از تجربه نگارش دو دانش‌نامه
۴۴	۲. اعتبارسنجی مضاعف منابع

۳. استناد گسترده به منابع فریقین ۴۵
۴. نقد و ارزشیابی دلایل غیر نقلی مهدویت ۴۵
۵. جامعیت و گزیده‌نگاری ۴۶
۶. تبیین و تحلیل ۴۷
۷. نقد و بررسی ۴۷
۸. تبیین عقاید دیگران در باره منجی ۴۸
۹. جمع‌بندی و تحلیل گزارش‌های متعارض ۴۸
۱۰. پاسخگویی به پرسش‌ها و شبهه‌ها ۴۸
۱۱. ارائه گزیده‌ای از سروده‌های مهدوی در پانزده قرن ۴۹
۱۲. تنظیم منطقی و آسان‌یاب ۴۹
۱۳. برطرف کردن نیازهای فرعی پژوهشگر ۵۰
۱۴. هشدار در باره خرافه‌گرایی ۵۰
۱۵. روش دانش‌نامه در تکریم معصومان ۵۰
- (۴) رویکردهای پژوهشی در مهدویت‌نگاری ۵۱
۱. رویکرد نقلی ۵۳
۲. رویکرد نقلی - عقلی ۵۸
- ۱-۲. شیخ مفید (م ۴۱۳ ق) ۵۹
- ۲-۲. سید مرتضی (م ۴۳۶ ق) ۵۹
- ۲-۳. شیخ طوسی (م ۴۶۰ ق) ۶۰
- ۲-۴. خواجه نصیرالدین طوسی (۵۹۷-۷۲ ق) ۶۱
- ۲-۵. صدرالدین شیرازی (۹۷۹-۵۰ ق) ۶۱
- ۲-۶. شهید سید محمدباقر صدر (۱۳۵۳-۴۰۰ ق / ۱۳۱۳-۱۳۵۹ ش) ۶۲
- ۲-۷. آیه الله جوادی آملی ۶۴
۳. رویکرد عرفانی - صوفی ۶۵
- ۱-۲. محیی‌الدین ابن عربی (۵۶۰-۶۳۸ ق) ۶۵
- ۲-۲. عطار نیشابوری (م ۶۱۸ ق) ۶۷
- ۲-۳. مولوی (۶۰۴-۶۷۲ ق) ۶۸

۵۵۰ ..... دانش‌نامه امام مهدی علیه السلام / ج ۱۰

- ۷۰ ..... ۳-۴. نورالدین عبدالرحمان جامی (۸۱۷-۸۹۷ق) ۷۰
- ۷۱ ..... ۳-۵. علاءالدوله سمنانی (قرن ۷ و ۸) ۷۱
- ۷۱ ..... اشاره عرفانه روایات مهدویت ۷۱
- ۷۳ ..... تحلیل و جمع بندی ۷۳
- ۷۶ ..... (۵) مهدویت از نگاه اهل سنت ۷۶
- ۷۶ ..... پیگیری روایات مهدوی در منابع روایی اهل سنت ۷۶
- ۸۲ ..... ۱. آبری شافعی (م ۳۶۳ق) ۸۲
- ۸۳ ..... ۲. دهلوی (م ۱۰۵۲ق) ۸۳
- ۸۳ ..... ۳. سفارینی (م ۱۱۸۸ق) ۸۳
- ۸۳ ..... ۴. شوکانی (م ۱۲۵۰ یا ۱۲۵۵ق) ۸۳
- ۸۴ ..... ۵. عبدالمحسن عبّاد ۸۴
- ۸۶ ..... نقاط اشتراک ۸۶
- ۸۶ ..... ۱. منجی موعود ۸۶
- ۸۶ ..... ۲. تبار منجی ۸۶
- ۸۶ ..... ۳. نام منجی ۸۶
- ۸۷ ..... ۴. لقب منجی ۸۷
- ۸۷ ..... ۵. وقت ظهور منجی ۸۷
- ۸۷ ..... ۶. قیام و پیروزی منجی ۸۷
- ۸۸ ..... ۷. همراهی عیسی علیه السلام با منجی ۸۸
- ۸۸ ..... ۸. جهان پس از قیام منجی ۸۸
- ۸۸ ..... نقاط اختلاف ۸۸
- ۸۸ ..... ۱. نام پدر امام مهدی علیه السلام ۸۸
- ۸۹ ..... ۲. از نسل امام حسن علیه السلام یا امام حسین علیه السلام ۸۹
- ۹۰ ..... ۳. ولادت و مدت عمر او ۹۰
- ۹۴ ..... (۶) منجی موعود در آدیان ابراهیمی ۹۴
- ۹۴ ..... معرفی عهدین ۹۴
- ۹۶ ..... ۱. پیشگویی‌های تورات درباره ظهور منجی ۹۶

- ۱-۱. شخصیت منجی (ماشیح) ۹۶
- ۱-۲. نصوص مرتبط با ظهور منجی ۹۸
- ۱-۳. علامات ظهور منجی ۱۰۱
- ۱-۴. برکات ظهور منجی ۱۰۱
- ۱-۴-۱. تحقق امنیت ۱۰۱
- ۱-۴-۲. پایان شرک و گناه ۱۰۲
- ۱-۴-۳. فراگیر شدن خداشناسی ۱۰۳
- ۱-۴-۴. فراگیر شدن خداپرستی ۱۰۳
- ۱-۴-۵. همزیستی مسالمت آمیز ۱۰۴
۲. پیشگویی های انجیل از ظهور منجی ۱۰۵
- ۲-۱. بشارت به ظهور منجی ۱۰۵
- ۲-۲. نشانه های ظهور منجی ۱۰۷
- ۲-۲-۱. گسترش جنگ افروزی، قحطی و بیماری های واگیر دار ۱۰۷
- ۲-۲-۲. ویرانی هیکل سلیمان ۱۰۷
- ۲-۲-۳. تاریکی خورشید و ماه و ستارگان (اختلال در نظام طبیعت) ۱۰۸
- ۲-۲-۴. ظهور مسیحان و انبیای دروغین ۱۰۸
- ۲-۲-۵. ناگهانی بودن ظهور ۱۰۹
- ۲-۲-۶. جنگ آرماگدون (هَزْمَجِدُون) ۱۱۰
- ۲-۳. برکات ظهور منجی ۱۱۱
۳. تشابه پیشگویی های عهدین و منابع اسلامی ۱۱۳
- ۳-۱. ویژگی های منجی و جهان پس از ظهور ۱۱۳
- ۳-۲. حوادث قبل از ظهور ۱۱۵
- (۷) منجی موعود در ادیان غیر ابراهیمی ۱۱۷
- یک. منجی در آیین زرتشت ۱۱۸
- دو. منجی در آیین هندو ۱۲۳
- سه. منجی در آیین بودا ۱۲۷
- چهار. منجی در ادیان چینی ۱۳۳

- (۸) نام‌های منجی موعود در ادیان ۱۳۹
۱. یهودیت و مسیحیت ۱۴۰
۲. دین زرتشت و دیگر ادیان کهن ایرانی ۱۴۱
۳. ادیان هندی ۱۴۱
- الف - گزارش نجم الثاقب ۱۴۱
- ب - گزارش «او خواهد آمد» ۱۴۲
- (۹) مهدویت در نگاشته‌های مستشرقان ۱۴۴
- مهدویت در آثار مستشرقان ۱۴۶
- زمینه‌ها و ابعاد اهمیت ۱۴۷
- سیر تاریخی و قلمرو جغرافیایی ۱۴۷
۱. مهدویت در مطالعات اروپایی ۱۴۸
۲. مهدویت در مطالعات آمریکایی ۱۴۸
۳. مهدویت در مطالعات یهودی - اسرائیلی ۱۵۰
- ادوار تاریخی و رویکردها ۱۵۱
- دوره اول: تشکیک و اسطوره‌پنداری مهدویت ۱۵۲
- دوره دوم: تنوع رهیافت ۱۵۲
۱. رهیافت سیاسی و جامعه‌شناختی ۱۵۳
۲. رهیافت عرفانی - معنوی به مهدویت ۱۵۴
- روش‌شناسی مهدویت پژوهی در غرب ۱۵۵
- روش تاریخی ۱۵۵
- روش پدیدارشناسانه ۱۶۰
۱. عدم جامع‌نگری ۱۶۲
۲. ضعف مصادر و منابع ۱۶۲
۳. حیات هورقلیایی امام غایب ۱۶۳
- مسائل و شبهات ۱۶۴
- (۱۰) مهدویت و جهانی شدن ۱۶۶
- جهانی شدن در منابع دینی ۱۶۶

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات ۵۵۳

الف - دولت جهانی در قرآن کریم ۱۶۶

ب - دولت جهانی در احادیث ۱۶۷

جهانی شدن در دوره معاصر ۱۶۷

دیدگاه‌های شکلی جهانی شدن ۱۶۸

۱. پروژه جهانی شدن ۱۶۸

۲. فرایند جهانی شدن ۱۷۱

۳. پدیده جهانی شدن ۱۷۲

چالش‌ها و فرصت‌های جهانی شدن ۱۷۲

ریشه‌های تاریخی جهانی شدن ۱۷۴

تقدیمیاتی فکری جهانی سازی غربی ۱۷۴

۱. انسان‌محوری ۱۷۴

۲. سکولاریسم (جدانگاری دین از سیاست و زندگی اجتماعی) ۱۷۵

۳. لیبرالیسم (آزادی بدون محدودیت) ۱۷۵

۴. حس‌گرایی و تجربه‌گرایی ۱۷۶

۵. دید استکباری ۱۷۷

امتیازات طرح اسلام ۱۷۸

(۱۱) دلایل غیر نقلی بر ضرورت وجود امام مهدی علیه السلام ۱۸۲

۱. برهان فطرت ۱۸۲

۲. برهان قاعده لطف ۱۸۴

۳. برهان امکان اشرف ۱۸۶

۴. برهان ضرورت پرستش ۱۸۷

۵. برهان واسطه فیض ۱۸۸

۶. برهان علت غایی ۱۸۸

۷. برهان نظام اصلح (عنایت) ۱۸۹

۸. برهان عدم تبعیض در فیض ۱۹۰

۹. برهان استقرار تام ۱۹۰

۱۰. برهان رئیس مدینه فاضله ۱۹۰

۱۹۱	..... ۱۱. برهان حساب احتمالات
۱۹۲	..... ۱۲. برهان مظهر جامع
۱۹۲	..... ۱۳. برهان تجلی اعظم
۱۹۲	..... ۱۴. برهان تقابل الوهیت و عبودیت
۱۹۳	..... جمع‌بندی
۱۹۴	..... (۱۲) گزاره‌های اعتقادی و گزاره‌های تاریخی مهدویت
۱۹۵	..... الف - گزاره‌های اعتقادی مباحث مهدوی
۱۹۶	..... ویژگی‌های موضوعات اعتقادی در مباحث مهدوی
۱۹۸	..... ب - گزاره‌های تاریخی مهدوی
۲۰۱	..... چند نکته مهم در مهدویت پژوهی
۲۰۲	..... خلاصه سخن

بخش یکم: امام مهدی علیه السلام در پرتو ادله کلی

۲۰۵	..... فصل یکم: استمرار امامت
۲۰۵	..... ۱/۱ زمین از پیشوایان هدایت <small>علیهم السلام</small> خالی نمی‌ماند
۲۲۹	..... ۲/۱ زمین از حجت، خالی نمی‌ماند
۲۳۷	..... ۳/۱ حجت، یا آشکار و به تام است و یا پنهان و گم‌نام
۲۳۹	..... ۴/۱ هر ستاره‌ای که ناپدید شود، ستاره‌ای دیگر طلوع می‌کند
۲۵۱	..... ۵/۱ در هر نسلی، دادگری دانا از اهل بیت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> وجود دارد
۲۵۴	..... پژوهشی درباره تداوم رهبری در همه عصرها
۲۵۶	..... تقد دلایل نفی استمرار امامت
۲۵۷	..... ۱. دلایل دوران فترت
۲۵۹	..... تذکر
۲۶۰	..... ۲. بقای زمین مشروط به امام ظاهر
۲۶۳	..... فصل دوم: حدیث ثقلین
۲۶۳	..... ۱/۲ حدیث ثقلین، به روایت بیروان اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۶۹	..... ۲/۲ حدیث ثقلین، به روایت اهل سنت

۵۵۵	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات.....
۲۷۵	۳/۲ جایگاه‌های صدور حدیث ثقلین.....
۲۷۵	الف - عرفات.....
۲۷۵	ب - منا.....
۲۷۷	ج - مسجد حَیَف.....
۲۸۱	د - مسجد الحرام.....
۲۸۱	هـ - غدیر خم.....
۲۸۷	و - آخرین سخنرانی پیامبر ﷺ.....
۲۹۱	ز - واپسین لحظات زندگی پیامبر ﷺ.....
۲۹۳	۴/۲ معنای «عترت» و «اهل بیت».....
۳۰۳	پژوهشی درباره حدیث ثقلین.....
۳۰۳	یک - متن حدیث ثقلین.....
۳۰۴	دو - راویان حدیث ثقلین.....
۳۰۴	الف - راویان حدیث ثقلین از میان اصحاب پیامبر ﷺ.....
۳۰۹	ب - راویان حدیث ثقلین از میان اهل بیت پیامبر ﷺ.....
۳۱۰	ج - راویان حدیث ثقلین از میان تابعین.....
۳۱۱	د - راویان حدیث ثقلین از قرن دوم تا قرن چهاردهم.....
۳۱۱	سه - صحت و صدور حدیث ثقلین.....
۳۱۲	چهار - موارد صدور حدیث ثقلین.....
۳۱۴	پنج - مقصود از «عترت» و «اهل بیت».....
۳۱۵	اهل بیت، در آیه تطهیر.....
۳۱۸	شش - معنای حدیث ثقلین.....
۳۱۹	۱ - عصمت اهل بیت.....
۳۲۱	۲ - مرجعیت علمی اهل بیت.....
۳۲۲	۳ - تلازم مهجوریت اهل بیت و قرآن.....
۳۲۳	هفت - دلالت حدیث ثقلین بر امامت امام مهدی ﷺ.....
۳۲۴	۱ - غیبت امام عصر ﷺ.....
۳۲۵	پاسخ یک شبهه.....

۲. مقصود از تمسک به اهل بیت علیهم السلام ۳۲۶
۳. چگونگی تمسک به امام غایب ۳۲۷
- هشت بررسی گزارشی دیگر در باره حدیث تقلین ۳۲۸
- بررسی سند ۳۲۸
- چند نکته ۳۳۰
- فصل سوم: احادیث شمار امامان علیهم السلام ۳۳۲
- ۱/۳ روایت‌های «دوازده خلیفه» ۳۳۳
- الف - روایت جابر بن سمره ۳۳۳
- ب - روایت ابو جحیفه ۳۳۷
- ج - روایت عبد الله بن عمر ۳۳۹
- د - روایت عبد الله بن عمرو بن عاص ۳۳۹
- ه - روایت عبد الله بن ابی اوفی ۳۴۱
- و - روایت انس ۳۴۱
- ۲/۳ روایات «دوازده امیر» ۳۴۱
- پژوهشی در باره احادیث مربوط به دوازده خلیفه ۳۴۲
۱. ارزیابی سند احادیث ۳۴۲
۲. زمان و مکان صدور حدیث ۳۴۵
۳. اختلاف در متن احادیث ۳۴۵
۴. مقصود از «دوازده خلیفه» ۳۴۷
- شماری از آرای غیر منطبق بر خلفای دوازده گانه ۳۵۰
- نظریه اول: حکام دوران اقتدار سیاسی اسلام ۳۵۰
- نقد نظریه اول ۳۵۰
- نظریه دوم: حاکمان صدر اسلام تا عصر عمر بن عبد العزیز ۳۵۱
- نقد نظریه دوم ۳۵۲
- نظریه سوم: دوازده خلیفه نامشخص تا قیامت ۳۵۲
- نقد نظریه سوم ۳۵۲
- نظریه چهارم: خلفای بنی امیه ۳۵۳

۵۵۷	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات.....
۳۵۴	نقد نظریه چهارم.....
۳۵۵	نظریه پنجم؛ امارت دوازده امیر در یک زمان.....
۳۵۵	نقد نظریه پنجم.....
۳۵۵	پاسخ به دو اشکال.....
۳۵۶	۱. بیشتر امامان شیعه به خلافت نرسیدند.....
۳۵۶	۲. عدم اتفاق ائمت بر خلافت امامان شیعه.....
۳۵۹	۳/۳ روایات «دوازده امام».....
۳۶۱	یادداشت.....
۳۶۱	۴/۳ روایات «دوازده وصی».....
۳۶۷	۵/۳ روایات «دوازده محدث».....
۳۶۹	۶/۳ روایات «دوازده هدایت یافته».....
۳۷۱	۷/۳ روایات «به شمار دوازده تقیب بنی اسرائیل».....
۳۷۹	۸/۳ روایت‌های دربردارنده شمار و نام امامان <small>علیهم‌السلام</small> .....
۳۸۵	۹/۳ حدیث لوح.....
۳۹۵	تحقیق درباره حدیث لوح.....
۳۹۶	الف - مباحث مرتبط با سند.....
۳۹۸	ابو الجارود.....
۳۹۹	وضعیت حدیثی و رجالی.....
۴۰۰	مذهب ابو الجارود.....
۴۰۲	ب - بررسی متن حدیث لوح.....
۴۰۵	۱۰/۳ حدیث خضر <small>علیه‌السلام</small> .....
۴۰۷	۱۱/۳ حدیث اسلام ناب.....
۴۱۱	۱۲/۳ دعای حاجت طلبی.....

فهرست تفصیلی جلد دوم

۷	فصل چهارم: لزوم شناخت امام مهدی <small>عج</small>
۷	۱/۴ لزوم شناخت امام <small>عج</small> در هر زمان
۱۵	۲/۴ لزوم شناخت امامان اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۵	۳/۴ فضیلت کسی که امام زمانش را می شناسد
۲۹	۴/۴ بر حذر داشتن از نشناختن امام زمان <small>عج</small>
۲۹	الف - آنچه از طریق پیروان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> روایت شده است
۳۳	ب - آنچه از طریق اهل سنت روایت شده است
۳۶	سخنی درباره وجوب شناخت امام عصر <small>عج</small>
۳۹	شناخت کدام امام؟
۴۳	۵/۴ عرضه روایت لزوم شناخت امام <small>عج</small> بر اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۴۶	مرگ جاهلیت، اشاره به کفر است یا گمراهی؟
۴۹	۶/۴ نهی از انکار امامت اهل بیت <small>علیهم السلام</small> و پیروی حاکمان ستمگر
۵۳	۷/۴ نهی از انکار حتی یک امام از اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۵۵	۸/۴ نهی از انکار امامت امام قائم <small>عج</small>
۵۹	۹/۴ تکلیف کسی که توان شناخت امام <small>عج</small> را ندارد
۶۷	پژوهشی درباره وظیفه شخص ناتوان از شناخت امام <small>عج</small>
۶۷	۱. تلاش برای شناخت امام <small>عج</small>
۶۷	۲. اعتقاد اجمالی به امام عصر <small>عج</small>
۶۸	۳. عمل طبق احکام قرآن و سنت
۷۳	فصل پنجم: اشارت‌ها و بشارات‌های قرآن
۷۳	۱/۵ ظهور دین حق در جهان

۸۱	۲/۵	پیدایی حق و رفتن باطل
۸۳	۳/۵	زنده شدن زمین با عدالت
۸۵	۴/۵	وراثت صالحان
۸۷	۵/۵	امامت مستضعفان
۹۳	۶/۵	خلافت مؤمنان
۹۷	۷/۵	اجابت دعای درمآنده
۱۰۱		در باره اشارت‌ها و بشارت‌های قرآن
۱۰۱		شمار آیات مرتبط با حکومت جهانی امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۰۲		اقسام آیات بشارت
۱۰۲		۱. آیات پیشگویی کننده از جهانی شدن اسلام
۱۰۲		الف - آیات فراگیر شدن دین حق
۱۰۲		ب - آیه حکومت صالحان بر زمین
۱۰۳		ج - آیه امامت و وراثت مستضعفان
۱۰۴		د - آیه خلافت اهل ایمان و عمل صالح
۱۰۵		ه - آیات پایان یافتن فتنه
۱۰۶		۲. آیات اشاره کننده به حکومت جهانی اسلام
۱۰۶		الف - حیات زمین پس از مرگ
۱۰۷		ب - پیروزی حق و نابودی باطل
۱۰۸		۳. آیات تأویل شده به قیام امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۱۰		۳. آیات تطبیق شده بر یاران امام مهدی (عج)

بخش دوم: زندگی امام مهدی علیه السلام

۱۱۷		فصل یکم: تبار امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۱۱۷	۱/۱	مهدی <small>علیه السلام</small> ، از اهل بیت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> است
۱۲۳	۲/۱	مهدی <small>علیه السلام</small> ، از عترت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> است
۱۲۵	۳/۱	مهدی <small>علیه السلام</small> ، از فرزندان پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> است
۱۲۷	۴/۱	مهدی <small>علیه السلام</small> ، از نسل علی <small>علیه السلام</small> و فاطمه <small>علیها السلام</small> است

- ۳۱ ..... نکته
- ۳۲ ..... ۵/۱ مهدی (عج)، از فرزندان فاطمه (عج) است
- ۳۳ ..... ۶/۱ مهدی (عج)، از فرزندان علی (عج) است
- ۱۴۳ ..... ۷/۱ مهدی (عج)، نهمین نفر از نسل حسین (عج) است
- ۱۴۷ ..... نکته
- ۱۴۷ ..... ۸/۱ مهدی (عج)، از نسل امام زین العابدین (عج) است
- ۱۴۷ ..... ۹/۱ مهدی (عج)، نسل هفتم امام باقر (عج) است
- ۱۵۱ ..... ۱۰/۱ مهدی (عج)، از نسل امام جعفر صادق (عج) است
- ۱۵۱ ..... ۱۱/۱ مهدی (عج)، نسل پنجم امام موسی کاظم (عج) است
- ۱۵۵ ..... ۱۲/۱ مهدی (عج)، نسل چهارم امام رضا (عج) است
- ۱۵۷ ..... ۱۳/۱ مهدی (عج)، نسل سوم امام جواد (عج) است
- ۱۵۷ ..... ۱۴/۱ مهدی (عج)، از نسل امام هادی (عج) است
- ۱۶۱ ..... ۱۵/۱ مهدی (عج) فرزند امام عسکری (عج) است
- ۱۶۶ ..... انتساب امام مهدی (عج) به پیامبر (ص) از طریق امام حسین بن علی (عج)
- ۱۶۶ ..... دلیل کسانی که معتقدند امام مهدی (عج) از نسل امام حسن (عج) است
- ۱۶۷ ..... زده نظریه انتساب امام مهدی (عج) به امام حسن (عج)
- ۱۶۹ ..... امام مهدی (عج) و عباسیان
- ۱۷۱ ..... ۱۶/۱ مادر امام مهدی (عج)
- ۱۹۴ ..... پژوهشی درباره شخصیت مادر امام مهدی (عج)
- ۱۹۵ ..... یک، نام‌های مادر امام (عج)
- ۱۹۷ ..... دو، نیاکان مادر امام (عج)
- ۱۹۹ ..... آیا مادر امام (عج)، نواده پادشاه روم بوده است؟
- ۲۰۵ ..... فصل دوم: ولادت امام مهدی (عج)
- ۲۰۵ ..... ۱/۲ تاریخ تولد امام (عج)
- ۲۱۱ ..... ۲/۲ ولادت پنهانی
- ۲۱۸ ..... پژوهشی درباره زمان و مکان ولادت امام مهدی (عج)
- ۲۱۸ ..... سال ولادت

۵۶۱	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۲۲۱	محل ولادت
۲۲۳	۳/۲ ماجرای ولادت امام <small>علیه السلام</small>
۲۵۹	سخنی درباره رشد غیر عادی امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۶۵	۴/۲ سخن گفتن امام <small>علیه السلام</small> پس از تولد
۲۶۸	پژوهشی درباره سخن گفتن امام مهدی <small>علیه السلام</small> پس از ولادت
۲۷۱	۵/۲ عقیقه برای امام <small>علیه السلام</small>
۲۷۳	۶/۲ تبریک تولد امام <small>علیه السلام</small>
۲۷۵	۷/۲ خبر تولد و تأکید بر پنهان کردن امام <small>علیه السلام</small>
۲۸۱	فصل سوم نام‌ها، کنیه‌ها و لقب‌های امام <small>علیه السلام</small>
۲۸۱	۱/۳ نام‌های امام <small>علیه السلام</small>
۲۸۱	الف - همنام و هم‌کنیه پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۲۸۶	نقدی بر گزارشی درباره نام پدر امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۸۹	ب - م ح م د
۲۹۱	نکته
۲۹۱	ج - احمد
۲۹۳	د - مهدی
۲۹۵	ه - عبد الله
۲۹۵	و - مؤمن
۲۹۷	۲/۳ نهی از بر زبان آوردن نام امام عصر <small>علیه السلام</small>
۳۰۵	نکته
۳۰۷	پژوهشی درباره نهی از بر زبان آوردن نام امام عصر <small>علیه السلام</small>
۳۰۷	۱. دسته‌بندی احادیث موجود
۳۰۹	۲. بررسی نکات موجود در احادیث و امکان جمع بین آنها
۳۱۰	۳. بررسی سند احادیث
۳۱۱	۴. اقوال موجود در موضوع تسمیه
۳۱۲	۵. جمع‌بندی
۳۱۲	یک. مراد از تسمیه

- ۳۱۳ ..... دو- بررسی اقوال
- ۳۱۷ ..... ۳/۳ کنیه‌های امام علیه السلام
- ۳۲۲ ..... توضیحی درباره کنیه «ابا صالح»
- ۳۲۵ ..... ۴/۳ لقب‌ها و اوصاف امام علیه السلام
- ۳۲۵ ..... اقسام القاب امام مهدی علیه السلام
- ۳۲۷ ..... الف- بقیة الله
- ۳۲۹ ..... ب- حجّت الله
- ۳۲۹ ..... ج- حجّت
- ۳۲۹ ..... د- قائم
- ۳۳۳ ..... پژوهشی درباره حکم برخاستن به هنگام ذکر امام مهدی علیه السلام با لقب «قائم»
- ۳۳۷ ..... ه- منتظر
- ۳۳۷ ..... و- منتقم
- ۳۳۹ ..... ز- مضطر
- ۳۳۹ ..... ح- مأمول
- ۳۳۹ ..... ط- صاحب الزمان
- ۳۴۱ ..... ی- صاحب الامر
- ۳۴۱ ..... ک- صاحب الدار
- ۳۴۱ ..... ل- خَلَف صالح
- ۳۴۳ ..... م- طاهر
- ۳۴۴ ..... ن- سید
- ۳۴۵ ..... س- غریم
- ۳۴۵ ..... ع- خاتم اوصیا
- ۳۴۵ ..... ف- خاتم امامان
- ۳۴۵ ..... ص- اوصاف و القابی دیگر
- ۳۵۵ ..... فصل چهارم: شمایل امام علیه السلام
- ۳۵۵ ..... ۱/۴ شمایل امام علیه السلام، مانند شمایل پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۳۵۹ ..... ۲/۴ احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام درباره شمایل امام علیه السلام

۵۶۲	..... فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۳۶۹	..... ۳/۴ شمایل امام <small>علیه السلام</small> از نگاه کسانی که موفق به دیدار او شدند
۳۷۶	..... سیخنی در باره ویژگی های جسمی امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۷۶	..... دسته اول: پیشگویی از سیمای امام <small>علیه السلام</small> پیش از ولادت
۳۷۷	..... دسته دوم: ترسیم سیمای امام <small>علیه السلام</small> در کودکی
۳۷۷	..... دسته سوم: ترسیم سیمای امام <small>علیه السلام</small> در دوران غیبت
۳۷۸	..... دسته چهارم: ترسیم سیمای امام <small>علیه السلام</small> پس از ظهور
۳۸۱	..... فصل پنجم: طول عمر امام <small>علیه السلام</small>
۳۸۱	..... ۱/۵ ویژگی نوح <small>علیه السلام</small> در امام <small>علیه السلام</small>
۳۸۲	..... ۲/۵ مثل او، مثل خضر <small>علیه السلام</small> است
۳۸۷	..... ۳/۵ مثل او، مثل عیسی <small>علیه السلام</small> است
۳۸۹	..... پژوهشی در باره طول عمر امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۹۰	..... یک. ادله ثبوتی طول عمر
۳۹۰	..... ۱- ۱. امکان عقلی طول عمر
۳۹۰	..... ۲- ۱. امکان علمی طول عمر
۳۹۱	..... ۳- ۱. بهترین دلیل بر امکان طول عمر
۳۹۲	..... دو. ادله اثباتی طول عمر امام عصر <small>علیه السلام</small>
۳۹۲	..... ۱- ۲. ادله نقلی
۳۹۴	..... ۲- ۲. ادله تجربی

فهرست تفصیلی جلد سوم

۷	فصل ششم: ویژگی های امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۷	۱/۶ ویژگی های پیامبرانه
۲۳	نکته
۲۳	۲/۶ خصوصیتی از ذوالقرنین
۲۵	۳/۶ شبیه ترین مردم به پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۲۷	۴/۶ برترین امامان، پس از امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small>
۲۹	۵/۶ آخرین امام و وصی
۳۵	۶/۶ حضور همه ساله در خج
۳۵	۷/۶ از سروران بهشت
۳۸	سخنی در باره سروران اهل بهشت
۴۱	فصل هفتم: پاسخ چند پرسش
۴۱	۱/۷ توضیحی در باره امامت در خردسالی
۴۵	۲/۷ ازدواج امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۶	یک. نظریه موافقان
۴۶	الف - ازدواج، سنت مؤکد اسلامی
۴۷	ب - احادیث، ادعیه و زیارات
۵۱	ج - داستان جزیره خضرا
۵۲	د - کتبه «ابا صالح»
۵۲	دو. نظریه مخالفان
۵۵	سه. نظریه تردید یا سکوت
۵۵	تحلیل و ارزیابی

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات ۵۶۵

۲/۷ مکان‌های منسوب به امام مهدی علیه السلام ۵۶

۱. مسجد سهله ۵۷

۲. مسجد جمکران ۵۹

۱-۲. گزارش آغاز بنا ۶۰

۲-۲. منابع گزارش ۶۴

یک. بررسی منابع گزارش ۶۴

دو. بررسی محتوای گزارش ۶۵

سه. موارد دیگر ۶۶

۴/۷ جزیره خضراء ۷۰

تحلیل و نقد ۷۳

بخش سوم: غیبت امام مهدی (عج)

درآمد ۷۷

الف - اقدامات علمی (آگاهی بخشی و انکارزدایی) ۷۸

۱. انکارزدایی ۷۸

۱-۱. دو گونه بودن حضور امام ۷۹

۱-۲. مشابه پیشین داشتن غیبت ۸۰

۲. بیان ویژگی‌های غیبت ۸۱

۲-۱. مقدر بودن غیبت ۸۱

۲-۲. تعیین سرآغاز غیبت ۸۳

۲-۳. دو بخشی و طولانی بودن غیبت ۸۵

۳. تبیین آسیب‌های روزگار غیبت ۸۶

۳-۱. حیرت و ضلالت ۸۷

۳-۲. فتنه و یأس ۹۰

۳-۳. بلا و محنت ۹۰

۳-۴. اختلاف و درگیری ۹۲

ب - جریان‌های جانبی یاری دهنده ۹۳

- ۹۳ ..... ۱. نصب و کیلان خاص
- ۹۴ ..... ۲. ارجاع به عالمان
- ۹۹ ..... فصل یکم: پیشگویی غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۹۹ ..... ۱/۱ خبر دادن پیامبر صلی الله علیه و آله از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۰۳ ..... ۲/۱ خبر دادن امام علی علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۰۵ ..... ۳/۱ خبر دادن امام حسن علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۰۹ ..... ۴/۱ خبر دادن امام حسین علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۱ ..... ۵/۱ خبر دادن امام زین العابدین علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۴ ..... ۶/۱ خبر دادن امام باقر علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۵ ..... ۷/۱ خبر دادن امام صادق علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۷ ..... ۸/۱ خبر دادن امام کاظم علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۹ ..... ۹/۱ خبر دادن امام رضا علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۲۱ ..... ۱۰/۱ خبر دادن امام جواد علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۲۳ ..... ۱۱/۱ خبر دادن امام هادی علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۲۴ ..... ۱۲/۱ خبر دادن امام عسکری علیه السلام از غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۲۵ ..... ۱۳/۱ غیبتی طولانی دارد
- ۱۲۷ ..... ۱۴/۱ دو غیبت کوتاه و بلند دارد
- ۱۳۱ ..... ۱۵/۱ مردم، ظهور امام علیه السلام را به دلیل طولانی شدن غیبتش، بعید می‌شمرند
- ۱۳۴ ..... چگونگی غیبت و توضیحی در باره سرداب غیبت
- ۱۳۴ ..... ۱. چگونگی غیبت
- ۱۴۰ ..... ۲. سرداب غیبت
- ۱۴۳ ..... ۱. سرداب غیبت در منابع شیعه
- ۱۴۴ ..... ۲. افترای ظهور امام مهدی علیه السلام از سرداب غیبت
- ۱۴۷ ..... فصل دوم: اشاراتی به حکمت غیبت امام مهدی علیه السلام
- ۱۴۷ ..... ۱/۲ رازی که جز پس از ظهور، آشکار نمی‌شود
- ۱۵۳ ..... ۲/۲ آزمودن همه حکومت‌ها
- ۱۵۵ ..... ۳/۲ آزمودن و ناب کردن مردم

۵۶۷	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۱۶۱	۴/۲ بیعت برگردن نداشتن
۱۶۵	۵/۲ اگر ظاهر شود، کشته می‌شود
۱۶۹	۶/۲ جاری شدن سنت‌های پیامبران <small>علیهم‌السلام</small> در باره او
۱۷۱	۷/۲ بیرون آمدن ودیعه‌های خدا
۱۷۴	تبیین حکمت غیبت
۱۷۴	قلمرو این پژوهش
۱۷۵	سه نکته مهم در تبیین حکمت غیبت
۱۷۵	۱. جهانی شدن اسلام در آینده تاریخ
۱۷۶	۲. نقش انسان در سرنوشت خود و جهان
۱۷۷	۳. نقش نبی بدیل امام مهدی <small>علیه‌السلام</small> در جهانی شدن اسلام
۱۷۷	حکمت غیبت امام مهدی <small>علیه‌السلام</small>
۱۸۱	فصل سوم: برکات تکوینی امام غایب
۱۸۱	۱/۳ بقای نظام جهان
۱۹۵	۲/۳ نعمت نهان و هدایت پنهان
۲۰۳	۳/۳ خورشید در پس ابر
۲۰۷	۴/۳ برکت‌های دیگر
۲۱۶	تبیین برکات امام غایب
۲۱۷	الف - برکت اجمالی وجود امام غایب
۲۱۸	ب - برکات تفصیلی وجود امام غایب
۲۱۸	برکات عام
۲۱۸	۱. بقای نظام زمین
۲۱۹	۲. بقای نظام جهان
۲۱۹	۳. فرود آمدن انواع نعمت‌ها
۲۲۰	۴. امان اهل زمین
۲۲۲	نقش خورشید پشت ابر
۲۲۴	خطر بطلان حجّت‌های الهی
۲۲۴	برکات خاص

- ۲۲۹ ..... واسطه فیوضات الهی
- ۲۳۰ ..... تیارمندی فیض الهی به واسطه
- ۲۳۱ ..... واسطه فیض الهی قبل از آفرینش انسان

بخش چهارم: سفیران امام مهدی عج در غیبت صغرا

- ۲۳۵ ..... فصل یکم: نهاد وکالت در عصر امامان اهل بیت علیهم‌السلام
- ۲۳۷ ..... ۱. دلایل تشکیل و گسترش نهاد وکالت
- ۲۳۷ ..... ۱-۱. فراوانی شمار شیعیان
- ۲۳۸ ..... ۱-۲. گسترش مناطق شیعه‌نشین
- ۲۴۰ ..... ۱-۳. دشواری ارتباط مستقیم با امام
- ۲۴۰ ..... ۱-۴. تنوع نیازها
- ۲۴۱ ..... ۱-۵. پدید آمدن انحرافات
- ۲۴۲ ..... ۱-۶. آماده‌سازی برای دوره غیبت کبرا
- ۲۴۳ ..... ۲. وظایف نهاد وکالت
- ۲۴۴ ..... ۲-۱. اقتصادی
- ۲۴۷ ..... ۲-۲. فرهنگی
- ۲۴۹ ..... ۲-۳. سیاسی اجتماعی
- ۲۵۰ ..... ۲-۴. حفاظتی
- ۲۵۱ ..... ۳. ساختار نهاد وکالت
- ۲۵۲ ..... ۴. ویژگی‌های وکیلان
- ۲۵۳ ..... ۴-۱. کاردانی، مدیریت و تدبیر
- ۲۵۴ ..... ۴-۲. رازداری و نهانکاری
- ۲۵۵ ..... ۴-۳. عدالت و وثاقت
- ۲۵۸ ..... ۵. قلمرو جغرافیایی نهاد وکالت
- ۲۵۹ ..... ۱. مدینه
- ۲۵۹ ..... ۲. مکه
- ۲۵۹ ..... ۳. کوفه

۲۶۰	۴. بغداد
۲۶۲	۵. سامرا
۲۶۲	۶. قم
۲۶۳	۸. ری
۲۶۳	۹. همدان
۲۶۴	۱۰. آذربایجان
۲۶۴	۱۱. اهواز و بصره
۲۶۵	۱۲. بیهق، سبزوار و نیشابور
۲۶۵	۱۳. سمرقند
۲۶۶	۷. اسامی یافته شده از وکیلان
۲۷۱	فصل دوم: فضای جامعه اسلامی منتهی به عصر غیبت کبرا
۲۷۱	الف - جهان اسلام، در آستانه غیبت صغرا
۲۷۲	۱. خلافت عباسی
۲۷۳	۱- ۱. هارون بن معتصم ملقب به «الوائق بالله» (۲۲۷-۲۳۲ ق)
۲۷۳	۱- ۲. جعفر بن معتصم ملقب به «المتوکل علی الله» (۲۳۲-۲۴۷ ق)
۲۷۳	۱- ۳. محمد بن متوکل ملقب به «المنتصر بالله» (۲۴۷-۲۴۸ ق)
۲۷۴	۱- ۴. احمد بن محمد بن معتصم ملقب به «المستعین بالله» (۲۴۸-۲۵۲ ق)
۲۷۴	۱- ۵. محمد بن متوکل ملقب به «المعتز بالله» (۲۵۲-۲۵۵ ق)
۲۷۵	۱- ۶. محمد بن واثق ملقب به «المهتدی بالله» (۲۵۵-۲۵۶ ق)
۲۷۵	۱- ۷. احمد بن متوکل ملقب به «المعتمد علی الله» (۲۵۶-۲۷۹ ق)
۲۷۶	۲. تجزیه دولت عباسی
۲۷۷	۲- ۱. اقلیان (۱۸۴-۲۹۶ ق)
۲۷۷	۲- ۲. طاهریان (۲۰۷-۲۵۴ ق)
۲۷۷	۲- ۳. صفاریان (۲۵۴-۲۹۶ ق)
۲۷۷	۲- ۴. طولونیان (۲۵۴-۲۹۲ ق)
۲۷۸	۲- ۵. علویان طبرستان (۲۵۴-۳۱۴ ق)
۲۷۸	۲- ۶. سامانیان (۲۶۱-۳۸۹ ق)

- ۲۷۹ ..... ۲-۷. فاطمیان (۲۹۶-۵۷۸ق)
- ۲۷۹ ..... ۲-۸. حمدانیان (۲۹۳-۳۹۲ق)
- ۲۸۱ ..... ۳. امامان و خلافت عباسی
- ۲۸۸ ..... ب- جهان اسلام در دوران غیبت صغرا
- ۲۸۸ ..... ۱. خلافت عباسی
- ۲۸۸ ..... ۱-۱. محمد بن متوکل ملقب به «المعتز بالله» (۲۵۶-۲۷۹ق)
- ۲۸۹ ..... ۱-۲. احمد بن موفق ملقب به «المعتز بالله» (۲۷۹-۲۸۹ق)
- ۲۸۹ ..... ۱-۳. علی بن معتز ملقب به «المکتفی بالله» (۲۸۹-۲۹۵ق)
- ۲۹۰ ..... ۱-۴. جعفر بن معتز ملقب به «المقتدر بالله» (۲۹۵-۳۲۰ق)
- ۲۹۱ ..... ۱-۵. احمد بن معتز ملقب به «القاهر بالله» (۳۲۰-۳۲۲ق)
- ۲۹۱ ..... ۱-۶. احمد بن مقتدر ملقب به «خلیفه الراضی بالله» (۳۲۲-۳۲۹ق)
- ۲۹۲ ..... ۲. رویدادهای سیاسی مهم
- ۲۹۲ ..... ۲-۱. قیام زنگیان
- ۲۹۳ ..... ۲-۲. قیام زیدیان
- ۲۹۳ ..... ۲-۳. قیام اسماعیلیان
- ۲۹۴ ..... ۲-۴. قیام قرمطیان
- ۲۹۶ ..... ۳. شیعیان و عباسیان
- ۳۰۰ ..... ۴. اوضاع علمی و فرهنگی
- ۳۰۱ ..... ۴-۱. دانش حدیث
- ۳۰۱ ..... ۴-۲. دانش فقه
- ۳۰۲ ..... ۴-۳. نگاشته‌های علوم دیگر
- ۳۰۲ ..... ۴-۴. گسترش مکتب معتزله
- ۳۰۳ ..... ۴-۵. فعالیت‌های علمی و فرهنگی شیعیان
- ۳۰۴ ..... ۴-۶. دانشمندان بزرگ شیعه در عصر غیبت صغرا
- ۳۰۶ ..... نتیجه‌گیری
- ۳۰۹ ..... فصل سوم: نایبان چهارگانه امام مهدی عج
- ۳۰۹ ..... ۱/۲ نایب نخست: عثمان بن سعید عمری

۵۷۱	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۳۱۱	منزلت «عمری» نزد امامان <small>علیهم السلام</small>
۳۱۲	دلایل نیابت «عمری» از امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۱۳	۱. اجماع شیعیان اثنا عشریه
۳۱۵	۲. روایاتی که دلالت بر نیابت وی دارند
۳۱۵	۳. وثاقت عثمان بن سعید
۳۱۷	۴. کراماتی که از وی صادر شد
۳۱۷	۵. صدور توقیعات به خط ناحیه مقدسه
۳۱۷	۶. وجوب اعلام امام در صورت عدم صحّت ادّعای عثمان
۳۱۹	وفات عثمان بن سعید
۳۳۱	۲ / ۳ نایب دوم: محمد بن عثمان
۳۳۵	نگاشته‌ها
۳۳۵	وفات
۳۵۱	۳ / ۳ نایب سوم: حسین بن روح
۳۵۲	شخصیت علمی
۳۵۲	حوادث دوران نیابت
۳۵۷	وفات
۳۹۷	۴ / ۳ نایب چهارم: علی بن محمد سمری

فهرست تفصیلی جلد چهارم

فصل چهارم: مدعیان دروغین	۷
۱/۴ مدعیان دروغین مهدویت	۷
۱. سوء استفاده از مفاهیم اصیل	۷
۱/۱ سوء استفاده از عنوان «متجی موعود» در سایر ادیان	۸
۲/۱ سوء استفاده از عنوان «مهدویت» در فرق مختلف مسلمان	۹
۳/۱ سوء استفاده اشعمر گران	۹
۲. انگیزه مدعیان	۱۴
۱/۲ قدرت طلبی	۱۱
۲/۲ موقعیت اقتصادی	۱۱
۳/۳ موقعیت اجتماعی	۱۱
۴/۲ توهم درونی	۱۲
۵/۲ بسیج توده‌ها بر ضدّ ستمگران	۱۲
۳. زمینه‌های پذیرش ادعای مدعیان دروغین	۱۲
۱/۳ جهل	۱۳
۲/۳ فساد سیاسی و اجتماعی	۱۵
۳/۳ مشکلات اقتصادی	۱۵
۴/۳ استناد به شماری از احادیث	۱۵
۴. نداشتگاه مدعیان دروغین	۱۷
نکته	۱۷
تاریخچه مهدیان دروغین	۱۸
۱. محمد بن حنفیه نخستین کاربرد نام «مهدی»	۱۸

- ۲۰ ..... ۲. عبد الرحمان بن اشعث قحطانی (م ۸۳ ق)
- ۲۱ ..... ۳. عمر بن عبد العزیز (م ۱۰۱ ق)
- ۲۲ ..... ۴. صالح بن طریف (م ۱۱۰ ق)
- ۲۳ ..... اوجگیری باورهای مهدی گرایانه در آغاز عصر عباسی
- ۲۶ ..... ۵. محمد بن عبد الله بن حسن (نفس زکیه) (م ۱۴۵ ق)
- ۲۷ ..... ۶. محمد المهدی (مهدی عباسی) (م ۱۶۹ ق)
- ۲۸ ..... ۷. ابو مسلم خراسانی (م ۱۳۷ ق)
- ۲۹ ..... مهدویت برخی غالیان و رهبران فرقه‌های انشعابی از امامیه
- ۳۳ ..... ۸. جنیش سفیانی - مهدوی (۱۹۵ ق)
- ۳۴ ..... ۹. محمد بن قاسم علوی (م ۲۱۹ ق)
- ۳۵ ..... ۱۰. احمد بن معاویه أموی (م ۲۸۸ ق)
- ۳۶ ..... ۱۱. عبید الله مهدی (۲۹۶ ق)
- ۴۰ ..... ۱۲. امام المهدی لدین الله (م ۴۰۴ ق)
- ۴۱ ..... ۱۳. محمد بن عبد الله بن ادريس (ق ۵ ق)
- ۴۱ ..... ۱۴. بلیا (م ۴۸۴)
- ۴۲ ..... ۱۵. ابن تومرت (۴۸۵ - ۵۲۴ ق)
- ۴۴ ..... ۱۶. ابن الفرس (۵۶۵ - ۶۰۱ ق)
- ۴۴ ..... ۱۷. ملک معز اسماعیل ایوبی (م ۵۹۸ ق)
- ۴۵ ..... ۱۸. محمود تارابی (م ۶۳۶ ق)
- ۴۵ ..... ۱۹. قاضی شرف الدین ابراهیم (م ۶۶۳ ق)
- ۴۶ ..... ۲۰. موسای کُرد (م ۷۰۷-۷۰۷ ق)
- ۴۷ ..... ۲۱. مهدی نصیری (م ۷۱۷ ق)
- ۴۷ ..... ۲۲. تیمورتاش بن چوپان (م ۷۲۲ ق)
- ۴۸ ..... ۲۳. احمد بن ابراهیم (اوایل ق ۸ ق)
- ۴۸ ..... ۲۴. فضل الله حرّوفی (م ۷۹۶ ق)
- ۴۹ ..... ۲۵. سید محمد فلاح مشعشی (م ۸۶۶ ق)
- ۵۱ ..... ۲۶. سید محمد نوربخش (م ۸۶۹ ق)

۲۷. شیخ شمس‌الدین قربانی ۵۵
۲۸. ملا عرشی کاشانی (م ۸۸۰ ق) ۵۶
۲۹. میرزا عملاً جان بلخی (۸۹۰ ق) ۵۶
۳۰. شیخ عبد‌القدير بخارایی (۹۰۰ ق) ۵۶
۳۱. سید محمد جونپوری (۸۴۷-۹۱۰ ق) ۵۷
۳۲. مهدی کره ابرقوهی (م ۹۱۰ ق) ۵۸
۳۳. مردی شرقی (م ۹۲۸ ق) ۵۹
۳۴. شاه طهماسب (م ۹۶۲ ق) ۵۹
۳۵. ملا هدایت‌آرندی شافعی ۶۰
۳۶. شماری از سادات گیلان ۶۱
۳۷. بایزید انصاری (۹۳۱-۹۸۰ ق) ۶۱
۳۸. مهدی صوفی (۹۶۷-۱۰۲۲ ق) ۶۲
۳۹. مردی عجمی (م ۱۰۸۱ ق) ۶۲
۴۰. سید محمد بن علی حیدانی (م ۱۰۶۱ ق) ۶۳
۴۱. ناصر بن محمد عیانی (م ۱۰۶۲ ق) ۶۳
۴۲. منصور اوشیرما چچنی در سال (م ۱۲۰۰ ق) ۶۴
۴۳. مهدی سودانی (م ۱۲۵۹-۱۳۰۲ ق) ۶۵
۴۴. محمد مهدی سنوسی (۱۲۶۰-۱۳۱۷ ق) ۶۸
۴۵. اسحاق سبتی ۶۸
۴۶. شیخ احمد مصری (م ۱۲۳۷ ق) ۷۰
۴۷. سید احمد بریلوی (۱۲۰۱-۱۲۴۶ ق) ۷۰
۴۸. فقیه سعید (م ۱۲۵۶ ق) ۷۱
۴۹. علی محمد باب (۱۲۳۵-۱۲۶۶ ق) ۷۱
۵۰. غلام احمد قادیانی (۱۸۲۹-۱۹۰۸ م) ۷۴
۵۱. پنج نفر از شاگردان شیخ احسانی و سید کاظم رشتی ۷۵
۵۲. محمد بن عبد‌الله قحطانی (م ۱۹۸۰ م) ۷۷
- ۲/۴ مدعیان دروغین و کالت ۸۰

۸۲	.....	شریعی
۸۴	.....	احمد بن هلال
۸۵	.....	ناهنجاری‌های رفتاری احمد بن هلال
۸۷	.....	مواجهه امام با احمد بن هلال
۸۸	.....	چگونگی مواجهه با روایات او
۹۱	.....	ابو طاهر محمد بن علی بن بلال
۹۳	.....	محمد بن علی بن بلال از نگاه رجال‌شناسان
۹۴	.....	حسین بن منصور حلاج
۹۴	.....	حلاج در منابع شیعی
۹۷	.....	محمد بن علی شلمغانی (ابن ابی العزاقرا)
۹۹	.....	موقعیت علمی شلمغانی
۹۹	.....	انحراف شلمغانی
۱۰۱	.....	پارگیری شلمغانی
۱۰۱	.....	عقاید شلمغانی
۱۰۳	.....	مواجهه با انحراف
۱۰۴	.....	فرجام شلمغانی
۱۰۵	.....	شلمغانی و کتاب «التکلیف»
۱۰۶	.....	شلمغانی از منظر رجالیان
۱۰۷	.....	دروغ پردازان اخیر
۱۰۸	.....	جند السماء و ضیاء الکرعاوی
۱۰۹	.....	جنبش احمد اسماعیل کویتع سویلمی
۱۱۰	.....	جنبش سید محمود حسینی صرخی

بخش پنجم: توقیعات امام مهدی عج

۱۱۵	.....	درآمد
۱۱۶	.....	توقیعات امام عصر <small>عج</small>
۱۱۷	.....	دسته‌بندی موضوعی توقیعاتها

۱۱۸	۱. معارف اعتقادی و سیاسی
۱۱۸	۲. احکام فقهی
۱۱۹	۳. کرامت‌ها و دعاها
۱۱۹	۴. موضوعات پراکنده
۱۲۰	ارزیابی توقیع‌ها
۱۲۲	منابع توقیع‌ها
۱۲۵	خط توقیع‌ها
۱۳۱	فصل یکم: مکتوب‌هایی در پاسخ پرسش‌های عقیدتی و سیاسی
۱۳۱	۱/۱ صفات خدا
۱۳۳	۲/۱ نبوت و امامت
۱۳۹	۳/۱ زمین از حجت، خالی نمی‌ماند
۱۴۵	۴/۱ ختم نبوت و پایه‌های علم امام (عج)
۱۴۵	۵/۱ تکذیب کسانی که پنداشته‌اند امام عسکری (عج) بدون جانشین از دنیا می‌رود
۱۵۱	۶/۱ برائت از غالیان و منحرفان
۱۶۵	۷/۱ نهی از تعیین وقت برای قیام
۱۶۵	۸/۱ نهی از بردن نام و شناساندن مکان امام (عج)
۱۶۷	۹/۱ نهی از پیگیری (جای امام (عج))
۱۶۹	۱۰/۱ وکالت محمد بن ابراهیم بن مهزیار
۱۷۱	۱۱/۱ وکالت حاجز
۱۷۳	۱۲/۱ وکالت محمد بن جعفر عربی
۱۷۵	۱۳/۱ حفاظت و کیلان از آسیب دشمن
۱۷۷	۱۴/۱ وقوع غیبت تام (کامل)
۱۸۱	فصل دوم: مکتوب‌هایی در پاسخ پرسش‌های فقهی
۱۸۱	۱/۲ پاسخ پرسش‌های محمد بن عثمان عمری
۱۸۷	۲/۲ پاسخ پرسش‌های محمد بن عبد الله حمیری
۲۲۳	۳/۲ پاسخ پرسش‌های جعفر بن حمدان
۲۲۵	۴/۲ پاسخ پرسش‌های خضر بن محمد

۲۲۷	۵/۲ پاسخ پرسش‌های هارون بن مسلم
۲۲۹	۶/۲ پاسخ پرسش‌هایی که از قم ارسال شده بودند
۲۴۰	تبیین توقیع‌های فقهی
۲۴۱	ویژگی‌های کلی توقیعات فقهی
۲۴۱	۱. حجم و تنوع
۲۴۴	۲. آمیختگی با فضای تقیه
۲۴۸	۳. اعتبار اسناد و محتوا
۲۵۰	۴. جایگاه دینی و فقهی سفیران چهارگانه
۲۵۲	۵. اهتمام و استناد فقها
۲۵۵	بررسی توقیعات فقهی در منابع فقه استدلالی
۲۵۵	۱. برگزاری نافله هنگام طلوع و غروب خورشید (ح ۶۸۲ و ۱/۶۸۴)
۲۵۷	۲. شرط اقباض در وقف (ح ۲/۶۸۴)
۲۵۷	۳. حکم خمس در دوره غیبت (ح ۳/۶۸۴)
۲۵۸	۴. تکرار ختنه (ح ۴/۶۸۴)
۲۵۸	۵. نماز گزاردن رو به روی آتش (ح ۵/۶۸۴)
۲۵۹	۶. خوردن عبوری میوه باغات (حق المارّه) (ح ۶/۶۸۴)
۲۶۰	۷. کفاره روزه خواری (ح ۶۸۵)
۲۶۰	۸. نماز گزاردن کنار قبر امام (ح ۶۸۶ و ۱۴/۶۹۰)
۲۶۱	۹. فضیلت تربت امام حسین <small>علیه السلام</small> (ح ۶۸۷، ۶۸۸ و ۱۰/۶۹۰)
۲۶۲	۱۰. چگونگی پوشیدن لباس احرام (ح ۱/۶۸۹ و ۲)
۲۶۳	۱۱. استحباب دعا در تکبیرهای هفتگانه (ح ۳/۶۸۹)
۲۶۳	۱۲. آداب قنوت (ح ۴/۶۸۹)
۲۶۳	۱۳. استحباب سجده شکر پس از نماز (ح ۵/۶۸۹)
۲۶۴	۱۴. شرط مالکیت در بیع (ح ۶/۶۸۹)
۲۶۴	۱۵. استحباب روزه ماه رجب (ح ۱/۶۹۰)
۲۶۴	۱۶. حکم گزاردن نماز واجب روی حیوان سواری (ح ۲/۶۹۰)
۲۶۵	۱۷. چگونگی رسیدن به رکوع امام جماعت (ح ۳/۶۹۰)

۱۸. پی بردن به نقص نماز ظهر میان نماز عصر (ح ۴/۶۹۰) ۲۶۶
۱۹. عِدَّة زن در عقد موقت (ح ۵/۶۹۰) ۲۶۷
۲۰. گواهی دادن مبتلایان به پستی و جذام و قلع (ح ۶/۶۹۰) ۲۶۷
۲۱. ازدواج با دختر همسر (ح ۷/۶۹۰) ۲۶۸
۲۲. حرمت مادر بزرگ زن بر شوهر (ح ۸/۶۹۰) ۲۶۸
۲۳. دعوی مالی (ح ۹/۶۹۰) ۲۶۹
۲۴. استحباب نوشتن «لا إله إلا الله» بر کفن (ح ۱۱/۶۹۰) ۲۶۹
۲۵. گرداندن تسبیح در نماز و با دست چپ (ح ۱۵/۶۹۰ و ۱۶) ۲۷۰
۲۶. فروش مال موقوفه (ح ۱۷/۶۹۰) ۲۷۰
۲۷. روغن زدن مُحرم برای درمان (ح ۱۸/۶۹۰) ۲۷۱
۲۸. گواهی دادن نابینا (ح ۱۹/۶۹۰) ۲۷۱
۲۹. شهادت در وقف (ح ۲۰/۶۹۰) ۲۷۲
۳۰. ذکر رکعت سوم و چهارم نماز (ح ۲۱/۶۹۰) ۲۷۳
۳۱. حرمت کم و زیاد مُسکر (ح ۲۲/۶۹۰) ۲۷۴
۳۲. چگونگی استخاره (ح ۲۳/۶۹۰) ۲۷۵
۳۳. وقت نماز جعفر طیار ع (ح ۲۴/۶۹۰) ۲۷۷
۳۴. اولویت در دادن صدقه (ح ۲۵/۶۹۰) ۲۷۹
۳۵. ادعای عدم پرداخت مهریه (ح ۲۶/۶۹۰) ۲۸۰
۳۶. نماز گزاردن در لباس خز (ح ۲۷/۶۹۰) ۲۸۲
۳۷. نماز گزاردن در لباس ایریشمی (ح ۲۸/۶۹۰) ۲۸۳
۳۸. ترتیب مسح پا (ح ۲۹/۶۹۰) ۲۸۴
۳۹. اشتباه در شمارش تسبیح فاطمه ۳ (ح ۳۱/۶۹۰) ۲۸۵
۴۰. حکم تکبیر بعد از تشهد در رکعت دوم (ح ۱/۶۹۱) ۲۸۷
۴۱. نماز با انگشتر خُماهن و ابزاری آهنی (ح ۲/۶۹۱ و ۱۲) ۲۸۹
۴۲. فراموشی در نام بردن از صاحب قربانی (ح ۳/۶۹۱) ۲۹۰
۴۳. طهارت لباس ساخته و بافته دست زردشتی (ح ۴/۶۹۱) ۲۹۱
۴۴. خطا در جای سجده (ح ۵/۶۹۱) ۲۹۲

۲۹۴ ..... ۴۵. سیاه گرفتن مُحرِم (ح ۶/۶۹۱ و ۷)

۲۹۶ ..... ۴۶. نام بردن از صاحب حج و قربانی کردن از طرف او (ح ۸/۶۹۱ و ۹)

۲۹۸ ..... ۴۷. احرام در پارچه خَز (ح ۱۰/۶۹۱)

۲۹۸ ..... ۴۸. نماز در سربایی و کفش بدبو (ح ۱۱/۶۹۱ و ۱۴)

۲۹۹ ..... ۴۹. تقیه در میقات (ح ۱۳/۶۹۱)

۳۰۱ ..... ۵۰. حکم مال شبهه‌ناک (ح ۱۵/۶۹۱)

۳۰۲ ..... ۵۱. تعهد بر ترک ازدواج موقت (ح ۱۶/۶۹۱)

۳۰۴ ..... ۵۲. الحاق فرزندی به پدر و تغییر وقف یا شرط (ح ۶۹۳)

۳۰۶ ..... ۵۳. نماز در انواعی از پوست حیوانات (ح ۶۹۳)

۳۰۶ ..... ۵۴. صدقه تراشیدن موی سر نوزاد (ح ۶۹۴)

۳۰۷ ..... ۵۵. شرط وجوب غسل مسّ میت (ح ۱/۶۹۵)

۳۰۹ ..... ۵۶. فراموشی در تسیحات نماز جعفر طیار (ح ۲/۶۹۵)

۳۱۱ ..... ۵۷. خروج زن از خانه در عده وفات (ح ۳/۶۹۵ و ۴ و ۵)

۳۱۲ ..... ۵۸. سوره‌های بافضیلت‌تر در نماز (ح ۵/۶۹۵)

۳۱۴ ..... ۵۹. وقت وداع با ماه رمضان (ح ۶/۶۹۵)

۳۱۵ ..... ۶۰. احکام توقیع اسحاق بن یعقوب

۳۲۰ ..... جمع‌بندی

۳۲۲ ..... فصل سوم: مکتوب‌هایی حکایت‌گر کرامت‌ها

۳۲۳ ..... ۱/۳ مستجاب شدن دعا‌های امام علیه السلام

۳۲۴ ..... الف - مستجاب شدن دعا برای صدوقِ اوّل

۳۲۹ ..... ب - مستجاب شدن دعا برای شفای سرور

۳۲۹ ..... ج - مستجاب شدن دعا برای محمد بن یوسف

۳۳۱ ..... د - مستجاب شدن دعا برای ابو عبد الله بن صالح

۳۳۱ ..... ه - مستجاب شدن دعا برای این افراد

۳۴۷ ..... ۲/۳ پیشگویی در باره حقوق مالی

۳۷۷ ..... ۳/۳ خبرهای غیبی در امور گوناگون

۴۲۷ ..... فصل چهارم: مکتوبات گوناگون

۴۲۷ ..... پاسخ پرسش‌های اسحاق بن یعقوب ۱/۴

۴۲۳ ..... پاسخ پرسش‌های محمد بن صالح ۲/۴

۴۲۵ ..... مکتوب منسوب به تاجیه در زمان غیبت کبرا خطاب به شیخ مفید ۳/۴

فهرست تفصیلی جلد پنجم

بخش ششم: دیدار امام مهدی عج و کرامات او

۹	فصل یکم: گروهی از دیدار کنندگان با امام مهدی <small>عج</small> پیش از غیبت	۹
۹	۱/۱ حکیمه	۹
۱۰	۲/۱ نسیم و ماریه	۱۰
۱۱	۳/۱ کنیز ابو علی خیزرانی	۱۱
۱۲	۴/۱ ابو نصر ظریف	۱۲
۱۳	۵/۱ احمد بن اسحاق بن سعد	۱۳
۱۴	۶/۱ ابو هارون	۱۴
۱۴	۷/۱ ابو علی بن مطهر	۱۴
۱۵	۸/۱ ابو غانم خادم	۱۵
۱۵	۹/۲ عید الله سوری	۱۵
۱۶	۱۰/۱ عمرو اهوازی	۱۶
۱۶	۱۱/۱ سعد بن عبد الله قمی	۱۶
۱۹	۱۲/۱ یعقوب بن منقوش	۱۹
۲۰	۱۳/۱ کامل بن ابراهیم	۲۰
۲۲	۱۴/۱ ابراهیم بن محمد بن فارس نیشابوری	۲۲
۲۴	۱۵/۱ گروهی از پیروان اهل بیت <small>ع</small>	۲۴
۲۶	۱۶/۱ مردی از فارس	۲۶
۲۹	فصل دوم: دیدار کنندگان امام <small>عج</small> در دوران غیبت صغری	۲۹
۲۹	۱/۲ ابراهیم بن ادریس	۲۹
۲۹	۲/۲ ابراهیم بن عبده نیشابوری و خادم او	۲۹

۳۰	.....	ابو‌الادیان	۳/۲
۳۳	.....	ابو سعید	۴/۲
۳۷	.....	ابو عبد الله صالح	۵/۲
۴۸	.....	ابو محمد حسن بن و جناء نصیبی	۶/۲
۴۰	.....	ابو نعیم، محمودی، علان، ابو هیشم، ابو جعفر و علوی	۷/۲
۴۸	.....	احمد بن عبد الله هاشمی	۸/۲
۴۹	.....	ازدی (اودی)	۹/۲
۵۲	.....	اسماعیل بن علی توبختی و عقید	۱۰/۲
۵۲	.....	حسین بن حمدان	۱۱/۲
۵۵	.....	رشیق	۱۲/۲
۵۷	.....	زهری	۱۳/۲
۵۸	.....	سیما	۱۴/۲
۵۸	.....	عثمان بن سعید	۱۵/۲
۶۲	.....	علی بن ابراهیم بن مهزیار	۱۶/۲
۷۴	.....	کابلی	۱۷/۲
۷۵	.....	محمد بن اسماعیل	۱۸/۲
۷۶	.....	محمد بن جعفر حمیری و چند تن از قمیان	۱۹/۲
۷۹	.....	محمد بن عبد الله، بزرگی از قم در مصر	۲۰/۲
۸۲	.....	محمد بن عثمان عمری	۲۱/۲
۸۳	.....	محمد بن علی بن بلال	۲۲/۲
۸۵	.....	یعقوب بن یوسف ضراب غسانی	۲۳/۲
۸۹	.....	یوسف بن احمد جعفری	۲۴/۲
۹۰	.....	مردی از بنی راشد	۲۵/۲
۹۴	.....	و این افراد	۲۶/۲
۹۹	.....	فصل سوم: دیدار کنندگان امام <small>علیه السلام</small> در روزگار غیبت کبرا و کسانی که کرامتی از او دیده‌اند	۹۹
۹۹	.....	ابن هشام	۱/۳
۱۰۱	.....	ابن جعفر قسیم	۲/۳

۱۰۲	.....	۳/۳	ابو الحسین بن ابی نعل
۱۰۵	.....	۴/۳	محمد بن علی علوی
۱۰۷	.....	۵/۳	حسن بن عبد الله تمیمی
۱۱۲	.....	۶/۳	سید حسینی جبلی، تائر بالله
۱۱۲	.....	۷/۳	ابو الحسن علی بن محمد علوی
۱۱۳	.....	۸/۳	ابو محمد دعلجی
۱۱۴	.....	۹/۳	زاهد کوفی و عمر بن حمزه
۱۱۵	.....	۱۰/۳	اسکندر دیر پیش
۱۱۶	.....	۱۱/۳	ابو عباس واسطی
۱۱۷	.....	۱۲/۳	اسماعیل بن حسن هرقلی
۱۲۱	.....	۱۳/۳	عطوة علوی
۱۲۱	.....	۱۴/۳	کسانی که سید بن طاووس گزارش کرده
۱۲۳	.....	۱۵/۳	محمد بن ابی رواد رواسی و محمد بن جعفر دهان
۱۲۴	.....	۱۶/۳	مردی صالح به گفته قطب راوندی
۱۲۵	.....	۱۷/۳	مردی صالح به گفته حسن بن حمزه علوی
۱۲۶	.....	۱۸/۳	سید محمد آوه‌ای
۱۲۸	.....	۱۹/۳	تاجر پیر
۱۲۹	.....	۲۰/۳	نجم الدین جعفر بن زهدری
۱۳۰	.....	۲۱/۳	حسین مدلل
۱۳۱	.....	۲۲/۳	محمد بن نجم اسود
۱۳۲	.....	۲۳/۳	مردی از کوفه
۱۳۳	.....	۲۴/۳	مردی در راه مصر
۱۳۴	.....	۲۵/۳	شهید ثانی
۱۳۶	.....	۲۶/۳	شیخ حسن عراقی
۱۳۷	.....	۲۷/۳	امیر اسحاق ایترآبادی
۱۳۹	.....	۲۸/۳	ملا عبد الرحیم دماوندی
۱۳۹	.....	۲۹/۳	شیخ محمد مشغرائی

- ۱۴۱ ..... ۳۰ / ۳ ..... میرزا محمد استرآبادی
- ۱۴۱ ..... ۳۱ / ۳ ..... مردی قلج
- ۱۴۳ ..... ۳۲ / ۳ ..... حاج علی مکی
- ۱۴۴ ..... ۳۳ / ۳ ..... زین العابدین سلماسی
- ۱۴۶ ..... ۳۴ / ۳ ..... سید احمد موسوی
- ۱۴۹ ..... ۳۵ / ۳ ..... سید مرتضی نجفی
- ۱۵۰ ..... ۳۶ / ۳ ..... سید محمد بن سید مال الله بن سید معصوم قطیفی
- ۱۵۲ ..... ۳۷ / ۳ ..... مرد سبزی فروش به نقل از سید حیدر کاظمی
- ۱۵۴ ..... ۳۸ / ۳ ..... یاقوت حلّی
- ۱۵۶ ..... ۳۹ / ۳ ..... اشکانی
- ۱۵۹ ..... ۴۰ / ۳ ..... حاجی مؤمن
- ۱۶۱ ..... ۴۱ / ۳ ..... شاگرد محمد تقی تربتی
- ۱۶۲ ..... ۴۲ / ۳ ..... شفا دادن بیمار به نقل دکتر عبدالحسین تیریزی
- ۱۶۶ ..... ۴۳ / ۳ ..... شیخ محمد شوشتری کوفی
- ۱۷۲ ..... ۴۴ / ۳ ..... صبیحة آیه الله اراکی
- ۱۷۳ ..... ۴۵ / ۳ ..... مردی آرایشگر به نقل از شیخ باقر نجفی
- ۱۷۴ ..... ۴۶ / ۳ ..... پدر ملا فتحعلی سلطان آبادی
- ۱۷۵ ..... ۴۷ / ۳ ..... همسر شیخ محمد متقی همدانی
- ۱۷۹ ..... پژوهشی درباره روایت امام عج در روزگار غیبت کبرا
- ۱۷۹ ..... امکان عقلي روایت
- ۱۸۰ ..... امکان نقلی روایت
- ۱۸۱ ..... دلیل وقوع روایت
- ۱۸۳ ..... اشکالها و پاسخ آنها
- ۱۸۴ ..... ۱. توقیع علی بن محمد سمری
- ۱۸۵ ..... متابع و سند
- ۱۸۵ ..... دلالت حدیث
- ۱۸۵ ..... الف - عبارت میانی

۵۸۵	فهرست تفصیلی مجسوع مجلدات
۱۸۸	ب - عبارت پایانی
۱۸۸	۲. روایات ندیدن و نشناختن امام <small>علیه السلام</small>
۱۹۰	۳. توفیق احمد بن خضر
۱۹۲	احادیث عمومی غیبت
۱۹۵	پیامدهای نادرست ادعایی برای رؤیت
۱۹۵	یک. تنافی یا فلسفه غیبت و انتظار
۱۹۵	دو. همسان شدن غیبت کبرا با غیبت صغرا
۱۹۶	آسیب‌ها و پیامدها
۱۹۷	زه نمودهای ازائه شده برای دیدار امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰۳	فصل چهارم: شماری از عالمان مورد عنایت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۰۳	۱/۴ شیخ صدوق
۲۰۵	۲/۴ شیخ مفید
۲۰۷	۳/۴ سید ابن طاووس
۲۰۸	۴/۴ علامه حلی
۲۱۰	۵/۴ مقدس اردبیلی
۲۱۱	۶/۴ مجلسی اول
۲۱۶	۷/۴ شیخ حرّ عاملی
۲۱۷	۸/۴ وحید بهبهانی
۲۱۹	۹/۴ شیخ حسین نجف
۲۲۰	۱۰/۴ ملا محمود عراقی
۲۲۵	۱۱/۴ سید بحر العلوم
۲۲۹	۱۲/۴ فقیه بزرگوار، علامه شیخ مرتضی انصاری
۲۳۱	۱۳/۴ شیخ انصاری و سید علی شوشتری
۲۳۵	۱۴/۴ میرزای شیرازی
۲۳۸	۱۵/۴ شماری از مراجع تقلید
۲۴۲	۱۶/۴ سید محمد فشارکی
۲۴۳	۱۷/۴ شیخ علی یزدی

- ۲۴۴ ..... ملاً علی طهرانی ۱۸/۴
- ۲۴۷ ..... سیّد عبد الحسین لاری ۱۹/۴
- ۲۴۸ ..... آخوند ملاً عباس تربتی ۲۰/۴
- ۲۵۰ ..... حاج شیخ عبد الکریم خائری ۲۱/۴
- ۲۵۱ ..... سیّد ابو الحسن اصفهانی ۲۲/۴
- ۲۵۲ ..... شیخ محمدتقی آملی ۲۳/۴
- ۲۵۴ ..... حاج آقا حسین پروجردی ۲۴/۴
- ۲۵۷ ..... فصل پنجم: خاطراتی از نگارنده ۲۵/۴
- ۲۵۷ ..... تشرف آیه الله بهاء الدینی ۱/۵
- ۲۵۸ ..... تشرف آقای عبد الرحیم بلورساز ۲/۵
- ۲۶۴ ..... توسل بانو نیک صفت ۳/۵
- ۲۷۰ ..... تشرف سیّد کریم پینته دوز ۴/۵
- ۲۷۱ ..... پاسخ پریش حیدر آقا معجزه ۵/۵
- ۲۷۳ ..... تشرف سیّد حسن ذراقشان ۶/۵
- ۲۷۶ ..... تشرف محمد علی ازبایی ۷/۵
- ۲۷۷ ..... ارتباط شاگرد میرزا محمد باقر اصطهباناتی ۸/۵
- ۲۸۱ ..... عنایت امام عج به سیّد یحیی حسینی ۹/۵
- ۲۸۴ ..... عنایت امام عصر عج به مادر شهید ۱۰/۵
- ۲۸۶ ..... عنایت امام عصر عج به زائر بیمار ۱۱/۵
- ۲۹۰ ..... تشرف در راه مسجد الحرام ۱۲/۵
- ۲۹۱ ..... امداد غیبی در راه جحفه ۱۳/۵
- ۲۹۴ ..... امداد غیبی در راه عرفات ۱۴/۵
- ۲۹۷ ..... امداد غیبی در عرفات ۱۵/۵
- ۲۹۸ ..... امداد غیبی در مینا ۱۶/۵
- ۳۰۰ ..... امداد غیبی در بازگشت از جمرات ۱۷/۵

بخش هفتم: وظایف مردم در روزگار غیبت

- ۳۰۵ ..... انتظار فرج امام عصر عج ۱/۷

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات ۵۸۷

فصل یکم: انتظار فرج ۳۱۵

۱/۱ ترغیب به انتظار فرج (گشایش) ۳۱۵

پژوهشی درباره حدیث «إِذَا رَفِعَ عَلْمُكُمْ» ۳۲۳

تحلیل مجموعه احادیث ۳۲۵

۱/۱ فضیلت انتظار ۳۲۹

الف - انتظار کشیدن، عبادت است ۳۲۹

ب - برترین عبادت ۳۲۹

ج - نخستین عبادت ۳۳۱

د - برترین عمل ۳۳۱

ه - محبوب ترین عمل نزد خدا ۳۳۵

و - برترین جهاد ۳۳۵

ز - انتظار فرج، خود، فرج است ۳۳۵

ح - از بزرگ ترین فرج هاست ۳۳۷

ط - از ارکان دین است ۳۳۹

۲/۱ فضیلت منتظر ۳۴۳

الف - از اولیای الهی ۳۴۳

ب - به سان پیکارگر پیش روی پیامبر خدا ﷺ ۳۴۵

ج - مانند شهید در رکاب پیامبر خدا ﷺ ۳۴۹

د - مانند جنگجوی سپاه قائم ﷺ ۳۵۱

ه - مانند به خون خود غلتیده در راه خدا ۳۵۵

و - مانند کسی که در خیمه قائم ﷺ است ۳۵۵

ز - پاداش روزه دار شب زنده دار را دارد ۳۵۷

ح - برتر از افراد هر زمان ۳۵۹

ط - در زمره اهل بیت ﷺ محشور می شود ۳۵۹

ی - اشتیاق امیر مؤمنان ﷺ به دیدار او ۳۶۱

فصل دوم: عجله نکردن ۳۶۵

۱/۲ بر حذر داشتن از عجله ۳۶۵

۳۶۹	هلاکت تندروان	۲/۴
۳۷۵	باشکینایی، امید فرج می رود	۴/۴
۳۷۷	خداوند به خاطر عجله پندگان، عجله نمی کند	۴/۴
۳۸۱	فصل سوم: استقامت	
۳۸۱	سختی دینداری در روزگار غیبت	۱/۳
۳۸۳	گرفتاری پیروان اهل بیت <small>علیهم السلام</small> در روزگار غیبت	۲/۳
۳۸۹	کسانی نجات می یابند که ایمان در دلشان استوار است	۳/۳
۳۹۵	فضیلت چنگ زدن به دین در روزگار غیبت	۴/۳
۴۰۳	فضیلت چنگ زدن به ولایت اهل بیت <small>علیهم السلام</small> در روزگار غیبت	۵/۳
۴۱۳	یاری خواستن از خدا در روزگار غیبت	۶/۳
۴۱۳	الف - دعای غریق	
۴۱۵	ب - دعای معرفت	
۴۱۹	ج - دعای عهد	

فهرست تفصیلی جلد ششم

۷	فصل چهارم: دعا برای تعجیل در قَرَج
۱۱	فصل پنجم: زمینه‌سازی برای حکومت امام مهدی <small>عج</small>
۱۱	۱/۵ احادیثی که به انقلاب زمینه‌ساز اشاره دارند
۱۵	۲/۵ نقش قمیان در دفاع از حق و نصرت امام مهدی <small>عج</small>
۱۹	پژوهشی در باره مهم‌ترین وظیفه پیروان اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> در عصر غیبت
۱۹	دو دیدگاه در باره تأسیس حکومت در عصر غیبت
۱۹	۱. تأسیس حکومت، مهم‌ترین وظیفه عصر غیبت
۲۰	یک. ضرورت زمینه‌سازی برای ظهور امام غایب
۲۱	دو. ضرورت تشکیل حکومت برای زمینه‌سازی ظهور
۲۲	۲. اختصاص تشکیل حکومت به عصر حضور
۲۳	شواهد دیدگاه دوم
۲۴	یک. احادیث فراگیر شدن ظلم، قبل از ظهور امام مهدی <small>عج</small>
۲۵	دو. احادیث نهی از قیام، قبل از قیام قائم <small>عج</small>
۳۰	نقد و بررسی احادیث نهی از قیام
۳۰	الف - ارزیابی سند احادیث نهی از قیام
۳۱	ب - ارزیابی مضمون احادیث نهی از قیام
۳۳	ج - سنجش احادیث نهی از قیام با موازین حدیث‌شناسی
۳۳	یک. تعارض با قرآن
۳۵	دو. تعارض با سنت
۳۹	سه. تعارض با سیره اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۴۰	چهار. تعارض با احادیث قیام

۴۶	چکیده مطالب
۴۹	۳/۵ قیام گروهی از شرق یا پرچم‌های سیاه‌رنگ
۵۵	۴/۵ پرچم‌های سیاه‌رنگ از خراسان
۶۰	پژوهشی درباره روایات «رایات سود»
۶۰	بیان گزارش‌ها
۶۰	۱. مصادر
۶۰	الف - مصادر شیعی
۶۲	ب - مصادر اهل سنت
۶۵	۲. احادیث
۶۵	الف - احادیث خالص شیعی
۶۶	نکته
۶۶	ب - احادیث اهل سنت
۶۶	ب / ۱. احادیث نبوی
۶۷	ب / ۲. احادیث اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۶۸	ج - آثار
۶۹	جمع‌بندی

بخش هشتم: دعا

۷۳	فصل یکم: دعاهای اهل بیت <small>علیهم السلام</small> برای امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۷۳	۱/۱ دعای امام علی بن ابی طالب <small>علیه السلام</small>
۷۷	۲/۱ دعای امام زین العابدین <small>علیه السلام</small>
۷۹	۳/۱ دعای امام صادق <small>علیه السلام</small> و اندوه او بر طول کشیدن غیبت امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۸۵	۴/۱ دعای امام کاظم <small>علیه السلام</small>
۸۷	۵/۱ دعای امام رضا <small>علیه السلام</small>
۹۵	۶/۱ دعای امام جواد <small>علیه السلام</small>
۹۷	۷/۱ دعای امام عسکری <small>علیه السلام</small>
۱۰۹	فصل دوم: دعای امام مهدی <small>علیه السلام</small> برای فرجش

۱۰۹	دعایش هنگام تولد	۱/۲
۱۱۱	دعایش در قنوت	۲/۲
۱۱۷	دعایش نزد کعبه	۳/۲
۱۱۷	دعایش هنگام عبور از وادی السلام	۴/۲
۱۱۹	دعا برای محفوظ ماندن	۵/۲
۱۲۱	دعایش برای آسان شدن کارهای سخت او	۶/۲
۱۲۵	فصل سوم: دعا برای امام مهدی <small>علیه السلام</small> در عیدها	
۱۲۵	دعا برای امام در عیدهای چهارگانه «دعای ندبه»	۱/۳
۱۴۵	تحلیلی در باره متن و سند دعای ندبه	
۱۴۶	نگاهی به سند دعای ندبه	
۱۴۶	۱. دعای ندبه در مصادر کهن	
۱۴۶	الف - المزار الکبیر، نگاشته محمد بن جعفر، معروف به ابن مشهدی (ق ۶ق)	
۱۴۷	ب - مصباح الزائر، نگاشته سید ابن طاووس (۵۸۹ - ۶۶۴)	
۱۴۸	ج - اقبال الأعمال، نگاشته سید ابن طاووس	
۱۴۸	د - زوائد الفوائد، نگاشته جمال الدین علی بن علی بن طاووس	
۱۴۸	ه - مزار قدیم، نویسنده نامعلوم (ق ۶ق)	
۱۴۸	۲. بررسی سند: ابن مشهدی و سید ابن طاووس	
۱۴۹	۳. انتساب دعای ندبه به اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	
۱۴۹	۱/۳. قرینه‌های اجمالی انتساب	
۱۵۱	۲/۳. انتساب تفصیلی دعا به اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	
۱۵۴	پاسخ به یک شبهه	
۱۵۷	دعا برای امام <small>علیه السلام</small> در روز عید فطر	۲/۳
۱۶۱	دعا برای امام <small>علیه السلام</small> در روز جمعه و دو عید	۳/۳
۱۶۳	دعا برای امام <small>علیه السلام</small> در عید غدیر	۴/۳
۱۶۹	فصل چهارم: دعا برای امام مهدی <small>علیه السلام</small> در ماه رمضان	
۱۶۹	دعا برای امام <small>علیه السلام</small> در هر شب ماه	۱/۴
۱۶۹	دعای افتتاح	

- ۱۷۳ ..... ۲/۴ دعای هر روز ماه رمضان برای امام (عج)
- ۱۷۹ ..... ۳/۴ دعای برای امام (عج) در روز سیزدهم رمضان
- ۱۸۵ ..... ۴/۴ دعای برای امام (عج) در روز بیست و یکم رمضان
- ۱۹۱ ..... ۵/۴ دعای برای امام (عج) در شب بیست و سوم
- ۱۹۵ ..... فصل پنجم: دعای برای امام مهدی (عج) در روز جمعه
- ۱۹۵ ..... ۱/۵ دعای برای او پس از نماز جعفر طیار در روز جمعه
- ۱۹۷ ..... ۲/۵ دعای برای او پس از ظهر جمعه
- ۱۹۹ ..... ۳/۵ دعای برای او در خطبه نماز جمعه
- ۲۰۱ ..... ۴/۵ دعای برای او در قنوت نماز جمعه
- ۲۰۳ ..... ۵/۵ دعای برای او پس از عصر روز جمعه
- ۲۰۷ ..... فصل ششم: دعای برای امام مهدی (عج) در وقت‌های دیگر
- ۲۰۷ ..... ۱/۶ دعای برای او در شب نیمه شعبان
- ۲۰۹ ..... ۲/۶ دعای برای او در روز عرفه
- ۲۱۵ ..... ۳/۶ دعای برای او در روز دحو الارض (گسترده شدن زمین)
- ۲۱۷ ..... ۴/۶ دعای برای او در روز عاشورا
- ۲۲۳ ..... ۵/۶ دعای برای او پس از نمازهای واجب
- ۲۲۵ ..... ۶/۶ دعای برای او پس از نماز صبح
- ۲۲۷ ..... ۷/۶ دعای پگاه «دعای عهد»
- ۲۳۵ ..... ۸/۶ دعای برای او پس از نماز ظهر
- ۲۳۷ ..... ۹/۶ دعای برای او بعد از نماز عصر
- ۲۴۱ ..... ۱۰/۶ در نماز شب، پس از رکعت چهارم
- ۲۴۱ ..... ۱۱/۶ دعای برای او در قنوت نماز وتر
- ۲۴۵ ..... ۱۲/۶ دعای برای او در زیارت امام جواد (عج)
- ۲۴۹ ..... ۱۳/۶ دعای برای او پس از نماز امام زمان
- ۲۵۳ ..... فصل هفتم: دعای برای امام مهدی (عج) در هر حال
- ۲۵۳ ..... ۱/۷ دعای فرج (اللهم کن لولیک القائم)
- ۲۵۵ ..... ۲/۷ دعای «خدایا، از ولایت [بلاها را] دفع کن»

۵۹۲	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۲۶۱	۳/۷ دعای معرفت
۲۷۱	۴/۷ دعای صلوات
۲۸۲	پژوهشی درباره حکمت دعا برای امام زمان <small>علیه السلام</small>
۲۸۲	موضوعات ادعیه
۲۸۵	سؤال‌ها
۲۸۶	مقدمات بحث
۲۸۸	پاسخ سؤال یک تا سه
۲۸۹	پاسخ سؤال چهار
۲۹۰	پاسخ سؤال پنج
۲۹۱	پاسخ سؤال شش
۲۹۳	پاسخ سؤال هفت
۲۹۵	فصل هشتم: دعاهای رسیده از امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۲۹۵	۱/۸ دعای «خدایا! بلا فزونی گرفت»
۲۹۷	۲/۸ دعای «ای که زیبا را آشکار می‌کنی»
۲۹۹	۳/۸ دعای فرج (اللَّهُمَّ رَبَّ النُّورِ الْعَظِيمِ)
۳۰۱	۴/۸ دعا برای حاجت خواهی
۳۰۵	۵/۸ دعای او برای خواسته‌های دنیایی و آخرتی
۳۰۷	۶/۸ دعای بهره شب
۳۰۹	۷/۸ دعا برای مردان و زنان با ایمان
۳۱۱	۸/۸ دعای هر روز از ماه رجب
۳۱۳	۹/۸ دعای توستل به دو مولود رجب
۳۱۵	۱۰/۸ دعایی دیگر برای هر روز از ماه رجب
۳۱۹	۱۱/۸ دعای مشاهد مشرفه در ماه رجب
۳۲۱	۱۲/۸ دعای روز بیست و هفتم رجب
۳۲۷	فصل نهم: استخاره‌های منسوب به امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۲۷	۱/۹ استخاره به دعا
۳۲۹	۲/۹ استخاره با تسبیح

۳۳۱	..... ۳/۹ استخاره مصری
۳۳۴	..... پژوهشی درباره استخاره‌های منسوب به امام زمان <small>علیه السلام</small>
۳۳۷	..... ۱. حدیث اول
۳۳۷	..... سند گزارش این طاووس
۳۳۸	..... ۲. استخاره مصری
۳۴۱	..... ۳. استخاره با تسبیح و عدد
۳۴۲	..... ۴. استخاره با تسبیح
۳۴۳	..... نتیجه‌گیری
۳۴۵	..... فصل دهم: توسل به امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۴۵	..... ۱/۱۰ دعای «خدایا! بلا فزونی گرفت»
۳۴۷	..... ۲/۱۰ دعای «ای که زینا را آشکار می‌کنی»
۳۴۹	..... ۳/۱۰ دعای ابو الوفا
۳۵۵	..... سخنی درباره توسل به امام زمان <small>علیه السلام</small> به وسیله عریضه
۳۵۶	..... جواز شرعی

بخش نهم: زیارت‌ها

۳۶۹	..... فصل اول: زیارت‌های امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۶۹	..... ۱/۱ زیارت نخست: زیارت آل یس
۳۶۹	..... الف - زیارت آل یس به روایت الاحتجاج
۳۷۳	..... دعای پس از این زیارت
۳۷۷	..... ب - زیارت آل یس به روایت المزار الکبیر
۳۷۹	..... توجه
۳۸۵	..... دعای پس از این زیارت
۳۸۸	..... پژوهشی درباره سند و متن زیارت آل یس
۳۹۰	..... دو گزارش متفاوت
۳۹۱	..... اسناد زیارت آل یس
۳۹۴	..... جمع بندی مباحث سندی

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات ۵۹۵

درباره متن زیارت آل یس ۳۹۵

۲/۱ زیارت دوم ۴-۳

۳/۱ زیارت سوم ۴-۵

زیارت هنگام وارد شدن به سرداب ۴۱۱

۴/۱ زیارت چهارم ۴۱۳

۵/۱ زیارت پنجم ۴۱۷

۶/۱ زیارت ششم ۴۲۱

فهرست تفصیلی جلد هفتم

۷	فصل دوم: زیارت‌های منسوب به او
۷	۱/۲ زیارت امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small>
۹	۲/۲ زیارت امام حسین <small>علیه السلام</small> در روز عاشورا
۹	الف - زیارت اول
۲۷	ب - زیارت دوم
۵۹	سخنی درباره میزان اعتبار دو زیارت منسوب به ناحیه مقدسه
۶۰	میزان اعتبار زیارت نخست (مشهور به «زیارت ناحیه مقدسه»)
۶۱	میزان اعتبار زیارت دوم (مشهور به «زیارت شهدا»)

بخش دهم: نشانه‌های ظهور امام مهدی علیه السلام

۶۵	فصل یکم: نشانه‌های حتمی
۶۵	۱/۱ شورش سفیانی
۶۵	۱-۱/۱ حتمی بودن شورش سفیانی
۷۱	۲-۱/۱ ویژگی‌های سفیانی
۷۷	۳-۱/۱ زمان شورش سفیانی
۷۷	الف - ماه رجب
۷۹	ب - روزگار دوستگی فرزندان فلان طایفه
۸۱	ج - خروج سفیانی، خراسانی و یمانی در یک سال
۸۲	د - خروج سفیانی و امام مهدی <small>علیه السلام</small> در یک سال است
۸۳	۴-۲/۲ جای خروج سفیانی
۱۰۹	۵-۲/۱ مدت فرمان‌روایی سفیانی

- ۱۱۵ ..... ۱/۱-۶ جنگ سفیانی با امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۹ ..... ۱/۱-۷ شکست لشکر سفیانی در برابر پرچم‌های سیاه
- ۱۲۱ ..... ۱/۱-۸ به زمین فرو رفتن لشکر سفیانی در پیدا
- ۱۴۹ ..... ۱/۱-۹ کشته شدن سفیانی
- ۱۳۵ ..... ۱/۱-۱۰ گزارش‌های پراکنده
- ۱۵۱ ..... ۲/۱-۲ فرو رفتن زمین در پیدا
- ۱۵۱ ..... الف - آنچه فرو رفتن زمین را نشانه حتمی قیام مهدی علیه السلام می‌داند
- ۱۵۱ ..... ب - آنچه فرو رفتن زمین را از نشانه‌های قیامت می‌داند
- ۱۵۲ ..... ج - آنچه تنها از فرو رفتن زمین در پیدا خبر می‌دهد
- ۱۵۷ ..... ۳/۱-۳ کشته شدن نفس زکیه
- ۱۵۷ ..... ۱-۳/۱ حتمی بودن کشته شدن نفس زکیه
- ۱۶۳ ..... ۲-۳/۱ گزارش‌هایی در باره مکان و زمان کشته شدن نفس زکیه
- ۱۶۹ ..... ۴/۱-۴ خروج یمانی
- ۱۶۹ ..... ۱-۴/۱ خروج یمانی، حتمی است
- ۱۷۱ ..... ۲-۴/۱ مبدأ قیام یمانی
- ۱۷۲ ..... ۳-۴/۱ همزمانی قیام یمانی و شورش سفیانی
- ۱۷۵ ..... ۴-۴/۱ یمانی، راه یافته‌تر است
- ۱۷۵ ..... ۵/۱-۵ ندای آسمانی
- ۱۷۵ ..... ۱-۵/۱ ندای آسمانی، حتمی است
- ۱۸۱ ..... ۲-۵/۱ هنگام نداء
- ۱۸۱ ..... الف - ماه رمضان
- ۱۸۳ ..... ب - ماه رجب
- ۱۸۹ ..... ج - ماه مجرم
- ۱۸۹ ..... د - روز عاشورا
- ۱۹۱ ..... ۳-۵/۱ هر که در زمین است، ندا را به زبان خود می‌شنود
- ۱۹۳ ..... ۴-۵/۱ محتوای نداء
- ۱۹۹ ..... ۵-۵/۱ بازتاب ندای آسمانی

- ۴۰۱ ..... ۶-۵/۱ ندای شیطانی، پس از ندای آسمانی
- ۴۰۱ ..... الف - اشتباه شدن دو ندا
- ۴۰۹ ..... ب - چه کسی ندای راست را می شناسد؟
- ۲۱۳ ..... ج - شک باطل اندیشان
- ۲۱۵ ..... ۶/۱ مجموعه علامت‌های حتمی
- ۲۲۲ ..... ۷/۱ امکان‌بدا در نشانه‌های ظهور، حتی در موارد قطعی
- ۲۲۲ ..... ملاحظه
- ۲۲۷ ..... فصل دوم: نشانه‌هایی که حتمی خوانده نشده‌اند
- ۲۲۷ ..... ۱/۲ سرآزیر شدن علم از قم به دیگر جاها
- ۲۳۱ ..... ۲/۲ قیام دعوتگران دروغین
- ۲۳۲ ..... ۳/۲ از میان رفتن اسلام حقیقی
- ۲۳۹ ..... ۴/۲ جلوگیری از زیارت کعبه
- ۲۴۱ ..... ۵/۲ فراوانی اختلاف و زلزله
- ۲۴۵ ..... ۶/۲ اختلاف درونی شیعه
- ۲۵۱ ..... ۷/۲ فراگیر شدن هراس بی‌امان در همه عراقیان
- ۲۵۳ ..... ۸/۲ فتنه‌های پیاپی
- ۲۶۳ ..... ۹/۲ فراگیری ظلم و ستم
- ۲۶۵ ..... ۱۰/۲ فتنه‌ها و بلاهای سیاسی، اقتصادی و جانی
- ۲۷۱ ..... ۱۱/۲ آشفتگی و گشتار فراوان
- ۲۸۷ ..... ۱۲/۲ مرگ عبد الله (خلیفه)
- ۲۸۹ ..... ۱۳/۲ مرگ سرخ و مرگ سفید
- ۲۹۱ ..... ۱۴/۲ از میان رفتن دو سوم مردم
- ۲۹۳ ..... ۱۵/۲ آتش سوزی در حجاز و سیل در کوفه و نجف
- ۲۹۵ ..... ۱۶/۲ خورشیدگرفتگی و ماه گرفتگی در ماه رمضان
- ۲۹۹ ..... ۱۷/۲ نشانه آسمانی
- ۲۹۹ ..... ۱۸/۲ و این چند نشانه
- ۴۱۳ ..... پژوهشی در باره علائم ظهور

- ۴۱۳ ..... ۱. معنای علامت
- ۴۱۴ ..... ۲. کارکرد نشانه‌های ظهور
- ۴۱۴ ..... ۲-۱. شناخت حق
- ۴۱۵ ..... ۲-۲. شناسایی مدعیان باطل
- ۴۱۶ ..... ۳. کتاب‌شناسی علائم ظهور
- ۴۱۶ ..... ۳-۱. کتب غیبت‌نگاری
- ۴۱۶ ..... ۳-۱-۱. کتاب الغیبه
- ۴۱۷ ..... ۳-۱-۲. کمال الدین و تمام النعمه
- ۴۱۷ ..... ۳-۱-۳. کتاب الغیبه
- ۴۱۸ ..... ۳-۱-۴. کتاب الفتن
- ۴۱۹ ..... ۳-۲. کتب حدیثی
- ۴۲۱ ..... ۳-۳. تألیقات معاصرین
- ۴۲۲ ..... ۴. شمار علائم ظهور
- ۴۲۳ ..... ۵. فهرست اجمالی علائم ظهور
- ۴۲۵ ..... ۶. آمیختگی علائم ظهور یا برخی مفاهیم دیگر
- ۴۲۶ ..... ۶-۱. ملاحم
- ۴۲۶ ..... ۶-۲. فتن
- ۴۲۷ ..... ۶-۳. اشراط الساعة
- ۴۲۷ ..... ۶-۳-۱. آمیختگی اشراط الساعة و علائم ظهور
- ۴۲۹ ..... ۷. اقسام علائم ظهور
- ۴۲۹ ..... ۷-۱. علائم حتمی و غیر حتمی
- ۴۳۰ ..... ۷-۲. نشانه‌های حتمی
- ۴۳۱ ..... ۸. احتمال بدا در نشانه‌ها
- ۴۳۲ ..... ۹. مهم‌ترین علائم ظهور
- ۴۳۲ ..... ۹-۱. شورش سفیانی
- ۴۳۴ ..... ۹-۱-۱. سفیانی در احادیث فریقین
- ۴۳۵ ..... ۹-۱-۲. ابهامات در احادیث سفیانی

- ۴۳۶ ..... ۹- ۱- ۳. خروج سفیانی‌های گوناگون
- ۴۳۷ ..... ۹- ۲. خنیف در پیدا
- ۴۳۸ ..... ۹- ۳. قتل نفس زکیه
- ۴۳۹ ..... ۹- ۴. قیام سید حسنی
- ۴۴۱ ..... ۹- ۵. ندای آسمانی
- ۴۴۴ ..... ۹- ۶. قیام یمانی
- ۴۴۵ ..... ۹- ۷. قیام خراسانی
- ۴۴۸ ..... ۹- ۸. انتشار علوم اهل بیت (ع) از قم
- ۴۴۹ ..... ۹- ۹. در باره طلوع خورشید از مغرب
- ۴۵۰ ..... ۹. تطبیق علائم ظهور
- ۴۵۶ ..... ۱۰. خروج دجال
- ۴۵۶ ..... ۱. واژه‌شناسی
- ۴۵۶ ..... ۲. دجال در مسیحیت
- ۴۵۷ ..... ۳. دجال در احادیث اهل سنت
- ۴۵۸ ..... ۴. دجال در احادیث شیعه
- ۴۵۹ ..... ۵. ماهیت دجال
- ۴۵۹ ..... ۶. نشانه قیامت یا ظهور؟
- ۴۵۹ ..... علامت‌ها: نماد یا واقعیت

فهرست تفصیلی جلد هشتم

۷	فصل سوم: رجعت
۷	۱/۳ رجعت برخی از مردگان پیش از روز قیامت
۱۱	۲/۳ رجعت پیامبر خدا ﷺ و اهل بیت او
۱۵	۳/۳ رجعت پیامبران و اوصیای آنان
۲۱	۴/۳ رجعت شهیدان
۲۵	۵/۳ رجعت برخی مؤمنان
۳۱	۶/۳ رجعت برخی کافران
۳۵	۷/۳ دعای علاقه‌مندان به بازگشت، هنگام قیام امام مهدی
۳۶	پژوهشی در باره بازگشت شماری از وفات‌یافتگان، هنگام قیام امام مهدی
۳۷	رجعت و تشیع
۳۹	تاریخچه بحث رجعت
۴۱	وقوع رجعت در تاریخ
۴۷	رجعت‌کنندگان هنگام ظهور
۴۹	حکمت رجعت
۵۲	ادله اثبات رجعت
۵۲	ادله قرآنی رجعت
۶۳	ادله حدیثی رجعت
۶۷	سایر ادله رجعت
۶۹	ادله و شبهات مخالفان رجعت
۷۷	مقارنت رجعت با قیام امام مهدی

بخش یازدهم: قیام امام مهدی (عج)

۸۵	فصل یکم: زمان قیام امام مهدی (عج)
۸۵	۱/۱ مانند رستاخیز، ناگهان قیام می‌کند
۹۳	۲/۱ قیام پس از ناامیدی مردم از قیام
۹۹	۳/۱ خداوند کارش را در یک شب ستامان می‌دهد
۱۰۵	۴/۱ در آخر الزمان قیام می‌کند
۱۱۵	تبیین چگونگی ارتباط آخر زمان و ظهور امام مهدی (عج)
۱۱۶	دسته‌بندی احادیث آخر زمان
۱۱۹	جمع‌بندی احادیث
۱۲۱	مفهوم اول زمان
۱۲۴	حوادث آخر زمان
۱۲۷	۵/۱ در سال‌های فرد، قیام می‌کند
۱۲۷	۶/۱ گزارش‌های رسیده در باره روز قیام
۱۲۷	الف - روز عاشورا
۱۲۹	ب - نوروز
۱۳۵	ج - روز جمعه
۱۳۷	د - روز شنبه
۱۳۷	ه - پس از نماز عشا
۱۴۰	تبیین گزارش‌های مختلف در باره روز قیام
۱۴۳	۷/۱ نهی از وقت‌گذاری و تکذیب وقت‌گذاران
۱۵۰	تبیین احادیث نهی از توقیت
۱۶۰	توقیت در گستره تاریخ
۱۶۱	توقیت در جامعه تشیع
۱۶۱	یک: سال ۹۶۳ ق
۱۶۲	دو: سال ۱۱۵۵ ق
۱۶۳	سه: سال ۱۲۱۴ ق

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات ۶۰۲

چهار. سال ۱۳۲۹ ق ۱۶۳

پنج. سال ۱۳۳۵-۱۳۳۸ ق ۱۶۴

شش. سال ۱۳۴۷ ق ۱۶۴

هفت. سال ۱۳۴۷ ق ۱۶۴

هشت. سال ۱۴۰۰ ق ۱۶۵

نه. روز شنبه، دهم محرم سال ۱۴۲۹ ق ۱۶۵

ده. روز شنبه، دهم ماه محرم سال ۱۴۳۷ ق ۱۶۵

توقیت در اهل سنت ۱۶۵

یک. سال ۱۰۴۲ و ۱۳۳۷ ق ۱۶۶

دو. سده دوازدهم ۱۶۶

سه. سال ۱۲۰۴ ق ۱۶۷

چهار. سال ۱۲۲۶ و ۱۳۳۸ و ۱۳۴۶ ق ۱۶۷

پنج. سال ۱۳۲۵ و ۱۳۴۰ ق ۱۶۸

شش. سال ۱۳۳۵ و ۱۳۳۷ ق ۱۷۰

هفت. حداکثر تا سال ۱۴۳۰ ق ۱۷۰

هشت. سال ۲۰۲۲ م (۱۴۴۳ ق) ۱۷۱

آثار نگاشته شده با موضوع نهی از توقیت ۱۷۱

مستندات توقیت‌کنندگان ۱۷۴

بررسی علمی مستندات ۱۷۶

۸/۱ آیا در وقت قیام، بدار رخ داده است؟ ۱۷۹

تبیین روایات مرتبط با بدار در وقت قیام ۱۸۶

فصل دوم: جای قیام ۱۹۱

تبیین گزارش‌های رسیده درباره جای قیام ۱۹۶

فصل سوم: سیما و حالت امام علیه السلام هنگام قیام ۲۰۳

۱/۳ پیری، به سیمای جوان ۲۰۳

۲/۳ چگونگی پیکرش ۲۰۵

۳/۳ شکل زره امام علیه السلام ۲۰۹

- ۲۱۱ ..... ۴/۳ شکل لباس امام عج
- ۲۱۵ ..... فصل چهارم: یاران امام عج
- ۲۱۵ ..... ۱/۴ پیامبران یاور امام عج
- ۲۴۵ ..... ۲/۴ فرشتگان یاور امام عج
- ۲۳۳ ..... ۳/۴ یاوران امام عج از میان رجعت‌کنندگان
- ۲۳۲ ..... الف - برخی از پیروان پیامبران پیشین
- ۲۴۵ ..... ب - برخی از پیروان خاتم پیامبران و خاندانش
- ۲۴۲ ..... ۴/۴ یاوران امام عج از شهرها و اقوام گوناگون
- ۲۴۲ ..... الف - قمیان
- ۲۴۵ ..... ب - مردانی از طالقان
- ۲۵۱ ..... ج - برخی از اهل توبه
- ۲۵۲ ..... د - برخی از اهل خراسان
- ۲۵۵ ..... ه - گروهی از مشرق زمین
- ۲۵۷ ..... و - برخی از اهل عراق، شام و مصر
- ۲۶۱ ..... ز - گروه‌هایی از عجم و قبیله‌هایی از عرب
- ۲۶۳ ..... ۵/۴ برخی از بی‌بهرگان از نیکی
- ۲۶۵ ..... تبیین یاری رساندن بی‌بهرگان از نیکی
- ۲۶۹ ..... ۱/۴ ویژگی‌های یاران امام عج
- ۲۶۹ ..... الف - جوان و نه پیر
- ۲۷۱ ..... ب - قوی دل و نیرومند
- ۲۷۵ ..... ج - عابدان شب و شیران روز
- ۲۷۷ ..... د - و این چند ویژگی
- ۲۸۳ ..... ۲/۴ شمار یاوران ویژه امام عج
- ۲۹۱ ..... نکته
- ۲۹۳ ..... ۳/۴ شمار یاران عمومی امام عج
- ۲۹۹ ..... ۴/۴ نقش زنان در یاری امام عج
- ۳۰۱ ..... ۵/۴ گزارش‌های رسیده در باره نام و موطن یاوران امام عج

۶۰۵	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۳۶۰	سخنی در باره یاران امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۶۰	۱. پیامبران و برخی یاران ایشان
۳۶۱	۲. فرشتگان
۳۶۲	۳. اهالی مشرق زمین
۳۶۲	۴. خراسانیان
۳۶۲	۵. قمیان
۳۶۲	۶. شماری از مردم طالقان
۳۶۴	الف - طالقان‌ها
۳۶۴	۱. طالقان در شمال غربی تهران در ایران
۳۶۴	۲. طالقان در استان گیلان در ایران
۳۶۴	۳. طالقان در افغانستان
۳۶۵	ب - تعیین «طالقان» مورد نظر
۳۶۷	۷. شماری از عرب‌ها
۳۶۸	۸. زنان
۳۶۸	۹. یاران ویژه امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۳۷۱	نکته
۳۷۲	۱۰. اسامی و موطن یاران امام <small>علیه السلام</small>
۳۷۵	۶ / ۴ گرد هم آمدن یکباره و بدون قرار قبلی یاران امام <small>علیه السلام</small> در مکه
۳۸۷	۷ / ۴ شروط بیعت امام <small>علیه السلام</small>
۳۸۹	۸ / ۴ پشتیبانی لشکر و ابزار جنگی

فهرست تفصیلی جلد نهم

۷	فصل پنجم: همیاری عیسی بن مریم <small>علیه السلام</small>
۷	۱/۵ فرود آمدن عیسی <small>علیه السلام</small> برای یاری امام <small>علیه السلام</small>
۱۰	تبیین روایات فرود آمدن عیسی <small>علیه السلام</small> از آسمان
۱۴	۲/۵ نماز خواندن عیسی <small>علیه السلام</small> پشت سر امام <small>علیه السلام</small>
۲۷	۳/۵ مدت ماندن عیسی <small>علیه السلام</small>
۳۲	نقد روایت: «لا مهدی الا عیسی <small>علیه السلام</small> »
۳۷	فصل ششم: پرچم امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۴۷	۱/۶ پرچمشن پرچم پیامبر خداست
۴۹	۲/۶ شعار یاران امام <small>علیه السلام</small>
۴۳	۳/۶ نوشته‌های روی پرچم امام <small>علیه السلام</small>
۴۳	۴/۶ هراس آفرینی پرچم امام <small>علیه السلام</small>
۵۱	۵/۶ چیرگی پرچم امام <small>علیه السلام</small>
۵۵	تبیین ویژگی‌های پرچم قیام از منظر احادیث
۵۶	۱. مقدس بودن و اثناساب آن به خداوند
۵۶	۲. شعار پرچم، نماد توحید
۵۷	۳. ایجاد کننده هراس در دل دشمنان
۵۸	۴. استوار کردن دل مؤمنان
۵۸	۵. همراهی فرشتگان و نصرت الهی
۶۱	فصل هفتم: گزارش‌های درباره سخنان امام <small>علیه السلام</small> در آغاز قیام
۷۹	فصل هشتم: رویارویی با دشمن
۷۹	۱/۸ قاطعیت امام <small>علیه السلام</small> در رویارویی یا مستگیران

فهرست تفصیلی مجموع مجلدات ۶۰۷

- ۸۷ ..... ۲ / ۸ قاطعیت امام علیه السلام در رویارویی با مدعیان دروغین تشیع و محبت اهل بیت علیهم السلام
- ۸۹ ..... ۳ / ۸ برافکندن فتنه از بیخ و بن
- ۹۲ ..... تحلیلی بر احادیث کشتار در قیام امام مهدی علیه السلام
- ۹۳ ..... الف - حکمت تأخیر در قیام امام مهدی علیه السلام
- ۹۵ ..... ب - شدت، معیار قرآنی در رفتار با مخالفان
- ۹۸ ..... ۱. فضاشناسی صدور احادیث کشتار در قیام امام مهدی علیه السلام
- ۹۹ ..... ۲. ارزیابی احادیث کشتار در قیام امام مهدی علیه السلام
- ۱۰۰ ..... دسته اول: جنگ با فتنه گران
- ۱۰۰ ..... ۱. همراهی با شمشیر
- ۱۰۰ ..... ۱ / ۱. صاحب سیف
- ۱۰۱ ..... ۲ / ۱. شمشیر، میراثی از محمد صلی الله علیه و آله
- ۱۰۱ ..... ۳ / ۱. شمشیر، از نشانه‌های ظهور
- ۱۰۲ ..... ۴ / ۱. هشت ماه یا شمشیر
- ۱۰۲ ..... ۵ / ۱. صاحب سیف، میراث‌دار سنت
- ۱۰۳ ..... ۶ / ۱. جفر سرخ، معیار داوری صاحب سیف
- ۱۰۵ ..... ارزیابی
- ۱۰۵ ..... معنا و مقصود
- ۱۰۹ ..... ۲. نبرد مسلحانه
- ۱۱۱ ..... مفهوم و مقصود
- ۱۱۱ ..... دفع فتنه، راهبرد قرآنی
- ۱۱۲ ..... شرط مقابله مسلحانه با فتنه
- ۱۱۳ ..... دسته دوم: گردن زدن مخالفان
- ۱۱۵ ..... مفهوم و مقصود
- ۱۱۶ ..... دسته سوم: عدم ترحم امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۹ ..... فصل نهم: پاسخ به چند پرسش
- ۱۱۹ ..... ۱ / ۹ مدت حکومت امام مهدی علیه السلام
- ۱۱۹ ..... زمان‌های ذکر شده

.....	تعمیر به کار رفته
.....	نظریه‌ها
.....	بررسی
.....	اختلاف زمان به دلیل تنوع موضوعات
.....	گسترش ظرف زمان (هر سال، معادل ۱۰ یا ۲۰ سال)
.....	مخفی نگاه داشتن
.....	مقدار حکومت: کوتاه یا بلند

بخش دوازدهم: سیره حکومتی امام مهدی علیه السلام

۷	فصل یکم: بنیادهای سیره حکومتی امام مهدی
۷	۱/۱ عمل به کتاب خدا
۹	۲/۱ احیای سنت و سیره پیامبر خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۵۱	۳/۱ احیای ارزش‌های اسلامی
۵۸	تبیین برخی از تعبیرات درباره مبانی حکومتی امام مهدی <small>علیه السلام</small>
۵۹	۱. امر جدید
۶۰	۲. کتاب جدید
۱۶۱	۳. قضای جدید
۱۶۲	۴. سنت جدید
۱۶۲	۵. دعای جدید
۱۶۳	۶. استیناف اسلام جدیداً
۱۶۳	۷. سلطان جدید
۱۶۴	اصل اول: توجه به محکّمات و مسلمّات کتاب و سنت
۱۶۴	اصل دوم: واقعیت‌های تاریخی جهان اسلام
۱۶۹	فصل دوم: سرنوشت سازترین سیاست
۱۶۹	۱/۲ مبارزه با مستکبران
۱۷۱	۲/۲ زنده کردن زمین با عدالت
۱۷۱	الف - احادیث پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>

۱۸۹	ب - احادیث امام علی <small>علیه السلام</small>	
۱۹۷	ج - احادیث فاطمه <small>علیها السلام</small>	
۱۹۷	د - احادیث امام حسن <small>علیه السلام</small>	
۱۹۹	هـ - احادیث امام حسین <small>علیه السلام</small>	
۱۹۹	و - احادیث امام زین العابدین <small>علیه السلام</small>	
۲۰۱	ز - احادیث امام باقر <small>علیه السلام</small>	
۲۰۳	ح - احادیث امام صادق <small>علیه السلام</small>	
۲۱۵	ط - احادیث امام کاظم <small>علیه السلام</small>	
۲۱۷	ی - احادیث امام رضا <small>علیه السلام</small>	
۲۱۷	ک - احادیث امام جواد <small>علیه السلام</small>	
۲۱۹	ل - احادیث امام هادی <small>علیه السلام</small>	
۲۲۱	م - احادیث امام حسن عسکری <small>علیه السلام</small>	
۲۲۵	چشمگیرترین نمودهای عدالت امام مهدی <small>علیه السلام</small>	۳ / ۲
۲۲۵	الف - نخستین پرتو عدالت	
۲۲۵	ب - عدالت با نیکوکار بدکار	
۲۲۷	ج - مبارزه با تصرف های نامشروع زمین خواری	
۲۲۹	د - عدالت فردی و اجتماعی	
۲۳۱	هـ - عدالت در خانواده	
۲۳۳	فصل سوم: سیاست های فرهنگی	
۲۳۳	۱ / ۳ گسترش مرزهای دانش و خردورزی	
۲۳۵	۲ / ۳ آموزش قرآن بر اساس نزول آن	
۲۳۷	۳ / ۳ ساختن مسجدهای بزرگ	
۲۴۱	۴ / ۳ رویارویی با بدعت ها	
۲۴۳	۵ / ۳ فتح سنگرهای گمراهی	
۲۴۵	۶ / ۳ پایان حکومت مستکبران	
۲۴۷	ملاحظه	
۲۴۹	۷ / ۲ تعمیق و تکامل ایمان	

- ۲۴۹ ..... ۸/۶ زنده کردن زمین با علم و ایمان و عدل
- ۲۵۲ ..... ۹/۳ فراگیر شدن حکومت اسلامی در تمام جهان
- ۲۶۱ ..... ۱۰/۳ وحدت ادیان
- ۲۶۷ ..... وحدت و یا کثرت ادیان در حکومت مهدوی
- ۲۶۷ ..... چکیده
- ۲۶۹ ..... کثرت ادیان آسمانی در جامعه مهدوی
- ۲۶۹ ..... الف - ادله عام قرآنی
- ۲۶۹ ..... ۱. عدم اکراه در دین
- ۲۷۲ ..... ۲. دستور به جدال احسن با اهل کتاب
- ۲۷۳ ..... ۳. هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در حاکمیت اسلام
- ۲۷۵ ..... ۴. قرآن کریم و استقبال از پیشنهاد صلح
- ۲۷۸ ..... ب - ادله خاص قرآنی
- ۲۷۸ ..... ۱. حکایت قرآن از بقای دشمنی بین یهودیان و نیز بین نصارا تا روز قیامت
- ۲۷۹ ..... ۲. برتری پیروان واقعی عیسی علیه السلام بر کافران و یهودیان تا قیامت
- ۲۸۱ ..... ۳. استمرار کیفر یهودیان تا قیامت
- ۲۸۳ ..... ج - ادله روایی
- ۲۸۳ ..... ۱. مشابهت روش امام زمان علیه السلام با سیره پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۲۸۵ ..... ۲. گرفتن جزیه از اهل کتاب در جامعه مهدوی
- ۲۸۷ ..... ۳. داوری میان پیروان ادیان بر اساس کتاب خودشان
- ۲۸۷ ..... وحدت دین در جامعه مهدوی
- ۲۸۷ ..... الف - ادله قرآنی
- ۲۸۷ ..... ۱. اسلام، تنها دین مورد پذیرش خداوند متعال
- ۲۸۸ ..... ۲. پیروزی اسلام بر همه ادیان
- ۲۹۰ ..... ۳. نزول عیسی علیه السلام و ایمان آوردن همه اهل کتاب
- ۲۹۳ ..... ب - احادیث اسلامی
- ۲۹۳ ..... ۱. تجدید حیات اسلام و پیروی همه مردم از آن
- ۲۹۶ ..... ۲. تفاوت سیره امام زمان با سیره پیامبر صلی الله علیه و آله

۲۹۷ ..... ۳. الزام و اجبار به تغییر دین

۲۹۸ ..... ۴. برداشته شدن جزیه

۳۰۰ ..... وحدت دین و کثرت شرایع

۳۰۲ ..... محور تدریجی تعدد ادیان در جامعه مهدوی

۳۰۳ ..... ۱. مفروضات بحث

۳۰۴ ..... ۲. سیر از کثرت به وحدت

۳۰۶ ..... ۳. چگونگی پیروزی اسلام بر سایر ادیان

۳۰۷ ..... ۴. تشابه سیره امام مهدی با سیره پیامبر

۳۱۰ ..... ۵. سختگیری بر معاندان

۳۱۲ ..... ۶. بررسی ادله بقای ادیان تا قیامت

۳۱۳ ..... ۷. جزیه در حکومت مهدوی

۳۱۴ ..... نتیجه

۳۱۷ ..... فصل چهارم: سیاست‌های اجتماعی

۳۱۷ ..... ۱/۴ استوار ساختن پیوندهای اجتماعی بر پایه برادری دینی

۳۲۱ ..... ۲/۴ گسترش امنیت

۳۲۹ ..... ۳/۴ پیشرفت بهداشت و درمان

۳۳۱ ..... ۴/۴ توسعه راه‌ها و اجرای قوانین رفت و آمد

۳۳۳ ..... ۵/۴ رضایت زمینیان و آسمانیان

۳۳۷ ..... ۶/۴ نقش برکات الهی در توسعه اجتماعی

۳۴۷ ..... فصل پنجم: سیاست‌های اقتصادی

۳۴۷ ..... ۱/۵ ریشه کن کردن فقر

۳۵۳ ..... ۲/۵ امینت‌های اموال عمومی

۳۵۷ ..... ۳/۵ به کارگیری اندوخته‌های توانگران در آغاز قیام

۳۵۷ ..... ۴/۵ آشکار شدن گنج‌های زمین

۳۵۹ ..... ۵/۵ تقسیم اموال عمومی میان مردم به طور یکسان

۳۶۳ ..... ۶/۵ ممنوعیت سود گرفتن مؤمن از مؤمن

۳۶۳ ..... ۷/۵ آباد کردن همه زمین

۳۶۵	۸/۵	بخشش مال، بدون حساب
۳۷۱	۹/۵	نقش برکات الهی در توسعه اقتصادی
۳۸۵		فصل ششم: سیاست‌های قضایی
۳۸۵	۱/۶	آیین قضایی جدید
۳۸۷	۲/۶	قضاوت به شیوه داوود و سلیمان (ع)
۳۹۲		تبیین شیوه داورى داوود و سلیمان (ع)
۴۰۲	۳/۶	فراهم‌سازی امکانات برای قضاوت دقیق و سریع
۴۰۳	۴/۶	برکناری قاضیان ناشایست
۴۰۵	۵/۶	گزینش قاضیان صالح
۴۰۷	۶/۶	ریشه‌کن ساختن رشوه
۴۰۷	۷/۶	قضاوت زنان در خانه‌ها
۴۰۹	۸/۶	قضاوت میان پیروان ادیان آسمانی بر پایه کتابشان
۴۱۰		پژوهشی درباره سیره حکومتی امام مهدی (عج)
۴۱۲		رمز حکومت بر دل‌ها
۴۱۳		شیوه زندگی شخصی اهل بیت (ع)
۴۱۶		شیوه زندگی پیشوایان عدل
۴۱۸		شیوه زندگی امام مهدی (عج) در آغاز قیام
۴۱۹		مبانی پیشرفت همه‌جانبه در دولت مهدوی
۴۱۹		۱. سیاست‌های مدیریتی امام مهدی (عج)
۴۲۰		۲. امدادهای ویژه الهی
۴۲۲		(۱) صورت‌نقشه‌های سیاست‌ها
۴۲۲		ظلم‌ستیزی و عدالت‌محوری
۴۲۳		۱-۱. پیوند عدالت‌گستری و زهبری معصوم
۴۲۳		۱-۲. پیوند عدالت‌گستری و ظلم‌ستیزی
۴۲۵		۱-۳. ظلم‌ستیزی، مبدأ همه اصلاحات
۴۲۶		۱-۴. عدالت‌گستری، جامع ارزش‌ها
۴۲۷		(۲) سیاست‌های فرهنگی

۶۱۲	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۴۲۷	۱-۲. توسعه و تعمیق معرفت و بصیرت
۴۳۰	۲-۲. آشنای کامل با معارف قرآن
۴۳۱	۲-۳. توسعه مساجد و مراکز فرهنگی
۴۳۲	۲-۴. مبارزه قاطع با فساد و انحراف
۴۳۴	۲-۵. ریشه کن کردن گمراهی
۴۳۵	۲-۶. پایان دادن به دولت ابلیس
۴۳۵	۲-۷. تعمیق و تکامل ایمان
۴۳۶	۲-۸. زنده کردن معنوی زمین
۴۳۸	۲-۹. فراگیر شدن حکومت اسلامی در جهان
۴۳۸	۲-۱۰. اتحاد ادیان
۴۴۱	(۳) سیاست‌های اجتماعی
۴۴۱	۱-۲. تقویت روابط اجتماعی بر پایه برادری دینی
۴۴۱	۳-۱-۱. نقش برادری دینی در تأسیس نخستین حکومت اسلامی
۴۴۲	۳-۱-۲. نقش برادری دینی در حکومت جهانی اسلام
۴۴۶	۳-۲. تأمین امنیت فراگیر
۴۴۶	۳-۲-۱. پیوند امنیت یا فلسفه رسالت و امامت
۴۴۷	۳-۲-۲. شهر نمونه در امنیت
۴۴۷	۳-۲-۳. نوید امنیت فراگیر
۴۴۸	۳-۲-۴. سیاست‌های امنیتی
۴۴۹	۳-۳. بهداشت و درمان برای همه
۴۵۰	یک. امام علی <small>علیه السلام</small>
۴۵۰	دو. امام صادق <small>علیه السلام</small>
۴۵۰	سه. امام باقر <small>علیه السلام</small>
۴۵۱	چهار. امام زین العابدین <small>علیه السلام</small>
۴۵۱	پنج. امام زین العابدین <small>علیه السلام</small>
۴۵۱	۳-۴. جلب رضایت جهانیان
۴۵۲	۲-۴-۱. مردمی‌ترین حکومت

- ۴۵۲ ..... ۳-۴-۲. اهتمام به رضایت همگانی در نظام اسلامی
- ۴۵۲ ..... ۳-۴-۳. امکان تأمین رضایت همگانی در محدوده مقررات
- ۴۵۲ ..... ۳-۴-۴. نقش عدالت‌مخوری در تأمین رضایت همگانی
- ۴۵۲ ..... ۳-۴-۵. تأمین رضایت ساکنان زمین و آسمان
- ۴۵۲ ..... ۳-۴-۶. نقش امدادهای الهی در پیشرفت اجتماعی
- ۴۵۳ ..... الف- افزایش توانمندی‌های ارتباطی
- ۴۵۴ ..... ب- افزایش توانمندی‌های جسمی اهل ایمان
- ۴۵۵ ..... ج- افزایش توانمندی روحی اهل ایمان
- ۴۵۵ ..... د- توانمندی ارتباط با فرشتگان
- ۴۵۷ ..... (۴) سیاست‌های اقتصادی
- ۴۵۷ ..... عوامل پیشرفت اقتصادی عصر ظهور
- ۴۵۷ ..... ۱. سیاست‌های حکومتی
- ۴۵۷ ..... ۱-۱. سیاست‌های غیرمستقیم
- ۴۵۸ ..... ۱-۲. سیاست‌های مستقیم
- ۴۵۸ ..... ۱-۲-۱. فقرزدایی و رفاه عمومی
- ۴۵۹ ..... ۱-۲-۲. استرداد اموال عمومی و ثروت‌های نامشروع
- ۴۶۱ ..... ۱-۲-۳. به‌کارگیری اندوخته‌های ثروتمندان
- ۴۶۲ ..... ۱-۲-۴. استخراج منابع زیرزمینی
- ۴۶۳ ..... ۱-۲-۵. توزیع عادلانه ثروت ملی
- ۴۶۴ ..... ۱-۲-۶. تحریم سود گرفتن مؤمن از مؤمن
- ۴۶۵ ..... ۱-۲-۷. عمران و آبادانی زمین
- ۴۶۶ ..... ۱-۲-۸. ابعاد عمران و آبادانی عصر ظهور
- ۴۶۷ ..... ۲. امدادهای ویژه الهی
- ۴۶۷ ..... ۱-۲. نزول باران رحمت
- ۴۶۸ ..... ۲-۲. برکات استثنایی زمین
- ۴۷۱ ..... (۶) سیاست‌های نظامی
- ۴۷۲ ..... ۱. بهره‌گیری از نیروهای جوان و توانمند

۶۱۵	..... فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۴۷۲	..... ۱-۱. سیاست جوان‌گرایی در ادیان الهی
۴۷۳	..... ۲-۱. توانمندی فوق‌العاده جسمی و روحی سپاهیان
۴۷۴	..... ۳-۱. بهره‌گیری از مدیریت و تجربه سال‌خوردگان
۴۷۵	..... ۲. نقش زنان در قیام مهدوی
۴۷۵	..... ۲-۱. جمعی از زنان، در شمار خواص اصحاب امام
۴۷۵	..... ۲-۲. رجعت شماری از بانوان
۴۷۶	..... ۳. ساز و برگ نظامی در قیام مهدوی
۴۷۷	..... ۲-۱. مضمون احادیث
۴۷۹	..... ۳-۲. ارزیابی احادیث
۴۸۰	..... ۴. قاطعیت کامل در برخورد با مستکبران
۴۸۱	..... ۴-۱. برخورد قاطعانه با مدعیان دروغین تشیع
۴۸۱	..... ۴-۲. ریشه کن کردن فتنه
۴۸۱	..... ۴-۳. رعایت دقیق ارزش‌های اخلاقی در برخورد با دشمنان
۴۸۳	..... (۷) سیاست‌های قضایی
۴۸۴	..... ۷-۱. نوسازی سازمان قضایی
۴۸۵	..... ۷-۲. داوری بر پایه علم
۴۸۷	..... ۷-۳. فراهم ساختن امکانات دادرسی دقیق و سریع
۴۸۸	..... ۷-۴. برکناری قاضیان ناشایسته
۴۸۸	..... ۷-۵. انتخاب قاضیان شایسته
۴۸۹	..... ۷-۶. ریشه کن کردن رشوه‌خواری
۴۹۰	..... ۷-۷. قضاوت زنان
۴۹۲	..... ۷-۸. داوری ویژه برای پیروان ادیان

فهرست تفصیلی جلد دهم

بخش سیزدهم: امام مهدی علیه السلام از دیدگاه شاعران

۹	درآمد
۹	۱. پیشینه تاریخی شعر مهدوی
۱۴	۲. مضامین شعر مهدوی
۱۵	۳. سیر تحول شعر مهدوی
۱۹	فصل یکم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نخست
۱۹	۱/۱ امام علی <small>علیه السلام</small>
۲۳	فصل دوم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوم
۲۳	۱/۲ امام صادق <small>علیه السلام</small>
۲۳	۲/۲ زید بن علی بن حسین
۲۵	۳/۲ سید حمیری
۳۱	۴/۲ عبیدی کوفی
۳۳	۵/۲ کمیت بن زید خنیس اسدی
۳۷	۶/۲ مصعب بن وهب توشجانی
۳۹	۷/۲ ورد بن زید اسدی
۴۲	فصل سوم: سروده‌هایی از شاعران قرن سوم
۴۳	۱/۳ امام رضا <small>علیه السلام</small>
۴۷	۲/۳ دعبل خزاعی
۴۹	۳/۳ ابو تمام طائی
۵۱	۴/۳ ابن رومی
۵۵	۵/۳ اسلم بن مهوز طهوی

۵۷	۶/۳	علی بن عبدالله خوافی
۵۷	۷/۳	محمد بن اسماعیل صیمری
۶۱		فصل چهارم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهارم
۶۱	۱/۴	ابو فراس حمدانی
۶۳	۲/۴	ابوالقاسم زاهی
۶۷	۳/۴	صاحب بن عبّاد
۶۹	۴/۴	ابوالفتح محمود بن محمد کشاجم
۶۹	۵/۴	محمد بن حنیب ضبی
۷۳		فصل پنجم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن پنجم
۷۳	۱/۵	سید رضی
۷۷		فصل ششم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن ششم
۷۷		قوامی رازی
۷۹		فصل هفتم: نمونه‌ای از سروده‌های قرن هفتم
۷۹	۱/۷	عطار نیشابوری
۸۱	۲/۷	مولوی
۸۲	۳/۷	نظامی گنجوی
۸۵		فصل هشتم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن هشتم
۸۵	۱/۸	ابن یمن فریومدی
۸۷	۲/۸	حافظ شیرازی
۸۹	۳/۸	حمزه کوچک ورامینی
۹۱	۴/۸	خواجوی کرمانی
۹۳	۵/۸	شیخ حسن کاشی
۹۵		فصل نهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن نهم
۹۵	۱/۹	آذری طوسی اصفراینی
۹۹	۲/۹	ابن حسام خوسفی
۱۰۰	۳/۹	جلال الدین جعفری فراهانی
۱۰۱	۴/۹	امیر نصرت رازی

- ۱۰۲ ..... رفیع‌الدین اشرف شروانی ۵/۹
- ۱۰۴ ..... شاه نعمت‌الله ولی ۶/۹
- ۱۰۷ ..... قاسم انوار ۷/۹
- ۱۰۸ ..... کمال غیاث شیرازی ۸/۹
- ۱۰۹ ..... لطف‌الله نیشابوری ۹/۹
- ۱۱۰ ..... هلالی جغتایی ۱۰/۹
- ۱۱۱ ..... فصل دهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم ..... فصل دهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دهم
- ۱۱۱ ..... اهلی شیرازی ۱/۱۰
- ۱۱۲ ..... بابافغانی شیرازی ۲/۱۰
- ۱۱۴ ..... صدقی استرآبادی ۳/۱۰
- ۱۱۷ ..... شعبان کاشی ۴/۱۰
- ۱۲۰ ..... وحشی باقعی ۵/۱۰
- ۱۲۵ ..... فصل یازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن یازدهم ..... فصل یازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن یازدهم
- ۱۲۵ ..... میرزا ابوالحسن حسینی فراهانی ۱/۱۱
- ۱۲۶ ..... حکیم شقایب اصفهانی ۲/۱۱
- ۱۲۸ ..... سلیم تهرانی ۳/۱۱
- ۱۲۹ ..... طالب آملی ۴/۱۱
- ۱۳۰ ..... ملا طغرا مشهدی ۵/۱۱
- ۱۳۲ ..... ملا محسن فیض کاشانی ۶/۱۱
- ۱۳۴ ..... قیاض لاهیجی ۷/۱۱
- ۱۳۹ ..... میر داماد ۸/۱۱
- ۱۴۱ ..... ملا ملک قمی ۹/۱۱
- ۱۴۲ ..... ناظم هروی ۱۰/۱۱
- ۱۴۳ ..... نظیری نیشابوری ۱۱/۱۱
- ۱۴۵ ..... واعظ قزوینی ۱۲/۱۱
- ۱۴۷ ..... وجیه‌الدین تکلوی ۱۳/۱۱
- ۱۴۹ ..... فصل دوازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم ..... فصل دوازدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن دوازدهم

۶۱۹ ..... فهرست تفصیلی مجموع مجلدات

۱۴۹ ..... اثر شیرازی ۱/۱۲

۱۵۰ ..... آذریبگدلی ۲/۱۲

۱۵۳ ..... جویای تبریزی ۳/۱۲

۱۵۴ ..... حزین لاهیجی ۴/۱۲

۱۵۷ ..... نجیب کاشانی ۵/۱۲

۱۵۹ ..... فصل سیزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن سیزدهم

۱۵۹ ..... ملا احمد نراقی ۱/۱۳

۱۶۱ ..... افسر کرمانی ۲/۱۳

۱۶۴ ..... ابراهیم جوهری ۳/۱۳

۱۶۵ ..... ابو القاسم راز شیرازی ۴/۱۳

۱۶۶ ..... ادیب الممالک فراهانی ۵/۱۳

۱۶۷ ..... ساقی کلانی خراسانی ۶/۱۳

۱۶۹ ..... غنلیب کاشانی ۷/۱۳

۱۷۰ ..... صبا کاشانی ۸/۱۳

۱۷۲ ..... مشتاق سمنانی ۹/۱۳

۱۷۳ ..... ملاخطا شوشتری ۱۰/۱۳

۱۷۷ ..... فصل چهاردهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن چهاردهم

۱۷۷ ..... مهدی الهی قمشه‌ای ۱/۱۴

۱۷۸ ..... شیخ محمد حسین غروی اصفهانی ۲/۱۴

۱۸۲ ..... فصیح الزمان شیرازی (رضوانی) ۳/۱۴

۱۸۵ ..... جلال الدین همائی (سنا) ۴/۱۴

۱۸۷ ..... ملا محمد جواد صافی گلپایگانی ۵/۱۴

۱۹۱ ..... فصل پانزدهم: نمونه‌هایی از سروده‌های قرن پانزدهم

۱۹۱ ..... امام خمینی ۱/۱۵

۱۹۵ ..... آیه الله سید علی خامنه‌ای ۲/۱۵

۱۹۶ ..... آیه الله حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی ۳/۱۵

۱۹۷ ..... آیه الله وحید خراسانی ۴/۱۵

۱۹۸	.....	۵/۱۵	آیة الله تاصر مکارم شیرازی
۱۹۸	.....	۶/۱۵	رضا اسماعیلی
۱۹۹	.....	۷/۱۵	قیصر امین پور
۲۰۰	.....	۸/۱۵	عباس براتی پور
۲۰۱	.....	۹/۱۵	سید علی اکبر تقویان
۲۰۳	.....	۱۰/۱۵	حبیب چایچیان
۲۰۴	.....	۱۱/۱۵	سید حسن حسینی
۲۰۵	.....	۱۲/۱۵	حمید سبزواری
۲۰۶	.....	۱۳/۱۵	محمود شاهرخی زاده
۲۰۸	.....	۱۴/۱۵	نعمت الله شمس پور
۲۰۸	.....	۱۵/۱۵	محمد حسین بهجت شهریار
۲۱۰	.....	۱۶/۱۵	عبد العظیم صاعدی
۲۱۰	.....	۱۷/۱۵	احمد عزیزی
۲۱۲	.....	۱۸/۱۵	ضیا فیروز کوهی
۲۱۳	.....	۱۹/۱۵	علی رضا قزوه
۲۱۴	.....	۲۰/۱۵	عبد الجبار کاکایی
۲۱۴	.....	۲۱/۱۵	محمد علی مجاهدی
۲۱۶	.....	۲۲/۱۵	ناصر الله مردانی
۲۱۷	.....	۲۳/۱۵	سهیل محمودی
۲۱۸	.....	۲۴/۱۵	مشفق کاشانی
۲۱۹	.....	۲۵/۱۵	علی معلّم
۲۱۹	.....	۲۶/۱۵	سلیمان هزاتی
۲۲۰	.....	۲۷/۱۵	سیمین دخت وحیدی

بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی مهدویت

۲۲۵	.....	درآمد
۲۳۱	.....	فصل یکم: مهدویت‌نگاری تا قرن دوازدهم

۶۲۱	فهرست تفصیلی مجموع مجلدات
۲۳۱	۱- ۱. مهدویت‌نگاری در قرن سوم
۲۳۱	الف- آثار موجود
۲۳۲	ب- آثار مفقود
۲۳۸	۱- ۲. مهدویت‌نگاری در قرن چهارم
۲۳۸	الف- آثار موجود
۲۴۰	ب- آثار مفقود
۲۴۵	۱- ۳. مهدویت‌نگاری در قرن پنجم
۲۴۵	الف- آثار موجود
۲۴۸	ب- آثار مفقود
۲۵۲	۱- ۴. مهدویت‌نگاری در قرن ششم
۲۵۲	۱- ۵. مهدویت‌نگاری در قرن هفتم
۲۵۲	الف- آثار موجود
۲۵۷	ب- آثار مفقود
۲۵۸	۱- ۶. مهدویت‌نگاری در قرن هشتم
۲۵۸	الف- آثار موجود
۲۶۱	ب- آثار مفقود
۲۶۲	۱- ۷. مهدویت‌نگاری در قرن نهم
۲۶۲	الف- آثار موجود
۲۶۲	ب- آثار مفقود
۲۶۲	۱- ۸. مهدویت‌نگاری در قرن دهم
۲۶۲	الف- آثار موجود
۲۶۷	ب- آثار مفقود
۲۶۸	۱- ۹. مهدویت‌نگاری در قرن یازدهم
۲۶۸	الف- آثار موجود
۲۷۲	ب- آثار مفقود
۲۷۳	۱- ۱۰. مهدویت‌نگاری در قرن دوازدهم
۲۷۳	الف- آثار موجود

۲۷۸	ب- آثار مفقود
۲۸۰	جمع بندی و چند نکته
۲۸۵	فصل دوم: مهدویت‌نگاری پس از قرن دوازدهم
۲۸۵	۲-۱. تدوین رساله‌ها و کتب فراوان
۲۸۶	۲-۲. تدوین آثار انتقادی و گاه مغرضانه
۲۹۳	۲-۳. تدوین پایان‌نامه‌های دانشگاهی
۲۹۶	۲-۴. انتشار مجلات موضوعی - تخصصی
۲۹۷	۲-۵. تدوین فرهنگ‌نامه‌ها و دانش‌نامه‌ها
۲۹۹	۲-۶. مطالعات خاورشناسان
۳۰۰	آثار خاورشناسان